

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**ÇOCUK REFAHI ALANINDA GÖNÜLLÜ KATILIMI ETKİLEYEN
FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ: BİR KARMA YÖNTEM
ARAŞTIRMASI**

Harun ASLAN

Doktora Tezi

Ankara, 2021

ÇOCUK REFAHI ALANINDA GÖNÜLLÜ KATILIMI ETKİLEYEN
FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI

Harun ASLAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2021

KABUL VE ONAY

Harun Aslan tarafından hazırlanan “Çocuk Refahı Alanında Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması” başlıklı bu çalışma, 17.06.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ (Başkan)

Prof. Dr. Tarık TUNCAY (Danışman)

Prof. Dr. Mehmet DEVRİM AYDIN (Üye)

Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ (Üye)

Doç. Dr. Hüsamettin ÇETİN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

10/08/2021

Harun ASLAN

¹“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* *Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Tarık TUNCAY** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Harun ASLAN

TEŞEKKÜR

Doktora tez sürecimde desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen, sürekli beni motive eden, bilimi sevdiiren, duruşuyla ve bilgisiyle her zaman bana bir rol model olan değerli danışmanım Prof. Dr. Tarık Tuncay hocama çok teşekkür ederim.

Tez önerimi sunduğum ilk günden bu yana bilgi ve deneyimleriyle sürekli desteklerini hissettiğim tez izleme komitesi üyelerim değerli Prof. Dr. Elif Gökçearslan Çifci ve Prof. Dr. Mehmet Devrim Aydın hocalarıma; savunma jürime katılarak yapıcı önerileriyle çalışmamın daha da güçlenmesini sağlayan değerli Prof. Dr. Kasım Karataş ve Doç Dr. Hüsamettin Çetin hocalarıma çok teşekkür ederim.

Çalışma boyunca desteklerini benden esirgemeyen Doç. Doç.ERCÜMENT ERBAY, Doç. Dr. ERTUĞRUL KARAKAYA, Doç. Dr. HAKAN DULKADIROĞLU, Pınar Erbay ve Hasan Şengün'e minnettarım. Ayrıca bilime, akademiye ve de teze dair düşünceleri ile desteklerini hissettiğim Doç. Dr. BUĞRA YILDIRIM, Dr. Öğr. Üyesi NURULLAH ÇALIŞ, Dr. Cemre Bolgün, Dr. Adem Kılıç ve Arş. Gör. GÖRKEM KELEBEK KÜÇÜKARSLAN'a teşekkür ederim.

Çalışmanın başından sonuna fikirleri, teknik desteği ve saymadığım kolaylaştırıcı, motive edici yardımları ile her zaman desteğini hissettiğim değerli dostum, iş ve oda arkadaşım Dr. ERCEM ERKUL'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın değerli hale gelmesinde büyük katkı sağlayan ve zamanlarını düşünmeden bu çalışmaya ayıran 1046 gönüllüye ve ayrıca görüşlerini, gönüllülüğe dair düşüncelerini benimle paylaşan birçok kurum ve kuruluştan 60 gönüllüye gönülden teşekkür ederim.

Ve tabi ki güzel kıymetli ailem...

Sevginin varlığını her zaman hissettiren, zor zamanlarda bir nefes gibi rahatlatan, eğitime dair harcanan paranın her zaman metaya harcanandan değerli olduğunu söyleyen, maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen anneme, babama ve kardeşime; ayrıca diğer kıymetli ailem olan Pek ailesine müteşekkirim.

Son olarak, 14 yıl önce amfide ilk gördüğüm andan bugüne kalbimin farklı çarpmasını sağlayan, gülüşüyle hayatımı hep bahara çeviren sevgili eşim Melda Aslan'a sonsuz teşekkür ederim.

Minnettarım...

ÖZET

ASLAN, Harun. *Çocuk Refahı Alanında Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması*, Doktora Tezi, Ankara, 2021.

Gönüllülük, evrensel bir nitelikle dünyanın her yerinde varlığını sürdüren ve insanların toplum için iyi bir şeyler yapmaya çalıştıkları bir seçim, faaliyet ve yoldur. Tüm dünyada insanlar çok çeşitli sebeplerle gönüllü faaliyetlere katılmaktadır. Yoksulluğu ortadan kaldırmak, temel sağlık ve eğitim hizmetlerini iyileştirmek, insanlara güvenli su kaynağı ve sağlıklı koşullar sağlamak, çevre sorunlarından ve iklim değişiminden kaynaklanan sorunlarla başa çıkmak, afet riskini azaltmak, sosyal dışlanmayla ve şiddete meydan veren itilaflarla mücadele etmek bunlardan sadece bazıları olarak görülmektedir.

Türkiye’de bireylerin resmi gönüllülük faaliyetlerine katılımlarının düşük düzeyde olması, gönüllülük alanına yönelik hem yasal hem uygulama anlamında belirli boşlukların olması, çocuk refahı alanındaki resmi gönüllülük faaliyetlerinde rol alan gönüllülerin gönüllü faaliyetlere katılımına yönelik motivasyonel faktörlerinin ve bununla ilişkili olarak ulusal gönüllülük sisteminin incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda araştırmanın genel amacı, çocuk refahı alanında gönüllü faaliyetlere katılımı etkileyen faktörleri açıklamaktır. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye’de gönüllülüğün arka planında var olan faktörler (mikro, mezo ve makro) ve motivasyonlar, çocuk refahı alanı üzerinden belirlenmiş ve elde edilen veriler ışığında gönüllülüğün gelişimine yönelik bir model önerisi ortaya koyulmuştur.

Araştırma kapsamında karma yöntemler araştırması yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırmanın nicel boyutuna yönelik, örneklem kapsamında Ankara ve İstanbul’daki belirlenmiş sivil toplum kuruluşlarında gönüllü 1046 kişi katılım sağlamıştır. Ayrıca araştırmanın iki boyutlu olan nitel bölümünde ise, ilk boyuta yönelik 25 gönüllü ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş ve ikinci boyuta yönelik ise, 35 uzman ve karar verici ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın nicel boyutunda, katılımcıların özellikleri tanımlanmış ve betimlenmiştir. Ayrıca katılımcıların gönüllülüğe ilişkin motivasyonun ölçülmesine ilişkin de ‘Gönüllülük Motivasyon Envanteri’ ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutuna yönelik ise iki farklı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nicel araştırma

verilerinin analizinde SPSS 22.0 ve AMOS 23.0 istatistik paket programları kullanılmıştır. Nitel verilerinin çözümlenmesi noktasında kodlama ve temaların oluşturulması amacıyla MAXQDA 2020 paket programı kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda nicel boyuta yönelik; gönüllülerin yaklaşık %80'inin kadın ve 18-30 yaş arasında olduğu, yaklaşık üçte birinin ise öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, gönüllülerin yaklaşık üçte birinin gönüllülük sonrası fiziksel sağlıklarını daha iyi hissettiklerini ve yaklaşık %80'inin ise de psikolojik anlamda sağlıklarını daha iyi hissettiklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda gönüllülerin gönüllü olma motivasyonlarında; takdir etme, tepkisellik ve anlamada boyutları diğer boyutlara kıyasla ön plana çıkmıştır.

Nitel araştırma sonuçlarına yönelik ise beş tema altında farklı sonuçlar ortaya koyulmuştur. Bu temalar; sırasıyla 'gönüllülüğe ilk adım ve gönüllülük algısı', 'gönüllülüğün etkileri', 'gönüllülük sisteminin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliği', 'gönüllülükte paydaşlar, sorumluluklar ve rol dağılımları' ve son tema olarak ise 'gönüllülükte geçmiş, şimdi ve gelecek' olarak belirlenmiştir.

Genel olarak çalışmanın hem nicel hem de nitel boyutundan elde edilen bulgular, gönüllülüğe dair mikro, mezo ve makro yapıda birçok sonuca ulaşılabilmesine imkan tanımıştır. Böylelikle gönüllülük alanı bütünleşik bir yapıda incelenmiştir. Sonuç olarak ise, bireylerin sahip oldukları gönüllülük motivasyonları ile mikro, mezo ve makro düzeyde sahip oldukları özellikler ve içerisinde buldukları yapılar, onların gönüllü olma kararını etkilediğini göstermektedir. Model önerisi anlamında ise, özellikle Türkiye'de gönüllülük alanının yapılanmamış olması, yasal mevzuat kapsamında gönüllülüğe yönelik bir çerçevenin olmayışı ve kurumsal düzeyde eşgüdüm eksiklikleri çalışma kapsamında yeni bir model önerisi oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Çalışma kapsamında ortaya koyulan model, gönüllü faaliyetlerin daha sistemli ve sürdürülebilir yapılabilmesine yönelik katkı sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Gönüllülük, Gönüllülük Motivasyonu, Çocuk Refahı Alanı, Sivil Toplum Kuruluşları, Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmetler, Karma Yöntem, Model Önerisi.

ABSTRACT

ASLAN, Harun. *Examining the Factors Affecting the Voluntary Participation in the Child Welfare: A Mixed Methods Study*, Doctoral Thesis, Ankara, 2021.

Volunteering is a universal phenomenon and a way that people try to do something good for society, and that exists all over the world. People all over the world participate in volunteer activities for a great variety of reasons: to help to eliminate poverty and to improve basic health and education, to provide a safe water supply and adequate sanitation, to tackle environmental issues and climate change, to reduce the risk of disasters and to combat social exclusion and violent conflict.

Problems such as the low level of participation of individuals in formal volunteering activities in Turkey and the existence of large gaps in terms of both legal and implementation in the field of volunteering have made it necessary to examine the motivational factors of volunteers in formal volunteering activities in the field of child welfare and to examine the national volunteering system. In this context, the general purpose of the study is to explain the factors affecting participation in voluntary activities in the field of child welfare. In line with this purpose, factors (micro, mezzo and macro) affecting voluntary participation and individual motivations that exist in the background of volunteerism in Turkey have been determined through participants engaged in volunteering and activities in the field of child welfare. In line with the results obtained, a model proposal was created for the development of volunteerism in Turkey.

Within the scope of the research, mixed methods research approach was adopted. For the quantitative part of the research, 1046 volunteers participated in non-governmental organizations operating in Ankara and Istanbul, which are within the scope of this study sample. In addition, the qualitative part of the study consisting of two dimensions, in-depth interviews were conducted with 25 volunteers for the first dimension, and in-depth interviews were conducted with 35 experts and decision makers for the second dimension.

In the quantitative part of the research, the characteristics of the participants are defined and described. In addition, the "Volunteering Motivation Inventory (VMI)" scale was used to measure the motivations of the participants. For the qualitative part of the study,

two different semi-structured interview forms were used. SPSS 22.0 and AMOS 23.0 statistical package programs were used in the analysis of the quantitative research data. MAXQDA 2020 package program was used to create coding and themes at the point of analyzing qualitative data.

Regarding the results in the quantitative part of the study, it was determined that approximately 80% of the volunteers are women and between the ages of 18-30, and approximately one third of them are students. In addition, 36.7% of the volunteers felt their physical health better after volunteering, and 78.9% felt their psychological health better after volunteering. The dimensions of 'recognition, reactivity' and 'understanding' within the motivations for volunteering draw attention compared to other dimensions.

Regarding the qualitative research results, different results were presented under five themes. These themes; "the first step to volunteering and the perception of volunteering", "the effects of volunteering", "the development and sustainability of the volunteer system", "stakeholders, responsibilities and roles in volunteering" and as the last theme, "past, present and future in volunteering" were determined respectively.

Generally, results have been presented under micro, mezzo and macro structures. Thus, the field of volunteerism was examined in an integrated structure. The consequences of mixed methods show that volunteer decision making is affected through motivations and social environment which be classified as micro, mezzo and macro. In this study, it is necessary to create a new model because of no development field of volunteering adequately in Turkey, lack of legal legislations and institutional coordination about volunteer and field of volunteering. The model will significantly contribute to making voluntary activities more systematic and sustainable.

Key Words: Volunteering, Motivations for Volunteering, Field of Child Welfare, Non-Governmental Organizations, Social Work, Social Services, Mix Methods, Model Proposal.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvii
GRAFİKLER DİZİNİ	xviii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	4
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	4
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	7
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	11
1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI.....	12
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	13
1.6. TANIMLAR.....	13
1.7. TEZİN İÇERİK ORGANİZASYONU	15
2. BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE	16
2.1. GÖNÜLLÜLÜĞE GENEL BİR BAKIŞ.....	16
2.1.1. Gönüllülüğün Sınıflandırılması	18
2.1.2. Gönüllülüğün Üç Farklı Adresi	19
2.1.3. Gönüllülüğün Tarihçesine Kısa Bir Bakış	21
2.1.4. 21. Yüzyılda Gönüllü Olmak.....	22

2.1.5.	Gönüllülük Nasıl Ölçülür?	26
2.1.6.	Küresel Gönüllülük İstatistikleri.....	29
2.2.	GÖNÜLLÜLÜK MOTİVASYONU	30
2.2.1.	Üç Farklı Düzeyde Gönüllülükte Motivasyonel Faktörler	32
2.2.1.1.	Mikro Düzey	33
2.2.1.2.	Mezzo Düzey	35
2.2.1.3.	Makro Düzey	36
2.2.2.	Gönüllülük İnsanlara Ne Katar?	39
2.3.	SİVİL TOPLUM, SOSYAL HİZMET VE GÖNÜLLÜLÜK.....	40
2.3.1.	Sosyal Hizmet ile Gönüllülük Arasındaki İlişki	42
2.3.2.	Değişen Refah Sisteminde Değişen Gönüllülük.....	45
2.3.3.	Gönüllülükte Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri	47
2.4.	TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM VE GÖNÜLLÜLÜK.....	49
2.5.	ÇOCUK REFAHI ALANI VE GÖNÜLLÜLÜK	52
2.5.1.	Çocuk Refahı Alanındaki Sivil Toplum Kuruluşları ve Gönüllülük .	55
3.	BÖLÜM YÖNTEM	59
3.1.	ARAŞTIRMANIN MODELİ	59
3.1.1.	Araştırma Deseni.....	61
3.2.	ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM	64
3.2.1.	Nicel Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	65
3.2.2.	Nitel Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	68
3.3.2.1.	Gönüllüler ile Çalışma Boyutu.....	68
3.3.2.2.	Uzman ve Karar Vericiler ile Çalışma Boyutu.....	70
3.3.	VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE SÜRECİ	71
3.3.1.	Veri Toplama Araçları	71
3.3.1.1.	Nicel Veri Toplama Araçları.....	72
3.3.1.2.	Nitel Veri Toplama Araçları	75

3.3.2.	Veri Toplama Süreci ve Özneler.....	76
3.3.2.1.	Nicel Araştırma Süreci ve Katılımcılar.....	76
3.3.2.2.	Nitel Araştırma Süreci ve Özneler.....	79
3.4.	VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	88
3.4.1.	Nicel Verilerin Kodlanması ve Analizi.....	89
3.4.2.	Nitel Verilerin Kodlanması ve Analizi	90
3.4.2.1.	Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	91
3.4.3.	Sonuçların Birleştirilmesi.....	92
3.5.	ETİK KONULAR.....	94
4.	BÖLÜM BULGULAR VE YORUM	96
4.1.	NİCEL ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUM	96
4.1.1.	Katılımcıların Temel Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	96
4.1.2.	Katılımcıların Ekonomik Özelliklerine İlişkin Bulgular	100
4.1.3.	Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular	101
4.1.4.	Katılımcıların Aile Özelliklerine İlişkin Bulgular	103
4.1.5.	Katılımcıların Fiziksel Özelliklerine İlişkin Bulgular	106
4.1.6.	Katılımcıların Psikolojik Özelliklerine İlişkin Bulgular	107
4.1.7.	Katılımcıların Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerine İlişkin Bulgular	109
4.1.8.	Katılımcıların Tinsel Durumuna İlişkin Bulgular	110
4.1.9.	Katılımcıların Gönüllülük Deneyimine İlişkin Bulgular	111
4.1.10.	Ön Analizler	118
4.1.10.1.	Tanımlayıcı İstatistikler.....	118
4.1.11.	Güvenirlik ve Geçerlik Analizi	120
4.1.11.1.	Güvenirlik	121
4.1.11.2.	Geçerlik Analizi.....	122
4.1.12.	Yapısal Eşitlik Modellemesi.....	123
4.1.12.1.	Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli.....	123

4.1.13. Katılımcıların Sosyodemografik Verilerine Göre Gerçekleştirilen Analizler.....	131
4.1.13.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gerçekleştirilen T Testi Analizi.....	132
4.1.13.2. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gerçekleştirilen Varyans Analizi.....	136
4.2. NİTEL ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUM.....	148
4.2.1. GÖNÜLLÜLÜĞE İLK ADIM VE GÖNÜLLÜLÜK ALGISI.....	150
4.2.1.1. Gönüllü Olma Kararı ve Motivasyonu	150
4.2.1.2. İlk Gönüllülük Deneyimi.....	166
4.2.1.3. Gönüllülük Algısı	170
4.2.1.4. Genel Değerlendirme	188
4.2.2. GÖNÜLLÜLÜĞÜN ETKİLERİ.....	189
4.2.2.1. Mikro Boyutta Etkiler	191
4.2.2.2. Mezzo Boyutta Etkiler	206
4.2.2.3. Makro Boyutta Etkiler	212
4.2.2.4. Genel Değerlendirme	217
4.2.3. GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	217
4.2.3.1. Gönüllülük Alanında Yaşanan Zorluklar ve Destek Mekanizmaları	219
4.2.3.2. Gönüllülüğün Sürdürülebilirliği.....	254
4.2.3.3. Genel Değerlendirme	268
4.2.4. GÖNÜLLÜLÜKTE PAYDAŞLAR, SORUMLULUKLAR VE ROL DAĞILIMLARI	269
4.2.4.1. Paydaşlar.....	271
4.2.4.2. Sorumluluklar ve Rol Dağılımları	284
4.2.4.3. Genel Değerlendirme	306
4.2.5. GÖNÜLLÜLÜKTE GEÇMİŞ, ŞİMDİ VE GELECEK.....	307

4.2.5.1. Gönüllülüğün Zamanla Değişim Algısı	309
4.2.5.2. Gönüllülük Sisteminin ve Anlayışının Gelişmesine Yönelik Ortaya Koyulan Öneriler	315
4.2.5.3. Gönüllülükte Arzu Edilen Değişime Dair İlk Dilek.....	340
4.2.5.3. Genel Değerlendirme	343
5. BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER	345
5.1. NİCEL ARAŞTIRMA SONUÇLARI.....	345
5.1. NİTEL ARAŞTIRMA SONUÇLARI.....	346
5.2. KARMA YÖNTEMLER ARAŞTIRMASI BÜTÜNLEŞİK SONUÇLAR.....	351
5.3. GÖNÜLLÜLÜK ALANINA YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ.....	355
5.3.1. Modelin Amacı ve Yapısı.....	355
5.3.2. Modelin İşleyişi ve Çıktıları	360
5.4. GELECEĞE YÖNELİK ÇALIŞMA ÖNERİLERİ.....	365
KAYNAKÇA	367
EKLER LİSTESİ	415

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Eş zamanlı Bir Desen Uygulamasındaki Ana Prosedürler Akış Şeması.....	62
Tablo 2. İstanbul ve Ankara’da Bulunan Çocuk Refahı Alanındaki Vakıf ve Dernek Sayıları	67
Tablo 3. Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeği İfadeleri.....	74
Tablo 4. Ölçeklerin Pilot Uygulama Sonrası Güvenirlik Değerleri	77
Tablo 5. Gönüllülerin Faaliyet Gösterdikleri STK’lara, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler	80
Tablo 6. Gönüllülere Ait Demografik ve Tanıtıcı Bilgiler.....	81
Tablo 7. Uzman ve Karar Vericilere Ait Demografik ve Tanıtıcı Bilgiler	83
Tablo 8. STK’lardaki Uzman ve Karar Vericilerin Faaliyet Gösterdikleri STK’lara, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler.....	85
Tablo 9. Kamu Kurum ve Kuruluşlarındaki Uzman ve Karar Vericilerin Faaliyet Gösterdikleri Kurumlara, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler	86
Tablo 10. Yerel Yönetimlerdeki Uzman ve Karar Vericilerin Faaliyet Gösterdikleri Kurumlara, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler	86
Tablo 11. Üniversitelerdeki Uzman ve Karar Vericilerin Faaliyet Gösterdikleri Üniversitelere, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler	87
Tablo 12. Yapısal Eşitlik Modellemesi Uyum İndeksi ve Sınırları.....	90
Tablo 13. Örneklemeye Ait Betimleyici İstatistikler	97
Tablo 14. Katılımcıların Ekonomik Özelliklerine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	100
Tablo 15. Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler	102
Tablo 16. Katılımcıların Aile Özelliklerine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	104
Tablo 17. Fiziksel Sağlık ve Faaliyetlere Ait Betimleyici İstatistikler	106

Tablo 18. Psikolojik Sağlık ve Hissiyat Durumuna Ait Betimleyici İstatistikler.....	108
Tablo 19. Sosyal ve Kültürel Faaliyetlere Ait Betimleyici İstatistikler	109
Tablo 20. Katılımcıların Tinsel Durumlarına Ait Betimleyici İstatistikler	110
Tablo 21. Katılımcıların Şu anda Faaliyet Gösterdikleri STK’larda Bulunma Sürelerine İlişkin Sayısal ve Yüzdesel Dağılımlar	113
Tablo 22. Gönüllülük ve Gönüllülük Deneyimine Ait Betimleyici İstatistikler	114
Tablo 23. Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	118
Tablo 24. Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeğinin Alt Boyutları Bazında Cronbach Alpha Katsayıları	121
Tablo 25. Korelasyon ve Ayrışma Geçerliliği.....	122
Tablo 26. Doğrulayıcı Faktör Analizi Tahmini Değerleri ve Anlamlılıkları	126
Tablo 27. Doğrulayıcı Faktör Analizi Model Uyum Kesme Noktaları ve Analiz Sonuçları	128
Tablo 28. Cinsiyetin Gönüllülük Envanteri Ölçeği Boyutlarıyla İlişkinine Yönelik T-testi	132
Tablo 29. Çalışma durumunun Gönüllülük Envanteri Ölçeği Boyutlarıyla İlişkinine Yönelik T-Testi	134
Tablo 30. Çocuk Sahibi Olma Durumunun Gönüllülük Envanteri Ölçeği Boyutlarıyla İlişkinine Yönelik T-Testi	135
Tablo 31. Gönüllülük Envanteri Ölçeğinin Katılımcıların Meslekleriyle ilişkisine Yönelik Varyans Analizi.....	137
Tablo 32. Değerler Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkinine Yönelik Varyans Analizi.....	138

Tablo 33. Takdir Etme Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi.....	139
Tablo 34. Sosyal Etkileşim Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi	141
Tablo 35. Tepkisellik Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi.....	142
Tablo 36. Sosyal Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi.....	143
Tablo 37. Anlama Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi.....	145
Tablo 38. Koruyucu Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi.....	146
Tablo 39. Kariyer Gelişimi Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi	147
Tablo 40. Gönüllülük Olgusuna Dair Akla Gelen İlk Çağrışım.....	187

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Tezin İçerik Organizasyonu.....	15
Şekil 2. Eş Zamanlı Karma Yöntemler Araştırması Deseni	61
Şekil 3. Eş Zamanlı Karma Yöntemler Araştırma Desen Diyagramı	93
Şekil 4. Gözlemlenen ve Gizil Değişkenler.....	124
Şekil 5. İkinci Düzey Faktör Analizi Standardize Değerler	125
Şekil 6. Ana Temalar ve Alt Temalar	149
Şekil 7. Gönüllülüğe İlk Adım ve Gönüllülük Algısı Ana Teması Altında Kümelenen Alt Tema ve Kategoriler.....	151
Şekil 8. Gönüllülüğün Etkileri Ana Teması Altında Kümelenen Alt Tema ve Kategoriler	190
Şekil 9. Gönüllülük Sisteminin Geliştirilmesi ve Sürdürülebilirliği Ana Teması Altında Kümelenen Alt Temalar ve Kategoriler.....	219
Şekil 10. Gönüllülükte Paydaşlar, Sorumluluk ve Rol Dağılımları Ana Teması Altında Kümelenen Alt Temalar ve Kategoriler.....	271
Şekil 11. Gönüllülükte Geçmiş, Şimdi ve Gelecek Ana Teması Altında Kümelenen Alt Temalar ve Kategoriler	308
Şekil 12. Gönüllü Olma Kararı Ardındaki Çok Boyutlu Yapılar ve Motivasyonlar	354
Şekil 13. Gönüllülük Alanına Yönelik Model Önerisi	356

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Örneklemin Yaş Dağılımına İlişkin Sayısal Dağılımlar	96
Grafik 2. Gönüllülük ile İlgili Ders ya da Eğitim Alma Durumu	103
Grafik 3. Katılımcıların 18 Yaş Altı ve 18 Yaş Üstü Çocuk Sayısı.....	105
Grafik 4. Katılımcıların Genel Sağlık Durumuna İlişkin Bilgiler	107
Grafik 5. Katılımcının Gönüllülük Deneyimine Yönelik Duygu Durumu	108
Grafik 6. Katılımcıların Daha Önceki Zaman Diliminde Gönüllülük Yapma Durumu	111
Grafik 7. Katılımcıların Daha Önceki Zamanlarda Gönüllülük Yaptığı STK ve Geçirilen Süre	112
Grafik 8. Katılımcıların Şu anda Faaliyet Gösterdikleri STK'lara İlişkin Sayısal ve Yüzdesele Bilgiler.....	112
Grafik 9. Katılımcıların Gönüllü Olma Kararında Etkili Olan Faktörler	115
Grafik 10. Katılımcıların Aktif Görev Aldıkları İkinci STK'lara İlişkin Bilgiler	116
Grafik 11. Katılımcıların Gönüllülük Yaptığı İkinci STK ve Geçirilen Süre.....	117
Grafik 12. Katılımcılara Ait Gönüllülük İfadesi	117

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
BAGFA	: Federal Gönüllü Kuruluşlar Birliği
Bkz	: Bakınız
CFA	: Confirmatory Factor Analysis (Doğrulamalı Faktör Analizi)
CFI	: Comparative Fix Index (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)
C.R.	: Critical Ratio (Kritik Oran)
DFA	: Doğrulamalı Faktör Analizi
<i>Df</i>	: Degrees of Freedom (Serbestlik Derecesi)
GFI	: Goodness of Fit Index (Uyum İyiliği İndeksi)
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
KOREV	: Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği
LÖSEV	: Lösemili Çocuklar Vakfı
n	: Örneklem
NCVO	: Ulusal Gönüllü Kuruluşlar Konseyi
NFI	: Normed Fit Index (Normlaştırılmış Uyum İndeksi)
p	: Anlamlılık Düzeyi
RMSEA	: Root Mean Square Error Approximation (Yaklaşık Hatalarının Ortalama Karekökü)
<i>Sd</i>	: Serbestlik Derecesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
Syf	: Sayfa
TEGV	: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı

TOG	: Toplum Gönüllüleri Vakfı
TOÇEV	: Tuvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı
UNV	: Birleşmiş Milletler Gönüllüleri
VMI	: Gönüllülük Motivasyonu Envanteri
WVS	: Dünya Değerler Anketi
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
α	: Alpha

GİRİŞ

“Gönüllülük topluma güç, esneklik, dayanışma ve sosyal uyum sağlayan bir kaynaktır. Saygıyı besleyerek çeşitliliğe, eşitliğe ve de toplumsal katılıma yönelik olumlu değişimin temsiline ve yetisine sahiptir. Buradan anlaşılacak en önemli sonuç, gönüllülüğün toplumun en yaşamsal varlıkları arasında görülmesidir.”

Ban Ki-moon (2009, Aralık)

Geçmişten günümüze tüm toplumlarda gönüllülük önemli bir değerdir. Devlet aygıtının tek başına çözmekte yeterli olmadığı her hizmet alanında gönüllü çabalar tamamlayıcıdır. Bu alanlar içerisinde sosyal hizmetler hiç şüphesiz ki, büyük bir yer kaplamaktadır. Başta çocuk, yaşlı, kadın ve engellilerden oluşan incinebilir gruplar olmak üzere birçok sosyal hizmetler alanı ancak gönüllülerin katkısı ile etkin ve verimli biçimde yürütülebilir. Sosyal hizmetlerde gönüllü olmak yalnızca dezavantajlı insanlar için ek destek seçenekleri sağlamakla kalmaz, aynı zamanda kamuoyunun sosyal hizmetlerin çalışmalarını anlamasına ve desteklemesine yardımcı olur.

Gönüllülüğün çeşitli toplumlarda ifade edilme şekli o toplumlara özgü kültürlerden ve yaşayışlardan etkilenmiş olsa dahi gönüllülüğün muhtevasında yer alan değerler ortaktır. Bahsedilen bu ortak değerlerin en belirgin yanları ise, belirli bir ücret beklentisi olmaksızın kamunun gelişimi ve refahı için ortak dayanışma ve eyleme geçme ruhudur.

Sosyal hizmet ve gönüllülük, modernleşme sürecinden büyük ölçüde etkilenmiş ve sanayi sonrası dönemde gelişim kaydetmiştir. Bu gelişim sürecinde özellikle gönüllülük eylemleri sosyal hizmetin mesleki gelişiminde rol oynamıştır. Bu ikili ilişki çerçevesinde gönüllülüğün ve sosyal hizmetin geçmişten günümüze bir değerler ilişkisi mevcuttur. Bu ilişki içerisinde ön plana çıkan en görünür değerler özgürlük, adalet ve eşitlik ilkeleri olarak nitelendirilebilir. Bu değerler hem gönüllülük hem de sosyal hizmet açısından bireyden topluma uzanan boyutta refahın sağlanması noktasında temel yapı taşlarıdır. Bu yapı taşlarını göz ardı edip gönüllülüğe gerekli önemi vermeyen toplumlar, kendi kamusal refahını göz ardı etmiş olurlar. Dolayısıyla gönüllülük, toplumu güçlendiren, ayakta tutan,

daha özeldir bireylerin ihtiyaçlarının ve refahının sağlanmasına yardımcı olan sosyal ve toplumsal bir faaliyet olarak algılanır.

Birçok farklı coğrafyada insanlar çeşitli nedenlerle gönüllü faaliyetlerine katılmaktadır. Yaşanılan toplumsal sorunlar belirli bir bölgede ekonomik kökenli olabilirken, başka bir bölgede daha değişik nitelikte halk sağlığı ve eğitim hizmetleri olarak varlığını gösterebilir. Yaşanılan bu gibi toplumsal sorunlar karşısında gönüllüler pek çok sivil toplum kuruluşları ve bu kuruluşların kamusal alandaki sosyal ve politik aksiyonlarının belkemiğini de oluşturmaktadır. Bu sebeple gönüllüler insani hizmet organizasyonlarında aktif rol oynayan vazgeçilmez bir kaynak olarak görülebilir. Bu kaynağa yapılan yatırımlar, insani hizmet organizasyonlarının meşrulaşmasını ve de artı kaynağın elde edilmesine sağlar. Elde edilen bu artı değer neticesinde organizasyon ve toplum arasında bir bağın gelişmesine imkân tanır.

Sosyal hizmetler alanında gönüllü olmak, kapsamlı bir yapının içinde var olmayı ifade etmektedir. Komşular arasında yapılan anlık yardımlardan daha kapsamlı ve sistemli danışmanlık programlarına, hizmet sunumuna kadar uzanan bütünleşik bir yapıya işaret etmektedir. Sosyal hizmetler alanında gönüllülük, zamanlarını, becerilerini ve kendi iradelerini belirli bir maddi beklenti olmaksızın ortaya koyan bireylere özgü eylemler olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla bu tanım temelde, ücretli bir işten farklı olarak, artı değerini yalnızca belirli bir işverene ya da zümreye ait olmadığı, gönüllünün ve toplumun kalkındığı, refahının sağlandığı, gelişmenin ve demokrasinin teşvik edildiği bir süreci ifade etmektedir.

Sosyal hizmet disiplini ve mesleğinin gelişimsel tarihinde Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa önemli bir rol oynamıştır. Gönüllülük eylemlerinin sosyal hizmet mesleği ile olan yakın ilişkisi ve sanayileşme sonrası oluşan toplumsal sorunlara çözüm arayışları, gönüllülük alanının bu coğrafyalarda daha hızlı ilerlemesini sağlamıştır. Günümüzde hala gönüllülük alanı ile ilişkili olarak bu coğrafyalar öncü bir temsil niteliği sergilemektedirler. Türkiye'nin içerisinde bulunduğu coğrafyanın ve kültürün getirmiş olduğu sosyopolitik zorluklar bu sürecin daha karmaşık ve zorluklarla dolu olmasına neden olmaktadır.

Gönüllülüğün yaratmış olduğu refah ile birlikte gönüllülük sürecine ilişkin ele alınması gereken bir diğer düşünce ise bireyler neden gönüllü olmaktadır? Bu soruyu açıklamak kolay değildir. Birçok disiplin yalnızca bu soruyu açıklamaya yönelik çeşitli bilimsel araştırmalar gerçekleştirmiştir. Ancak şu söylenebilir ki, gönüllü olma eylemi bireysel faktörlerden yapısal faktörlere kadar geniş bir yelpazede ele alınması gereken bir husustur. Bu çalışmanın ana yapısı da bu faktörlerin ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını mecbur kılmaktadır.

Sosyal hizmet disiplini çerçevesinde gönüllülük üzerine yapılan çalışmalar sınırlı bir yer kapsamaktadır. Özellikle gönüllülük ve gönüllülüğün fikirden eyleme dönüşme sürecinde bireyi harekete geçiren motivasyonlara dair yapısal faktörler çoğunlukla göz ardı edilmiştir. Oysaki sosyal hizmet disiplininin genelci ve multidisipliner yapısı çok boyutlu düşünmeyi teşvik etmektedir. Dolayısıyla, sosyal hizmetler alanında ve sosyal hizmet disipliniinde, gönüllülük üzerine kapsamlı çalışmaların az olması ve de alanyazında çoğunlukla gönüllülüğün çok boyutlu ele alınmaması bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Gönüllülüğün bu yönüyle incelenmesi önemli sonuçlar ortaya koyabilir ve sosyal hizmet alanyazını zenginleştirir. Bununla birlikte, Türkiye’de gönüllülüğün arka planında var olan faktörleri ve motivasyonları çocuk refahı alanı üzerinden belirlemek ve elde edilen veriler ışığında gönüllülüğün gelişimine yönelik bir model önerisi ortaya koymak bu araştırmanın temel hedefidir.

1. BÖLÜM

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Gönüllüler, dünyanın dört bir yanında birçok topluma birçok katkı sağlamaktadır. Yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'nde 2017 yılı içerisinde 6,9 milyar saatlik gönüllülük faaliyeti gerçekleştirilmiş ve bu gönüllülük faaliyetlerinden yaklaşık 167 milyar dolarlık hizmet üretilmiştir (National Community Service, 2018). Gönüllülük hizmetlerinin yaratmış olduğu ekonomik katkıların küçümsenmeyecek bir nitelikte olduğu birçok toplumda bilinen mutlak bir gerçektir. Araştırmalar, gönüllülerin yapmış oldukları katkıların, birçok ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının (GSYİH) önemli bir parçası olduğunu göstermektedir (Mitchell, 2001; Haugh ve Kitson, 2007; McKeever, 2015). Ayrıca gönüllüler, ekonomik rolü ve sosyal rolü nedeniyle gelişimde güçlü, dinamik ve birleştirici bir güç olmuştur (Cordingley Bates, 2004). Dolayısıyla gönüllülük sektörü ve diğer sektörler arasında bütüncül bir uyum büyük bir sosyoekonomik fayda yaratmaktadır.

Gönüllülük, insan ilişkilerinin temel bir dışavurumudur. İnsanların içinde yaşadıkları topluma iştirak etme ve diğerleri için önemli olduklarını hissetme ihtiyaçlarıyla ilgilidir. Gönüllü çalışmalar bireyin, topluluğun, toplumun refahı ve de sosyal ilişkilerin daha güçlü olması için kritik önemde olduğu ayrıca ortaya koyulmaktadır. Gönüllülük aynı zamanda yaşam kalitesine anlamlı şekilde katkıda bulunan, dayanışma, karşılıklılık, aidiyet, karşılıklı güven ve güçlendirme gibi değerleri içerisinde barındırmaktadır (Leigh ve diğ., 2011). Gönüllülük sosyal sermayeyi geliştiren ve toplumu güçlendiren bir olguyu anlatmaktadır.

Tüm dünyada insanlar çok çeşitli sebeplerle gönüllü faaliyetlere katılmaktadır. Yoksulluğu ortadan kaldırmak, temel sağlık ve eğitim hizmetlerini iyileştirmek, insanlara güvenli su kaynağı ve sağlıklı koşullar sağlamak, çevre sorunlarından ve iklim değişiminden kaynaklanan sorunlarla başa çıkmak, afet riskini azaltmak, sosyal dışlanmayla ve şiddete meydan veren itilaflarla mücadele etmek bunlardan sadece bazıları olarak görülmektedir (Leigh ve diğ., 2011).

Gönüllülük günümüz neoliberal politikaların yönlendirdiği yapılar içerisinde daha pahalı veya yetersiz sağlanacak hizmetlerin sunulmasına yardımcı olan sosyal ve toplumsal bir

faaliyet olarak da büyük bir önem kazanmaktadır (Putnam, 2000). Gönüllü kuruluşlar (ve gönüllüler) artık kamu hizmetlerinin sunumunda aktif bir role sahiptir (Blackmore, 2005). Gönüllü kuruluşlar, özellikle sosyal refah için azalan kaynaklar ve yardıma ihtiyaç duyan artan bir nüfusun olduğu bir dönemde, hizmetlerin iyileştirilmesi ve ihtiyaçların karşılanması adına anlamlı bir kaynak olarak kabul edilmektedir (Sherr, 2008; Tunstall ve Malin, 2012). Dolayısıyla kâr amacı gütmeyen bu kuruluşlar refahın, sosyal hizmetlerin ve diğer hizmetlerin sunumunda önemli bir rol oynamaktadır; doğal olarak da gönüllülüğün değeri gün geçtikçe daha da artmaktadır.

Tarihsel bir perspektifte gayri resmi gönüllülük yaygın bir gönüllü faaliyet biçimi olarak nitelendirilmiştir. Ancak, değişen ve gelişen günümüz toplumlarında yeni politikaların ve aktörlerin ortaya çıkması resmi gönüllülüğün önemini daha da arttırmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerdeki resmi gönüllülük anlayışı yapısal anlamda belirli bir form kazanmıştır. Ayrıca düşük ve orta gelirli ülkeler de ise, kısmen yerel kalkınma çabaları içerisinde gönüllülüğün katma değerinin daha fazla tanınması ve gönüllülüğü teşvik eden politika ve mevzuatın hız kazanması resmi gönüllülüğe yönelik yeni programların oluşmasına olanak tanımıştır (Lough ve diğ., 2018).

Resmi gönüllülük, topluluklar içerisinde aktörler ve sunabilecekleri ortaklıklarla ilişkili olarak bu ortaklıklardan elde edilebilecek kaynakların ve de bağlantıların daha rahat elde edilebilmesine imkân tanır. Aynı zamanda resmi gönüllülük bağlamında çeşitli çalışmalar (Clary ve Miller, 1986; Omoto ve Snyder, 1995, 2002; Penner ve Finkelstein, 1998), gönüllülerin tatmin olduklarında bir STK'da daha uzun süre gönüllü hizmet ortaya koyacaklarını vurgulamaktadır.

Gönüllü bireylerin motivasyonlarını anlamaya yönelik yapılan araştırmalar gönüllülük alanında büyük bir öneme sahiptir. Bunun en temel nedeni gönüllülüğün yarattığı hem içsel hem de dışsal faydaların arttırılabilmesi ve anlaşılabilmesi gönüllülük sürecinin yapılandırılabilmesine olanak tanıyabilir. Bu anlamda, gönüllü motivasyonunu incelemenin birçok yolu vardır. Aynı zamanda bu yollar çalışılan disiplinlere ve de çalışılan evrenin ayırt edici mikro, mezzo ve makro özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir.

Motivasyon, kişilik ve tutumların doğasında yer almaktadır. Motivasyon, bir kişinin gönüllü olmasının altında yatan nedenleri açıklamaktadır. Bu motivasyonun araştırılması insanları gönüllü faaliyetlere dahil eden davranışların tezahürü olarak düşünülmektedir (Macduff, 2009). Gönüllülük eylemi, zaman içinde sürekli olan sosyal eylemler olarak tanımlanmaktadır (Penner, 2002). Bu sosyal eylemlerin ardında yatan mikro, mezo ve makro nedenler, sağlam ve kalıcı motivasyonu teşvik eden unsurlar ve bireylerin içerisinde buldukları koşullar, araştırılması gereken konular olarak görülmektedir.

Gönüllülük alanyazını içerisinde, gönüllü bireylerin motivasyonlarına yönelik çeşitli coğrafyalarda, disiplinlerde ve araştırma gruplarında birçok çalışma mevcuttur. Ancak Türkiye özelinde gerçekleştirilen gönüllülük çalışmaları ve daha özgül olarak gönüllülük motivasyonlarına yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Özellikle gönüllülüğe katılım açısından Türkiye'nin sıralaması, açıklanan uluslararası raporlarda oldukça düşük sıralardadır. Küresel düzeyde yapılan araştırmalar kapsamında Charities Aid Foundation (CAF) tarafından 2018 yılında gönüllülüğe yönelik açıklanan sonuçlar Türkiye'nin 146 ülke arasında 131. sırada olduğunu göstermektedir (CAF, 2018). 1999 ve 2007 yıllarındaki Dünya Değerler Anketi'ne (WVS) göre, Türkiye'de nüfusun sadece %4,5'i ve %5,3'ü sosyal ve siyasi sivil toplum kuruluşlarına üyeydi. Sosyal organizasyonlarda gönüllülük %2,5 iken, siyasal örgütler için bu sayı %4,2 idi (İçduygu ve diğ., 2011). Dolayısıyla Türkiye özelinde gönüllü bireylerin motivasyonlarını anlamaya yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi yalnızca bilimsel bir veri elde etmek olarak düşünülmemelidir, aynı zamanda hem bireysel hem de toplumsal kalkınmanın ve de sosyal bütünleşmenin kilidini açacak faktörlerden biri olarak değerlendirilmelidir.

Araştırmamıza yol çizen bu kaynakların verdiği esin ile ilk olarak, Türkiye'de bireylerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarının düşük düzeyde olması problemi ışığında, çocuk refahı alanındaki resmi gönüllülük faaliyetlerinde rol alan gönüllülerin, gönüllü katılımını etkileyen motivasyonel faktörlerinin Türkiye'de bireysel faktörlerden toplumsal faktörlere kadar uzanan geniş bir etkileşim içerisinde incelenmemiş olması ilk araştırma problemi olarak ele alınmıştır.

Gönüllülüğün çok boyutlu yapısı, gönüllülüğün sürdürülebilmesine yönelik bütüncül ve uyumlu bir gönüllülük anlayışını gerektirmektedir. Bu anlamda kamu sektörü ve gönüllülük sektörünün birçok gelişmiş ülkelerde uyumlu ve tamamlayıcı bir düzen

içerisinde hizmet sağladığı bilinmektedir (Weisz ve Thai, 2003; Bright ve diğ., 2016; Cooley ve diğ., 2019). Türkiye özelinde daha önce ifade edilen istatistikler, gönüllülük alanında yetersiz bir katılımı ve gönüllülüğe yönelik yapısal anlamda doğru oluşturulmamış politikaları kanıtlar niteliktedir. Bahsedilen bu problemler minvalinde Türkiye’de gönüllülük alanında ortaya konulan herhangi bir modelin olmaması ikinci bir araştırma problemi olarak ele alınmıştır.

Özetle, ulusal düzeyde incelenen gönüllülük alanyazını içerisinde büyük bir boşluk mevcuttur. Bu boşluk gönüllü bireylerin neden gönüllü olduklarına dair görüşler ile desteklenerek sunulmalıdır. Çünkü bu görüşler gönüllü olmayan bireylerin kararlarını da anlamamıza yardımcı olacaktır. Öte yandan ilgili alanda paydaş olan kurum ve kuruluşların yöneticilerinin ortaya koyacakları görüşler de gönüllülük alanında sosyal hizmetlerin sunumuna yönelik, gönüllülük sektörünün rolünün nasıl gelişeceğine katkı verecektir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın genel amacı, çocuk refahı alanında gönüllü faaliyetlere katılımı etkileyen faktörleri açıklamak ve bir model önerisi oluşturmaktır. Araştırma kapsamında gönüllü katılımın bireysel faktörlerden toplumsal faktörlere kadar uzanan geniş bir etkileşimler çerçevesi içinde değerlendirilmesi, araştırmanın nicel ve nitel yöntemleri birlikte kullanarak ele almasını gerekli kılmıştır.

Araştırmanın nicel aşamasında ilk temel amaç, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülerin sosyodemografik (cinsiyet, yaş, medeni durum, ikamet ve mesken durumu), ekonomik (çalışma durumu, meslek ve gelir düzeyi), fiziksel (genel fiziksel sağlık durumu ve gönüllülük sonrası fiziksel sağlık durumu), psikolojik (gönüllü olma sürecine yönelik duygusal destek alma durumu, gönüllülük sonrası psikolojik sağlık durumu), sosyal ve kültürel (sosyal ve kültürel etkinlikler gerçekleştirme ve etkinliklere katılma durumu) ve tinsel (inanışlar, pratikler, genel ibadet gerçekleştirme durumu ve gönüllülük sonrası değişen tinsel durum) özelliklerinin tanımlayıcı bir yapıda incelenmesidir. Bu inceleme aynı zamanda çocuk refahı alanındaki gönüllü bireylerin gönüllülük haritasını da ortaya koymaktadır.

Nicel aşamadaki ikinci temel amaç ise, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülerin, gönüllülük motivasyonlarını tanımlayıcı bir düzeyde incelenmesidir.

Nicel aşamadaki son temel amaç ise, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylerin sosyodemografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel özellikleri ve gönüllü motivasyon özelliklerinin gönüllü olma sürecine yönelik ilişkisinin incelenmesidir.

Araştırmanın nitel aşamasında ise ilk temel amaç, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülerin gönüllülük sürecine ilişkin deneyimlerini keşfetmektir.

Araştırmanın nitel aşamasında ikinci temel amaç ise, gönüllü bireyin motivasyonunu etkileyen makro motivasyonel faktörlerin saiklerini ortaya çıkarma ve gönüllülük sürecinin işleyişi hakkında bilgi elde etmedir. Bu amaca yönelik olarak, çocuk refahı alanı içerisindeki hem kamu sektöründen hem de gönüllülük sektöründen seçilen uzman, karar verici, yönetici, denetçi ve akademisyenlerle görüşülmüştür. Ayrıca, nitel görüşmeler, gönüllü hizmetlerin sunumunda kamu sektörü ve gönüllülük sektörünün doğru ve bütüncül politikalar geliştirmesi adına eksikliklerin tespitini de ortaya koymaktadır.

Araştırmanın genel amacı çerçevesinde yukarıda ifade edilmiş olan nicel ve nitel aşamalara ilişkin alt amaçlar, sıralı bir şekilde aşağıda gösterilmektedir:

A) Nicel Aşama

I. Gönüllü bireylerin demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel özelliklerini ortaya çıkarmaktır.

1. Gönüllü bireylerin sahip oldukları demografik, fiziksel, psikolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve tinsel özellikleri nelerdir?
 - 1.1. Gönüllü bireylerin demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, medeni durum, ikamet ve mesken durumu) nelerdir?
 - 1.2. Gönüllü bireylerin ekonomik özellikleri (çalışma durumu, meslek ve gelir düzeyi) nelerdir?

- 1.3. Gönüllü bireylerin eğitim özellikleri (eğitim düzeyi, gönüllülük öncesi ve sonrası gönüllülüğe yönelik eğitim alma durumu) nelerdir?
- 1.4. Gönüllü bireylerin aile özellikleri (çocuk sahibi olma durumu, aile tipi, çocuk sayısı ve yaşı, çocuk bakım sorumlulukları, çocuklarla geçirilen zaman durumu) nelerdir?
- 1.5. Gönüllü bireylerin fiziksel özellikleri (genel fiziksel sağlık durumu ve gönüllülük sonrası fiziksel sağlık durumu) nelerdir?
- 1.6. Gönüllü bireylerin psikolojik özellikleri (gönüllülük olma sürecine yönelik duygusal destek alma durumu, gönüllülük sonrası psikolojik sağlık durumu) nelerdir?
- 1.7. Gönüllü bireylerin sosyal ve kültürel özellikleri (sosyal etkinlikler gerçekleştirme, etkinliklere katılma durumu ve kültürel değerler) nelerdir?
- 1.8. Gönüllü bireylerin tinsel özellikleri (inanışlar, pratikler, genel ibadet gerçekleştirme durumu ve gönüllülük sonrası değişen tinsel durum) nelerdir?

II. Gönüllü bireylerin sahip oldukları gönüllülük motivasyonlarının tanımlayıcı özelliklerini ortaya çıkarmaktır.

2. Gönüllü bireylerin çocuk refahı alanında sahip oldukları gönüllülük motivasyon özellikleri nelerdir?
 - 2.1. Değerlerin çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?
 - 2.2. Karşılıklılığın çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?
 - 2.3. Takdir etmenin çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?
 - 2.4. Anlamanın çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?
 - 2.5. Benlik saygısının çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?
 - 2.6. Tepkiselliğin çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?
 - 2.7. Sosyal bağların çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?
 - 2.8. Koruyucu düşünce ve duyguların çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?
 - 2.9. Sosyal etkileşimin çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?
 - 2.10. Kariyer geliştirmenin çocuk refahı alanında gönüllü olma davranışındaki etkisi nedir?

III. Gönüllü bireylerin sahip oldukları demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel özellikleri ve gönüllü motivasyon özelliklerinin gönüllü olma sürecine yönelik ilişkisinin incelenmesidir.

3. Gönüllü bireylerin sahip oldukları demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel özellikler ile gönüllülük motivasyonları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3.1. Gönüllü bireylerin demografik özellikleri ile gönüllülük motivasyonları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3.2. Gönüllü bireylerin ekonomik özellikleri ile gönüllülük motivasyonları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3.3. Gönüllü bireylerin fiziksel özellikleri ile gönüllülük motivasyonları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3.4. Gönüllü bireylerin psikolojik özellikleri ile gönüllülük motivasyonları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3.5. Gönüllü bireylerin sosyal ve kültürel özellikleri ile gönüllülük motivasyonları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3.6. Gönüllü bireylerin tinsel özellikleri ile gönüllülük motivasyonları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

B) Nitel Aşama

I. Çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylerin gönüllülüğe ilişkin deneyimlerini keşfetmek.

1. Gönüllülerin, gönüllülük sürecine ilişkin genel görüşleri ve tecrübeleri nelerdir?
2. Gönüllülerin, gönüllü olmalarının altında yatan motivasyonlara ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Gönüllülerin, çocuk refahına yönelik gönüllülük alanında yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Gönüllülerin, çocuk refahı alanındaki gönüllülüğün gelişmesine çözüm önerileri nelerdir?

II. Çocuk refahı alanındaki kamu ve sivil toplum kuruluşlarında yer alan yöneticilerin gönüllülüğe ilişkin görüşlerini anlamak.

5. Kamu ve sivil toplum kuruluşlarındaki çocuk refahı alanında çalışan yöneticilerin gönüllülük sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?

6. Çocuk refahına yönelik gönüllülük alanında yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Çocuk refahına yönelik gönüllü katılımı ekonomik, politik ve sosyokültürel özelliklerin etkisi üzerine görüşleri nelerdir?
8. Çocuk refahına yönelik gönüllü katılımı toplumların artan düzeyde modernleşme ve bireyselleşme süreçlerine yönelik görüşleri nelerdir?
9. Çocuk refahına yönelik gönüllülük alanında kamu ve sivil toplum işbirliği ilişkisi üzerine görüşleri nelerdir?
10. Çocuk refahı alanındaki gönüllülüğün gelişmesine yönelik ortaya konulabilecek çözüm önerileri nelerdir?

C) Karma Aşama

Araştırmada kullanılan görüşme formunda ve ölçekten elde edilen veriler ile çocuk refahı alanındaki gönüllüler ve bu alanda çalışan yöneticilerin kendi deneyimlerine ilişkin görüşleri birleştirildiğinde ve karşılaştırıldığında nicel sonuçlar ve nitel sonuçlar genel yorumlama yaparken birbirlerini nasıl destekler?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

- Gönüllülüğe yönelik açıklanan uluslararası gönüllülük endekslerinde Türkiye'nin geri sıralarda olması ve bu verilerin doğal bir sonucu olarak Türkiye'de bireylerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarının düşük seviyede olması, gönüllülüğün küresel düzeyde artan önemi göz önünde bulundurulduğunda dikkat çeken bir sorun alanı olarak nitelendirilebilir. Bu noktadan hareketle çocuk refahı alanında gönüllü faaliyetlere katılımı etkileyen motivasyonların Türkiye'de geniş bir perspektif içerisinde incelenmemiş olması bu araştırmayı değerli kılmaktadır. Bu nedenle yukarıda bahsedilen konuyu betimleyecek çalışmaların yapılması ciddi bir gereksinimdir.
- Küresel düzeyde gönüllülüğe yönelik açıklanan istatistikler, Türkiye özelinde gönüllülüğe ilişkin yetersiz bir katılımı ve gönüllülüğe yönelik yapısal anlamda doğru oluşturulmamış politikaları kanıtlar niteliktedir. Bahsedilen bu problemler minvalinde Türkiye'de gönüllülük alanında ortaya konulan herhangi çok boyutlu bir modelin olmaması ve bu araştırma kapsamında ortaya konan bir model önerisi, ulusal

alanyazın içerisinde bir boşluğu dolduracağı öngörüldüğünden büyük bir önem ifade etmektedir.

- Araştırma çocuk refahı alanındaki gönüllü bireylerin demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel, tinsel özellikleri, gönüllülük motivasyonları ve bu motivasyonları etkileyen unsurların ortaya koyabilmesi ve aktarılabilmesi açısından önemlidir.
- Araştırma, gönüllülük alanına yönelik oluşturulacak program ve modellerin yapılandırılması gönüllülük anlayışımıza katkıda bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye genelinde gönüllülük alanı ile ilişkili olabilecek kurum ve kuruluşlar için bir perspektif sağlanması umulmaktadır. Bu durumların araştırmaya güç kattığı düşünülmektedir.
- Diğer yandan bu çalışma, gönüllülerle birlikte uygulamalarda bulunacak ve bulunan profesyoneller, çocuk refahı alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları, akademisyenler ve politika yapıcılar açısından ciddi bir fırsat olacaktır.
- Araştırma ülkemizdeki gönüllülük alanına yönelik çalışmalar yürüten sosyoloji, psikoloji ve ekonomi gibi mesleklerin kuramsal alanyazın ve birikimlerine destek sağlar niteliktedir. Aynı zamanda araştırmanın bu konuda çalışma yapacak farklı alanlardan gelen diğer araştırmacılara da kaynak olabilmesi açısından da önem taşıdığı düşünülmektedir.
- Bu araştırmanın çocuk refahı alanında veya kurumlarında mesleki uygulamalar ve çalışmalar yapacak olan sosyal hizmet uzmanlarının, gönüllülüğe ilişkin konu hakkında yeterince bilgi edinmesine yardımcı olması büyük önem arz etmektedir. Son olarak bu araştırmanın gönüllülüğün geçmişten gelen sosyal hizmet ile yakın ilişkisi bağlamında sosyal hizmet alanına yeni bakış açıları kazandırması ve sosyal hizmet alanyazınını zenginleştirebilmesi yönünden önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Bu araştırmanın varsayımları aşağıda belirtilmektedir;

- Araştırmaya yönelik veri toplama sürecinde kullanılan araçların araştırmanın genel amacına ve bu genel amaca bağlı alt amaçlarına ulaşmak için gerekli olan bilgileri toplamak açısından yeterli olduğu varsayılmaktadır.

- Veri toplama sürecine yönelik araştırmacı tarafından oluşturulan nicel görüşme formunda ve yarı yapılandırılmış nitel görüşme formlarında yer alan soruların, gönüllü bireylerce doğru anlaşıldığı varsayılmıştır. Buna yönelik, ortaya koyulan pilot çalışma ve araştırmacının veri toplama sürecinde araştırmacının iletişim bilgilerinin açık bir şekilde belirtilmesi, ilgili varsayımın oluşmasına imkân tanımıştır.
- Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği açasından, araştırmaya katılan katılımcıların veri toplama araçlarına içtenlik ve samimiyetle, gerçek görüş ve düşüncelerle cevap verdiği varsayılmaktadır.

1.5. ARAşTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- Bu araştırmanın, belirli bir mali güçlükte birlikte belirli bir zaman diliminde tamamlanma zorunluluğunun bulunması araştırmacıyı sınırlayan ilk unsurdur.
- Araştırmanın kurumlardan izin alma ve veri toplama süreci, Covid19 pandemi döneminde gerçekteştirilmiştir. Özellikle kurumlardan izin alma süreci normal koşullara kıyasla uzun sürmüştür.

1.6. TANIMLAR

Gönüllülük: Gönüllülük kavramı, özgür bir irade ile ücret beklentisi olmaksızın ihtiyaç içinde olan kişilere yardımda bulunma durumu olarak ifade edilebilir.

Gönüllü: Gönüllü, çocuk refahı alanındaki bir sivil toplum kuruluşunda gönüllülük eylemini gerçekteştiren kişidir.

Sosyodemografik Özellikler: Gönüllülerin sahip oldukları cinsiyet, yaş, medeni durum, ikamet ve mesken durumu gibi sahip oldukları belirli özellikler onların sosyodemografik özelliklerini ifade etmektedir.

Ekonomik Özellikler: Gönüllülerin çalışma durumları, sahip oldukları meslekleri ve gelir düzeyleri onların ekonomik özelliklerini ifade etmektedir.

Fiziksel Özellikler: Gönüllülerin genel anlamda gönüllülük öncesi ve sonrası fiziksel sağlık durumları, onların fiziksel özelliklerini ifade etmektedir.

Psikolojik Özellikler: Gönüllülerin genel anlamda gönüllülük öncesi ve sonrası psikolojik sağlık durumları ve duygusal destek alma durumları, onların psikolojik özelliklerini ifade etmektedir.

Sosyal ve Kültürel Özellikler: Çalışma kapsamında gönüllülerin sosyal ve kültürel etkinlikler gerçekleştirme ve etkinliklere katılma durumları, onların sosyal ve kültürel özelliklerini ifade etmektedir.

Tinsel Özellikler: Gönüllülerin gönüllülük öncesi ve sonrası hayata ilişkin inanışları, pratikleri, genel ibadet gerçekleştirme durumları, onların tinsel özelliklerini ifade etmektedir.

Gönüllülük Motivasyonu: Kişiyi, gönüllü olma yönünde harekete geçiren güçtür. Bireyleri gönüllü olma yönünde içsel, dışsal, bilişsel ya da duygusal pek çok değişken aracılığıyla harekete geçiren güdü veya güçtür.

Mikro Boyutta Gönüllülük Motivasyonu: Bireylerin gönüllü olma kararları ardında var olan kişisel düzeydeki sahip oldukları sosyodemografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel, tinsel özellikler ve motivasyonlar (anlama, benlik saygısı, kariyer geliştirme, vd.) mikro boyuttaki gönüllülük motivasyonunu ifade etmektedir.

Mezzo Boyutta Gönüllülük Motivasyonu: Bireylerin gönüllü olma kararlarına yönelik içerisinde buldukları ailelerinin, sosyal çevrelerinin ve toplulukların bir referans grup olarak yaratmış olduğu etkiler (kişilerin içerisinde bulunduğu topluluklarda gönüllü bireylerin olması ve gönüllülüğün teşviki) mezzo boyutta gönüllülük motivasyonunu ifade etmektedir.

Makro Boyutta Gönüllülük Motivasyonu: Bireylerin gönüllü olma kararlarına yönelik içerisinde bulunduğu toplumun sahip olduğu ekonomik, politik, teknolojik ve sosyokültürel özellikler makro boyuttaki gönüllülük motivasyonunu ifade etmektedir.

Uzman ve Karar Verici: Çalışma kapsamında sivil toplum kuruluşlarında, kamu kurum ve kuruluşlarında, uluslararası kuruluşlarda, üniversitelerde ve belediyelerde çalışan yönetici, denetçi, uzman ve akademisyenlerdir.

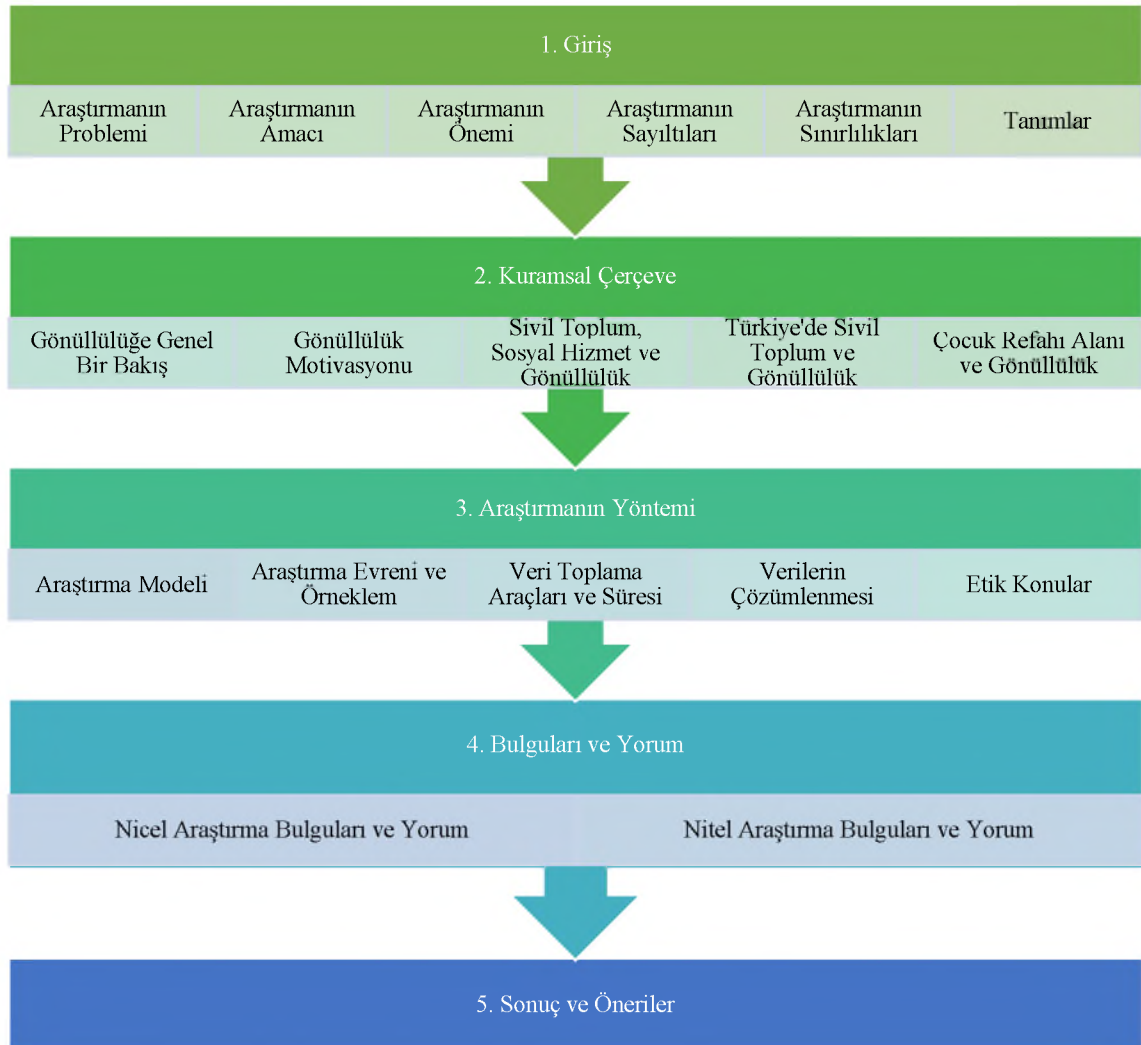
Sivil Toplum Kuruluşu: Kar amacı gütmeyen, gönüllülüğün ön plana çıktığı, özerk ve hükümetten bağımsız kuruluşlardır. Gönüllülerin kendi faaliyet alanları kapsamında hizmet verebildikleri yerdir. Aynı zamanda birçok bireyin ihtiyaçlarının gözetilmesinde ve karşılanmasında aktif rol alan yerdir.

Çocuk Refahı Alanı: Çocukların sağlıklı gelişebilmeleri ve iyi bir yaşama sahip olabilmeleri için belirli hizmet sunumlarının yer aldığı ve birçok paydaşın (devlet, sivil toplum kuruluşları, vd.) sorumluluk aldığı refah alanını ifade etmektedir.

1.7. TEZİN İÇERİK ORGANİZASYONU

Bu doktora tezi giriş, kuramsal çerçeve, yöntem, bulgular-yorum ve sonuç-öneriler olarak beş ana bölümden oluşmaktadır. Şekil 1’de her bir bölüme ilişkin genel başlıkları içeren tezin metin organizasyonu sunulmuştur.

Şekil 1. Tezin İçerik Organizasyonu

2. BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. GÖNÜLLÜLÜĞE GENEL BİR BAKIŞ

Gönüllülük, evrensel bir nitelikle dünyanın her yerinde varlığını sürdüren bir olgudur. Yaşamın her anında ve her aşamasında; okullarda, hastanelerde, dini kurumlarda bundan da ötesi daha da yakında ikamet edilen sokakta ya da apartmanda gönüllülük eylemleri gözlemlenebilir. Gönüllülük eyleminin yaşamın her yerinde olması yeni bir olgu değildir. Geçmişten günümüze insanoğlunun en temel davranış şekillerinden biridir. Din veya geleneklere dayanan bazı gönüllülük biçimleri nesiller boyunca evrilmiş olabilir ve yerel geleneğin temel bir parçası olarak kabul edilebilir. Paylaşmak ve karşılıklı alışverişe dayanan en eski geleneklerde bunun kanıtları gözlemlenebilir. Bugün hâlâ İslam toplumlarında hayırseverliği ve bir anlamda da gönüllülüğü ifade etmek adına söylenen “Veren el alan elden üstündür” hadis cümlesi bunun en güzel örneklerinden biridir.

Gönüllülük, insanların toplum için iyi bir şeyler yapmaya çalıştıkları bir yoldur. Gönüllülüğün özünde etkileşimler mevcuttur. Bu etkileşimler insan hayatına dokunan bir süreci yansıtır. Gönüllülük adına yapılan bu etkileşimler bireylerin ve toplumların refahına arttırmak adına gerçekleştirilir. Öte yandan gönüllülük sadece etkileşimde bulunulan karşı tarafın refahını etkilemez aynı zamanda eylemi gerçekleştiren gönüllünün eylemden aldığı faydayla kendi refahına da etki eder. Özetle gönüllülük eyleminin bir “kazan kazan durumu” olduğu ifade edilebilir.

Gönüllülüğün anlam bulmasında iki temel unsur göze çarpmaktadır. Bunlar; büyük bir insan gücü kaynağı ve bu insanların toplumsal katılımlarının yansıması. Bu iki unsurla birlikte gönüllülüğün her yerde ve her zaman olması bireylerin ve de toplumun refahını arttırmak için sürekli bir hareketin olduğuna işaret etmektedir.

Gönüllülüğün veya gönüllü katılımın salt ve evrensel bir tanımını bulunmamaktadır. Ellis ve Noyes (1990) gönüllülüğü, “Bir ihtiyacın karşılanmasında, sosyal sorumluluk anlayışıyla ve parasal anlamda bir kar amacı için kaygılanmadan sahip olduğumuz yaşamsal yükümlülüklerimizin ötesine geçmek” olarak ifade etmiştir. Smith (1998) ise gönüllülüğü “zaman harcanan, ücretsiz yapılan, bir başkasına (bireyler veya gruplar) fayda sağlama amacı olan, yakınlarınıza ya da çevreye katkı verme amacı olan aktiviteler bütünü” olarak ifade etmektedir. Bir başka tanımda ise gönüllülük, kişinin yetenek,

zaman ve enerjisinin, bireylere, gruplara, topluluğa veya organizasyonlara teminatsız verilmesi olarak tanımlanmaktadır (Gibelman, 2008). Ayrıca bu tanımların dışında gönüllülük, bir çalışma biçimi (Tilly ve Tilly, 1994; Penner, 2002) olarak da görülmektedir. Bu noktada gönüllülükle ilgili çokça gösterilen birkaç tanım vermenin en temel nedeni, gönüllülüğün ortak bir tanımının olmamasını kanıtlamaktan öte gönüllülük tanımlarında belirli ortak öğelerin ön planda olduğuna işaret etmektir. Genel olarak ifade etmek gerekirse, çoğunlukla dört temel unsur tanımlarda ortaya çıkmaktadır: özgür bir irade, bir kar ya da parasal ödülün olmaması, ihtiyaç içinde olan yakın ya da yabancı kişilere yardım etme ve doğrudan ya da bir kuruluş aracılığıyla yardımda bulunma olarak sıralanabilir.

Genel olarak gönüllülüğün tanımlarını ve öğelerini göz önünde bulundurduğumuzda, gönüllülük kendi özgür irademizle, bir ücret beklentisi olmaksızın toplum içerisinde ihtiyaç sahibi olan kişilerin, grupların ya da toplumun sorunlarına yönelik doğrudan veya kuruluşlarla ilişki içerisinde olma ve onlarla bir etkileşim süreci içerisine girme durumunu ifade eder. Bu tanım, gönüllülüğün gerçekleştiği çok boyutlu aktiviteleri ve organizasyonel yapıları kapsayacak kadar geniştir. Gönüllüler, sanat ve kültür, çevre koruma, politik katılım ve eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi hizmetlerin sağlanmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunur. Bu faaliyetler, kamusal kar amacı gütmeyen kuruluşlarda (Kızılay), kütüphanelerde, hapishaneler veya devlet okulları gibi devlet tarafından finanse edilen kuruluşlarda ve çoğunlukla da sivil toplumun kalkınmasında rol oynayan kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarında (STK) gerçekleştirilmektedir (McAllum, 2017).

Gönüllülük olgusunun temel bileşenleri açısından geleneksel olarak, gönüllülük dünyası üç ana bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenlerden ilki parasal ücret kazanmadan başkalarına yardım etmek için serbest zaman veren gönüllüler (Cnaan ve diğ., 1996), ikincisi gönüllülükte daha organize bir yapıyı temsil edilmesini ve resmi gönüllülük mekanizmasını sağlayan gönüllü kuruluşlar ve üçüncüsü ise gönüllüler tarafından sağlanan hizmetlerin hedef nüfusu olan müracaatçılardır (Haski-Leventhal ve diğ., 2008). Bazı örtüşen alanlar içerisinde, müracaatçılar gönüllülük hizmeti veren organizasyonlarda yer aldıklarında, müracaatçı konumundan hizmet veren gönüllü konumuna geçiş yaşamaktadır. Dolayısıyla bahsedilen bu bileşenler arasında bir geçiş her

zaman mevcuttur. Örnek olarak, kendi sosyal grupları içinde müracaatçı olan insanlar, gençlere yönelik gönüllülük hizmeti veren bir süreçte ise, gönüllü gençler olarak ifade edilebilir (Haski-Leventhal ve diğ., 2008).

İnsanlar gönüllü olmak adına istekleri ve uygunlukları arttıkça daha fazla gönüllülük eğilimi gösterebilirler, ancak gönüllülükle ilgili kuruluşlar bireye yalnızca uygun ve arzulanır fırsatlar sunarsa (resmi) gönüllülük ortaya çıkar (Meijs ve Brudney, 2007). Gönüllülük kavramı, insanların bireysel, örgütsel ve toplumsal seviyelerde gönüllü olmalarını engelleyen engellerin üstesinden gelme mekanizmaları hakkında da fikir vermektedir (Haski-Leventhal, 2018).

2.1.1. Gönüllülüğün Sınıflandırılması

Farklı uluslar ve kültürler arasında gönüllülüğün farklı anlamları vardır ve farklı biçimler alır. Bir olgu olarak gönüllülük, yapı ve zamana bağlı olarak sürekli olarak görülebilir (McBride ve Sherraden, 2007). Gönüllülüğün ortak tanımlanan genel unsurları içerisinde yapılan her yardım bir gönüllülük faaliyeti olarak değerlendirilebilir. Ancak yapılan bu gönüllülük eylemleri yapısal olarak kendi içerisinde kategorize edilmiştir. Bunlar resmi gönüllülük ve resmi olmayan gönüllülük olarak tanımlanabilir (Cnaan ve Amroffell, 1994; Wilson ve Musick, 1997).

Resmi olmayan gönüllülük çoğunlukla doğrudan kişiler aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu gönüllülük türü çoğunlukla aile ve de topluluk üyeleri arasındaki gayri resmi bir süreci temsil eder. Bu gönüllülük anlayışı genellikle gayri resmi kurumsal normlar tarafından etkilenir ve çoğu zaman bir bitiş noktası olmayan, uzun vadeli ve çeşitli zaman aralıklarını içermektedir (Carson, 1999; Reed ve Selbee, 2001a; McBride, 2011).

Resmi gönüllülük anlayışı ise örgütsel temelli gönüllülük rollerini içerir. Bu gönüllülük biçimi, örgütler aracılığıyla yapılandırılmıştır ve tek seferlik bir faaliyetten uzun vadeli faaliyetlere kadar uzanan bir süreçte zamana boyutu farklılık gösterebilir. Ayrıca resmi gönüllülük bir sosyal ve ekonomik katkıyı temsil eder. Dolayısıyla gönüllülerin etkin bir şekilde değerlendirilmesi ve gönüllülerle çalışmada sürdürülebilirlik hayati öneme sahiptir (Carson, 1999; Reed ve Selbee, 2001a; McBride, 2011).

Son olarak resmi gönüllülük anlayışı içerisinde yalnızca örgütsel temelli olmayan aynı zamanda program temelli bir anlayışta günümüz toplumlarında değerlendirilmektedir. Bu bakış açısı ise, bize resmi gönüllülüğün kendi içerisinde farklı bir anlayışla değerlendirildiğini göstermektedir. Bu anlayış içerisinde gönüllülere yönelik genellikle yoğun fakat her zaman sınırlı olan bir anlayıştan bahsedilmektedir. Öte yandan öngörülen bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilen, farklı roller ve aktiviteler mevcuttur (McBride, 2011).

Gönüllülüğün kendi içerisinde sınıflandırılmasına ek olarak, Morrow-Howell (2010) tarafından belirtildiği gibi, gönüllülüğün tanımı, görevin yoğunluğu ve süresi, destek veren kuruluşun türü, görevin türü ve kuruluşun etkileşimi ile ilgili boyutları içermektedir. Bu nedenle, gönüllülüğün sınıflandırılmasında geniş bir kapsam göz önüne bulundurulmalıdır.

2.1.2. Gönüllülüğün Üç Farklı Adresi

Sosyal politika alanında refah çoğulculuğuna doğru ilerleme, insani hizmetlerin üç dünyasını; kamu sektörünü, kar amaçlı özel sektörü ve gönüllülük (voluntary) sektörünü (kar amacı gütmeyen sektör, sivil toplum sektörü) ayırt etme ihtiyacını gerektirmektedir (Sugarman, 1987). Bu sektörlerin her birinde gönüllülük (volunteering) hizmetleri var olmaktadır. Ayrıca değişen refah politikalarıyla birlikte günümüz toplumlarında sivil toplum kuruluşlarının gönüllülük sektörü içerisinde önemli bir rol oynadığı göz ardı edilmemelidir. Sivil toplum kuruluşlarının gönüllülük alanındaki önemi, araştırmanın ilerleyen başlıklarında ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Sosyal hizmetlerin sunumunda kamu sektörünün oynamış olduğu belirgin rol küresel düzeyde yaşanan ekonomik ve sosyopolitik değişimler sonucu sınırlı bir hal almıştır. Özellikle evrensel düzeyde nüfusun hızlı bir şekilde artışı ve insani ihtiyaçların geniş bir çerçevede farklılaşması günümüz toplumlarında kamu sektörünün yanı sıra diğer sektörleri de içine alan bütüncül bir hizmet modelinin gereksinimini ortaya koymaktadır. Bu anlamda insani ihtiyaçların sağlanmasında aktif bir rol oynayan gönüllülük çalışmaları, kamu sektöründen diğer sektörlerle uzanan geniş bir yelpazede değerlendirilmeye başlanmıştır.

Gönüllülük sektörü, çeşitli sosyal yardım hizmetleri sunan yüzlerce kuruluştan oluşmaktadır. Bu kurumların çoğu, yöneticilerin ve gönüllülerin bulunduğu organizasyonlardır. Bu kuruluşlar son derece sınırlı bir bütçeyle faaliyet göstermekle birlikte devlet bağışlarına, halktan bağışlara, gönüllülerin iyi niyetine ve çeşitli toplumsal kurumların bağışlarına güvenmektedirler. Sektörün doğası gereği daha yenilikçi ve değişen yerel koşullara uyulanabilir olduğu fikrini ön plana çıkarmaktadır. Bu özelliklerin kamu hizmetlerinin sunumunda bir avantaj yaratacağı ayrıca vurgulanmaktadır (Hanlon ve diğ., 2007). Sıklıkla, bu gönüllü kuruluşlar, belirli müracaatçı gruplarına sunulan bir dizi hizmetten sorumlu olarak çalışırlar (Choo, 1984).

Kamu sektörü ve gönüllülük sektörünün birbirlerini tamamlayıcı bir yapıya sahip oldukları kabul edilir. Sivil toplum kuruluşlarının sahip olduğu esneklik, çeşitlilik ve değer odaklı kimliklerinin yaratmış olduğu avantajlar nedeniyle, hizmet sunumunda sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan hükümet işbirlikleri önemlidir. Dolayısıyla daha duyarlı hizmetler, daha iyi hizmet sonuçları, maliyet düşüşleri ve sosyal sorunların çözümünde yenilikler dikkat çekici sonuçlar olarak düşünülmektedir (Irish ve diğ., 2009). Gönüllülük faaliyetlerinin büyüklüğü, kapsamı ve ekonomik değeri üzerine yapılan araştırmalar göstermektedir ki; gönüllülük çoğunlukla resmi bir ortam veya mekan olarak kar amacı gütmeyen bir kuruluş veya devlet kurumu içerisinde gerçekleşmektedir (Cnaan ve Amroffell, 1994; Cnaan ve diğ., 1996). İkincisi, gönüllülerin en çok kullanıldığı yer kar amacı gütmeyen kuruluşlardır (Brudney, 1990, 1999). Bu, gönüllülüğe dair programların ortaya çıkma olasılığının kamu ve gönüllülük sektöründe daha yüksek olması anlamına gelir. Başka bir deyişle, devlet ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar, katılım için daha fazla sayıda resmi yol ve fırsat sunabilir. Dolayısıyla daha yüksek gönüllülük seviyeleri, erişim kolaylığını da etkileyebilir (Ertaş, 2018).

Özel sektör ve gönüllülük ilişkisi bağlamında vurgulanan gelişmelerden biri kar amacı güden kuruluşların politikalarının bir parçası haline gelen kurumsal sosyal sorumluluk çalışmalarıdır. Sosyal sorumluluk adına kurumsal davranışın tam olarak ne olduğu üzerine her zaman kararlaştırılmamış bir ifade bulunmamakla birlikte (Campbell, 2007), şirketlerin toplum üzerindeki etkilerinin de göz ardı edilmemesi adına şirketlerin bu alanda küresel bir hareketleri var gibi görünmektedir. Sonuç olarak şirketlerin giderek daha fazla kullandığı araçlardan biri de kurumsal sosyal sorumluluk politikaları

içerisindeki gönüllülük çalışmaları olarak nitelendirilebilir (Haski-Leventhal ve Cnaan, 2009). Özellikle özel sektör içerisinde gönüllülük politikalarının ve de eylemlerinin şirketlerin çalışanlarına gönüllülük taahhüdü gösterdiğinde gerçekleştiği vurgulanmaktadır (Meijs ve Van der Voort, 2004). Dolayısıyla özel sektör içerisinde şirketler, çalışanlarının gönüllü olabilmesi için onların zaman ve uzmanlık kazanmalarını ister ve çalışanların resmi çalışma saatleri içerisinde ya da resmi çalışma saatleri dışında gönüllü faaliyetleri gerçekleştirilebilmelerini destekler (Tuffrey, 1998).

Toplumsal gelişimi ve refahı ön gören bütün devletler gönüllülüğün üç farklı adresi olarak tanımlanan üç sektör arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlamak zorundadır. Bu bağlamda devletler kamu kuruluşları içerisinde sosyal girişimleri destekler ve gönüllülük sektörü içerisindeki sivil toplum kuruluşlarıyla insani hizmetlerin gelişiminde işbirlikçi bir rol oynar. Bu işbirliğinde kamu sektörü adına yerel yönetimlerin de büyük bir katkı sağladığı ayrıca vurgulanmaktadır (Evans, 2011). Öte yandan, başka bir sektörle işbirliği, yozlaşma, artan işlem maliyetleri ve siyasi tepki gibi potansiyel risklerle de içerebilir. Bu nedenle, gerçek başarılar, devletin rollerini ve bu yeni ilişkileri yönetme kapasitesini başarıyla değiştirip değiştiremeyeceğine bağlıdır (Sclar, 2001; Jing ve Savas, 2009).

2.1.3. Gönüllülüğün Tarihçesine Kısa Bir Bakış

Gönüllülüğün bir tarihçesi var mıdır? Bu soruya herhalde hiç kimse kesin bir yanıt veremez. Dolayısıyla gönüllülüğün geçmişi içerisinde belirli sınırlar çizmek gerekliliği tarihçenin anlaşılmasını kolaylaştırır. Öncelikli olarak resmi gönüllülük anlayışı üzerinden bir tarihsel analiz yapılması tarihçenin anlaşılması açısından önemlidir. Çünkü resmi olmayan gönüllülük insanoğlunun yaradılışından beri süregelen bir olgu olarak nitelendirilebilir. Resmi gönüllülükte ise kurumsal bir oluşum gerekmektedir.

Resmi gönüllülüğün oluşmasında hayırseverlik anlayışı büyük bir etkiye sahiptir. Bu hayırseverlik anlayışının arkasında yatan en temel ögenin din temelli olduğu gerçeğidir. Hem Hristiyanlık hem de İslam, hayır kurumlarının oluşmasında önemli roller oynamıştır. Bu bağlamda ilk yardım kuruluşu olarak kayıtlara geçen ve İngiltere Kralı Athelstan (M.S. 924-939) tarafından İngiltere'nin York şehrinde 10. yüzyılda yaptırılmış olan düşkünler evi bir yardım kuruluşu olarak tarihsel anlamda bir basamak oluşturmaktadır (Moffat, 2007).

Hayırseverlik adı altında oluşturulan yardım kuruluşları, gönüllülük üzerine kurumsal bir yapılanmanın öncü temellerini oluşturmuştur. Bu bağlamda örnek gösterilebilecek diğer organizasyonlar Osmanlı Devleti üzerinden analiz edilebilir. Osmanlı devleti içerisinde vakıf adı altında toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılayan çeşitli kısmi sivil toplum kuruluşları vardı (Akboğa, 2017). Bu örgütlenmeler gönüllülüğün gelişmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Ayırım yapılmaksızın tüm insanlar için bir faaliyet biçimi olarak nitelendirilen kurumsal bir gönüllülük anlayışı Aydınlanma Dönemi'nde güç kazanmıştır. Özellikle bu dönem içerisinde gönüllülük düşüncesinin gelişmesi, insanın siyasi, dinsel, mesleki veya sosyal anlamda farklılıklarına atıfta bulunulmadan eşitlikçi bir toplum anlayışının geliştirilmesi arzusu nedeniyle önemli bir rol oynamıştır (Brozmanová Gregorová ve Stachoň, 2014).

Sonuç olarak gönüllülüğün tarihsel boyutunda kurumsal bir yapılanmanın belirgin başlangıcı olan milat noktası 19. yüzyıl olarak gösterilmektedir. Bu yüzyıl içerisinde ve 20. yüzyılın başlarında, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Almanya gibi sanayileşmenin çok yoğun olduğu ülkelerde özellikle yoksullara ve de çeşitli zorluklarla mücadele eden insanlara çeşitli yardımlar organize edilmiştir. Bu yardımların büyük bir çoğunluğu özellikle gönüllüler tarafından sağlanan sivil toplum ve kilise örgütleri aracılığıyla gerçekleştirilip koordine edilmiştir (Brozmanová Gregorová ve Stachoň, 2014).

Hayırseverlik temelli bu örgütlenmeler sömürgeci ve post-sömürgeci kurallar altında yavaş yavaş ortadan kaybolmuştur. Bunun karşılığında, resmi gönüllülüğe dayalı yeni tip sivil toplum kuruluşlarının gelişmesine tanık olunmuştur. Bu modern organizasyonlar; meslek örgütleri, laik yardım kuruluşları, kültür kulüpleri ve sendikalar gibi modern bir yapıya sahip olmuşlardır. Bu yeni kurulan örgütlerin temel özelliği, Osmanlı dönemindeki sivil toplum kuruluşlarından farklı olarak daha çok siyasi açıdan aktif durumda olmaları gösterilebilir. Bu örgütler tarihsel olarak milliyetçi mücadelelerde de aktif bir rol oynamışlardır (Polk ve Chambers, 1968).

2.1.4. 21. Yüzyılda Gönüllü Olmak

Günümüz toplumları dijital bir çağda varlıklarını sürdürmektedir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren geniş coğrafyalarda büyük savaşların sonlanarak sınırlı

coğrafyalarda bölgesel düzeylere inmesi, Batı toplumlarının hızlı bir teknolojik gelişimine neden olmuştur.

Teknoloji alanında yaşanan hızlı dönüşüm, insanoğlunun beklentilerinin de ötesine geçmiş ve ön görülemez bir hal almıştır. İnsanların hayal dahi edemedikleri teknolojik ürünler bir anda yaşamlarının merkezi konuma gelebilmektedir. Teknolojik ilerleme ve bu keşif sürecinin nereye varacağına ilişkin anlatılabilecek en güzel ifade 1899 yılında Amerika Birleşik Devletleri Patent Daire Başkanı Charles Duell tarafından söylenmiştir: “Artık yeni hiçbir şey yok. İcat edilebilecek her şey icat edildi.” Ancak bu sözlerin üzerinden 122 yıl geçmesine rağmen hala her gün yeni bir teknolojik ürün yaşamlarımızda kendisine yer edinebiliyor.

Küresel düzeyde teknolojik ilerlemenin bu kadar hızlı olduğu 21. yüzyıl toplumlarında gönüllülük anlayışı da bu ilerlemeden etkilenmiştir. Bu kapsamda teknolojik gelişmeler insanların geleneksel anlayışın dışında benzeri görülmemiş yollardan gönüllü olmasına olanak sağlıyor. Özellikle insanların birbirleriyle küresel düzeyde hızlı bir şekilde iletişim kurması, ulus ötesi mesafeleri düşünmeksizin hızlı seyahat imkânları gönüllülük anlayışını farklı boyutlara taşımaktadır.

Bilgi iletişim teknolojilerindeki dönüşüm gönüllülük faaliyetlerindeki “kim, ne, ne zaman ve nerede” gibi sorularının cevaplarını tamamen değiştirmiştir (Leigh ve diğ., 2011). Özellikle yaşanan bu dönüşüm gönüllülüğe de yeni bir boyut kazandırmış ve çevrimiçi gönüllülük, sosyal medya aracılığıyla çevrimiçi aktivizm ve mikro-gönüllülük gibi yeni çalışma alanları açmıştır. Gönüllülük kapsamındaki bahsedilen yeni akımlar çok geniş ve kapsamlı bir yapıyı tasvir ederken aynı zamanda değişimleri ve güçlükleri de beraberinde getirmektedir (Leigh ve diğ., 2011).

Bilgi ve iletişim teknolojileri kapsamında öncelikli olarak mobil iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler gönüllülük alanında büyük bir etki yaratmıştır. Özellikle telefonlar aracılığıyla kitlesel düzeyde kısa mesaj iletişimi bireye uzun süreli bir yükümlülük gerektirmeden sınırlı bir eylemle mikro gönüllülük alanı yaratmaktadır (Bunz, 2009). Dolayısıyla böyle bir erişim yerel sorunlarla ilgili bilinç yaratmak, insanların yaşam içerisindeki tercih süreçlerine katkıda bulunmak, sağlık ve eğitim gibi kamu hizmetlerini geliştirip takip etme de sık sık kullanılır (Leigh ve diğ., 2011).

İkinci olarak son yarım yüzyılda internetin hızlı gelişimi gönüllülük alanında çevrimiçi gönüllülük olarak anılan yeni bir kavramın oluşmasına neden olmuştur. Çevrimiçi gönüllüler zaman ve becerilerini, internet üzerinden, ücretsiz olarak, herhangi finansal bir beklentileri olmaksızın toplum yararına veren insanlar olarak tanımlanmıştır (UNV, 2019). Çevrimiçi gönüllülük, gönüllülük sürecinin belli bir zamana ve mekâna bağlı olma durumunu ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla gönüllü katılımın esnekliğini ve serbestliğini büyük oranda arttırmaktadır. Öte yandan internet, gönüllülerin çalışmak istedikleri temel konular ile çeşitli organizasyonların ihtiyaçlarını eşleştirerek de gönüllülüğü kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla hem gönüllü açısından hem de kuruluşlar açısından zaman ve maliyet imkânı sağlanabilmektedir (Leigh ve diğ., 2011). Hızlı etkileşimin yaratabileceği kolaylıklar özellikle dijital bir çağda doğmuş ve yetişmiş olan gençlerin gönüllülük eğilimlerine bilhassa uyabilir. Sonuç olarak teknoloji tabanlı olan çevrimiçi gönüllülük sosyal hizmetlerin sağlanması adına da hızlı ve esnek yapısıyla tamamlayıcı rol oynama potansiyeline sahiptir.

Gelişen bilgi iletişim teknolojileri ve gönüllülük ilişkisi bağlamında vurgulanması gereken bir diğer başlık ise uluslararası gönüllülük kavramıdır. Uluslararası gönüllülük; yurt dışında çalışan gönüllülerin kalkınmaya örgütlü bir şekilde iştirak etmesidir. Hükümet organları ya da STK'lar aracılığı ile hem uzun hem kısa dönemli iştiraki içerir. Özellikle son on yıl içinde ülke dışından gönüllü olanların sayısının arttığı ve katılım biçimlerinin değiştiği görülmektedir (Smith ve diğ., 2010; Leigh ve diğ., 2011). Gelişen teknoloji, küreselleşme, daha ucuz ve uygun seyahat imkânları, artan göç, küreselleşen medya, çok kültürlü kimlikler, daha esnek çalışma ve eğitim uygulamaları uluslararası gönüllülük çalışmalarının gelişmesinde en temel değişkenler olarak nitelendirilebilir.

Yukarıda belirtilen yapısal değişimlerle eş zamanlı olarak değişen refah rejimleri ve küresel ölçekte artan toplumsal sorunlar (yoksulluk, işsizlik, sağlık sistemi sorunları, vb.), uluslararası düzeyde gönüllülük organizasyonlarının da gelişim göstermesine neden olmuştur (Perold ve diğ., 2013; Jackson and Adarlo, 2016a; Tiessen ve Huish, 2014; Lough ve Carter-Black, 2015). Özellikle sivil toplum kuruluşları birçok ülkede çok uluslu olarak faaliyet göstermeye başlamış, gönüllülüğün de uluslararası bir şekil kazanmasına olanak tanımıştır. Bu noktada pek çok gönüllü de rekabetçi bir eğitim ve iş piyasası içerisinde, özgeçmişlerini desteklemek ve 'deneyim' kazanmak ve ayrıca küresel ölçekte

var olan toplumsal sorunlarla mücadele edebilmek için yurtdışında gönüllü olmaya başlamıştır (Shah ve Wu, 2008; Hanson ve diğ., 2011). Böylelikle uluslararası düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler, çaba sarf ettikleri bölge ve ülkelerdeki toplumsal sorunlara yönelik, çözümün bir parçası olmaya başlamış ve gönüllüler açısından da özellikle bir kazan kazan ilişkisi ortaya çıkmıştır. Ayrıca topluluklar açısından, insan kaynakları, finansal kaynaklar, yerel istihdam ve gelişkin imkânlar da sağlanmıştır (Leigh ve diğ., 2011).

Son olarak, 21. yüzyılın sosyal refah sisteminin ‘liberalize’ olduğu girişimci bir ‘eko-sosyal’ sistem içerisinde, var olan kamu sektörü ve sivil toplum sektörünün sürekli bir ‘ortak sorumluluk’ vurgusu, özel sektöründe sosyal hizmetlerin sunumuyla iç içe olması sonucunu doğurmuştur (Akbaş ve Tuncay, 2005; Yıldırım ve Tuncay, 2019). Bu bağlamda kar amacı gütmeyen kuruluşlar, neoliberal politikalar çerçevesinde belirli zorluklarla (fona ulaşma, kaynak sıkıntıları, vb.) karşı karşıya kalmışlardır. Bu ortamın getirdiği zorlukların aşılmasında yeni bir stratejik gelişim olan sosyal girişimcilik kavramı ön plana çıkmaktadır (Zappalà, 2001). Bu kavramın ortaya çıkmasına, gönüllülük anlayışında da var olan değişimler (uluslararası gönüllülük, dijital gönüllülük, vb.) ve ilerlemeler ayrıca hız kazandırmıştır.

Kar amacı gütmeyen kuruluşların, sosyal girişimler aracılığıyla yeni girişimler geliştirmesi, onların verimlilik anlamında mevcut faaliyetlerini yeniden düzenlemelerine ve sahip oldukları misyonla ilgili performanslarını en üst düzeye çıkarmalarına yardımcı olabilmektedir (Zappalà, 2001). Sosyal girişim bir girişimci strateji ile organize edilmiş, kamu yararına gerçekleştirilen herhangi bir özel faaliyet olarak tanımlanmasının yanı sıra bu terim aynı zamanda kar amacı gütmeyen kuruluşlar, iş dünyası ve hükümet arasındaki sosyal ortaklıklar bağlamında toplumsal sorunların ele alınmasını yansıtır (Simons 2000; Martin ve Osberg, 2007). Son tahlilde sosyal girişimlerin kar amacı (bireysel kâr) gütmeksizin toplumsal bir iyi oluş arzusuyla ortaya koyulması, gönüllülük ile ne kadar yakın ilişkisi oluşunu kanıtlar niteliktedir.

2.1.5. Gönüllülük Nasıl Ölçülür?

Gönüllülük faaliyetleri küresel ölçekte çok boyutlu bir yapıyı içerisinde barındırmaktadır. Milyonlarca insan gönüllü olarak bir hizmet ortaya koymaktadır. Ancak dünyada büyük ölçekte gönüllü katılımın sayısını ölçmek gibi bir çaba hâlâ büyük güçlükler taşımaktadır. Dolayısıyla gönüllülüğü ölçmek pek çok yerde ve farklı yollarla yapılmaktadır. Ayrıca ulusal, bölgesel ve küresel girişimler arasında hayli değişkenlik gösteren tanımlar, metodolojiler ve amaçlar nedeniyle, ülke, bölge ya da başka bir kategori bazında gönüllülüğün boyutlarının bütünlüklü bir tablosunu çizmek henüz mümkün değildir (Leigh ve diğ., 2011).

Özellikle gönüllülerin yer aldığı organizasyonlar bağlamında gönüllülüğün ölçülmesi organizasyonların programlarına yeni perspektifler ekleyebilmelerine imkân tanır. Bunun da ötesinde, ilgili organizasyonlar elde edecekleri olgu ve rakamlarla halkla ilişkilere yönelik çabalarını çoğaltabilir, hesap verebilirliklerini arttırabilir, mobilizasyon kaynakları için seçeneklerini genişletebilirler ve gönüllülere çabalarının toplam bir tablosunu sunabilirler (Lough ve diğ., 2018). Ayrıca küresel düzeyde, hükümetlerin gönüllülük politikalarını ulusal politikanın içine dâhil etmeleri için gönüllülüğün ekonomik değerinin de içinde olduğu gönüllülüğün değerine ikna olmaları gerekebilmektedir (Lough ve diğ., 2018). Bu minvalde gönüllülüğün ölçülmesinin ortaya koyacağı faydalar hem kurumsal politikalar hem de ulusal politikalar açısından önem ifade etmektedir.

Gönüllülüğün ölçülmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar uzun süreçli ve geniş kapsamlı çalışmalar olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla belirtilen zorlu koşullar açısından küresel düzeyde gönüllülük ölçümlerini gerçekleştiren dört farklı girişimden bahsedebiliriz. Bu girişimler; Gallup Dünya Anketi (Gallup World Poll), Dünya Değerler Anketi (World Values Survey), Johns Hopkins Karşılaştırmalı Kâr Amacı Gütmeyen Sektör Projesi (Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project) ve CIVICUS Sivil Toplum Endeksi (Civil Society Index) olarak sıralanmıştır (Leigh ve diğ., 2011). Bu dört girişim de farklı gönüllülük tanımları ve farklı ölçüm yaklaşımları kullanmaktadır. Yine de gönüllülüğün kapsamına ve boyutuna dair bir anlayışa ulaşma çabası esas olmaya devam etmektedir. Burada hem endüstriyel ülkeleri hem de gelişmekte olan ülkeleri kapsayıcı çalışmalar yürüten dört girişimden kısaca bahsetmek anlamlı olacaktır.

Gallup Dünya Anketi (GWP); Bu anket, yaşları 15 ve üzerindeki, en az 1000 kişiden oluşan temsili nüfus örneklemeleri üzerinde araştırma yapar (bu sayı Çin ve Rusya gibi büyük ülkelerde en az 2000 kişi olacak şekilde artar). İş ve ekonomi, eğitim ve aile, çevre ve enerji, hükümetler ve politika, yurttaş katılımı gibi bir dizi başlık altında 150’den fazla ülkede yapılan araştırma, yaklaşık olarak dünya nüfusunun yüzde 95’ini kapsar. İstatistiki analizler ticari olarak kullanıma açıktır (GWP, 2019). Gallup Dünya Anketi içerisinde gönüllülüğe yönelik üç soru mevcuttur (Leigh ve diğ., 2011).

Dünya Değerler Anketi (WVS); Beş yıllık temelde yapılan, kamusal tutum ve davranışları kapsayan bir boylamsal ve kültürlerarası araştırmadır. Asgari örneklem boyutu 1000’dir, fakat daha geniş örneklem boyutları arzu edilir (WVS, 2019).

Gallup Dünya Anketi ve Dünya Değerler Anketi, ulusal temsili örnekler üzerinden insanların fikirlerini ve davranış profillerini araştıran ve ülkenin tamamını kapsayan toplumsal araştırmalardır. Anketin içerdiği geniş tema yelpazesi göz önüne alındığında, pek az soru gönüllülükle ilişkilendirilebilir (Leigh ve diğ., 2011).

Johns Hopkins Karşılaştırmalı Kâr Amacı Gütmeyen Sektör Projesi (CNP); Bu projenin amacı, ülkeler arasındaki farklılıkları açıklamak ve sivil toplum kuruluşlarının daha geniş toplum üzerindeki etkisini değerlendirmek için ulusal araştırmalar aracılığıyla sivil toplum sektörünü belgelemektir. Projede karşılaştırmalı bir ampirik yaklaşım kullanılır; ortak bir çerçeve, bir dizi tanım ve enformasyon toplama stratejisi, ayrıca sonuçların neşredilmesine yardım etmek ve ilerlemeyi gözlemlemek için ulusal ve uluslararası bir danışma komiteleri ağı içerir (Leigh ve diğ., 2011). Araştırma, 1992 yılında, ilk olarak 12 ülkeyle başlamıştır ve o günden bu yana, sosyal, ekonomik ve dini açıdan geniş bir çerçeveyi temsil eden 45 ülkeyi kapsayacak şekilde genişlemiştir. Katılan ülkelere, anketi yanıtlayanlara sorulacak faaliyet türü örnekleri ve soru önerileriyle ortak bir anket formu sunuyor (Leigh ve diğ., 2011).

CIVICUS Sivil Toplum Endeksi (CSI); Sivil toplumun farklı yönlerine dair 72 gösterge yaratmıştır. Göstergeler beş boyutta gruplanır: sivil katılım, örgütlenme seviyesi, değerlerin uygulanması, etkinin algılanması ve dış çevre. CSI aynı zamanda, gönüllülük de dâhil olmak üzere, temel boyutlarıyla yurttaş katılımının niteliğini ve boyutunu da

ölçümler. Bu güven ve dayanışma gibi gönüllülüğün doğrudan ölçmesi zor olan bazı veçheleri üzerine düşünme ve kıyaslama yapma imkânı sunar (Leigh ve diğ., 2011).

Bahsedilen dört farklı girişimin yanı sıra küresel ölçekte gönüllülüğün ölçümüne yönelik bir diğer gelişme ise Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından ortaya konulmuştur (ILO, 2011). Bu çalışma kapsamında Gönüllü Çalışma Ölçümü El Kitabı hazırlanıp ortaya konulmuş ve gönüllülük ölçümlerine bir standart getirilmesine katkı sağlanmıştır. ILO'nun talebi üzerine Johns Hopkins Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi (Johns Hopkins Center for Civil Society Studies) tarafından hazırlanan ve Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) programı tarafından desteklenen el kitabı, ülkenin işgücü araştırmalarına katkı sağlamak için standartlaştırılmış bir dizi ölçümün ana hatlarını çizmektedir (Leigh ve diğ., 2011). Asıl amaç, gönüllü çalışmanın ekonomik değerini tahmin etmeye yardımcı olmaktır. İşgücü araştırmaları işgücüne ve nüfus yapısına dair bir dizi veri toplar. ILO El Kitabı'ndaki önerilerin kabul edilmesi, işgücü istatistiklerine ek bilgi sağlayacak güvenilir ve kıyaslanabilir gönüllülük ölçümlerinin ulaşılabilirliğini ciddi ölçüde arttırmaktadır (Leigh ve diğ., 2011). Sonuç olarak tek tip bir yöntem ile karşılaştırmalı sonuçlar ele edebilmek gönüllülüğün derecesine ve niteliğine dair anlayışı da zenginleştirebilir.

Gönüllülüğün sosyal, kültürel, ekonomik etkilerinin ve gönüllü katılımın sayısal olarak ölçülmesinin yanı sıra gönüllülük motivasyonunun ölçülmesi adına da alanyazında çalışmalar bulunmaktadır. Bu kapsamda tarihsel süreçte özellikle 1970'li yıllar ve sonrasında çeşitli çalışmalar ortaya konulmuştur (Frisch ve Gerrard, 1981; Morrow-Howell ve Mui, 1989; Cnaan ve Goldberg, 1991; Clary ve diğ., 1998; Neely ve Lengnick-Hall, 2013). Bu bağlamda gönüllülük motivasyonu çalışmaları adına bir basamak olarak görülen Powell ve Steinberg'in (2006) araştırması, çalışan kişiler ile gönüllülerin motivasyonlarının birbirinden farklı olabileceğini ortaya koymuştur. Böylelikle gönüllülerin motivasyonlarına yönelik daha spesifik çalışmalar yürütülmeye başlanmış ve bu çalışmalar kendi içerisinde bölümlenmiştir. Bu noktada ortaya koyulan gönüllülük motivasyonu çalışmalarının birbirlerinden ayrılan yanları kullanılan boyutları üzerinedir. İlgili araştırmalar kapsamında tek boyutlu gönüllülük motivasyonu çalışmalarından çok boyutlu gönüllülük motivasyonu çalışmalarına değin birçok çalışma ortaya konulmuştur (Frisch ve Gerrard, 1981; Cnaan ve Goldberg, 1991; Smith, 1994; Clary ve diğ., 1998;

Wilson, 2000; Esmond ve Dunlop, 2004). Bu çalışmalar kapsamında ikili ve üçlü boyut üzerinden yapılan çalışmalar daha çok alturistik ve egoistik güdüler üzerinden bir ayırım ile çalışılırken, çok boyutlu çalışmalar bireylerin gönüllü faaliyetlerde bulunmak inancıyla çeşitli psikolojik fonksiyonlarının olduğu görüşü üzerinden hareket etmiştir. Bu bağlamda gönüllü motivasyonuna yönelik işlevsel yaklaşıma dayalı çok boyutlu modeller daha çok ön plana çıkmıştır.

2.1.6. Küresel Gönüllülük İstatistikleri

Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) verilerine göre en son 2016 yılında ki gönüllü işgücü sayısı küresel ölçekte 109 milyon olarak belirtilmiştir (Lough ve diğ., 2018). Gönüllülerin oluşturduğu bir ülke hayal edildiğinde bu ülke Çin, Hindistan, ABD ve Endonezya'dan sonra dünyada ki en kalabalık beşinci ülke olarak sıralamada yer alır.

Dünyadaki 109 milyon gönüllünün yüzde 70'i resmi olmayan gönüllülük faaliyetleri içerisinde yer alırken, geri kalan yüzde 30'luk kısım ise resmi gönüllülük anlayışı içerisinde bir kuruluş aracılığıyla gönüllülük hizmeti sağlamaktadır (Lough ve diğ., 2018).

Gönüllülerin coğrafi anlamda dağılımları incelendiğinde; 28,9 milyon gönüllü Asya ve Pasifik bölgesinde, 29,2 milyon gönüllü Avrupa ve Merkez Asya bölgesinde, 8,9 milyon gönüllü Arap Ulusları bölgesinde, 12,1 milyon gönüllü Afrika bölgesinde, 9,4 milyon gönüllü Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde ve 20,7 milyon gönüllü ise Kuzey Amerika bölgesinde gönüllülük faaliyetlerine katılım sağlamaktadır. Türkiye, Avrupa ve Merkez Asya bölgesinde değerlendirilmektedir (Lough ve diğ., 2018).

Asya ve Pasifik bölgesindeki gönüllülerin yüzde 38,2'si resmi gönüllülük kapsamında hizmet verirken yüzde 61,8'i resmi olmayan gönüllülük kapsamında gönüllülük eylemine katılmaktadırlar. Avrupa ve Merkez Asya bölgesindeki gönüllülerin yüzde 26,7'si resmi gönüllülük kapsamında hizmet verirken yüzde 73,3'ü resmi olmayan gönüllülük kapsamında gönüllülük eylemine katılmaktadırlar. Arap Ulusları bölgesindeki gönüllülerin yüzde 17,1'i resmi gönüllülük kapsamında hizmet verirken yüzde 82,9'u resmi olmayan gönüllülük kapsamında gönüllülük eylemine katılmaktadırlar. Afrika bölgesindeki gönüllülerin yüzde 13,1'i resmi gönüllülük kapsamında hizmet verirken yüzde 86,9'u resmi olmayan gönüllülük kapsamında gönüllülük eylemine

katılmaktadırlar. Latin Amerika ve Karayipler bölgesindeki gönüllülerin yüzde 32,5'i resmi gönüllülük kapsamında hizmet verirken yüzde 67,5'i resmi olmayan gönüllülük kapsamında gönüllülük eylemine katılmaktadırlar. Kuzey Amerika bölgesindeki gönüllülerin yüzde 38,7'i resmi gönüllülük kapsamında hizmet verirken yüzde 61,3'ü resmi olmayan gönüllülük kapsamında gönüllülük eylemine katılmaktadırlar (Lough ve diğ., 2018).

Dünyadaki 109 milyon gönüllünün yüzde 43'ü erkekler tarafından gerçekleştirilirken, geri kalan yüzde 57'lik gönüllülük faaliyeti ise kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir (Lough ve diğ., 2018). Resmi olmayan gönüllülük faaliyetlerinin yüzde 59'u kadınlar tarafından gerçekleştirilirken, resmi gönüllülükte kadınların bu oranı yüzde 51 olarak belirtilmektedir (Lough ve diğ., 2018).

Bu istatistiklerinin yanı sıra bölgeler özelinde cinsiyet temelli değerler de analiz edilmiştir. Bu kapsamda ayrıntılı istatistikler Lough ve diğerleri (2018) tarafından hazırlanmış olan 2018 Dünya Gönüllülük Raporu'nda analiz edilmiştir.

2.2. GÖNÜLLÜLÜK MOTİVASYONU

Dünyanın dört bir yanında sayısız sosyal hizmet kuruluşu toplumun artan sosyal hizmetler ihtiyacını karşılamak adına birçok gönüllüye ihtiyaç duymaktadır. Bu gönüllüler kuruluşların sunmuş oldukları hizmetlerin daha geniş bir kitleye ulaşmasına olanak sağlarken aynı zamanda bu hizmetlerin daha etkin ve kaliteli olmasına yönelik önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet kuruluşlarının gönüllülerin gönüllülük motivasyonlarını derin bir şekilde anlaması önem arz etmektedir.

Gönüllülerin gerçekleştirdiği faaliyetler sonucu belirli bir ücret elde etmediği düşünüldüğünde, kar amacı gütmeyen kuruluşlarda gönüllü olarak çalışan bireylerin gönüllü olma düşüncesinin altında yatan motivasyonun belirlenmesi stratejik bir yaklaşım olarak da değerlendirilebilir. Gönüllü bireylerin sahip oldukları motivasyonları anlayabilme yetisine sahip yöneticiler, gönüllülüğe yönelik katılımların geliştirilmesine yardımcı olabilir ve bu keşfetme süreci zaman içinde süreklilik kazanabilir (Clary ve diğ., 1998).

Gönüllülük motivasyonu üzerinde yapılan çalışmalar gönüllülük anlayışının gelişmesinde bir değer yaratmaktadır. Gönüllülüğün değerlendirilmesi ve etkili bir geri

bildirim sistemi iki ana amaca hizmet eder: ideal ve gerçek performans arasındaki boşlukları netleştirme ve gönüllü olmanın arka planında var olan arzuları keşfetmedir (Latting, 1992; Wilson, 2000; Smith ve Cordery, 2010). Tutarlı geri bildirimlerin ve değerlendirmelerin gönüllülüğe yönelik program başarısını en üst seviyeye çıkardığını göstermektedir (Strom ve Strom, 1999). Bu nedenle gönüllülük motivasyonu ayrıntılı incelenmesi gönüllü programlarının başarısı için kritik öneme sahiptir.

Gönüllülük motivasyonuna yönelik çeşitli disiplinler altında motivasyon faktörlerini inceleyen geniş bir alanyazın mevcuttur (Gidron, 1978; Smith, 1994; Clary ve diğ., 1998; Snyder ve diğ., 2000; Wilson, 2000; Omoto ve Snyder, 2002; Haski-Leventhal ve diğ., 2008; Hustinx, 2009). Ancak bu alanyazın içerisinde en önemli vurgu gönüllülük motivasyonunun bireylerin başkalarına yardım ederek yerine getirmek istedikleri kişisel ihtiyaçlardan kaynaklanan güçler olduğu vurgusudur (Kulik, 2006).

Gönüllülük motivasyonu geniş yelpazede birçok değişkenin oluşturduğu büyük bir çerçeveyi ortaya koymakla birlikte özünde iki farklı ikili yapı olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşıma göre ilk olarak gönüllülük içsel (başkalarına özgecil nedenlerle yardım etmek isteyen) ve dışsal (dışsal ödüller için başkalarına yardım etmek) nedenler altında incelenmiştir (Chinman ve Wandersman, 1999; Hiatt, 2000; Swartz ve Colvin, 2014; Dageid ve diğ., 2016). İçsel motivasyonlar, insanların içsel temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasından ortaya çıkmakta ve bireyler ile aktiviteler arasındaki ilişkilerde varlığını sürdürmektedir. Bir davranış sergileme konusundaki yüksek motivasyon, hedef davranışın tekrarlanma olasılığını artırır. Dışsal motivasyon ise tersine, tercih edilen bir sonuca veya para gibi harici bir ödüle ulaşmak amacıyla bu hedefte yapılan eylemlere işaret etmektedir (Larsson ve diğ., 2016).

İkinci olarak, geleneksel anlayış sıklıkla bu güdülerin alturistik ve egoistik eksenli tartışıldığını ortaya koymaktadır. Alturistik ve egoistik ayrım aynı zamanda başka kişi odaklı (other-oriented) ve kendi odaklı (self-oriented) düşünce anlayışı olarak da ifade edilmektedir (Sills, 1980; Frisch ve Gerrard, 1981; Smith, 1981; Latting, 1990). Gönüllülük motivasyonunda alturistik davranış, “dışsal kazanımların beklentisi ile motive edilmeyen, dışarıdan getirilen cezalardan ya da rahatsız edici uyarlardan kaçınmaktan öte birine fayda sağlamak için istekli, kasıtlı davranış” olarak tanımlanabilir (Chou, 1996; Wilson, 2000; Hoye ve diğ., 2008; Phillips ve Phillips, 2011). Egoistik

motivasyon ise kişisel çıkar olarak adlandırılabilir ve çoğu karar vermede merkezi olduğu düşünülür. Dolayısıyla bireylerin kendileri ile ilgili olan herhangi bir yararı göz önüne bulundurmaları öncelikli amaçlarıdır (Treuren, 2009; Phillips ve Phillips, 2011).

Gönüllülük eyleminin çeşitli faktörler tarafından motive edildiğinden, çeşitli koşullar altında gerçekleştiğinden ve bu nedenle de herhangi bir yaklaşımla tam olarak açıklanamayacağından şüphe yok gibi görünüyor (Lammers, 1991). Gönüllülük motivasyonuna yönelik yukarıda yapılan ikili ayrımlar daha çok psikoloji disiplini temelinde bölümlendirmeler olarak nitelendirilebilir. Oysaki gönüllülük motivasyonunu etkileyen faktörler bireyden topluma uzanan bir perspektifte geniş bir değişken grubunu barındırmaktadır. Ayrıca bu motivasyonların karşılıklı olarak kesin sınırlarının olmadığı veya statik olmadığı herhangi bir zamanda bir kişiyi motive eden şeyin değişebileceğini önemle vurgulamak gerekir (Swartz ve Colvin, 2014; Dageid, 2016).

2.2.1. Üç Farklı Düzeyde Gönüllülükte Motivasyonel Faktörler

Başkalarına yardım etmek, tüm kültürlerde köklü bir gelenektir. Tüm sosyal sınıflar içinde de yaygın bir davranıştır. Başkalarına yardım etmenin, gönüllü olmanın arkasında bireyin kendi kişisel özellikleri ile birlikte geniş boyutta bir ilişkiler bütünü bulunmaktadır. Gönüllüler kişilik, karakter, amaç ve ihtiyaçlar bakımından farklılık göstermektedir. Ayrıca gönüllülerin sahip oldukları farklı geçmişleri onların birbirlerinden farklılaşmasını sağlayan benzersiz motiflerdir. Gönüllülerin hem kişisel özellikleri hem de geçmişten gelen deneyimleri onların gönüllülük faaliyetleri için harcadıkları zamanı ve gerçekleştirdikleri hizmetleri de doğrudan etkilemektedir. Bununla birlikte başkalarına yardım etmek ve gönüllü olmak, kendilerini bir topluluğun parçası olarak gören bireylerin kişisel özelliklerinin yanı sıra, yerel olarak aileler, arkadaşlar ya da mahallelerle, organizasyonel olarak gruplarla ve daha geniş çapta uluslarla çerçevelenmiş yaşamlarında ihtiyaç ve isteklerinin tetiklediği bir dürtüden daha fazlasını anlatmaktadır. Dolayısıyla gönüllülük motivasyonunun geniş ve çok değişkenli yapısı gönüllülük motivasyonunun açıklanmasında bölümlendirme gereksinimi ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda gönüllülük motivasyonunu mikro, mezzo ve makro düzeyde sistematize etmek, var olan çok boyutlu yapının anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

2.2.1.1. Mikro Düzey

Mikro düzeyde gönüllülük motivasyonlarını anlamaya yönelik analiz edilen faktörler ve ilgili teorik bakış açıları geniş bir bağlama işaret etmektedir. Bu çerçevede ilk olarak, bireyin içerisinde bulunduğu çevreyi göz ardı eden psikoloji disiplini kökenli ikili yapılar ve çok boyutlu yapılar üzerinden sınıflamalar ön plana çıkmaktadır. İkinci olarak ise, daha çok multidisipliner bir anlayışın belirgin olduğu ve bireyin biyopsikososyal, kültürel ve tinsel anlamda bir çevre içerisinde değerlendirilmesi gerekliliğini de ortaya koyan sınıflamalar ön plana çıkmaktadır.

Psikoloji kökenli olarak yapılan sınıflamalara dair mikro düzeyde gönüllülük motivasyonu öncelikle bireylerin kişilik özellikleri ve araçsal amaçları üzerinden ifade edilmektedir (Penner, 2002). Bu kapsamda, kişilik özellikleri bağlamında öne çıkan en önemli değişken bireylerin sosyal eğilimlerine yönelik davranışlarıdır. Sosyal bir kişiliğe sahip olma eğiliminde olan bireylerin gönüllü olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu iddia edilmektedir (Penner, 2002). Alanyazında sosyal kişilik özelliklerine yönelik iki temel boyut ifade edilmektedir. İlk boyut başka kişi odaklı empati (sosyal düşünceler ve duygular) olarak ifade edilirken ikinci boyut ise yardımseverlik (sosyal olma yanlısı eylem) olarak ifade edilmiştir. Bu iki boyut kavramsal ve ampirik düzeyde farklıdır. Batı toplumlarında bu iki boyut birbirleriyle ilişkili olarak açıklanmaktadır (Batson ve Shaw, 1991; Rioux ve Penner, 2001; Penner, 2002; Finkelstein ve Brannick, 2007; Ruci ve diğ., 2018;).

Gönüllülerin motivasyonları birbirlerinden oldukça farklı gibi görünse de araçsal amaçların birçok yönden ortak bir payda da önem arz ettiği keşfedilmiştir (Omoto ve Snyder, 1993; Tschirhart ve diğ., 2001; Jackson ve Adarlo, 2016b). Özellikle araçsal amaçlar doğrultusunda bireyin sağlayacağı kazanımlar gönüllülük motivasyonun oluşması adına önemli bir yer kaplamaktadır. Clary ve diğ., (1998) araçsal motivasyonların temel boyutlarının sınıflandırılmasında belirli bulgular ortaya koymuştur. Örneğin, bazı gönüllüler özsaygılarını veya özgüvenlerini geliştirebilmek adına gönüllülük eylemlerine katılabilmektedirler (King ve diğ., 1970; Mayer ve diğ., 2007).

Mikro düzeyde gönüllülük motivasyonlarına yönelik psikoloji disiplini temelli bir diğer yaklaşım da ise çeşitli gönüllülük fonksiyonlarını (çok boyutlu) kendi içerisinde açıklamaktadır. Gönüllülük, bazı insanlar için hayırseverlik veya diğerlerine yardım etmek gibi sosyal değerlerin ifadesi ve eylemi anlamına gelebilir. Bu ifade gönüllülüğün değerler fonksiyonu ortaya koymaktadır (Anderson ve Moore, 1978; Erasmus ve Morey, 2016). Bazıları gönüllülüğü bir iş fırsatı olarak görebilir ve gönüllülük yoluyla kariyerlerini geliştirmeye çalışabilir. Bu ifade ise gönüllülüğün kariyer fonksiyonu olarak nitelendirilebilir (Beale, 1984). Bazı insanlar öğrenme becerilerinin, teknoloji kullanma yeteneklerinin, yaşama dair bilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla gönüllü olabilmektedir. Bu ifade ise de gönüllülüğün öğrenme fonksiyonu olarak ifade edilmektedir (Raupp ve Cohen, 1992). Bazı gönüllüler, sosyal sermayelerini ve potansiyel ekonomik faydalarını arttırabilmeleri adına arkadaşlık bağları ve sosyal ağ gibi sosyal ihtiyaçlara gereksinim duyabilirler. Bu ifade de gönüllülüğün sosyal işlevi olarak kabul edilir (Day ve Devlin, 1998; Glaeser ve diğ., 2002). Gönüllülük, bazı insanlar için ise de kendilerini diğerlerinden daha şanslı olma ve suçluluklarından kurtulma yolu olarak işlev görebilir. Bu, gönüllülüğün koruyucu işlevi olarak ifade edilebilir (Schwartz, 1970; Jiranek ve diğ., 2013). Özellikle bu işlevsel sınıflama mikro düzeyde gönüllülük motivasyonunun araçsal yönünü daha net ortaya koymaktadır. Mikro düzeyde gönüllülük motivasyonuna yönelik ortaya koyulan bu görüşler daha çok bireylerin sahip olduğu çeşitli psikolojik fonksiyonlar üzerinden işlevsel bir teori ile açıklanmıştır.

Mikro düzeyde gönüllülük motivasyonuna yönelik işlevselci bir teori eksenindeki çeşitli psikolojik fonksiyonların, tek başına gönüllülük motivasyonlarını açıklamada yetersiz kalacağı düşüncesi bireylerin sahip olduğu sosyodemografik, biyopsikososyal, kültürel ve tinsel özelliklerinin de değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda gönüllülük motivasyonuna yönelik çok boyutlu multidisipliner anlayış, gönüllülük motivasyonunun anlam kazanması açısından araştırmacılara daha geniş bir çerçeve sunabilmektedir. Bu kapsamda ilk olarak toplumsal olarak inşa edilmiş anlamlara sahip potansiyel nesnelere kabul edilen sosyodemografik değişkenler (Silverberg ve diğ., 2000) de gönüllülük motivasyonunu doğrudan etkileyen faktörler arasında gösterilmiştir. Bireyin yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve medeni durumu gibi birçok değişken bireyin gönüllü olma eğilimini doğrudan etkilemektedir (Gillespie ve King, 1985; Lammers, 1991; Marx, 1999). Sonuç olarak farklı sosyal geçmişlerden gelen, farklı karakterleri

barındıran ve çeşitli sosyodemografik farklılıklara sahip bireyler, gönüllülük eylemine katılırken doğal olarak çok çeşitli amaçlar doğrultusunda hareket edebilir ve bir kişinin sahip olduğu gönüllülük motivasyonu bir başka kişiden daha güçlü olabilir (Snyder ve diğ., 2000).

Biyopsikososyal, kültürel ve tinsel açıdan gönüllülük motivasyonuna bakıldığında ise özellikle psikolojik araştırmaların ve açıklamaların, gönüllüleri neyin motive ettiğini az çok anlattığını ama insanların neden gönüllü olduğunu açıklamaya yardımcı olmak için sosyal ve kültürel bir bağlamın da göz önünde bulundurulması gerekliliği ortaya koyulmuştur (Rochester ve diğ., 2012). Örnek olarak İngiltere’de 2007 yılındaki yapılan Ulusal Gönüllülük Anketi (Low ve diğ., 2007) kapsamında katılımcıların %13’ü gönüllü olmalarında “bunu yapacak başka kimse olmadığı” için gönüllü olduklarını ifade etmişlerdir. Psikolojik açıdan bu bir motivasyon olarak değerlendirilmemektedir ancak bireyin sahip olduğu sosyal, kültürel ve tinsel özellikler onların gönüllü olması yönünde bir kolektif sorumluluk ile hareket etmesine neden olmuştur. Dolayısıyla biyopsikososyal, kültürel ve tinsel özellikler çok boyutlu perspektiften, bireylerin nasıl gönüllülüğe dahil olduklarını açıklamakta ve bunu da özellikle sosyal bir bağlamda konumlandırmaktadır.

2.2.1.2. Mezzo Düzey

Gönüllülük anlayışının; bireylerin bir topluluğa, sınıfa ya da din gibi diğer toplu referans çerçevelerine ait olma duygusundan kaynaklandığı geleneksel olarak tartışılmaktadır. (Wuthnow, 1998; Putnam, 2000; Eckstein, 2001). Bu anlamda mezzo düzeyde gönüllülük motivasyonuna yönelik alanyazın topluluklara ve topluma odaklanmaktadır (Omoto ve diğ., 2000; Omoto ve Snyder, 2002; Okun ve Michel, 2006).

Gönüllülük çalışmalarında çok sayıda bilim insanının toplumdan ziyade bireylere önem verdiği mutlak bir gerçektir. Ne de olsa, gönüllülük kişisel bir seçimdir ve gönüllü eylem zorunlu olmayan bir tercih sürecini içermektedir. Ancak, değerler, normlar, toplumsal kurumlar ve toplumun kaynakları gönüllü eylemlerin temelini oluşturur. Örneğin; Omoto ve Snyder (2002), psikolojik değişken olarak bir topluluk duygusunun, gönüllü olma dinamiğinin bir parçası olduğunu doğrulamaktadır. Bu tür bir bulgunun, yaşına bakılmaksızın tüm gönüllülere uygulanabilir olduğu vurgulanmaktadır (Alkadi ve diğ.,

2019). Amerikan hayırseverlik örgütlerinden 144 gönüllü ile yapılan bir çalışmada, yaşlı gönüllüler, topluluk duygusunun yaratmış olduğu kaygılarıyla daha fazla motive olma eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir (Omoto ve diğ., 2000). Okun ve Michel'in çalışması (2006), topluluk duygusunun gençleri diğer sosyal faktörlerden daha çok gönüllülüğe yönlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Mezzo düzeyde ele alınan belirli gönüllülük motivasyonları bütünleşik bir yapısal sistem içerisinde makro düzeydeki belirli değişkenlerle de yakından ilişkilidir. Özellikle makro düzeyde ele alınacak olan toplumların dini inanışlar, mezzo düzeyde bireyin motivasyonlarını etkileme ihtimaline sahiptir. Bu anlamda dini topluluklar, insanların geniş kapsamlı ağların bir parçası olmalarını sağlar. Topluluk düzeyindeki yaygın ve çeşitli faaliyetlere dayanarak, dini toplulukların ilişkisel olarak sosyal sermaye barındırdığı söylenebilir (Kawachi ve diğ., 2008). Sosyal sermayenin sağlayacağı ilişkiler, insanları yakın çevrelerinden öte daha geniş bir yelpazede bireylerle, kuruluşlarla ve kaynaklarla buluşma imkanı sağlayabilir. Böylece gönüllü bireylerin potansiyel olarak sosyal statülerini artırabilir ve gelir bulma yollarını genişletebilir (Woolcock ve Narayan, 2000).

2.2.1.3. Makro Düzey

Toplumların sahip oldukları ekonomik, politik ve sosyokültürel özellikler o toplumlarda yaşayan bireylerin gönüllülük motivasyonlarının şekillenmesinde bir etkiye sahiptir. Özellikle makro bağlamda yaşanan değişimlerin bireysel gönüllülüğü nasıl etkilediği üzerine yapılan araştırmalar niceliksel anlamda sınırlıdır (Wilson, 2000; Hodgkinson, 2003; Musick ve Wilson, 2007).

Gönüllülük motivasyonuna yönelik iki temel düşünce akımı makro düzeyde sıklıkla ifade edilmektedir. Bu düşünce akımları içerisinde ilk sırada, küresel düzeyde gönüllülüğün yaygınlığı üzerine ülkeler arası değişimlerin incelenmesine yönelik teoriler ifade edilmiştir. İkinci olarak ise makro bağlamla ilişkili olarak daha dinamik bir gönüllülük anlayışı hedefleyen süreç odaklı teoriler ifade edilmiştir (Hustinx, 2010a).

İlk yaklaşım, gönüllülüğe yönelik bireysel seviyedeki belirleyicilerden öte, gönüllülüğün türü ve düzeyine ilişkin ülke farklılıklarını; ulusların politik (istikrar ve demokrasinin seviyesi, refah devleti rejimleri), ekonomik (ulusal ekonomik kalkınma) ve kültürel

(değerler, din) karakterlerinde tarihsel olarak ortaya çıkan farklılaşmanın arka planını açıklamaya odaklanır (Schofer ve Fourcade-Gourinchas, 2001; Salamon ve Sokolowski, 2003; Hodgkinson, 2003; Inglehart, 2003; Ruiter ve De Graaf, 2006). Bu konuda en gelişmiş yaklaşımlardan biri Esping-Anderson'ın (1990) "Refah Kapitalizm Üç Dünyası" çalışmasını temel alarak Salamon ve Anheier (1998) tarafından geliştirilmiş "Sosyal Köken Teorisi" (Social-Origins Theory)' dir (Hustinx, 2010a). Sosyal köken teorisi çerçevesinde, ekonomik, kültürel ve politik çevrenin, gönüllülerin katkılarını içeren kar amacı gütmeyen sektörün yapısını etkilediğini göstermektedir (Salamon ve Anheier, 1998; Ruiter ve De Graaf, 2006; Salamon ve diğ., 2017). Örnek olarak; politik sistem özelinde, liberal sistemlerin (ABD gibi) özgecil motivasyonlar için daha fazla destek sağladığı söylenmektedir. Liberal sistemin devletçi sistemlere (Çin gibi) ve korporatist sistemlere (Belçika gibi) kıyasla daha fazla gönüllünün gönüllülük faaliyetlerine katılım sağladığı tespit edilmiştir (Hustinx ve diğ., 2010b)

İkinci yaklaşım, gelişmiş bir modernleşme ve bireyselleşme sürecinin bir sonucu olarak gönüllülüğün nasıl radikal bir değişim geçirdiği tanımlayan süreç odaklı bir yaklaşımı ifade etmektedir (Wuthnow, 1998; Eckstein, 2001; Hustinx ve Lammertyn, 2003; Lorentzen ve Hustinx, 2007). Ayrıca bu görüşün önemli bir noktası da, çağdaş bireylerin değişen yaşam koşulları ve yaşam deneyimleri aracılığıyla gönüllülük üzerine farklılaşan ulaşılabilirlikleri ve isteklilikleri olarak gösterilmektedir.

Makro düzeydeki faktörler aynı zamanda kültüre de odaklanmaktadır. Günümüzün gönüllülük anlayışına yönelik, insanların temel inanç ve değerlerinde yaygın değişiklikler olduğu vurgulanmaktadır. Inglehart (1997) kültürel değişimin iki ana boyutunu belirlemiştir: ilk olarak geleneksel değerlerden (traditional) seküler-rasyonel (secular-rational) değerlere olan değişimi ifade ederken, ikinci olarak hayatta kalmadan (survival) kendini ifade eden (self-expression) değerlere yönelik bir değişim olduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyoekonomik gelişme, kendini ifade etmeye yönelik değerleri besleyen ve geleneksel otoriteler ile toplu referans çerçeveleri pahasına kişisel seçimi genişleten bir "insani gelişme" sürecini (Inglehart ve Welzel, 2005) teşvik eder. Makro düzeyde yaşanan bu değişimler gönüllülük motivasyonunu açısından gönüllülerin sadece toplu alışkanlıklara ve örgütsel rutinlere olan bağlarını zayıflatarak, yeni bir gönüllülük anlayışının da ortaya

çıkmasına katkı sağlamıştır. Bu gönüllülük anlayışı, daha çok kendi odaklı motivasyonlar ve daha zayıf örgütsel bağlılıklar ile karakterize edilmektedir (Hustinx, 2010a).

Kültürel değişimin gönüllülük anlayışı üzerinde yarattığı farklılaşmanın yanı sıra kültürler arası farklılıklarında gönüllülük motivasyonunu etkilediği bilinmektedir. Kültürler arası farklılıklara istinaden en temel örneklerden biri, Çin vatandaşı bireylerin başkalarına iyi davranarak daha iyi şanslar ve daha rahat bir yaşam sürdüğüne inanmaları sonucu gönüllülüğe karşı olumlu tutumlar sergiledikleri ve bu yönde teşvik edildikleri ifade edilmektedir (Cheung ve diğ., 2006). Kültürlerarası araştırmalar, Doğu ve Batı kültürlerinin, özellikle bireycilik-kolektivizm boyutunda, çeşitli yönlerde farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır (Triandis, 1995; Oyserman ve diğ., 2002). Ancak, gönüllülük için kapsamlı bir kültürel itme ve çekme faktörleri bulunmaktadır. Bu nedenle, ilgili bölümler kültürler arasında her zaman genelleştirilemeyebilir.

Makro düzeyde gönüllülük motivasyonunu açıklamaya yönelik ifade edilen faktörlerden biri ise din olgusudur. Dini inanç, gönüllü eylemlerde güçlü bir motivasyon faktörü olarak tanımlanmıştır (Shteiwi ve diğ., 2004; Hustinx ve diğ., 2014). Bu anlamda din ve gönüllülük arasındaki bağlantı birçok çalışmada ve ülkede gösterilmiştir (Ruiter ve Graaf, 2006; Akintola, 2011). Özellikle, bir toplumun sahip olduğu dini inançlar o toplumdaki gönüllülük düzeyini arttırdığını göstermektedir. Güney Afrika'da, birçok bakım kuruluşu inanç temellidir (Dageid, 2016). Bir başka örnekte, yoksulluk ve adaletsizliği azaltmaya odaklanmış olan Caritas, yılda 24 milyon insana yardım eder; 440.000 ücretli çalışanı ve dünya çapında 625.000 gönüllüsü ile dinin gönüllülük motivasyonu açısından ne kadar kuvvetli bir değişken olduğunun en somut kanıtıdır (Lough ve diğ., 2018).

Makro düzeyde gönüllülük motivasyonuna yönelik daha somut olarak kurumsal yapıların ortaya koydukları politikalar da gönüllülük motivasyonunda bir etkiye sahiptir. Bu anlamda devlet teşviki, hükümetler tarafından gönüllülere yönelik eğitim çalışmaları ve kurumsal tanıtım gibi çalışmalar gönüllüleri motive etmede olumlu bir rol oynayabilir. Hükümet ayrıca, finansal destek yoluyla gönüllülüğü kolaylaştırabilir, bireylere gönüllü fırsatların belirlenmesinde yardımcı olabilir. Bunların yanı sıra toplumsal bir ihtiyaç analizi çerçevesinde gönüllü programların kurulacağı alanları belirlemeye yardımcı olacak topluluklarla ortak olabilir.

Son olarak, özellikle makro düzeyde ekonomik durgunluk, doğa veya güvenlik felaketleri ve siyasi kaymalar gibi ani olayların gönüllülük üzerinde büyük etkileri vardır (Musick ve Wilson, 2008). Örneğin, Katrina fırtınası sonrası, temel ihtiyaçların sağlanması ve daha sonra evlerin yeniden inşa edilmesine yardımcı olmak amaçlı, birçok gönüllü Louisiana ve Mississippi'ye gelmiştir (Hustinx, 2010a).

2.2.2. Gönüllülük İnsanlara Ne Katar?

Gönüllülüğün ortaya koymuş olduğu faydalar çok boyutlu bir yapıya işaret etmektedir. Dolayısıyla gönüllülük yalnızca gönüllü olan bireylere fayda sağlamakta olmayıp aynı zamanda gönüllülerin çalıştıkları organizasyonlara ve hükümetler dâhil genel olarak topluma fayda sağladığı söylenebilir. Gönüllülük eyleminin yaratmış olduğu faydaları daha sistemli bir şekilde analiz edebilmek adına üç düzeyde bir inceleme ön görülmektedir. Bu üç düzey, gönüllülük motivasyonunda da ifade edildiği üzere mikro, mezzo ve makro bir sınıflama ile oluşturulmuştur.

Mikro düzeyde gönüllülük, bireylerin fiziksel ve psikolojik iyilik halleri dahil, genel yaşama katkı sağlayabilir (Thoits ve Hewitt, 2001). Özellikle gönüllülüğün bireysel anlamda psikolojik iyi oluşa fayda sağladığına dair deneysel literatürden tutarlı kanıtlar vardır (Wilson, 2000; Morrow-Howell, 2010). Boylamsal çalışmalardan elde edilen kanıtlar psikolojik anlamda gönüllülüğün olumlu etkileri olarak; mutluluğu, yaşam doyumunu, benlik saygısının arttırdığına yönelik sonuçlar ortaya koymaktadır (Thoits ve Hewitt, 2001). Genel olarak gönüllüler, gerçekleştirdikleri gönüllülük eylemi sonucu kendilerini daha sağlıklı hissetmekte ve aynı zamanda gönüllü olmayanlardan farklı oldukları, bilişsel, duygusal ve sosyal alanlarda gönüllü olmayanlara göre daha iyi bir performans gösterdikleri ifade edilmektedir. (Shmorkin ve diğ., 2003). Ayrıca gönüllülük bireysel düzeyde gönüllülerin istihdam edilebilirlik ve iş bulma olasılığını (Paine ve diğ., 2013); sosyal bağlantılarını ve ağlarını (Wilson, 2012); ve topluma olan değer duygusunu (Lie ve diğ., 2009) arttırması yönünde birçok fayda sağlayabilir.

Mezzo düzeyde gönüllülük, özellikle ilgili organizasyonlara belirli bir insan kaynağı sağlarken aynı zamanda bu gönüllü grubunun sahip olduğu beceri, yetenek ve yardım etme isteği ilgili organizasyonların hizmetlerinde büyük bir artı değer oluşturmaktadır. Öte yandan ilgili organizasyonlara başvuran müracaatçıların alacakları hizmetler

açısından da kapasite ve kalite anlamında da bir fayda ortaya çıkabilir (Haski-Leventhal ve diğ., 2011; Haski-Leventhal ve diğ., 2018).

Makro düzeyde gönüllülüğün faydalarını incelediğimizde, topluma ve devlete önemli ölçüde büyük katkılar sağladığı alan yazında ifade edilmektedir. Özellikle devletin hizmet maliyetlerini düşürmesi ve hizmetlerin belirli maliyet üzerinden uygun değerlerde tutulması vergi mükelleflerinden tasarruf sağlanmasına olanak tanımaktadır (Bovaird ve diğ., 2015). Gönüllülük, toplumsal açıdan da sosyal sermayeyi, sosyal uyumu ve sosyal içermeyi arttırır (Putnam 1995; Uslaner 2001). Aynı zamanda gönüllülük, demokratik süreçlerle bağlantılıdır ve yerel yönetimlere katılım açısından ayrılmaz bir bileşendir (Lowndes ve Wilson 2001). Ayrıca yüksek düzeyde gönüllülüğün makro düzeyde bir başka faydası ise, ekonomik refah hizmeti sunumunun gelişimine katkı sağlamakla birlikte, işgücü piyasası perspektifinden bir toplum katılımı ve eğitimi açısından değer yaratmaktadır (Van den Bos, 2014). Son olarak gönüllülük, pozitif ve olumlu vatandaşlık davranışlarıyla da ilişkilendirilmiştir (Plowden, 2003).

2.3. SİVİL TOPLUM, SOSYAL HİZMET VE GÖNÜLLÜLÜK

Geniş bir sosyal politika alanı olan sosyal hizmetler içerisinde sivil toplum ve gönüllülük kavramları ön plana çıkmaktadır. Günümüz toplumlarının karşılaşmış olduğu çeşitli sosyal sorunlar karşısında gönüllü çabalar çözüme, yardıma yönelik tamamlayıcı bir role sahiptir. Bu bağlamda özellikle gönüllülerin doğru bir şekilde koordinasyonu sosyal hizmetlerin kalitesini de etkileyebilir. Ayrıca günümüz toplumlarında kaynaklar bol olsa dahi yalnızca kamu kuruluşları yoluyla sorunlar çözülememektedir. Çünkü karşılaşılan sorunlar, zorluklar çoğalmakta ve çeşitlenmekte, nüfus hızla artmakta, buna karşılık kaynaklar her zaman daha yetersiz kalmaktadır. Gönüllülük her toplum için daha belirgin olarak ön plana çıkmakta ve sosyal alana katkı veren aktif vatandaşlık anlayışıyla tüm Avrupa ülkelerinin sosyal gündeminde daha üst sıralarda yer almaktadır.

Gönüllülerin sosyal hizmetlerin sunumuna dair en aktif rol aldığı alan sivil toplum alanı olarak görülmektedir. Sivil toplum alanı; gönüllülük, çoğulculuk ve hoşgörü ilkeleri temelinde; devletin ve şirketlerin oluşturduğu piyasa tabanlı bir yapıdan bağımsız; demokrasiyi güçlendiren ve demokratik gelişim sürecinin önemli bileşenlerinden biri olarak düşünülen, bütüncül faaliyetlerin ve bu amaçlar doğrultusunda hareket eden

örgütlerin çalışma alanı olarak ifade edilmektedir (Warren 2001; Salamon ve Sokolowski, 2003; Anheier 2004; Paturyan ve Gevorgyan, 2014).

Sivil toplumun odak noktası genellikle gönüllü sektörün örgütleri ve faaliyetleri olarak nitelendirilmektedir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülük faaliyetleri (gönüllülük sektörü), sadece sosyal hizmetlerin sunumu ve refahın gelişimi için değil, aynı zamanda daha geniş anlamda aidiyet duygusunun ve sivil yaşamın gelişmesi içinde önemlidir (Jeppsson Grassman ve Svedberg, 2007; Jegermalm ve Jeppsson Grassman, 2011). Bu bağlamda sivil toplumun sürdürülebilmesi açısından gönüllü faaliyetler bir araç olarak nitelendirilebilir. Özellikle küresel düzeyde kapitalist ekonominin ve üretim faaliyetlerinin insan yaşamını bireyselleştiren ve doğasının aksine yabancılaştıran etkisi insanları yalnızlaştırmaktadır. Bu süreçte sivil toplumun bir bileşeni olarak gösterilen gönüllülük, insanların yaşamlarını zenginleştirmekte, kendini gerçekleştirmelerine yardımcı olmakta ve böylece yabancılaşmanın ve de yalnızlaşmanın en aza indirilmesine katkı sağlamaktadır (Reissman, 1965; Thompson ve Bono, 1993; Forte, 1997).

Bir meslek ve disiplin olarak 20.yüzyıl içerisinde ortaya çıkan sosyal hizmet kökeni olarak dini ve hayırsever düşüncelerden beslenmiştir. Aynı şekilde gönüllülüğün de ortak köklerden beslenmesi gönüllülük ile sosyal hizmet arasındaki bir bağa işaret etmektedir. Dolayısıyla gönüllülük ve sosyal hizmetin ortak tarihsel kökenlere, ortak bir felsefi ve etik altyapıya ve de ortak bir faaliyet alanına sahip olması rastlantı değildir. Ayrıca, sosyal hizmet ve gönüllülük içinde geliştikleri siyasi ve kültürel bağlamdan da büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Günümüzde hem gönüllülük hem de sosyal hizmet; küreselleşme, teknolojik gelişme, demografik değişim, sivil toplumda yaşanan değişimler, post-modern değerlerin yükselişi ve yaşama dair farklılaşma gibi toplumun modernizasyonu ile ilgili sosyal eğilimlerle karşı karşıyadır (Brozmanová Gregorová ve Stachoň, 2014). Bu noktada, sivil toplumun sosyal kökenleri ve mevcut kapsamı çerçevesinde paylaşılan değerlere ve hedeflere dayanan sivil toplum kuruluşlarının, gönüllü sektör içerisinde gerçekleştirdikleri faaliyetler, bir anlamda sosyal hizmet mesleğinin gerçekleştirmiş olduğu mesleki faaliyetler ile belirli sınırlar içerisinde özdeşleşmektedir ve tamamlayıcı bir rol olarak görülmektedir. Özellikle, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla dezavantajlı bireylere sunulan gönüllülük faaliyetleri bu anlamda ön plana çıkmaktadır. Sosyal hizmetlerin sunumuna yönelik kamu sektörünün ve piyasanın göz ardı edebileceği

boşlukların doldurulmasında gönüllülük sektörü dezavantajlı bireylere ulaşmada her zaman farklı bir rol oynamaktadır (Mitchell 2001; Smith 2005; Hanlon ve diğ., 2007).

2.3.1. Sosyal Hizmet ile Gönüllülük Arasındaki İlişki

Sosyal hizmet ile gönüllülük arasındaki ilişkiye dair sosyal hizmetler alanının tarihsel bir bakış açısı ile incelenmesinin iki kavram arasındaki ilişkinin açıklanması adına fayda sağlayacağı öngörülmüştür. Bu bağlamda ortaya koyulan sosyal hizmetlerin tarihsel analizinde; gönüllülük, dayanışma, yardımseverlik ve hayırseverlik gibi belirli kavramlar ön plana çıkmaktadır (Skehill, 2000; Pivorienė, 2004; Brozmanová Gregorová ve Stachoň, 2014). Bunun en temel sebebi, bir meslek olarak sosyal çalışmanın, bir alan olarak ise sosyal hizmetlerin bu kavramlar üzerinden evrilmiş olması ve kökenlerinin bu kavramlara dayanıyor olmasıdır. Dolayısıyla ilgili kavramlar üzerinden Doğu-Batı sentezli bir tarihsel analiz sosyal hizmetler alanının gönüllülük ile olan ilişkisinin daha net anlaşılabilmesine imkân tanıyabilir.

Öncelikli olarak Doğu coğrafyası üzerinden bir analiz gerçekleştirdiğimizde, Türklerin bilinen ilk alfabesi olan Orhun alfabesi aracılığıyla Göktürkler tarafından yazılmış olan ve tarihleri milattan sonra 8. Yüzyıla dayanan “Orhun Yazıtları” içerisinde, dayanışmaya, yardımseverliğe ve sorumluluğa dair ifadelerin yer aldığı görülmektedir (Ergin, 2016). Türk tarihi içerisindeki ilk yazılı kaynakta dayanışma ve yardımseverlik gibi kavramların olması, Doğu coğrafyası içerisinde bu kavramların ne kadar eskiye dayandığına ve daha ilerleyen süreçlerde Türk-İslam tarihi içerisinde de bu kavramların önemini koruyacağına yönelik somut işaretler olarak görülebilir. Bu kapsamda ilerleyen tarihsel süreçte Türklerin İslamiyeti kabulü sonrası ortaya çıkan Türk-İslam devletlerinin önemli iki temsilcisi olan Selçuklu ve Osmanlı Devletleri içerisinde de ilgili kavramlar hem toplumsal hem de yönetsel anlamda hep ön planda olmuştur. Çünkü ilgili devletlerin hem köken olarak Türk olması ve hem de din ve yönetim olarak İslamiyet üzerinden hareket etmesi ilgili kavramların önemini toplumsal ve siyasal yaşam içerisinde daha da arttırmıştır (Bal, 2016, Balıkcıoğlu ve Karacaoğlu, 2007; Dalyan ve Bayır, 2019). Özellikle dayanışma ve sosyal yardımlaşma konusunda İslam’ın zekât, fitre, sadaka gibi Allah rızası için gönüllü olarak muhtaçlara ve yoksullara maddi desteği emreden uygulamalar bu bağlamda sosyal hizmetler alanının temeline etki etmiştir (Dalyan ve Bayır, 2019).

Sosyal hizmetler ve gönüllülük bağlamında Türk-İslam devletleri ile ilişkili olarak vurgulanması gereken bir diğer nokta ise vakıf sistemi ve uygulamaları üzerinedir. İslam toplumlarında vakıf hizmetleri, sosyal amaç ve yardımlar nezdinde bireysel ve toplumsal dayanışmanın bir örneği olarak görülebilir (Gürbüz, 2012). Sağlık, barınma ve yoksullara yardım, vakıfların temel işlevleri arasında görülmüştür (Zencirci, 2014). Vakıf sisteminin içerisindeki katılımcı ve paylaşımcı anlayış bir anlamda gönüllülük anlayışına da işaret etmektedir. Toplumun huzurunu sağlamaya yönelik, bireyin mutluluğunun da önem ifade ettiği ortaya konulmuştur. Dolayısıyla vakıf, bütün insanlığın mutluluğunu amaçlayan bir sistemler bütünü olarak görülebilir. Vakıflar özünde dini bir motivasyonla İslam hukukuna göre kurulmuş (Çizakça, 2006) olsa da ilgili dönem içerisinde sosyal hizmetlerin sunumu adına hayırseverlik anlayışıyla yapılan enformel gönüllülüğün önemli örnekleri olarak görülebilir.

Sosyal hizmet ile gönüllülük arasındaki tarihsel süreçte var olan ilişkiyi Batı coğrafyası üzerinden düşündüğümüzde, bireylerin ve toplumların yaşamlarını kökten bir şekilde etkileyen Sanayi Devrimi ve sonrası üzerinden bir analizin daha belirgin ve daha doğru olacağı düşünülmüştür. Doğu coğrafyası üzerinden de analiz edilen hayırseverlik, dayanışma ve yardımseverlik gibi kavramlar Batı toplumunda da hem din hem de yardım üzerinden bir perspektifle ortaya konulmuştur. Kilise kökenli ortaya koyulan gönüllü birçok yardımın tarihsel olarak sosyal hizmetlerin sunumunda önemli olduğu Batı coğrafyasında tarihsel olarak analiz edilmiştir (Brozmanová Gregorová ve Stachoň, 2014). Ayrıca vakıflara benzer şekilde tarihsel olarak yardım kuruluşlarının da Batı coğrafyasında insanlara yardım ettiği bilinmektedir (Moffat, 2007). Ancak Sanayi Devrimi sonrası toplumsal sorunların çeşitlenmesi ve insanların yaşamış oldukları dezavantajlılık durumlarının daha derin bir hal alması sosyal hizmetin bir meslek ve disiplin olarak ortaya çıkmasında etki etmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte yaşamaya başlanan sorunlar, Batı toplumlarını yeni arayışlara yöneltmiştir. Ekonomik ve sosyal sorunların giderek büyümesi sonucu siyasal ve toplumsal tepkiler artmış, kurulu düzenin devamını tehdit eder olmuştur (Karataş, 2001). Bu bilgiler ışığında sosyal hizmetin bir meslek ve disiplin olarak ortaya çıkmasında bu dönemin ortaya koyduğu etkiler göz ardı edilmeyecek niteliktedir.

Tarihsel olarak, sosyal hizmet mesleği, gönüllülerin iyi niyetinden faydalanmak ve enerjilerini etkin uygulamalar üzerine kurulu faaliyetlere yönlendirmekten sorumlu olmuştur. Bu süreçte gönüllülük insan gücünün önemli bir kaynağı olarak görülmüş ve toplumsal katılımın bir yansıması olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda bir meslek olarak sosyal çalışmanın ve bir alan olarak ise sosyal hizmetlerin kökenleri içerisinde dayanışma ve gönüllülük oldukça önemli bir yer kaplamaktadır. Özellikle sosyal çalışmanın ilk günlerinde, “dost ziyaretçiler” olarak bilinen gönüllüler günümüz sosyal hizmet uygulamalarının temellerini atmışlardır (Becker, 1964). Genel olarak dost ziyaretçiler; beyaz, orta ve üst sınıf kadınlar olarak gönüllülüğü hem bir vatandaşlık görevi hem de boş zamanın daha anlamlı faaliyetlerle doldurulması fırsatı olarak benimsemiştir. Zamanla, bu uygulama yerleşim evi hareketinin gelişmesine yol açmıştır (Becker, 1964).

Amerika Birleşik Devletleri’nde Sağlık Önlemleri Komisyonu (Sanitation Commission), Freedman’ın Bürosu (Freedman’s Bureau) ve Yardımlaşma Örgütü (Charity Organization Society) gibi hayırseverlik, bağış ve yardım kuruluşlarının ilk şekilleri neredeyse yalnızca temel düzeyde yardım ve sosyal hizmetler sunan gönüllülerden oluşmaktadır (Richmond, 1912; Leiby, 1979; Stuart, 2013). Bu gönüllülerin çalışmaları iyi niyetlerinden ve yapmış oldukları katkılardan dolayı büyük ölçüde değerli görülmüştür. Ancak, gönüllülerin yapmış oldukları yardım sürecinin profesyonel uygulama standartlarına dayanan daha sistematik ve nesnel bir süreçte ilerlemesini gerektiren endişeler ortaya çıkarmıştır. Mary Richmond, Mary Stewart ve Jane Addams gibi vizyon sahibi liderler, gönüllü hizmetlerinin standartlaştırılmasını ve denetlenmesini aktif olarak savunmuşlardır (Franklin, 1986; Stuart, 2013). Sonuç olarak, yalnızca gönüllülük sektörü içerisinde ilk olarak temsil edilen sosyal hizmetlerin çoğu, hizmet sunumunda daha fazla gözetim sağlamak üzere profesyonelleştirilmiştir (Dominelli, 1996).

Sosyal hizmet, hayır kurumlarının çalışmalarından ayrı bir alana dönüştükçe, ücretli sosyal hizmet uzmanları doğrudan müracaatçılarla çalışma konusunda gönüllülerin yerini almaya başlamıştır. Dolayısıyla gönüllülerin rolü asgari sorumlulukla daha küçük görevlere gerilemiştir. Sosyal hizmet uzmanları vaka çalışmalarında geçmişten farklı olarak belirli profesyonel ilkeler çerçevesinde kendilerini büyük ölçüde geçmişin görünen uygulamalarından uzak tutmaya çalışmışlardır (Becker, 1964).

Sosyal hizmet profesyonelleştikçe, gönüllülerin doğrudan uygulama rollerinde kullanılması keskin bir şekilde kısıtlanmıştır. Sonuç olarak, 1920'li ve 1960'lı yıllar arasında profesyonel sosyal hizmet uzmanları, hizmetlerin birincil sağlayıcısı olmuşlardır (Perlmutter ve Cnaan, 1993). Gönüllüler belirli destekleyici hizmet rolleri kapsamında faaliyet alanlarına katılmakla birlikte, doğrudan hizmet sunumuna katılma durumunda ise kendi kendine yardım gruplarını kolaylaştırmak gibi profesyonel olmayan etkinliklerde yer alma olasılıkları daha yüksekti (Perlmutter ve Cnaan, 1993; Netting ve diğ., 2004).

Sosyal hizmet mesleği 1960'lı ve 1970'li yıllarda olgunlaşmakla birlikte bu dönemde sosyal problemlerin büyük kitleleri etkilemesi farklı müracaatçı gruplarıyla çalışılmasına neden olmuştur. Bu süreçte dönüştürücü gönüllülük, bireylerin hak eşitliği, insanlık onuruna saygı, sosyal adalet ve uluslararası dayanışma gibi prensiplere ilham veren hümanist değerlerle özdeşleşerek küresel bir siyasi topluluğa ait olma duygusunu geliştirmelerini sağlamıştır (Tawil, 2013). Aynı zamanda radikal sosyal hizmetin bu dönemde yeniden önem kazanması, büyük toplumsal değişimin hedeflendiği bir bağlamda gönüllülerin de çabaları yönlendirilip kullanılmıştır. Özellikle, kadın hareketi savunuculuğu, yurttaş hakları savunuculuğu ve çeşitli alanlarda özgürlükçü mücadeleler sosyal hizmet uzmanları ile gönüllülerin bir arada ortak çabalarının ön plana çıktığı toplumsal eylemlerden bir kaçı olarak nitelendirilebilir (Ellis ve Noyes, 1990; Perlmutter ve Cnaan, 1993).

2.3.2. Değişen Refah Sisteminde Değişen Gönüllülük

Gönüllülük sektörü, dezavantajlı konumda olan bireylere gerekli hizmet ve savunuculuk desteğini sağlamak adına, refah devletinden çok önce gelişmiştir (Frumkin, 2009). Refah devletinin gelişmesi sonrası gönüllülük sektörü, yeni hizmetleri savunarak ve refah devletine dahil olmayan belirli hizmetler sunarak refah devleti içerisinde rol oynamaya devam etmiştir (Van Til, 2000).

1970'lerde küresel boyutta yaşanan birçok ekonomik ve siyasi kriz, hem siyasi hem de iktisadi boyutuyla değişime neden olmuştur. 1980'ler içerisinde neoliberal politika, refah devletini yeniden yapılandırıp ve küçülmesine neden olmuştur. Çoğu batı ülkesinde devlet hizmetleri STK'lara ya da özel sektöre aktarılmıştır. Devlet, doğrudan finansman veya taşeron hizmetler yoluyla STK'lar ile daha yakın bir ilişki geliştirmiştir (Evers ve

Laville, 2004). Dolayısıyla gönüllülük sektörü, bakım işlerinden ve maliyetlerinden çok daha fazla pay almakla görevlendirilmiştir (Maier ve diğ., 2016).

Modern dünyada, gönüllülük sektörü sürekli gelişmekte ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar sürdürülebilir kalkınma ve toplumların refahı açısından önemli bir rol oynamaktadır. Öyle ki, STK'ların oluşturduğu örgütsel dünyaya artık üçüncü sektör denmektedir. Rakamlar, bu alanın özel ve kamu sektörlerinin yanı sıra üçüncü sektör olarak adlandırılmayı hak ettiğini kanıtlamaktadır. Bu ifadenin en temel kanıtı Klein'ın (2011) belirttiği üzere, 2010 yılında sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde 1.800.000'den fazla kar amacı gütmeyen kuruluş bulunmakta ve ülkedeki kâr amacı gütmeyen sektör tek bir endüstri olarak kabul edilirse, işgücünün %10' unu barındırmasıyla ülkenin en büyük endüstrisi olarak nitelendirilebilir.

Üçüncü sektörün neoliberal politikalar çerçevesinde hızla gelişmesi aynı zamanda dikkat çekici başka bir kavram olan Büyük Toplum (Big Society) teriminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Büyük Toplum terimi ilk kez Kasım 2009'da David Cameron tarafından yapılan Hugo Young anıt konferansında halka duyurulmuştur. Devletten; güç, sorumluluk, karar alma gibi beklenen merkezi eylemler bireylere, mahallelere ya da mümkün olan en düşük hükümet kademesine aktarılması ön görülmüştür. Bu aktarıma ise “Büyük Hükümetten Büyük Topluma” geçiş yaratma tutkusu olarak açıklanmıştır. Anlaşılacağı üzere ademi merkezîyetçi bir yönetim ya da yerelcilik vurgusu ön plana çıkmaktadır (Evans, 2011).

Gönüllülük sektörü üçüncü sektör olarak ve Büyük Toplum fikrinin de temel kaynağı olarak büyük bir önem ifade etmeye başlamıştır. Öte yandan David Cameron, üçüncü sektörü yeni ekonominin “ilk sektörü” olarak yeniden markalaştıracak kadar ileri gitmiştir (Evans, 2011). Böylelikle refahın sağlanmasında gönüllü kurumların ve hayır kurumlarının enerjilerinden yararlanmaya çalışılmıştır. Gönüllülük sektörü insanları ve toplulukları destekleme, hükümetlerle ortaklık kurma ve kamu hizmetleri sunma konusunda üzerlerine her zamankinden daha fazla iş düşmesi beklenmektedir. Refahın sağlanmasında devletin yükümlülüklerini daha çok üstlenerek daha fazla sorumluluk almaktadır (Brandsen ve Pestoff, 2006; Haugh ve Kitson, 2007; Amin, 2009).

Değişen refah sisteminin bir sonucu olarak; sosyal refahın sağlanmasında sadece devletin değil aynı zamanda ailenin, gönüllü organizasyonların ve piyasanın da etkin olması gerektiği; gönüllü organizasyonların özellikle yoksul insanlara ulaşmada pek çok kamu kurumundan daha etkin ve az maliyetli hizmet sağlayabileceği ileri sürülmektedir (Edwards ve Hulme, 1996; Surender, 2004). Öte yandan yeni yaklaşım idari yapıları merkez dışına iterken sorumlulukları daha yerel idarelere bırakıp kâr amacı gütmeyen kurumları ön plana çıkarmaktadır.

Türkiye'nin içerisinde bulunduğu refah rejimi özelinde ise, tarihsel süreçle gelen aşırı merkezi yönetim anlayışı, merkezîyetçi bir yapının varlığını meşru kılmaktadır. Dolayısıyla bu süreç sektörel anlamda kamu sektörünü çok güçlü bir konuma getirmektedir. Özellikle merkezi yönetimin geçmişten bu yana gelen güçlü iradesi bugüne kadar gönüllülüğün en önemli adresi olan sivil toplum alanını ve örgütlerini şekillendirmeye devam etmiştir. Siyasi bağlama bağlı olarak, bazen STK'lar liberal politikalar kapsamında çalışmalarına devam edebilmiş, bazen de kapatılıp, yasaklanmıştır. Dolayısıyla Türkiye'de sivil toplum ve devlet arasındaki ilişkinin tarihsel gelişimi, gönüllülük açısından önemli çıkarımlara sahiptir (Akboğa, 2017). Bu bağlamda geçmişten günümüze merkezi yönetim ile sivil toplum alanı arasındaki yaşanan güven sorunları, resmi gönüllülüğün Türkiye özelinde gelişmesini yavaşlatmıştır. Öte yandan Türkiye'nin refah rejimi anlamında daha yakın olduğu Güney Avrupa refah rejimleri üzerinden, "piyasa-devlet-aile" üçlüsü olarak bilinen refah sağlayıcı mekanizmalara daha yakın bir refah politikası izlediği görülmektedir. Özellikle aile ve akraba ilişkilerinin ön plana çıktığı ve bu ilişkilerin modelin vazgeçilmez özelliği hatta tek başına taşıyıcısı olduğu kabul edilmektedir (Günel, 2010). Aileler, sistemin dışında kalanların yani enformel düzeyde sistemle ilişkisi olanların; devlet tarafından ihmal edilmesi sonucu meydana gelen olumsuzlukları gidererek bir nevi devletin yükünü hafifletmiştir (Günel, 2010).

2.3.3. Gönüllülükte Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

Sivil toplum kuruluşları kar amacı gütmeyen, gönüllülüğün ön plana çıktığı, özerk ve hükümetten bağımsız kuruluşlardır. Bu kuruluşlar bütüncül olarak bir sivil toplum sektörü oluştururlar. STK'ların amacı toplumsal kalkınma adına işbirliği yaratarak yardımcı olmaktır (Carpio ve diğ., 2017).

Sivil toplumun sosyal kökenleri ve mevcut kapsamı ele alındığında, STK'ların kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olması ve insanların ortak bir paydada paylaşılan değerlere ve hedeflere odaklanması, gönüllülük açısından önem ifade etmektedir. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının; yoksulların, kadınların, etnik azınlıkların ve çeşitli dezavantajlılık durumlarının etrafında seferber olması gönüllü sektörün oynadığı savunuculuk rolünün de ön plana çıkmasına katkıda bulunmaktadır (Mitchell 2001, Smith 2005). Gönüllü sektör içerisinde STK'ların hizmetteki boşlukları doldurarak, devlet ve pazar tarafından göz ardı edilen veya marjinalleştirilmiş olarak düşünülen gruplara ses vererek, refah sunumunda her zaman farklı bir rol oynadığı fikri ön plana çıkmaktadır (Hanlon ve diğ., 2007).

Sivil toplum kuruluşları, bireylerin gönüllü olarak kendi özel alanları kapsamında hizmet verebilecekleri bir bireysel çalışma alanı yaratırken aynı zamanda kamusal bir alanda birçok bireyin ihtiyaçlarını gözeten büyük kurumlar arasında da yer almaktadır. Böylelikle sivil toplum kuruluşları aracı yapılar olarak hareket ederler. Öte yandan, gönüllü kurumlar olarak da nitelendirebilen sivil toplum kuruluşları büyük kamu kurumlarının bıraktığı hizmet boşluklarını doldurmak için de görev yapmaktadır (Ellis ve diğ., 1984). Böylelikle hükümetler refahın sağlanmasında yanlarında büyük bir destekçi kazanmış olurken aynı zamanda ekonomik tasarruf da elde etmektedirler.

Sivil toplum kuruluşlarının yaratmış oldukları değer, devletler açısından yalnızca ekonomik bir boyutu içermemektedir. Ekonomik değer yanı sıra sosyal alanda da değişimin itici bir gücü olarak nitelendirilmektedir. STK'lar toplumların ortak ihtiyaçlarını karşılamada hükümetler tarafından tam olarak garanti edilemeyen sorumlulukları üstlenmektedir. Öte yandan, hükümetlerin sağlık ve eğitim hizmetlerinin kalitesini artırmasına, kültürel faaliyetleri ve gençlerin katılımını desteklemelerine ve insan hakları ihlallerini azaltmaya yönelik çalışmalarına yardımcı olurlar. Ayrıca, dini örgütlere bağlı STK'lar toplumun manevi ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olmaktadır (Glavin, 2011). Bütün bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde STK adına çalışan bireyler çoğunlukla gönüllülerden oluşmaktadır. Böylece bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmak ve çoğu kişinin kuruluşu vaktini bağışlamayı seçmesi, bireyin muhtemelen kuruluşun değerlerini ve hedeflerini tanımlayıp paylaşmasını da ortaya koymaktadır.

2.4. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM VE GÖNÜLLÜLÜK

Türkiye'de sivil toplum kavramının, akademik ve kamusal söylem içinde öneminin giderek arttığı, sivil toplum faaliyetlerinin ülke genelinde giderek yaygınlaştığı, sivil toplum kuruluşlarının sayılarının giderek arttığı ve toplumsal değişimin aktörlerinden birisi konumuna yükseldiği gözlemlenmektedir (Keyman, 2006). Sivil toplum alanının gelişmesi, beraberinde gönüllülüğün de hız kazanması anlamına gelmektedir.

Türkiye tarihi içerisinde 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda 18.000 vakıf bulunmakla birlikte, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti sadece 5859'u miras almıştır (Çizakça, 2006). Türkiye Cumhuriyeti'nin azımsanmayacak bir sayıda vakıfı miras alması sivil toplum alanını adına önemli bir kazanç olarak nitelendirilebilir. Cumhuriyetin kurulmasından günümüze sivil toplum kuruluşlarının sayıları bazı dönemler artış gösterirken bazı dönemler azalış gösterebilmiştir. Özellikle tarihsel süreçte askeri darbeler ve yeni anayasalar gibi unsurlar bu dalgalanmanın en büyük sebepleri arasında gösterilebilir.

Özellikle 1980 askeri darbe süreci sonrası 1982 Anayasası yeni dönem içerisinde siyasi katılımı azaltarak toplumu depolitize etmek isteyen ordu birçok sivil toplum kuruluşunu kapattı ve yasakladı. Ayrıca memurların, öğrencilerin ve öğretmenlerin siyasi partilere katılmasını yasakladı, sendikalar ve siyasi partiler arasındaki her türlü işbirliğini yasakladı ve siyasi partilerin kadın veya gençlik şubeleri açmasını yasadışı hale getirdi (Şen, 2005; Akboğa, 2017).

1990'ların gelişiyle birlikte birçok sivil toplum kuruluşu kurulmuştur. İnsan hakları, kadın hakları ve çevre örgütleri faaliyet seviyelerini arttırmıştır, muhafazakar topluluk ve belirli etnik kökenden olan topluluklar hak ve özgürlükleri adına sivil toplum kuruluşları altında örgütlenebilmişlerdir (Akboğa, 2017). Aynı zamanda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) katılma girişimi de bu dönemde önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü devlet-toplum ilişkilerinde bazı değişiklikler yapılması gerekiyordu. AB'nin Türkiye'den vatandaşların özgürlükleri, hakları ve sorumlulukları için yeni bir söylem oluşturma ve devlet yönetimini daha verimli, etkili ve şeffaf hale getirme talepleri, sivil toplum kuruluşları için yeni bir alan açmıştır (Keyman, 2006).

2000'den bu yana, politik aktörlerin güvenlik, demokrasi ve ekonomik sürdürülebilirlik kavramlarının birbirleriyle ilişkili olarak tasavvur edilmesi, öte yandan sivil toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının araçsal olarak değil de demokratikleşme için etkili bir aktör olarak algılanması dikkat çekici tarihsel süreçler olarak gösterilebilir. Türkiye'de yaşanan seçim süreçleri, ekonomik krizler ve Türkiye-AB ilişkileri sivil toplumu doğrudan etkileyen bileşenlerden bir kaçısı olarak gösterilebilir. Sivil toplumun gelişimi, modernite ve demokrasi arasında bağ kurma olasılığını Türkiye'de "ulaşılabilir bir gerçek" olarak ortaya çıkarmıştır. Bugün çok kültürlü ve vatandaşlığın haklar ile ilişkilendirildiği çoğulcu toplumsal oluşumun yaratılması arzusu Türkiye açısından sivil toplumun gelişmesinde büyük bir gelişme olarak nitelendirilebilir (Keyman, 2006). Bunun yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarının tarihsel gelişimi, özellikle de devletle ilişkileri, Türk halkının bir kuruluşun üyesi ya da gönüllüsü olma konusundaki isteksizliği üzerinde bir etkiye sahiptir. Ülkenin siyasi bağlamına bağlı olarak, Türk devleti bazı sivil toplum kuruluşlarını ya yasakladı ya da destekledi. Sivil toplum kuruluşlarına yönelik bu yaklaşım, insanların sivil toplum kuruluşlarına katılmalarını ve gönüllü olmalarını caydıran bir gelenek haline geldi (Akboğa, 2017).

İlgili başlık içerisinde bu noktaya kadar genel bir sivil toplum anlatısı verilmesinin temel amacı resmi gönüllülük anlayışının merkezi birimi olan sivil toplum kuruluşlarının anlamının ve sayılarının Türkiye içerisinde neden dalgalı bir seyir izlediğini göstermektir. Çünkü dünyada sivil toplum alanı ve kuruluşları sosyal hizmetlerin sunumunda hem kamu alanını denetleyen bir kimliğe sahip olmuşken hem de gönüllüler aracılığıyla hizmet sunumunda kamusal alanı tamamlayan ve destekleyen bir rol üstlenmiştir. Ancak Türkiye özelindeki tarihsel akış sivil toplum alanının bir tehdit unsuru gibi görülebildiği yönünde, sürekli kapatılma riskine maruz kalmıştır. Burada sivil toplum kuruluşlarının da dönem dönem asıl amacının dışında aşırısı siyasallaşması ya da daha doğru ifade olarak ilgili siyasallaşma sürecini kanun dışına taşan eylemlerle taçlandırması unsurunu da göz ardı etmemek gerekir.

Türkiye'de temel olarak gönüllü kuruluşların iki hukuki oluşumu vardır: vakıflar ve üyelik organizasyonları. Vakıflar temel amacı ortak veya kamu yararını (sağlık, eğitim, çevre vb.) iletme temelli kuruluşlardır. Türkiye'deki vakıfların çoğu, diğer kuruluşlara fon sağlamak (bağış yapmak) yerine, bağışlarından elde ettikleri kazancı kullanır ya da

hedeflerini gerçekleştirmek (fon sağlamak) için para toplar (Bikmen, 2006). Üyelik organizasyonları ise, kamu yararını korumak, belirli grupları desteklemek veya belirli çıkarları ilerletmek gibi çeşitli amaçlara sahip üye tabanlı kuruluşlardır (Bikmen, 2006).

Türkiye’de toplam olarak sivil toplum kuruluşlarında resmi gönüllü sayısına yönelik kesin bir bilgiye ulaşılamasa da, vakıflarda çalışan gönüllü sayısına belirli raporlar aracılığıyla ulaşılabilmektedir. Bu raporlar doğrultusunda Türkiye’de 2016 yılında, 612 vakıfta çalışan 1.025.538 gönüllü bulunmaktadır (TUSEV, 2019). Vakıf gönüllüleri Türkiye’deki toplam gönüllü sayısının sadece bir kısmını oluştururken, diğer veri kaynakları bir organizasyonun üyesi ya da gönüllüsü olan nüfusun oranının düşük olduğunu tahmin etmektedir. 1999 ve 2007 yıllarındaki Dünya Değerler Araştırması’na (WVS) göre, Türkiye’de nüfusun sadece %4,5’i ve %5,3’ü sosyal ve siyasi sivil toplum kuruluşlarına üyeydi. Sosyal organizasyonlarda gönüllülük %2,5 iken, siyasal örgütler için bu sayı %4,2 idi (İçduygu ve diğ., 2011). Küresel düzeyde yapılan araştırmalar kapsamında Charities Aid Foundation (CAF) tarafından 2018 yılında gönüllülüğe yönelik açıklanan sonuçlar Türkiye’nin 146 ülke arasında 131. sırada olduğunu göstermektedir (CAF, 2018).

Türkiye’de sosyal hizmetlerin sunumunda kamu kuruluşlarının yanı sıra gönüllü kişilerin ve kuruluşların da bu gelişmede etkileri bulunmaktadır. Ancak, sosyal refah hizmetlerinin oluşturulması, yürütülmesi ve geliştirilmesinde gönüllü çabalara, bireysel veya organize desteklere düzenli ve çok daha etkin bir şekilde yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü bu tür hizmetler en gelişmiş ülkelerde dahi ancak toplumun gönüllü destek ve katılımlarıyla yürütülmeye çalışılmaktadır. Ancak Türkiye’deki gönüllülüğe dair istatistiklerine istinaden, insanların sivil toplum kuruluşlarına katılmaları ve gönüllü olmaları sınırlıdır ve bunun da çeşitli nedenleri vardır. Kalaycıoğlu’nun (2002) belirttiği gibi, yüksek düzeyde kişilerarası güvensizlik, insanların sivil toplum kuruluşları için çalışmamasının nedenlerinden biridir. Kalaycıoğlu’nun (2002) öne sürdüğü bir başka neden, büyük ve etkili sivil toplum kuruluşlarının devlete baskı uygulamak için diğer kuruluşlarla değil devletle işbirliği yapması olabilir. Bu örgütler “devleti rakip olarak değil rakiplerine karşı harekete geçirilecek bir müttefik olarak görüyorlar” (Kalaycıoğlu, 2002). Ayrıca, Türkiye’deki sivil toplum bazen çeşitli ideolojik gündemleri takip etmek için bir araç olarak kullanılmaktadır (Keyman ve Öniş, 2007). Öte yandan Karaman ve Aras’ın (2000)

iddia ettiği gibi, bazı sivil toplum kuruluşları tarihsel olarak resmi devlet ideolojisi etrafında kamuoyunu şekillendirmek için tasarlanmış devlet araçları olarak hareket etmişlerdir. Devletle olan bu yakın ve "dostça" ilişki, kuruluşların hayatta kalmasını devlet desteğine bağlı kıldı ve sonunda daha da az gelişmelerine neden olmuştur (Akboğa, 2017).

2.5. ÇOCUK REFAHI ALANI VE GÖNÜLLÜLÜK

Sosyal hizmetlerin sunumu içerisinde çocuk refahı alanı, karşılaştırmalı olarak sosyal politika çalışmalarının güçlüklerle karşılaştığı ve genelleme yapmanın zor olduğu alanların başında gelmektedir. Bu anlamda özellikle çocuk refahı alanında sosyal hizmetlerin sunumunda, farklı STK'lar ve gönüllüler tarafından karşılanacak olan sosyal hizmet faaliyetlerinin genel refah rejimi ile ilişkili olarak değerlendirilmesi ve bütüncül bir politika ile analiz edilmesi gerekmektedir. Çünkü 1980'lerden günümüze sosyal hizmetler alanının kendi içerisinde yaşadığı dönüşüm yeni bir yapılanma sürecini beraberinde getirmiştir. Bu sürecin en temel sonuçlarından biri sosyal hizmet sunumunda yeni karma modellerin ortaya çıkması olmuştur. Bu karma modeller ile bir yandan da kamunun bu alandaki rolünü dönüştürürken, özel sektör, sivil toplum sektörü ve gönüllü girişimlerin bu alanda daha ağırlıklı bir rol oynamasına olanak tanımıştır (Okur, 2008; Buğra, 2010; Can, 2013).

Sosyal hizmetler alanında kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının ortak faaliyetler içerisine girmesi iki dinamik sonucu ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan birincisi, yeni kamu yönetimi yaklaşımı dâhilinde, sosyal hizmetler alanında hizmet sunumunun etkinleştirilmesi ve verimlileştirilmesi sonucunu ortaya çıkarırken; ikinci olarak ise, sosyal hizmetlerin faydalanıcıları olan bireylerin kendi aralarında örgütlenmeleri sonucu ortaya çıkan sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmetleri dönüştürmeye ve denetlemeye yönelik dönüşüm içerisine girebilmesidir (Can, 2013).

Sosyal hizmetlerin sunumunda kamu alanının etkin bir hizmet anlayışı günümüzün artan nüfusu ve toplumsal sorunları karşısında sınırlı kalabilmektedir. Bu sorunsal bağlamında ortaya çıkan ihtiyaçlara devletin tek başına cevap verebilme olasılığı sınırlı kaynaklar çerçevesinde pek olası görülmemektedir. Bu noktada eğer devlet sosyal hizmetler alanını ve hizmet sunumunu daha etkin bir hale getirmek istiyorsa, her şeyi devletten bekleyen

aşırı bir paternalist anlayışının terk edilmesi, devletin de diğer örgütler gibi taşıyabileceği yükleri sırtlaması gerekmektedir (Ateş ve Nohutçu, 2006). Bu noktada da kar amacı gütmeyen sivil kuruluşlarının ve gönüllülerin, destekleyici bir rol üstlenerek dayanışma ve işbirliği içerisinde hareket etmesi sosyal hizmetler alanını daha iyi bir noktaya taşıyabilir.

Sosyal hizmetler alanında kamusal sosyal hizmetlere sivil toplum kuruluşlarının ve gönüllülerin sağlayacağı destek sonucu oluşacak ortaklıklar, farklı alanlardaki kurum ve kuruluşlarında birlikte çalışabilmesine imkân tanıyacaktır. Dolayısıyla sosyal hizmetler alanındaki hizmet faydalanıcılarının örgütlenerek gönüllüler olarak aldıkları hizmete dair görüşlerini ifade edebilmeleri ve gönüllüler olarak bu hizmetlerin faydalanıcı kitle tarafından denetlenebilmesi sosyal hizmetler alanının demokratikleşmesine de olanak tanır. Hizmet sunumunda kamu alanının merkeziyetçi yapısı nedeniyle göz ardı edebileceği yerel dinamiklerin, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile ortaya koyulması, daha bütüncül uygulamaların geliştirebilmesini sağlar. Aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının çeşitli sosyal hizmet alanlarında faaliyet göstermesi uzmanlaşmış STK yöneticileri ve gönüllülerle kamu iş birliği ortaya konulabilmesine olanak tanır. Son olarak ise sosyal hizmetler alanında kamu ve sivil toplum alanının ortak bir payda üzerinden bütünleşik hareket etmesi ilgili sosyal hizmet alanında politikaların oluşturulabilmesi ve uygulamaların bağımsız olarak izlenip, değerlendirilebilmesini sağlar. Ayrıca gönüllü kuruluşların göreceli olarak küçük örgütler olmaları, bürokrasinin bu örgütlerde daha az olması, enformel ilişkilerin sağladığı yönetim kolaylığı, gönüllülük ve muhtaçlara hizmet etme duygusunun verdiği fedakarlık hissi, manevi dürtülerin yönetsel eksiklik ve zorlukların aşılmasındaki önemi gibi nedenlerle, gönüllü kuruluşların devlete göre daha etkin oldukları kabul edilmektedir (Ateş ve Nohutçu, 2006).

Sosyal hizmetlerin sunumunda çocuk refahı alanını daha spesifik olarak incelediğimizde özellikle bu alan, çocukların fiziksel ve psikososyal yönden sağlıklı gelişebilmelerinde ve bireysel yeteneklerini en iyi şekilde geliştirmelerinde belirli hizmet sunumları ile önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk refahı alanına yönelik çalışmaların ana gayesi, çocukların mutlu bir yaşam sürmelerine katkıda bulunmaktır. Zira çocukların mutluluğu son tahlilde toplumun mutluluğunu oluşturacaktır (Söğütü, 2015). Çocuk refahı hizmetleri doğrudan çocukla ilgili olabileceği gibi aile hayatının devamına, onun kuvvetlendirilmesine ve

çocuğun tam gelişimine uygun bir toplum düzenine de yönelik de olabilir. Çocuk ve aile refahı hizmetlerini bu kapsamda birlikte değerlendirilmelidir (Koşar, 1992).

Çocuk refahı alanı birçok paydaşın yer aldığı geniş bir bağlama işaret etmektedir. Çocuk refahı alanı içerisinde kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları, hükümet ve özel sektörün de yer alması bu paydaşların tarihsel ilişkileri nedeniyle devlet, piyasa ve sivil toplum arasında gelişen etkileşimli bir süreci ifade etmektedir (Robichau ve Fernandez, 2017). Bu geniş çerçevede çocuk refahının sağlanmasına yönelik görev alan kurum ve kuruluşlar, çocukların güvenliğini, esenliğini ve kalıcılığını teşvik etmekle görevlidir. Ayrıca çocuklara yönelik ihtiyaçların etkin bir şekilde karşılanması adına karmaşık ve sürekli değişebilen bir yasa ve politika ağına uymak önem ifade etmektedir. Uyum sürecine yönelik uygulamaların sürekli olarak güncel ve çocuğun iyilik haline yönelik uyarlanabilir olması gerekmektedir. Öte yandan, kurumların mali yetersizlikleri, çalışanların eğitim ve gelişim ihtiyaçları, kurum içi boş pozisyonların doldurulamaması, ilgili alanda doğru kişilerin görevlendirilmemesi, aşırı iş yükleri, yüksek stres seviyeleri, değişen teknoloji ve sistemler arası hizmet sunumu talep eden vakaların karmaşıklığı bu alandaki meslek elemanlarının ve gönüllülerin çocuk refahının sağlanmasında zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmalarına neden olmaktadır (McFadden ve diğ., 2015; Potter ve diğ., 2016; Kobulsky ve diğ., 2018). Çocuk refah sisteminde yaşanabilecek olumsuzlukların çocuklar açısından yıkıcı sonuçlar doğurabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu sebeple çocuk refahı alanındaki organizasyonların ve çalışanların ihtiyaç duydukları gereksinimlerin etkili ve sistematik bir şekilde çözümlenmesi gerekmektedir.

Çocuk refahı alanında hizmet veren gönüllüler, hizmet vermiş oldukları sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin genişlemesinde büyük öneme sahiptir. Bu alandaki gönüllüler, çocuklara yönelik potansiyel bir güçlü toplum ilişkilerinin gelişmesi ve çocukların refah seviyelerinin artması hususunda potansiyel hizmet sunmaktadırlar. Aynı zamanda, gönüllü rollere katılan bireyler, çocuklar için risk oluşturabilecek işgücü kapasite endişelerinin önlenmesinde önleyici bir rol alabilirler (Martinez, 2003; Kobulsky ve diğ., 2018). Dolayısıyla devletler, çocuk refahı alanında belirlemiş oldukları bütüncül hedeflere ulaşmak adına, çocukların ihmalini ve istismarına yönelik çocuk refahı alanında

çalışan gönüllülere ve sivil toplum kuruluşlarına yeni fırsatlar sağlaması büyük önem ifade etmektedir.

Çocuk refahı kurumlarında görev alan gönüllüler, çocuklara yönelik politika oluşturma ve uygulama sürecinde bir paydaş olarak görülmektedir (Bryan ve diğ., 2010). Ayrıca birçok devlet, gönüllüleri ve sivil toplum kuruluşlarını çocuk refahı alanındaki politikaların, prosedürlerin ve uygulamaların geliştirilmesinde dışarıdan gelen bu sesleri kullanma bilgeliği göstermektedir (Blome ve Steib, 2008). Bununla birlikte, konuyu çevreleyen bir diğer tartışma ise, sonuçta gönüllülerin çocuk refah kurumları içinde iyileştirme ve hesap verebilirlik için yararlı bir katalizör olarak hizmet verebileceği konusunda fikir birliğinin olmasıdır (Jones, 2004; Bryan ve diğ., 2011).

Çocuk refahı alanında görev yapan sosyal hizmet uzmanları ile birlikte çalışabilecek gönüllüler, çocuklara yönelik hizmetlerde artan bir deneyim ile daha iyi sonuçlar elde edebilirler. Bu deneyimlerin oluşmasında çocukların sürekli yer aldıkları okullar, kültür, spor ve oyun kuruluşları gibi toplumsal kurumlar öncelikli olarak vurgulanmaktadır (Vallender, 2006). Bu ve benzeri toplumsal kurumlar içerisinde çocukların hizmet aldıkları kuruluşlara yönelik yabancılaşmasının önlenmesinde ve bu süreçte savunmasızlık duygusunun önüne geçilmesinde gönüllüler çocuklara yönelik refah hizmetleri sunmaktadırlar (Molnar ve diğ., 1998; Ronel ve diğ., 2009).

Gönüllüler yalnızca çocuklarla çalışmaz, aynı zamanda çocuklarla yakın ilişki içerisinde olan ebeveynler, aile üyeleri ve öğretmenler gibi diğer tüm kilit kişilerle görüşmeler gerçekleştirerek çocuklara yönelik daha geniş bir perspektif elde etmek için çalışmalar ortaya koyar (Weisz ve Thai, 2003). Aynı zamanda belirli ülkelerde çocuk refahı alanında çalışan gönüllüler, denetçi, yasal temsilci, vaka gözlemcisi, ve arabulucu gibi rollerle kamu kuruluşlarına destek amacıyla hizmet vermektedir (Duquette ve Stekettee, 1990). Bu kapsamda kamu-sivil toplum kuruluşları işbirliği nezdinde çalışan gönüllüler, ihmale ve istismara uğramış çocuklara yönelik, mahkemelerde kapsamlı ve ayrıntılı bilgi sunan bir rol de üstlenebilmektedir (Weisz ve Thai, 2003).

2.5.1. Çocuk Refahı Alanındaki Sivil Toplum Kuruluşları ve Gönüllülük

Hem evrensel hem ulusal düzeyde gerçekleştirilen gönüllülük çalışmaları içerisinde çocuklar önemli bir hedef kitleyi oluşturmaktadır. Çocuk refahı alanında hizmet veren

gönüllüler, hizmet vermiş oldukları sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle çocuklara yönelik potansiyel bir güçlü toplum yaratılması ve çocukların refah seviyelerinin artması hususunda katkı sağlamaktadırlar. Bu anlamda çocuklarla gönüllülük denildiğinde çocukların eksiklerini tamamlayan, onları destekleyen, özellikle de eğitimlerine odaklanan gönüllüler akla gelir. Çocuklarla çalışan gönüllülerin kimler olduğu, çalışma motivasyonları, yaşadıkları zorluklar ve çalışma süreçleri gönüllüler, beraber çalıştıkları kurumlar ve çocuklar açısından dikkate değerdir (Beyazova ve Durmuş, 2020, s. 133). Türkiye özelinde gönüllülük çalışmaları açısından bir kaynak olarak değerlendirilen ve gönüllülüğe ilişkin sayısal bilgiler veren Türkiye Gönüllü Araştırması 2019 (TGA), gönüllülerin gönüllü olarak çalıştıkları temel gönüllülük çalışma alanlarını %48,4 ile çocuk ve %64,8 eğitim alanları olarak ifade etmiştir (TGA, 2019).

Gönüllülük çalışmaları kapsamında çocuk alanı; özüne inildiğinde gönüllü çabaların çocukların fiziksel, psikososyal, kültürel, eğitimsel, ekonomik ve tinsel boyutlar üzerinden; çocukların gelişimsellerini, iyi oluşlarını destekleyen, hak arayışını içinde barındıran, savunuculuk anlayışının ön planda olduğu bir yapıyı ifade etmektedir. Bu yapının konumlandırılmasında çocuk alanı kavramı yerine çocuk refahı alanı kavramının kullanılması hem uluslararası alanyazın hem de araştırmanın kurgusu açısından daha uygun görülmektedir.

Çocuk refahı alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının, gönüllülük çalışmaları içerisinde çocuğun öncelikli yüksek yararını korumalarının en temel amaç olduğu mutlak bir gerçektir. Bu temel amaç doğrultusunda faaliyetlerini sürdüren birçok sivil toplum kuruluşu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ilkeleri ile uyumlu bir şekilde çocukların güvenlikleri üzerine çocuk koruma politika belgeleri ortaya koymaktadır. Bu bağlamda özellikle Beyazova ve Durmuş'un da (2020) belirttiği üzere, çocuklarla çalışmanın etik boyutunun altını çizen bu politika belgeleri, sivil toplum kuruluşlarında çocuk hakları temelli bakış açısının yaygınlaşmasına, kurumun çocuk hakları koruma sorumluluğunun çerçevesinin çizilmesine, çalışmaların çocuklara zarar vermeyecek şekilde gerçekleşmesine ve çocuk katılımı ilkesinin gözetilmesine katkı sağlamaktadır.

Çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarına bakıldığında öncelikli kuruluş amacının çocuklar olduğu sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra mülteciler, kadın, çevre, sağlık/hastalık gibi çeşitli sosyal hizmet alanlarında çalışan birçok sivil toplum

kuruluşunun hedef kitlesini çocuklar oluşturmaktadır. Bu alanlar içerisinde çocukların da var olmasının en temel nedeni sosyal hizmet mesleği ve disiplini içerisinde de sürekli vurgulanan genelci ve bütüncül bakış açısı ile ifade edilebilir.

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği'nin "Türkiye'de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri Sorunlar ve Çözüm Arayışları" isimli çalışmasında çocuk haklarına dair çalışan sivil toplum kuruluşları, kuruluş nedenlerine göre aşağıdaki başlıklarda sınıflandırılmıştır (Çiftçi, 2011):

- Yetiştirme Yurtlarını Koruma ve Himaye
- Risk Altındaki Gruplara Yönelik
- Eğitime Destek
- Sağlık Amaçlı
- Çocuk Faaliyetlerini Arttırma ve Teşvik
- Aile ve Çocuk Eksenli Çalışma
- Hak Temelli Çalışma
- Çocuklar Tarafından Kurulma

Öte yandan alanyazında vurgulanan bir diğer sınıflama ise Erdemli (2017) tarafından hazırlanan "Uluslararası Çocuk Merkezi'nin Çocuklar için ve Çocuklarla Birlikte Yapılan Çalışmalarda Etik İlkeler" isimli çalışmasında yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında Türkiye'de çocuk katılımına ile çalışan başlıca kuruluşu türleri şemasında, çocuk alanındaki sivil toplum kuruluşları insani yardım, kalkınma ve hak savunuculuğu başlıkları altında gösterilmiştir.

Çocuk refahı alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarına yönelik böylesine çok parçalı bir yapının var olması, hem kuruluşların çalışma alanları hem de yaklaşımları açısından bir çeşitlilik ortaya çıkarabilmektedir. Hatta ilgili sivil toplum kuruluşları birçok madde içerisinde de değerlendirilebilir. Çünkü ortak öznesi çocuk olan bu kuruluşlara kesin sınırlar çizmek onların çalışma alanları içerisinde de genelci ve bütüncül yapısını sınırlamak demektir.

Çocuk refahı alanındaki sivil toplum kuruluşlarına yönelik üçüncü bir sınıflama ise Beyazova ve Durmuş (2020) tarafından yapılmıştır. Özellikle TGA (2019) kapsamında yayınlanan bilgiler ışığında, ilgili araştırmacılar STK temsilcileri ile görüşmeler

gerçekleştirmiş, gönüllülerle odak grup görüşmeleri yapmış ve çocuklarla gönüllülük alanına ilişkin gözlemleri doğrultusunda temel 3 sınıflandırmaya ortaya koymuşlardır.

- 1- Kuruluş amacı çocuklarla ilgili ve çocuklarla doğrudan çalışan kurumlar
- 2- Kuruluş amacı çocuklarla ilgili olmayan fakat çocuklarla doğrudan çalışmalar yapan kurumlar
- 3- Çocukların kendileri tarafından kurulan kurumlar

İlgili araştırmacıların bu sınıflandırmaya dair verdikleri örnekler incelendiğinde ise, kurumların kuruluş amacının çocuklarla ilgili olup olmamasına ve çocuklarla doğrudan çalışmaları bulunup bulunmamasına dayalı bu sınıflandırmaya ilişkin çocuklara eğitim ve psikososyal destek vermek üzere kurulan sivil toplum kuruluşları çoğunlukla ilk grup içinde yer alır. Bu kuruluşlar çocukların hayatında değişiklikler hedeflerken, kurum çalışanları ve gönüllüleri çocuklara temas ederek çalışır. Faaliyetlerin doğrudan hedef kitlesi çocuktur. Sınıflandırmadaki ikinci grupta ise kurumun var oluş nedeni, misyonu çocuklara dair değildir. Örneğin kurum gençlerin gönüllülüğünü artırmayı hedeflemektedir, hedef kitlesi gençlerdir. Fakat bu hedefe ulaşırken gençlerin çocuklarla çalışma yapmasını desteklemektedir. Son grup ise 15 yaş üstü çocukların kurdukları çocuk derneklerini içerir (Beyazova ve Durmuş, 2020).

Çalışma kapsamında ilgili sınıflamalar düşünüldüğünde gönüllülük faaliyetlerinin bu sınıflama içerisinde yer alan sivil toplum kuruluşları üzerinden yapılacağı düşüncesi, araştırmanın evren ve örnekleme açısından da yol gösterici bir katkı sağlamaktadır. Araştırma kapsamında çalışılan çocuk refahı alanındaki sivil toplum kuruluşları ise, Beyazova ve Durmuş (2020) tarafından yapılan sınıflama içerisinde “Kuruluş amacı çocuklarla ilgili ve çocuklarla doğrudan çalışan kurumlar” ve “Çocukların kendileri tarafından kurulan kurumlar” olarak belirlenmiştir. Bu STK’lar Ankara ve İstanbul özelinde araştırmaya dahil edilmiştir. Dolayısıyla belirli bir sınıflama içerisinde çalışmaya dahil edilen STK’lar, çocuk refahı alanındaki gönüllü faaliyetlere, farklı gönüllülük politikalarına farklı pencerelerden bakabilmenin ön koşulunun bir anlamda sağlanmış olmasına olanak tanımıştır.

3. BÖLÜM YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma kapsamında karma yöntemler araştırması yaklaşımı benimsenmiştir. Karma yöntemler araştırmalarına yönelik bilimsel yaklaşım, son çeyrek asırdaki tarihsel ve felsefi tartışmalarla birlikte diğer araştırmacıların çalışmalarından doğmuştur (Creswell ve Plano Clark, 2018). Karma yöntemler araştırmasının felsefik ve teorik yapısı nezdinde sahip olduğu paradigma tartışmalarının, günümüze uzanan dönüşümünü anlayabilmek, çalışmacıların karma yöntemler araştırmalarının ruhunu anlayabilmeleri açısından büyük önem ifade etmektedir. Bu anlamda karma yöntemler araştırmaları içerisinde ki seçtiğimiz paradigmlar çalışmamızın teorik dayanağı ile de yakından ilişkili olarak görülebilir.

Karma yöntemler araştırmaları kapsamlı, geniş ve soyut nitelikteki felsefi varsayımlara dayanmaktadır. Ayrıca bu felsefi yapı, bilgiyi soruşturmaya yol gösteren bir dizi inanış veya varsayımdan oluşmaktadır (Guba ve Lincoln, 2005). Bu varsayımları dünya görüşü olarak da nitelendirebiliriz. Farklı araştırmacılar, düşünürler çeşitli dünya görüşü olasılıkları önermişlerdir ancak bu çalışma kapsamında Creswell ve Plano Clark'ın (2018) eserlerinde sınırlanmış oldukları 4 dünya görüşü (postpozitivist dünya görüşü, yapılandırmacı dünya görüşü, katılımcı dünya görüşü ve pragmatist dünya görüşü) temel kaynak olarak alınmıştır. Bu dünya görüşleri karma yöntemler araştırmalarına yönelik genel bir felsefe sağlamakla beraber tek başlarına veya birlikte de kullanılabilirler (Crotty, 1998).

Bu araştırma kapsamında araştırmanın odağı, problemi, amaçları, ortaya koyulan sonuçlar ve de probleme yönelik çoklu veri toplama yönteminin kullanımı düşünüldüğünde, pragmatist dünya görüşü ön plana çıkmaktadır. Pragmatist dünya görüşünün sahip olduğu çoğulcu ve işe yarar öğelerin ve kavramların, uygulamaya dahil edilmesi anlayışı, çalışmaya yönelik dünya görüşünün pragmatizme yaklaşmasına neden olmaktadır. Ancak bu dünya görüşünün ağırlıkta benimsenmiş olması postpozitivist dünya görüşü ve yapılandırmacı dünya görüşlerinden uzaklaşma, kopma anlamına gelmemektedir. Sonuç olarak çalışmanın nicel boyutu ve nitel boyutu göz önünde bulundurulduğunda bahsedilen iki dünya görüşünün de araştırmacı için göz ardı edilmeyecek dünya görüşleri olduğu unutulmamalıdır.

Araştırma kapsamında karma yöntemler yaklaşımının seçilmesinin en temel nedeni, karma araştırma yöntemi ile birlikte bir araştırma problemini çözmeye yönelik mevcut tüm yöntemlerin kullanılabilmesi ve bu sürecin pratik olması olarak ifade edilebilir. Bu noktada vurgulanan pratik anlayış, karma yöntem içerisinde bireylerin hem sayıları hem de kelimeleri kullanabilmesine, problemleri çözmeye eğilimlerinin daha yüksek olabilemesine, tündengelimli veya tümevarımlı bir düşünceyi birleştirebilmelerine işaret etmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2018). Ayrıca karma yöntem araştırması hem nitel hem nicel araştırmanın zayıf yönlerini telafi edebilen bütüncül bir güç sağlamaktadır. Bu açıdan karma yöntem araştırması, bir araştırma problemini araştırırken, nicel veya nitel yaklaşımların tek başlarına ortaya koyabileceği katkıdan, sonuçtan daha fazlasını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu çalışma kapsamında karma yöntemler araştırması kullanılmasının temel gerekçesine yönelik ise, Greene ve diğ. (1989) tarafından geliştirilmiş olan karma yöntemler araştırmasını kullanmanın gerekçeleri (rationale) tipolojisi içerisinde tamamlayıcılık (complementarity) boyutu ön plana çıkmaktadır.

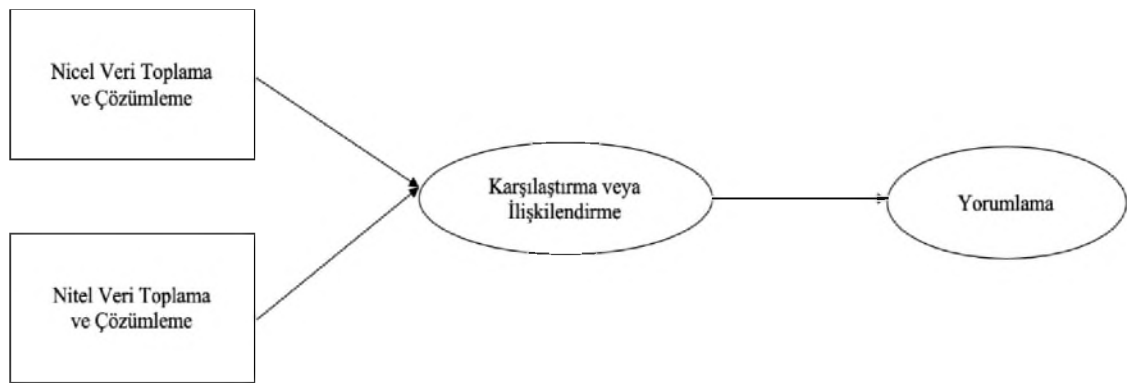
Karma yöntem çalışmasında tamamlayıcılık boyutunun amacı, nitel veya nicel verilerden elde edilen sonuçlardan birinin diğerinden elde edilen sonuçları açıklığa kavuşturmasını, ayrıntılandırması ve zenginleştirmesini esas almasıdır (Greene ve diğ., 1989). Bu anlamda nitel ve nicel verilerin her ikisinin de güçlü yönlerini ele alarak her iki yöntemi de öne çıkarma vurgusu, araştırmacıların çalışılan konu ile ilgili olarak genel resmi görebilmelerine ve kompleks konulardaki farklı araştırma sorularına veya amaçlarına cevap alabilmelerine olanak tanımaktadır (Greene ve diğ., 1989; Bryman, 2006).

Karma yöntemler araştırmasının yaratmış olduğu fırsatlar göz önünde bulundurulduğunda, bu araştırma kapsamında kullanılmasının en temel nedeni, gönüllü katılımın bireysel faktörlerden toplumsal faktörlere kadar uzanan geniş bir etkileşim içerisinde değerlendirilmesi gerekliliği olarak ifade edilebilir. Öte yandan gönüllülüğün vurgulanan bu çok boyutlu yapısı, kendi içerisinde gönüllü katılıma yönelik faktörlerin istatistiksel olarak kanıt üretmenin ötesinde, bazı değişkenler arasındaki ilişkileri derinlemesine bir inceleme/keşif yoluyla incelenmesini de gerekli kılmaktadır. Son olarak ise bu araştırma kapsamında belirtilen araştırma probleminin geniş yapısı nicel anlamda sadece sayılarla veya nitel anlamda sadece kelimelerle verilebilecek cevapların daha ötesine geçmeyi gerektirmektedir.

3.1.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma kapsamında, karma yöntemler araştırması desenleri içerisinde eş zamanlı karma yöntemler araştırması deseni kullanılması ön görülmüştür. Eş zamanlı karma yöntemler araştırması deseni araştırmacının, nitel ve nicel aşamaları araştırma sürecinin aynı olan bir aşamasında eş zamanlı olarak uygulamasıyla oluşmaktadır. Bu desen yöntemlere eşit öncelik verir, çözümleme sırasında bu aşamaları birbirinden ayrı tutar ve daha sonra genel yorumlama yaparken sonuçları birleştirir (Creswell ve Plano Clark, 2018). Anlatılan bilgiler ışığında, eş zamanlı karma yöntemler araştırması desenine yönelik oluşturulan, temel düzey desen süreç akış şeması Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Eş Zamanlı Karma Yöntemler Araştırması Deseni

Kaynak: Creswell ve Plano Clark, 2018, s. 77’den alıntıdır.

Eş zamanlı karma yöntemler araştırması deseninin amacı, araştırma problemini en iyi şekilde anlamak için belirli bir konu üzerinde birbirini tamamlayıcı veri toplamaktır (Morse, 1991). Bu desenin kullanılmasındaki amaç, nicel yöntemlerle (geniş örneklem boyutu, eğilimler, genelleme) nitel yöntemlerin (küçük örnek, ayrıntılar, derinlik) farklılaşan güçleri ve örtüşmeyen zayıflıklarını bir araya getirmektir (Patton, 1990). Bu desen, süreci destekleme ve doğrulama için, araştırmacının nicel istatistik sonuçlarını nitel bulgularla doğrudan karşılaştırması ve geliştirmesi yöntemleriyle veri çeşitlenmesine imkan tanımaktadır. Bu desenin bir diğer amacı da bir olgunun tam olarak anlaşılmasını geliştirmek için nicel ve nitel sonuçları birbirini tamamlayıcı şekilde sentezlemek ve bu sistemdeki çok sayıda seviyeyi karşılaştırmaktır.

Eş zamanlı desene yönelik izlenmesi gereken ayrıntılı düzeydeki ana prosedürler akış şeması Tablo 1.'de gösterilmiştir. İlgili prosedürler akış şeması 4 temel adımdan oluşmaktadır. İlk adım tasarım bölümünü, ikinci adım analiz bölümünü, üçüncü adım sonuçların birleşimi adına strateji kullanım bölümünü ve son adım ise sonuçların yorumlanmasını bölümünü ifade etmektedir.

Tablo 1. Eş zamanlı Bir Desen Uygulamasındaki Ana Prosedürler Akış Şeması

1. ADIM	<p>Nicel Kısmı Tasarlama: -Nicel araştırma sorularını belirleme ve nicel yaklaşıma karar verme</p> <p>Nicel Veriyi Toplama: -İzinleri alma -Nicel örnekleme belirleme -Soru kâğıdını hazırlama</p>	ve	<p>Nitel Kısmı Tasarlama: -Nitel araştırma sorularını belirleme ve nitel yaklaşıma karar verme</p> <p>Nitel Veriyi Toplama: -İzinleri alma -Araştırmanın öznelere belirleme -Verileri toplama</p>
2. ADIM	<p>Nicel Verilerin Analizi: -Tanımlayıcı istatistikler, çıkarımsal istatistikler ve etki boyutlarını kullanarak nicel veriyi analiz etme</p>	ve	<p>Nitel Verilerin Analizi: -Tema gelişim prosedürleri ve nitel yaklaşıma özel prosedürleri kullanarak nitel veriyi analiz etme</p>
3. ADIM	<p>İki Küme Sonucu Birleştirmek İçin Strateji Kullanımı: -İki veri kümesinde de gösterilen içerik alanlarını belirleme, karşılaştırma ve/veya bir tartışma ya da masada sonuçları sentezleme -Bir sonuç kümesindeki farklılıkları diğerindeki boyutlara dayandırarak belirleme ve boyutlarca organize edilmiş bir görüntüde farklılıkları inceleme -Bir çeşit sonucu bir başka çeşit veriye dönüştürmek için prosedürler geliştirme (örneğin, temaların sayıya çevrilmesi). Dönüştürülmüş veriyi diğer veriyle ilişkilendirmek için ileri analizler yürütme</p>		
4. ADIM	<p>Birleştirilmiş Sonuçların Yorumlanması: -Ayrı sonuçları özetleme ve yorumlama -İki küme verinin sonuçlarının hangi ölçüde ve hangi yollarda birleştiğini, birbirlerinden ayrıldığını, birbirleriyle ilişkili olduğunu tartışma ve/veya daha iyi bir anlama üretme</p>		

Kaynak: Creswell ve Plano Clark, 2018, s. 87'den alıntıdır.

Araştırma kapsamında kullanılacak olan eş zamanlı desene ilişkin, ifade edilen prosedür akış şeması, araştırmanın ileriki süreçlerine yönelik de ayrıntılı bilgi vermektedir. Bu bilgi aynı zamanda karma bir araştırma yöntemi altında, bu araştırmanın problemine

yönelik mevcut tüm yöntemlerin bir arada kullanılabilmesine ve bu sürecin pratik ve düzenli bir şekilde yürütülebilmesine imkan tanımaktadır.

Eş zamanlı desen seçilirken dört önemli karar göz önünde bulundurulmuştur. Bunlardan ilki, araştırma kapsamında nicel ve nitel sonuçların tam olarak açıklanabilmesini ve anlaşılabilmesini sağlayabilmek amacıyla nicel ve nitel bulguların birbirini tamamlayıcı şekilde sentezlemesine ve bir sistemdeki çok sayıdaki seviyeyi karşılaştırabilmesine imkân tanınmasıdır.

İkinci olarak, eş zamanlı desen öncelik sırası açısından niceliksel ve niteliksel yoğunluğun eşit derecede ele alınabilmesine imkân tanımaktadır. Böylelikle bu araştırma kapsamında eş zamanlı desen hem nicel hem de nitel verileri toplama ve analiz edilebilmesinde eşit değer yaratılabilmesini sağlamaktadır.

Üçüncü olarak ise, eş zamanlı desen hem nicel hem de nitel araştırmanın verilerini birbirinden ayrı ve bağımsız olarak analiz edilebilmesine imkân tanımaktadır. Nicel ve nitel araştırma sonuçları elde edildiğinde, ara yüz noktasına ulaşılmaktadır. Ara yüz noktası ile birlikte verilerin birleştirilmesine yönelik yeni bir adım ortaya çıkmaktadır. Bahsedilen yeni adım birbirinden ayrı sonuçları karşılaştırmaya veya iki veri türünü ilişkilendirmeye yönelik bir süreci ifade etmektedir.

Son olarak, eş zamanlı desen nicel ve nitel sonuç kümesinin hangi ölçüde birleştiğini, birbirlerinden ayrıldığını, birbirleriyle ilişkili olduğunu yorumlamaya olanak tanımaktadır. Böylelikle çalışmanın genel amacına yönelik en iyi cevap veya cevaplar oluşturulabilir.

Araştırmanın nicel boyutuna yönelik ilk olarak, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylerin demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel, tinsel özellikleri ile gönüllü bireylerin sahip oldukları gönüllülük motivasyonları ortaya çıkarılmaya ve de bu değişkenlerin özellikleri açıklanmaya çalışıldığı için bu bölüm tanımlayıcı bir niteliğe sahiptir.

Araştırmanın nicel boyutuna yönelik ikinci olarak ise, gönüllülerin demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel faktörlerinin gönüllü motivasyon özellikleri ile olan ilişkisinin de incelenmesi düşünüldüğünden bu bölümün ilişkisel ve çıkarımsal yönleri de bulunmaktadır.

Araştırmanın nitel aşamasında ilk olarak, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylerin kendi deneyimlerini, beklentilerini ve sivil toplum kuruluşlarına gönüllü katılım ile birlikte gönüllülük olgusunu nasıl anlamlandırdıkları yansıtılmak istenmiştir.

Araştırmanın nitel aşamasında ikinci olarak ise, çocuk refahı alanı içerisindeki hem kamu sektöründen hem de gönüllülük sektöründen seçilecek uzman, karar vericiler, denetçiler, akademisyenler ve yöneticilerle görüşülmesi planlanmıştır. Bu aşamada ilerleyen bölümlerde kavram kargaşası olmaması adına uzman, karar vericiler, denetçiler, akademisyenler ve yöneticileri belirtmek için sadece uzman ve karar vericiler ifadesi kullanılmıştır. Gönüllü bireyin motivasyonunu etkileyen makro faktörlerin gömülü anlamlarını ortaya çıkarma ve bu bireylerin gönüllülük sektörüne yönelik kendi deneyimleri ve beklentileri yansıtılmak istenmiştir.

Araştırmanın nitel amaçları doğrultusunda bireylerin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bunlara yüklediği anlamları ortaya çıkarabilmek için karma araştırmanın nitel boyutu içerisinde fenomenolojik araştırma deseni tercih edilmiştir. Bu anlamda fenomenolojik desen, gönüllülük olgusuna yönelik hem gönüllü bireylerin hem de seçilecek uzman ve karar vericilerin deneyimlerinin özünü tanımlayan bütüncül bir betimleme ortaya koyabilir (Creswell, 2020). Bu desen içerisinde kullanılacak niteliksel yöntem ise yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla derinlemesine görüşme tekniği olarak planlanmıştır. Derinlemesine görüşme toplumsal hayattaki birçok “görünür”ün temelinde barındırdığı anlamı keşfetmeyi, ayrıntılıları kavramayı ve bütüncül veriler oluşturmayı mümkün kılan bir veri oluşturma aracı olarak ifade edilmektedir (Kümbetoğlu, 2012).

3.2. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM

Araştırma kapsamında gönüllü katılımın bireysel faktörlerden toplumsal faktörlere kadar uzanan geniş bir etkileşim içerisinde değerlendirilmesi gerekliliği, araştırmanın karma bir yöntem içerisinde ele alınması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle araştırmanın nicel ve nitel boyutları göz önünde bulundurulduğunda çalışma evreni, tek bir evreni ifade etmemektedir.

3.2.1. Nicel Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın nicel boyutuna yönelik çalışma evreni, Ankara ve İstanbul illerindeki çocuk refahı alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireyler olarak belirlenmiştir. Çalışma evreninin bahsedilen bu iki şehir olarak kararlaştırılmasında, Ankara ve İstanbul'un Türkiye'nin en kalabalık iki şehri olması, sahip oldukları jeopolitik konumları, kozmopolit nüfus yapıları ve en fazla sivil toplum kuruluşunun bulunduğu ilk iki şehir olması etki etmiştir.

Araştırmanın nicel boyutuna yönelik ifade edilen evren içerisinde çocuk refahı alanı içerisindeki sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülere ulaşabilmek adına kaç sivil toplum kuruluşu olduğuna yönelik sınırlı veri bulunmaktadır. Bununla birlikte bu sivil toplum kuruluşlarında da kaç kişinin gönüllü olarak görev aldığı bilinmemektedir. 2020 yılı itibariyle Türkiye'de 5352 vakıf olduğu tespit edilmiştir (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2021a). Ancak üye sayılarına yönelik ise 2016 yılında, açıklanan vakıf istatistiklerinde vakıfların toplam 1.219.614 gerçek kişi üyesi ve 27.927 tüzel kişi üyesi olduğu tespit edilmiştir (TUSEV, 2019). Bu kişiler içerisinde aktif gönüllülük gerçekleştiren kişi sayısı ise bilinmemektedir. İfade edilen sayılar sadece vakıflar kapsamındaki istatistikleri göstermekle birlikte daha kapsayıcı nitelikte (dernekler dahil) sivil toplum kuruluşlarının geneline yönelik, gönüllü bireylerin toplam sayısı bilinmemektedir. Ayrıca toplam gönüllü sayısının bilinmemesi ile birlikte gönüllülüğün hedef kitlelerine yönelik de bir sınıflandırma sorunu mevcuttur.

Sivil toplum kuruluşu sayılarına yönelik alanyazın üzerinden bir inceleme yapıldığında vakıflar ve dernekler üzerinden belirli sayılar tespit edilebilmektedir. İlk olarak, 2021 yılı itibariyle Türkiye'de 122.129 faal derneğin olduğu tespit edilmiştir (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2021a). Bu derneklerin faaliyet alanlarına göre Türkiye'deki dağılımları incelendiğinde "Çocuk Dernekleri" kategorisi altında 14 derneğin olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca aynı sınıflandırma içerisinde belirtilen bir diğer faaliyet alanı ise "Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler" olarak dikkat çekmektedir (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2021b). Bu faaliyet alanı içerisinde ise 322 dernek bulunmaktadır. İfade edilen iki kategori ("Çocuk Dernekleri" ve "Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler") içerisindeki dernekler birbirinden farklı dernekleri ifade etmektedir.

Ankara özelinde, çocuk refahı alanı içerisinde faaliyet gösteren derneklerin sayılarına bakıldığında ise, “Çocuk Dernekleri” kategorisi altında 1 derneğin olduğu ve “Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler” kategorisinde ise 30 derneğin olduğu tespit edilmiştir (Sivil Toplum Genel Müdürlüğü, 2021b). İstanbul özelinde ise “Çocuk Dernekleri” kategorisi altında 3 derneğin olduğu ve “Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler” kategorisinde ise 44 derneğin olduğu tespit edilmiştir (Sivil Toplum Genel Müdürlüğü, 2021b). Öte yandan belirtilen iki temel faaliyet alanı içerisinde (“Çocuk Dernekleri” ve “Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler”) olmayan, isimleri de ilgili listede bulunmayan ama aktif faaliyetlerini sürdüren belirli dernekler alanyazın taraması sonucu tespit edilmiştir. Bunun temel nedeninin derneğin geniş etkinlik alanına istinaden başka faaliyet alanları içerisinde değerlendirilmiş olma ihtimalidir. Bu dernekler de araştırma evreni içerisindeki değerlendirilecek olan dernekler listesine dâhil edilmiştir. Sonuç olarak, çalışma evrenimizi oluşturan Ankara ve İstanbul illerindeki çocuk refahı alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylere ulaşabilmek için tespit edilen Ankara ilindeki dernek sayısı 21 ve İstanbul ilindeki dernek sayısı ise 47 olarak ortaya koyulmuştur.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarına yönelik derneklerden sonra ikinci olarak ele alınması gereken kuruluşlar ise vakıflardır. Bu kapsamda 2020 yılı itibariyle Türkiye’de 5352 vakıf olduğu tespit edilmiştir (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2021a). Bu vakıfların hedef kitlelerine göre Türkiye’deki dağılımları incelendiğinde “Çocuklar ve Gençler” kategorisi altında 4.038 vâkıfın olduğu tespit edilmiştir (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2021b). Ancak dokuz farklı hedef kitle üzerinden gerçekleştirilen sınıflamaya dair verilen vakıf sayılarının toplamı 5352’nin çok üzerindedir. Bu da göstermektedir ki bir vakıf, birden çok hedef kitle başlığı altında değerlendirilebilmektedir.

Ankara özelinde, faaliyet sürdüren vakıfların toplam sayısı 846 olarak tespit edilmiştir (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2021c). Ancak bu vakıfların kaç tanesinin çocuk refahı alanına yönelik “Çocuklar ve Gençler” hedef kitlesi adı altında faaliyet gösterdiği bilinmemektedir. İstanbul özelinde ise, toplam 1838 vakıf olduğu tespit edilmiştir. Ankara şehrinde olduğu gibi bu vakıfların kaç tanesinin çocuk refahı alanına yönelik “Çocuklar ve Gençler” hedef kitlesi adı altında faaliyet gösterdiği bilinmemektedir.

Ankara ve İstanbul illerindeki çocuk refahı alanında hizmet veren vakıfların sayılarına ilişkin bilgi kaynağı için öncelikle, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 2019 yılında yayınladığı “Vakıfların yıl içinde gerçekleşen faaliyetlerin, gider büyüklüğüne göre sektörel bazda sıralaması” isimli belgeye ulaşılmıştır. İkinci aşama olarak ise, Türkiye'deki tüm vakıf bilgilerinin yer aldığı bu tablodan çocuk refahı alanında faaliyet gösteren vakıflar tespit edilerek daha öncede ifade edilen dernekler ile birlikte raporlaştırılmıştır¹. Buna göre, çalışma evrenimizi oluşturan Ankara ve İstanbul illerindeki çocuk refahı alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylere ulaşabilmek için tespit edilen Ankara ilindeki vakıf sayısı 14, İstanbul ilindeki vakıf sayısı ise 36 olarak ortaya koyulmuştur.

Tablo 2. İstanbul ve Ankara'da Bulunan Çocuk Refahı Alanındaki Vakıf ve Dernek Sayıları

Çocuk Refahı Alanındaki Vakıf ve Dernek Sayıları	Ankara İlindeki Vakıf Sayısı	Ankara İlindeki Dernek Sayısı	İstanbul İlindeki Vakıf Sayısı	İstanbul İlindeki Dernek Sayısı
	14	21	36	47
Toplam	35		83	

Araştırmanın ortaya koyulan nicel evrenine yönelik ilk temel hedef tam sayım bir çalışma ortaya koyabilmek olarak düşünülmüştür. Tam sayım araştırma, araştırma konusu evren birimlerinin tamamına uygulanan bir çalışma demektir (Demir, 2019). Ancak unutulmamalıdır ki tüm evren birimlerinin belirlenememesi, çok sayıda birimin incelenme çabası ve de maliyet unsuru gibi değişkenler tam sayım açısından önemli zorluklardır. Dolayısıyla ilgili zorluklar göz önünde alındığında tam sayımı çıkarılan liste içerisinden gönüllü katılımcısı yüksek olan sivil toplum kuruluşları tespit edilmiştir. Bunun en temel nedeni, daha çok kişiye ulaşabilme çabasıdır. İlgili sivil toplum kuruluşlarına (11 sivil toplum kuruluşu) araştırma izni için başvuruda bulunulmuştur. Ayrıca ilgili sivil toplum kuruluşlarının tespiti noktasında çocuk refahı alanındaki birçok vâkıfın ve derneğin aktif olarak faaliyet göstermediği ve gönüllü faaliyetler içerisinde de

¹ Araştırma kapsamında çocuk refahı alanında faaliyet gösteren vakıf ve derneklere yönelik nihai tablo, EK 1'de verilmiştir.

bulunmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının belirlenmesinde gönüllü sayısı ile kurumsallaşmış olma kriteri de önem ifade etmiştir.

Araştırmanın nicel boyutu bağlamında, başvuruda bulunulan sivil toplum kuruluşları içerisinde 7 tanesi başvurumuz olumlu geri dönüş sağlamıştır. Bu sivil toplum kuruluşları; Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Türkiye Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG), Tohum Otizm Vakfı, Genç Hayat Vakfı, Tuvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı (TOÇEV), Hayat Sende Derneği Gençlik Akademisi, Hempa Çocuk Deneği olarak belirlenmiştir. Ayrıca STK olmayan bir topluluk olan Hacettepe Üniversitesi Lösemili Çocuklar Vakfı Topluluğu aracılığı ile de LÖSEV gönüllülerine ulaşılabilme imkanı olmuştur.

Araştırmanın örneklem seçiminde, çok aşamalı bir örnekleme yöntemi izlenmiştir. İlk aşamada amaçlı bir örnekleme ile gönüllü sayısı ve kurumsallık düzeyi ilkeleri çerçevesinde sivil toplum kuruluşları tespit edilmiştir. Tespit edilen sivil toplum kuruluşları aracılığı ile de Ankara ve İstanbul’da gönüllülük yapan bireylere basit rastgele örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır.

3.2.2. Nitel Araştırma Evreni ve Örneklemi

3.3.2.1. Gönüllüler ile Çalışma Boyutu

Araştırmanın nitel boyutuna yönelik ilk çalışma evreni, araştırmanın nicel boyutunda olduğu gibi Ankara ve İstanbul illerindeki çocuk refahı alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireyler olarak belirlenmiştir. Araştırma evreninin neden bu iki il seçildiği, araştırmanın “Nicel Araştırma Evreni” (syf. 65) başlığı içerisinde ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Bu noktada araştırmanın nicel ve nitel çalışma evrenleri aynı olarak kabul edilse dahi unutulmaması gereken en önemli unsur, araştırmanın kendi içerisinde birbirini bütünleyen ama birbirinden farklı olarak ortaya koyulan araştırmanın temel düzey amaçları ve problemleridir. Bu amaçların ve problemlerin açıklanmasında öngörülen araştırma yöntemlerinin ayrışan ontolojik ve epistemolojik zeminleri göz ardı edilmemelidir. Bu anlamda, nicel yaklaşımın avantajı çok sayıda insanın reaksiyonunu sınırlı sayıda sorular sayesinde ölçebilmektir; bu sayede verinin karşılaştırılması ve istatistiksel olarak toplanması mümkün olmaktadır. Bu da kısa ve öz bir şekilde sunulmuş, genelleştirilebilir bir bulgu seti elde edilmesini sağlamaktadır (Patton, 2014). Nitel

çalışma ise, buna karşın nitel yöntemler genellikle çok daha az sayıda kişi ve durum üzerinde çok daha fazla ve detaylı bilgi elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu, çalışılan durum ve durumların derinlemesine bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştırmakta fakat genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır (Patton, 2014). Nitel araştırmalarda araştırmacı “sosyal gerçekliği genellemelere varmak amacıyla incelemediği için” temsil edici bir örneklemeden ziyade veri toplayabileceği bir örnekleme çalışmaktadır (Kümbetoğlu, 2012). Buradaki nihai amaç, araştırmaya yönelik anlayışı netleştirebilecek ve derinleştirebilecek olan, belirli örnekler, olaylar ya da eylemler toplamaktır (Neuman, 2016).

Araştırmanın nitel boyutuna yönelik ilk çalışma kapsamında amaçlı örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Amaçlı örneklemin mantığı ve gücü derinlemesine anlama üzerine yaptığı vurgudan gelmektedir. Dolayısıyla amaç, araştırmada çalışılan soruları aydınlığa kavuşturacak zengin bilgi içeren durumları seçmektir (Patton, 2014). Bu bağlamda, sınırlı kaynakların en etkili kullanımı için bilgi açısından zengin vakaların belirlenmesi ve seçilmesi için nitel araştırmada yaygın olarak kullanılan bir teknik olarak düşünülebilir. Ayrıca amaçlı örnekleme ile araştırmacılar, çalışmalarında inceledikleri temel fenomen veya anahtar kavram hakkında deneyimi ya da bilgisi olan bireyler ile çalışmayı hedeflemektedir (Creswell, 2020). Bilgi ve deneyime ek olarak, Bernard (2002) ve Spradley (1979), ulaşılabilirliğin, katılmaya istekli olmanın, deneyimleri ve düşünceleri açık, ifade edici ve yansıtıcı bir şekilde iletme becerisinin de önemine dikkat çekmektedir.

Amaçlı örnekleme içerisinde çeşitli çalışma stratejilerini barındırmaktadır. Bu çalışma stratejilerinin her birinin de farklı bir işlevi bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında ise, maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin kullanımına karar kılınmıştır. Bunun en temel nedeni, merkezi fenomen hakkında değişik deneyimlere sahip kişiler arasından seçilen farklı deneyime sahip bireyleri bir araya getirmesi olarak düşünülebilir. Dolayısıyla farklılıklardan ortaya çıkan herhangi bir ortak örüntü, özellikle ilgi çekicidir ve bir ortamın veya fenomenin ortak boyutlarını ve temel deneyimleri yakalamak adına değerlidir (Patton, 2014). Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin kullanımı araştırmacılara belirli iki temel fayda sağlamaktadır. Bunlardan ilki, örnekleme içerisindeki her bir deneyimin, durumun kendine özgü boyutlarının ayrıntılı bir şekilde

tanımlanmasıdır. İkinci olarak ise, çeşitli özellikler gösteren durumların kesiştiği yerlerde ortak temaların ortaya çıkarılması olarak ifade edilmesidir (Patton, 2014).

Araştırmanın nitel boyutuna yönelik ilk çalışma, Ankara ve İstanbul şehirlerinde bulunan çocuk refahı alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylerin gönüllülük sürecine ilişkin deneyimlerini anlamak olarak açıklanabilir. Öte yandan ilgili gönüllülere yönelik çeşitlilik kaynakları cinsiyet, yaş, eğitim, istihdam alanı, mesleği, gelir düzeyi, deneyimi gibi söz konusu bileşenler örneklem içerisinde çeşitliliğin sağlanması açısından önemli boyutlar olarak nitelendirilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma kapsamında maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemine uygun şekilde, gönüllülük fenomenine ilişkin Ankara ve İstanbul şehirlerinden daha önceden izin alınarak nicel araştırmaya dahil edilen sivil toplum kuruluşlarına (syf. 68) ek olarak, Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği (KOREV) (sadece nitel çalışmaya destek verebildiği için) çalışmaya dahil edilmiştir. Nitel araştırmaların doğası gereği örneklem büyüklüğünün belirlenmesine yönelik genel geçer bir kural bulunmadığı için (Patton, 2014), bu çalışmanın başlangıç aşamasında herhangi bir örneklem sayısı belirlenmemiştir. Çalışma içerisinde yeterli sayıda örnekleme ulaşıp ulaşılmadığı sorusunun cevabı, görüşmelerden elde edilen bilgilerin tekrara düşmesiyle birlikte anlaşılmaktadır. Sonuç olarak araştırmada bilgilerin tekrarlanmaya başladığı zamana kadar örneklem üzerinden veri toplanmaya devam edilmiştir.

3.3.2.2. Uzman ve Karar Vericiler ile Çalışma Boyutu

Araştırmanın nitel boyutuna yönelik ikinci çalışma evreni, çocuk refahı alanı içerisindeki kamu sektörü ve de gönüllülük sektörü kapsamında, Ankara ve İstanbul illerinde çalışan uzmanlar ve karar vericilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme yöntemi ise ilk çalışmada olduğu gibi amaçlı örnekleme tekniği olarak belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme içerisinde bulunan çeşitli çalışma stratejileri kapsamında ise, ölçüt örnekleme yönteminin kullanımına karar kılınmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemi, nitel ve nicel yöntemlere eşit öncelik verildiği eşzamanlı bir yapıdaki çalışmalarda sıkça kullanılmaktadır (Palinkas, 2015). Bu örnekleme stratejisi özelinde katılımcıların, uygulama sürecine dahil olan kurumlar, kuruluşlar veya sistemlerden seçilmesine imkan tanımaktadır. Bireyler, araştırma konusu olguyla ilgili bilgi ve deneyime sahip oldukları varsayımına göre

seçilmekte (gönüllülük uygulamaları) ve böylece hem ayrıntılı (derinlik) hem de genelleştirilebilir (genişlik) bilgi sağlayabilmektedir (Panlinkas, 2015). Genellikle hizmet sağlayıcılar, yöneticiler veya politika yapıcılardan seçilen ölçüt örnekleme kapsamındaki katılımcılar, belirli kriterler karşılığında geniş katılımcı örneklemeden seçilmektedir (Panlinkas, 2015). Bu çalışma kapsamında olduğu gibi geniş bir sayıyı ifade eden çocuk refahı alanı sivil toplum kuruluşu uzman ve yöneticileri ile kamu sektöründe hizmet veren uzman ve karar vericiler belirli kriterler sonucu geniş bir evrenden seçilmiştir. Bu bağlamda nicel araştırma kapsamındaki izin alınan sivil toplum kuruluşlarının (syf. 68) dışında, uzman ve yönetici olarak çalışan belirli birkaç sivil toplum kuruluşu yöneticisi de örnekleme dahil edilmiştir. Bununla birlikte, sadece nitel çalışmaya destek verebilen KOREV ile sadece dernekteki uzmanları aracılığıyla çalışmaya destek verebilen Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, çalışmanın bu bölümüne dahil edilmiştir. Ayrıca birçok kamu kurum ve kuruluşundan, yerel yönetimlerden (belediyeler) ve üniversitelerden de katılımcılar araştırma örnekleme dahil edilmiştir. Nitel metodoloji perspektifinden bakıldığında, belirli bir kriter veya kriteri karşılayan veya aşan katılımcılar, deneyimleri sayesinde ilgili fenomen hakkında geniş bilgiye sahip olurlar ve bu da onları bilgi açısından zengin vakalar haline getirir (Panlinkas, 2015).

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE SÜRECİ

Araştırmanın nicel ve nitel boyutları göz önünde bulundurulduğunda, veri toplama araçları ve veri toplama süreci doğal olarak farklılık göstermektedir. Aşağıda verilen alt başlıklar kapsamında her bir araştırma yaklaşımına yönelik veri toplama araçları ve veri toplama süreci ayrıntılandırılmıştır.

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel boyutuna yönelik bir görüşme formu hazırlanmıştır. Öte yandan nitel araştırmanın iki farklı boyutuna yönelik ise, yarı yapılandırılmış iki görüşme yönergesi hazırlanmıştır. İlgili görüşme yönergeleri içerisinde ortak görüşme soruları ve ayrışan sorular bulunmaktadır. İlgili başlıklar içerisinde konu ve kapsam detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

3.3.1.1. Nicel Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında oluşturulan nicel boyuta ait görüşme formu, gönüllülerin tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesi ve gönüllülüğe ilişkin motivasyonun ölçülmesi olarak iki başlık altında detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

3.3.1.1.1. İlk Kısım: Gönüllülerin Tanımlayıcı Özelliklerin Belirlenmesi

Araştırmanın nicel boyutunu ilk kısmında, katılımcıların özelliklerini tanımlamak ve betimleyebilmek amacıyla ekolojik yaklaşım temelinden hareketle oluşturulmuştur. Ekolojik yaklaşım, insanı ve etkileşimlerini anlamak için biyopsikososyal, ekonomik, kültürel ve tinsel boyutları içeren bağlamsal bir çerçeve ortaya koymaktadır (Bronfenbrenner, 1979; Germain ve Bloom, 1999; Gitterman ve Germain, 2008). Sosyal hizmet araştırmalarında ekolojik yaklaşım sıkça kullanılmakta ve uygulayıcıların etkili sosyal çalışma pratiğine dönüştürebilecekleri zengin bir teorik temel sunmaktadır. Böylelikle ekolojik yaklaşım, sosyal hizmet uzmanlarının mikro, mezo ve makro düzeyde müdahaleler yapabilmesine imkân sağlayan stratejiler sunmaktadır. Bu bilgiler ışığında araştırma kapsamında oluşturulan görüşme formunun ilk kısmı (45 soru) ekolojik yaklaşım nihayetinde ortaya koyulan boyutları temel alarak demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel özelliklerinin tanımlayıcı bir yapıda şekillendirilmiştir.

3.3.1.1.2. İkinci Kısım: Araştırmada Gönüllülüğe İlişkin Motivasyonun Ölçülmesi

Araştırma kapsamında oluşturulan görüşme formunun ikinci kısmında, gönüllülüğe ilişkin motivasyonun ölçülmesine ilişkin ‘Gönüllülük Motivasyon Envanteri’ ölçeği kullanılmıştır.

‘Gönüllülük Motivasyonu Envanteri’ (*Volunteer Motivation Inventory-VMI*) ölçeği, Judy Esmond ve Patrick Dunlop (2004) tarafından kişilerin gönüllü faaliyetlere katılımlarının altında yatan motivasyonları ortaya koymak amacıyla geliştirilmiştir. Esmond ve Dunlop (2004), ölçeği geliştirme aşamasında 2244 gönüllü aracılığıyla veri toplamıştır. Ayrıca ölçek, Clary ve diğ., (1992) tarafından ortaya koyulan ‘Gönüllülük İşlevleri Envanteri’ (*Volunteer Functions Inventory-VFI*) ölçeği temelinden etkilenerek geliştirilmiştir. VMI ölçeğinin nihai halinde, altı boyutu Clary ve diğ., (1992) alınarak geliştirilmek üzere

toplam on boyut ortaya koyulmuştur. Boyutlara ilişkin detaylı bilgiler, orijinal çalışmada açıklandığı üzere aşağıda yer almaktadır (Esmond ve Dunlop, 2004):

1. Değerler (*Values*): Gönüllülerin kişilere yardım etmenin önemine sıkı sıkıya bağlı oldukları inancı ifade etmektedir.
2. Karşılıklılık (*Reciprocity*): ‘Ne ekersen onu biçersen’ inancına sahip olma motivasyonunu tanımlamaktadır. Gönüllünün yardım etme ve ‘iyi yapma’ sürecinin karşılığında kendisine iyi şeyler getirmesini ifade etmektedir.
3. Takdir etme (*Recognition*): Gönüllünün sahip olduğu yeteneklerinin, gönüllülük faaliyetine verdiği katkılarının bilinmesi ya da tanınmasına karşılık gelmektedir.
4. Anlama (*Understanding*): Gönüllünün daha az faydalandığı yeteneklerini kullanarak ya da gönüllülük aracılığıyla kazandığı deneyimlerini ortaya koyarak Dünya hakkında daha fazla şey öğrenmesini ifade etmektedir.
5. Benlik Saygısı (*Self-Esteem*) Gönüllünün kendine duyduğu saygı ve değere ilişkin bütün hislerindeki artışı tanımlamaktadır.
6. Tepkisellik (*Reactivity*): Gönüllünün sahip olduğu geçmiş ya da şu anki sorunlarını göz önünde bulundurarak gerçekleştirmek istediği bir ‘iyileşme’ ihtiyacını ifade etmektedir.
7. Sosyal (*Social*): Gönüllünün, arkadaş ya da aile gibi diğer kişiler tarafından önemli olan normatif etkilere uyumunu tanımlamaktadır.
8. Koruyucu (*Protective*): Gönüllünün, kişisel sorun ya da suçluluk gibi kendisi hakkındaki negatif duyguları azaltılmasını ifade etmektedir.
9. Sosyal Etkileşim (*Social Interaction*): Gönüllünün, başkalarıyla etkileşim içinde bulunarak sosyal yönleriyle zevk alması ve sosyal bir ağ inşa etmesine karşılık gelmektedir.
10. Kariyer Geliştirme (*Career Development*): Gönüllünün iş bulmasına fayda sağlayacak deneyim ve becerileri bu alandaki faaliyetlerle kazanma ve insanlarla iş bulma konusunda bağlantı kurmasına ilişkin umudu ifade etmektedir.

Çalışmada, Esmond ve Dunlop (2004) tarafından ölçeğe ilişkin yapılan güvenilirlik analizlerine göre ölçek içerisindeki on yapının Cronbach Alpha değerinin ,62 ile ,82 arasında olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, gönüllülük motivasyonları envanteri ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çevik (2012) tarafından

gerçekleştirilmiş; ölçek içerisindeki 10 yapının Cronbach Alpha değerinin ,45 ile ,78 olduğu ortaya koyulmuştur.

Çalışmada, gönüllülük motivasyonu envanterinde yer alan değerler boyutu 5 ifade, takdir etme boyutu 5 ifade, sosyal etkileşim boyutu 4 ifade, karşılılık boyutu 2 ifade, tepkisellik boyutu 4 ifade, benlik saygısı 5 ifade, sosyal boyutu 5 ifade, kariyer gelişimi boyutu 4 ifade, anlama boyutu ve koruyucu boyutu 5 ifade olmak üzere, toplam on boyut, 44 ifadeden oluşan ve beş noktalı Likert tipi ölçek ile ölçülmüştür. Katılımcılardan ölçekte yer alan ifadelerle ilişkin ‘Kesinlikle katılmıyorum / Katılmıyorum / Kararsızım / Katılıyorum / Kesinlikle katılıyorum’ seçeneklerini yanıtlanması istenmiştir. Tablo 3’te, Esmond ve Dunlop (2004) tarafından ortaya konulan ve çalışmada kullanılan gönüllülük motivasyonunu ölçmeye yönelik ifadelerle yer verilmiştir.

Tablo 3. Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeği İfadeleri

İfadeler	
Değerler	Gönüllüyüm, çünkü kendimden daha az şanslı insanları da düşünüyorum.
	Gönüllüyüm, çünkü gerçekten çalışmış olduğum toplulukla yakından ilgiliyim.
	Gönüllüyüm, çünkü yardıma muhtaç olan insanlara şefkat duyuyorum.
	Gönüllüyüm, çünkü başka insanlara yardım etmenin önemli olduğuna inanıyorum.
	Gönüllüyüm, çünkü benim için önemli olan bir neden için bir şeyler yapabilirim.
Takdir Etme	Gönüllü olduğum kurum tarafından takdir edilmek benim için önemli.
	Sivil toplum kuruluşundaki çalışanlar ve gönüllüler tarafından saygı duyuluyor olmam benim için önemli değildir*.
	Gönüllü yaptığım iş hakkında herhangi bir geri bildirim ihtiyacı duymam*.
	Gönüllülerini ve çalışanını bir tutan gönüllü kuruluşla çalışmayı seviyorum.
	Gönüllü yaptığım işten takdir almanın önemli olduğunu düşünüyorum.
Sosyal Etkileşim	Gönüllüyüm, çünkü yapabileceğim sosyal etkinliklere katılmak için can atıyorum.
	Sivil toplum kuruluşu tarafından sağlanan sosyal fırsatlar benim için önemlidir.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülüğün insanların sosyal bağlantılarını kurmak için bir yol olduğunu düşünüyorum.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük yeni arkadaşlıklar kurmamı sağlıyor.
Karşılılık	Gönüllüyüm, çünkü dünyada ne ekersen onu biçeceğime inanıyorum.
	Gönüllüyüm, çünkü başkalarına ne verirsem zamanı gelince verdiklerimi alacağıma inanıyorum.
Tepkisellik	İnsanlara yardım etmeyi severim çünkü kendimde zamanında zorluklarla mücadele ettim.
	Gönüllülük benim sahip olduğum şeylere sahip olmayan insanlara yardım etme imkânı tanır.
	Gönüllülük deneyimlerimle kişisel hayatım arasında sık sık ilişki kuruyorum.
	Gönüllülük kendime özel bazı problemlerimi çözmeme yardımcı olur.

Tablo 3. Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeği İfadeleri (Devamı)

Benlik Saygısı	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi iyi hissetmemi sağlıyor.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi iyi bir insan olarak hissetmemi sağlıyor.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi önemli hissetmemi sağlıyor.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi faydalı hissetmemi sağlıyor
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük beni meşgul ediyor.
Sosyal	Gönüllüyüm, çünkü arkadaşım da gönüllü
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülere yakınım.
	Gönüllüyüm, çünkü tanıdığım insanlar toplum hizmetine ilgi duyuyorlar.
	Gönüllüyüm, çünkü yakın olduğum bazı gönüllü kişiler toplum hizmetinde yüksek değerdedir.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük çevremde iyi tanıdığım insanlar için önemli bir etkinliktir.
Kariyer Gelişimi	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük aracılığıyla önemli iş bağlantıları sağlayabileceğimi düşünüyorum.
	Gönüllülük aracılığıyla iş bulma planlarım yok*.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük iş fırsatları bulmama yardım eder.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük iş becerilerimi geliştirmeme olanak sağlıyor.
Anlama	Gönüllüyüm, çünkü gönüllü olarak neden çalıştığım hakkında daha fazla şey öğrenebiliyorum.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük dünya hakkında yeni bakış açıları kazanmamı sağlıyor.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük doğrudan deneyimlerle, yaşayarak öğrenmemi sağlıyor.
	Gönüllüyüm, çünkü farklı insanlarla nasıl ilgilenebileceğimi öğrenebilirim.
	Gönüllüyüm, çünkü güçlü yanlarımı keşfedebilirim.
Koruyucu	Gönüllüyüm çünkü gönüllü çalışmalarım sayesinde zor durumda olan insanlara karşı vicdanımı daha rahat hissediyorum, onlara karşı sorumluluklarımı yerine getirdiğimi düşünüyorum.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendi kişisel problemlerimi çözmeme yardımcı oluyor.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülüğün kişisel sıkıntılarımdan kaçmak için iyi bir yol olduğunu düşünüyorum.
	Gönüllüyüm, çünkü kendimi ne kadar kötü hissedersen hissedeyim gönüllülük bunu unutmamı sağlıyor.
	Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük sayesinde kendimi daha az yalnız hissediyorum.

*Ters kodlu sorular

3.3.1.2. Nitel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nitel boyutuna yönelik ilk çalışma kapsamında çocuk refahı alanındaki gönüllülerle onların yaşamış oldukları gönüllülük deneyimleri bağlamında görüşülmüştür. Bu kapsamda bireylerin yaşamış olduğu gönüllülük deneyimlerine, motivasyonlarına yönelik hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki araştırmalar alanyazında incelenmiştir. Alanyazın incelemesi sonucunda bireylerin gönüllülük

motivasyonlarının ortaya konulması, yaşamış oldukları gönüllülük deneyimleri, gönüllülük algıları, gönüllülüğün kendileri ve çevresi üzerinde yarattığı etkiler, gönüllülüğün zorlukları, gönüllülüğün sürdürülebilirliği ve gönüllülük sisteminin geliştirilmesi bileşenlerinden faydalanılarak yarı yapılandırılmış bir nitel görüşme yönergesi oluşturulmuştur.

Araştırmanın nitel boyutuna yönelik ikinci çalışma kapsamında, çocuk refahı alanı içerisindeki hem kamu sektöründen hem de gönüllülük sektöründen belirlenmiş olan uzman ve karar vericilerin gönüllülük algıları, gözlemlemiş oldukları gönüllülüğün etkileri, gönüllülük sisteminde yaşanan zorluklar, gönüllülük sisteminin sürdürülebilirliği ve gönüllülük sisteminin geliştirilmesi bileşenlerinden faydalanılarak yarı yapılandırılmış bir nitel görüşme yönergesi oluşturulmuştur.

Bahsedilen bileşenler temelinde oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları kapsamında iki gönüllü ve iki yönetici ile ön görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonrası ilgili formlar içerisinde birbirini tekrar eden bazı sorular tespit edilmiş; ayrı ayrı ifade edilen bazı sorular tek soru olarak birleştirilmiş ve görüşmecilerin de görüşme kapsamında ifade ettiği bazı bilgiler ile yeni sorular eklenmiştir. Böylelikle ilgili yönergeler, bu görüşmelerin ardından tekrar güncellenmiştir.

3.3.2. Veri Toplama Süreci ve Özneler

Araştırma kapsamındaki nicel katılımcılara yönelik bilgilere ve nitel öznelere dair bilgilere aşağıda yer alan başlıklar içerisinde yer verilmiştir.

3.3.2.1. Nicel Araştırma Süreci ve Katılımcılar

Araştırmaya nicel boyutuna katılım sağlayacak kişilere, çalışma kapsamında izin başvurusunda bulunulan ve çalışmaya katılımı kabul eden sivil toplum kuruluşları (izin başvurusu Ekim 2020 ve sonrası) aracılığıyla ulaşılmıştır. Başvuruda bulunulan sivil toplum kuruluşları içerisinde 7 tanesi başvurulara olumlu geri dönüş sağlamıştır. Bu sivil toplum kuruluşları; Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Türkiye Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG), Tohum Otizm Vakfı, Genç Hayat Vakfı, Tuvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı (TOÇEV), Hayat Sende Derneği Gençlik Akademisi, Hempa Çocuk Deneği olarak sıralanabilir. Ayrıca STK olmayan bir topluluk olan Hacettepe Üniversitesi

Lösemili Çocuklar Vakfı Topluluğu (LÖSEV) aracılığı ile de LÖSEV gönüllülerine ulaşılabilme imkanı olmuştur. İlgili sivil toplum kuruluşlarının ve toplulukların yöneticileri katılımcılara ulaşmada kolaylaştırıcı bir aracı rol oynamıştır.

3.3.2.1.1. Pilot Uygulama

Ana anket çalışmasına geçilmeden önce 15-25 Ekim 2020 tarihleri arasında anketin içeriğinde yer alan değişkenler ve kullanılan ölçeklerin güvenilirliğini ve soruların anlaşılıp anlaşılmadığını test etmek, araştırmada karşılaşılabilecek muhtemel sorunları önceden görebilmek için bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama kapsamındaki katılımcılara Ankara’da bulunan ve hızlı iletişime geçebilme olanağı olan iki sivil toplum kuruluşu aracılığıyla ulaşılmıştır.

Johanson ve Brooks (2010, s. 400), pilot uygulamada kullanılan anket sayısının yeterliliğine ilişkin çalışmalarında, 24 ile 36 arasındaki katılımcı sayısının yeterli olduğunu, daha verimli sonuçlar elde edebilmek için ise 30 katılımcı sayısının altına düşülmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu çalışmada da, değişken sayısı (44 gözlenen değişken) dikkate alınarak pilot uygulamada kolayda örneklem yoluyla 90 kişiye ulaşılmıştır.

Pilot uygulamada ankette kullanılması planlanan ölçekler güvenirlik analizine tâbi tutularak değişkenlerin iç tutarlılıkları değerlendirilmiştir. Güvenirlik analizinde ölçeğin Cronbach Alpha katsayısının Hair ve diğ. (2010) tarafından önerilen ,70 değerinin üzerinde olması öngörülmüş, Tablo 4’te kullanılan ölçeklerin güvenirliğini gösteren Cronbach Alpha (α) değerleri sunulmuştur.

Tablo 4. Ölçeklerin Pilot Uygulama Sonrası Güvenirlik Değerleri

Ölçek	Yapı Adı	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeği	Değerler	5	,70
	Takdir Etme	5	,71
	Sosyal Etkileşim	4	,75
	Karşılılık	2	,79
	Tepkisellik	4	,69
	Benlik Saygısı	5	,69
	Sosyal	5	,72
	Kariyer Gelişimi	4	,78
	Anlama	5	,78
	Koruyucu	5	,71

Pilot uygulama sonrasında, gönüllülük motivasyonu envanteri ölçeği bir bütün olarak güvenilirliğinin ,81 olduğu ortaya koyulmuştur. Araştırma kapsamında ortaya koyulan ölçeğe doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, orijinal çalışmada ortaya koyulduğu gibi ölçekte yer alan on boyutun kümelendiği görülmüştür. Bununla birlikte, araştırma modelinde ölçek ve boyutların güvenilirliklerinin (Tablo 4) sınırda ve kabul edilebilir çıktığı görülmektedir.

3.3.2.1.2. Ana Uygulama

Araştırma kapsamında, araştırma sorularının cevaplanabilmesi için en uygun yöntemin çevrimiçi (online) anket olduğuna karar verilmiştir. Çevrimiçi anket yöntemi, popülerliği son yıllarda artan ve veri toplama sürecinde araştırmacılara önemli ölçüde katkı sağlayan bir yöntem haline gelmiştir (Xiao ve Lan, 2017). Çevrimiçi anketin önemli avantajlarında biri, günümüz dijital dünyasında kişilerin hayatının bir parçası olan akıllı telefon ve tabletler aracılığıyla dijital platformlarda oluşturulan araştırma sorularına anında ulaşma imkânı sağlamasıdır. Ayrıca araştırmaya ilişkin elde edilen verilerin doğrudan dijital platformlar aracılığıyla bilgisayara depolanarak, veri girişi ve kodlamasının aynı anda gerçekleştiriliyor olması araştırmacıya sağladığı zaman açısından da avantaj sağlamaktadır.

Katılımcılara sivil toplum kuruluşu yöneticileri aracılığıyla sunulan çevrimiçi anket formu, mobil cihazlara uyumlu bir formata sahip olan ‘onlineanketler.com’ sitesi aracılığıyla 15 Haziran 2020 tarihinde oluşturulmuştur². Ana çalışmada kullanılan veriler anket yöntemiyle 27 Ekim 2020 ile 15 Mart 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Anket formunun ara yüzü, gönderime uygunluğu ve paylaşım olanağı tanıyan linkin sorunsuz çalışıp çalışmadığı kontrol edilmiştir. Anket formu yöneticiler aracılığıyla WhatsApp, Telegram ve e-posta iletişim kanalları kullanılarak katılımcılara iletilmiş ve katılımcılardan anketi başarıyla yanıtladıktan sonra aynı iletişim kanallarını kullanarak belirtilen niteliklere, özelliklere sahip çevreleri ile de paylaşımları istenmiştir. Toplam olarak ankete 1168 kişi katılmış olup aykırı ve aşırı değer tespit edilen 122 katılımcının anketi araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Sonuç olarak 1046 kişiden alınan sonuçlar üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

² Araştırma kapsamında “onlineanketler.com” aracılığıyla oluşturulan anket formu EK 2’de yer almaktadır.

Araştırmada veri toplama sürecine başlamadan önce, Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan ölçekler ve uygulamaya ilişkin etik onay izni alınmıştır³. Anket formunun giriş kısmına araştırmayı tanımlayan ve gönüllülük esası vurgulayan bilgilendirilmiş onam eklenmiştir.

3.3.2.2. Nitel Araştırma Süreci ve Özneler

Araştırmanın nitel boyutuna yönelik çocuk refahı alanında belirlenen sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük yapan 25 kişi ile görüşülmüş; bunun yanı sıra çocuk refahı alanında belirlenen sivil toplum kuruluşlarında, kamu kuruluşlarında ve yerel yönetimlerde görev yapan uzman ve karar verici olan 35 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.3.2.2.1. Gönüllüler ile Çalışma Boyutu

Araştırmaya katılım sağlayan kişilerin belirlenmesine yönelik araştırmanın nitel boyutundaki ilk çalışma kapsamında, çalışmaya katılımı kabul eden sivil toplum kuruluşları (izin başvurusu Ekim 2020 ve sonrası) aracılığıyla öznelere ulaşılmıştır. Bu bağlamda gönüllülerin araştırmacı ile bağlantı kurmasında sivil toplum kuruluş yöneticileri kolaylaştırıcı bir rol üstlenmişlerdir.

Görüşme yapılacak gönüllülerin belirlenmesinde, Türkiye'de Covid 19 salgınının yaklaşık başlama tarihi olan Mart 2020 öncesinde iki yıl aktif gönüllülük yapmış olması koşulu aranmıştır. Bunun temel sebebi gönüllülüğe dair ayrıntılı bir görüşme gerçekleştirilebilme arzusudur. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarının spesifik gönüllüleri önerme gibi etik bir sorun yaşanmaması adına, çalışmaya yönelik duyuru gönüllülere yapılmış ve görüşmeye başvuran gönüllüler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu noktada her sivil toplum kuruluşlarından katılıma yönelik maksimum çeşitlilik sağlanabilmesi için ise, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gönüllülük deneyim süresi göz önünde bulundurulmuştur. Bununla birlikte İstanbul ve Ankara'da şubesi olan sivil toplum kuruluşuna ilişkin gerçekleşen görüşmelerde, farklı illerde eşit miktarda kişinin katılım sağlanabilmesine dikkat edilmiştir. Toplamda 25 gönüllü ile

³ Araştırmaya ilişkin alınan Etik Kurul İzni EK 16'da yer almaktadır.

görülmüştür. Gönüllülerin 14'ü Ankara'dan katılım sağlarken; 11 gönüllü ise İstanbul'dan katılım sağlamıştır.

Tablo 5. Gönüllülerin Faaliyet Gösterdikleri STK'lara, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler

STK İsmi	Katılım Sağlayan Gönüllü Sayısı ve Şehri
Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı	4 kişi Ankara ve 2 kişi İstanbul
Toplum Gönüllüleri Vakfı	1 kişi Ankara ve 3 kişi İstanbul
Tohum Otizm Vakfı	2 kişi İstanbul
Genç Hayat Vakfı	2 kişi İstanbul
Tuvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı	1 kişi İstanbul
Hayat Sende Derneği Gençlik Akademisi	5 kişi Ankara
Hempa Çocuk Derneği	1 kişi Ankara
Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği	1 kişi Ankara ve 1 kişi İstanbul
Hacettepe Lösemili Çocuklar Vakfı Topluluğu	2 kişi Ankara

Tablo 6.'da görüleceği üzere, görüşme yapılan gönüllülerin 19'u kadınlardan oluşmaktadır. Farklı yaş kategorilerine ulaşabilme çeşitliliği, çalışmada en küçüğü 19 ve en büyüğü 62 yaşında olmak üzere geniş bir yaş aralığında sahip olduğunu göstermektedir. Gönüllülük sürelerine bakıldığında ise, en uzun gönüllülük gerçekleştiren gönüllünün 13 yıldır gönüllülük faaliyetleri içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte, gönüllülerin eğitim düzeylerinin ise lise ile yüksek lisans arasında değişiklik gösterdiği ortaya koyulmuştur.

Çalışma kapsamında görüşülen hem araştırmacı açısından veri analizinin kolaylaşması hem de okuyucular tarafından katılımcıların takibinin kolaylaşması amacıyla gönüllülere tanımlayıcı kodlar (rumuzlar) verilmiştir. Bu rumuzlara oluşmasına yönelik ise "gönüllü katılımcılar" ifadesinin ilk baş harfleri üzerinden (GK1, GK2, ...) kodlar atanmıştır. Kodların yanına eklenen rakam ve sayılar, görüşme sırasından farklı olarak ve kişinin gönüllü olduğu sivil toplum kuruluşunu da belirtmeksizin listelenmiştir.

Tablo 6. Gönüllülere Ait Demografik ve Tanıtıcı Bilgiler

Katılımcı Sayısı	Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Gönüllülük Deneyim Süresi	Gönüllülük Yapılan İl	Görüşme Ortamı	Görüşme Süresi	Ses Kaydı
1	GK1	Kadın	22	Lisans (Öğrenci)	3 yıl	Ankara	Çevrimiçi	58 dk.	Alındı
2	GK2	Kadın	24	Lisans	5 yıl	Ankara	Çevrimiçi	52 dk.	Alındı
3	GK3	Kadın	25	Lisans	3 yıl	Ankara	Çevrimiçi	62 dk.	Alındı
4	GK4	Kadın	43	Lisans	10 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	55 dk.	Alındı
5	GK5	Kadın	20	Lisans (Öğrenci)	5 yıl	Ankara	Çevrimiçi	52 dk.	Alındı
6	GK6	Erkek	25	Lisans	6 yıl	Ankara	Çevrimiçi	65 dk.	Alındı
7	GK7	Kadın	52	Lisans	10 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	76 dk.	Alındı
8	GK8	Kadın	35	Lise	12 yıl	Ankara	Çevrimiçi	59 dk.	Alındı
9	GK9	Kadın	21	Lisans (Öğrenci)	3 yıl	Ankara	Çevrimiçi	57 dk.	Alındı
10	GK10	Erkek	62	Lisans	13 yıl	Ankara	Çevrimiçi	67 dk.	Alındı
11	GK11	Kadın	42	Ön Lisans	5 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	46 dk.	Alındı
12	GK12	Kadın	41	Yüksek Lisans	5 yıl	Ankara	Çevrimiçi	44 dk.	Alındı
13	GK13	Erkek	25	Lisans (Öğrenci)	8 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	37 dk.	Alındı
14	GK14	Kadın	23	Lisans	3 yıl	Ankara	Çevrimiçi	54 dk.	Alındı
15	GK15	Kadın	23	Lisans	5 yıl	Ankara	Çevrimiçi	60 dk.	Alındı
16	GK16	Kadın	26	Lisans (Öğrenci)	7 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	50 dk.	Alındı
17	GK17	Kadın	21	Lisans (Öğrenci)	3 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	51 dk.	Alındı
18	GK18	Kadın	22	Lisans	3 yıl	Ankara	Çevrimiçi	41 dk.	Alındı
19	GK19	Kadın	23	Lisans	8 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	41 dk.	Alındı
20	GK20	Erkek	26	Lisans (Öğrenci)	5 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	55 dk.	Alındı
21	GK21	Kadın	19	Lisans (Öğrenci)	3 yıl	Ankara	Çevrimiçi	42 dk.	Alındı
22	GK22	Erkek	25	Lisans	5 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	37 dk.	Alındı
23	GK23	Kadın	31	Ön Lisans	7 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	75 dk.	Alındı
24	GK24	Kadın	24	Lisans (Öğrenci)	3 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	45 dk.	Alındı
25	GK25	Erkek	20	Lisans (Öğrenci)	5 yıl	Ankara	Çevrimiçi	66 dk.	Alındı

Veri toplama sürecinde gönüllülerle yapılan bütün görüşmeler çevrimiçi platform üzerinden “Zoom” programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Böylelikle hem görüşmecinin hem de gönüllü bireyin zaman, mekan ve sağlığı (Covid 19 salgını) açısından büyük bir avantaj yaratılmıştır. Gönüllülerin tamamı görüşme kapsamında kayıt alınmasına izin vermiş olup, katılımcılardan onam alınmasının ardından görüşmelere başlanmıştır. İlgili görüşmeler kapsamında en uzun görüşme 75 dk. sürerken; en kısa görüşme ise 37 dk. sürmüştür. Genel olarak her bir görüşme 50 dk. ve üzeri bir süreyi kapsamıştır. Gönüllü katılımcılarla görüşme tarihlerine yönelik görüşme yönergelerinin hazırlanmasının ve Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan ilgili izinlerin alınmasının ardından ilk derinlemesine gönüllü görüşmesi Kasım 2020 içerisinde yapılmış; Ocak 2021 içerisinde ise son görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.3.2.2.1. Uzman ve Karar Vericiler ile Çalışma Boyutu

Araştırmanın nitel boyutundaki ikinci çalışma kapsamında, çalışmaya katılımı kabul eden sivil toplum kuruluşlarının kendi içerisinde belirlemiş olduğu uzman ve yöneticilerinin çalışmaya katılımı kabulü ile sivil toplum alanındaki öznelere ulaşılmıştır. Ardından, gönüllülük sektörü ilişkisi olduğu belirlenen kamu kurum ve kuruluşları ile iletişime geçilmiştir. Son olarak ise, gönüllülük alanının bir paydaşı olan yerel yönetimler ile de iletişim kurulmuştur.

Görüşme yapılacak uzman ve karar vericilerin belirlenmesinde en az iki yıl mesleki deneyime sahip olma koşulu aranmıştır. Bunun temel sebebi olarak gönüllülük sistemi ve sektörel ilişkiler üzerine ayrıntılı bir görüşme gerçekleştirilebilme arzusu olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, ilgili kurum ve kuruluşlara ilişkin alanı temsilen çeşitlilik sağlanabilmesi için yaş, cinsiyet, eğitim durumu, deneyim kriterleri gibi unsurlar katılımda göz önünde bulundurulmuştur. Tablo 7’de görüleceği üzere, toplamda 35 kişinin oluşturduğu uzman ve karar verici grubu ile görüşülmüştür. Kamu kurum/kuruluşlarında ve belediyelerde çalışan kişilerin büyük çoğunluğu Ankara ilinde yaşadığı; sivil toplum kuruluşuna yönelik ise, dağılımın daha homojen olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Uzman ve Karar Vericilere Ait Demografik ve Tanıtıcı Bilgiler

Katılımcı Sayısı	Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Sivil Toplum Alanında Mesleki Deneyim Süresi	Çalışmakta Olduğu İl	Görüşme Ortamı	Görüşme Süresi	Ses Kaydı	Çalışma Alanı
1	UK1	Kadın	23	Lisans	3 yıl	Ankara	Çevrimiçi	44 dk.	Alındı	Sivil Toplum Alanı/Sivil Toplum Kuruluşu Yöneticileri
2	UK2	Kadın	23	Lisans	3 yıl	Ankara	Ofisinde	39 dk.	Alındı	
3	UK3	Kadın	52	Yüksek Lisans	30 yıl	Ankara	Ofisinde	34 dk.	Alındı	
4	UK4	Kadın	26	Lisans	3 yıl	Ankara	Çevrimiçi	42 dk.	Alındı	
5	UK5	Kadın	56	Lisans	7 yıl	Ankara	Çevrimiçi	69 dk.	Alındı	
6	UK6	Kadın	50	Lise	17 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	46 dk.	Alındı	
7	UK7	Kadın	43	Lisans	18 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	51 dk.	Alındı	
8	UK8	Kadın	33	Yüksek Lisans	8 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	42 dk.	Alındı	
9	UK9	Kadın	27	Lisans	4 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	64 dk.	Alındı	
10	UK10	Kadın	31	Lisans	10 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	47 dk.	Alındı	
11	UK11	Erkek	20	Lisans (Öğrenci)	4 yıl	Ankara	Çevrimiçi	77 dk.	Alındı	
12	UK12	Erkek	35	Lisans	10 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	57 dk.	Alındı	
13	UK13	Kadın	39	Lisans	14 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	55 dk.	Alındı	
14	UK14	Kadın	28	Lisans	3 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	62 dk.	Alındı	
15	UK15	Kadın	37	Yüksek Lisans	11 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	76 dk.	Alındı	
16	UK16	Erkek	45	Doktora	23 yıl	Ankara	Çevrimiçi	59 dk.	Alındı	Üniversite/ Öğretim Elemanları
17	UK17	Erkek	58	Doktora	37 yıl	Ankara	Ofisinde	53 dk.	Alındı	
18	UK18	Kadın	37	Yüksek Lisans	14 yıl	İstanbul	Çevrimiçi	75 dk.	Alındı	
19	UK19	Erkek	40	Doktora	17 yıl	Ankara	Ofisinde	41 dk.	Alındı	
20	UK20	Kadın	26	Lisans	2 yıl	Ankara	Ofisinde	52 dk.	Alındı	Yerel Yönetim Alanı/ Belediye Yöneticileri ve Uzmanlar
21	UK21	Kadın	30	Yüksek Lisans	2 yıl	Ankara	Ofisinde	32 dk.	Alındı	
22	UK22	Kadın	39	Doktora	16 yıl	Ankara	Ofisinde	73 dk.	Alındı	
23	UK23	Kadın	43	Lisans	10 yıl	Ankara	Ofisinde	41 dk.	Alındı	
24	UK24	Kadın	30	Yüksek Lisans	6 yıl	Ankara	Çevrimiçi	47 dk.	Alındı	

Tablo 7. Uzman ve Karar Vericilere Ait Demografik ve Tanıtıcı Bilgiler (Devamı)

Katılımcı Sayısı	Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Sivil Toplum Alanında Mesleki Deneyim Süresi	Çalışmakta Olduğu İl	Görüşme Ortamı	Görüşme Süresi	Ses Kaydı	Çalışma Alanı
25	UK25	Kadın	50	Lisans	26 yıl	Ankara	Ofisinde	58 dk.	Alınmadı	Kamu ve Uluslararası Kuruluşlar Alanı/Kamu Kuruluşu Yöneticileri ve Uluslararası Kuruluşların Yöneticileri
26	UK26	Erkek	38	Lisans	9 yıl	Ankara	Ofisinde	38 dk.	Alındı	
27	UK27	Erkek	31	Lisans	6 yıl	Ankara	Ofisinde	39 dk.	Alınmadı	
28	UK28	Erkek	30	Lisans	4 yıl	Ankara	Ofisinde	43 dk.	Alınmadı	
29	UK29	Kadın	45	Yüksek Lisans	10 yıl	Ankara	Ofisinde	46 dk.	Alındı	
30	UK30	Kadın	30	Lisans	4 yıl	Ankara	Ofisinde	34 dk.	Alındı	
31	UK31	Kadın	26	Lisans	2 yıl	Ankara	Ofisinde	31 dk.	Alındı	
32	UK32	Erkek	49	Yüksek Lisans	27 yıl	Ankara	Ofisinde	48 dk.	Alınmadı	
33	UK33	Erkek	51	Lisans	26 yıl	Ankara	Ofisinde	32 dk.	Alınmadı	
34	UK34	Erkek	31	Lisans	7 yıl	Ankara	Çevrimiçi	48 dk.	Alındı	
35	UK35	Kadın	38	Yüksek Lisans	15 yıl	Ankara	Çevrimiçi	38 dk.	Alındı	

Çalışma kapsamında görüşülen hem araştırmacı açısından veri analizinin kolaylaşması hem de okuyucular tarafından katılımcıların takibinin kolaylaşması amacıyla uzman ve karar vericilere yönelik tanımlayıcı kodlar (rumuzlar) verilmiştir. Bu rumuzlara oluşmasına yönelik ise “uzman katılımcılar” ifadesinin ilk baş harfleri üzerinden (UK1, UK2,...) kodlar atanmıştır. Kodların yanına eklenen rakam ve sayılar, görüşme sırasından farklı olarak ve kişinin çalıştığı kurum ve kuruluşu belirtmeksizin listelenmiştir. Sadece kişilerin çalıştığı çalışma alanı belirtilmiştir.

Çalışmada sivil toplum kuruluşundaki uzman ve yöneticilere yönelik görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Tablo 8’de görüşmecilere ait bilgilere yer verilmiştir. Görüşmeler Kasım 2020 ile Ocak 2021 tarihleri arasında yapılmıştır.

Tablo 8. STK’lardaki Uzman ve Karar Vericilerin Faaliyet Gösterdikleri STK’lara, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler

STK İsmi	Katılım Sağlayan Uzman/Yönetici Sayısı ve Şehri
Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı	1 kişi Ankara ve 1 kişi İstanbul
Toplum Gönüllüleri Vakfı	2 kişi İstanbul
Tohum Otizm Vakfı	2 kişi İstanbul
Genç Hayat Vakfı	2 kişi İstanbul
Tuvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı	2 kişi İstanbul
Hayat Sende Derneği Gençlik Akademisi	2 kişi Ankara
Hempa Çocuk Derneği	1 kişi Ankara
Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği	1 kişi Ankara
Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği	1 kişi Ankara

Çalışma kapsamında, gönüllülük alanına destek verebilecek kamu kurum ve kuruluşundaki uzman ve karar vericilerle görüşmeler gerçekleştirilmiş, detaylı bilgiler Tablo 9’da aracılığıyla sunulmuştur. Buna göre, Bakanlıklar nezdinde geçmişten günümüze gönüllülük çalışmaları ile ilişkili olarak belirli çalışmalar gerçekleştirmiş olması ve gönüllülük alanının bir paydaşı olması dikkate alınarak belirlenmiştir.

Görüşmeler Şubat 2021 ile Nisan 2021 tarihleri arasında ve ilgili izinler alınarak gerçekleştirilmiştir.⁴

Tablo 9. Kamu Kurum ve Kuruluşlarındaki Uzman ve Karar Vericilerin Faaliyet Gösterdikleri Kurumlara, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler

Kamu Kurumları/Kuruluşları ve Uluslararası Kuruluşların İsmi	Katılım Sağlayan Uzman/Yönetici Sayısı ve Şehri
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı/Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	3 kişi Ankara
Gençlik ve Spor Bakanlığı/Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü	4 kişi Ankara
İçişleri Bakanlığı/Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü	2 kişi Ankara
Dışişleri Bakanlığı/ Türkiye Ulusal Ajansı	1 kişi Ankara
Birleşmiş Milletler/Birleşmiş Milletler Gönüllüleri	1 kişi Ankara

Çalışma kapsamında, yerel yönetimler olarak tanımlayabileceğimiz belediyelerdeki uzman ve karar vericilerle görüşmeler gerçekleştirilmiş ve detaylı bilgiler Tablo 10'da sunulmuştur. Buna göre, gönüllülük alanı ile ilişki olması, hizmet ettiği nüfus ve araştırmaya destek verebilme durumu göz önünde bulundurularak Ankara Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere, yine Ankara'da yer alan üç belediye ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Belediyelere izin başvuruları yapılmış ve ilgili izinler neticesinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler Ocak 2021 ile Mart 2021 tarihleri arasında ve ilgili izinler alınarak gerçekleştirilmiştir.⁵

Tablo 10. Yerel Yönetimlerdeki Uzman ve Karar Vericilerin Faaliyet Gösterdikleri Kurumlara, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler

Belediyelerin İsmi	Katılım Sağlayan Uzman/Yönetici Sayısı ve Şehri
Ankara Büyükşehir Belediyesi	2 kişi Ankara
Çankaya Belediyesi	1 kişi Ankara
Yenimahalle Belediyesi	1 kişi Ankara
Keçiören Belediyesi	1 kişi Ankara

⁴ Araştırma kapsamında bahsi geçen Bakanlıklara İlişkin izin yazılarına EK 5, 6, 7 ve 8.'de yer verilmiştir.

⁵ Araştırma kapsamında bahsi geçen Belediyelere İlişkin izin yazılarına EK 9, 10, 11 ve 12'de yer verilmiştir.

Çalışma kapsamında gönüllülük alanı ile ilgili çalışmalar yapmış, sivil toplum alanında deneyime sahip ve destek vereceği düşünülen akademisyenler ile görüşmeler gerçekleştirilmesine karar kılınmıştır. Tablo 11.'de akademisyenlere ilişkin detaylı bilgiler yer almaktadır. Görüşmeler Aralık 2020 ile Ocak 2021 tarihleri arasında yapılmıştır.

Tablo 11. Üniversitelerdeki Uzman ve Karar Vericilerin Faaliyet Gösterdikleri Üniversitelere, Sayılarına ve Şehirlerine İlişkin Bilgiler

Üniversitenin İsmi	Katılım Sağlayan Akademisyen Sayısı ve Şehri
Hacettepe Üniversitesi	2 kişi Ankara
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1 kişi Ankara
İstanbul Bilgi Üniversitesi	1 kişi İstanbul

Nitel araştırma içerisinde uzman ve karar vericilere ait boyuta bakıldığında, toplamda görüşme yapılan kişilerin 24'ü kadınlardan oluştuğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca farklı yaş kategorisindeki uzman ve karar vericilere ulaşıldığı; katılımcıların en küçüğünün 23 ve en büyüğünün 58 yaşında olduğu belirlenmiştir. Mesleki deneyim sürelerine yönelik ise, en uzun hizmet gerçekleştiren kişi 37 yıldır çalışmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyleri ise lise ile doktora arasında değişiklik gösterdiği belirlenmiştir.

Veri toplama sürecine yönelik ise uzman ve karar vericilerle yapılan görüşmelerin belirli bir kısmı çevrimiçi platform üzerinden “Zoom” programı kullanılarak yapılmıştır. Geri kalan görüşmeler ise kişilerin ofislerinde gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi platform üzerinden gerçekleştirilen görüşmeler kapsamında bütün katılımcılar kayıt alınmasına izin vermiş olup görüşme öncesinde de kayda yönelik sözlü onam alınmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde ise 12 kişi ses kaydı alınmasına izin verirken, 5 kişi ise ses kaydı alınmasını istememiştir. Bu görüşmeler esnasında, araştırmacı yazılı rapor tutmuştur. İlgili görüşmeler kapsamında en uzun görüşmenin 77 dk.; en kısa görüşmenin ise 31 dk. sürdüğü ortaya koyulmuştur. Katılımcılarla görüşme tarihlerine yönelik görüşme yönergesinin hazırlanmasının ve Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan ilgili izinlerin alınmasının ardından ilk derinlemesine gönüllü görüşmesi Kasım 2020 ve son görüşme ise, Nisan 2021 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

3.3.2.2.1. *Doyum Noktasına Erişildiğinin Anlaşılması*

Doyum noktası (saturation point), araştırma problemine ilişkin yeterli bulguların ortaya çıktığı bir duruma işaret etmektedir. Bu noktaya ulaşan araştırmacılara veri toplamayı durdurmaları önerilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Ayrıca doyum noktası çalışmada ilgili âna kadar yapılmış görüşmelere veya analiz edilmiş verilere dayanarak, daha fazla görüşme yapmanın veya analizin gereksiz olduğunu ifade etmek için de kullanılmaktadır (Saunders ve diğ., 2018). Dolayısıyla görüşmelerin ve kodlamaların kendini tekrarlamaya başladığı yani yeterli kodlamanın olduğu ve daha fazla kodlamanın gereksiz olduğu noktada verinin doyuma ulaştığı anlaşılmaktadır (Fusch ve Ness, 2015). Tümevarımsal tematik doyumluğa yönelik tematik analizlerde anlaşılacak en temel gösterge ise yeni kodların ve temaların ortaya çıkmaması durumudur (Saunders ve diğ., 2018).

Bu çalışma kapsamında doyum noktasına ulaşıldığına dair iki farklı gösterge takip edilip karar verilmiştir. Bu göstergelerden ilki derinlemesine görüşmeler olup, ikincisi ise kodlama sürecinde kategorilerin ve de temaların oluşturulması ile ilgilidir. Araştırmacı tüm derinlemesine görüşmeler sonrasında görüşme özeti ve gözlem notları çıkarmıştır. Söz konusu notlar, veriler görüşmelerin kendini tekrar etmeye başladığına dair ilk işaretleri sunmuştur.

Araştırmanın sahip olduğu desen kapsamında görüşmelerin yürütülmesi, verilerin deşifresi ve kodlama süreçleri eş zamanlı olarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Görüşmelere kasım ayında başlanmış, aynı süreçte ardı sıra deşifre ve kodlamalara başlanmıştır. İlerleyen süreçte niteliksel bölümü açısından araştırmanın son görüşmelerine doğru hem görüşmelerin hem de kodlamaların kendini tekrar etmeye başladığının ve yeni kodların ve temaların ortaya çıkmamaya başladığının anlaşılması üzerine araştırmanın doyum noktasına ulaşıldığına karar verilmiştir.

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Çalışma kapsamında karma yöntemler araştırması geleneksel anlamda nicel analizi ve nitel analizi içermektedir. Araştırmada kullanılan eş zamanlı desen, nicel ve nitel verilerin eş zamanlı olarak analiz edilebilmesine de olanak tanımaktadır. Bu anlamda ne nicel ne de nitel analize öncelik verilmemiştir. Bir veri setini diğerinden önce analiz etme

durumunun olmaması ve her iki araştırma sürecinde (nicel ve nitel) farklı kişilerle çalışılıyor olması araştırma paradigmaları üzerinden herhangi bir sorun yaratmamıştır.

3.4.1. Nicel Verilerin Kodlanması ve Analizi

Çalışma anketinin yayınlandığı açık kaynak 'onlineanketler.com' sitesi, yanıtların otomatik kodlanmasına olanak sağlayarak verilerin yeniden bir kodlama işlemine gerek kalmadan Excel ve CSV dosyası olarak indirilmesine olanak sağlamıştır. İndirilen veriler ise, SPSS.sav dosyasına aktarılmıştır. Ankette verilerdeki aykırı değerler incelendiğinde, 122 ankette aşırı değerler tespit edilerek çalışma dışı bırakılmıştır. Bunun sonucunda, 1168 olan anket sayısı, 122 anketin çalışma dışı bırakılmasıyla 1046 anket olarak tespit edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 22.0 ve AMOS 23.0 istatistik paket programları kullanılmıştır.

Verilerin analizinde öncelikle tüm değişkenlerin betimleyici istatistikleri kapsamında ortalamaları, standart sapmaları ve puan aralıkları ortaya konulmuştur. Çok değişkenli analiz varsayımlarından normal dağılım koşuluna ilişkin ifadelerin basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Ankette bulunan her bir ölçeğe ve faktöre SPSS paket programı aracılığıyla Cronbach Alpha güvenilirlik testleri uygulanmıştır. Önceden boyutlandırılmış olan ölçeklerin, araştırmanın yapıldığı örnekleme de benzer olup olmadığını test etmek için AMOS programında doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapısal eşitlik model sınanmaya çalışılan modelin, o model için toplanmış olan verilere ilişkin uygunluğuna dair değerlendirme ölçütleri bulunmaktadır (Raykov ve Marcoulides, 2012). Uyum indeksi olarak adlandırılan bu ölçütlerle modelin uyum ya da uyumsuzluğu test sonucu ortaya konulmaktadır. Yapısal eşitlik modelinde bazı uyum iyiliği ölçütleri ve kabulü için kesme noktaları çeşitli kaynaklardan derlenmiş ve toplu olarak Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Yapısal Eşitlik Modellemesi Uyum İndeksi ve Sınırları

Uyum İndeksi	Sınırlar
X^2 / sd	$X^2 / sd \leq 3$ mükemmel uyum $3 < X^2 / sd < 5$ arası kabul edilebilir uyum
RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü)	$RMSEA \leq 0,05$ çok iyi uyum $0,05 < RMSEA < 0,08$ arası iyi uyum $0,08 < RMSEA \leq 0,10$ kabul edilebilir düzeyde uyum
GFI (İyilik Uyumu İndeksi)	$GFI \geq 0,95$ çok iyi uyum $0,90 \leq GFI < 0,95$ iyi uyum
CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)	$CFI \geq 0,95$ çok iyi uyum $0,90 \leq CFI < 0,95$ iyi uyum
NFI (Normlaştırılmış Uyum İndeksi)	$NFI \geq 0,95$ çok iyi uyum $0,90 \leq NFI < 0,95$ iyi uyum

Kaynak: Browne ve Cudeck, 1993; Hair ve diğ., 2010; Jöreskog ve Sörbom, 1993; MacCallum ve diğ., 1996; Schumacker ve Lomax, 1996; Tabachnick ve diğ., 2007

3.4.2. Nitel Verilerin Kodlanması ve Analizi

Araştırma kapsamında öznelardan toplanan veriler üzerinden betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analiz, görüşme çözümlerindeki verilerin özgün biçimlerine sadık kalınarak ve bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntılar yaparak, betimsel bir yaklaşımla verilerin sunulması olarak ifade edilmektedir (Kümbetoğlu, 2012). Bu kapsamda, bireylerin söylediklerinden sık sık doğrudan alıntılar yapılması uygun görülmektedir. Bunun en temel nedeni araştırmacının önemli bulduğu boyutları anlatılar içerisinde örneklerle yansıtması olarak görülebilir. Böylelikle yaşanan gerçekliğin resimlendirildiği bir yapı ortaya çıkmış olur (Kümbetoğlu, 2012). Ayrıca elde edilen veriler, önce sistematik ve açık biçimde betimlenmektedir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenmekte ve birtakım sonuçlara ulaşılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.239). Böylelikle ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da, araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 240).

Çalışma kapsamında elde edilen veriler bilgisayara aktarılmış ve derinlemesine görüşmeler Microsoft Word paket programına yazılı olarak aktarılmıştır. Verilerin çözümlenmesi noktasında kodlama ve temaların oluşturulması amacıyla MAXQDA 2020 paket programı kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında verilerin kodlama süreçlerine yönelik olarak Strauss ve Corbin' in (1998, s. 101-163) açık, eksenli ve seçici kodlama stratejilerinden faydalanılmıştır. Kodlama verilerin içerik analizine tabi tutulması, yani veriler arasında mevcut olan ve anlam ifade eden sözcük, cümle, paragraf gibi bölümlere isim verilmesidir (Strauss ve Corbin,1998). Kodlama süreci, elde edilen verileri bölümlere ayırmayı, incelemeyi, karşılaştırmayı, kavramlaştırmayı ve ilişkilendirmeyi gerektirmektedir (Strauss ve Corbin, 1998). Veri analizine görüşmeler sürerken başlanmış ve öznelere yönelik görüşme sürecinde araştırmacı tarafından tutulan görüşme notlarından, gözlem notlarından ve görüşme özetlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın ilerleyen sürecinde ise 'öncül kodların belirlenmesi, temaların araştırılması ve gözden geçirilmesi' süreçlerinde Strauss ve Corbin'in (1998) açık kodlama, eksenli kodlama ve seçici kodlama adımları izlenmiştir. Temaların kesin biçimde oluşturulması ve adlandırılmasının ardından alanyazına dönülerek veri çeşitlemesi (triangularion) stratejisi kullanılmış, kodlar ve temalar kaynaklardan yararlanılarak desteklenmiştir. Son aşamada ise raporun son hali verilmiştir.

3.4.2.1. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Gerçeklik ve çeşitli dünya görüşleri hakkında farklı varsayımlara dayanan nitel araştırmalarda, geçerlik ve güvenilirlik sorunlarının paradigmanın temellerini oluşturan felsefi düşüncelere uygun bir biçimde ortaya konulması gerekmektedir (Merriam, 2018). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik konusu alanyazında farklı görüşlerin olduğu tartışmalı bir konudur (Wolcott, 2002; Denzin ve Lincoln, 2000; Cho ve Trent, 2006). Bir taraftan geçerlik ve güvenilirlik konusu pozitivist paradigmanın bir yansıması olarak nicel araştırmalarda düşünülen bir süreç olarak düşünülmekte ve nitel araştırmalarda kullanılmasına yönelik sıcak bakılmamaktadır. Bu anlamda bazı yazarlar, pozitivist terminolojiyi kullanan yazarların nicel dünyada nitel araştırmanın kabulünü kolaylaştırdığını iddia etmektedir (Creswell, 2020). Öte yandan ise geçerlik ve güvenilirliğin niteliksel araştırmalar bağlamında, gerçeğin doğasına ilişkin niteliksel paradigmlar temel alınarak yeniden tanımlandığını da görülmektedir (Golafshani, 2003; Morse ve diğ., 2002).

Nitel araştırmalarda araştırmacılara geçerliğin sınırları için çalışmalarının doğruluğunu kanıtlamak için kabul edilmiş stratejileri benimsemeleri önerilmektedir. Bu anlamda araştırma kapsamında da kullanılan ve araştırmanın geçerliğine yönelik en önemli

geçerlik stratejisi veri çeşitlemesidir (triangulation). Veri çeşitlemesinde araştırmacılar; çoklu ve farklı kaynakları, yöntemleri, araştırmacıları ve teorileri destekleyici kanıtlar oluşturmak için kullanılmaktadırlar (Creswell, 2020, s. 253). Tipik olarak bu süreç; bir tema ya da perspektifi aydınlatmak için farklı kaynaklardan destekleyici kanıtları kapsamaktadır. Nitel araştırmacılar farklı veri kaynaklarını bir kodu veya temayı belgelendirmek için kanıt olarak sunduklarında bulgularına geçerlilik kazandırmış olmaktadır. Bunun yanı sıra araştırma kapsamında da kullanılan 'zengin ve yoğun betimleme' de bir nitel araştırmanın geçerliliğine katkı sağlamaktadır (Creswell, 2020, s. 251-253). Son olarak, geçerliliğin güçlendirilmesine yönelik akran ve danışman incelemesi olarak anılan stratejilere de yer verilmiştir. Bu kapsamda örnekleme oluşturan 60 katılımcının belirlenmesinde araştırmacı dışında alanda uzman iki kişinin (tez danışmanı ve gönüllülük alanında bilimsel çalışmalar yapan bir öğretim üyesi) görüşleri alınmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğine yönelik ise görüşmelerin büyük bir çoğunluğunun kayıt altına alınması, bunların dijital ortamda yazıya aktarılması ve nitel analize yönelik program kullanılması araştırmanın güvenilirliğini arttıran unsurlardır (Creswell, 2020, s.255). Ayrıca araştırmanın güvenilirliğini oluşturmaya yönelik verilerin analiz sonuçlarının değerlendirilmesi hususunda, kurumsal gönüllülüğe yönelik akademik çalışmalar yapan bir başka araştırmacının, ulaşılan sonuçların teyit edilmesi anlamında bilgisine danışılmıştır. Bu şekilde, elde edilen sonuçların, araştırmacının kendi görüşünden ziyade elde edilen verilere dayandığı teyit edilebilir (LeComte ve Goetz, 1982).

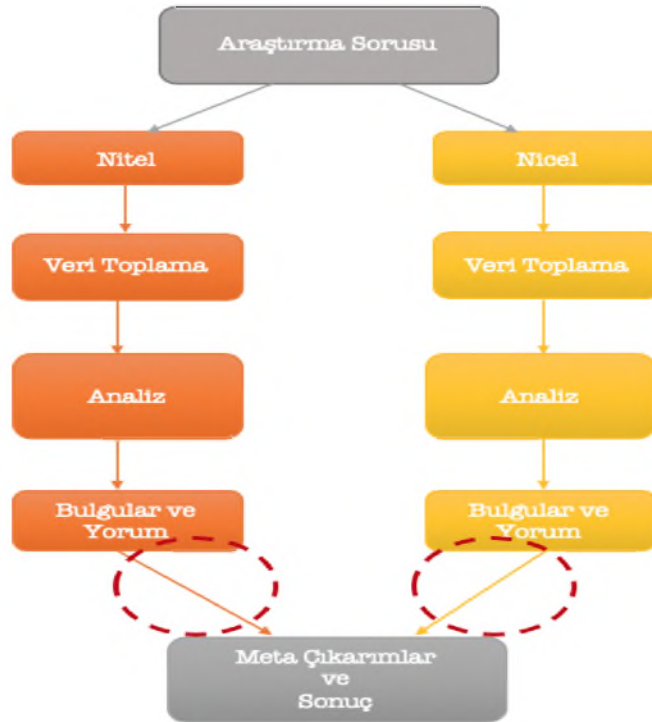
3.4.3. Sonuçların Birleştirilmesi

Karma yöntemler araştırmalarında nitel ve nicel verilerin ya da sonuçların entegrasyonu (birleştirme) alanyazında incelenmektedir (Fetters, 2013, 2015, 2018; Creswell ve Plano Clarck, 2018; Morgan 2007). Özellikle Creswell ve Plano Clarck (2018) karma yöntemler araştırması tanımına ilişkin vurguladıkları temel 3 öge içerisinde nitel ve nicel verilerin toplanması, analiz edilmesi ve analizlerden elde edilen sonuçların amaçlı olarak entegrasyonu (birleştirilmesi) olarak bütüncül bir yaklaşıma çağrı yapmışlardır. Bu noktada Fetters'ın (2018) ortaya koymuş olduğu çalışmada karma yöntemler araştırması ile uygulama arasında nasıl bir tutarlılık olması gerektiğine yönelik ortaya koyduğu formüllerden biri $1+1=3$ şeklinde ifade edilen karma yöntemler bakış açısıdır. Bu bakış açısı entegre bir yaklaşım kullanarak yürütülen karma yöntemler araştırmalarının aslında

bütün olarak parçaların tek tek toplamından daha büyük olmasını anlatmaktadır. Bu çalışma kapsamında da benimsenen bu bakış açısı, bir olgunun farklı yönlerini niteliksel ve niceliksel unsurlarla inceleyip entegre edebilmek, farklı boyutların keşfedilerek bütün hakkında bir anlayış elde edebilmesine imkan tanımaktadır (Fetters, 2018).

Araştırma kapsamında entegrasyon araştırmanın sonuç kısmında (interpretation and reporting level) gerçekleştirilmiştir. Nicel ve nitel bulgular yalnızca sonuç bölümünde tematik olarak anlatı (narrative) üzerinden birleştirilmiştir. Bu noktada anlatı üzerinden entegrasyona yönelik 3 farklı yaklaşım (dokuma, bitişik, aşamalı) bulunmakta olup, araştırma kapsamında dokuma (weaving approach) yöntemi tercih edilmiştir. Bunun en temel nedeni sonuçların tematik anlamda birbirine bağlı olması ve hem niteliksel hem de niceliksel bulguların temalar göre veya kavramlar bazında tek bir raporda/bölümde birlikte yazılmasına olanak tanınmasıdır (Fetters, 2013). Böylece nitel veri tabanından alınan metinlerle desteklenen görüşler, bulgular; nicel veri tabanından ilgili ölçeklerden elde edilen sonuçlarla gruplar içerisinde karşılaştırılmalarına ve birleştirilmelerine olanak tanınmış olur (Fetters, 2013).

Şekil 3. Eş Zamanlı Karma Yöntemler Araştırma Desen Diyagramı

Kaynak: Kuckartz ve Radiker, 2019, s. 174'ten alınmıştır.

Son olarak veri entegrasyonunun uyumuna yönelik ise iki veri kaynağından elde edilen bulgular, tek bir fenomenin farklı yönlerini ele alarak veya ilgili olgunun tamamlayıcı özelliklerini tanımlayarak olguya yönelik iç görüşleri genişletir. Örneğin, nicel veriler, ilişkilerin gücüne, nitel veriler ise ilişkilerin doğasına hitap edebilir (Fetters, 2013). Bu çalışma kapsamında da nicel ve nitel verilerin uyumu ile ilgili olarak, entegrasyon genişlemesi anlayışı ile sonuçlandı. Niteliksel sonuçlardan elde edilen gönüllülüğe dair mezzo ve makro ağırlıktaki sonuçlar ile niceliksel sonuçlardan elde edilen mikro ağırlıktaki sonuçlar, çalışma kapsamında bireysel faktörlerden toplumsal faktörlere kadar uzanan geniş bir etkileşimin değerlendirilmesine olanak tanımıştır.

3.5. ETİK KONULAR

Araştırma Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu'nun 08 Eylül 2020 tarihli toplantısında incelenmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur (Bkz. EK 16). Bunun yanı sıra, araştırma sürecince sosyal hizmet araştırma etiğine ilişkin yaygın olarak kabul gören standartlar göz önünde bulundurulmuştur.

Görüşmelerin planlanması sürecinde araştırmacı görüşmelerin gerçekleştirilmesi planlanan kuruluşlara araştırmanın kısa özeti, görüşme yönergeleri, gönüllü onam formu ve Etik Komisyon izin yazısı ile başvurmuştur. Bu süreçte izin başvurularına dönüş sağlamayan, çok geç dönüş sağlayan kurumların çalışanları araştırma planlamasından çıkarılmıştır. İzin başvurusuna olumlu yanıt veren; Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Türkiye Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG), Tohum Otizm Vakfı, Genç Hayat Vakfı, Tuvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı (TOÇEV), Hayat Sende Derneği Gençlik Akademisi, Hempa Çocuk Derneği, Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği (KOREV), Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, Hacettepe Üniversitesi Lösemili Çocuklar Vakfı Topluluğu'ndan ilgili izinlerin alınmasının ardından görüşmeler planlanmıştır.

Görüşmeler öncesinde araştırmacı katılımcılara kendini tanıtmış ve araştırma hakkında kısa bilgi vermiştir. Katılımcılardan onam alınmasının ardından görüşmelere başlanmıştır. Görüşme öncesinde araştırmacı tarafından ayrıca ses kaydı alınmak istendiği dile getirilmiş, izin veren katılımcılarla yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı

kullanılmıştır. Araştırmada 5 katılımcı ses kaydı alınmasını istemediğini ifade etmiş, bu görüşmelerde araştırmacı ayrıntılı görüşme raporu tutmuştur.

Araştırma kapsamında gizlilik ve anonimlik ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Katılımcıların kimliklerinin korunması amacıyla her katılımcı için bir 'rumuz' tanımlanmıştır. Kurum çalışanlarının kimliklerinin korunması bağlamında hangi katılımcının hangi kurumda çalıştığına ilişkin bilgilerin paylaşılmamasına karar verilmiştir. Onun yerine araştırmanın çok parçalı yapısından dolayı sadece çalışılan genel sektör bilgisi verilmiştir.

Katılımcılara görüşme sırasında veya sonrasında herhangi bir rahatsızlık veya endişe duydukları takdirde görüşmenin sonlandırılabilceği, talep edildiği takdirde araştırmadan ayrılacakları belirtilmiştir. Bu kapsamda herhangi bir ayrılan olmamıştır. Çalışma kapsamında gönüllülük alanının güçlenmesi yönünde ve bu alana yönelik politikaların, uygulamaların planlanabilmesi amacıyla araştırma raporu basılmasının ardından ilgili kuruluşlarla paylaşılacaktır.

4. BÖLÜM BULGULAR VE YORUM

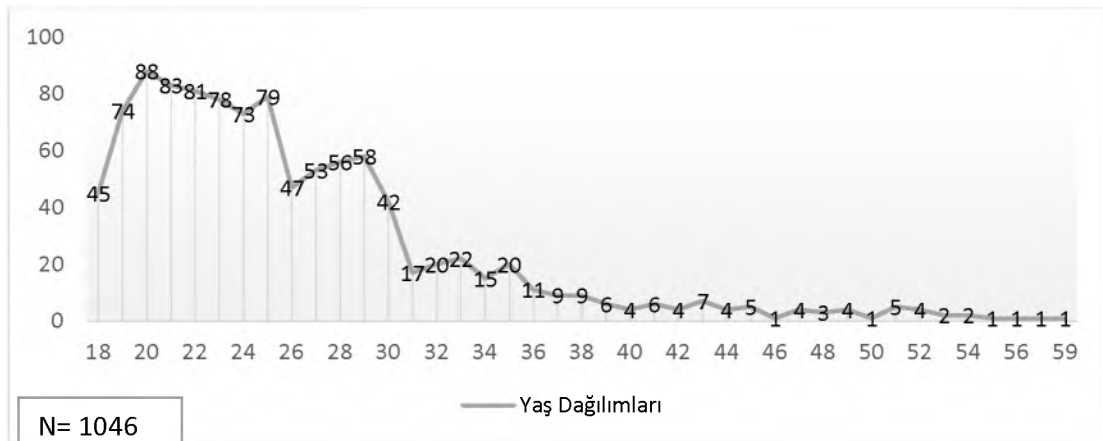
4.1. NİCEL ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUM

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi yapılarak ortaya çıkan bulgular açıklamalarıyla birlikte sunulacaktır. Çalışmada bulgulara ilişkin sonuçlar üç aşamada verilecektir. Öncelikle çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylerin demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel özelliklerine ilişkin bulguları sayısal ve yüzde dağılımlar olarak tablolar yardımıyla verilecektir. İkinci aşama olarak, araştırmanın ön analizleri gerçekleştirilerek çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylerin sahip oldukları gönüllülük motivasyonları doğrulayıcı faktör analizi aracılığıyla ortaya koyulacaktır. Son aşamada ise, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylerin demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel özellikleri ve gönüllülük motivasyonu boyutları arasındaki ilişkiler, Bağımsız Örneklem T testi ve Varyans analizi ile ortaya koyulacaktır.

4.1.1. Katılımcıların Temel Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıları tanımlamak ve özelliklerini belirlemek amacıyla anket formunda temel demografik özellikleri içeren sorulara yer verilmiştir. İlk aşamada temel demografik özellikler içerisinde yaş, cinsiyet, medeni durum, gönüllülük faaliyetinin sürdürüldüğü il, mesken durumu ve oturulan konut tipi yer almaktadır. Örneklem ait betimleyici istatistikler, Grafik 1’de ve Tablo 13’te verilmiştir.

Grafik 1. Örneklem Yaş Dağılımına İlişkin Sayısal Dağılımlar

Tablo 13. Örneklemeye Ait Betimleyici İstatistikler

Karakteristik	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
<i>Cinsiyet</i>			
Kadın	831	79,4	79,4
Erkek	215	20,6	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Medeni Durumu</i>			
Evli	269	25,7	25,7
Bekâr	777	74,3	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Gönüllü Faaliyetlerin Sürdürüldüğü İl</i>			
İstanbul	549	52,5	52,5
Ankara	497	47,5	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Mesken Durumu</i>			
Kira	499	47,7	47,7
Kendisine ait	262	25,0	72,8
Lojman	3	0,3	73,0
Aile yanı	282	27,0	100,0
Toplam	1046	100,0	1046
<i>Oturulan Konut Tipi</i>			
Apartman Dairesi	965	92,3	92,3
Villa	10	1,0	93,2
Müstakil Daire	71	6,8	100,0
Toplam	1046	100,0	

Çalışma kapsamında Grafik 1’de görüleceği üzere katılımcıların yaş dağılımları üzerine bir dağılım ortaya konulmuştur. Katılımcıların yaklaşık yarısının 18-24 (18 ve 24 dâhil) yaş aralığında olduğu görülmektedir. Öte yandan 30 yaş üstü bireyler ise 189 katılımcı ile toplam katılımcıların yaklaşık %15’ini oluşturmaktadır.

Gönüllü faaliyetler kapsamında, yaş konusu kuruluşlar için artan bir hassasiyet ifade etmeye başlamıştır. Bunun temel nedeni bireyin yaşının istek, tutum, davranış gibi pek çok davranışsal nedeni açıklamada bir yordayıcı görevi üstlenmesinden ileri gelmektedir. Özellikle kişilerin grup içerisindeki yaş farklılıkları, bireylerin grup içi/grup dışı davranışlarını etkileyebilmektedir (Harrison ve diğ., 1998).

Yaş, birçok çevresel faktörden etkilenerek kişni tutum ve davranışlarını farklı boyutlarda ve düzeylerde etki yaratabilmektedir (Cleveland ve Shore, 1992; Tsui ve diğ., 2002). Gönüllülük faaliyetleri özelinde bakıldığında ise, sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülerin sahip oldukları yaş, onların eylemlerini, gönüllülük uygulamalarını, iş performanslarını ve gönüllülük eğitimlerini etkileyebilmektedir (Caldwell ve diğ., 2008). Diğer taraftan, gönüllülük sektörünün gelişmiş olduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşlı bireyler çoğu yaş gruplarına kıyasla daha fazla gönüllülüğe vakit ayırmakta (U.S. Department of Labor, 2016) ve gönüllülük alanı içindeki işgücü havuzunun giderek daha önemli bir parçası haline gelmektedirler (Caldwell ve diğ., 2008).

Çalışma kapsamında da gönüllülüğün genç nüfus üzerinden daha fazla katılım payına sahip olmasının en temel sebeplerinden biri; Türkiye'de yaklaşık 37 milyon kişinin, 30 ve altı yaş aralığındaki bireylerden oluşuyorken; 65 yaş üstü bireylerin sayısının yalnızca yaklaşık 6 milyon (TUIK, 2020) olmasıdır. Ayrıca Türkiye'nin tarihsel geçmişinde sivil toplum alanını derinden etkileyen birçok siyasi ve ekonomik krizler de (Keyman ve İçduygu, 2003; Keyman, 2006) yaşlı bireylerin sivil toplum alanından uzaklaşmasının nedenlerinden biri olarak düşünülebilir.

Katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin Tablo 13'te oluşturulan bulgular ışığında, katılımcıların %79,4'ü kadın ve %20,6'sı erkek olduğu analiz edilmiştir. Bu bağlamda gönüllü faaliyetlere yönelik, sivil toplum kuruluşlarına gelen bireylerin sahip oldukları cinsiyet, onların gönüllülük motivasyonlarını açıklamada belirleyici bir rol oynayabilmektedir (Switzer ve diğ., 1999; Fletcher ve Major, 2004; Greer ve Plunkett, 2007).

Cinsiyete dayalı gönüllü motivasyonlarının farklılaşması üzerine sonuçlar ortaya koyan çalışmalar, çoğunlukla sosyal rol teorisi üzerinden beslenmektedir (Eagly ve Crowley, 1986). Sosyal rol teorisi temelinden katılımcıların gönüllülük motivasyonlarını açıklamaya çalışan Switzer ve diğ., (1999) çalışmalarında, kadınların erken yaşlardan itibaren besleyici rollerle (nurturing roles) sosyalleştirilirken, erkeklerin ise "kahramanca ve şövalyeye" rollerle sosyalleştirildiğini öne sürmektedir. Ataerkil bir düzenin uzantısı olarak da düşünebileceğimiz bu sürecin, 'kadınların uzun vadeli yardım davranışlarına daha fazla dahil olabileceği, erkeklerin ise çok da gönüllü faaliyetlerle ilintili olmasa dahi kısa vadeli, spontane çabalara katılacağı' sonucu ortaya koyulmuştur (Switzer ve diğ.,

1999; Fletcher ve Major, 2004). Belirtilen görüş dışında gönüllülüğün cinsiyet bağlamında açıklanmasında, gönüllülüğün gelişimi ve kalkınması için toplumların ve toplulukların kullandıkları farklı stratejilerin de iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Çünkü cinsiyete dayalı farklılıkların determinist bir bakış açısı ile ele alınması her zaman doğru sonucu vermeyebilir. Bu çalışma kapsamında da katılımcıların cinsiyete yönelik farklılıkları önemli bir sonucu ortaya koymaktadır. Çünkü katılımcıların yaklaşık %80'ini kadınlar oluşturmaktadır. Yabancı ve Türkçe alanyazında sosyal rol teorisi ve cinsiyete ilişkin pek sonuç, bu çalışma kapsamında elde edilen sonuçları güçlü bir şekilde destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye'de kadınların, ataerkil bir yapıdaki rol düzeni içerisinde bakım verme, yardım etme gibi yükümlülükleri (İlkkaracan, 2012), gönüllülüğe yönelimlerinde erkeklere kıyasla artan şekilde fark yaratabileceğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında ise, %25,7'sinin evli ve %74,3'ünün bekar olduğu ortaya koyulmuştur. Alanyazına bakıldığında, gönüllü faaliyetlerde yer alan katılımcıların medeni durumlarını inceleyen çeşitli çalışmalar olduğu görülmektedir (Reed ve Selbee, 2001b; De Gilder ve diğ., 2005; Mesch ve diğ., 2006). Bu çalışmalar kapsamında, gönüllülüğü sadece bir yardım gibi algılayıp bağış mantığıyla hareket eden kişiler içerisinde, evli olan bireylerin bekar bireylere kıyasla daha çok bağış yaptığı ortaya koyulmuştur (Mesch ve diğ., 2006). Ancak gönüllü faaliyetlere katılma konusunda ise, evli bireylerin bekar bireylere kıyasla daha az gönüllülük faaliyetlerine katıldığı ifade edilmektedir (Reed ve Selbee, 2001b). Bu çalışma kapsamında da katılımcıların yaklaşık dörtte üçünün bekar olması sonucu alanyazında ifade edilen sonuçları destekler nitelikte olup aynı zamanda katılımcıların önemli bir kısmının genç ve öğrenci olması da gönüllülük durumunun sonucuna etki edebilecek faktörler olarak değerlendirilebilir.

Son olarak katılımcıların mesken durumlarına bakıldığında, öne çıkan bir diğer sonuç katılımcıların %27'sinin aile yanında ikamet etmesidir. Bu sonuç, katılımcıların yaklaşık üçte birinin genç ve öğrenci olması kaynaklı olarak aile yanına ikamet ettiğini göstermektedir.

4.1.2. Katılımcıların Ekonomik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların sahip oldukları ekonomik özelliklerini tanımlamak amacıyla anket formunda, bir işte çalışıp çalışmadığı, aylık ortalama geliri ve mesleği değişkenlerine yer verilmiştir. Katılımcıların ekonomik yapılarına ilişkin betimleyici istatistiklere, Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların Ekonomik Özelliklerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Karakteristik	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
<i>Mesleki durumu</i>			
Öğrenci	382	36,5	36,5
Öğretmen	117	11,2	47,7
Akademisyen	63	6,0	53,7
Sosyal hizmet uzmanı	116	11,1	64,8
Psikolog	75	7,2	72,0
Sosyolog	31	3,0	75,0
Çocuk gelişim uzmanı	16	1,5	76,5
Mühendis	90	8,6	85,1
İşsizim	57	5,4	90,5
Avukat	71	6,8	97,3
Şehir ve Bölge Planlamacısı	4	0,4	97,7
Muhasebe ve Finans Alanı Çalışanı	12	1,1	98,9
STK Çalışanı	12	1,1	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Aylık Ortalama Hane Geliri</i>			
2000₺ ve altı	16	1,5	1,5
2001₺ -4000₺	171	16,3	17,9
4001₺ -6000₺	293	28,0	45,9
6001₺ -8000₺	461	44,1	90,0
8001₺ ve üstü	105	10,0	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Şu an Çalışma Durumu</i>			
Çalışıyor	606	57,9	57,9
Çalışmıyor	440	42,1	100,0
Toplam	1046	100,0	

Araştırmada katılımcılardan mesleki durumlarını ve aylık ortalama hane gelirlerini açık olarak bildirmeleri istenmiş ve elde edilen veriler kategorik hale getirilerek açık okunabilmesi sağlanmıştır. Buna göre, Tablo 14’te görüleceği üzere, katılımcıların %36,5’i öğrenci, %11,2’si öğretmen, %11,1’i sosyal hizmet uzmanı ve %7,2’si mühendistir. Bu kapsamda gönüllü bireylerin sahip oldukları meslekler ve gönüllü faaliyetlere katılma durumları arasında ilişki bir bağ olabilmektedir (Webb ve Abzug, 2008). Özellikle sosyal ve beşeri bilimler ile eğitim bilimleri alanındaki meslekler kapsamında değerlendirilen (öğretmenlikler, sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji vb.) belirli meslek gruplarında çalışan katılımcıların gönüllü faaliyetlere katılma ihtimali daha yüksek olabilmektedir (Webb ve Abzug, 2008). Bunun en temel nedenlerinden biri ise, bahsi geçen mesleklere ait belirli mesleki etik kodların veya normların bir yansıması olarak gönüllülük alanının yarattığı cazibedir. Bu çalışma kapsamında da katılımcıların yaklaşık yarısının sosyal ve beşeri bilimler ile eğitim bilimleri alanındaki meslekler kapsamında çalışan bireylerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca öğrenciler içerisinde de bu mesleklere yönelik eğitim gören kişilerin olduğu düşünülmektedir. Son tahlilde bu çalışmada, alanyazınla eşzamanlı olarak, katılımcıların meslek gruplarının gönüllü olmalarında önemli bir faktör oluşturduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların aylık ortalama hane geliri sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde; %44,1’inin 6001₺-8000₺ ve %28’inin 4001₺-6000₺ arasında hane gelirine sahip olduğu analiz edilmiştir. Aynı zamanda katılımcılardan %57,9’u şu anda bir işte çalıştığını; %42,1’i ise, şu an da bir işte çalışmadığını bildirmişlerdir. Gelir, gönüllülük alanı içerisinde farklı ekonomik teoriler üzerinden ele alınan bir değişken olarak göze çarpmaktadır. Çünkü gelir durumu ile gönüllülük arasında hem pozitif hem de negatif yönlü ilişki sonuçlar ortaya koyulmuştur (Son ve Wilson, 2015).

4.1.3. Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların eğitim durumlarını ve eğitime ilişkin diğer özelliklerini tanımlamak amacıyla görüşme formunda eğitim durumları, eğitim hayatı boyunca ve STK’da faaliyette bulunduğu süreç içerisinde gönüllülüğe yönelik teorik bir ders alıp almadıklarına yönelik değişkenlere yer verilmiştir. Katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin betimleyici istatistikler, aşağıdaki tablo ve grafikler aracılığıyla detaylı şekilde verilmiştir.

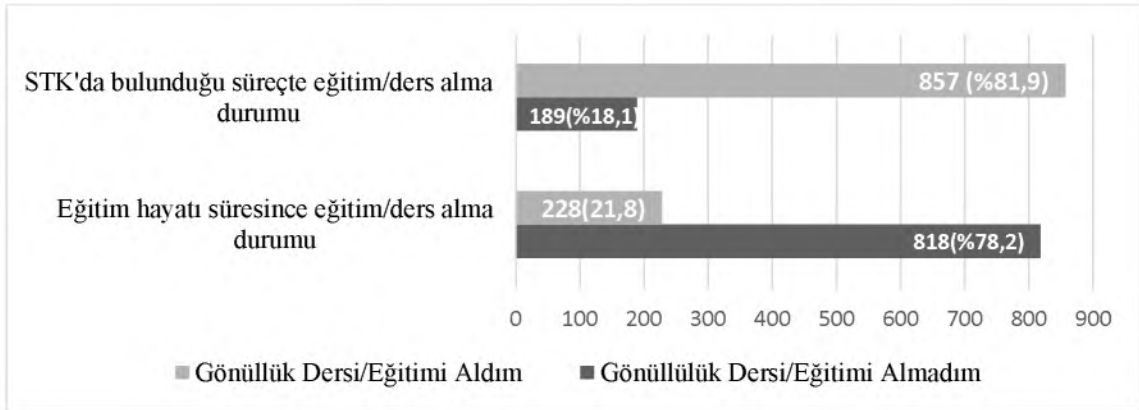
Tablo 15. Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Karakteristik	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
<i>Mezun Olunan ya da Devam Edilen Eğitim Durumu</i>			
Lise ve dengi	12	1,1	1,1
Ön Lisans	28	2,7	3,8
Lisans	919	87,9	91,7
Yüksek Lisans	68	6,5	98,2
Doktora	19	1,8	100,0
Toplam	1046	100,0	

Tablo 15’te görüleceği üzere, katılımcıların yoğun olarak eğitimine devam ettiği ya da mezun olduğu eğitim seviyesi %87,9’u lisans olarak tespit edilmiştir.

Gönüllülük alanında ortaya koyulan çalışmalarda, bireylerin sahip olduğu eğitim düzeylerine dair göstergeler, ‘gönüllülüğün en tutarlı ve çoğu zaman en güçlü göstergesi’ olarak düşünülmektedir (Musick ve Wilson 2008, s. 119). Amerika Birleşik Devletleri’nde, 2015 yılında gönüllülük faaliyetlerine katılım gösteren 25 yaş ve üstü yetişkinler arasında, lise diplomasından daha düşük seviyede bir diplomaya sahip olanların sayısı sadece %8,1’i oluştururken, lisans diplomasına veya daha yüksek seviyede bir eğitim diplomasına sahip olanların oranı %38,8 olarak tespit edilmiştir (U.S. Department of Labor, 2016).

Gönüllülük alanında eğitim neden önemlidir düşüncesine yönelik; eğitim insanların üretkenlik duygularını arttıran ve gelecek neslin refahını iyileştirmek için sorumluluk duygusunu öğreten, kişiler arası ilişkiler üzerine de olumlu etkilere yol açan bir süreçtir (Son ve Wilson 2011). Aynı zamanda eğitilmiş insanların, sosyal yükümlülük normlarını benimseme ve normlara uyma olasılığı daha yüksektir. Dolayısıyla bu da gönüllülüğe yol açan bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Son ve Wilson, 2012). Çalışma kapsamında da katılımcıların yaklaşık %95’i en az bir lisans ve lisansüstü diplomaya sahip ya da buna yönelik eğitim almaktadır. Dolayısıyla çalışmanın sonuçları alanyazını destekler niteliktedir. Gönüllü katılımı eğitim özellikle üzerine düşünülen bir bileşen olarak ön plana çıkmaktadır.

Grafik 2. Gönüllülük ile İlgili Ders ya da Eğitim Alma Durumu

Grafik 2’de görüleceği üzere, katılımcıların %81,9’u STK’da bulunduğu süreç içerisinde gönüllülük ile ilişkili ders/eğitim aldığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların %78,2’si ise, eğitim hayatı süresince gönüllülük ile ilişkili hiç eğitim almadığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar, kişilerin akademik eğitim hayatları içerisinde gönüllülük hakkında sınırlı bir bilgiye sahip olmasına neden olabilmektedir. Okullarda gönüllülüğe dair verilecek eğitimler, ulusal düzeyde de gönüllülüğe daha geniş bir katılım imkânı yaratabilir.

Gönüllülüğe dair okul müfredatları içerisinde derslerin, uygulamaların olması, öğrencilerin kariyer hedefleri anlamında da onlara destek sağlayabilmektedir (Loosemore ve Bridgeman, 2018). Ayrıca okul temelli gönüllülük dersleri ve uygulamalı gönüllülük programları içerisinde, öğrencilerin kariyerlerine dair beklenti ve deneyimlerini eğitim süreçlerine de entegre ederek okul sonrası kariyer süreçlerinin daha iyi olabileceğine, iyileştirebileceğine dair kanıtlar ortaya konulmuştur (Polidano ve Domenico, 2014).

4.1.4. Katılımcıların Aile Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların aile yapısını tanımlamak ve özelliklerini belirlemek amacıyla görüşme formunda aile tipi, çocuk sayısı, 18 yaş altı ve 18 yaş üstü çocuk sayısı, çocukların bakımına yönelik sorumluluk dağılımı ve gönüllülük faaliyetleri ayrılan zamanda çocuklarla vakit geçirme durumlarına etki sıklığına ilişkin değişkenlere yer verilmiştir. Katılımcıların aile yapısı ve özelliklerine ilişkin istatistikler, aşağıdaki tablo ve grafikler aracılığıyla detaylı şekilde verilmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların Aile Özelliklerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Karakteristik	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
<i>Aile Tipi</i>			
Çekirdek Aile	970	92,7	92,7
Geniş Aile	69	6,6	99,3
Tek Ebeveynli Aile	7	0,7	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Çocuk Sahibi Olma Durumu</i>			
Çocuğu/Çocukları var	125	12,0	12,0
Çocuğu yok	921	88,0	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Çocukların Bakım Sorumluluğu</i>			
Bütün sorumluluk bende	4	3,2	3,2
Sorumluluklarımız paylaşımlı	103	82,4	85,6
Kısıtlı sorumluluk alma	18	14,4	100,0
Toplam	125		
<i>Gönüllülük Hizmetlerinin aile için ayrılan zamana etkisi</i>			
Hiçbir zaman etkilemedi	716	68,5	68,5
Biraz etkiledi	330	31,5	100,0
Toplam	1046	100,0	

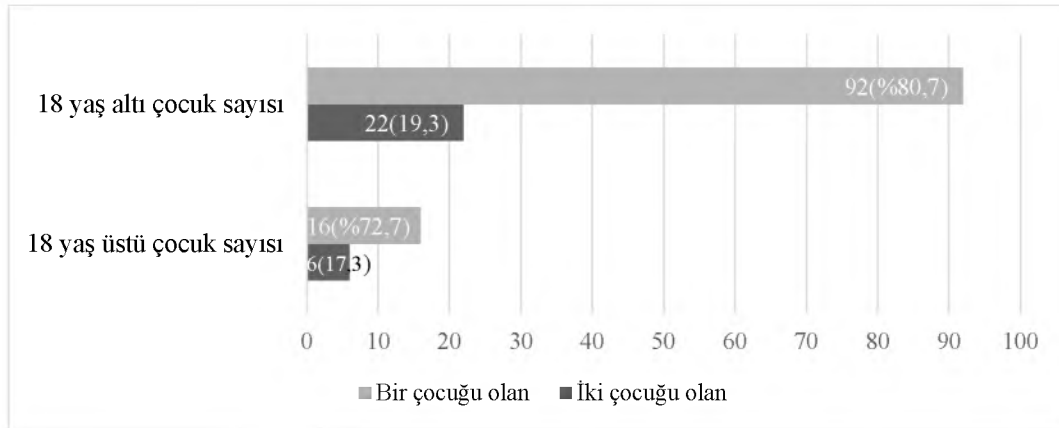
Gönüllü bireylerin çocuk sahibi olma durumları, gönüllü olma kararlarını etkileyebilmektedir. Özellikle çocukların, ebeveynlerini gönüllü olmalarına teşvik ettiği yönünde birçok sonuç ortaya konulmuştur (Smith, 1975; Caputo, 1997; Park ve Smith, 2000; Rossi, 2001). Araştırmacılar, ebeveynlik durumuyla birlikte gönüllü çabaların nasıl etkilendiğini değerlendirirken; çocukların yaşı çoğunlukla göz ardı edilse de çocukların okul ortamlarında sosyalleşmesinin, ebeveynlerin gönüllülük gibi sivil faaliyetlerde yer almaya yönelik bir teşvik oluşturduğunu ileri sürmektedir (Taniguchi, 2006).

Bu çalışma kapsamında da katılımcıların %12'sinin çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Ayrıca çocukların bakım yükleri açısından çocuk sahibi olan katılımcıların %82,4'ü sorumlulukları paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu anlamda kadınların, çocuk veya yaşlı aile üyelerine bakmak gibi ücretsiz ev içi emekleri, onların gönüllülük faaliyetlerini kısıtlayabilmektedir (Taniguchi, 2006). Bu çalışmanın sonuçları bağlamında çocuk bakımında sorumlulukların paylaşımı, bireylerin gönüllülük alanında faaliyet

gösterebilmeleri açısından zaman yönetiminin daha iyi planlanabilmesine olanak tanımaktadır.

Gönüllü faaliyetlere katılan bireylerin aileleriyle ortaklaşa harcadıkları ve onlara ayırdıkları zaman miktarında bir değişim ortaya çıkabilir. Bu anlamda gönüllülüğün yaratmış olduğu sosyal maliyetlerin göz önünde bulundurulması önemli bir husustur (Lewton ve Nievar, 2012). Gönüllülük ile birlikte bireylerin bu alana harcadıkları zamanın yoğun olması ve zaman konusunda problem yaşama ihtimali, gönüllülüğün aile ilişkilerinde bir katalizör görevi yaratmasından öte, güçlü aile ilişkileri yaratmanın da önünde bir engel oluşturabilir (Reilly ve Vesic, 2002). Bu çalışma kapsamında da katılımcıların yaklaşık üçte birinin, gönüllü faaliyetler katılımı sonrası ailelerine ayırdıkları zamanlarının etkilendiği ortaya koyulmuştur. Elde edilen sonuç, gönüllü faaliyetlere katılımın, aile ilişkilerine ayrılan zamanı etkilediğine yönelik bir gösterge niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda işaret edilen gönüllülerin ve de onlarla çalışan gönüllü yöneticilerin ortaklaşa oluşturacakları programların daha esnek ve kısa vadeli pozisyonlar üzerinden kurgulanması büyük önem ifade etmektedir (McCurley ve Lynch, 2011).

Grafik 3. Katılımcıların 18 Yaş Altı ve 18 Yaş Üstü Çocuk Sayısı

Grafik 3'te görüleceği üzere, çocuk sahibi olan katılımcıların (125 katılımcı) 18 yaş altı çocuk sahibi olma durumlarına bakıldığında 92 katılımcının 18 yaş altı bir çocuğu bir çocuğu bulunmaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların 18 yaş üstü çocuk sahibi olma durumlarına bakıldığında ise 16 katılımcının 18 yaş üstü bir çocuğu olduğu görülmektedir. Çocuk sayısı ve çocukların yaş aralığı kişilerin bakım için ayrıcaıkları zaman üzerinden, gönüllü katılımlarını etkileyebilen bir unsur olarak alanyazında ifade edilmiştir (Taniguchi, 2006).

4.1.5. Katılımcıların Fiziksel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların fiziksel özelliklerini tanımlamak amacıyla görüşme formunda genel sağlığa ve fiziksel sağlığa, fiziksel faaliyetlere ayırdığı süreye, fiziksel yorgun ve enerjik hissetme düzeyine ilişkin değişkenlere yer verilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların, sürdürdükleri gönüllü faaliyetlerle ilişkili olarak, fiziksel sağlık ve faaliyetlerine ilişkin istatistikler, aşağıdaki ifade edilen tablo ve grafikler aracılığıyla detaylı şekilde aktarılmıştır.

Tablo 17. Fiziksel Sağlık ve Faaliyetlere Ait Betimleyici İstatistikler

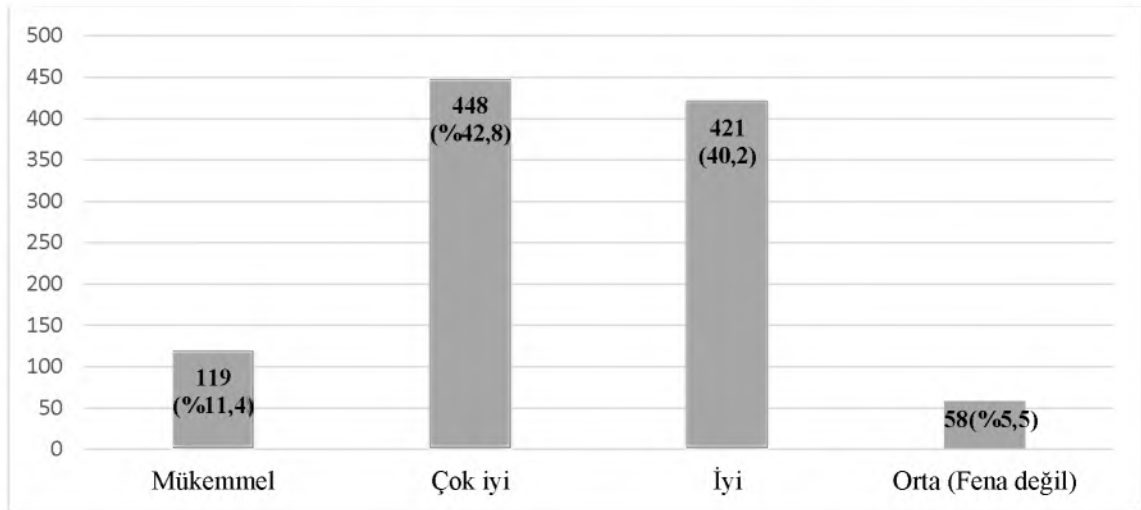
Karakteristik	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
<i>Gönüllü olduktan sonraki süreçteki fiziksel sağlık</i>			
Daha iyi	384	36,7	36,7
Aynı	662	63,3	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Gönüllülük deneyimi süresince fiziksel faaliyetlerin (koşu, yürüyüş vb.) süresi</i>			
Süresi kıaldı	19	1,8	1,8
Kararsızım	349	33,4	35,2
Süresi kıalmadı	678	64,8	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Gönüllülük deneyimi süresince hissedilen fiziksel yorgunluk</i>			
Yorgunluk hissederim	519	49,6	49,6
Yorgunluk hissetmem	527	50,4	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Gönüllülük deneyimi süresince daha enerji dolu hissetme durumu</i>			
Bazen hissederim	547	52,3	52,3
Her zaman hissederim	499	47,7	100,0
Toplam	1046	100,0	

Gönüllü faaliyetler bireylerin sağlık durumları üzerinde etkiye sahip sahiptir. Özellikle gönüllülüğün bireylerin sağlıkları üzerinde yaratmış olduğu faydalara ilişkin alanyazındaki birçok çalışma olduğu görülmektedir (Thoits ve Hewitt, 2001; Morrow-Howell ve diğ., 2003; Borgonovi, 2008; McDougle ve diğ., 2014). Ayrıca fiziksel sağlığı özellikle vurgulayan daha spesifik boyamsal araştırmalar, gönüllülük faaliyetleri gerçekleştiren insanların fiziksel sağlıklarında bir gelişim ortaya çıktığını göstermektedir (Wilson ve Musick, 1999; Gilster, 2012). Bu çalışma kapsamında da katılımcıların

yaklaşık üçte biri, gönüllülük faaliyeti ile birlikte fiziksel sağlıklarının daha iyi olduğunu ifade etmişlerdir. Gönüllülüğün fiziksel sağlıkları üzerine yapmış olduğu etki bu çalışma bağlamında da alanyazına paralel sonuçlar ortaya koyulmaktadır.

Ayrıca, Tablo 17’de görüleceği üzere, gönüllülük deneyimi süresince fiziksel olarak yorgun hissetme sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde, %50,4’ünün yorgunluk hissetmediğini ifade etmiştir. Son olarak katılımcıların gönüllülük deneyimi süresince daha enerjik hissetme durumları incelendiğinde ise, %47,7’sinin ise her zaman enerjik hissettiği ortaya koyulmuştur.

Grafik 4. Katılımcıların Genel Sağlık Durumuna İlişkin Bilgiler

Grafik 4’te katılımcılara genel sağlık durumlarına yönelik değerlendirme yapmaları istenmesi nihayetinde verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların yaklaşık %80’i genel sağlık durumlarını iyi ve çok iyi olarak değerlendirmiştir.

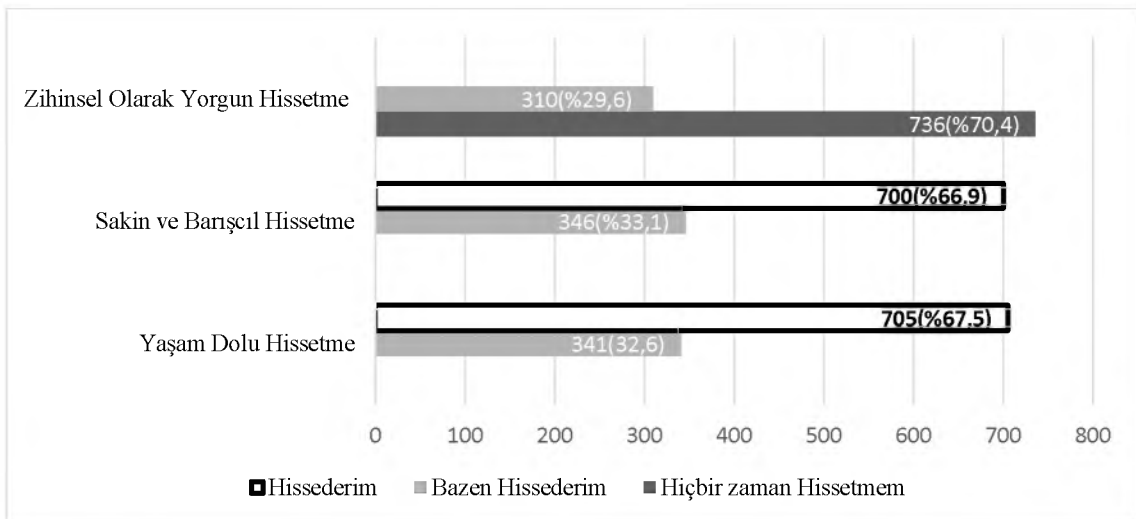
4.1.6. Katılımcıların Psikolojik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların genel ve gönüllülüğe ilişkin duygu durumlarını ortaya koyabilmek amacıyla görüşme formunda gönüllü olma sürecindeki destek düzeyi, gönüllü olduktan sonraki süreçteki duygusal hissiyat düzeyi ve gönüllülüğe ilişkin diğer duygu durumlarını belirlemeye ilişkin değişkenlere yer verilmiştir. Katılımcıların psikolojik sağlığı ve hissiyat düzeyine ilişkin istatistikler, aşağıdaki tablo ve grafikler aracılığıyla detaylı şekilde verilmiştir.

Tablo 18. Psikolojik Sağlık ve Hissiyat Durumuna Ait Betimleyici İstatistikler

Karakteristik	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
<i>Gönüllü olma sürecinde çevreden duygusal destek alma durumu</i>			
Destek aldım	686	65,6	65,6
Destek almadım	360	34,4	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Gönüllülük olduktan sonra ruhsal sağlığa yönelik hissiyatı</i>			
Daha iyi	825	78,9	78,9
Aynı	221	21,1	100,0
Toplam	1046	100,0	

Tablo 18’te görüleceği üzere, katılımcıların %65,6’sı gönüllü olma sürecinde çevreden duygusal destek aldığını ifade etmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %78,9’u gönüllü olduktan sonra ruhsal sağlığının daha iyi olarak nitelendirmiştir. Araştırmanın sonuçlarıyla bağlantılı olarak alanyazındaki çalışmalara bakıldığında, gönüllü faaliyetlere katılan bireylerin; zihinsel ve fiziksel sağlığı (Thoits ve Hewitt, 2001), yaşam doyumu (Wilson ve Musick, 1999), benlik saygısı (Morrow-Howell ve diğ., 2003) ve mutluluğu (Musick ve Wilson, 2003) pozitif yönde artış gösterirken; psikolojik sıkıntı hissiyatı (Greenfield ve Marks, 2004), ölüm oranları ve fonksiyonel yetersizliğinin (Konrath ve diğ., 2012) azaldığı ve daha düşük depresif belirtiler (Kim ve Pai, 2010) gösterdikleri ortaya koyulmuştur. Bu çalışma kapsamında da gönüllülük sonrası katılımcıların psikolojik sağlıklarına yönelik pozitif yöndeki değişim, alanyazında ortaya koyulan çalışmaları destekler niteliktedir.

Grafik 5. Katılımcının Gönüllülük Deneyimine Yönelik Duygu Durumu

Grafik 5’te görüleceği üzere, gönüllülük deneyimi ile birlikte katılımcıların %70,4’ünün zihinsel olarak hiç yorgun hissetmediği; %66,9’unun gönüllülük deneyimi ile birlikte daha sakin ve barışçıl hissettiği; %67,5’inin gönüllülük deneyimiyle birlikte daha kendini daha yaşam dolu hissettiği görülmektedir. Gönüllülüğün katılımcılar üzerinde yarattığı psikolojik etkilerin pozitif boyutu yaklaşık olarak katılımcıların %70 tarafından ifade edilmiştir. Bu anlamda gönüllülüğün psikolojik anlamda bir esenlik sağladığı alanyazında vurgulanmıştır (Musick ve Wilson, 2003; Greenfield ve Marks, 2004).

4.1.7. Katılımcıların Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların genel yaşamına yönelik sosyal ve kültürel faaliyetleri tanımlamak ve özelliklerini belirleyebilmek amacıyla görüşme formunda etkinlik gerçekleştirme düzeyi ve sıklığı, gönüllülük deneyimi sürecinde değişimine ilişkin değişkenlere yer verilmiştir. Katılımcıların sosyal faaliyetlerine ilişkin betimleyici istatistiklere, Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Sosyal ve Kültürel Faaliyetlere Ait Betimleyici İstatistikler

Karakteristik	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
<i>Genel yaşamında sosyal ve kültürel etkinlik gerçekleştirme düzeyi</i>			
Hiçbir zaman	16	1,5	1,5
Bazen	699	66,8	68,4
Her zaman	331	31,6	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Sosyal ve kültürel etkinlik gerçekleştirme sıklığı</i>			
Haftada üç-dört gün	108	10,5	10,5
Haftada bir-iki gün	572	54,6	65,1
Ayda bir-iki gün	350	34,9	100,0
Toplam	1030	100,0	
<i>Gönüllülük deneyimi süresince sosyal ve kültürel faaliyetlerin süresi</i>			
Süresi kısaldı	57	5,4	5,4
Kararsızım	231	22,1	27,5
Süresi kısalmadı	758	72,5	100,0
Toplam	1046	100,0	

Çalışmada, kişilerin gönüllü faaliyetler ile birlikte sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım düzeylerindeki değişim çok sınırlı düzeyde olduğu ve yalnızca katılımcıların %5,4’lük

bir kısmına karşılık geldiği görülmektedir. Katılımcıların aile ve sosyal çevreleri ile kültürel faaliyetlerde bulunması, sosyal ilişkilerinin daha sağlıklı olmasına olanak tanımaktadır (Kawachi ve Berkman, 2001). Gönüllülüğün yaratabileceği sosyal maliyetler (Lewton ve Nievar, 2012) karşısında kişilerin kültürel faaliyetlerini sürdürebilmeleri bu anlamda önemlidir.

4.1.8. Katılımcıların Tinsel Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların sahip oldukları tinsel durumlarına ilişkin özelliklerini ortaya koyabilmek amacıyla görüşme formunda ibadet gerçekleştirme ve meditasyon yapma düzeyleri, gönüllülük deneyimi ile din ve inanca yönelik değişimi ve genel dine ve inanca yönelik değişim var ise ne çeşit olduğuna ilişkin değişkenlere yer verilmiştir. Katılımcıların tinsel durumlarına ilişkin betimleyici istatistiklere, Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Katılımcıların Tinsel Durumlarına Ait Betimleyici İstatistikler

Karakteristik	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
<i>Düzenli ibadet gerçekleştirme durumu</i>			
Hiçbir zaman	317	30,3	30,3
Bazen	600	57,4	87,7
Her zaman	129	12,3	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Gönüllülük deneyimi ile birlikte maneviyata, dine, inanca yönelik düşünce değişimi</i>			
Düşünce değişimi var	34	3,3	3,3
Düşünce değişimi yok	1012	96,7	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Genel dine veya diğer inançlara yönelik düşüncelerde meydana gelen değişim</i>			
Hak temelli yaklaşım ile din çelişkisi	6	17,6	17,6
Din adı altında eşitsizlik	8	23,5	41,1
Mucizelere inanmak	6	17,6	58,8
Manevi bir tatmin	8	23,5	82,4
Dinime daha çok yaklaşma	6	17,6	100,0
Toplam	34	100,0	

Gönüllülerin katıldıkları gönüllülük faaliyetleri onların manevi anlamda yaşamlarına, bakış açılarına, insani doğalarına etki edebilmektedir (Smith, 1994; Glavin, 2011). Bu çalışma kapsamında katılımcıların gönüllülük deneyimi ile birlikte din ya da inancına

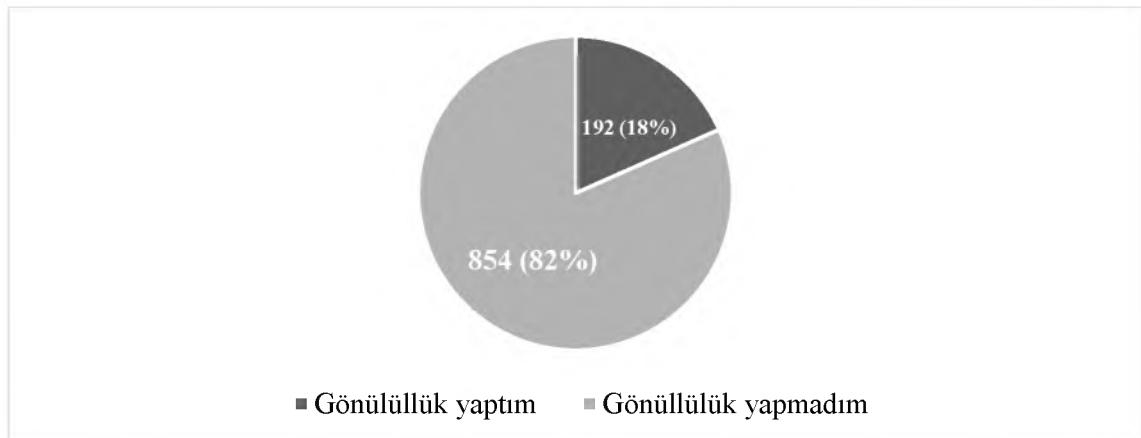
yönelik düşüncelerinde herhangi bir değişim olmadığına yönelik 34 katılımcı bir değişim yaşadığını ifade etmiştir.

Araştırmada katılımcıların gönüllülük deneyimi ile birlikte dine ya da inancına yönelik düşüncelerinde değişim olan katılımcıların meydana gelen değişimi açık olarak bildirmeleri istenmiş ve elde edilen veriler kategorik hale getirilerek açık okunabilmesi sağlanmıştır. Buna göre, 8 katılımcı din adı altında bir eşitsizliğin söz konusu olduğu; 8 katılımcı manevi bir tatmin yaşadığı; 6 katılımcı hak temelli yaklaşım ile din çelişkisini vurguladığı; 6 katılımcı mucizelere inandığını ve son olarak 6 katılımcı ise, dinine daha yakın hissettiğini ifade etmiştir.

4.1.9. Katılımcıların Gönüllülük Deneyimine İlişkin Bulgular

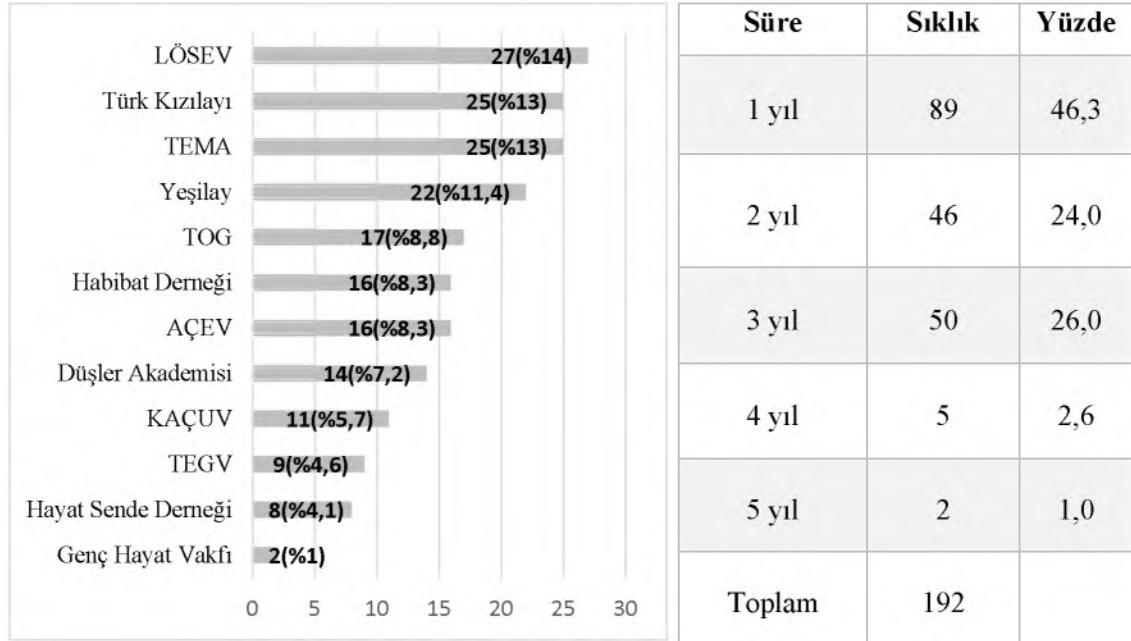
Katılımcıların gönüllülük ve gönüllülük deneyimine ilişkin özellikleri belirleyebilmek amacıyla görüşme formunda daha önceki bir zaman diliminde, şuan da bir gönüllülük yapıp yapmadıkları, gönüllülük faaliyetlerini sürdürdükleri STK'lar, deneyim süreleri, ayırdıkları süre, gönüllülüğe ilişkin etkilendiği mikro ve makro etkenler ve düzeyleri, gönüllülüğün ne ifade ettiği gibi değişkenlere yer verilmiştir. Katılımcıların gönüllülük ve gönüllülük deneyimine ilişkin ilişkin istatistikler, aşağıdaki tablo ve grafikler aracılığıyla detaylı şekilde verilmiştir.

Grafik 6. Katılımcıların Daha Önceki Zaman Diliminde Gönüllülük Yapma Durumu

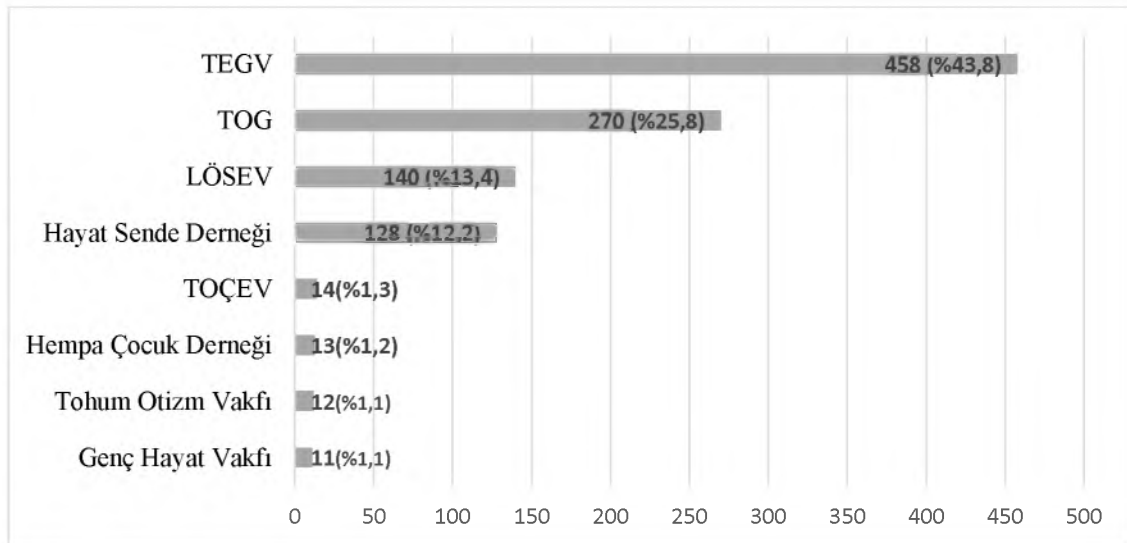
Grafik 6'da görüleceği üzere katılımcıların %18'i daha önce gönüllülük deneyimi yaşadığını ifade ederken; %82'si ise daha önce bu deneyimi yaşamadığını ifade etmiştir.

Grafik 7. Katılımcıların Daha Önceki Zamanlarda Gönüllülük Yaptığı STK ve Geçirilen Süre

Grafik 7’de görüleceği üzere, katılımcıların daha önceki dönemde gönüllülük hizmetlerine katılımı incelendiğinde, en fazla LÖSEV %14’ü ve sırasıyla %13 ile Türk Kızılayı’ı ve TEMA’da ve en az %1 ile Genç Hayat Vakfı’nda hizmet verildiği görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların 89’u daha önce 1 yıl; 86’sı ise 2 yıl; 50’si ise 3 yıl, başka STK’larda gönüllülük faaliyetlerine zaman ayırdıklarını ifade etmişlerdir.

Grafik 8. Katılımcıların Şu anda Faaliyet Gösterdikleri STK’lara İlişkin Sayısal ve Yüzdese Bilgiler

Grafik 8’de görüleceği üzere, katılımcıların %43,8’i TEGV’de; %25,8’i TOG’da, %13,4’ü; LÖSEV’de ve %12,2’si Hayat Sende Derneği’nde gönüllülük faaliyetinde bulunduğu görülmektedir.

Tablo 21. Katılımcıların Şu anda Faaliyet Gösterdikleri STK’larda Bulunma Sürelerine İlişkin Sayısal ve Yüzdesel Dağılımlar

İlk STK/Süre	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
1 yıl	405	38,7	38,7
2 yıl	286	27,3	66,1
3 yıl	203	19,4	85,5
4 yıl	55	5,3	90,7
5 yıl	50	4,8	95,5
6 yıl	35	3,3	98,9
7 yıl	1	,1	98,9
8 yıl	1	,1	99,0
9 yıl	2	,2	99,2
12 yıl	2	,2	99,4
14 yıl	3	,3	99,7
15 yıl	1	,1	99,8
17 yıl	1	,1	99,9
18 yıl	1	,1	100,0

Tablo 21’de görüleceği üzere, katılımcıların gönüllülük faaliyetlerine ilişkin STK’larda bulunma sürelerine bakıldığında, %38,7’sinin 1 yıl ve %27,3’ünün 2 yıldır gönüllü faaliyette bulunduğu görülmektedir. Gönüllü faaliyetlere ilk kez katılan gönüllüler, STK’larda gönüllü olma konusunda daha önce gönüllülük deneyimi olan gönüllülere kıyasla, daha yüksek düzeyde katılım niyetine sahip olma eğilimindedirler (Doherty, 2009). Çalışma kapsamında katılımcıların yaklaşık beşte dördü, ilk kez bir STK kapsamında gönüllülük faaliyeti sürdürdüğünü ifade etmiştir.

Ayrıca daha önce edinilen gönüllülük deneyimi, bireylerin daha sonraki gönüllü faaliyetlere katkıda bulunması açısından önemli bir faktör olarak da görülmektedir (Hall ve diğ., 2006). Bunun en temel sebebinin ise, daha önce gönüllülük deneyimi olan kişiler ile ilk kez gönüllü olanlar arasında gönüllü tatmini ve gelecek niyetinde farklılıklar olması olarak ifade edilmektedir (Doherty, 2009; Pauline, 2011).

Tablo 22. Gönüllülük ve Gönüllülük Deneyimine Ait Betimleyici İstatistikler

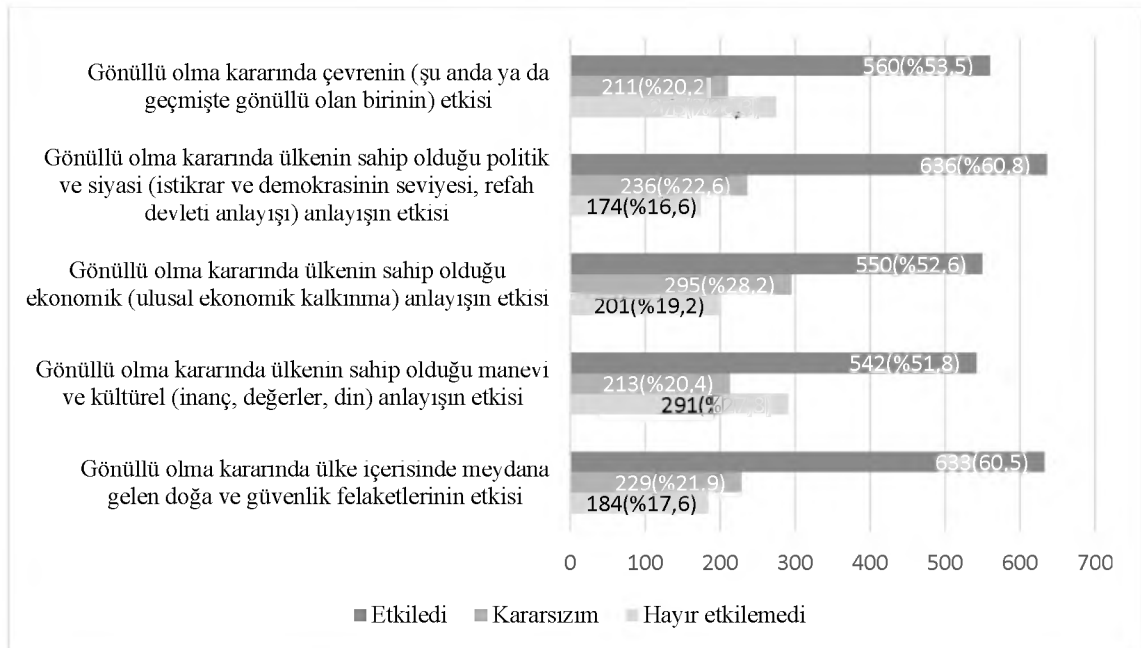
Karakteristik	Sıklık	Yüzde	Birikimli Yüzde
<i>Gönüllülüğe haftalık ayrılan süre</i>			
1 Saatten Az	41	3,9	3,9
1 saat ve üstü-3 Saat	226	21,6	25,5
3 saat ve üstü- 5 Saat	239	22,8	48,4
5 saat ve üstü-7 Saat	177	16,9	65,3
7 saat ve üstü-9 Saat	126	12,0	77,3
9 saat ve üstü-11 Saat	123	11,8	89,1
11 Saatten Fazla	114	10,9	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Aile içerisinde kendisi dışında gönüllülük durumu</i>			
Gönüllü var	222	21,2	21,2
Gönüllü yok	824	78,8	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Arkadaş çevresinde gönüllülük durumu</i>			
Gönüllü var	842	80,5	80,5
Gönüllü yok	204	19,5	100,0
Toplam	1046	100,0	
<i>Gönüllü olma kararındaki etkileyen kişi ya da durum</i>			
Aile	62	5,9	5,9
Arkadaş	375	35,9	41,8
Sosyal medya	172	16,4	58,2
Okul (Eğitim, bölüm, etkinlik, topluluk)	149	14,2	72,5
İçerisinde bulunduğum topluluklar (iş, spor, hobi, vb.)	182	17,4	89,9
TV/Radyo	49	4,7	94,6
Kendim karar verdim, kimse etkilemedi	57	5,4	100,0
Toplam	1046	100,0	

Tablo 22’de, katılımcıların gönüllülüğe ayırdıkları haftalık süre açık uçlu olarak sorulmuş, elde edilen veriler kategorik hale getirilerek sunulmuştur. Buna göre, katılımcıların %22,8’inin 3 saat ve üstü ile 5 saat aralığında; %21,6’sının 1 saat ve üstü ile 3 saat aralığında; %16,9’unun ise 5 saat ve üstü ile 7 saat aralığında haftalık olarak gönüllülüğe zaman ayırdıkları görülmektedir.

Katılımcılara gönüllü olma kararında etkilendiği kişi ya da kurumlara yönelik soru kategorik olarak hazırlanmış fakat katılımcılardan farklı cevaplar gelme olasılığına karşı ‘diğer’ seçeneği eklenmiştir. Böylelikle katılımcıların diğer seçeneğine verdiği cevaplar derlenerek ‘okul (Eğitim, bölüm, etkinlik, topluluk)’ ve ‘kendim karar verdim, kimse etkilemedi’ şeklinde kategorik sorulara dönüştürülmüştür.

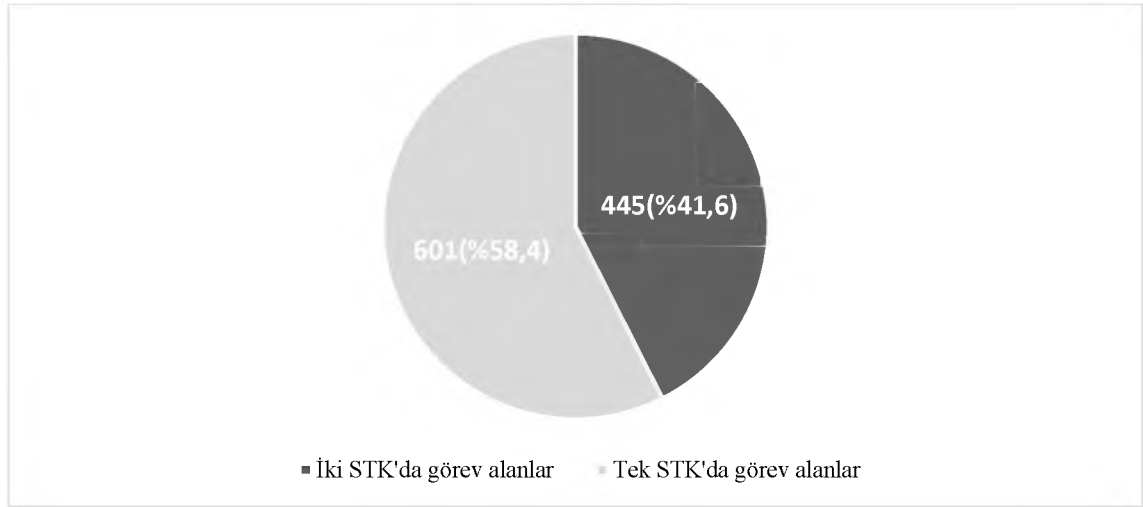
Katılımcıların %21,2’sinin ailesi içerisinde kendisi dışında gönüllü birey/bireylerin olduğu ve ayrıca %80,5’inin ise, arkadaş çevresinde gönüllü faaliyetlerine katılan arkadaşının olduğu ortaya koyulmuştur. Bu verilerle ilişkili olarak katılımcıların %41,8’inin gönüllü olmalarında aile ve arkadaşlarının etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin gönüllü olma kararları ve motivasyonlarına yönelik içerisinde buldukları çevreler (aile, arkadaş, iş, vb.) onları doğrudan etkileyebilmektedir. Gönüllüler ailelerinin, arkadaşlarının, komşularının ortaya koyduğu birçok görüş ve yorum ile gönüllü olma yönünde karar alabilmektedir (Roberts and Devine, 2004). Bunun yanı sıra bireyin çevresinin desteği ve beklentisi o kişinin gönüllü olması yönünde bir beklentiyi de ortaya çıkarabilmektedir (Stryker ve Serpe, 1982). Hustinx ve arkadaşlarının (2005) yapmış olduğu çalışma, gönüllülük yapan ailelerin, arkadaşların veya öğretmenlerin bireyleri gönüllü olmaya teşvik ettiği yönündedir.

Grafik 9. Katılımcıların Gönüllü Olma Kararında Etkili Olan Faktörler

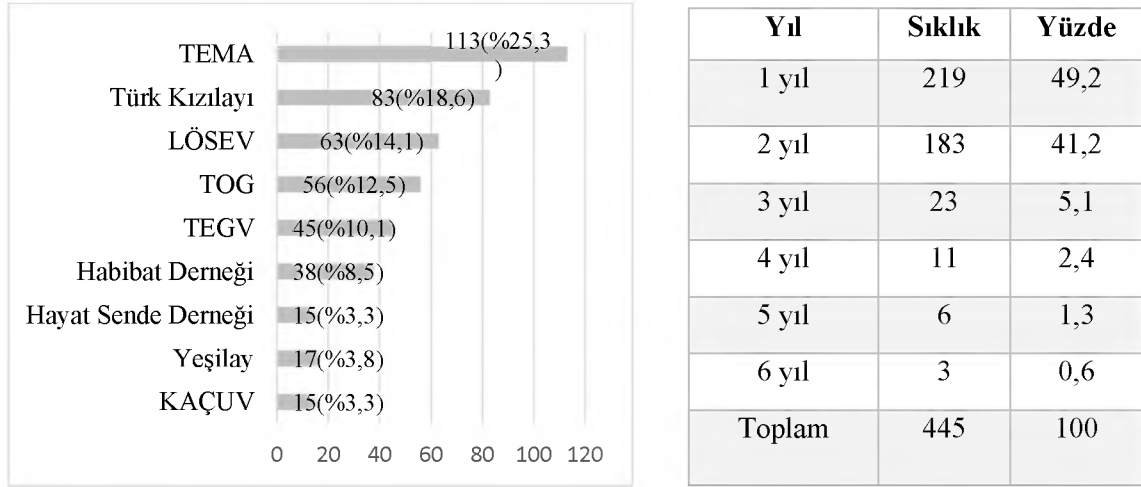

Grafik 9’da görüldüğü üzere, katılımcılara gönüllü olma kararında %53,5’inin çevreden etkilendiği; %60,8’inin ülkenin sahip olduğu politik ve siyasi (istikrar ve demokrasinin seviyesi, refah devleti) anlayıştan etkilendiği; katılımcıların %52,6’sının ülkenin sahip olduğu ekonomik (ulusal ekonomik kalkınma) anlayıştan etkilendiği ortaya koyulmuştur. Ayrıca katılımcıların %51,8’nin ülkenin sahip olduğu manevi ve kültürel (inanç, değerler, din) anlayışın ve %60,5’inin ise ülke içerisinde meydana gelen doğa ve güvenlik felaketlerinin gönüllülük olma kararını etkilediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda gönüllülerin sahip oldukları daha makro düzey gönüllülük motivasyonlarını anlamak amacıyla yapılan araştırmalarda değerler, din, çevre, ekonomi makro öğelere vurgu yapan birçok çalışma alanyazında mevcuttur (Schofer ve Fourcade-Gourinchas, 2001; Salomon ve Sokolowski, 2003; Hodgkinson, 2003; Shteivi ve diğ., 2004; Ruiter ve Graaf, 2006; Musick ve Wilson, 2008; Hustinx, 2010a; Hustinx ve diğ., 2014). Araştırma kapsamında ortaya koyulan sonuçlar alanyazında ortaya koyulan araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

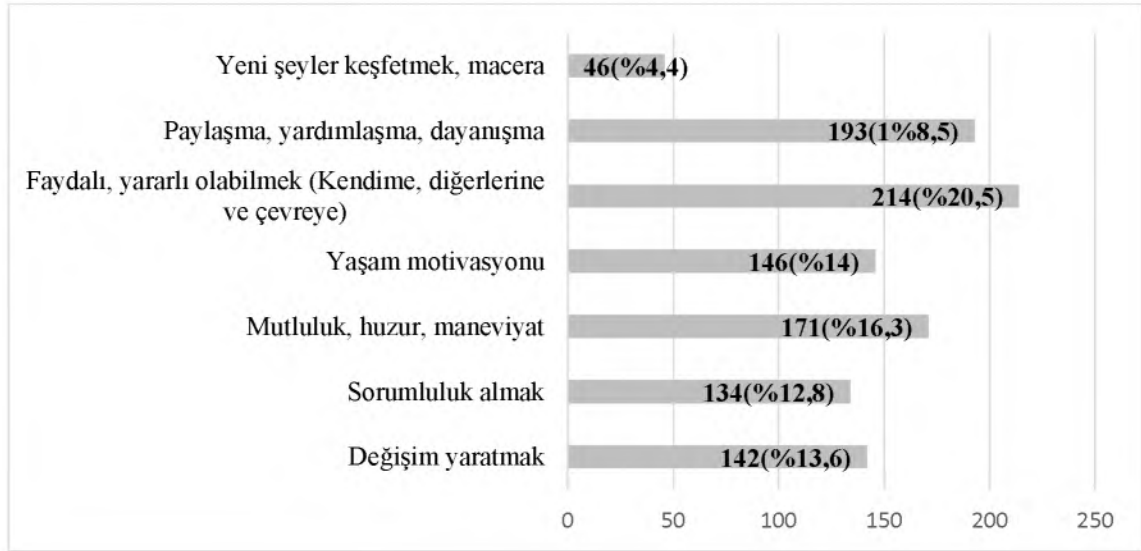
Grafik 10. Katılımcıların Aktif Görev Aldıkları İkinci STK’lara İlişkin Bilgiler

Grafik 10’da görüldüğü üzere, katılımcıların %41,6’sının aktif olarak üye oldukları SKT dışında, ikinci bir STK’da da görev aldıkları ve %58,4’ünün ise, sadece tek bir STK’da aktif olarak faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir.

Grafik 11. Katılımcıların Gönüllülük Yaptığı İkinci STK ve Geçirilen Süre

Grafik 11’de görüleceği üzere, katılımcıların aktif olarak faaliyetlerine katıldığı ikinci STK’nın %25,3’ünün TEMA, %18,6’sının Türk Kızılayı, %14,1’inin LÖSEV, %12,5’inin TOG ve %10,1’inin TEGV olduğu görülmektedir. Katılımcıların ikinci STK’da geçirdikleri sürelerle verilen cevaplar incelendiğinde %49,2’sinin 1 yıl, %41,2’sinin 2 yıl, %5,1’nin 3 yıldır STK’da faaliyet sürdürdükleri görülmektedir.

Grafik 12. Katılımcılara Ait Gönüllülük İfadesi

Grafik 12’de görüleceği üzere, katılımcılar için gönüllülüğün ne ifade ettiğine yönelik açık uçlu olarak elde edilen cevaplar benzerlikleri doğrultusunda kategorik hale getirilmiştir. Buna göre, katılımcıların %20,5’i için gönüllülük kendine, diğer kişilere ve çevreye faydalı olabilmeyi; %16,3’ü için mutluluk, huzur ve maneviyatı; %14’ü için bir

yaşam motivasyonunu; %13,6'sı için bir değişim yaratmayı; %12,8'i için sorumluluk almayı ifade ettiği görülmektedir.

4.1.10. Ön Analizler

Bu kısımda doğrulayıcı faktör analizine geçilmeden önce verilerin normal dağılım gösterip göstermedikleri, iç tutarlılık (güvenirlilik) analizi, tanımlayıcı istatistikler ve geçerlilik analizi yapılmıştır. Bu analizler ile verinin esas analize hazırlanması ve yapılacak analizlerin varsayımlarını ne derecede karşıladığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda her bir analiz ayrı ayrı başlıklarda ele alınarak ve detaylı olarak sunulacaktır.

4.1.10.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Verinin genel profilini ve normal dağılım özelliği gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla standart sapma, ortalama, basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Ankette yer alan 44 ifadenin standart sapmaları, ortalama değerleri, basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 23 aracılığıyla sunulmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen verinin normal dağılım gösterip göstermediğine yönelik karar verebilmek amacıyla basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılması gerekmektedir (Kline, 2011, s.60). Tablo 23'te görülebileceği üzere ifadelerin basıklık ve çarpıklık değerleri önerilen 1,5 ile -1,5 değerleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerleri verinin normal dağılımını destekler niteliktedir (George ve Mallery, 1999; Tabachnick ve diğ., 2007).

Tablo 23. Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

İfadeler	Ort.	S.S	Çarpıklık	Basıklık
Gönüllüyüm, çünkü kendimden daha az şanslı insanları da düşünüyorum.	3,07	1,296	-,095	-1,139
Gönüllüyüm, çünkü gerçekten çalışmış olduğum toplulukla yakından ilgiliyim.	3,40	1,199	-,444	-,834
Gönüllüyüm, çünkü yardıma muhtaç olan insanlara şefkat duyuyorum.	3,92	1,156	-1,068	,217
Gönüllüyüm, çünkü başka insanlara yardım etmenin önemli olduğuna inanıyorum.	3,49	1,234	-,565	-,761
Gönüllüyüm, çünkü benim için önemli olan bir neden için bir şeyler yapabilirim.	3,42	1,240	-,472	-,865
Gönüllü olduğum kurum tarafından takdir edilmek benim için önemli.	3,39	1,246	-,469	-,919

Tablo 23. Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler (Devamı)

Sivil toplum kuruluşundaki çalışanlar ve gönüllüler tarafından saygı duyuluyor olmam benim için önemli değildir.	3,46	1,203	-,585	-,653
Gönüllü yaptığım iş hakkında herhangi bir geri bildirim ihtiyacı duymam.	3,91	1,000	-,940	,302
Gönüllülerini ve çalışanını bir tutan gönüllü kuruluşla çalışmayı seviyorum.	3,38	1,201	-,386	-,908
Gönüllü yaptığım işten takdir alınmanın önemli olduğunu düşünüyorum.	4,01	1,031	-1,292	1,460
Gönüllüyüm, çünkü yapabileceğim sosyal etkinliklere katılmak için can atıyorum.	3,97	1,112	-1,142	,556
Sivil toplum kuruluşu tarafından sağlanan sosyal fırsatlar benim için önemlidir.	3,60	1,210	-,657	-,587
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülüğün insanların sosyal bağlantılarını kurmak için bir yol olduğunu düşünüyorum.	4,00	1,087	-1,253	,941
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük yeni arkadaşlıklar kurmamı sağlıyor.	3,89	1,116	-1,048	,388
Gönüllüyüm, çünkü dünyada ne eklersem onu biçeceğime inanıyorum.	4,05	1,120	-1,220	,644
Gönüllüyüm, çünkü başkalarına ne verirsem zamanı gelince verdiklerimi alacağıma inanıyorum.	4,07	1,080	-1,270	,908
İnsanlara yardım etmeyi severim çünkü kendimde zamanında zorluklarla mücadele ettim.	3,64	1,315	-,792	-,535
Gönüllülük benim sahip olduğum şeylere sahip olmayan insanlara yardım etme imkânı tanır.	3,8184	1,266	-1,047	-,001
Gönüllülük deneyimlerimle kişisel hayatım arasında sık sık ilişki kuruyorum.	3,91	1,215	-1,174	,427
Gönüllülük kendime özel bazı problemlerimi çözmeme yardımcı olur.	3,86	1,229	-1,053	,104
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi iyi hissetmemi sağlıyor.	4,01	1,016	-1,272	1,361
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi iyi bir insan olarak hissetmemi sağlıyor.	3,42	1,285	-,462	-,948
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi önemli hissetmemi sağlıyor.	3,13	1,294	-,119	-1,183
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi faydalı hissetmemi sağlıyor	3,12	1,293	-,150	-1,153
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük beni meşgul ediyor.	3,50	1,260	-,570	-,796
Gönüllüyüm, çünkü arkadaşım da gönüllü	3,99	1,021	-1,261	1,450
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülere yakıным.	3,84	1,249	-1,024	-,023
Gönüllüyüm, çünkü tanıdığım insanlar toplum hizmetine ilgi duyuyorlar.	3,74	1,285	-,892	-,326
Gönüllüyüm, çünkü yakın olduğum bazı gönüllü kişiler toplum hizmetinde yüksek değerdedir.	3,44	1,391	-,515	-1,028

Tablo 23. Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler (Devamı)

Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük çevremde iyi tanıdığım insanlar için önemli bir etkinliktir.	3,55	1,380	-,647	-,871
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük aracılığıyla önemli iş bağlantıları sağlayabileceğimi düşünüyorum.	3,25	1,271	-,205	-1,278
Gönüllülük aracılığıyla iş bulma planlarım yok.	2,94	1,103	,151	-,911
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük iş fırsatları bulmama yardım eder.	3,06	1,085	,081	-,978
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük iş becerilerimi geliştirmeme olanak sağlıyor.	3,38	1,137	-,381	-,845
Gönüllüyüm, çünkü gönüllü olarak neden çalıştığımı hakkında daha fazla şey öğrenebiliyorum.	3,95	1,190	-1,179	,473
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük dünya hakkında yeni bakış açıları kazanmamı sağlıyor.	3,91	1,211	-1,125	,318
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük doğrudan deneyimlerle, yaşayarak öğrenmemi sağlıyor.	3,88	1,267	-1,138	,218
Gönüllüyüm, çünkü farklı insanlarla nasıl ilgilenebileceğimi öğrenebilirim.	3,93	1,213	-1,152	,350
Gönüllüyüm, çünkü güçlü yanlarımı keşfedebilirim.	3,91	1,228	-1,162	,345
Gönüllüyüm çünkü gönüllü çalışmalarım sayesinde zor durumda olan insanlara karşı vicdanımı daha rahat hissediyorum, onlara karşı sorumluluklarımı yerine getirdiğimi düşünüyorum.	4,02	1,049	-1,300	1,461
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendi kişisel problemlerimi çözmeme yardımcı oluyor.	4,04	1,052	-1,298	1,365
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülüğün kişisel sıkıntılardan kaçmak için iyi bir yol olduğunu düşünüyorum.	4,02	1,015	-1,278	1,473
Gönüllüyüm, çünkü kendimi ne kadar kötü hissedersen hissedeyim gönüllülük bunu unutmamı sağlıyor.	3,96	1,167	-1,267	,810
Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük sayesinde kendimi daha az yalnız hissediyorum.	3,99	,996	-1,230	1,457

4.1.11. Güvenirlilik ve Geçerlik Analizi

Bilimsel araştırmalarda ulaşılan bilginin uygun ölçme yeteneğine sahip olup olmadığı güvenilirlik ve geçerlik temel faktörlerinden yararlanılarak ortaya koyulmaktadır. Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlik analiz sonuçları aşağıda detaylı bir şekilde verilecektir.

4.1.11.1. Güvenirlik

Güvenirlik, bir ölçme aracında (test) bütün soruların birbirleriyle tutarlılığı ve yeterliliğini ortaya koyan bir kavramdır. Testlerin güvenilirliğini analiz etmek amacıyla güvenilirlik katsayıları hesaplanmaktadır. Güvenirlik katsayılarından Cronbach Alpha katsayısı, toplam puanlar üzerine kurulu ölçeklere (Likert Ölçeği, Q-Tipi Ölçek) dayalı araçların güvenilirliğini ortaya koymaktadır. Ölçeğin güvenilirliğinin analiz edilmesinde, ölçek Likert tipinde olduğu için Cronbach Alpha katsayısı tercih edilmiştir. Cronbach Alpha katsayısı, iç tutarlık güvenilirliğini analiz etmekte ve minimum 0,7 olması kabul edilmektedir (Hair ve diğ., 2010). Cronbach Alpha katsayısı 0 ile 1 arasında değişim göstermektedir ve bu katsayı 1'e ne kadar yakınsa ölçeğin güvenilirliği de o kadar yüksek olmaktadır. SPSS 23.0 programı kullanılarak yapılan güvenilirlik analizi Tablo 24'te görülmektedir.

Tablo 24. Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeğinin Alt Boyutları Bazında Cronbach Alpha Katsayıları

Ölçek	Yapı Adı	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeği	Değerler	5	,785
	Takdir Etme	5	,722
	Sosyal Etkileşim	4	,776
	Karşılılık	2	,806
	Tepkisellik	4	,785
	Benlik Saygısı	5	,790
	Sosyal	5	,734
	Kariyer Gelişimi	4	,805
	Anlama	5	,839
	Koruyucu	5	,768

Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeğinde yer alan boyutlara ilişkin güvenilirlik analizi sonucuna bakıldığında, tüm boyutların 0,70'den büyük olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, Gönüllülük Motivasyonu Envanteri Ölçeği'ne bir bütün olarak güvenilirlik analizi yapıldığında, 0,91 sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar, her bir boyutun güvenilir olduğunu göstermektedir.

4.1.11.2. Geçerlik Analizi

Araştırma kapsamında ölçme aracında yer alan faktörlerin, birbirlerinden ne derece ayrıştığını değerlendirebilmek amacıyla ayrışma geçerliğinden (Discriminant validity) faydalanılmıştır. Ayrışma geçerliliğinin değerlendirilmesinde, her bir değişken için hesaplanan ortalama açıklama varyans değerlerinin kareköklerinin, o değişkenin diğer değişkenlerle olan korelasyon değerlerinden büyük olması gerekmektedir (Fornell ve Larcker, 1981, Hair ve diğ., 2010). Tablo 25’te değişkenlere ilişkin korelasyon değerleri ve Fornell ve Larcker (1981)’e göre hesaplanmış ortalama açıklanan varyansın karekökleri \sqrt{OAV} yer almaktadır.

Tablo 25. Korelasyon ve Ayrışma Geçerliliği

İfadeler	Değerler	Takdir Etme	Sosyal Etkileşim	Karşılılık	Tepkisellik	Benlik Saygısı	Sosyal	Kariyer Gelişimi	Anlama	Koruyucu	\sqrt{OAV}
Değerler	1										0,80
Takdir Etme	,731**	1									0,74
Sosyal Etkileşim	,357**	,288**	1								0,73
Karşılılık	,395**	,371**	,478**	1							0,57
Tepkisellik	,419**	,401**	,414**	,463**	1						0,74
Benlik Saygısı	,459**	,625**	,133**	,158**	,233**	1					0,80
Sosyal	,180**	,347**	,195**	,237**	,304**	,572**	1				0,77
Kariyer Gelişimi	,502**	,690**	,175**	,208**	,249**	,825**	,557**	1			0,76
Anlama	,265**	,388**	,495**	,510**	,292**	,460**	,554**	,477**	1		0,83
Koruyucu	,003	-,070*	,041	,023	,005	-,142**	-,200**	-,123**	-,107**	1	0,79

*p<0,01, **p<0,001

Tablo 25’te görüldüğü üzere, her değişkenin açıklanan ortalama varyansının karekökü, o değişkenin diğer değişkenler ile olan korelasyonlarından yüksektir. Bu durum ölçeklerin ayrışma geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca değişkenler arasındaki en yüksek korelasyon katsayısı ,731 ile takdir etme ve değerler boyutları arasında gerçekleşirken, en düşük değer -,200 ile sosyal ve koruyucu boyutları arasında gerçekleşmiştir.

4.1.12. Yapısal Eşitlik Modellemesi

Yapısal eşitlik modeli, yapıların teorik olarak nasıl bağlantılı olduğu ve anlamlı ilişkilerin yönlendirilmesi ile ilgili teorik önermeleri test etmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015). Araştırmacı yapısal eşitlik modelinde oluşturduğu teorik modeldeki değişkenlerin aralarındaki ilişkileri, araştırma sonucunda elde ettiği veriler aracılığıyla test etmektedir.

Yapısal eşitlik modellerinin bilimsel çalışmalarda yaygın olarak kullanılıyor olmasının temel nedeni, verilen bir modeldeki gözlenen değişkenlere (hem bağımlı hem bağımsız) ilişkin ölçüm hatalarını açıkça hesaba katan bir yöntem olmasıdır (Bayram, 2016). Ölçüm hatalarına açıklanamayan varyans veya hata varyansı da denilmektedir. Bu öge her bir gözlenen değişkende, söz konusu ölçme modeli ile açıklanamayan bir özelliğin var olduğunun göstergesidir (Şimşek, 2007, s.9). Yapısal eşitlik modellerinin aksine geleneksel regresyon analizinde açıklayıcı değişkenlerdeki olası ölçüm hataları göz ardı edilmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015). Yapısal eşitlik modellerinin ölçme hatalarını açık bir şekilde hesaba katmasına ilişkin güçlü karakteristiği ise, yapılar arasındaki etkileşimlerin ayrıntılı olarak ele alınmasına imkân vermektedir (Yılmaz ve Çelik, 2009, s.5). Yapısal eşitlik modelinin uygunluğunun değerlendirilmesinde kullanılan birbirinden farklı uyum iyiliği ölçütleri ve bu ölçütlerin sahip olduğu istatistiksel fonksiyonlar vardır (Yılmaz ve Çelik, 2009, s.5). Uyum iyiliği indeksi olarak da ifade edilen bu kavram, modelin eldeki veriyle ne oranda uyduğunu ortaya koymaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2011). Bu çalışma kapsamında, araştırmalarda da sıklıkla kullanılan χ^2/df , RMSEA, CFI ve GFI indekslerinin yer alması uygun görülmüştür.

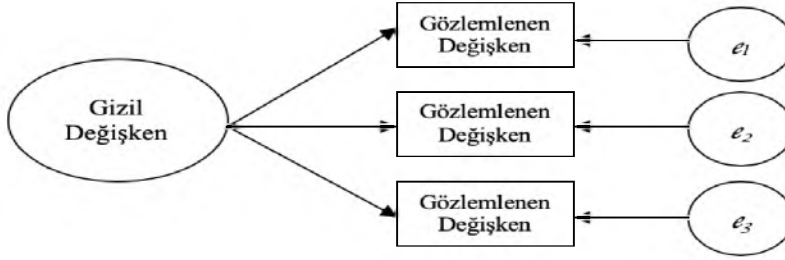
Uygulamada pek çok yapısal eşitlik modeline rastlanabilir. Bu çalışmada doğrulayıcı faktör analizi modeli kullanılacaktır. Doğrulayıcı faktör analizi modeline ilişkin detaylı bilgi aşağıda detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

4.1.12.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Doğrulayıcı faktör analizinde amaç daha önce keşfedilmiş ve daha az faktör altında birleştirilmiş ölçeklerin, araştırmanın yapıldığı örnekleme de benzer olup olmadığını test etmektir (Meydan ve Şeşen, 2015, s. 21). Doğrulayıcı faktör analizi modelleri genellikle gözlemlenen bazı değişkenlerin bir gizil değişkeni oluşturup oluşturmadığının ya da birçok değişken arasında tanımlanan ilişkilerin var olup olmadığını tanımlamak için

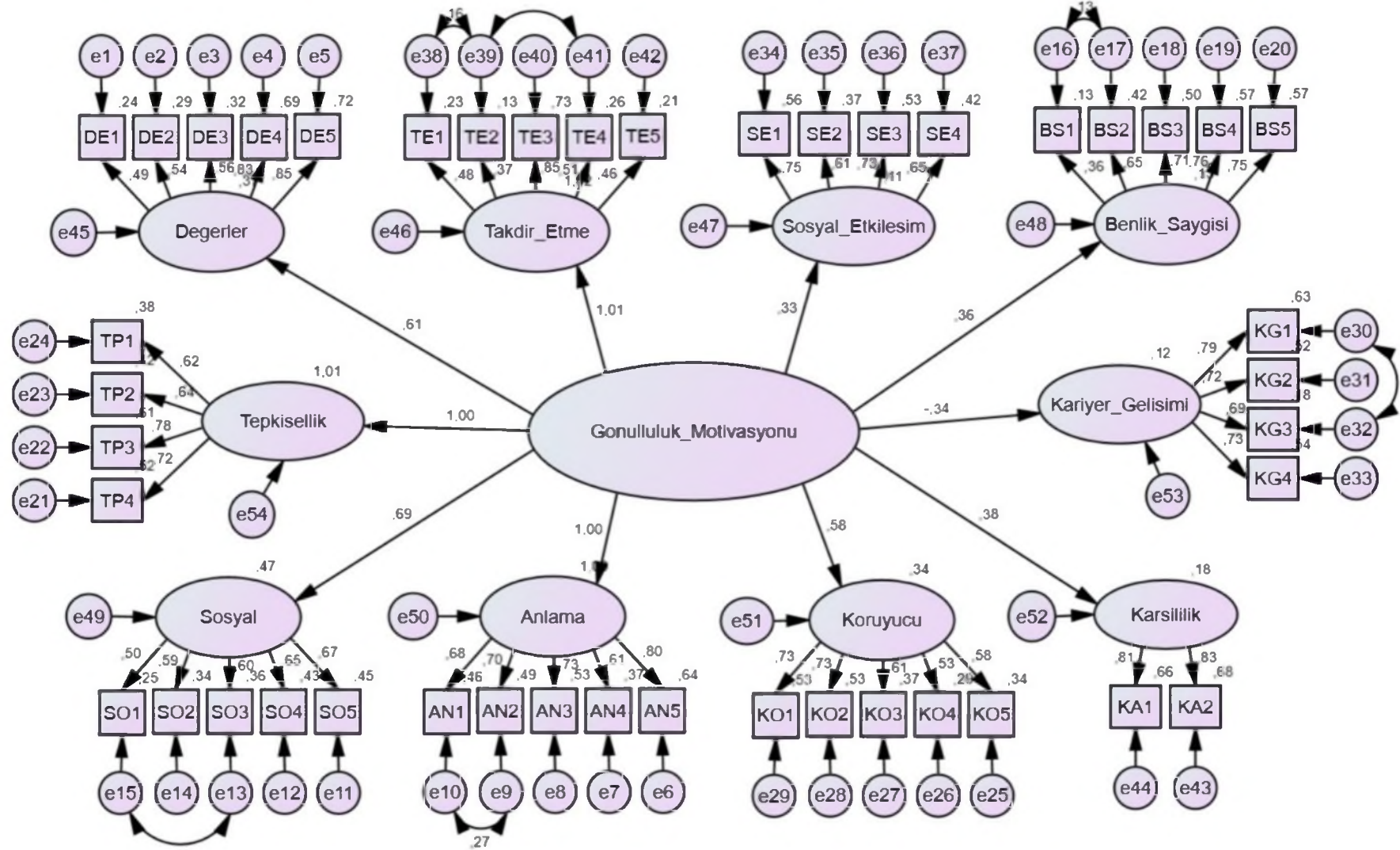
kullanılmaktadır. Modeldeki her bir gizil değişken, bir grup gözlemlenen değişken tarafından ölçülmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015, s. 14). Bu çalışmada faktör oluşturmada açıklayıcı faktör analizi yapmak yerine, yabancı ve Türkçe alan yazında ortaya koyulan faktör ayrımı temel alınmıştır.

Şekil 4. Gözlemlenen ve Gizil Değişkenler

Şekil 4'te görüleceği üzere modelde gözlemlenen değişkenler (ölçülen) dikdörtgen sembolü ile, gizil (gözlenemeyen) değişkenler ise daire içerisinde gösterilmektedir. Bununla birlikte, 'e' sembolü ile gösterilen ölçüm hataları (hata terimleri) elips şeklinde gösterilmektedir (Bayram, 2016, s. 3). Daha önceki bölümlerde verilerin merkezi ölçümlerinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin normallik dağılımını gösterdiği belirtilmiştir. Çalışmanın tasarlanan ölçüm modelinde gözlenen değişkenler birden fazla, birbiriyle bağlantısız gizil değişken altında toplandığı, daha sonra ise bu faktörler daha geniş ve kapsayıcı başka gizil değişkenler altında birleştii için ikinci dereceden çok faktörlü bir modeldir ve ikinci dereceden doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Şekil 5 ve Tablo 26'da doğrulayıcı faktör analizi sonuçları görülmektedir.

Şekil 5. İkinci Düzey Faktör Analizi Standardize Değerler

Tablo 26. Doğrulayıcı Faktör Analizi Tahmini Değerleri ve Anlamlılıkları

Yordanan	Yordayan	Standardize edilmemiş tahmin değerleri	Standart hata	Kritik değer (z-değeri)	Standardize edilmiş tahmin değerleri	P
Gönüllülük Motivasyonu Envanteri	Değerler	,381	,030	12,702	,606	*
	Takdir Etme	,605	,038	16,121	1,011	*
	Sosyal Etkileşim	,277	,030	9,146	,333	*
	Benlik Saygısı	,132	,017	7,676	,358	*
	Sosyal	,639	,038	16,838	,686	*
	Anlama	,983	,032	30,558	1,002	*
	Karşılılık	,117	,013	6,676	,383	*
	Koruyucu	,338	,025	13,593	,585	*
	Tepkisellik	,892	,034	26,587	1,003	*
	Kariyer Gelişimi	-,121	,025	-6,165	-,343	*
Değerler	DE1	1,000	Referans Değer		,485	*
	DE2	1,036	,082	12,566	,543	*
	DE3	1,038	,081	12,852	,565	*
	DE4	1,625	,106	15,310	,828	*
	DE5	1,674	,109	15,401	,849	*
Anlama	AN1	,827	,035	23,724	,682	*
	AN2	,865	,035	24,564	,701	*
	AN3	,937	,036	25,705	,726	*
	AN4	,751	,036	20,674	,608	*
	AN5	1,000	Referans Değer		,799	*
Sosyal	SO1	,554	,041	13,385	,505	*
	SO2	,788	,050	15,662	,587	*
	SO3	,831	,053	15,657	,602	*
	SO4	,979	,057	17,087	,655	*
	SO5	1,000	Referans Değer		,674	*

Tablo 26. Doğrulayıcı Faktör Analizi Tahmini Değerleri ve Anlamlılıkları (Devamı)

Benlik Saygısı	BS1	1,000	Referans Değer		,364	*
	BS2	2,263	,210	10,768	,652	*
	BS3	2,475	,239	10,358	,707	*
	BS4	2,646	,252	10,498	,757	*
	BS5	2,563	,244	10,488	,753	*
Tepkiselilik	TP1	,911	,046	19,585	,616	*
	TP2	,918	,045	20,534	,645	*
	TP3	1,066	,043	25,015	,780	*
	TP4	1,000	Referans Değer		,724	*
Koruyucu	KO1	1,325	,081	16,377	,730	*
	KO2	1,323	,081	16,344	,727	*
	KO3	1,074	,073	14,740	,612	*
	KO4	1,081	,081	13,415	,535	*
	KO5	1,000	Referans Değer		,580	*
Kariyer Gelişimi	KG1	1,000	Referans Değer		,791	*
	KG2	,788	,040	19,776	,719	*
	KG3	,750	,042	17,710	,695	*
	KG4	,830	,041	20,006	,734	*
Sosyal Etkileşim	SE1	1,000	Referans Değer		,745	*
	SE2	,891	,053	16,865	,610	*
	SE3	,958	,050	19,221	,731	*
	SE4	,876	,049	17,805	,651	*
Takdir Etme	TE1	1,000	Referans Değer		,480	*
	TE2	,728	,067	10,924	,367	*
	TE3	1,428	,088	16,300	,854	*
	TE4	1,019	,081	12,610	,508	*
	TE5	,797	,067	11,869	,462	*
Karşılık	KA1	1,021	,114	8,985	,815	*
	KA2	1,000	Referans Değer		,827	*

*p<,001

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ilk olarak standardize faktör yükleri incelenmiştir. Faktör yüklerinin 0,33 ile 0,85 arasında değiştiği ve bu değerlerin literatürde kabul gören 0,30 değerinin üstünde olduğu görülmektedir (Garson, 2008; Tabachnick ve diğ., 2007; Worthington ve Whittaker, 2006). Tüm ilişkilerin 0,001 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve standart hata değerlerinin de çok yüksek olmadığı, yani tüm ilişkilerin kabul edilebilir değerler verdiği tespit edilmiştir.

İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılan gönüllülük motivasyonu envanteri gizil değişkeninin daha çok takdir etme (1,011), tepkisellik (1,003), anlama (1,002), sosyal (0,68) ve değerler (0,60); en az ise, koruyucu (0,58), karşılıklık (0,38), benlik saygısı (0,35), kariyer gelişimi (0,34) ve sosyal etkileşim (0,33) açıklandığı görülmüştür. Değişkenlere ait ilişkiler ayrı ayrı incelendikten sonra Tablo 27’de görülen ölçüm modelinin bütün olarak model uyum indeksleri incelenmiştir.

Tablo 27. Doğrulayıcı Faktör Analizi Model Uyum Kesme Noktaları ve Analiz Sonuçları

Uyum İndeksi		χ^2/sd	RMSEA	GFI	CFI
Uyum Değeri Sınırları	Çok iyi uyum	≤ 3 *****	$\leq 0,05$ */**	$\geq 0,95$ *	$\geq 0,95$ *
	İyi uyum		0,05 – 0,08*	$\geq 0,90$ *	$\geq 0,90$ *
	Orta düzeyde uyum				
	Kabul edilebilir uyum	3-5*****	0.08-0.10 ***/*****		
Model Uyum Değeri		4,286	0,07	0,87	0,89
		Kabul edilebilir uyum	İyi uyum	İyi uyum	Kabul edilebilir uyum
Modifikasyon Sonrası Model Uyum Değeri		3,768	0,06	0,91	0,92
		Kabul edilebilir uyum	İyi uyum	İyi uyum	İyi uyum

* Schumacker ve Lomax,1996, ** Jöreskog ve Sörbom,1993, *** Browne ve Cudeck,1993, **** MacCallum ve diğ. 1996, *****Hair ve diğ.2010

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda model uyum indeksleri incelendiğinde x^2/sd oranı ve CFI değerleri kabul edilebilir uyum verirken; RMSEA ve GFI indekslerinin iyi uyum verdiği görülmüştür. Modifikasyon indekslerinin incelenmesi sonucu değişkenlerin hata terimleri (e9-e10; e13-e15; e16-e17; e30-e32; e30-e41; e38-e39) arasında bir korelasyon olduğu ve bu hata terimleri arasında bir korelasyon oluşturmanın söz konusu olabileceği düşünülerek modifikasyon gerçekleştirilmiştir. Modifikasyon sonrası x^2/sd oranı kabul edilebilir uyum verirken; RMSEA, GFI ve CFI indekslerinin iyi uyum verdiği görülmüştür.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre, gönüllü bireyin gönüllü faaliyetlere katılımındaki en büyük motivasyon kaynağının sırasıyla takdir edilme (takdir etme); geçmiş ya da şu anki sorunlarına yönelik bir iyileşme ihtiyacı (tepkisellik); dünya hakkında daha fazla şey öğrenmeyi deneyimleme isteği (anlama) olduğu görülmektedir. Diğer taraftan gönüllü bireyin gönüllü faaliyetlerine katılımındaki en düşük motivasyon kaynaklarının ise, iş bulması yönünde fayda sağlayacak bağlantılar elde etme isteği (kariyer gelişimi) ve gönüllünün sosyal bir ağ elde etme ihtiyacı (sosyal etkileşim) olduğunu görülmektedir.

Gönüllü motivasyonunun anlaşılmasına yönelik, sistematik ölçümler ortaya koyan küresel ölçekte analizler yapılmış ve çeşitli ölçekler geliştirilmiştir (Cnaan ve Goldberg, 1991; Clary ve diğ., 1992; Farrell ve diğ., 1998; Esmond ve Dunlop, 2004; Bang ve Ross, 2009). Bu çalışma kapsamında kullanılan ‘Gönüllülük Motivasyonu Envanteri’ (VMI) aracılığıyla gönüllülerin motivasyonlarına yönelik dikkat çekici sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre, gönüllülerin gönüllülüğe yönelik motivasyonları içerisinde yer alan, etki büyüklüğü en fazla olan ilk üç boyutun sırasıyla ‘*takdir etme, tepkisellik ve anlama*’ olduğu yukarıda gösterilmektedir.

Mevcut çalışma kapsamında ilk olarak en fazla etki büyüklüğünün ***takdir etme*** ($\beta = 1,011$) alanında olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, *bireylerin gönüllü olma açısından sahip olduğu yeteneklerinin, gönüllülük faaliyetine verdiği katkılarının bilinmesi ya da tanınması* onların gönüllü olmalarında rol oynamaktadır. Takdir etme, bir anlamda kişilerin becerilerinin ve katkılarının bilinmesi, tanınmasıdır (Olberding, 2017). Yani kişiler gönüllü olmada sahip oldukları yetenek ve becerilerinin başkaları tarafından takdir edilmesini ve bilinmesini önemli bulmaktadır. Bautista-Chavez ve diğ., (2012) tarafından

ortaya koyulan çok boyutlu çalışmada da, takdir etme motivasyonu çalışmanın her boyutunda ortaya koyulan dört motivasyon arasında yer aldığı görülmüştür. Ayrıca aynı araştırma kapsamında, takdir etme boyutunun gönüllülerin katılımı ve gönüllülüğü sürdürebilmeleri için de ayrıca önemli olduğu ifade edilmiştir. Alanyazında gönüllülük motivasyonlarına yönelik ortaya koyulan diğer çalışmalarda ise, gönüllülerin kendilerine ihtiyaç duyulduğunu hissetmesi, onların gönüllülük motivasyonlarını arttıran bir unsur olarak ifade edilmiştir (Bass ve Caro, 1995a; Marx, 1999). Bu bağlamdan hareketle ortaya koyulan sonuçlar, "yardımların takdir edildiğini" bilmenin (özel bir teşekkür olmaksızın) gönüllüler için diğer motivasyon biçimlerinden büyük ölçüde daha çekici olduğunu belirtmektedir (Bass ve Caro, 1995a).

Çalışma kapsamında, ikinci en fazla etki büyüklüğünün *tepkisellik* ($\beta = 1,003$) alanında olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, *bireylerin gönüllü olma açısından geçmiş ya da şu anki sorunlarına yönelik bir iyileşme ihtiyacının olması* onların gönüllü olmalarında rol oynamaktadır. Tepkisellik, bir anlamda kişilerin geçmişte ya da şimdi sahip oldukları sorunlarını ele almasıdır (Olberding, 2017). Bautista-Chavez ve diğ., (2012) tarafından ortaya koyulan çok boyutlu çalışmada da, tepkisellik motivasyonunun çalışmanın çoğu boyutundaki ilk dört motivasyon içerisinde yer aldığı görülmüştür. Ayrıca Al Saraidi ve diğ., (2020) tarafından, ulusal sağlık sisteminde yer alan gönüllülerin, gönüllülük motivasyonlarını anlamaya yönelik ortaya koymuş oldukları çalışmada da, tepkisellik boyutu yüksek ortalama değere sahip üçüncü gönüllülük motivasyon boyutu olarak göze çarpmaktadır. Son olarak Akintola, (2011) tarafından HIV/AIDS hastalarına gönüllü bakım veren kişilerin gönüllülük motivasyonlarını anlamaya yönelik niteliksel olarak ortaya koymuş olduğu çalışmada tepkisellik boyutuna yönelik, bazı gönüllülerin ailelerinde yaşanmış olan HIV / AIDS deneyimi, o kişilerin eski yaralarını sarabilmek için bir "iyileşme" ihtiyacı yaratmıştır. Bu bağlamda gönüllülerin ortaya koydukları gönüllülük motivasyonu tepkisellik boyutu altında incelenmiştir.

Çalışma kapsamında, üçüncü en fazla etki büyüklüğünün *anlama* ($\beta = 1,002$) alanında olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, *bireylerin gönüllü olmayla birlikte dünya hakkında daha fazla şey öğrenme ve deneyimleme isteğinin olması* onların gönüllü olmalarında rol oynamaktadır. Anlama boyutu bir anlamda öğrenme arzusunu tatmin eden faaliyetlere katılım ve dünya hakkında daha fazla şey öğrenme olarak düşünülebilir

(Clary ve diğ., 1992; Bautista-Chavez ve diğ., 2012). Bu anlamda, sağlık ve özellikle ruh sağlığı kurumlarında faaliyet gösteren çok sayıda gönüllünün (Gidron, 1978); kişisel gelişim, öğrenme ve yaşamdaki farklılıklarla ilgili faydalar alma beklentisi üzerinden bu boyut özellikle öne çıkabilmektedir (Clary ve diğ., 1998). Ayrıca Al Saraidi ve diğ., (2020) tarafından ulusal sağlık sisteminde yer alan gönüllülerin, gönüllülük motivasyonlarını anlamaya yönelik ortaya koymuş oldukları çalışmada, anlama boyutu en yüksek ortalama değere sahip gönüllülük motivasyon boyutu olarak göze çarpmaktadır.

4.1.13. Katılımcıların Sosyodemografik Verilerine Göre Gerçekleştirilen Analizler

Katılımcıların gönüllülük envanteri ölçeği içerisindeki her bir boyutunun (*değerler, takdir etme, anlama, benlik saygısı, sosyal etkileşim, karşılıklık, sosyal, tepkisellik, koruyucu, kariyer gelişimi*) demografik özelliklerden cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, gelir düzeyi, şundaki çalışma durumu, STK’da faaliyet gösterdiği süre içerisinde gönüllülüğe yönelik ders alıp almama durumu ve çocuk sahibi olma durumuna göre bir farklılık meydana getirip getirmediği ortaya koyulmak istenmiştir. Bu amaçla öncelikle olarak katılımcının şundaki çalışma durumu, STK’da faaliyet gösterdiği süre içerisinde gönüllülüğe yönelik ders alıp almama ve çocuk sahibi olma durumuna gönüllülük envanteri ölçeği içerisindeki yer alan her bir boyutun üzerinde anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel test tekniklerinden bağımsız örneklem t testi analizi kullanılmıştır. Ardından yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyinin ortalamalarının gönüllülük envanteri ölçeği içerisindeki yer alan her bir boyut üzerinde meydana getirdiği farklılığı tespit etmek amacıyla Varyans analizi (One-Way Anova testi) yapılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde katılımcılara ait tüm betimleyici özelliklere T-testi ve Varyans analizi gerçekleştirmek yerine, ulusal literatüre ışık tutacağına inanılan ve sonuçlarının literatürde boşluğu dolduracağına kanaat getirilen ilişkilerin ortaya koyulması ve ilgili analizlerin yapılması uygun görülmüştür.

4.1.13.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gerçekleştirilen T Testi Analizi

T-Testinde gruplar arasında gözlenen farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadıklarını ya da bu farkların basit bir şekilde şansla oluşup oluşmadığını hipotez testlerini kullanarak test edilmektedir (Büyüköztürk ve diğ., 2012, s.39). Katılımcıların cinsiyet, şundaki çalışma durumu, STK'da faaliyet gösterdiği süre içerisinde gönüllülüğe yönelik ders alıp almama ve çocuk sahibi olma durumuna gönüllülük envanteri ölçeği içerisindeki yer alan her bir boyutun üzerinde anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için Bağımsız Örneklem T-Testinden faydalanılmıştır.

Tablo 28. Cinsiyetin Gönüllülük Envanteri Ölçeği Boyutlarıyla İlişisine Yönelik T-testi

Ölçekler	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	P
Değerler	Kadın	831	3,46	,908	,218	,827
	Erkek	215	3,45	,854		
Takdir Etme	Kadın	831	3,65	,781	1,633	,103
	Erkek	215	3,55	,799		
Karşılılık	Kadın	831	4,08	1,005	1,200	,230
	Erkek	215	3,99	1,011		
Sosyal Etkileşim	Kadın	831	3,88	,881	,595	,552
	Erkek	215	3,84	,855		
Benlik saygısı	Kadın	831	3,44	,908	,130	,896
	Erkek	215	3,43	,918		
Tepkisellik	Kadın	831	3,86	,946	3,17	,002**
	Erkek	215	3,62	1,084		
Sosyal	Kadın	831	3,75	,876	2,63	,008**
	Erkek	215	3,57	,908		
Anlama	Kadın	831	3,96	,938	2,88	,004**
	Erkek	215	3,74	,992		
Koruyucu	Kadın	831	4,03	,736	1,91	,050*
	Erkek	215	3,92	,848		
Kariyer Gelişimi	Kadın	831	3,16	,915	,304	,761
	Erkek	215	3,14	,914		

*p<0,05, **p<0,01

Tablo 28’de görüleceği üzere, gönüllülük envanteri ölçeğinde yer alan değerler, takdir etme, karşılıklık, sosyal etkileşim, benlik saygısı ve kariyer gelişimi faktörlerinin katılımcıların cinsiyetine göre önemli bir fark göstermedikleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra tepkisellik, sosyal, anlama ($p<0,01$) ve koruyucu ($p<0,05$) boyutlarının ise, katılımcılar cinsiyetine göre farklılaştığı gözlemlenmiştir. Test sonuçlarına göre, katılımcıların gönüllülüğe tepkisel, sosyal, anlama ve koruyuculuğa yönelik motivasyonları kadın ve erkek arasında farklılık göstermektedir.

Gönüllülük motivasyonuna yönelik alanyazında ortaya koyulan çalışmalar, cinsiyet değişkenine yönelik ifade edilen sonuçlar üzerinden farklılık gösterebilmektedir (Wong ve Foo, 2011; Chew ve Pyun, 2015; Chacón, ve diğ., 2017; Soyyiğit, 2019). Özellikle gönüllülüğe yönelik motivasyon boyutlarının cinsiyet üzerinden anlamlı farklılık gösterdiği çalışmalar, bu çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Soyyiğit (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında gönüllülük motivasyonunun anlama ve sosyal alt boyutları cinsiyet bağımsız değişkeni üzerinden anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ayrıca Chew ve Pyun (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise gönüllülük motivasyonunun anlama” ve “koruyucu alt boyutları cinsiyet bağımsız değişkeni üzerinden anlamlı bir farklılık ortaya koymuştur. İlgili sonuçlar, bu çalışmada olduğu gibi her iki boyutta da kadın katılımcıların ortalama puanlarının daha yüksek olduğunu ve anlamlı bir farklılık gösterdiğini ifade etmektedir.

Ayrıca alanyazında birçok çalışmada cinsiyet üzerinden gönüllülük motivasyonunun alt boyutlarına yönelik sadece ortalama puanlar üzerinden karşılaştırmalar sunulmuştur (Wong ve Foo, 2011; Chacón, ve diğ., 2017). Özellikle kadın katılımcıların gönüllülük motivasyonuna yönelik sosyal, anlama, koruyucu ve tepkisellik alt boyutlarında kadın katılımcıların ortalama puanları erkek katılımcılarla hemen aynı ya da daha yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda da alanyazında ortaya koyulan sonuçlar bu çalışmayı destekler niteliktedir.

Sonuç olarak gönüllü faaliyetlere yönelik, sivil toplum kuruluşlarına gelen bireylerin sahip oldukları cinsiyet, onların gönüllülük motivasyonlarını açıklamada belirleyici bir rol oynayabilmektedir (Switzer ve diğ., 1999; Fletcher ve Major, 2004; Greer ve Plunkett, 2007; Wong ve Foo, 2011; Soyyiğit, 2019).

Tablo 29. Çalışma durumunun Gönüllülük Envanteri Ölçeği Boyutlarıyla İlişisine Yönelik T-Testi

Ölçekler	Çalışma Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	P
Değerler	Çalışıyor	601	3,49	,875	1,413	,158
	Çalışmıyor	445	3,41	,924		
Takdir Etme	Çalışıyor	601	3,61	,800	-,891	,373
	Çalışmıyor	445	3,65	,765		
Karşılılık	Çalışıyor	601	4,09	,996	1,091	,275
	Çalışmıyor	445	4,02	1,019		
Sosyal Etkileşim	Çalışıyor	601	3,87	,878	,175	,861
	Çalışmıyor	445	3,86	,873		
Benlik saygısı	Çalışıyor	601	3,46	,926	,941	,347
	Çalışmıyor	445	3,40	,887		
Tepkisellik	Çalışıyor	601	3,73	1,024	-3,001	,003*
	Çalışmıyor	445	3,91	,908		
Sosyal	Çalışıyor	601	3,62	,894	-4,164	,000*
	Çalışmıyor	445	3,84	,858		
Anlama	Çalışıyor	601	3,84	,990	-3,208	,001*
	Çalışmıyor	445	4,02	,890		
Koruyucu	Çalışıyor	601	3,93	,804	-3,713	,000**
	Çalışmıyor	445	4,10	,689		
Kariyer Gelişimi	Çalışıyor	601	3,23	,917	2,895	,004*
	Çalışmıyor	445	3,06	,902		

*p<0,01, **p<0,001

Tablo 29’da görüleceği üzere, gönüllülük envanteri ölçeğinde yer alan değerler, takdir etme, karşılılık, sosyal etkileşim, benlik saygısı faktörlerinin katılımcıların çalışma durumlarına göre önemli bir fark göstermedikleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra tepkisellik, sosyal, anlama, koruyucu ve kariyer gelişimi boyutlarının ise, katılımcılar çalışma durumuna göre farklılaştığı gözlemlenmiştir. Test sonuçlarına göre, katılımcıların gönüllülüğe yönelik tepkisellik, sosyal, anlama, koruyucu ve kariyer gelişimi motivasyonları çalışıp çalışmama durumuna göre farklılık göstermektedir.

Katılımcıların çalışma durumuna dair anlamlı çıkan sonuçlar içerisinde en dikkat çekici boyut kariyer gelişimi olarak görülmektedir. Özellikle alanyazında incelenen çalışmalarda gönüllülerin çalışma durumlarına dair yapılan ilişki analizlere yönelik “kariyer gelişimi” anlamlı olarak ön plana çıkmaktadır (Principi ve diğ., 2013; Principi

ve diğ., 2016; Ding, 2017; Soyyiğit, 2019). Bu çalışma kapsamında da kariyer gelişimi alanyazını destekler niteliktedir.

Gönüllülük faaliyetleri ile birlikte çalışan katılımcıların iş yaşamlarında mesleki becerilerinin artması olasılığı ve çalışmayan kişilerde ise iş anlamında belirli bir sosyal sermaye üzerinden işe ulaşabilme olasılığı gönüllülük motivasyonunda kariyer gelişiminin önemine dikkat çekmektedir. Bu boyutun anlamlı çıkması ve alanyazın ile paralellik göstermesi bu açıdan dikkate değer bir sonuçtur.

Tablo 30. Çocuk Sahibi Olma Durumunun Gönüllülük Envanteri Ölçeği Boyutlarıyla İlişkisine Yönelik T-Testi

Ölçekler	Çocuk sahibi olma durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	P
Değerler	Var	125	3,56	,885	1,300	,194
	Yok	921	3,44	,898		
Takdir Etme	Var	125	3,69	,701	,975	,330
	Yok	921	3,62	,796		
Karşılılık	Var	125	4,24	,779	2,542	,012*
	Yok	921	4,04	1,031		
Sosyal Etkileşim	Var	125	4,07	,724	3,252	,001**
	Yok	921	3,84	,891		
Benlik saygısı	Var	125	3,51	,961	,925	,355
	Yok	921	3,43	,902		
Tepkisellik	Var	125	3,95	,937	1,682	,093
	Yok	921	3,79	,985		
Sosyal	Var	125	3,80	,821	1,228	,220
	Yok	921	3,70	,894		
Anlama	Var	125	3,98	,881	,847	,398
	Yok	921	3,91	,962		
Koruyucu	Var	125	4,16	,627	2,786	,006**
	Yok	921	3,98	,776		
Kariyer Gelişimi	Var	125	3,17	,877	,116	,908
	Yok	921	3,15	,919		

*p<0,05, **p<0,01

Tablo 30'da görüleceği üzere, gönüllülük envanteri ölçeğinde yer alan değerler, takdir etme, benlik saygısı, tepkisellik, sosyal, anlama ve kariyer gelişimi faktörlerinin katılımcıların çocuk sahibi olma durumlarına göre önemli bir fark göstermedikleri tespit

edilmiştir. Bunun yanı sıra karşılılık, sosyal etkileşim ve koruyucu boyutlarının ise, katılımcılar çalışma durumuna göre farklılaştığı gözlemlenmiştir. Test sonuçlarına göre, katılımcıların gönüllülüğe yönelik t karşılılık, sosyal etkileşim ve koruyucu motivasyonları çocuk sahibi olup olmama durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Alanyazında ortaya koyulan çalışmalar çocuk sahibi olan ailelerin gönüllü faaliyetlere katılımlarının artabileceği yönündedir (Rossi, 2001; Taniguchi, 2006). Ancak çocukları olan ailelerde çocukların yaşları ebeveynlerin gönüllü olmalarını etkileyebilmektedir. Özellikle çocukların yaşları büyüdükçe bakım yüklerinin azalması, ebeveynlerde gönüllü katılım düzeyini arttırabilmektedir (Taniguchi, 2006). Bu çalışma kapsamında, çocuk sahibi olma ile sosyal etkileşim boyutu arasında ortaya çıkan anlamlı sonuç, aileler için ayrıca bir özelliği gösterebilir. Bu bağlamda alanyazınla da paralel olarak ebeveynlerin belirli bir yaş altındaki çocuklarına dair bakım yükleri sosyal etkileşim alt boyutu düzeyinde gönüllülük motivasyonunu etkileyebilir. Çünkü ilgili bakım yükü onların daha az sosyal olmasına neden olabilmektedir. İleriki süreçte ise çocukların büyümesi ve onların sosyal etkileşim ihtiyaçlarını giderme arzusu, gönüllü faaliyetlere katılımı ortaya çıkarabilir.

Son olarak gönüllü bireylerin çocuk sahibi olma durumları, onların gönüllü faaliyetlere katılma kararlarını da etkileyebilmektedir. Özellikle daha öncede ifade edildiği üzere çocukların, ebeveynlerini gönüllü olmalarına teşvik ettiği yönünde alanyazında birçok çalışma ortaya konulmuştur (Smith, 1975; Caputo, 1997; Park ve Smith, 2000; Rossi, 2001). Özellikle çocukların okul ortamlarında sosyalleşmesi ve gönüllülüğün anlamını öğrenmesi ailelerini gönüllü faaliyetlere yönlendirebilmektedir (Taniguchi, 2006). Bu noktada koruyucu ve karşılıklılık alt boyutları daha belirgin olarak ön plana çıkabilmektedir. Çünkü çocukları aracılığıyla gönüllülüğün ‘yardım etme’ ve ‘iyi yapma’ sürecinin bireyler üzerinde ki karşılıklarını ve gönüllülüğün koruyucu olarak negatif duyguları azaltma sonuçlarını en yakın aile üyelerinden öğrenmektedirler.

4.1.13.2. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gerçekleştirilen Varyans Analizi

Varyans analizi, bağımsız üç veya daha fazla örneklem ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla geliştirilmiştir (Bayram,

2009). Katılımcıların demografik özellikleri içerisinde yer alan yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyinin ilişkin sonuçlar Varyans analizi aracılığıyla açıklanacaktır.

Tablo 31. Gönüllülük Envanteri Ölçeğinin Katılımcıların Meslekleriyle ilişkisine Yönelik Varyans Analizi

Demografik Özellikler	Kategoriler	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Meslek	Öğrenci	382	3,69	,543	2,562	0,002*
	Öğretmen	117	3,67	,597		
	Akademisyen	63	3,73	,499		
	Sosyal Hizmet Uzmanı	116	3,61	,588		
	Psikolog	75	3,78	,551		
	Sosyolog	31	3,75	,543		
	Çocuk Gelişim Uzmanı	16	3,93	,376		
	Mühendis	90	3,65	,552		
	İşsizim	57	3,70	,552		
	Avukat	71	3,46	,622		
	Şehir ve Bölge Planlamacısı	4	3,97	,164		
	Muhasebe ve Finans Alanı Çalışanı	12	4,02	,279		
	STK Çalışanı	12	4,12	,169		

* $p<0,01$

Katılımcıların mesleklerinin gönüllülük motivasyonu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Tablo 31’de görüleceği üzere, katılımcılarının mesleklerinin ($F=2,562$; $p<0,01$), gönüllülük motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, *STK çalışanı ile öğrenci, öğretmen, akademisyen, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, mühendis, işsiz ve şehir ve bölge planlayıcı arasında* gerçekleştiği görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 13). Bu sonuca göre, katılımcıların meslek grubunun STK çalışanı ya da *öğrenci, öğretmen, akademisyen, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, mühendis, işsiz ve şehir ve bölge planlayıcısı* olmasının, gönüllülük motivasyonlarını farklılaştırdığını ortaya koymaktadır.

Daha öncede ifade edildiği üzere özellikle sosyal ve beşeri bilimler ile eğitim bilimleri alanındaki meslekler kapsamında değerlendirilen (öğretmenlikler, sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji vb.) belirli meslek gruplarında çalışan katılımcıların gönüllü

faaliyetlere katılma ihtimali daha yüksek olabilmektedir (Webb ve Abzug, 2008). Ortaya koyulan araştırma sonuçları değerlendirildiğinde anlamlı olarak daha çok bu meslek grupları arasında tek bir yapı olarak gönüllülük motivasyonlarının farklılaşması alanyazını destekler niteliktedir.

Tablo 32. Değerler Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişisine Yönelik Varyans Analizi

Demografik Özellikler	Kategoriler	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Gelir Düzeyi	2000 ₺ ve altı	16	3,98	,613	2,829	,024*
	2001₺-4000₺	171	3,33	,942		
	4001₺-6000₺	293	3,45	,889		
	6001₺-8000₺	461	3,51	,879		
	8001₺ ve üstü	105	3,38	,921		
Yaş	20 ve altı	207	3,45	,897	1,655	,143
	21-25	394	3,48	,905		
	26-30	256	3,36	,873		
	31-35	94	3,65	,875		
	36-40	39	3,53	,958		
	41 ve üstü	56	3,39	,909		
Eğitim Durumu	Lise ve dengi	12	3,18	,981	,424	,792
	Ön Lisans	28	3,49	,864		
	Lisans	919	3,45	,898		
	Yüksek Lisans	68	3,53	,891		
	Doktora	19	3,44	,890		

*p<0,05

Katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarına gönüllülük motivasyonlarından biri olan değerler motivasyonu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Katılımcıların gelirlerinin (F=2,829; p<0,05), değerler motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 2000 ₺ ve altı ile 2001 ₺- 4000 ₺; 4001₺-6000₺; 8001₺ ve üstü gelir grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 14). Bu sonuca göre, katılımcılardan geliri 2000 ₺ ve altı olanların, geliri 2001 ₺-4000 ₺; 4001₺-6000₺; 8001₺ ve üstü olanlara göre, gönüllülüğe yönelik sahip oldukları değerlere göre motive olmalarında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmaktadır.

Katılımcıların gelir düzeyi ile gönüllülük motivasyonlarından biri olan değerler alt boyutu üzerinden anlamlı bir fark çıkmasına dair Clary ve diğ., (1996) tarafından ortaya koyulan çalışmada da benzer sonuçlar analiz edilmiştir. Özetle, değerler boyutu üzerinden daha düşük gelire sahip olan katılımcıların daha yüksek gelire sahip olan katılımcılara kıyasla gönüllülüğe yönelik sahip oldukları değerler, anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

Katılımcıların yaş ve eğitim durumlarının ($p>0,05$), gönüllülüğe yönelik sahip oldukları değerlere göre motive olmalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya koyulmuştur.

Tablo 33. Takdir Etme Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişisine Yönelik Varyans Analizi

Demografik Özellikler	Kategoriler	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Gelir Düzeyi	2000 ₺ ve altı	16	4,20	,575	2,345	,050*
	2001₺-4000₺	171	3,58	,789		
	4001₺-6000₺	293	3,61	,789		
	6001₺-8000₺	461	3,64	,773		
	8001₺ ve üstü	105	3,60	,826		
Yaş	20 ve altı	207	3,65	,794	3,040	,010*
	21-25	394	3,65	,760		
	26-30	256	3,48	,829		
	31-35	94	3,73	,824		
	36-40	39	3,83	,658		
	41 ve üstü	56	3,77	,655		
Eğitim Durumu	Lise ve dengi	12	3,41	,833	,896	,465
	Ön Lisans	28	3,60	,927		
	Lisans	919	3,62	,783		
	Yüksek Lisans	68	3,77	,745		
	Doktora	19	3,52	,822		

* $p<0,05$

Katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarına gönüllülük motivasyonlarından biri olan takdir etme motivasyonu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Katılımcıların gelirlerinin ($F=2,345$; $p<0,05$), takdir etme motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı

görülmektedir. Bu farklılığın ise, 2000 ₺ ve altı ile 2001 ₺- 4000 ₺; 4001₺-6000₺; 8001₺ ve üstü gelir grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 14). Bu sonuca göre, katılımcılardan geliri 2000 ₺ ve altı olanların, geliri 2001 ₺-4000 ₺; 4001₺-6000₺; 8001₺ ve üstü olanlara göre, gönüllülük açısından takdir edilme motivasyonlarının anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmaktadır.

Katılımcıların gelir düzeyi durumları ile ilişkili olarak takdir etme alt boyutu üzerine alanyazındaki araştırmalar incelendiğinde Esmond ve Dunlop (2004) tarafından ortaya koyulan çalışma sonuçları, gelir düzeyi daha düşük olan katılımcıların takdir etme boyutu üzerinden ortalama puanlarının diğer gelir gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ilgili araştırma sonucu bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Katılımcıların yaşlarının ($F=3,040$; $p<0,05$), takdir etme motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 26-30 ile 36-40 yaş grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 15). Ayrıca, katılımcıların eğitim durumlarının ($p>0,05$), gönüllülük açısından takdir edilme motivasyonlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya koyulmuştur.

Gönüllülerin sahip oldukları yaş, onların tercihlerini, gönüllülük uygulamalarını, iş performanslarını ve gönüllülüğe yönelik eğitimlerini etkileyebilmektedir (Caldwell ve diğ., 2008). Bu çalışma kapsamında da anlamlı çıkan iki yaş gurubunun da takdir etme boyutu üzerinden anlamlı çıkması dikkat çekicidir. Çünkü özellikle üniversite eğitimi tamamlayan gençler için çalışma yaşamının ilk yılları olarak nitelendirilebilecek 26-30 yaş aralığı ile iş yaşamında belirli bir tatminin, doyumun sağlanabileceği 36-40 yaş arası bireylerin gönüllülük faaliyetlerine katılabilme motivasyonunu takdir görme arzusu ile bu boyut üzerinden sınırlı da olsa açıklayabilir.

Ayrıca uluslararası istatistikler bağlamında da, örnek olarak gönüllülük sektörünün gelişmiş olduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde yaş arttıkça daha fazla gönüllülüğe katılım sağlanmaktadır (U.S. Department of Labor, 2016). Alanyazındaki örneklerle benzer olarak bu çalışma kapsamında da 36-40 yaş aralığı üzerinden düşündüğümüzde, yaş artışı gönüllülük alanı içerisinde dikkate değer bir katılıma işaret etmektedir.

Tablo 34. Sosyal Etkileşim Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi

Demografik Özellikler	Kategoriler	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Gelir Düzeyi	2000 ₺ ve altı	16	4,03	,618	2,926	,020*
	2001₺-4000₺	171	3,75	,943		
	4001₺-6000₺	293	3,86	,876		
	6001₺-8000₺	461	3,95	,822		
	8001₺ ve üstü	105	3,70	,983		
Yaş	20 ve altı	207	3,88	,885	1,138	,338
	21-25	394	3,87	,847		
	26-30	256	3,80	,914		
	31-35	94	3,89	,891		
	36-40	39	3,82	,961		
	41 ve üstü	56	4,10	,759		
Eğitim Durumu	Lise ve dengi	12	3,47	1,303	1,996	,093
	Ön Lisans	28	3,50	1,112		
	Lisans	919	3,89	,856		
	Yüksek Lisans	68	3,81	,929		
	Doktora	19	3,89	,859		

*p<0,05

Katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarına gönüllülük motivasyonlarından biri olan sosyal etkileşim motivasyonu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Katılımcıların gelirlerinin ($F=2,345$; $p<0,05$), sosyal etkileşim motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 2000 ₺ ve altı ile 8001₺ ve üstü gelir grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 14). Bu sonuca göre, katılımcılardan geliri 2000 ₺ ve altı olanların, geliri 8001₺ ve üstü olanlara göre, gönüllülük faaliyetlerinde sosyal etkileşimin rolü açısından anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmaktadır. Esmond ve Dunlop (2004) tarafından ortaya koyulan araştırma sonuçları, gelir düzeyi daha düşük olan katılımcıların sosyal etkileşim boyutu üzerinden ortalama puanlarının diğer gelir gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ilgili araştırma sonucu bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Katılımcıların yaş ve eğitim durumlarının ($p>0,05$), gönüllü motivasyonlarından sosyal etkileşime göre motive olmalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya koyulmuştur.

Tablo 35. Tepkisellik Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi

Demografik Özellikler	Kategoriler	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Gelir Düzeyi	2000₺ ve altı	16	4,59	,239	4,367	,002*
	2001₺-4000₺	171	3,95	,947		
	4001₺-6000₺	293	3,74	,996		
	6001₺-8000₺	461	3,75	,989		
	8001₺ ve üstü	105	3,87	,955		
Yaş	20 ve altı	207	3,86	,939	15,812	,000**
	21-25	394	3,82	,980		
	26-30	256	3,47	1,053		
	31-35	94	3,92	,907		
	36-40	39	4,37	,512		
	41 ve üstü	56	4,50	,277		
Eğitim Durumu	Lise ve dengi	12	3,47	1,258	1,896	,109
	Ön Lisans	28	3,57	1,222		
	Lisans	919	3,80	,970		
	Yüksek Lisans	68	4,06	,903		
	Doktora	19	3,78	1,077		

* $p<0,01$, ** $p<0,001$

Katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarına gönüllülük motivasyonlarından biri olan tepkisellik motivasyonu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Katılımcıların gelirlerinin ($F=4,367$; $p<0,01$), tepkisellik motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 2000 ₺ ve altı ile 2001 ₺- 4000 ₺; 4001₺-6000₺; 6001₺-8000₺; 8001₺ ve üstü gelir grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 14). Bu sonuca göre, katılımcılardan geliri 2000 ₺ ve altı olanların, geliri tüm gelir gruplarındakilere (2001 ₺- 4000 ₺; 4001₺-6000₺; 6001₺-8000₺; 8001₺ ve üstü) göre, gönüllülük motivasyonlarından tepkisellik motivasyonuna göre anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmaktadır. Esmond ve Dunlop (2004) tarafından ortaya koyulan

araştırma sonuçları, gelir düzeyi daha düşük olan katılımcıların tepkisellik boyutu üzerinden ortalama puanlarının aynı boyut içerisinde diğer gelir gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ilgili araştırma sonucu bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Katılımcıların yaşlarının ($F=15,812$; $p<0,001$), tepkisellik motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 21-25 ile 26-30; 36-40; 41 ve üstü yaş grupları, 26-30 ile 31-35; 36-40; 41 ve üstü yaş grupları; 31-35 ile 36-40; 41 ve üstü yaş grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 15). Bu sonuca göre bahsi geçen yaş grupları arasında gönüllünün sahip olduğu geçmiş ya da şu anki sorunlarını göz önünde bulundurarak gerçekleştirmek istediği bir 'iyileşme' ihtiyacı olarak adlandırılan tepkisellik boyutu anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların eğitim durumlarının ($p>0,05$), gönüllülük motivasyonlarından tepkisellik motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya koyulmuştur.

Tablo 36. Sosyal Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişisine Yönelik Varyans Analizi

Demografik Özellikler	Kategoriler	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Gelir Düzeyi	2000₺ ve altı	16	4,37	,204	6,657	,000*
	2001₺-4000₺	171	3,92	,855		
	4001₺-6000₺	293	3,69	,885		
	6001₺-8000₺	461	3,61	,889		
	8001₺ ve üstü	105	3,80	,885		
Yaş	20 ve altı	207	3,80	,868	18,928	,000*
	21-25	394	3,72	,884		
	26-30	256	3,41	,871		
	31-35	94	3,69	,901		
	36-40	39	4,26	,671		
	41 ve üstü	56	4,46	,219		
Eğitim Durumu	Lise ve dengi	12	3,55	,987	,977	,419
	Ön Lisans	28	3,42	1,015		
	Lisans	919	3,72	,883		
	Yüksek Lisans	68	3,70	,852		
	Doktora	19	3,84	,857		

* $p<0,001$

Katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarına gönüllülük motivasyonlarından biri olan sosyal motivasyonu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Katılımcıların gelirlerinin ($F=6,657$; $p<0,001$), sosyal motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 2000 ₺ ve altı ile 8001₺ ve üstü gelir grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 14). Bu sonuca göre, katılımcılardan geliri 2000 ₺ ve altı olanların, geliri 8001₺ ve üstü olanlara göre, gönüllülük faaliyetlerinde normatif etkilere uyumu ifade eden sosyal motivasyonunun anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmaktadır.

Alanyazında Clary ve diğ., (1996) tarafından yapılan araştırma kapsamında, gelir düzeyi daha en yüksek olan katılımcıların sosyal boyutu üzerinden ortalama puanlarının aynı boyut içerisinde diğer gelir gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İlgili sonuç bu çalışmanın sonuçlarını tam tersi yönünde tespit edilmiştir. Ancak Esmond ve Dunlop (2004) tarafından ortaya koyulan araştırma sonuçları, gelir düzeyi daha düşük olan katılımcıların sosyal boyutu üzerinden ortalama puanlarının aynı boyut içerisinde diğer gelir gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ilgili araştırma sonucu bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Genel olarak alanyazında gelir ve gönüllülük motivasyonuna yönelik spesifik çalışmalardan biri olarak nitelendirilen Son ve Wilson'ın (2015) araştırması, alanyazında ortaya koyulan çalışmalarda farklı sonuçların yer aldığını ve bu sonuçların farklı ekonomik teoriler kapsamında ele alındığı ifade etmektedir.

Katılımcıların yaşlarının ($F=18,928$; $p<0,001$), sosyal motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 20 ve altı yaş ile 26-30; 36-40; 41 ve üstü yaş grupları, 21-25 ile 26-30; 36-40; 41 ve üstü yaş grupları; 26-30 ile 36-40; 41 ve üstü yaş grupları; 31-35 ile 36-40; 41 ve üstü yaş grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 15). Bu sonuca göre bahsi geçen yaş grupları arasında gönüllünün arkadaş ya da aile gibi diğer kişiler tarafından önemli olan normatif etkilere uyumunu olarak adlandırılan sosyal boyutu anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların eğitim durumlarının ($p>0,05$), sosyal motivasyona göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya koyulmuştur.

Tablo 37. Anlama Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişisine Yönelik Varyans Analizi

Demografik Özellikler	Kategoriler	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Gelir Düzeyi	2000₺ ve altı	16	4,45	,225	1,995	,093
	2001₺-4000₺	171	4,00	,916		
	4001₺-6000₺	293	3,88	,969		
	6001₺-8000₺	461	3,88	,978		
	8001₺ ve üstü	105	3,98	,898		
Yaş	20 ve altı	207	3,96	,923	12,575	,000*
	21-25	394	3,93	,932		
	26-30	256	3,63	1,070		
	31-35	94	3,98	,912		
	36-40	39	4,38	,379		
	41 ve üstü	56	4,57	,206		
Eğitim Durumu	Lise ve dengi	12	3,60	1,276	,753	,556
	Ön Lisans	28	3,88	,980		
	Lisans	919	3,91	,950		
	Yüksek Lisans	68	4,06	,891		
	Doktora	19	3,87	1,048		

*p<0,001

Katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarına gönüllülük motivasyonlarından biri olan anlama motivasyonu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Katılımcıların yaşlarının (F=12,575; p<0,001), anlama motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 20 ve altı yaş ile 26-30; 36-40; 41 ve üstü yaş grupları, 21-25 ile 26-30; 36-40; 41 ve üstü yaş grupları, 26-30 ile 31-35; 36-40; 41 ve üstü yaş grupları, 31-35 ile 36-40; 41 ve üstü yaş grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 15). Bu sonuca göre bahsi geçen yaş grupları arasında gönüllünün gönüllülük aracıyla kazandığı deneyimlerini ortaya koyarak dünya hakkında daha fazla şey öğrenmesi olarak adlandırılan anlama boyutuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların gelir düzeyi ve eğitim durumlarının (p>0,05), anlama motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya koyulmuştur.

Tablo 38. Koruyucu Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi

Demografik Özellikler	Kategoriler	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Gelir Düzeyi	2000 ₺ ve altı	16	4,50	,342	2,140	,074
	2001₺-4000₺	171	4,06	,723		
	4001₺-6000₺	293	4,00	,779		
	6001₺-8000₺	461	3,98	,756		
	8001₺ ve üstü	105	3,96	,825		
Yaş	20 ve altı	207	4,06	,726	8,132	,000*
	21-25	394	4,04	,718		
	26-30	256	3,79	,889		
	31-35	94	4,00	,772		
	36-40	39	4,21	,502		
	41 ve üstü	56	4,39	,321		
Eğitim Durumu	Lise ve dengi	12	4,05	,822	2,323	,055
	Ön Lisans	28	3,60	1,124		
	Lisans	919	4,02	,742		
	Yüksek Lisans	68	3,93	,851		
	Doktora	19	4,02	,520		

*p<0,001

Katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarına gönüllülük motivasyonlarından biri olan koruyucu motivasyonu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Katılımcıların yaşlarının (F=8,132; p<0,001), koruyucu motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 20 ve altı yaş ile 26-30; 41 ve üstü yaş grupları, 21-25 ile 26-30 yaş grupları, 26-30 ile 36-40; 41 ve üstü yaş grupları, 31-35 ile 41 ve üstü yaş grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 15). Bu sonuca göre bahsi geçen yaş grupları arasında olmasına göre gönüllünün gönüllülük aracıyla kişisel sorun ya da suçluluk gibi kendisi hakkındaki negatif duyguları azaltılması olarak adlandırılan koruyucu boyutunun anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların gelir düzeyi ve eğitim durumlarının (p>0,05), koruyucu motivasyona göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya konulmuştur.

Tablo 39. Kariyer Gelişimi Boyutunun Katılımcıların Demografik Özellikleriyle İlişkisine Yönelik Varyans Analizi

Demografik Özellikler	Kategoriler	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Gelir Düzeyi	2000₺ ve altı	16	2,43	,487	4,720	,001*
	2001₺-4000₺	171	3,11	,889		
	4001₺-6000₺	293	3,13	,901		
	6001₺-8000₺	461	3,25	,924		
	8001₺ ve üstü	105	3,00	,930		
Yaş	20 ve altı	207	3,09	,941	1,472	,196
	21-25	394	3,18	,892		
	26-30	256	3,24	,991		
	31-35	94	3,15	,873		
	36-40	39	3,08	,820		
	41 ve üstü	56	2,92	,673		
Eğitim Durumu	Lise ve dengi	12	3,20	1,004	,165	,956
	Ön Lisans	28	3,29	,796		
	Lisans	919	3,15	,914		
	Yüksek Lisans	68	3,16	,961		
	Doktora	19	3,14	,958		

*p<0,01

Katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarına gönüllülük motivasyonlarından biri olan kariyer gelişimi motivasyonu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Katılımcıların gelirlerinin (F=4,720; p<0,01), kariyer gelişimi motivasyonuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın ise, 2000 ₺ ve altı ile 2001 ₺- 4000 ₺; 4001₺-6000₺; 6001₺-8000₺; 8001₺ ve üstü gelir grupları arasında olduğu görülmektedir (Post-hoc testine yönelik detaylar için bkz. EK 14). Bu sonuca göre, katılımcılardan bahsi geçen gelir grupları arasında olmasına göre, gönüllülük faaliyetlerinde kariyer gelişimi motivasyonu açısından anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmaktadır. Katılımcıların yaş ve eğitim durumlarının (p>0,05), gönüllülük faaliyetlerinde kariyer gelişimine göre motive olmalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya koyulmuştur.

Clary ve diğ., (1996) tarafından ortaya koyulan araştırma sonuçları, gelir düzeyi daha yüksek olan katılımcıların kariyer gelişimi boyutu üzerinden ortalama puanlarının aynı

boyut içerisinde diğer gelir gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ilgili araştırma sonucu bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

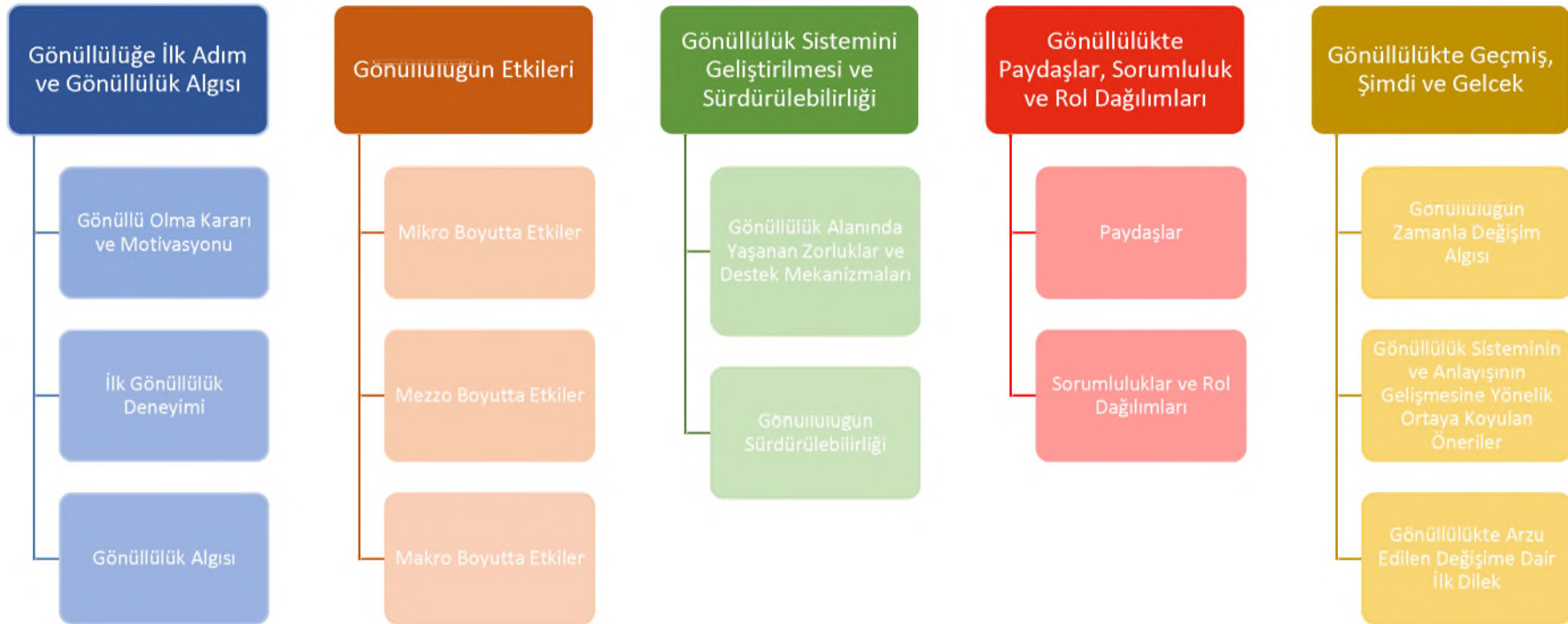
Araştırma kapsamında katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarına gönüllülük motivasyonlarının içerisinde yer alan karşılıklılık ve benlik saygısı motivasyonları üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına yönelik Varyans analizi yapılmıştır. Fakat katılımcıların gelir düzeyi, yaş ve eğitim durumlarının ($p>0,05$), gönüllülük faaliyetlerinde karşılıklılık ve benlik saygısı göre motive olmalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya koyulduğundan tablo olarak verilmemiştir.

4.2. NİTEL ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUM

Bu bölümde derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin analizi yapılarak ortaya çıkan bulgular ilgili temalar altında sunulmaktadır. Çalışma kapsamında elde edilen bilgiler incelendiğinde toplamda 5 ana tema ortaya çıkmıştır. İlgili temalar; (1) Gönüllülüğe ilk adım ve gönüllülük algısı, (2) Gönüllülüğün etkileri, (3) Gönüllülük sisteminin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliği, (4) Gönüllülükte paydaşlar, sorumluluklar ve rol dağılımları ve son tema olarak ise (5) Gönüllülükte geçmiş, şimdi ve gelecek olmak üzere toplam 5 tema olarak kararlaştırılmıştır.

Analiz sürecinde gönüllüler ve uzman/karar vericiler ile yapılan görüşmeler bir arada değerlendirilmiş; her iki grubun anlatıları, yarı yapılandırılmış görüşme formunda belirtilen ortak sorular bağlamında aynı tema ve kategoriler altında toplanması uygun görülmüştür. Görüşmeler kapsamında, iki gruba yönelik ortak olmayan sorulara ilişkin bulgular ise ilgili temalar altında alt temaların ve kategorilerin açıklanması sürecinde ifade edilmektedir.

Şekil 6. Ana Temalar ve Alt Temalar

4.2.1. GÖNÜLLÜLÜĞE İLK ADIM VE GÖNÜLLÜLÜK ALGISI

“Gönüllülüğe İlk Adım ve Gönüllülük Algısı” üç alt tema üzerinden ifade edilecektir. Bu alt temalar; ‘*gönüllü olma kararı ve motivasyonu*’, ‘*ilk gönüllülük deneyimi*’ ve ‘*gönüllülük algısı*’ olarak belirlenmiştir.

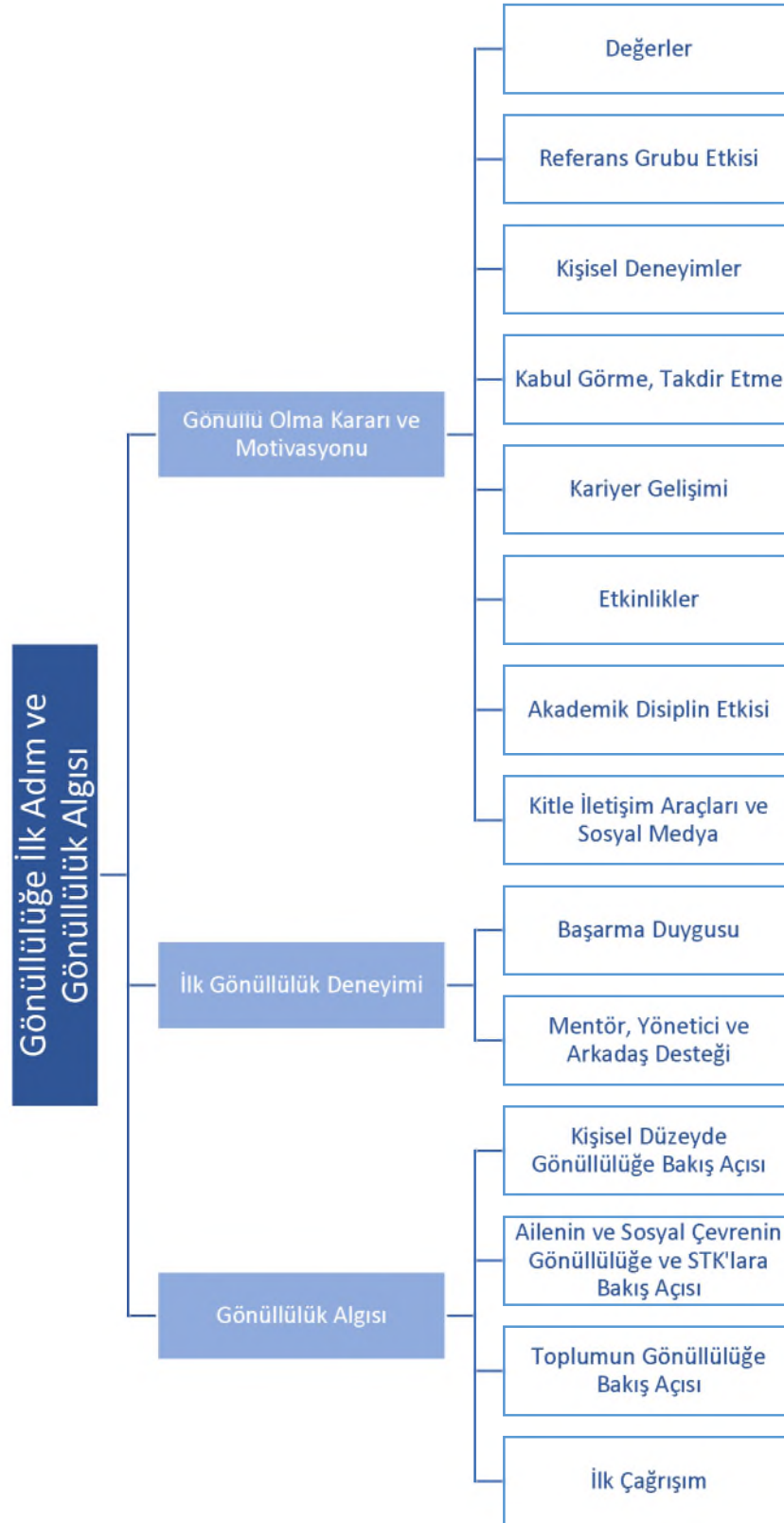
İlgili alt temalar içerisinde sırasıyla verilen ‘*gönüllü olma kararı ve motivasyonu*’ ve ‘*ilk gönüllülük deneyimi*’ (iki alt tema) sadece gönüllülerin kendi gönüllülük deneyimleri üzerinden ifade ettikleri bilgiler ışığında oluşturulmuştur. Geriye kalan son alt tema olan ‘*gönüllülük algısı*’ ise yarı yapılandırılmış görüşme formunda belirtilen ortak sorular bağlamında ortak tema ve kategoriler olarak görebileceğimiz hem gönüllülerin hem uzman ve karar vericilerin görüşleri sonucunda oluşturulmuştur.

Gönüllü bireylerin gönüllülüğe ilk adımının ve gönüllü olma motivasyonlarının analiz edilmesi, onların harekete geçiren etmenleri kendi deneyimleri üzerinden görülebilmemiz adına büyük önem ifade etmektedir. Ayrıca bu noktada hem gönüllülerin hem de uzman ve karar vericilerin gönüllülüğe yönelik sahip oldukları algılar ve çağrışımlar da onların kendi gönüllülük deneyimlerinin yansımaları olarak tezahür edilebilir.

4.2.1.1. Gönüllü Olma Kararı ve Motivasyonu

Gönüllülük kararı ve motivasyonuna yönelik alanyazında ortaya koyulan çalışmalar birçok değişkeni içinde barındıran geniş bir yapıyı anlatmaktadır. Bu yapı içerisinde en temel ayırım gönüllülerin motivasyonlarının içsel ve dışsal nedenler üzerinden inceleyen çalışmalar üzerinden yapılmıştır (Hiatt ve diğ., 2000; Swartz ve Colvin, 2014; Dageid ve diğ., 2016). Özellikle içsel motivasyonların etkisiyle, kişilerin belirli psikolojik ihtiyaçlarına karşılama çabası ve dışsal motivasyonlarla belirli para kazanma, bir hedefe ulaşma çabaları bu yolda onları gönüllülük eylemine yönlendirmektedir (Deci ve Ryan, 2000; Larsson, 2016). Ayrıca içsel ve dışsal motivasyonlarla birlikte alanyazında bahsedilen bir diğer ayırım ise kişilerin alturistik ve egoistik bir yaklaşım üzerinden gönüllülük eylemine geçmeleri vurgusudur. Bu noktada özellikle kişilerin gönüllülük motivasyonunda alturistik davranışla hareket eden birey, içsel bir motivasyonla eyleme geçerken, egoistik bir yaklaşımlar hareket eden birey, kişisel çıkarların daha merkezi olduğu bir düşünce ile hareket etmektedir (Wilson, 2000; Phillips ve Phillips, 2011).

Şekil 7. Gönüllülüğe İlk Adım ve Gönüllülük Algısı Ana Teması Altında Kümelenen Alt Tema ve Kategoriler

Bahsedilen gönüllülük motivasyonları temel bir ayırım niteliği taşımaktadır ve bireylerin bu motivasyon içerisinde sınırları kesin bir çizgi içermemekle beraber değişkenlik gösterebilir. Bu noktada gönüllü olma kararına yönelik incelenen motivasyonlar geniş bir yelpaze içerisinde birçok çalışmada ifade edilmiştir (Clary ve diğ., 1998; Wilson, 2000; Omoto ve Snyder, 2002). Bu çalışma kapsamında ise gönüllü bireyler ile yapılan derinlemesine görüşmelerle onların gönüllülük kararları ve motivasyonlarına yönelik belirli kategoriler oluşturulmuştur. Bu kategoriler alanyazında oluşturulan birçok motivasyon ile eşdeğerlilik göstermektedir.

4.2.1.1.1 Değerler

Değerler, bireyler tarafından içselleştirilen ve paylaşılan inançlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Engel ve diğ., 1995). Ayrıca değerler, insanların özel ve kamusal yaşamın tüm alanlarında, karar verirken önemli olduğuna inandıkları şeyleri destekleyen rehber ilkelerdir (Haste, 2018). Bu anlamda kişilerin gönüllülük kararlarının arkasındaki bileşenlerden biri olan değerler birçok çalışmada da ön plana çıkmaktadır (Clary ve diğ., 1996; Omoto ve Snyder, 2002; Milligan ve Fyfe, 2005). Özellikle Clary ve diğ., (1996) gönüllülük motivasyonuna yönelik yürütmüş oldukları ulusal anket çalışmasındaki kişileri harekete geçiren bileşenlerden bir tanesinin değerler olduğunu ifade etmişlerdir.

4.2.1.1.1.1. Kişisel değerler ve özellikler

Gönüllülerin sahip oldukları kişisel değerler ve özellikler, onların gönüllülük alanı içerisine dahil olabilmeleri, bu alanda var olabilmeleri ve gönüllülük alanının ortaya koyduğu dinamik sürece uyum gösterebilmeleri açısından büyük önem ifade etmektedir. Bu anlamda örneğin GK2 kodlu katılımcı "*Aslında şöyle kişisel özelliklerimden en önemlisi sakın biri değilimdir. O yüzden gönüllü olduğunuzda da temas ettiğiniz kişilerle çok aktif bir katılım gerçekleştirmeniz gerektiğini düşünüyorum. Bu da gönüllü olma sürecimde benim için önemli bir etkendi. O yüzden girişimci ruhum, insanlarla rahat iletişim kurmamda bana yarar sağladığını düşünüyorum.*" ifadesiyle gönüllülük alanına yönelmede kişisel değerleri ve özellikleri bağlamında girişimci bir ruha sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda gönüllülük alanının bahsedilen dinamizmi, girişimci ruha sahip olan bireyler açısından bir cezbedici alan olarak görülebilmektedir. Örneğin GK6 kodlu katılımcının vurguladığı üzere, "*Yani bu anlamda şunu söyleyebilirim, birincisi*

girişimci özelliğim olabilir. Neden girişimcilik diyorum, şöyle örnek vereyim, eğer bir şey benim ilgimi çekiyor ise ben onun içinde olmalıyım. Özellikle koordinasyon, bir şeyleri organize etme, bir şeyleri yönetme olayını ben liseden beri seviyorum." ifadesi gönüllülük alanının girişimci ruha sahip bireyler için büyük bir uygulama alanı olabileceğini gösterir niteliktedir.

Kişisel değerler ve özellikler bağlamında bir diğer ön plana çıkan özelliklerden bir tanesi ise özellikle gönüllü olarak faaliyet göstermek istediğiniz alanın hedef kitlesi ile ilişkisi olabilir. Dolayısıyla çocuk refahı alanı üzerinden gönüllülük motivasyonuna yönelik öne çıkan kişisel bir değer çocuk sevgisidir. Örnek olarak, GK9 kodlu katılımcı "*Ben biraz daha çocuklarla vakit geçirmeyi seviyorum. Benim hoşuma giden bir durum bu. Hani onlarla oyun oynuyor olmak, onlarla vakit geçiriyor olma kısmı benim için şey bir durumdu, hani gönüllü olmaya itebilen bir durumdu. Bir de hani yardım etmeyi sevmek olabilir. Daha çok gönüllü olmamdaki en büyük neden çocuk sevgisi üzerine diyebilirim."* ifadesiyle çocuk sevgisi vurgusu aslında çocuk refahı alanında gönüllü olmak için bireyi harekete geçiren bir etki olarak anlaşılmaktadır.

Değerler, eylemlere ve yargılara yol açan benzersiz inançlardır ve iki işlevi vardır. Bu işlevleri: kalıplar (davranış rehberleri) ve motivasyon (bir değeri gerçekleştirme çabasının ifadesi) olarak ifade edilmiştir (Rokeach, 1973). Bu bağlamda gönüllülüğe yönelik kişisel değerler motivasyonu üzerinden eyleme geçirebilecek olan çocuklara yönelik bakış açısı, çocuğun dünya üzerinde hak ettiği değeri yeterince görememesi düşüncesi, bireylerin gönüllü olmalarında bir motivasyon olabilir. Bu bağlamda GK24 kodlu katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

"Onun dışında çocuk refahı üzerine, ben çocuklarla çalışmaya karar verdiğimde bu dünya üzerinde en fazla bir şeyler yapılmayı hak eden insan popülasyonu olduğunu düşündüğüm için çocuklarla çalışmaya karar verdim." GK24

Çocuk alanına yönelik çocuklarla anlaşabilmek ve onlarla doğru iletişim kurabilmek de bu alana yönelimde artı bir değer ifade etmektedir. Bu anlamda GD2 kodlu katılımcının "*Çocuklarla anlaşma noktasında iyi olduğumu gözlemlemiştim. Aslında birçok insanla iletişim kuruyoruz ama özellikle çocuklarla daha iyi iletişim kurabilmem ve kişisel olarak da aktif olmam gönüllülük alanına yönelmem de yarar sağladı diye düşünüyorum. Genel*

olarak iletişim becerilerinin çok önemli olduğunu düşünüyorum." ifadesi çocuklarla iletişimin de bir motivasyon kaynağı olduğunu göstermektedir.

Son olarak değerler alt teması ve kişisel değerler kategorisi içerisinde ön plana çıkan değerlere yönelik motivasyon bileşenleri merhamet ve vicdan vurgularıdır. Örneğin;

"Yani biraz da vicdan, merhamet insanları gönüllülüğe itiyor. Ne bileyim yolda yürürken işte bir kedi görsem mutlaka başını okşarım, köpek görsem onu da severim, işte ne bileyim arka canımız da kediler vardır, onlara mama veririm. İnsanlara sürekli yardımcı olurum. Demek ki gönüllülüğe yönelmem de bu merhametimle gerçekten içten gelen bir şey diye düşünüyorum." GK11

Merhamet ve vicdan bileşenleri bir anlamda değerler kapsamında analiz edilen ve diğer kategori olan faydalı olma ve yardım etme ile de yakından ilişkilidir. Özellikle bireylerin yardımsever bir kişiliğe özelliğine sahip olma vurgusu bu iki kategori arasında ilişkili olduğunu vurgular niteliktedir. Faydalı olma ve yardım etme kategorisinde bireyler o davranışa daha çok vurgu yaparken, kişisel değerler altında ise daha çok kişilik özelliğine vurgu yapmaktadır.

Gönüllülerin çocuk refahı alanına yönelik gönüllü olma kararlarının altında yatan değerler motivasyonu içerisinde bireyler birçok alt bileşeni aynı anda benimsenmiş ve öyle harekete de geçmiş olabilirler. Buna anlamda yukarıda açıklamış olduğumuz diğer bileşenlerin bir arada olabileceğine yönelik GK12 kodlu görüşmecinin ifadeleri dikkat çekicidir.

"Ben biraz merhametliyim, biraz yufka yürekliyim, çocuk odaklıyım. Çocuklara, çocuk hakları odaklı yaklaşmanın peşindeyim. Çocuklara hiç dayanamıyorum. Anne babaların zor durumda kalmasına hiç dayanamıyorum. Yani şey gibi düşünüyorum. Bir konuda bilgin varsa ve bu konuda insanlara yardımcı olabiliyorsan her zaman bilginin de bir zekatı olduğuna inanıyorum. Bu şekilde aslında bu gönüllülük projeleri ile de ben belki de bilgimin zekatını veriyormuşum gibi düşünüyorum. O beni çok mutlu ediyor, manevi bir tatmin bırakıyor." GK12

Belirtilen ifade; çocuk sevgisinin, çocuklara hak odaklı yaklaşımın, maneviyatın, merhamet ve vicdan vurgusunun ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu ifadeden de anlaşıldığı üzere, değerler alt teması içerisinde kişisel değerler alt kategorisi dahi kendi içerisinde birden çok motivasyonel bileşeni içerebiliyor.

Genel olarak baktığımızda gönüllü davranışın çeşitli yönleri ile ilişkili motivasyonel özellikleri açıklamada, kişisel özellikler ön planda olabilmektedir (Bekkers, 2004). Kişilerin gönüllülük alanına yönelik sahip oldukları kişisel motivasyonlar daha geniş bir kültürel anlayış kümesini de göz ardı etmeksizin belirli kişisel değerlerin ve inançların bir ifadesi olarak kabul edilir (Dekker ve Halman, 2003; Wuthnow, 1991).

4.2.2.1.1.2. *Faydalı olma, yardım etme*

Gönüllülerin sahip oldukları gönüllülük motivasyonlarını anlamak amacıyla yapılan araştırmalarda değerler boyutu üzerinden faydalı olma, yardım etme gibi daha çok alturistik öğelere vurgu yapan birçok çalışma alanyazında mevcuttur (Latting, 1990; Clary ve diğ., 1998; Plummer, 2008). Bu noktada başka kişi odaklı (other-oriented) bir düşünce yapısı ile harekete geçilen bir güdüden, motivasyondan bahsedebiliriz. Bu anlamda GK7 kodlu katılımcı *"Hani yardım etmeyi seviyorum. Sonuçta birilerinin hayatına dokunmayı seviyorum. Böyle gönüllülüğe başladım. Hani kişisel özellik dediğiniz zaman hani bu özellik ve dediğim gibi söylenmek yerine artık bir şey yapmak lazım."* ifadesiyle yardım etme, faydalı olma vurgusu yapmaktadır. Haski-Leventhal ve Bargal'ın (2008) çalışmalarında da vurguladığı üzere insanlar birilerine yardım etmek için gönüllülüğe başlayabilirler.

Yardım etme düşüncesi ile gönüllülüğe başlayan bireylerin yardım ettikleri kişilere sağlayacakları fayda dışında, kendine fayda anlamında da yaratacağı artı değer önemlidir. Bu noktada GK17 kodlu katılımcı kendine fayda konusunu şöyle açıklamaktadır;

"En başından beri böyle sürekli bir şeylere, birilerine yardım etmek, bir şeylerle uğraşmak benim hoşuma gidiyor. Böyle birkaç etkinliğe gittikten sonra da bana iyi geldiğini fark ettim. Devam edeyim dedim. Özellik açısından da yardımseverlik gerçekten ben de var. Ona inanıyorum. Yardım etmeyi çok seviyorum. Dünyayı iyiliğin kurtaracağına inanıyorum ve o yüzden merhametliyim. İşte hayvanlara karşı özellikle çok ayrı bir sevgim, şefkatim var. Bu şekilde, bunlarla başladım diyebilirim." GK17

Aynı zamanda gönüllülük adına insanlara yardımcı olmak toplumsal anlamda da bağın kuvvetlenmesine, güçlenmesine olanak tanıyabilir. Özellikle bu tür ilişkisel temaslar, insanları kutuplaştıran ve sosyal bağları zayıflatan çatışmalardan sonra topluluk direncinin inşasında özellikle önemlidir (Hustinx, 2010a). Bu anlamda GK14 kodlu

katılımcının ifadesi ilişkiler bağlamında yardım etmenin ve de gönüllülüğün önemini vurgular niteliktedir.

“İşte ben insana yardımcı olmayı, herhangi bir durum, sorun ya da herhangi bir ihtiyaç doğrultusunda onlara yardım etmeyi çok severim. Böylelikle ilişkilerimiz güçlenir. Arkadaşlarıma da öyle, aileme de öyleyimdir. Bu ilişkilerin güçlenmesine yönelik arzum ve yardımseverlik içgüdüm beni gönüllülüğe yönlendirmiştir.” GK14

Yardım etmek, faydalı olmak konusunda toplum düzeyinde de bir faydaya yönelik, toplumsal sorunlar üzerinden hareketle eyleme geçilen bir gönüllülük anlayışından da bahsedebiliriz. Gönüllülüğün amaçları içerisinde daha zengin bir toplumsal dokunun yaratılması ve toplumsal sorunların çözülmesi de almaktadır (Brown ve Prince, 2016; Cheung, 2006). Bu anlamda GK19 kodlu katılımcı “*Ben bu topluma bir fayda sağlamak istiyorum düşüncesiyle, ben bir şeyler yapmak istiyorum, toplumsal faydaya yönelik bir aktivite gerçekleştirmek istiyorum diye bir düşünceyle harekete geçip gönüllü oldum.*” ifadesiyle toplumsal düzeyde faydalı olma ve yardım etme vurgusu yapmaktadır. Ayrıca GK18 kodlu katılımcının da ifadeleri bir değer olarak faydalı olma ve toplumsal sorunların çözümü için harekete geçme bileşenini gösterir niteliktedir.

"Şöyle, yani ben aslında toplumsal sorunların çözümünde rol oynamak için bir arayış içindeydim. Aynı zamanda birilerine yardım etmek de istiyordum. Üniversiteye ilk girdiğimde çok aktif değildim ve yani bu şekilde devam etmez diye düşündüm. Biraz araştırırken gönüllü olduğum STK'ya denk geldim. Bir oryantasyon düzenliyorlardı ben de katılayım dedim. Arkadaşlarıma söyledim. Onlar benimle gelmek istemediler. Onları çok açmadı. Böylece kendi başıma gittim. Sonrasında bir iki tane etkinliğe katıldım derken gönüllülüğü sevdim, hoşlandım ve sonrasında da devam ettim." GK18

Sonuç olarak faydalı olma ve yardım etme bileşenleri bağlamında sahip olunan değerlere bakıldığında kişilerin sahip olduğu alturistik değerler, faydalı olma isteği, toplumsal sorunlar karşısında yardım etmek güdüsü, isteği ön plana çıkmaktadır. Bunlarla ilişkili olarak sosyal bağların güçlenmesi arzusu ile hareket etme de ayrı bir motivasyon olarak görülebilir.

4.2.1.1.2. Referans Grubu Etkisi

Bireylerin gönüllü olma kararları ve motivasyonlarına yönelik içerisinde buldukları çevreler (aile, arkadaş, iş, vb.) onları doğrudan etkileyebilmektedir. Gönüllüler ailelerinin, arkadaşlarının, komşularının ortaya koyduğu birçok görüş ve yorum ile

gönüllü olma yönünde karar alabilmektedir (Roberts and Devine, 2004). Bunun yanı sıra bireyin çevresinin desteği ve beklentisi o kişinin gönüllü olması yönünde bir beklentiyi de ortaya çıkarabilmektedir (Stryker ve Serpe, 1982). Bu bağlamda GK23 kodlu katılımcının ifadeleri *"İlk beni teşvik eden annemdir. Annemle ben programı izledik ve annem benim kayıt olmam konusunda zorladı ve kayıt oldum. Annem bana zorla formu doldurttu."* gönüllü olmada ailenin yapmış olduğu etkiyi açık bir şekilde göstermektedir.

Gönüllü olma kararına yönelik arkadaş çevresi de aile gibi bir rol oynamaktadır. Özellikle bireylerin arkadaşlarının gönüllü faaliyetler sürdürmesi o bireyleri de gönüllülük alanına çekebilmek adına aracı bir rol oynamaktadır. Bu noktada GK9 kodlu katılımcının ifadeleri arkadaş çevresinin etkisine yönelik etkiyi açıkça göstermektedir.

"Ben zaten geçmiş deneyimlerimden dolayı gitmek istiyordum ama birilerinin de beni kamçılaması gerekiyordu. Bu süreçte yakın arkadaşlarım çok destek çıktılar bana ve yakın arkadaşlarım da yine ilkokuldayken vâkıfa beraber gittiğim arkadaşlarımdı. Sonrasında bir tık daha onlar beni desteklediler bu konuda. Dedim ki "evet bunu yapmalıyım. Boş vakit ise boş vakit ve ben kendime bir şeyler katmak istiyorsam, bunu topluma da bir katkı olarak yapabilirim." dedim ve zamanımı bu şekilde doldurabilirim düşüncesi ile başladı aslında benim için. Sonrasında da artık boş vaktim olmasa bile bunun için ben vakit yaratmalıyım düşüncesine dönüştü diğer dönemlerde de ve o şekilde ilerledim." GK9

Bireylerin sahip oldukları sosyal çevreleri içerisinde tanıştıkları kişiler veya aynı kurumda çalıştığı iş arkadaşları onların gönüllülük motivasyonlarında ve gönüllü olmalarında aracı bir rol oynayabilir. Bu anlamda GK11 kodlu katılımcı, *"Orada Pembe diye bir arkadaş vardı. Gönüllü sorumlusuydu o arkadaş. Kızım aracılığı ile tanışmıştım. O çok şey yaptı işte gönüllü olmama destek verdi, sırtımdan yitti yani resmen. Onun çok yardımı olmuştu gerçekten. Buna adım atmamda onun çok büyük desteği ve emeği vardı."* şeklinde ifade etmiştir. Hustinx ve arkadaşlarının (2005) yapmış olduğu çalışma, gönüllülük yapan ailelerin, arkadaşların veya öğretmenlerin bireyleri gönüllü olmaya teşvik ettiği yönündedir. Bu bağlamda GK10 kodlu katılımcının deneyimleri bu görüşü destekler niteliktedir.

"Gönüllülüğü dediğim gibi vakıfta gönüllülük yapan avukat aracılığı ile o zaman öğrendim. O güne kadar gönüllülük benim için neydi? Benim için o zamana kadar Gönül Yazar'ın isminden ibaret bir kelimeydi. (Gülüşme) Sonra gönüllülüğü öğrendik. Sağdan soldan baktık gönüllülük nedir, ne iş yapar bu gönüllü olan kişiler dedim. Evet, yani bende yapabilirim, yapabileceğime kanaat getirerek başladım." GK10

Sonuç olarak bireylerin gönüllü olmasında ailelilerinin, arkadaşlarının ve daha geniş anlamda sosyal çevrelerinin referans grubu olarak etkisi anlaşılmaktadır.

4.2.1.1.3. Kişisel Deneyimler

Bireylerin yaşamları içerisinde karşılaştıkları olaylardan, durumlardan elde ettikleri yaşam deneyimleri onların gönüllü olabilmelerinde bir motivasyon kaynağı olabilmektedir. Bunun en temel örneklerini koruyucu aile modeli üzerinden görebilmekteyiz. GK4 kodlu katılımcının bu alana yönelik ifadeleri "*Şöyle, ben kendim koruyucu aile oldum. Koruyucu aile olduktan sonra vakıfa ulaştım. Benim gönüllü olarak katkı vermem aracılığı ile de onlar danışanları bana yönlendirmeye başladılar. Bu şekilde gönüllü olarak bir destek sağlıyorum*" gönüllü olmasında koruyucu aile olmasının etkileri açık şekilde göstermektedir. Bunun dışında koruyucu aile deneyimi içerisinde sadece ebeveyn olarak değil, çocuk olarak da bu süreci deneyimlemek kişilerin yaşamlarını gönüllülük motivasyonu üzerinden etkileyebilmektedir. Bu sürece yönelik GK1 kodlu katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

"Ben koruyucu ailede büyüdüm. Ben şanslı büyüyen çocuklardanım. Yuvada daha böyle personel ile büyümek yani biraz daha sıkıntılı nasıl desem en basitinden gözü bozuk oluyor o kadar çocuk arasından fark edilmeyebiliyor. Daha bir sürü şey. Ben de böyle hani düşünmüştüm benim gibi şanslı olamayan çocuklar için orada bir şey yapmam gerekiyor böylelikle sivil toplum kuruluşunu buldum, gittim ve gördüm. Böyle oldu."

Jackson ve Adarlo'nun (2016b) ortaya koyduğu çalışmada da belirtmektedir ki bireylerin yaşamları içerisinde elde ettikleri deneyimler onların gönüllü olmaları yönünde bir karar almasına etki edebilmektedir. Bahsedilen deneyimlerle ilişkili olarak küçük yaşta gönüllülerin gerçekleştirdiği hizmetlerden faydalanıcı olma deneyimi de kişileri gönüllü olmaya motive edebilmektedir. Buna yönelik GK9 kodlu kullanıcının ifadeleri gönüllülük faaliyetinin küçük yaşta kullanıcısı olarak deneyimlemenin ileriki yaşlarda gönüllü olmaya etkisi üzerine etkisini net bir şekilde göstermektedir.

"Şöyle benim vakıf ile tanışmam ilkokuldan başlıyor hatta anaokulundan başlıyor. O zamanlar vakıfta anaokulu ile ilgili bir şeyler, etkinlikler vardı. Ben oraya gidip geliyordum. Sonrasında ilkokula başladığımda da vakıfa okulum aracılığıyla gitmeye başlamıştım. O zaman da zaten hani oradaki abileri, ablaları gördüğümde, gönüllü olanları gördüğümde benim için çok farklı bir şey, bir durumdu ve çok istiyordum. Bende böyle olabilir miyim acaba diye hayaller kurduğum oluyordu

yani. O yüzden böyle bir tık daha benim için çocukluğumdan gelen bir hayaldi diyebilirim. Sonrasında işte 18 yaşını geçtikten sonra dedim ‘artık bu konuda bir şeyler yapabilirim’ dedim ve gönüllü oldum." GK9

GK9 Kodlu katılımcının ifadesine benzer olarak GK19 kodlu katılımcının da ifadeleri küçük yaşta hizmetten faydalanıcı olsa bile gönüllülük alanına yönelik deneyimin gönüllülük motivasyonlarını nasıl etkilediğini açık şekilde göstermektedir.

"İşte TEGV çocuğuydum zaten küçükken annem bizi göndermiş. Daha sonra 16 yaşında da böyle bir şeyler yapmam gerekiyor gibi bir his kapladı içimi. Bu his neden kapladı bilmiyorum ama o zaman araştırdım internette ve TEGV'yi buldum ama online sistemden başvurumu maalesef kabul etmediler. Bende mail attım nasıl gönüllü olabilirim falan diye. Daha sonra onların yeni bir birimi vardı bize yakın olan oraya gittim. O birim de Fatih'te bir birimdi. Annem benim gönüllülük yapabileceğime dair bir kağıt imzaladı. Ondan sonra gönüllülük yapmaya başladım" GK19

Gönüllülerin geçmiş gönüllülük motivasyonlarına yönelik yapılan araştırmalar bireylerin sahip oldukları kişisel durumlar, deneyimler ve kişisel özelliklerin onların gönüllü olma kararlarında önemli bir bileşen olarak etki ettiğini ortaya koymaktadır (Tschirhart ve diğ., 2001; Pitkeathley, 1985). Daha önce bahsedilen deneyimlerin yanı sıra bireylerin aileleri içerisinde yaşadıkları olaylar, durumlar ve deneyimler onların gönüllü olma kararlarını etkileyebilmektedir. Buna yönelik GK21 ve GK24 kodlu katılımcıların ifadeleri, gönüllü olmalarının altında var olan motivasyonel faktörlere yönelik, yaşamış oldukları kişisel deneyimlerin ne kadar önemli olduğunu ön plana çıkarmaktadır.

"Babamın vefat etmesi evet bayağı büyük bir rol oynadı. Ama genel olarak zaten dünya böyle gidişat olarak pek şey değil, iyi değil. Açıkçası insanlık dünyada çok iyi bir yere gitmediği için insan bir umut arıyor, bir iyilik istiyor yani. Bilmiyorum küçükken de çok yakından gördüğüm için böyle şeyleri, birçok aile üyesi de, akrabalarımız da kanserden vefat etti. Dolayısıyla bu vâkifi da çok yakından görüyordum. İşte yengemden dolayı sürekli göz önündeydi. Sonra işte aklım daha başıma gelince, büyüyünce "neden böyle bir şey yapmayım ki? Neden yardım etmeyeyim?" dedim. Sonuçta o çocuğun gülümsemesi birçok şeye bedel. Çok güzel bir şey. Öyle karar verdim. Ailem zaten hep destekledi. Onlar da istediler. Ondan dolayı bir sıkıntı çekmedim." GK21

"Benim kız kardeşim atipik otizimli. Kardeşimin bu durumu bir önyak olmuş olabilir ama yani gönüllü olmayadabilirdim, gönüllü çalışmayadabilirdim. Ben bunu şu şekilde düşündüm; şimdi bu süreçte çok fazla şeye şahit oluyorsunuz ve deneyimliyorsunuz. Yani bilinçsizlik çok fazla ve hani bunu gerçekten nasıl söyleyeyim size, duyulandan görülene hemen inanmak, hemen onu doğru olarak

kabul etmek de çok fazla. Mesleki olarak da bunu çok fazla gördüğüm için işin gönüllü boyutunda da olmak istedim." GK24

Genel olarak kişisel deneyimlere baktığımızda görüşmeler ekseninde bireylerin yaşamları içerisinden elde ettikleri deneyimler onların gönüllü olmalarında bir motivasyon kaynağı olarak görülebilir.

4.2.1.1.4. Kabul Görme, Takdir Edilme

Gönüllülük motivasyonları içerisinde kabul görme ve takdir edilme motivasyonu kişilerin gönüllülüğe başlama niyetini ve başladıktan sonra da sürdürülebilirliğini arttıran bir unsur olarak görülmektedir. Bireylerin kendini değerli hissetmesi, bu değer özellikle gönüllülük yapması durumunda artacağı vurgusu onların bu alana dahil olmasında artı bir değer yaratmıştır. Buna yönelik GK6 kodlu katılımcı, *"En önemlisi bulunduğum ortamda insanlar kültürel arka planımdan dolayı beni yargılamıyordu ve söylediğim şeyleri herkes ciddiye alıyordu. Her ne kadar saçmalasam da insanlar beni dikkate aldı ve bu olay daha çok beni böyle içine çekti. O zaman dedim ki yani bu benim hani içinde olmam gereken bir alan."* şeklinde kabul görme, takdir görme duygusunu ifade etmiştir.

İnsanların yaşamlarına yönelik sahip olabilecekleri bir hedef ve değer, onların yaşamlarının anlamı ve yapısı üzerinde bir değişim yaratmaktadır. Bu bağlamdan hareketle bireylerin kendilerinin buldukları ortamlarda kabul görmüş olma ve güvenli hissetme duygusu ile gönüllülük ve diğerlerine yardım etme süreci ortaya çıkabilir (Musick ve Wilson, 2003). Bu da onların yaşamlarının anlamını ve yapısının başka yöne evrilmesine olanak tanır. Görüşmeler kapsamında GK6 kodlu katılımcının ifadeleri gönüllülük motivasyonunun kabul görme, takdir edilmeden ne kadar etkilendiğinin en açık kanıtıdır.

"Dedim ya kimse beni kültürel arka planımdan dolayı yargılamadı. Beni olduğum gibi kabul eden ortamlarda ben kendim gibi olduğum zaman çok üretken ve çok destekleyici olabiliyorum. Her zaman böyleydi. Tabi zaman içerisinde bazı duruma göre hareket etmek gerekiyor ama o zaman için bu özgür alanın olduğunu görmek beni çok iyi hissettirdi." GK6

Ayrıca GK15 kodlu katılımcının ifadeleri de kabul görme ve takdir edilme anlamında gittiği kurumlarda değerli hissedilmesinin gönüllü olmasında ne kadar önemli olduğunu ifade etmiştir.

"Benim hep gönüllü olarak gönüllü çalışmaya niyet ettiğim zamanlarda, gittiğim kurumlarda ki insanlar da çekti beni o alana. Ayrıca gittiğim kurumların ortamı beni çok etkiledi. Yani orada değerli olduğunuzu hissediyorsunuz. Bir şeyler yaptığınızı hissediyorsunuz. Bunlar beni ekstra teşvik etti. Sorumluluk, insiyatif alıyorsunuz."
GK15

Sonuç olarak kabul görme ve takdir edilme ifadelerden de anlaşılacağı üzere bir gönüllülük motivasyonu olarak ön plana çıkmaktadır.

4.2.1.1.5. Kariyer Gelişimi

Bireylerin gönüllülük motivasyonlarına yönelik vurgulanan kaynaklardan bir tanesi kariyer gelişimidir. Özellikle araştırmalar göstermektedir ki gönüllülük faaliyetleri, kişilerin kariyer gelişimleri ve iş bulma olanakları açısından bir fırsat niteliğindedir (Beale, 1984; Zakour, 1994; Stevens, 1991). Dolayısıyla gönüllülerin motive olmasındaki kariyer gelişimi unsuru bir motivasyonel kaynak olarak nitelendirilebilir (Zakour, 1994).

Kariyer gelişimi kategorisi kendi içerisinde 2 boyutta incelenmektedir. İlk alt boyut kendini geliştirmek olarak ele alınırken; ikinci alt boyut ise çalışmama durumu ve iş bulma arayışı olarak oluşturulmuştur.

4.2.1.1.5.1. Kendini geliştirme

Gönüllülük bireylerin kendi kariyerleri içerisinde gelişim sağlayabilecekleri bir faaliyet alanı olarak görülebilir. Ayrıca gönüllülük bir kariyer geliştirme aracı, iş deneyimi sağlama fırsatı ve olumlu bir ruh hali koruma süreci olarak faydalı faaliyetler bütünü olarak görülebilmektedir (Cnaan ve Cascio, 1999; Dovidio ve diğ., 2006). Bu anlamda GK15 kodlu katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

"Yani ben böyle çok boş durabilen bir insan değilim ve içinde bulunduğum bölüm olan sosyal hizmet nedeniyle bir şekilde insanlara dokunmak istiyordum ve kendimi geliştirmem lazımdı. O bilinç beni biraz itti buna çünkü sosyal hizmet uzmanı olacaksın düşüncesiyle gönüllü olmaya karar verdim. Bir şekilde başlaman lazım bilinci vardı." GK15

Katılımcının ifadeleri doğrultusunda gönüllülük faaliyetlerinin bireyin kendi gelişimi açısından bir deneyim elde etme süreci olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu anlamda kendini geliştirmenin önemli bir motivasyonel alt bileşen olduğu görülmektedir.

4.2.1.1.5.2. Çalışmama durumu ve iş bulma arayışı

Bireylerin çalışma durumları ve iş arama süreçleri kariyer gelişimi boyutu altında değerlendirilebilmektedir. Kişilerin kariyer yollarını keşfetme ve iş arayışı süreçlerinde gönüllü faaliyetlere katılım ortaya çıkabilmektedir (Freeman, 1997). Ayrıca Devine (2003) tarafından yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar, kişilerin sahip oldukları gönüllü kariyerlerinin kurumsal bir işe başlayabilmelerine olanak sağlayabileceği yönündedir. Bu bağlamda GK3 ve GK23 kodlu katılımcıların ifadeleri çalışma ve iş bulma arayışında gönüllülüğün önemine dair değerli bilgiler sağlamaktadır.

"Hani hem iş aradığım bir süreçtydim hem de birazcık da hani işte bulamayınca kendimi geliştirme üzerinden öyle bir şeyler yapabilirim diye düşündüğüm süreçtydim. O süreçte başvurdum." GK3

"Orada böyle uzun süreli durup, emek verip, gönüllülük yapmamla ilgili şunu söyleyebilirim; eğer bir şeyi depolamak istiyorsam ben kendim için ve ileriki hayatımda bu tecrübeyi iş hayatıma taşıyacağım diyorsam, bana iş kapısı açacak diyorsam bunu yapmak zorundayım." GK23

Genel olarak kariyer gelişimi boyutu içerisinde kendini geliştirme, çalışma durumu ve iş bulma arayışı birlikte değerlendirilmektedir. Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kişileri kariyerleri açısından gönüllülük önemli bir motivasyonel kaynak olarak ön plana çıkmıştır.

4.2.1.1.6. Etkinlikler

Bireylerin gönüllü olmalarındaki karar verme süreçlerine yönelik onları motive eden ve harekete geçiren kaynaklardan biri etkinlikler olarak değerlendirilebilir. Özellikle kurumların, kuruluşların gerek yüz yüze gerekse çevrimiçi platformlar üzerinden yapmış oldukları tanıtım etkinlikleri, bireylerin gönüllü olmaları adına büyük etki yaratmaktadır (Ekmekci ve diğ., 2013). Bu bağlamda GK5 ve GK22 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Lisede bir gün böyle bir toplantı olmuştu ve vakıftan bazı yetkili kişiler geldi. Gönüllü olmak ister misiniz dediler ben de tabi ki dedim. 2015 yılında yani o zaman hazırlık okuyordum. O gün dedim ben bir üye olayım. Çünkü hani çok merak ettiğim ettiğini bir alandı. İşte o zaman vakfın köyleri olsun, o zaman hastanesi vardı onu çok merak ediyordum. Onlar gelince bizde kendi arkadaşlarımızla beraber üye olalım dedik. Üniversiteye geçtikten sonra da daha aktif üye oldum. O şekilde süreç ilerledi." GK 5

"Sürekli derslerimde derneklerin ismini zaten sürekli duyuyoruz. Okullarda çok fazla zaten kulüp şeklinde olduğu için ve etkinlikler olduğu için vakfın ismini de orada duymuştum. Ben de o şekilde katıldım." GK22

Gönüllü kuruluşlar ayrıca gönüllü katılımların artması için belirli aralıklarla etkinlikler gerçekleştirebilmektedir. Gönüllülüğün artması için etkinlikleri düzenlemektedirler (Haski-Leventhal, 2009). Ayrıca kurumlar düzeyinde etkinlerin ötesinde belirli alanlar içerisinde de tanıtım stantları kurdukları bilinmektedir. Bu stantlar da bireylerin kuruluşu tanınması ve gönüllü deneyime başlaması için harekete geçirici bir rol oynayabilmektedir. Buna yönelik GK17 kodlu katılımcı, "*Stantlar falan kuruluşordu işte o stantlarda gördüm ve yaptıkları etkinliklerin fotoğraflarını falan koymuşlardı yani bir cezbettii beni diyebilirim. O şekilde başladı.*" şeklindeki ifadeleri stantlar üzerinden etkinliklerin de gönüllü olmada motivasyon olarak ne kadar etkili olduğunu göstermiştir.

Son olarak belirli özel günlerde yapılan etkinlikler de bireyleri gönüllü olma kararı açısından etkileyebilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının bayram etkinlikleri ya da özel günler kapsamında yaptıkları etkinlikler bireylerin o günde yapılan etkinlik üzerinden gönüllülük alanına yönelmesine imkan tanıyabilmektedir. Bu bağlamda özellikle GK7 kodlu katılımcının Dünya Gönüllüler Günü kapsamında katıldığı bir etkinliğin, onun gönüllü olma kararı üzerinde etkisini açık bir şekilde ifade etmiştir.

"Ben seneler önce bir şeye katıldım. Dünya Gönüllüler gününde Yapı Kredi Plazalar'da bir seminer vardı. 'Gönüllülükte Türkiye Nerede' diye bir içeriğe sahipti. Gerçekten çok üzücüydü. Hani biz kendimizi böyle çok iyiliksever bir toplum olarak hep ifade ederiz ama bakıyorsunuz ki biz sadece işte iyilikseveriz. Gönüllülük yapmıyoruz, oranı çok çok düşük ve ben o günden sonra gönüllülüğe yöneldim. İyi ki hakikaten böyle bir şeylerin içindeyim diye mutluyum. Hani dokunabildiğim kadar bir şeyler yapmaya çalışıyorum." GK7

Sonuç olarak gönüllülüğe dair yapılan etkinlikler yapılan görüşmeler neticesinde önemli bir motivasyon kaynağı olarak görülmüştür.

4.2.1.1.7. Akademik Disiplin Etkisi

Bireylerin gönüllü olma motivasyonlarına dair yapılan çalışmalar içerisinde kişilerin eğitimlerini sürdürdükleri ya da mezun oldukları bölümlerin de etkisinin olduğu ortaya koyulmuştur (Cheung ve Tang, 2010; Hustinx, 2010). Özellikle Hustinx'in (2010) ifade ettiği üzere çeşitli sosyal problemlerin çözümüne ve refahın sağlanması adına yürütülen

gönüllü çalışmalarda ve kurumsal süreçlerde, sosyal politika, sosyal hizmet ve sosyoloji bölümü öğrencileri, mezunları daha çok katılım sağlamaktadır. Bu çalışma ekseninde ilgili bölümlerin toplumsal sorunlarla, olaylarla ve olgular daha çok iç içe olması belki de bu katılımın nedenleri içerisinde gösterilebilir. Ancak çok net olarak sosyal hizmet mesleğinin uygulamaya dönük bir meslek olması ve toplumun her düzeyinde ortaya çıkan dezavantajlılık durumu üzerinden bir mesleki uygulama gerçekleştiriyor olması gönüllü uygulamalarında da sosyal hizmet bölümü öğrenci ve mezunlarının görünür olmasına etki edebilmektedir. Bu kapsamda, GK3 kodlu katılımcının ifadeleri "*Genelde okuduğum bölüme hep atıf yapacağım. Çünkü arkadaşlarımızla birlikte sosyal hizmette dinamik olmamız gerektiğini düşünüyorduk. Bu yüzden herkes de bir yerde etkinlik gördüğünde birbiriyle paylaşıyorduk ve böylelikle gönüllülüğe başladık.*" sosyal hizmet bölümü ile gönüllülük ilişkisinin ayrılmaz bağı gösterir niteliktedir. Bunun yanı sıra GK2 kodlu katılımcı da sosyal hizmet bölümü ve gönüllülük ilişkisi üzerinden eğitimi alınan akademik programın gönüllü olma motivasyonunda bir aracı rol oynadığını ortaya koymuştur.

"Ardından üniversitede sosyal hizmet bölümü okuyunca toplumun farklı kesimlerinden insanlarla görüşmeye başladık ve onların bilgilerini edinmiş olduk. Benim de birinci sınıftayken sivil toplum kuruluşları dersim vardı. Sevgili hocam bizi ilk olarak vakıfa ziyaret etmeye götürmüştü. STK'ların yapısını anlamamız ve onların şeffaflığını görmemizi istemişti. Bir yere gönüllü olurken nelere dikkat etmemiz gerektiğini paylaşan bir dersim vardı. Aslında bu dersim gönüllü olmama öncülük etmiş oldu." GK2

Eğitim görülen akademik disiplinin getirmiş olduğu bilgi birikiminin gönüllü uygulamalar içerisinde de kullanımı hem kişiye hem de alana artı bir değer kazandırabilmektedir. Ayrıca okullar içerisinde sivil toplum kuruluşları ile ilişkili olan yönetimler veya hocaların olması da gönüllülüğün ve gönüllü katılımın artmasında bir motivasyonel kaynak olarak görülebilir (Haski-Leventhal, 2009). Bu bağlamda GK15 kodlu katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

"İlk başta bizim okulda 'Mavi' (isim renkle değiştirilmiştir) isimli hocamız vardı. O çok teşvik etti. 'Mavi' hoca Aile Bakanlığı'ndan geliyordu ve bizim bölüme ders veriyordu. O zamanlar dışarıdan geliyordu ama artık gelmiyormuş. O zaman bize okuldan mezun olduktan sonra tek şansımızın KPSS olmadığını, tek şansımızın kamu da memur almak olmadığını söylemişti ve sivil toplum kuruluşlarını ve o kuruluşlardaki biz sosyal hizmet uzmanlarını anlatmıştı. Bu anlamda şimdiden oralara gönüllü olarak gidebileceğimizden bahsetmişti. Gönüllü olduktan sonra

profesyonel çalışanlar olabileceğimizi anlatmıştı. Kamuda çalışırken bile orada edinebileceğimiz tecrübelerin kariyerimize faydalı olacağından bahsetmişti. Bu anlamda sivil toplum kuruluşlarını ve gönüllülüğü gidip görmemiz açısından, ne olduğunu anlamamız açısından tavsiyelerde bulunmuştu. Ben ondan sonra aslında biraz onun teşvikiyle yani araştırmaya başladım. Nereye gidebilirim, nasıl yapabilirim gibi düşünerek araştırmaya başladım. Öyle oldu, öyle bu alana yöneldim." GK15

Öğrenciler açısından teori ile uygulamanın birleşmesi adına da bir deneyim olarak görülebilmektedir. Özellikle birilerine yardım etmek ve gönüllü eylemler öğrencileri artı motive edebilmektedir (Furness, 2007). Bu da özellikle öğrencilerin gönüllü olma motivasyonlarını arttırmaktadır. Buna yönelik GK6 kodlu katılımcı, *"Sosyal hizmet açısından durumumu var olan durumu faydaya, krizi fırsata çevirme olarak gördüm. Yani sonuçta Sosyal Hizmet diye bir bölüm okuyordum ve benim bölümümle çok doğrudan alakalıydı yapılan işler. Ben bunu profesyonel mesleki bilgi ile birleştirip nasıl bir topluma yansıtırım açısından düşündüm."* ifadelerini kullanmıştır.

Sonuç olarak görüşmeler kapsamında, bireylerin akademik anlamda okuduğu veya okumuş olduğu disiplinler onların gönüllülük motivasyonları üzerinde bir etki yaratabilmektedir.

4.2.1.1.8. Kitle İletişim Araçları ve Sosyal Medya

Günümüz dijital çağında kitle iletişim araçları ve sosyal medya kanallarının bu kadar yaygın ve görünür olması bir anlamda gönüllülüğe yönelik birçok tanıtımların, deneyimlerin, ihtiyaçların ve amaçların daha görünür olmasına olanak tanımıştır. Bu bağlamda kişilerin de artan erişebilirlik sayesinde internet siteleri üzerinden gönüllülük ve gönüllü fırsatlar hakkında geniş bilgi sağlayabilmesine, online başvurular yapabilmesine imkan tanımıştır (Meijs and van der Voort, 2004). Bu bağlamda GK3 kodlu katılımcının ifadesi bu sürece uygun bir örnek niteliği taşımaktadır.

"Aynı zamanda sosyal medyada görüp, yapabilirim diye düşünüp verdiğim bir karardı. Aslında şöyle söyleyebilirim, ben birçok derneğe gönüllülük başvurusunda bulundum. Mesela Kızılay'a başvurmuştum, AFAD'a başvurmuştum. Ama buralardan gel gönüllülük yap falan dönüş almadım. Dolayısıyla çokta üzerine düşmedim. Ama mesela böyle güvendiğim ve ben burada yapabilirim dediğim kurumların gönüllülük formlarını hep dolduruyordum. Onlardan, aktif olarak gidip gönüllülük yapmam sürecine yönelik onlar bir talep gelmeyince ben de çok şey

yapmadım ve kaldı. Burası ise böyle aktif ve direkt fırsat verince öylece başlamış oldum." GK3

Ayrıca kitle iletişim kanalları üzerinden internet dışında televizyon programları da kişilerin gönüllü olabilmelerinde bir motivasyonel kaynak olabilmektedir. Buna yönelik GK23 kodlu katılımcının ifadeleri televizyonun gönüllü olma sürecindeki önemini gösterir niteliktedir.

"Peşinden, 2014 yılında, o zamanlar hani ister istemez sivil toplum bu kadar ön planda yoktu. Benim için yoktu daha doğrusu. O zaman televizyonda bir program vardı. Vakfın düzenlemiş olduğu bir programdan bahsediyorum. Ben böyle izlerken beni annem teşvik etti, 'sen de orada olabilirdin' gibisinden şeyler söyledi. O zamanlar şey dedim: 'ben çalışmıyorum anne. Sivil toplum alanında da ben ne yapacağım? Maddi karşılığı yokken ben niye bu işe gireyim? Niye burada vaktimi geçireyim?' gibi şeyleri düşündüm ve anneme söyledim. O zaman annem de, 'ya sen bir başvurunu yap, belki olumlu olur ve seni ararlar' dedi. O zaman da vakıf, gönüllülerine bu kadar çok çabuk dönen bir kurum değildi. Şu anda hızlı bir dönüş var. Ama o zamanlar bütün başvurulara 1 ay sonra dönüş yapıyorlardı. Belli bir gönüllü çatısı vardı. 2014 yılında bu şekildeydi. Ondan sonra o zaman böyle girince işte 2014 yılından bugüne vakfın gönüllüsü oldum." GK23

Genel olarak baktığımızda günümüzde kitle iletişim araçlarının yaygınlığı ve artık internet çağı dediğimiz bir çağda oluşumuz, kişilerin gönüllülük motivasyonu anlamında belirli bilgiye daha hızlı ulaşım, gönüllü olma niyetlerini daha hızlı belirtebilmelerine imkân tanımıştır. İlgili katılımcıların ifadeleri de bu düşüncüyü gösterir niteliktedir.

4.2.1.2. İlk Gönüllülük Deneyimi

Gönüllülerin yaşamış oldukları ilk deneyimler, onların aynı zamanda bu alana yönelik beklentilerine ilişkin var olan tatminin, memnuniyetsizliğin ya da öngörülen ile karşılaşılanın arasındaki farkı görebilmek açısından bir alt tema olarak oluşturulmuştur. Bu amaçla görüşmeye katılan gönüllülerin ilk deneyimleri ve sonrasındaki beklentilerine dair görüşleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda ilk gönüllülük deneyimi sonrası gönüllülüğe negatif yönde bir tutum geliştiren herhangi bir katılımcı olmamıştır. Aksine ilk gönüllülük deneyimi sonrası kişilerin bu alana yönelik katılım arzularını, isteklerini pozitif yönde pekiştirilmiştir. Bahsi geçen değişimlere dair en dikkat çekici ifadeler belirli bir çerçevede içerisinde değinilmiştir. İlk olarak var olan beklentilerin değişimine yönelik GK6 kodlu katılımcı, "*Kesinlikle oldu. Dediğim gibi burası tam bana göreymiş dedim. En başta bahsettiğim benim beklentilerimi, benim kişisel duygularıma hitap eden*

kısmını anlattım ve işte gittiğim zaman bana hitap ettiğini anladım. Yani beklentilerim baya değişti." ifadelerini kullanmaktadır. Kişilerin beklentilerinin de üstünde bir deneyim yaşaması onların bu alana bağlılığını da artırma potansiyeline sahiptir. Ayrıca gönüllülük alanında, sahada yer almak gönüllü açısından da teorik eğitim sonrası beklentilerin ötesinde yaşamında bir fark yaratabilmektedir. Buna yönelik GK19 kodlu katılımcı, *"Etkiledi ama olumlu etkiledi. Yani oranın içine girdikten sonra teoriyle pratik hiçbir zaman birbirini tutmaz ya zaten, yani orada da tamamen öyleydi. Gönüllülük ile daha çok keyif almaya başladım."* ifadesini kullanmaktadır.

İlk gönüllülük deneyimi aynı zamanda bireylerin yaşamları içerisindeki anlam arayışına da belirli cevaplar bulabilmektedir. Buna yönelik GK20 kodlu katılımcının ifadeleri bu görüşü destekler niteliktedir.

"Orada bir şeyler yapabilmek güzel ama onu yaşadktan sonra o daha anlamlı bir hale geliyor. Yani yaşamınızdaki anlam arayışınıza da bir cevap sağlıyor. Sadece basit düşünmekte değil, daha anlamlı, daha içselleştirilmiş bir hal ortaya çıkıyor. Mesela ben ilk gönüllülük deneyimimden sonra hiçbir cuma günü kaçırmadım. Onlarla birlikte olmak, o güzel geri dönütleri almak açısından yani bir zorluk veriyorsun aslında ama hani beraber onlar için bir şeyler yapabilmek çok güzeldi. Yani o süreç benim için daha bir anlamlı hale geldi." GK20

Ayrıca ilk gönüllülük deneyimi bireylerin bakış açıları üzerinde de bir değişim yaratabilmektedir. Buna yönelik GK21 kodlu katılımcı ilk gönüllülük deneyimine dair şu ifadeleri kullanmaktadır:

"Bakış açısı olarak aslında iyi bir şekilde değişti. Çünkü orada benimle birlikte bir sürü insan vardı. Birçoğu yine kanserle mücadele etmek zorunda kalan insanlardı. Hatta benim kendi arkadaşım da ben gönüllü olduktan sonra gönüllü olup benimle gelmişti oraya. Yani orada yeni insanlarla tanışmak, bu güzellikleri görmek ve insanların hala birileri için mücadele ettiğini görmek aslında içimde bakış açısı olarak biraz böyle iyimserliğin artmasına sebep oldu. Yani onun dışında kötü bir şey olmadı. Sadece gerçekten zorlukları oluyor. Çünkü insanların birçoğu karşı çıkabiliyor. O sırada satış yaptığımız yerde şey olabiliyor. Onun dışında iyimserlik açısından bana baya şey kattı, etki etti." GK21

Son olarak ilk gönüllülük deneyimine dair bireylerin ilk gönüllü oldukları yerdeki diğer gönüllülerin tutumları ve yaklaşımları kişilerin gönüllülüğe bakış açısını da doğrudan etkileyebilmektedir. Kişinin yalnız olmadığını hissetmesi gönüllülüğün devam etmesi açısından da ayrı bir değer vurgulanabilir. Buna yönelik GK24 kodlu katılımcının ifadeleri önem ifade etmektedir.

"Evet evet kesinlikle. Çünkü dediğim gibi insanların içten ve samimi davranışları beni çok etkilemişti. Oradaki insanların hiçbir karşılık almadan, hiçbir hedefi olmadan o çocuklar için orada koşmayı tercih ediyorlar. İşte onlar beni çok etkilemişti hiçbir karşılığı olmadan yapmaları etkilemişti. Yani bir tek demek ki ben değilim böyle veya bir tek vakıfta yardıma gelen otizmli çocuğun annesi değil, yani hiçbir bağlantısı olmayan bir insan da bunu yapabiliyor. Bu çok güzel bir şey aslında." GK24

Genel olarak ilk deneyimlere dair en dikkat çekici ve diğer görüşmelerle benzerlik gösteren ifadeler yer verilmiştir. Öte yandan ilk gönüllülük deneyimlerine dair kendi içerisinde ayrı birer alt kategori olarak nitelendirebileceğimiz ‘başarma duygusu’ ve ‘mentor, yönetici ve arkadaş desteği’ alt kategorileri ayrıca açıklanmaktadır.

4.2.1.2.1. Başarma Duygusu

Bireylerin ilk gönüllülük deneyimi ile birlikte gönüllü oldukları işleri, faaliyetleri gerçekleştirmeleri, başarımları onların üzerinde pozitif bir iz bırakabilmektedir. Bu alt kategori içerisinde, ilk gönüllülük deneyimi sonrası vurgulanan başarma duyguları üzerinden ifadeler yer verilmiştir. Başarma duygusu gönüllüyü iyi hissettirirken aynı zamanda bir sonraki gönüllülük deneyimi için de motive edebilen bir bileşendir. Gönüllüler aktif eylemlerinin etkilerine tanık olduklarında, içerisinde buldukları sivil toplum kuruluşlarının başarısına tanık olduklarında kişisel bir başarı seviyesine de ulaşırlar (Martinez ve McMullin, 2004). Gönüllülerin yaşayacakları deneyim ve sonrasında hissedecekleri başarma duygusu onların gönüllülük alanındaki devam etme isteklerine de etki edebilir (Salas, 2008). Bu bağlamda GK3 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir:

Ayrıca içerde bana sorumluluk verdiler. Bu da benim için çok önemliydi. Çünkü ben şöyle düşünüyordum, hani giderim bana uzun bir süre bir iş vermezler, işte arada fotokopi çekerim filan zannediyordum. Çünkü bilirsiniz stajlarımızda da maalesef bunu çok görebiliyorduk. Stajda bile bu verildiği için ben de öyle düşünüyordum. Ama onlar öyle yapmadılar. Beni hemen dahil ettiler, hemen sorumluluk verdiler ya da yaptığım şeylere çok olumlu geri dönüşlerle desteklediler. Hem mesleki yetkinliğimi onure edici sözler söylediler. Bunlar tabi beni baya aldı götürdü." GK3

Gönüllülerin ilk deneyimlerinde yaşadığı zorluklar bir anlamda onların bu alana bakış açısını da etkilemektedir. Özellikle çocuk refahı alanındaki ilk gönüllülük deneyimlerinde zorlanma, korku gibi unsurların yarattığı baskı ile mücadele doğru yönetebilen gönüllüler

başarma duygusunu hissedebilmektedir. Rubin ve Thorelli (1984) tarafından ortaya koyulan çalışmada gönüllülerin katılımlarından elde edecekleri faydalar ve beklentilerin üst düzeyde olması ve bu beklentilerin gerçekleştirilmesi, başarma duygusu tatmini onların bir sonraki gönüllülük faaliyetine katılmalarında motivasyonel bir bileşen olarak etki edebildiği bildirilmiştir. Buna yönelik GK23 kodlu katılımcı, *“Yaz dönemiymi zaten ve ‘Korkma çok fazla çocuk yok. Gir ve yap’ dediler. İşte ben orada başladım. Ondan sonra vakıftan böyle çıkarırken dedim ki ‘niye daha önce ben buraya gelmedim’ dedim.”* İfadelerini kullanmaktadır. Ayrıca GK7 kodlu katılımcının da ilk deneyim ve başarı duygusu perspektifinde deneyimlerini, görüşlerini ifade etmektedir.

“Yani ilkinde çok zordu tabi ki çünkü birinci sınıf bir kere gerçekten zor ki ilkokul öğretmenleri için bile çok zor bir şey diyorlar. Bir de benim sonuç olarak öğretmenlik formasyonum yok, hiçbir şeyim yok. Ben böyle gökten zembille bu işi yapacağım diye kendi kendime güvenerek geldim. İlki tabi çok zordu ama yavaş yavaş alıştım ve başardım.” GK7

Görüşmelerden de anlaşıldığı üzere, bireylerin ilk gönüllülük deneyimlerindeki başarma duygusu onların gönüllülük kariyerlerini derinden etkileyen bir bileşen olarak göze çarpmaktadır.

4.2.1.2.2. Mentor, Yönetici ve Arkadaş Desteği

İlk gönüllülük deneyiminin zorluklarına yönelik en büyük destek, o deneyim içerisinde yanınıza olabilen, size mentorluk yapabilen ve desteğe ihtiyaç hissettiğiniz yardımcı olabilen ikincil kişilerdir. Bu bağlamda görüşmeye katılım sağlayan gönüllüler de bu kişilerin ilk deneyimdeki kolaylaştırıcı rolüne atıf yapmaktadırlar.

"Yanınızda bir diğer gönüllü arkadaşınız oluyor. Bu da çok güzel aslında. Hem de sizi de kontrol edebilen bir denetim mekanizmasının olması çok iyiydi. Böylece hem sizin davranışınızı kontrol eden hem de sizin diğer gönüllünün davranışını kontrol eden bir mekanizma ile birbirinize katkı sağlayabiliyorsunuz. Aynı zamanda ilk kez deneyimliyorsanız ona da bakıyorsunuz ne yapmalıyız, nasıl yapmalıyız diye böylece planlı çalışmayı da ortaklaşa çalışmayı da öğretmiş oluyor." GK2

"İlk hatırlıyorum ne yaptığımı. İlk gittiğimde, derneğin başkanlarından, kurucularından olan bir abi vardı. Bana sonradan inanılmaz destek veren, süpervize veren arkadaş vardı. Onlarla tanıştık ve benden şey rica ettiler. İşte mentörlük ile ilgili bir projeye kapsamında İngilizce alan taramasının yapılması gerekiyormuş. Bir de çeviri yapıldığı bir dönemdi. Benden rica ettiler çeviri yapar mısın diye. Bende o zaman böyle çok şeydim yani benim İngilizcem çok yeterli değil, yapamayabilirim falan dedim. O zaman beni inanılmaz desteklediler. Hayır yaparsın dediler. Hani

benim en azından İngilizce açısından başlangıcım olduğunu görünce çok sevinmişlerdi ve de bu konuda gerçekten çok desteklediler. "Yani bu çok önemli, dil bilen kimse yok" diye motive ediyorlardı. Mesela başlangıçta ben çok çekingen kaldım. Ben çeviremem, benim iyi değil falan dedim ama arkadaş ODTÜ mezunuydu ve işte sen yap çevir ben düzenlerim, hiç sorun değil dedi. İşte ilk öyle başladık ve onların o destek süreci beni inanılmaz etkiledi." GK3

Sonuç olarak baktığımızda ilk gönüllülük deneyimi her gönüllü için çok önemli çünkü ilk deneyim cesaretin, zorluğun, başarının hissedildiği ve sürekliliğe yönelik kararın verileceği dönüm noktalarından biridir. Bu bağlamda gönüllülere verilecek bir destek aynı zamanda gönüllü alanına verilecek bir destektir.

4.2.1.3. Gönüllülük Algısı

Gönüllülük kavramı evrensel bir kavram olup tek bir tanımı yoktur (Ellis ve Noyes, 1990). Bu kavrama, olguya yönelik algı ise kişi, grup, toplum ve kültür ölçeğinde değişebilmektedir. Bu bağlamda gönüllülüğe yönelik bakış açısı bireylerin sahip oldukları birçok motivasyon kaynağından da etkilenebilmektedir. En temel olarak gönüllülüğün özünün yardım etmek olarak algılanabilmesine (Bussell ve Forbes, 2002) yönelik bir olasılık olabildiği gibi, örtük anlamda ben odaklı motivasyondan kaynaklı bir algının da olabileceği ortaya koyulmuştur (Garland ve diğ., 2009; Haski-Leventhal ve Cnaan, 2009).

Gönüllülük algısına yönelik, içerisinde bulunan toplumsal yapı ve kültürde hem bireyin hem çevresinin gönüllülük algısını etkileyebilir. Bir toplumda var olan ileri ekonomik seviye ve toplumsal refah hizmetleri, yüksek eğitim seviyesi gibi makro unsurlar bireylerin gönüllülük algısını etkileyebilir (Van den Bos 2014). Bu bağlamda birçok makro gösterge, bireyin gönüllülük motivasyonu ile ilişkili bir yapı yaratabileceği gibi, bireyin gönüllülük algısını da şekillendirebilmektedir. Dolayısıyla gönüllülük algısı bireyin sahip olduğu biyopsikososyal, eğitimsel, ekonomik, kültürel, tinsel özellikler ve ilişkiler bağlamında ve mikrodan makroya uzanan bir yelpazede değişebilmektedir. Bahsedilen olgunun kendi başına bir çalışma bile olabilecek genişlikte olduğunu düşünürsek çalışmanın bu bölümünde görüşülen kişilerin vermiş olduğu ifadelerden çıkarılan kategoriler mikro, mezzo ve makro düzeyde gönüllülük algısı olarak kategorileştirilmiştir. Ayrıca bu alt tema ile birlikte hem gönüllülerin hem uzman ve karar vericilerin görüşleri kategorileri oluşturmuştur.

4.2.1.3.1. Kişisel Düzeyde Gönüllülüğe Bakış Açısı

Bu çalışma kapsamında kişisel düzeyde gönüllülük algısı, bireyin kendi perspektifinden gönüllülüğü nasıl gördüğü üzerine inşa edilmiştir. Hem gönüllü hem de uzman ve karar vericilerin gönüllülüğe yönelik algıları içerisinde kişisel düzeyde olan boyutlar kategorize edilmiştir. Kişisel düzeyde gönüllülüğe bakış açına yönelik 9 alt kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler kişisel düzeyde gönüllülük algısına yönelik ifadeleri içermektedir.

4.2.1.3.1.1. Toplumsal refah

Bireylerin kişisel gönüllülük algılarına yönelik ilk ortaya çıkan alt kategori toplumsal refah kategorisidir. Bu alt kategori içerisinde yapılan görüşmelerin iki temel boyut üzerinden ifade edildiği fark edilmiştir. Bunlardan ilki olan kalkınma, gelişme kavramları üzerinde yapılan vurguları içermekteyken; ikinci olarak ise sağlık, iyileşme vurgularını içermektedir. Bu bağlamda UK12 kodlu katılımcının ve GK15 kodlu katılımcının kalkınma üzerine görüşleri konu kapsamında dikkat çekicidir.

"Aslında gönüllülük bence kalkınmayı çağrıştırıyor. Yani çünkü gönüllü dediğimiz şey topluma hizmet etmektir. Bir taraftan yani onda karşılık beklememe mevzusu da değil. Bence çünkü insanın en değerli varlığı bence zamanı ve zaman harcadığımız bir şeyin karşılığında da gelişen, değişen, dönüşen bir şey görmek istiyoruz. Bu doğamız gereği görmek istiyoruz. Ondan dolayı ben gönüllülüğü gerçekten hizmet ettiğimiz topluma ki bu herhangi bir toplum olabilir, onun kalkınması olarak karşılığını bulduğunu düşünüyorum." UK12

"Ben gönüllülük denilince aklıma şey geliyor işte biz bu toplumdan çok fazla şey öğreniyoruz düşüncesi geliyor. Bu toplumdan işte oturmasını, kalkmasını gibi ailemiz içinden birçok şey öğreniyoruz ve bizimde bu topluma vermemiz gereken, bu toplumdaki var olan kötülükleri ya da yanlışları düzeltmemiz gerektiğini ben kendimde sorumluluk biliyorum. Bunun karşılığında herhangi bir maddi bir şey almadan eğer biz çok şey öğreniyorsak ve bu toplum içinde yaşıyorsak, bu toplum için bir şeyler yapmamız gerekiyor. İnsanlar için bir şeyler yapmamız gerekiyor. Ben bunu gönüllülük olarak görüyorum." GK15

İlgili ifadelerden anlaşılacağı üzere, gönüllülük kavramı kişisel düzeyde bakış açısı olarak kalkınma kavramına işaret etmektedir. Ayrıca görüşme bağlamında topluma olan borcumuzu onu kalkındırarak geri ödemek olarak da vurgu yapılmıştır. Gönüllülük gerçekten de toplumun kalkınması adına önemli bir enstrümandır (Carpio ve diğ., 2017; McAllum, 2017).

Ayrıca gönüllülük kavramı toplumsal refah adına sağlık kavramı, iyileşme kavramı düzeyinde ifade edilmiştir. Buna yönelik UK16 ve GK20 kodlu katılımcıların ifadeleri bu kapsamda dikkat çekicidir.

"Gönüllülük aslında sağlık demektir. Yani şu açıdan sağlık demek; hem bireysel sağlığın korunması, hem çevre sağlığının korunması, hem toplum sağlığının korunması açısından çok önemli bir araç. Tek başına her şeyi ifade etmeyen ama bir araya getirildiğinde, toplandığında çok şey ifade eden, daha mutlu, daha huzurlu, sağlıklı bir ortamda yaşamamızı sağlayan önemli bir enstrüman aslında." UK16

"Çocuk refahında da belki çok klişe olacak ama hani gerçekten hani daha mutlu, daha özgür, daha eşit bir hayat için gerçekten bir şeyler yapmak demektir. Gönüllülük çok kıymetli ve onun gelişimi toplumsal açıdan da sağlığı, sağlıklı bir şekilde yaşamayı sağlamak için bir çabadır." GK20

Sonuç olarak gönüllülüğün gerçekten de toplumsal kalkınma, sosyal bütünleşme ve destek, zihinsel ve fiziksel sağlık, yaşam memnuniyeti, öz-yeterlik ve güven gibi kavramlarla refaha olan katkıları alanyazında vurgulanmaktadır (Thoits ve Hewitt, 2001; Musick ve Wilson, 2003). Bireysel düzeyde ifade edilen gönüllülüğün toplumsal refah algısı da bir anlamda bu faydalara atıf yapmaktadır.

4.2.1.3.1.2. Aktif vatandaşlık

Bireysel düzeyde gönüllülük algısına yönelik katılımcılar tarafından çağrışım yapan bir ifade de aktif vatandaşlıktır kavramıdır. Aktif vatandaşlık ve gönüllülük ilişkisine yönelik alanyazında ortaya koyulan çalışmalar, gönüllülüğün toplumsal iyi oluşa ve aktif bir vatandaş oluşa yönelik rol oynadığı yönündedir (Omoto ve Malsch, 2005; Snyder ve Omoto, 2008). Aynı zamanda gönüllülük aktif bir vatandaşlığa yönelik arzu edilen kişisel güç ve yeteneğin keşfedilmesi anlamında da katkılar sunmaktadır (Cheung, 2012). Bu bağlamda UK15 ve UK18 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Gönüllülük benim için aktif vatandaşlıktır. Yani toplumsal bir mücadele halidir. Ücretsiz işgücü ya da boş zaman faaliyeti asla değildir. Türkiye'de bilindiğinin çok aksinedir. Yani tamamen bir şeyleri değiştirmek için, bir şeyleri geliştirmek için, bir şeylere katkısı sunmak için harekete geçen birey demektir ve gönüllülük aynı zamanda bir öğrenme sürecidir. Gönüllülük karşılıksız değildir. Siz gönüllülükle esasında çok şey öğrenirsiniz. Tam bir öğrenme sürecidir. Ben bu şekilde gönüllülüğü ifade edebilirim." UK15

"Yani ben gönüllülük deyince, aslında yani biraz bana benim durduğum yerden aktif yurttaşlığı çağrıştıran bir kavram olarak düşünüyorum. Yani bir çeşit haklara ve bir takım sorumluluklara sahibiz. Hepimizin bu yaşadığımız, birlikte yaşama katkı

sunma şeyi geliyor benim aklıma. Yani birlikte yaşama katkı sunma ve bunu bir sorumluluk olarak da yaşama. Yani keyfi bir şey ya da ne bileyim böyle bir lütfum, bir yardımım, o insanlardan ben daha iyi durumdayım ve onlara yardım edeyim durumum, perspektifim yok. Gönüllülük dediğim şeyi düzenli, sorumlu olduğum bir alan olarak görüyorum ve bunun yaşama katkı sunma enerjisi var." UK18

Genel olarak gönüllülük, pozitif ve olumlu vatandaşlık davranışlarıyla evrensel düzeyde de birçok yerde ve araştırmada ilişkilendirilmiştir (Plowden, 2003).

4.2.1.3.1.3. Çocuğun özne olduğu gönüllülük

Gönüllülük faaliyetlerini sadece yetişkinlere özgü bir gönüllülük algısı yerine çocuklarında gönüllülük içerisinde aktif özne olabildikleri bir anlayış katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Buna yönelik gönüllülüğün öznesinin geniş bir perspektiften görülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Gönüllülük algısı içerisinde çocukların yaptığı gönüllülük üzerinden bir gönüllülük algısı ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda UK18 ve UK15 kodlu katılımcıların görüşleri önem ifade etmektedir.

"Ben gönüllülüğü birlikte yaşam üstünden okuyorum. Çocuk refahı gönüllülüğün de çocuğun iyi olma halini de kullanmak istiyorum. Hani onların biraz özerklik hakları, çocuğun kendi katılım hakları, çocuğun da söz söyleyebilmesi, bir hak sahibi olarak, aktör olarak yer alabilmesi, çocuk gönüllülüğü ve çocukların gönüllü olarak dahil edilebilmesi meselesi gibi böyle şeyler geliyor aklıma." UK18

"Bir diğer önemseydiğim şey ise bu alan sadece yetişkinler tarafından tanımlanan bir alan değil, çocukların çocuklara, çocukların akranlarıyla çocuk gönüllülüğünde, çocukların kendileri için bir şeyler yapabilmesinin de buraya dahil edebilmesini önemsiyorum." UK15

Genel olarak çocukların da faaliyetlerde gönüllü katılımcı olduğu bir gönüllülük algısı ortaya koyulmuştur.

4.2.1.3.1.4. Sorumluluk

Çalışma kapsamında katılımcıların bireysel düzeyde gönüllülük algısına yönelik ifade etmiş oldukları önemli bir kavram sorumluluk vurgusudur. Bu ilişki bağlamında gönüllü çalışmaya katılma, kişilerin yaşam becerilerini geliştirme ve sorumluluk alma duyguları üzerinde pozitif bir etki yarattığına dair araştırmalar mevcuttur (Astin ve Sax, 1998; Putnam, 2000). Bu bağlamda UK10 ve UK17 kodlu katılımcılar da gönüllülük algısına yönelik sorumluluk vurgusu yapmaktadırlar.

"Yani bütün gönüllülerin en büyük motivasyonu ne? Yardım etmek isteği, iŖe yarama isteği, iŖte boş zamanı değerlendirmek diyebiliyorlar. Kesinlikle bir kere gönüllülük boş zamanını değerlendirileceğin bir eylem değildir. Gönüllülük çok fazla sorumluluk gerektiren ve o yolda yürümeniz gereken bir Ŗey. Kısacası bir sorumluluk olayıdır. Kitap okumaya falan benzemiyor çünkü kitabı okuyorsun bırakıyorsun. Gönüllülerde, yardımlaŖmaya ve dayanıŖmaya gelenler ileriki süreçte açılıyorlar." UK10

"Bana göre gönüllülük insanın içinde var. Çünkü hayata dair amaçlarımızı bir bölümünü gerçekleŖtirmek için o amaçları paylaŖan diğer insanlarla birlikte hareket etmek, güçlerinizi birleŖtirmek, omuz omuza vermek, kol kola girmek gerekiyor. İŖte gönüllülük yani ilk baŖta söylediğim, kendiliğinden yaptığımız bir Ŗey olmaktan bu sefer çıkıyor ve artık bir zorunluluğa yani zorunlu olmadan sorumlu olmak hali diyebiliriz." UK17

Bireysel düzeyde gönüllülüğün yarattığı sorumluluk algısında, zorunluluktan öte sorumluluk vurgusu, gönüllülüğün ruhunu yansıtmaktadır. Uzman ve karar verici katılımcıların dışında gönüllülerin de sorumluluk kavramına yönelik ifadelerini ele aldığımızda GK20 kodlu katılımcı, *"Aslında burada hemen hemen en önemli Ŗey, kendimize olan sorumluluklarımız ve bir de diğer insanlara, topluma karşı olan sorumluluklarımız diye düşünüyorum."* gönüllülüğün bakıŖ açısı olarak aslında hem kendimize hem başkalarına karşı bir sorumluluk olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca GK9 kodlu katılımcının da görüşleri bu anlamda önem arz etmektedir.

"Ŗöyle aslında daha rasyonel baktığımda benim için bir topluma olan bir borç ve bir sorumluluk. Özellikle bunu gönüllü olduktan sonra fark ettim. Bence herkesin yapması gereken ve hepimizin birbirimize sorumlu olduğumuz bir Ŗey. Hangi alanda olursa olsun bu Ŗekilde birbirimize destek olmamız gerekiyor. Rasyonel Ŗekilde bir tık daha böyle ama duygusal olarak baktığımda daha böyle sevgi çemberi gibi çünkü çocuklarla aramda oluşan bir bağ gibi yani ve kaybetmek istemeyeceğim bir Ŗey." GK9

Genel olarak baktığımızda gönüllülük eylemi ile sorumluluk kavramı arasında bir bağ vardır. Bu anlamda katılımcıların gönüllülük algısına yönelik, gönüllülük denilince ilk çağrıŖım yapan kavramlardan birinin sorumluluk olması doğaldır.

4.2.1.3.1.5. DayanıŖma ve yardım etme

Gönüllülük içerisinde yardım etme ve dayanıŖma çok temel ana yapıları barındırmaktadır (Cnaan ve diğer., 1996). Özellikle gönüllülükle birlikte insanlar için, toplum için iyi bir Ŗeyler yapma arzusu ile yola çıkan gönüllüler dayanıŖma ve yardım etme öğelerinden

ayrık davranmamaktadırlar. Bu anlamda gönüllülük dayanışma iç içedir (Cheung ve diğ., 2016). Dayanışma ve yardım etmeye yönelik UK10 kodlu katılımcı, *"Yani gönüllülük benim için tamamen bir dayanışmayı, dayanışma içinde olmayı ve yardımlaşma içinde olmayı ifade ediyor."* ifadesiyle gönüllülüğün dayanışma olan ilişkisini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Özellikle yardım sürecinin gönüllülük ile topluma ulaşması, araştırma kapsamını da oluşturan çocuk refahı alanında büyük önem ifade etmektedir. Buna yönelik örneğin UK23 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Bir yaraya dokunmak diyebilirim. Eğer çocuk bazlı olarak gidersek şimdi istismar, ev içi psikolojik sıkıntılar, anne baba ölümü ya da sadece anne babanın ölümü, maddi ekonomik sıkıntılar olduğu zaman biz o ailenin yarasına merhem olalım istiyoruz ve onu oradan çektiğimiz zaman hem de okuma alanını açıyoruz. Yani çocuğun koluna, aslında daha çok kız çocuğun koluna bir bilezik yapmaya çabamız şeklinde devam ediyoruz." UK23

Gönüllülük algısı içerisinde yardım etme ve dayanışma olgusunun varlığı beraberinde büyük bir uzun vadeli değişimi ortaya koymaktadır. Özellikle bu değişim toplumun geleceğine yönelik büyük katkılar yaratabilmektedir. Çocuklara yönelik gönüllülük çerçevesinde yapılacak bir yardım bambaşka etkiler ortaya koyabilir. Bu bağlama yönelik GK22 ve GK12 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekici örneklerdir.

"Bir insana, herhangi bir insana dokunmaktır. Aslında bana çağrıştırdığı şey budur. Herhangi birinin elini tutabiliyorsam benim için yeterli. Kim olduğu, nerede büyüdüğü, nerede yaşadığı fark etmiyor. Benim istediğim buydu. Ben buna bir şekilde ulaşabildim. Çocuk alanında aslında çok farklı bir şey söylemeyeceğim. Yine aynı şekilde herhangi bir çocuğa dokunabildiysem bu bana yeter. Çünkü çocukluktan geliyoruz ve onun neresinden dokunursak o çocuk ilerde o şekle bürünüyor. Hiç kimse dokunamadığı zaman işte o zaman sıkıntı oluyor" GK22

"Yani gücünüzün yettiği, belli bir alanda bilginizin ve deneyiminizin olduğu bir alanda başka birine el uzatmak, yardım etmek, destek olmaktır. Yani hep olumlu ifadeler geliyor aklıma ve bundan dolayı kendi açımdan kazanç elde etmek, manevi kazanç elde etmek, huzur bulabilmek gibi böyle duygular ifade ediyor." GK12

Özetle gönüllülük denilince yardım etme ve dayanışma kavramlarının algılanması, akla gelmesi gönüllülüğün özünün anlaşılması demektir. Alanyazındaki birçok çalışmada bunu ispatlar niteliktedir (Wuthnow, 1998; Putnam, 2000; Milligan ve Fyfe, 2005; Tawil, 2013).

4.2.1.3.1.6. *Kazan kazan*

Gönüllülük faaliyetleri fayda yaratmak üzerine kurgulanmıştır. Bu faydanın hedefi insan, doğa veya toplum gibi çeşitli kişiler, alanlar, yerler olabilir. Ancak bu fayda her zaman karşı tarafı etkilemez aynı zamanda gönüllülük eylemine katılanı da etkiler. Gönüllülüğe yönelik eylemler göz önüne alındığında ki kurumsal gönüllülük daha spesifik olarak düşünüldüğünde ortaya koyulan işbirlikleri kapsamında tüm paydaşlar için bir ‘kazan-kazan’ durumu ortaya çıkmaktadır (Seitanidi ve Ryan, 2007). Buna yönelik UK13 ve UK11 kodlu katılımcıların ifadeleri kazanımlar üzerinden ifadeler sunmaktadır.

"Yani gönülden, isteyerek ne yaptığının farkında olarak, bir şeyler yapmaya çalışma önemlidir. Çünkü gönüllülükte karşılıklı kazan kazan ilişkisi de var ya hani, bize geliyor ve projelerde gönüllü birey bir şeyler yapıyor. Tabi ki hani bizim çok işimize yarıyor ama aynı zamanda onun da çok işine yarıyor çünkü bir sürü şey görüyor. Saha deneyimi olmuş oluyor, projeye dair bir şeyler görmüş oluyor gibi diyebilirim. O yüzden gönüllü; niyeti, isteği tam ama nerede olduğunun farkında olan insandır." UK13

"Gönüllülük karşılıklı olarak aslında en başta belki en büyük kazanımın iç huzur olduğu, karşılıklı tarafların belli kazanımlar elde ettiği bir süreç. Bu noktada kazanımlar maddi olmayabiliyor ya da çabuk görünür olmayabiliyor. O açıdan ben gönüllülüğü hani böyle "veren el alan el" gibi bir şablona oturtmak istemem. Gönüllülük aslında karşılıklı bir alışveriş durumudur. Çocuk refahı alanındaki kısmına bakarsak burada durum belki bir tık daha görünmez hale gelebiliyor. Bu bakımdan karşılığını ya da etkisini daha uzun vadede göreceğimiz bir çalışma alanı oluyor. En azından biz öyle görüyoruz. Yani çocuklara bir işte kitap hediye ediyoruz, kütüphane kuruyoruz, kırtasiye yardımında bulunuyoruz, kitap yardımında bulunuyoruz ama bunun takip edilebilirliği bir sonraki aşamada yok ya da araştırılması da çok mümkün değil. Ama bunun sonuçta bir karşılığını da alıyoruz. Biz olarak değil de toplum olarak hepimiz alıyoruz. Yani bir çocuk fazladan kitap okursa hepimizin için kar olarak görmeliyiz." UK11

Katılımcıların ifadelerinde anlaşılacağı üzere, gönüllünün mesleki anlamda elde ettiği, manevi boyutta elde ettiği kazanımlar ve toplumsal düzeyde uzun vadede elde edeceği kazanımlara vurgu yapılmıştır. Bunların yanı sıra gönüllülüğü saf yardım etmek gibi görme sürecine, karşılıksız olma sürecine dair de farklı görüşler var olmaktadır. Özellikle gönüllülük içerisinde var olan karşılıksız kavramına yönelik UK16 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Aslında gönüllülük dediğimiz zaman bir şeyi vurgulamayı çok isterim; yani gönüllüler melekleşmiş insanlar değiller. Gönüllülük de karşılıksız değildir. Birisi

hemen tanım yaparken evet yani günlük hayatta bunları kullanabiliriz ama özellikle akademik literatüre ya da aslında gerçeğe baktığımız zamanda bunların böyle olmadığını biliyoruz, görüyoruz" UK16

Son olarak 'kazan-kazan' durumuna ilişkin gönüllülük eylemi karşılıksız bir bilinçle dahi ortaya konulsa, uzun vadede kişi hayatında fark etmese bile ona bir kazanç katmış olabiliyor. Buna yönelik GK20 kodlu katılımcı çok güzel örnek ifade etmiştir.

"Hani gönüllü olarak bir şeyler yaptığın zaman zaten bir şeyler alıyorsun. Ben mesela bir şeyler alıyorum farkında değilim ama hani biraz zaman geçtikten sonra bir sorunla veya bir durumla karşılaştığım zaman hani aslında yani bunu oradan aldığımı hissediyorum. Ama direkt yani ben şunun için mesela deneyim olsun ya da işte gideyim de özgeçmişime yazayım bari boş yer kalmasın düşüncesiyle bu şekilde gittiğin zaman hani o ikili ilişkilerden ne kadar bir şey alabilirsin o tartışılır." GK20

Sonuç olarak gönüllülük algısal olarak kazan-kazan durumunu ifade edebilmektedir. Belirli bir gönüllü grup için gönüllülük karşılıksız bir eylem olarak görülebilmekte iken (Leigh ve diğ., 2011) belirli bir gönüllü grup için ise tamamıyla 'kazan-kazan' ilişkisi üzerinden (Herzig, 2006; Bartsch, 2012) tanımlanabilmektedir. Buna yönelik çalışma kapsamında ortaya çıkan en güçlü argüman ise gönüllü bireyin yaptığı eylemlerin sonucunun gönüllüyü doğrudan ya da dolaylı şekilde etkilediği üzerinedir.

4.2.1.3.1.7. Zaman ayırmak

Kişisel düzeyde gönüllülük algısına yönelik oluşturulan alt kategorilerden bir tanesi zaman ayırmak olarak oluşturulmuştur. Görüşmeye katılan katılımcıların içerisinde gönüllülüğe dair bakış açıları ve çağrışımları anlamında zaman ayırma kavramının önemli bir yer tuttuğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda gönüllülük gerçekten belirli hedefler doğrultusunda zaman ayırma ve zamanı ayarlama vurgusunun yapıldığı bir süreçtir (Fischer ve Schaffer, 1993; Halman, 2003; Martinez ve McMullin, 2004). Gönüllülük bu anlamda boş zaman değerlendirme eylemi olarak değil aksine zaman ayırmanın ön planda olduğu bir yerdir. Gönüllülüğe zaman ayırmak demek işbirliklerinin, ekonomik gelişimin, güvenin inşası demektir (Wilson ve Musick, 1997; Martinez ve McMullin, 2004). Zaman ayırmaya yönelik GK20 ve GK25 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Yani bence gönüllülük dediğimizde, öncelikle zaman dediğimiz şey gerçekten insan için en değerli, en kıymetli şey ve sen zamanını paylaşıyorsun. Çocukla yan yana olduğunda da bu zamanı paylaşıyorsun, çocukla bir çalışma yapıyorsun ve gerçekten o çocuğun refahını arttırabilmek için, çocuğun motivasyonunu da arttırabilmek için

de olabiliyor ve onun bundan haberi yok. Sen sadece o zamanını paylaşıyorsun. Bence bu çok kıymetli bir şey." GK20

"Gönüllülük benim için şunu ifade ediyor; eğer sen gönüllü isen kendi bulunduğun durumda bazı boş vaktinden feragat edip, kendinden bazı şekillerde ödül verip, bazı dezavantajlı insanlara veya senden daha alt durumda olan insanlara yardım etmektir. Yani bir eşitliği yakalamaktır. Genel olarak çerçeve bu. Sen kendinden bir şeyler veriyorsun, karşı tarafa bir şeyler aktarıyorsun. Bu senin tamamen hiç bir kazanç gütmeyen yaptığın bir şey ve karşı tarafın ileride topluma faydası dokunacağını bildiğin için yaptığın bir davranış. Genel olarak bende ki tanımı bu. Bu yüzden de gönüllüyüm, insanları da bu yüzden gönüllülüğe teşvik ediyorum." GK25

Sonuç olarak, gönüllülük eylemi içerisinde zaman kavramı dikkat çekici bir unsur olarak nitelendirilebilir. Çünkü günümüz toplumlarında hayatımızın en önemli kaynaklarından biri zaman ve bu zamanı gönüllülük için kullanmak büyük önem teşkil etmektedir.

4.2.1.3.1.8. İçten gelen, karşılıksız

Gönüllülüğe dair ortaya koyulan algılara bakıldığında içten gelmesi ve karşılıksız olması vurgularının olduğu görülmektedir. Özellikle gönüllülüğün alanyazındaki tanımlarına bakıldığında karşılıksız olma vurgusu karşımıza çıkmaktadır (Leigh ve diğ., 2011). Ayrıca gönüllülüğün içten gelen bir eylem olup olmadığına yönelik düşüncelerin yer aldığı çalışmalar da alanyazında yer almaktadır (Hiatt ve diğ., 2000; Swartz ve Colvin, 2014; Dageid ve diğ., 2016). Bu alt kategori kapsamında gönüllülük kavramı, içten gelen ve karşılıksız olma yönünde ortaya koyulan ifadeler neticesinde oluşturulmuştur. Buna yönelik UK6 ve UK25 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekicidir.

"Gönüllülüğe dair ben her zaman şu tanımı yaparım; 'bir şey almadan vermektir' derim. Bir şey beklememektir, bir sonuç istememektir. Yani insanların gönüllü olduğu zamanları en değerli zamanlardır. Yani bir gönüllü ne zaman gönüllülük yapar, işinden, eşinden, evinden, yaptığı zorunlu işlerden boşta kalan ve kendine ayırması gerektiği zamanında gönüllülük yapabilir. İşte o en değerli zamandır aslında ve hayatımızın en değerli zamanında gönüllülüğümüzü yaparız. Ben hep öyle bakıyorum." UK6

"Gönüllülük dediğimizde, hiçbir karşılık beklemeden biri işi yapma isteği ve bununla ilgili bir şeye yönelme olarak düşünebiliriz. Çocuk refahı alanında da bu isteğimizi çocuk alanına yönlendirmemiz diyebiliriz." UK25

Gönüllülüğün karşılıksız olduğuna yönelik görüşler üzerine sadece uzman ve karar vericiler değil aynı zamanda gönüllüler de içten gelmesi ve karşılıksız olmasına yönelik

ifadeler mevcuttur. Buna yönelik GK11 ve GK14 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Gönüllülük deyince, yani içten gelen bir şey o, bana öyle geliyor. Yani içten gelecek, karşılık beklemeden yapılacak bir şeydir. Böyle zorla yapılacak, işte ben gideyim gönüllü olayım, birileri bana gönüllü oldu desin düşüncesiyle yapılacak şey değildir. Bazı insanlar hani o kadar şey yapıyorlar ki sanki zorla yapıyorlarmış gibi olduğu belli oluyor. Kısacası içten gelecek." GK11

"Gönüllülük herhangi bir beklenti içinde olmadan, herhangi bir çıkar, bir beklenti, maddi kazanç düşünmeden insanın kendi iradesi ve kendi isteğiyle oluşturduğu bütün davranışların tümü bence gönüllülüğü kapsıyor." GK14

Sonuç olarak gönüllülüğün içten gelen ve karşılıksız bir eylem olduğuna yönelik düşünceler ve görüşler çalışma kapsamında mevcuttur. Alanyazın içerisinde gönüllülüğün içsel motivasyonlarına ve dışsal motivasyonlarına yönelik birçok çalışma mevcuttur (Hiatt, 2000; Swartz ve Colvin, 2014; Dageid ve diğ., 2016).

4.2.1.3.1.9. Değişime katkı sağlama

Bireysel düzeyde gönüllülük algısına yönelik son alt kategori değişime katkı sağlama düşüncesi üzerinedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda gönüllülük aynı zamanda değişim yaratan bir eylemdir. Gönüllülük dezavantajlı grupların güçlendirilmesi ve sosyal adaletsizliğin ortadan kaldırılabilmesi adına sosyal değişim aracıdır (Ellis ve Noyes, 1990; Perlmutter ve Cnaan, 1993). Dolayısıyla gönüllülük değişime katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda UK18 kodlu katılımcının ifadeleri gönüllülüğün değişime olan katkısı açısından önemli ifadeler barındırmaktadır.

"Bir anda başka arkadaşlarıyla birlikte olmak, yani o sosyal ihtiyaçlarını da karşılıyor ve katkı veriyorsun, bir değişim görüyorsunuz. Yani bu büyük değişimler olmak zorunda değil. Yani tabii ki gönüllülükte bugün bunu yapıp hemen yarın büyük bir şey değişiyor. Çocuk eğitime destek verince hemen eğitim eşitsizliğini çözüyorsunuz ama bir çocuğun hayatına dokunuyorsunuz ki o çocuğun hayatında ki bir değişim sizi de çok motive ediyor ve bunda payınızın olduğunu bilmek kıymetli geliyor." UK18

Gönüllülük ile değişim ilişkisi süreç olarak da uzun bir vadede ortaya çıkabilmektedir. Çünkü toplumsal değişimler uzun süreli bir mücadeledir. Buna yönelik ise GK7 ve GK18 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Hep şunu düşünürüm, yani ben eğer bir çocuğun bile kulağına bir su kaçırdıysam, bu çocuk bir gün eve gidip 'ya baba, abla böyle böyle bir şey anlattılar şöyle şöyle anlattılar ne diyorsunuz, bu konuda ne düşünüyorsunuz?' derse, yani onlarında kulağına bir parça su kaçırırsa, baba da oturur düşünürse, baba da yarın gittiğinde bir bakarsa ya da o da bir arkadaşına bir şeyler sorup, nedir bu derse, bu dalganın böyle böyle büyüyeceğini düşünüyorum. Benim için gönüllülüğün anlamı bu." GK7

"Dünyada çok fazla kötülük var. Bilmiyorum belki kaybedeceğiz hani, istediğimiz gibi olmayacak her şey ama bunu bile mücadele etmektir bence gönüllülük. Hani dünyayı daha iyi bir yer haline getirebilmek için mücadele edebilmektir. Çocuk refahı alanında gönüllü olmakta, çocukların daha iyi bir dünyada yaşayabilmesi için, haklarını kullanabildiği bir dünyada yaşayabilmesi için mücadele etmek diyebilirim." GK18

Sonuç olarak gönüllülük bir anlamda toplumsal bir değişimi de ifade etmektedir. Katılımcıların görüşleri de gönüllülük algısı olarak bunu destekler niteliktedir.

4.2.1.3.2. Ailenin ve Sosyal Çevrenin Gönüllülüğe ve STK'lara Bakış Açısı

Aile, arkadaş çevresi veya sosyal çevre gibi bir topluluğun parçası olan bireyler kendini çevrelemiş ilişkiler ağı içerisinde gönüllü olmakta ya da gönüllülüğünü sürdürmektedir. Bu kapsamda bu çevreler içerisindeki kişilerin gönüllülüğe bakış açıları hem gönüllü bireyi etkileyebilmekte; hem de gönüllü bireyler aracılığıyla onların gönüllülük algısı anlaşılabilir. Bireyler yaşamları çalışma yerleri, aileler, topluluklar ve aileler ile kuşatılmıştır (Germain, 1999). Bu gruptaki ilişkiler gönüllülerin tutumlarını ve davranışlarını şekillendirebilmektedir (Haski-Leventhal, 2009). Dolayısıyla katılımcı gözünden ailesinin, arkadaşlarının, sosyal çevresinin gönüllülüğe ve STK'lara yönelik görüşleri çalışma kapsamında önemlidir.

Bu alt tema kategori içerisinde beş alt kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler aile ve sosyal çevre düzeyinde gönüllülük algısına yönelik ifadeleri içermektedir.

4.2.1.3.2.1. Takdir etme

Gönüllülerin yaptıkları işten takdir görmeleri onların bu alana yönelik motivasyonlarında bir artışa neden olabilir. Pozitif söylemler bireyleri de pozitif etkileyebilir. Gönüllüyü takdir etmek, destek vermek ona yönelik eşsiz bir katkıdır. Takdir etme onları psikolojik anlamda da besleyen ve zenginleştiren güvenilir bir kaynaktır (Perlmutter ve Cnaan, 1993; Tunstill ve Malin, 2012). Ailenin desteğine yönelik UK7 kodlu katılımcı, "*Yani ailem genelde destekledi. Annem yaptığım işleri çok sever, her zaman gurur duyuyor. Bu da*

beni hep olumlu etkilemiştir.” aile desteğinin etkisini bir anlamda ifade etmektedir. Ayrıca kişinin sahip olduğu aile ve sosyal çevrenin bakış açısına yönelik GK1 ve UK15 kodlu katılımcıların ifadeleri çevrelerindeki bireylerin desteği açısından dikkat çekici örneklerdir.

"Çevrem de yaptığım bu şeyleri görünce bana olan bakış açıları değişti. ‘Sen aslında başarılıymışsın, ne kadar çalışkan biriymişsin’ diye düşünmeye başladılar. Bende kendime böyle demeye başladım. Bu yönden bana önemli bir değer kattı. Benim nasıl biri olduğumu da insanlar anlamış oldu." GK1

"Onun dışında benim eşim de sivil toplum da çalışıyor zaten. Tabi ki özel sektörde çalışan ve bu alanı hiç bilmeyen arkadaşlarım da benimle öğrendiler. Şimdi hepsi benim yaptığım işi anlamasalar da çok gıpta ile bakıyorlar ama dışarıdan çok güzel görünüp içi çok sıkıntılı bir sektör aslında. Çünkü hep bir ihtiyaç ve sorunla mücadele ediyorsunuz." UK15

Bireyin çevresindeki verdiği pozitif yorumlar sadece kişiye psikolojik bir destek sağlamakta aynı zamanda kişinin de kendi yönelik bakış açısını da değiştirmektedir. GK1 kodlu katılımcının belirtilen ifadesi buna en güzel örnek olarak nitelendirilebilir. Ayrıca çevredeki bireylerin gönüllülüğün ne olduğunu tam anlamıyla öğrenmesi çevresel düzeyde de bakış açısı değişikliği yaratmakta; bu ise toplumsal anlamda gönüllülük bakış açısının değişimine katkı sağlamaktadır. Bunların dışında gönüllülüğün getirdiği fırsatların da görünür olmaya başlaması kişinin çevresindekilere yönelik bir bakış açısı değişimi yaratabilmektedir. Buna yönelik GK22 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekicidir.

"Ben 4 sene boyunca sivil toplumda böyle her şeye koşturdum koşturdum ve 4 senem onlara ‘gelin işte bir aktiviteye katılın’ demekle geçti. Asla katılmadılar (arkadaşlar) ve yani bir yerden sonra da ‘ne boş geziyorsun’ falan modunda yaklaştılar. Ancak sonrasında onlarda benim böyle hani işte aktivite, eğitim için bir yerlere gidip gelmemi sürekli görmeye başladıklarında onların da ilgisini çekmeye başladı. Çünkü ben o il dışı muhabbetini yurt dışına çevirmeye başladım. Yurt dışına gidip geliyordum falan ama para harcamıyordum çünkü program kapsamında karşılanıyordu. Hem kendimi geliştireyordum hem çok farklı bir yer görüyordum. Pozitif gidiyordu benim için ve işte onları görünce onlar da biraz daha değişmeye başladılar." GK6

Son olarak gönüllülüğe para odaklı bakıp gönüllülüğü anlamlandıramayan kişiler üzerinden ortaya koyulan bir bakış açısı da bulunmaktadır. Kişilerin sahip oldukları eğitim seviyelerinin veya hayatları içerisindeki ekonomik kaygılarının bakış açlarına etki

edebileceği düşüncesi ortaya çıkabilmektedir. Buna yönelik GK22 kodlu katılımcının görüşleri önem ifade etmektedir.

"Genelde benim kötü yorum aldığım yorumların çoğu işte belli bir eğitim seviyesinde. İşte en fazla liseye kadar okumuş kişilerden ben tepkileri alıyordum. Çünkü çok fazla şekilde para odaklı bakıyorlar. Biraz daha akademisyenlik tarafından ya da işte belli mesleğini almış ve oturmuş kişilerden, "evet bunu yapmalısın, bir faydan olmalı" tarzında dönüşleri çok fazla aldım. Özellikle hocalarımdan aldım. Hepsi de teker teker, yani yaptığım tüm gönüllülükler işime yarıyor. Bunları söyleyebilirim." GK22

Genel olarak takdir etme alt kategorisi üzerinden ailenin ve sosyal çevrenin sahip olduğu bakış açısı ve gönüllüye vermiş olduğu destek gönüllülüğün gelişebilmesi ve sürdürülebilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

4.2.1.3.2.2. *Güvensizlik ve korku*

Sivil toplum kuruluşlarına ve gönüllülük alanına yönelik güven duygusu eksikliği bu alana yönelik algıların negatif yönde oluşmasına etki edebilmektedir. Bu güvensizlik gönüllülük yapan kişilere karşı bir önyargı uyandırabilmekte ve resmi gönüllülüğe yönelik sivil toplum kuruluşları içerisinde yapılan aykırı bir işmiş gözüyle bakılmasına neden olabilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarına ve gönüllülük eylemine yönelik Kalaycıoğlu'nun da (2002) belirttiği üzere, yüksek düzeyde kişilerarası güvensizlik, insanların sivil toplum kuruluşları için çalışmaması sonucunu doğurabilmektedir. Ayrıca, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının -geçmişte de yaşanan örnekler bağlamında- bazen çeşitli ideolojik yönelimleri takip etmesi de (Keyman ve Öniş, 2007) sivil toplum alanında güvensizlik yaratabilmektedir. Bu güvensizlik de bireyin çevresinde olan kişiler tarafından gönüllülüğe ve sivil topluma yönelik negatif bir algı ve söylemi ortaya çıkarabilmektedir. Güvensizlik durumuna ilişkin GK1 ve GK2 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekicidir.

"İlk başta, ilk yıllarımda ailem şey yapıyordu, yani hani derneklere karşı bir güven yok ya Türkiye'de, amcama bile söylediklerinde ki o zamanlar terör olayları yeni bitmişti gündem sıcaktı, amcam 'Aman aman uzak dursun şu anda' diyordu." GK1

"Evet değişti. Kendi ailem özellikle demeklerin, vakıfların böyle devlet düzenine karşı oluşturulmuş yapılar olduğunu düşünüyorlardı. Ama öyle olmadığını benimle birlikte görmüş oldular." GK2

Sivil toplum sektörü içerisinde yalnızca gönüllülük yapmak değil aynı zaman gönüllülük sonrası profesyonel çalışma niyeti üzerine de daha önce ifade edilen nedenlerden kaynaklı güven problemleri yaşanmaktadır. Buna yönelik UK18 kodlu katılımcının ifadeleri önemli bir örnek olarak görülebilir.

"Ben o zaman normal mesleğimi yapacağım, yani mühendislikten sonra bir yerde çalışırım ama gönüllü olarak da faaliyetlerime devam edebilirim gibi düşünüyordum. Ama alan öyle olmadı. Önüme başka fırsatlar ve alanlar çıktı. Tabi o kısımda da birazcık daha zorlanma ve köstek olma oldu. Bu işi profesyonel olarak yapma olayına birazcık daha gerçek işinin dışında yapılacak bir şey gibi bakılıyordu. Aile ile bir ara öyle bir konuşma yapmamız gerekti. Ama onun dışında çok köstek olan bir şeyle, grupla karşılaşmadım. Birazcık insan hakları, örgütlenme üzerine 'nedir bunlar, aman başını belaya sokma, hani daha siyasetten uzak dur. Politik bir şeyin üzerinde çok durma' falan gibi öyle korkular olabiliyordu" UK18

Sonuç olarak özellikle Türkiye özelinde sivil toplum alanına ve gönüllülüğe bakış açısı geçmişten günümüze gelen belirli birikimlerin de etkisiyle güven problemi oluşabilmektedir. Aile ve sosyal çevrenin bakış açısı bu güven problemi üzerinden negatif bir algı ortaya çıkarabilmektedir.

4.2.1.3.2.3. Zaman kaybı

Aile ve sosyal çevre içerisinde gönüllülük bir zaman kaybı gibi görülebilir. Özellikle gönüllülerin ekonomik anlamda bir kazanç elde etmeden zamanlarını harcaması diğer kişiler tarafından bir zaman kaybı gibi görülebilmektedir. Aynı zamanda ekonomik getirisi olmayan bir faaliyette bulunmak çevre tarafından ciddi olmayan bir faaliyet hissi yaratabilir. Buna yönelik GK6 kodlu katılımcının, "*Şöyle, ben bu işlere böyle koştururken ailem, 'ne uğraşıyorsun bu işlerle, boş işler peşinde koşma git KPSS'ye (Kamu Personeli Seçme Sınavı) hazırlan' modunda yaklaşıyorlardı.*" ailesi tarafından aldığı yorumlar gönüllülüğün boş iş olarak görüldüğü yönündedir. Ayrıca GK10 tarafından ortaya koyulan ifade ise çok dikkat çekicidir.

"Şöyle diyeyim, ben ilk emekli olduğum zaman Türkiye'de emekli olan birine hep söylenir, siz de duymuşsunuzdur, 'Nerede çalışıyorsun?' diye sorulur. İkinci bir iş sorulur. Dediğim gibi İş Bankası bizi mağdur etmediği için onu düşünmedim. Ben emekli oldum deyince arkadaşlar sordular, 'Ne yapıyorsun?' falan dediler. Ben de "gönüllülük kuruluşlarında gönüllülük yapıyorum" dedim. 'Peki, ne yapıyorsun? Anlat.' dediler. Ben de anlattım ve birisi aynen şöyle söyledi, 'Daha ciddi bir şey bulamadın mı?' Bir tek bir arkadaş bunu söyledi. Onun dışında hiç kimse 'neden

gidiyorsun?’ demedi. Eşimde sağ olsun çok yardımcı oldu ve halen de yardımcı oluyor." GK10

Gönüllülüğe yönelik zaman kaybı algısı içerisinde para kazanmama vurgusu görüşmeler kapsamında özellikle vurgulanmıştır. Gönüllü bireylerin gönüllülük faaliyetlerinden para kazanmaması çevreleri tarafından boşa zaman harcıyormuş algısına neden olmaktadır. Bu görüşe yönelik GK2 ve GK22 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekmektedir.

"Evet, evet. Mesela şöyle çevredeki bazı arkadaşlar niye yapıyorsun ki zaten para da vermiyorlar, senin çok zamanını alıyorlar diye bana bu yönde fikirlerini söyleyenler olmuştu. ‘Neden gidiyorsun ki’ diyorlardı. Aslında açıklıyorsunuz kendi kişisel doyumunuz için de yaptığınızı ifade ediyorsunuz ama onlar gitmesen de olur, bugün şurada buluşalım gibi caydırıcı konuşabiliyorlardı." GK2

"Tabi ki oldu. Yani genelde şu şekilde yorum geliyor; " işte zaman harcıyorsun ama sana bir getirisi yok. Hani biraz daha işte zamanını para kazanabileceğin şeylere odaklasan daha iyi olur. Belki de işte alanınla ilgili bilgi kendine saklarsan ilerde sana dönüşü daha iyi olur" şeklinde yorumlar vardı. Bunların hiçbiri benim için bir şey ifade etmiyordu aslında ama o şekilde yorumlar çok fazla aldım." GK22

Sonuç olarak gönüllülerin aile ve sosyal çevresi, gönüllülük faaliyetlerini bir zaman kaybı, boşa harcanan zaman olarak nitelendirebilmektedir.

4.2.1.3.2.4. STK'larda yöneticiliği ciddi bir iş görülmemesi

Gönüllülük ile ilişkili olarak bireylerin sivil toplum kuruluşlarında profesyonel olarak çalışmaları ve bu emekleri üzerinden kazanç elde etmelerine dair toplumsal anlamda bir farkındalık eksikliği ortaya çıkarabilmektedir. Çünkü gönüllülüğü boş zaman, ücretsiz faaliyet ve zaman kaybı görebilen kişiler bu alanda çalışma durumunun da olabileceğini bilememektedir. Buna yönelik UK8 ve UK9 kodlu katılımcıların ifadeleri temel örnekler olarak ifade edilebilir.

"Tepkileri ise daha çok sivil toplum alanında henüz deneyim kazanmamış kişilerden çok aldım. Sivil toplumda kariyer yapan kişilere yönelik yeni tanıştığım insanlar ve yakın çevrem çok alışık değil. Bunu hep gönüllülük olarak görüyorlar ya da profesyonel bir kariyer olarak algılanması biraz uzun sürdü. Dolayısı tabi ki ‘ha öyle mi işte sen ne iyi yapıyorsun ama hani...’ gibi, yani başka bir şey arıyorlar. Yani başka tatmin edici bir açıklama arıyorlar Ama tatmin edici açıklama bu işin kendisindedir." UK8

"Öncelikle şu soru var, şimdi hangi çevreyle konuştuğuma göre değişiyor. Çünkü şu çok net geliyor, ‘Peki ne zaman bir işe başlayacaksın?’ diyorlar. Hani ben sigortalı çalıştığımı söyleyince ‘aaa nasıl sigortalı çalışıyorsun’ falan tarzı cevaplar alıyorum.

Yani bunların zaten anlaşılmasının güç olduğunu, yaşayarak gördüm. Mesela özellikle böyle şeylerde, yakın çevrem üzerinde bakıldığında mesela ailem, yani hem çekirdek aile hem biraz daha büyük bir akrabaları da sayabiliriz. Ama temasta olduğum insanlar diyeyim. Yani çok uzak akrabaları katmıyorum işin içine. Onlar benim destekçilerim." UK9

Genel olarak baktığımızda sivil toplum kuruluşları içerisinde profesyonel ücretli bir çalışmanın olduğu bilinci tam olarak bilinmemektedir.

4.2.1.3.3. Toplumun Gönüllülüğe Bakış Açısı

Gönüllülüğe yönelik toplumsal bakış açısı kendi içerisinde belirli önyargıları barındırmaktadır. Bu çalışma bağlamında önyargılar başlıca; gönüllülüğün bedava yapılan iş vurgusu, gönüllülüğün ne olduğunun anlaşılabilmesi, korkulacak bir alan olması ve boş zaman aktivitesi olarak ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, gönüllülüğün sadece boş zaman aktivitesi olarak görülmesi kapsamında UK8 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Çünkü sanki sivil toplum kariyerine özel sektörde ya da kamu da tamamlayıp sonra bu maddi işleri bitirip kendini maneviyata vermiş kişiler tarafından tercih ediliyormuş gibi algılıyor. Ama ben bizzat bu 8 yıl içinde bile hızlıca bu algının da değiştiğini ve artık genç neslin de profesyonel olarak sivil toplumda yer almaya başladığına tanık oldum." UK8

İfadeden anlaşılacağı üzere gönüllülüğün toplumsal anlamda bir emeklilik aktivitesi olarak görüldüğü açıktır. Oysaki gönüllülük faaliyetleri çocuk yaştan itibaren başlayabilen (Vallejo Rubinstein, 2020) ve insanların yaşlılık dönemlerinde (Bass ve Caro, 1995b) dahi sürdürülebildikleri bir faaliyettir, süreçtir. Ayrıca gönüllülük faaliyetlerine katılmak için belirli bir yaş ve emekliliğin beklenilmesi de gönüllülüğün gelişmesine yönelik kendi içerisindeki engellerden biri olarak görülmektedir (Sundeen, Raskoff, ve Garcia, 2007; Celdrán Castro ve Buscemi, 2011).

Toplumsal anlamda gönüllülük algısı içerisinde ikinci olarak vurgulanması gereken düşünceler gönüllülüğün bir bedava yapılan bir iş olarak görülmesi ve ekonomik karşılık konusudur. Bu noktada özellikle UK8 kodlu katılımcının, "*Para almıyorsan işi yapmazsın düşüncesinin dışında düşünemiyorlar. Gerçekten ülkemizde gönüllülük algısı çok düşük.*" ifadesi, gönüllülüğün hiçbir karşılığının olmadığı her işi, her faaliyetin sadece

para karşılığı yapılabileceği yönünde bir algıyı içermektedir. Ayrıca aynı katılımcının toplumsal gönüllülük algısına yönelik belirtilen ifadeleri de önem arz etmektedir.

"Bazı insanlar öncelikle ne yaptığımı anlamadılar. Hani gidiyorum, geliyorum, gönüllülükten bahsediyorum. Ama bazı insanlara gerçekten birebir gönüllülüğün ne olduğunu anlatmak durumunda kaldığım zamanlar oldu. Çünkü bu bilinç ülkemizde o kadar düşük ki, ben onlara içindeki manevi huzurdan bahsederek, bunun hiçbir maddi şeyle karşılanamayacağından bahsederek kendimi savunmaya çalıştım. Çünkü insanlar neden para almadan böyle bir şey yaptığımı çok merak ediyorlardı."GK8

Gönüllülük özelinde para kazanma vurgusu zaten olamaz çünkü o zaman gönüllülük kavramı ücretli işgücüne dönüşür. Ancak gönüllülük özelinde temel ihtiyaçların karşılanması olabilir. Gönüllülüğün aslında toplumsal bağlamda yarattığı katkı günümüzün çağdaş toplumlarında özellikle sosyal ve ekonomik olarak büyük bir etkiye sahiptir. Kamusal sistem içerisinde büyük bir boşluğun dolmasına olanak tanımaktadır (Penner, 2004).

Görüşmeler kapsamında gönüllülüğün toplumsal algısına yönelik ifade edilebilecek son kısım ise gönüllülüğün ne olduğunun anlaşılabilmesi ve korkulacak bir alan olması algısıdır. Buna yönelik UK25 kodlu katılımcının, *"Bir de sekte olan bir şey var ki o da bir yere üye olursam altından ne çıkar gibi bir korku var. Artık insanlar devlet kurumları dışında ki birimler için bu başıma bir yol açar diye korkabiliyorlar ve gönüllülüğü de öyle görüyorlar."* ifadeleri gönüllülüğün bir korkulacak alan, faaliyet gibi görülebildiğini de en temel göstergesidir. Ayrıca gönüllülüğün de toplumsal olarak da tam anlamıyla anlaşılabilmesi durumu da ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada özellikle GK1 kodlu katılımcının görüşleri önemli bir örnek teşkil etmektedir.

"Bir de gönüllülük denilince insanlar hep böyle eğlenceli şeyler hayal ediyorlar. Sen gidiyorsun işini hemen yapıyorsun halledip çıkıyorsun gibi düşünüyorlar. Bir de fotoğraflar da böyle eğlenceli, renkli halbuki onun arkasında büyük zorluklar ve ekip içerisinde dahi sıkıntılar olabiliyor." GK1

Sonuç olarak gönüllülük toplumsal anlamda farklı farklı düşünceler üzerinden görülmektedir. Gönüllülük algısının yeniden toplumsal inşası, bu alanın ilerleyebilmesi adına önem öncelikli düşünülmesi gereken konular içerisinde yer almalıdır.

4.2.1.3.4. İlk Çağrışım

Araştırmanın nitel boyutu içerisinde katılımcıların gönüllülük algısına yönelik geniş görüşlerinin yanı sıra gönüllülüğü tek kelime ile ifade etmeleri de istenmiştir. Bu kapsamda yapılan 60 görüşme içerisinde toplam 39 farklı kelime ile gönüllülük ifade edilmiştir.

Tablo 40. Gönüllülük Olgusuna Dair Akla Gelen İlk Çağrışım

Katılımcı Kodu	Gönüllülüğe Dair Çağrışım Yapan İlk İfade	Katılımcı Kodu	Gönüllülüğe Dair Çağrışım Yapan İlk İfade
UK1	Fayda	GK1	Bilinç
UK2	Fedakârlık	GK2	Özveri
UK3	Dinamizm	GK3	Fedakârlık
UK4	Fedakârlık	GK4	Yardım
UK5	Zaman	GK5	İstek
UK6	Fedakârlık	GK6	Mutluluk
UK7	Aşk	GK7	Heyecan
UK8	Sevgi	GK8	Özgüven
UK9	Özel	GK9	Sevgi
UK10	Dayanışma	GK10	Huzur
UK11	Gelecek	GK11	Sevgi
UK12	Özveri	GK12	Huzur
UK13	Güven	GK13	Farkındalık
UK14	Değişim	GK14	Destek
UK15	Gelecek	GK15	Yardım
UK16	Gülümseme	GK16	Mutluluk
UK17	Hak	GK17	Yaşam
UK18	Özne	GK18	Hak
UK19	Mutluluk	GK19	Yoksulluk
UK20	Fedakârlık	GK20	Umut
UK21	Sevgi	GK21	Gelecek
UK22	Eşitlik	GK22	Bağlılık
UK23	İyileştirme	GK23	Bilinç
UK24	Umut	GK24	Mutluluk
UK25	Sabır	GK25	Gelecek
UK26	Kazanım		
UK27	Kanun		
UK28	İçten		
UK29	İnsanlık		
UK30	Anlamlılık		
UK31	Vicdan		
UK32	Vicdan		
UK33	Özveri		
UK34	Katılım		
UK35	Paylaşım		

Belirtilen kelimeler içerisinde en fazla tekrar eden kelime “fedakârlık” olarak görülmektedir. Özellikle gönüllülük denilince akla gelen ilk ifadelerin, kelimelerin çoğunluğunun pozitif vurgular içermesi bu alanın ruhunu yansıtmaktadır.

4.2.1.4. Genel Değerlendirme

“Gönüllülüğe İlk Adım ve Gönüllülük Algısı” üç alt tema üzerinden ifade edilecektir. Bu alt temalar; ‘*gönüllü olma kararı ve motivasyonu*’, ‘*ilk gönüllülük deneyimi*’ ve ‘*gönüllülük algısı*’ olarak belirlenmiştir.

İlk alt kategori bağlamından hareketle bireylerin *ilk gönüllü olma kararı ve motivasyonu* geniş bir perspektifte farklılık gösterebilmektedir. Çalışma kapsamında ortaya koyulan görüşler, katılımcıların ilk gönüllü olma kararlarına yönelik motivasyonlarının sekiz farklı faktör üzerinden etkilenebileceğini ortaya koymuştur. Bu faktörler; değerler, referans grupları, kişisel deneyimler, kabul görme, kariyer gelişimi, etkinlikler, akademik disiplin, kitle iletişim araçları ve sosyal medya olarak tespit edilmiştir ve bu faktörler katılımcıların görüşleri doğrultusunda ayrı ayrı incelenmiştir.

İkinci alt kategori başlığı olan *ilk gönüllülük deneyimi* ise, kişilerin ilk gönüllülük deneyimlerini anlama üzerindedir. İlk gönüllülük deneyimi, kişilerin gönüllülük beklentileriyle var olan gönüllülük süreci arasındaki boşluğu değerlendirebilme imkanı yaratmaktadır. İlk deneyim ile ortaya çıkacak tatmin veya tam zıttı şekilde hüsransız duygusu kişilerin bu alana daha çok bağlanmasına ya da bu alandan tamamen uzaklaşmasına neden olabilir. Dolayısıyla bu alt kategori kendi içerisinde gönüllülerin yaşadığı başarıma duygusu ve mentor, yönetici ve arkadaş desteği alt boyutları olarak incelenmiştir.

Üçüncü alt kategori ise *gönüllülük algısıdır*. Gönüllülük algısı, bireylerin gönüllülüğe yönelik bakış açılarına işaret etmektedir. Aynı zamanda gönüllülük algısı bireylerin sahip oldukları birçok motivasyon kaynağından da etkilenebilmektedir. Gönüllülük algısı; kişisel düzeyde, aile ve sosyal çevre düzeyinde ve toplum düzeyinde olmak üzere üç alt boyut üzerinden incelenmiştir.

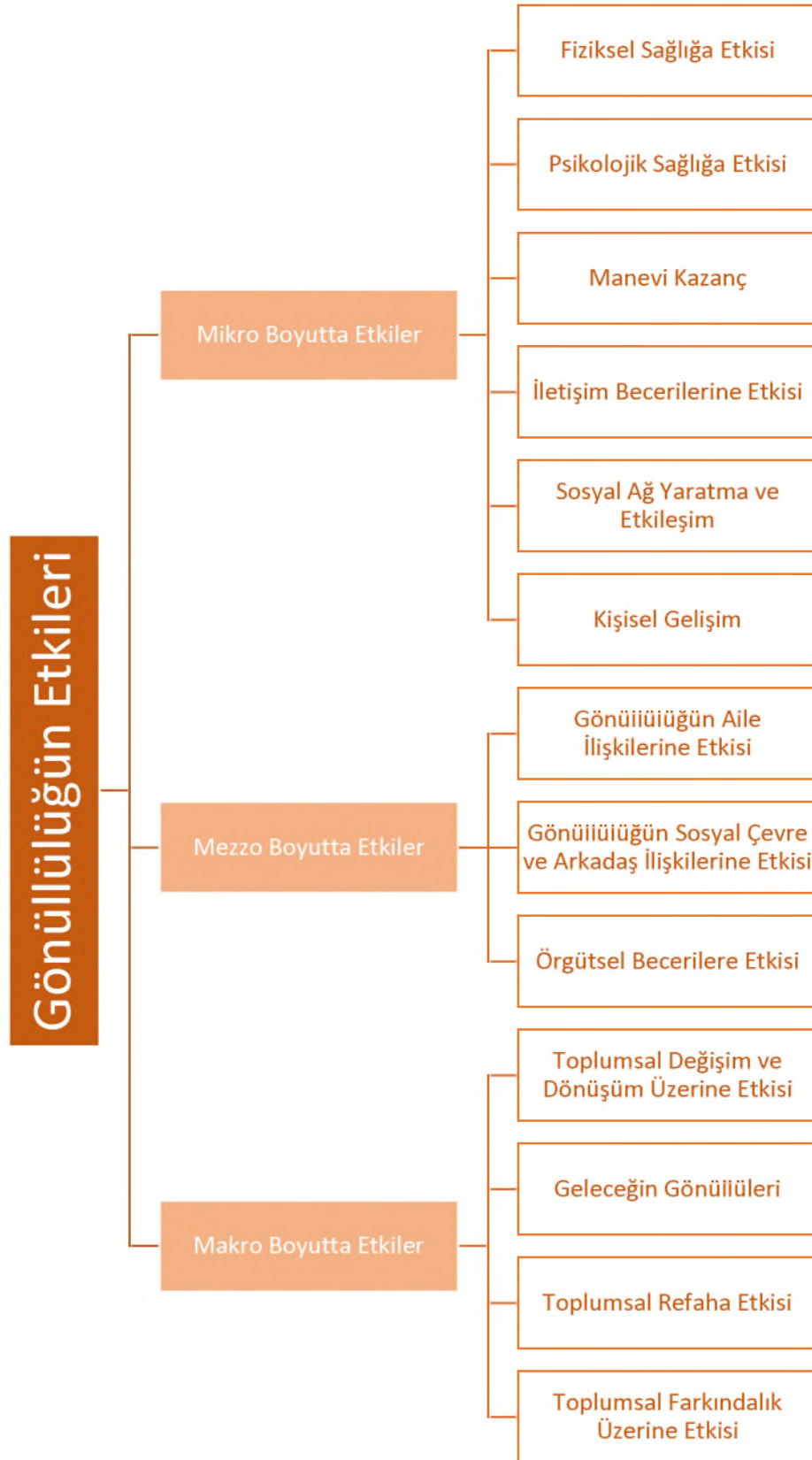
4.2.2. GÖNÜLLÜLÜĞÜN ETKİLERİ

“Gönüllülüğün Etkileri” teması üç alt tema üzerinden açıklanmaktadır. Bu alt temalar; ‘*mikro boyutta etkiler*’, ‘*mezzo boyutta etkiler*’ ve ‘*makro boyutta etkiler*’ olmak üzere sıralanmıştır. Her üç alt temanın da kendi içerisinde alt kategorileri bulunmaktadır. Her düzeydeki gönüllülük etkilerinin (mikro, mezzo, makro) geniş bir alanı içerisinde barındırması bu alt temaların da kategorize edilmesine neden olmuştur. Bütün alt temalar, hem gönüllülerin hem uzman ve karar vericilerin deneyimleri ve ortaya koydukları görüşleri, düşünceleri ışığında oluşturulmuştur. Ancak gönüllülüğün etkileri söz konusu olduğundan özellikle gönüllülerin görüşleri daha detaylı olarak ön plana çıkabilmektedir. Uzman ve karar vericilerin görüşleri ise, eski veya şu anda başka kurumda sürdürdükleri gönüllülük deneyimleri ya da gönüllülerle ilişkileri çerçevesinde gözlemledikleri etkiler bağlamında sunulmuştur.

Gönüllülüğün etkileri çok boyutlu bir yapıya işaret etmektedir. Gönüllülük yalnızca mikro düzeyde bir etki yaratmakta aynı zamanda mezzo ve makro düzeyde de etki yaratmaktadır. Bu çalışma kapsamında, gönüllülüğün etkilerinin üç alt tema üzerinden açıklanması amaçlanmıştır. İlgili bölümlendirme gönüllülüğün etkilerinin daha sistemli bir şekilde anlaşılabilmesine de olanak tanımaktadır.

Gönüllülüğün etkilerini sunabilmemiz, gönüllülüğün yaratmış olduğu değişimi, dönüşümü, sağaltımı analiz edebilmemize ve gönüllülüğün bu etkiler üzerinden nasıl yaygınlaştırılabileceğimize olanak tanıyabilir. Ayrıca gönüllülüğün yaratabileceği negatif etkilere karşı da önlem ve müdahale geliştirebilmemize imkân sağlayabilir.

Şekil 8. Gönüllülüğün Etkileri Ana Teması Altında Kümelenen Alt Tema ve Kategoriler

4.2.2.1. Mikro Boyutta Etkiler

Çalışma kapsamında mikro boyutta gönüllülüğün etkilerini incelediğimizde, ortaya çıkan sonuçlar yedi alt kategori oluşmasına olanak tanımıştır. Her bir alt kategori kendi içerisinde ayrıca incelenmektedir. Gönüllülüğün mikro boyutta etkilerine yönelik alanyazında çokça çalışma mevcuttur (Wilson, 2000; Thoits and Hewitt 2001; Haski-Leventhal, 2009; Morrow-Howell, 2010). Bu araştırma kapsamında ise katılımcıların görüşlerinden elde edilen deneyimler, düşünceler gönüllülüğün mikro etkilerine yönelik alanyazında ifade edilen sonuçlarla ve ilişkilerle benzerlik göstermiştir.

4.2.2.1.1. Fiziksel Sağlığa Etkisi

Gönüllülük, bireylerin fiziksel sağlıkları üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Boylamsal araştırmalar gönüllülük faaliyetleri gerçekleştiren insanların fiziksel sağlıklarında bir gelişim ortaya çıktığını göstermektedir (Wilson ve Musick, 1999; Gilster, 2012). Gönüllülüğün fiziksel sağlığa etkisine yönelik GK3 kodlu katılımcı, *"En azından hareket katıyor. Özellikle masa başı sayılabilecek bir işiniz varsa gönüllülüğe gitmek gelmek, onun etkinliklerine gitmek gelmek fiziksel bir sağlık anlamında sizi daha iyi yapıyor."* diyerek gönüllülüğün bireyleri harekete geçiren ve bu anlamda da sağlığına yönelik artı değer yaratan bir süreç olduğuna vurgu yapmaktadır. Ayrıca GK8 ve GK10 kodlu katılımcılarda gönüllülük aracılığı ile elde ettikleri fiziksel kazançları üzerine kendi deneyimlerini paylaşmaktadırlar.

"Şöyle ki gönüllü olmak benim fiziksel sağlığıma elbette çok iyi geldi. Yani ben kendimi faydalı bir şeyler yaptıkça daha dinç, daha mutlu, daha enerjisi hissetmeye başladım. Bu benim psikolojimi de çok iyi geldi. Çünkü karşılıksız bir şeyler yapabilmenin farkına ve ayırımına vardım. Yani bu insanda harika bir mutluluk yaratıyor." GK8

"Şimdi şöyle ben en başında fiziki olarak kazançlı çıktım. Eğer ki ben gönüllülüğü tanımasaydım, bilmeseydim sıkıntı yaşırdım. Benim kahve alışkanlığım yok, gençliğimde çok gittim ama iş hayatına geçtikten sonra hiç kahveye gitmedim. Ben gönüllülüğü tanımasaydım ne yapacaktım? İşte de çalışmak istemiyordum. Evde oturacaktım. İşte markete gideyim onu alayım, bunu yapayım da yani bir markete git gel en fazla kaç dakikamı alır? Her gün gitseniz 1 saat olsun geri kalan 5- 6 saatte gün içinde evde oturacaktım. Belki fiziki olarak çöküntü yaşayacaktım, psikolojik olarak da mesela gayet güzel geri dönüşler alıyorum o da beni memnun ediyor. O da hoşuma gidiyor." GK10

Gönüllülüğün fiziksel sağlık açısından artıları; harekete geçme, gönüllülük koşullarına katılma, çeşitli spor etkinliklerine katılma gibi belirli deneyimlerin, katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir. Bunların yanı sıra gönüllülüğün fiziksel olarak yaratabileceği yorgunluklara karşı ise GK14 ve GK25 kodlu katılımcılar, gönüllülüğün yaratacağı yorgunluğa karşın elde edilen faydanın yorgunluğu nasıl unutturduğuna ilişkin görüşleri, bu anlamda çok güzel örnekler oluşturmaktadır.

"Fiziksel olarak da tabi ki yorulduğumuz zamanlar oldu ama o yaşadığımız psikolojik doyum, fiziksel yorgunluğun üzerini örttü." GK14

"Fiziksel etkisi de bence çok yok. En fazla biraz yoruluyorsunuz akşam 1 saat daha erken uyursunuz. Çok fazla bir şey yok." GK25

Sonuç olarak gönüllülük bireylerin fiziksel sağlıkları üzerinde belirli bir etkiye sahiptir. Elde edilen görüşler doğrultusunda, gönüllülüğün bireylerin fiziksel sağlıkları üzerinde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

4.2.2.1.2. Psikolojik Sağlığa Etkisi

Gönüllülüğün kişilerin psikolojik sağlıkları üzerinde yarattığı etkilere yönelik alanyazında birçok çalışma mevcuttur (Wilson, 2000; Kawachi ve Berkman, 2001; Musick ve Wilson, 2003). Mikro düzeyde etkiler çok kapsamlı bir yapıyı anlatmaktadır. Bu yapı içerisinde öne çıkan kavramlar ise mutluluk, yaşam doyumu, benlik saygısı, öz yeterlilik, özgüven, bilişsel, duygusal ve -sosyal alanlarda gönüllü olmayanlara göre daha iyi bir performans (Shmorkin ve diğ., 2003) gibi bir çok psikolojik alt başlıkta gönüllülüğün birey üzerinde pozitif bir etki ortaya koyduğu görülmektedir (Wilson, 2000; Gilster, 2012).

Bu çalışma kapsamında da katılımcıların görüşleri doğrultusunda altı alt kategori oluşturulmuştur. Bu kategorilerin yanı sıra genel anlamda psikolojik iyi oluşa dair katılımcılar tarafından dikkat çekici görüşler ortaya koyulmuştur. Özellikle birilerine yardım etme ile birlikte bireylerde psikolojik anlamda bir etki ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda GK14 ve GK21 kodlu katılımcıların görüşleri örnek gösterilebilir.

"Psikolojik sağlığım daha çok etkilendi. Şöyle ki insanlara faydalı olduğumu görmem kendi açımdan bir iç doyum sağladı. Bir anlamda rahatladım. Başka insanlara faydalı olduğum için kendimi mutlu hissettim." GK14

"Psikolojik olarak yani daha huzur içindeyim. Sonuçta birine yardımımı dokunduğumu bilmek ve belki de bir çocuğun gelecekte alacağı bir karara olumlu bir etkide bulunmak çok güzel bir şey." GK21

Gönüllülüğün psikolojik anlamda yıpratıcı taraflarının da olabileceği unutulmamalıdır. Özellikle yoğun gönüllülük faaliyetleri bireylerin psikolojik anlamda yıpranmalarına, zorluk çekmelerine neden olabilir. Bu bağlamda GK5 ve GK15 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çeçidir.

"Fiziksel olarak olmadı ama psikolojik olarak bazen çok yorulduğum oluyor. Gönüllülüğün içerisinde ki koşturmaca bazen psikolojik olarak sizi yorabiliyor. Geçen haftalarda baya bir mental açıdan yoruldum. " GK5

"Yani şöyle hani ben böyle güzel şekilde anlatıyorum gönüllülüğü ama tabi ki yorabiliyor. Yani bazı zamanlar geliyor ki her zaman sizden vermek insanı biraz yıpratabiliyor. Zaten gönüllülüğün en büyük dezavantajlarından bir tanesi budur." GK15

Gönüllülüğün psikolojik etkileri üzerinden özellikle yıpranma yaşama durumuna ilişkin en büyük destekler ise diğer gönüllüler, saha sorumluları ve süpervizyon verecek kişi üzerinden gerçekleşmektedir. Buna yönelik GK20 kodlu kullanıcının görüşleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Yani psikolojik anlamda ilk başta başladığımdan böyle biraz daha duygu yoğunluğunu hissediyorsun ve hani o dediğim yetersizlik durumları bazen gerçekten zor oluyor. Ama zamanla işte etraftakilerin desteği, saha sorumlusunun işte süpervizyon desteği, hocanın desteği filan bunların hepsi birleştikçe olumsuz bir şey hissettiğinde bile onu olumlu bir şeye dönüştüreceğini biliyorsun." GK20

Sonuç olarak gönüllülük çok geniş bir perspektifte gönüllüleri psikolojik anlamda etkileyebilmektedir. Bu etkiler hem pozitif hem de negatif yönde olabilmektedir. Bu süreç dahi kendi içerisinde başlı başına bir çalışma alanını oluşturmaktadır.

4.2.2.1.2.1. Sorumluluk alma duygusu

Gönüllülük faaliyetleri, bireylerde sorumluluk alma kararı üzerine etkilere sahiptir. Özellikle gönüllü olan bireylerin, sorumluluk alma konusunda pozitif yönde etkilendiklerine dair alanyazında birçok çalışma mevcuttur (Astin and Sax, 1998; Sundeen ve Raskoff, 2000; Haski-Leventhal, 2009). Benzer şekilde bu araştırma kapsamında da GK23 kodlu katılımcının, "*Sorumluluk duygum çok fazla artmış bulundu. Yapabileceklerimin bir sınırı yok. Her sosyal topluluğa giriş yapabiliyorum. Bu anlamda*

deneyim ve tecrübelerim baya arttı. Sağ olsun gönüllü uzmanlarım bu konuda çok yardım ediyorlar." ifadesi gönüllülük ile birlikte sorumluluk alma duygusu üzerinde var olan değişimleri gösterir niteliktedir. Ayrıca sorumluluk almaya dair UK5 ve UK12 kodlu katılımcıların görüşleri de gönüllülüğün sorumluk alma üzerine etkisini açık bir şekilde göstermektedir.

"Üniversitelerde toplantılara gittiğim zaman hocalarım bana 'bu çocuklara (stajyer) orada ne yapıyorsun?' dedi. 'Bu çocukların kendilerine güvenleri arttı, dersteki duruşları, yürüyüşleri değişti' dedi. Çünkü görev veriyorsun, sorumluluk veriyorsun. Sorumluluk alma duyguları anlamında inanılmaz bir gelişim oluyor." UK5

"Gönüllülük bana gerçekten ciddi bir tatmin de sağlıyordu. Yani belki gönüllülük yapmasaydım kağıt oynayacaktım, işte arkadaşlarla takılacaktık, playstation oynayacaktık vesaire ki orada harcadığım zaman beni tatmin etmediği durumlarda ders noktasında da olumlu yansımayacaktı diye düşünüyorum. Ben gönüllülüğe bu kadar zaman ayırırken dersleri de bir arada götürme durumum oldu. Hani gönüllülük farkında olmadan bana aslında sorumluluk almayı da öğretmiş oldu." UK12

Genel olarak baktığımızda gönüllülük faaliyetleri bireylerin sorumluk alma duyguları üzerinde bir etkiye sahip olabilir. Bu çalışma kapsamında yapılan görüşmeler bu ilişkinin önemini vurgulamaktadır.

4.2.2.1.2.2. Kendini keşfetme

Kendini keşfetme, gönüllünün kendi yeteneklerini, karakterini ve duygularını öğrenme ya keşfetme sürecidir. Daha öz bir tanıma yönelik ise kendini bilme, tanıma sürecidir. Gönüllü faaliyetler gönüllülerin kendini keşfetme sürecine etki edebilmektedir (Reinders ve Youniss, 2006; Chen, 2016). Bu anlamda GK7 kodlu katılımcının ifadeleri, *"Yani aslında bir anlamda kendinize de bir yolculuk. Kendinizle ilgili şeyleri fark etmenize olanak sağlıyor."* en temel örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca gönüllü faaliyetler ile kişilerin kendinin farkına varma yolculuğuna dair GK8, GK17 ve GK19 kodlu katılımcıların ifadeleri oldukça dikkat çekmektedir.

"Ben orada kabuğumdan çıkmaya başladım. Çok daha farklı bakış açısı kazanmaya başladım. Çocuklar abla diye sevgiyle böyle üzerime koşmaya başlamalarının tarifi olmaz. Yani bunun yaşanması gerekir. İşte mutluluklar yaşadım." GK8

"Aslında biraz daha kendimi bulma yolunda ilerledim ve bir şeyler kat ettiğimi düşünüyorum. Çünkü en başta demiştim ya hani bir amacım olsun, bir şeyler yapayım diye başladığımı söylemişim. Gerçekten de bir amaç doğrultusunda ilerledikten sonra ne tarafa yöneleceğini insan biraz daha kestirebiliyor." GK17

"Gönüllülük biraz da kendini keşfetme sürecidir. Ben mesela şeyi düşünüyorum acaba tam ergenliğimin bitişi ve kendimi geliştirdiğim süreçte olduğum için mi böyle bir geri dönüt aldım bilmiyorum ama beni karakter olarak da kişilik olarak da çok fazla etkiledi. Bir kere çok sabırsız bir insandım sabretmeyi öğrendim. Çocuklarla olan iletişim artık normal hayatımda insanlarla kurduğum iletişimde artmaya ve değişmeye başladı. Tabii o süreçte kendimi de merak ettim. Buna yönelik ben daha neler öğreneceğim, neler çıkacak karşıma diye devam ettim. Benim gönüllülük yaptığım yerler semt olarak biraz karışık. Çocuklar çok enteresan şeylerle geliyorlar. O da zaten daha merak uyandırıcı bir şey" GK19

Sonuç olarak kendini keşif yolculuğu tek gönüllülük faaliyetleri ile düşünülmemeyecek kadar çok boyutlu bir olgudur, ama gönüllülük faaliyetleri bu süreçte kişilerin hayatında önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Araştırma kapsamında ifade edilen görüşlerin bunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

4.2.2.1.2.3. Kendini gerçekleştirme

Kendini gerçekleştirme bir anlamda kişinin kendi yeteneklerini, becerileri, yaratıcılığını fark edebildiği ve kendini tam anlamıyla değerlendirebildiği bir sürece işaret etmektedir. Bu anlamda gönüllülük kişilerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri adına önemli bir etkiye sahiptir (Thompson ve Bono, 1993; Netting ve diğ., 2004; Aguirre ve Bolton, 2013). Bu çalışma kapsamında UK3 ve UK29 kodlu katılımcıların ifadeleri gönüllülüğün kendini gerçekleştirme üzerine etkisine yönelik dikkat çekici ifadeler barındırılmaktadır.

"Aslında hani çocuk refahı alanında gönüllü olarak çalıştığında bu bir meydan okumadır. Kendinizle ilgili de bir meydan okumadır. Çünkü hem yaratıcılık anlamında insan ihtiyaçlarından biri de kendini gerçekleştirmektir. Bu sizin açınızdan da sizi tatmin eden, kendinizi gerçekleştirmeyi sağlayan hedeflerden bir tanesi STK'larda çalışmak. O nedenle bu amaca hizmet ediyor diye düşünüyorum." UK3

"Yani kendiniz dışında birileri için değer katmak, onlara faydalı olmaktır. Onlar derken sadece insanları kast etmiyorum. Doğa, çevre vesaire gibi katkılarınız da buna geçerli. Bu da doğal olarak tabii dünyayı insanlığı toplumu etkiliyor. Yani aslında insanın kendini gerçekleştirme yöntemi bence gönüllülük." UK29

Genel olarak bu çalışma kapsamında ortaya koyulan ifadeler gönüllü faaliyetlerin kişilerin kendini gerçekleştirebilme yolculuğunda önemli bir bileşen olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.2.1.2.4. Özgüven

Gönüllü faaliyetler bireylerin özgüvenleri üzerinde bir değişim yaratabilmektedir. Alanyazında yapılan çalışmalar özellikle gençlerin gönüllülük deneyimleri sonrası sahip oldukları özgüven duygularına yönelik bir değişim hissettiklerini ortaya koymuştur (Moore ve Allen, 1996; Johnson ve diğ., 1998; Mayer ve diğ., 2007). Bu çalışma kapsamında hem gönüllülerin kendi ifadeleriyle hem de gönüllülerin gözlemlene imkanı olan uzman ve karar vericilerin görüşleri özgüven açısından gönüllülüğün bir etki yarattığı üzerinedir. Bu bağlamda ilk olarak GK15 ve GK16 kodlu katılımcıların gönüllülük deneyimi ile birlikte özgüven değişime dair görüşleri önem ifade etmektedir.

"Ayrıca gönüllülük insanın özgüveninin gelişmesini sağlıyor, en temelde ifade ediş becerilerini gelişmesini sağlıyor. Birde ben bunu yaptım hani böyle daha dik durmanızı sağlıyor." GK15

"Çünkü bence gönüllülük yaparak bir özgüven sahibi oluyorsun. İster istemez bir özgüvenin yerine geliyor. Yani ilk önce kendine inanıyorsun ve sonra çevreni değiştirmeye çalışıyorsun. Eğer kendine inanırsan çevreni de değiştirirsin. Daha sonrasında buna inancın sayesinde birçok şeyi yapmakta cesaret bulabiliyorsun." GK16

Ayrıca gönüllülerin dışında uzman ve karar vericilerin de gönüllülerin özgüvenlerinde yaşanan değişimlere dair görüşleri dikkat çekmektedir.

"Özgüvenleri gerçek anlamda artıyor. En önemli şey ise mutlular. Geldikleri ile aradan birkaç ay sonraki duruşlarındaki farkı çok net görebiliyoruz. Yıllar boyu 10 yıl, 15 yıl gönüllülük yapan kişilerin olduğunu düşününce mutlaka bir beslenmesi vardır diye düşünüyorum." UK5

"Açılıyorlar yani gerçekten açılabilirler, özgüvenleri artıyor. Utangaçlıkları üstünden gidebiliyor. Mukayese yaparken empati kurmayı öğreniyorlar. Çünkü bir sürü farklı gruplarla ve farklı insanlarla çalışmış oldukları için empati yapmayı öğreniyorlar. O yüzden ben gönüllülüğün insanın kişisel gelişimine çok katkı sağladığını gözlemlerim ve gördüm. Katkı sağlamayanları da elbet gördüm. Yani gönüllülük bana göre değilmiş, yapamadım diyerek vazgeçenler de oldu. Tabi bu tamamen kişinin ne almak ve ne vermek istediği dengesiyle alakalıdır." UK10

Sonuç olarak gönüllülük deneyimi ile birlikte bireyler kendi özgüvenlerine dair değişimi doğal olarak hissetmektedir. Gönüllü bireyin çeşitli gönüllülük ortamlarında kendini ifade edebilmesi, kendini keşfetmesi, sorumluluk alması, kendini gerçekleştirilmesi ve birçok çeşitli diğer etken ile özgüven düzeyleri üzerine bir değişim ortaya çıkabilmektedir.

4.2.2.1.2.5. Başarma, tatmin olma duygusu

Gönüllü deneyimler bireyler üzerinde başarma duygusunun oluşmasına ve tatmin duygusunun oluşabilmesine etki edebilmektedir. Özellikle bireysel düzeyde gönüllü, deneyimleri sayesinde tatmin olduğunu algılayorsa, gelecekteki gönüllü niyetleri ve gönüllü çalışmalara katılma durumuna yönelik de artı bir motivasyon ortaya çıkabilmektedir (Bang ve diğ., 2019). Gönüllülüğün başarma ve tatmin olma duygusu üzerine yaptığı etkilere yönelik GK3 ve GK 15 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Psikolojik olarak da bahsettiğimiz tatmin duygusu, yani kişinin kendisini bir yere faydalı hissetmesi ki oradaki kişi tarafından pozitif yönde desteklenmesiyle oluyor dolayısıyla o açıdan iyi olduğunu düşünüyorum." GK3

"Yani ilk başlarda insanlara anlatırken böyle tam olarak da o şeyi anlatamıyordum. Hani ben bazı şeyleri yaptıktan sonra ve somut çıktılar aldıktan sonra daha böyle emin oldum. Yani daha böyle yaptığım işten tatmin olmaya başladım. Bunu tabi işte çıktılar gördükten sonra oldu ki o da çok kısa vadede olmuyor." GK15

Genel olarak baktığımızda, gönüllülük bireyler sahip oldukları başarma duygusu ve tatmin olma duygusuna etki edebilmektedir. Bu etki, aynı zamanda gönüllülüğün sürdürülebilirliği açısından da önemli bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.2.1.2.6. Mutlu hissetme

Gönüllü faaliyetlerin gönüllüler üzerinde yarattığı mutluluk duygusuna dair alanyazında birçok sonuç ortaya konulmuştur (Thoits ve Hewitt, 2001; Meier ve Stutzer, 2008; Feng ve Guo, 2017;). Mutlu olma konusu gönüllülük özelinde önemli bir bileşendir çünkü Seligman, Parks ve Steen (2004) 'e göre, mutluluk arayışı özellikle toplum ya da iyilik hali gibi kendimizden daha büyük bir şeye hizmet etme de güçlü yönlerimizin ve yeteneklerimizin ortaya çıkmasına ve paylaştırılmasına olanak vermektedir. Bu bağlamda gönüllülüğün mutlu hissetme duygusuna dair etkisine yönelik, GK11 kodlu katılımcının, "*Bir kere mutlu ediyor yani gerçekten hani mutluluk kattıyor insana ve oraya gidiyoruz. Mutluluğunuzu da paylaşıyorsunuz*" ifadeleri gönüllülüğün mutlu olmaya dair etkisi özelinde görüşleri yansıtmaktadır. Ayrıca GK5 ve UK7 kodlu katılımcıların da görüşleri dikkat çekmektedir.

"Olmak istediğim yerdeyim. Burada olduğum için mutluluk duyuyorum. Burada bir şeyler yapmak benim açımdan büyük bir mutluluk yaratıyor. İlerde burada çalışmak istediğim için doğru yolda olduğumu düşünüyorum." GK5

"Kazançları, bir kere hani bakış açısı, iç motivasyonumun yüksek olmasını yaptığım hem mesleğe hem de gönüllülük çalışmalarına bağlıyorum. Başkaları için bir şey yapmak hakikaten çok başka bir tatmin duygusu. Hani böyle gönüllülük karşılıksız değil de bu manevi haz çok önemli ya gerçekten o manevi hazzı başka hiçbir şeyde alamıyorsunuz. Sanki böyle şey hissediyorum yani bir borcum var ve ben bu borcu ödemeliyim gibi hissediyorum. Çünkü ben böyle bir insan olabildim kendimi hasbelkader yetiştirdim. İşte böyle bir aileden geliyorum ama bunlara sahip olmayan insanlar var. Bunlara sahip olmayan durumlar var. Orada destek olmak gerekiyor. Herkesin yapması gereken bir şey olduğunu düşünüyorum. Var olanı paylaşmak. İşte sevgin varsa sevgini paylaş. Gülümseyebiliyorsan gülümsememi paylaşırım. İç motivasyon olayı bence en önemlisi." UK7

Sonuç olarak görülmektedir ki gönüllülük faaliyetleri ile birlikte bireyler kendilerini daha mutlu hissedebilmektedirler. Çalışma kapsamında ortaya koyulan görüşler bu görüşün en temel göstergesidir.

4.2.2.1.3. Manevi Kazanç

Gönüllülerin katıldıkları gönüllülük faaliyetleri onlarında manevi anlamda yaşamlarına, bakış açılarına, insani doğalarına etki edebilmektedir (Smith, 1994; Glavin, 2011). Bu bağlamda özellikle GK7, GK21ve GK24 kodlu katılımcıların gönüllülük ve maneviyat ilişkin görüşleri, düşünceleri oldukça dikkat çekmektedir.

"Yani dediğim gibi bir kere gerçekten maneviyatımız değişiyor. Yani gerçekten hayata farklı bakmaya başlıyorsunuz. Öncelikleriniz değişiyor. Daha önceki değerleriniz değişiyor ya da farkında olmadığınız bir sürü şeyin farkına varıyorsunuz. Mesela işte hayatımızı değerler üzerine kuruyoruz. Ben evet işte yaşıyordum, benim için eğitimin önemli olduğunu biliyordum ama hani belki acaba başka değerlerim nelerdi? Bunların daha çok farkına varıyorsunuz ve hayatınızı ona göre kurgulamaya başlıyorsunuz. Gelişim yani, bir kere inanılmaz derecede geliyorsunuz." GK7

"Manevi olarak gerçekten insanı çok etkiliyor. Düşünce sistemi olarak bir kere gerçekten daha iyimser bakmaya başlıyorsunuz ve daha sabırlı oluyorsunuz. Daha böyle ruhani olarak arınmış mı desem nasıl bir tabir kullansam bilmiyorum. Gönüllülükten sonra gerçekten çok değişiyorsunuz hani önceden mesela bir şeye çok çabuk sinirlenirken şu anda sakin kalıyorsunuz. Yani bu açıdan manevi olarak çok fazla kazancım oldu." GK21

"Bence şöyle, yaşadığımız dönemde maalesef çok fazla maddi şeyler ön planda. İnsani duyguların artık çok fazla yer almadığı bir dönemdeyiz. Gönüllülük esası bir şey için, yani manevi bir şey için çalışmak, bir şeylerin yararına çalışmak sizi kalben çok geliştiriyor." GK24

Genel olarak ifadelerden de anlaşılacağı üzere, gönüllülük bireylerin değer sistemlerine dahi etki edebilmektedir. Hayata bakış açılarını değiştirebilmektedir. Bu gibi etkilerin tümü aslında bir anlamda kişilerin manevi anlamda durdukları noktaya da etki edebilmektedir. Görüşmeler kapsamında ortaya koyulan ifadeler bu görüşü destekler niteliktedir.

4.2.2.1.4. İletişim Becerilerine Etkisi

İletişim becerileri gönüllülük faaliyetleri içerisinde önemli bir rol oynamaktadır. Gönüllülerin uygulama içerisinde hedef grup ile kuracağı iletişim bu anlamda büyük önem ifade etmektedir. Ayrıca gönüllülerin faaliyetler öncesi ya da süresince diğer gönüllü birey ve yöneticilerle kuracağı iletişim de unutulmaması gerekmekte; ayrı bir boyut olarak düşünme olanağı tanımaktadır. Gönüllü faaliyetler, bireylerin iletişim düzeylerinde pozitif anlamda belirli bir etkiye, değişime sebep olabilir. Buna yönelik alanyazında ortaya koyulan çalışmalar bu etkiyi açıklar niteliktedir (Jones, 2000; Chan ve diğ., 2014; Cao ve diğ., 2016; Loosemore ve Bridgeman, 2017). Gönüllülük faaliyetlerinin iletişim becerileriyle olan ilişkisine, etkisine yönelik hem gönüllülerin hem de uzman ve karar vericilerin görüşleri dikkat çekmektedir.

"Şöyle ki iletişim becerisi bir yetenektir ama geliştirilebileceğine inanıyorum ben. İletişim kurdukça, bağ kurdukça tabii ki sen de açıksan bu iletişime çok çekinmeden değişimi yaşayabilirsiniz. Alıştıkça bu çekinme özelliğini geri plana atabiliyorsun. Bu alışma süreci uzun sürebilir. Benim deneyimim bu yöndeydi. Ama sonrasında insanlarla iletişim kurmada daha rahatladığımı düşünüyorum. Ayrıca biraz daha sınırlarımı esnettiğini, farklı insanlara daha açık olabileceğini düşünüyorum" GK2

"İletişim becerileri anlamında inanılmaz bir katkısı oldu. Bana çok katkısı vardı çok. Yani iletişimle ilgili inanılmaz derecede eğitim verdikleri için ben kendi adıma bambaşka biri oldum. Yani benim 10 seneki önceki ile şimdiki arasında, hem yetişkinler hem çocuklarla ilgili iletişimimde inanılmaz değişiklikler oldu. Yaklaşım farkları, soru soruş farkınız ki artık çocuğa 'yapıyorsun demi' yerine 'yapalım mı, bunu böyle yapsak' şeklinde, yani aldığımız eğitimlerin gerçekten çok katkısı oldu. Hakikaten aldığımız eğitimler sayesinde hem hayata bakışımız, hem ilişkilere bakış açımız, yetişkin ya da çocuk hiç fark etmez, aile içi olabilir, sosyal hayatımızda olabilir, inanılmaz katkılar sağladı." GK7

"Kendilerini ifade edebilme yetenekleri kesinlikle artıyor çünkü karşısında hem çocuklar var hem de kendi gibi gönüllü arkadaşıyla aynı anda etkinliği veriyor. Onun karşılığında yaptığından dolayı bize karşı bir bilgi vermek, geribildirim vermek zorunda. Gönüllü geldiği andan itibaren bizimle iletişim halinde olur. Gönüllü ilişkisine bağlı olarak çocuklara yaklaşımı değişiyor ve bugüne kadar edindiği bilgiyi

hayata geçiriyor. İşte etki iletişimden başlayın, işte ifadeye kadar, sorumluluk alma duygusuna kadar bir etkiye sahip oluyor." UK5

Genel olarak gönüllülerin bu alanda elde ettikleri deneyimler ve aldıkları eğitimler onların iletişim becerilerinde pozitif bir değişime neden olabilmektedir. Bu anlamda iletişim becerisi yüksek bireylerin, sadece gönüllülük alanı içerisinde değil toplumsal anlamda da birçok yerde insanlarla olan etkileşimi farklılaşabilmektedir.

4.2.2.1.5. Sosyal Ağ Yaratma ve Etkileşim

Gönüllülük faaliyetleri insanların sosyal ağ yaratmalarına ve diğer insanlarla etkileşime girmelerine olanak tanıyabilmektedir. Alanyazında yapılan çalışmalar gönüllülük faaliyetlerinin gönüllülerin sosyal ağlarını ve etkileşimlerini arttırdığını ortaya koymaktadır (Freeman, 1997; Dekker and Halman 2003; Rook ve Sorkin 2003; Hewege ve Mitchell, 2013). Bu çalışma kapsamında da hem gönüllüler hem uzman ve karar vericiler, gönüllülük faaliyetlerinin kişilerin sahip oldukları sosyal ağlar üzerine nasıl bir etki yarattığını ifadelerle örneklendirmişlerdir. İlk olarak UK7 ve GK24 kodlu katılımcılar sahip oldukları sosyal çevreleri ile gönüllülük ilişkisine dair görüşlerini ortaya koymaktadır.

"Bir diğer kazanç ise bir kere çok tatlı bir çevren oluyor. Genelde güzel insanlar oluyor. Türkiye genelinde hep böyle çalıştığım için her zaman her yerde danışabileceğim, sorunumu çözebilecek, her konuda fikir alabileceğim envai çeşit insan var. O da aslında güzel. Yani iyi ilişkilerde aslında bonusu olmuş oluyor." UK7

"Bence aynı zamanda sosyal çevreniz geliştiği için zihnen de çok geliyorsunuz ve bu farkında olmadan sizin kariyerinizi de çok etkiliyor. Bu anlamda aslında bir zincir gibi sizi her yönden geliştirmiş ve etkilemiş oluyor." GK24

Bireylerin gönüllülük sayesinde elde ettikleri veya genişletebildikleri sosyal ağa ilişkin ortaya koyulan vurgulardan biri ise kişilerin, faaliyetlerde bulunmak isteyen diğer kişilerin kendisiyle aynı düşüncede olan ve kendisi gibi hedefi olan bireylerden oluşması ve onlarla tanışabilmesidir. Aynı soruna yönelik hareket eden ama farklı kişilik veya sosyodemografik yapısına sahip insanlarla beraber olmak, kişilerin sosyal çevreleri adına gönüllülüğün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda UK3 ve GK9 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Aynı zamanda sizin gibi düşünen, aynı sorunlara ortak kafa yoran insanlarla bir araya gelmekte tükenmişliğinizi engelleyen şeylerden bir tanesidir. O yüzden de kurumda çalışırken tek başına olabilirsiniz ama STK'larda öyle değildir. UK3

"Bir de bambaşka insanlar veya bambaşka ortamlar ile hepimiz bir aradayız. Mesela ilk gönüllü olduğumda özellikle çok garip gelmişti. Atıyorum mesela bir arkadaşımın etkinlik arkadaşı Gazi'de (Gazi Üniversitesi) profesördü. Ben Gazi'deki profesörü nereden bulacağım da aynı ortama gireceğim. Bu bana çok garip gelmişti." GK9

Genel olarak gönüllü faaliyetler bireylerin sosyal ağ yaratma ve bireylerle etkileşime girebilmeleri anlamında bir etkiye sahiptir. Çalışma kapsamında ortaya koyulan görüşlerde bunu destekler niteliktedir.

4.2.2.1.6. Kişisel Gelişim

Gönüllülük bireylerin kendi kişisel gelişimleri adına önemli roller oynayabilmektedir (Omoto ve Snyder, 1993; Hiatt ve diğ., 2000; Cheung, 2012). Kişisel gelişim çok geniş bir kavram olup, gönüllülük içerisinde kişisel gelişim aslında daha önce de ifade edilen ve ayrı ayrı kategori edilen, birçok başlığı da içerisinde barındıran bir yapı olarak görebiliriz. Ancak kişisel gelişimin öğelerini, somut gelişim öğeleriyle tek tek ele almak yerine biraz daha kapsayıcı soyut kategoriler üzerinden incelenmesinin daha tutarlı olacağı uygun görülmüştür. Bu bağlamda beş alt kategori oluşturulmuştur. Gönüllülüğün her bir kategori ile olan ilişkisi katılımcıların ifadeleri doğrultusunda incelenmiştir.

4.2.2.1.6.1. Kişisel gelişim ve öğrenme

Gönüllülük bireylerin kendilerini geliştirebilmeleri ve yeni şeyleri öğrenmeleri konusunda bir etki ortaya koyabilmektedir (Cheung, 2012; Chan ve diğ., 2014). Bu öğrenme gönüllünün kendine yönelik neleri geliştirebileceğine dair bir süreci de ifade edebilmektedir. Bu anlamda gönüllülük faaliyetleriyle kişiler, gönüllülüğün kendilerine hitap etmeme durumunu dahi kendi zihinlerinde analiz edebilmektedir. Öğrenme süreci özelinde ise gönüllülerin sorun alanları kapsamında ortaya koyulan çözüm odaklı yeni uygulamalar, faaliyetler ve projeler üzerinden yeni bilgileri öğrenme süreci ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda öncelikli olarak uzman ve karar vericilerden UK10 ve UK18 kodlu katılımcıların ifadeleri temel örnekler olarak gösterilebilir.

"Açılıyorlar yani gerçekten açılabiliyorlar. Utangaçlıkları üstünden gidebiliyor. Mukayese yaparken empati kurmayı öğreniyorlar. Çünkü bir sürü farklı gruplarla ve

farklı insanlarla çalışmış oldukları için empati yapmayı öğreniyorlar. O yüzden ben gönüllülüğün insanın kişisel gelişimine çok katkı sağladığını gözlemledim ve gördüm. Katkı sağlamayanları da elbet gördüm. Yani gönüllülük bana göre değilmiş, yapamadım diyerek vazgeçenler de oldu. Tabi bu tamamen kişinin ne almak ve ne vermek istediği dengesiyle alakalıdır." UK10

"Bir de gönüllülük sürecine girdiğinizde yepyeni şeyler öğreniyorsunuz. Çünkü öğrenme ihtiyacı hissediyorsunuz. O grupla ilgili bir şey öğrenebiliyorsunuz, bir projeye ilgili bunu nasıl çözebilirim üzerine araştırma yapıyorsunuz gibi bir noktaları da var. Yani sizin büyüme gelişmenize katkı sağlıyor." UK18

Gönüllüler özelinde ise özellikle gönüllülük, bireylerin bakış açıları üzerinde bir etki yaratabilmektedir. Ayrıca gönüllülerin STK içerisinde ve kendi aralarında ortaya koydukları iletişimin toplamı da bir öğrenme sürecini ortaya çıkarabilmektedir. Bu kapsamda GK6 ve GK18 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekicidir.

İşte bir yerlere katılıyordum. Ufkum açılıyordu, genişliyordu, öğreniyordum. Bazı etkinlikler il dışında oluyor, il dışına gidiyordum seyahat ediyordum. Bana yetiyordu çünkü öğrenciydim maddi bir şey kazanma beklemiyordum, kendimi geliştirmeyi ilk amacım." GK6

"Bu hem kendimi gözlemlediğim için böyle söylüyorum hem de çevremdeki ve deneyimleri sıkça duyduğum için söylüyorum. Yani bu çok uzun bir süreç ve bir öğrenme alanı. Aslında şuanda ikimizin konuşması bile birbirimize bir şeyler öğretiyor, bir şeyler katıyor. Yani bu da gönüllü yapılan bir şey. Yani hangi STK'da çalışırsak çalışalım yaptığımız gönüllülük kişiler üzerinde mutlaka çok büyük bir etkiye sahip. Biz devamlı değiştiriyor ve dönüştürüyor." GK18

Genel olarak gönüllülük faaliyetleri, gönüllü olan bireylerin kişisel gelişimlerine ve gönüllülük aracılığı ile bir şeyler öğrenebilmelerine bir fayda sağlayabilmektedir. Yukarıda paylaşılan katılımcılara ait ifadelerin bu ilişkiyi destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

4.2.2.1.6.2. Deneyim kazanma

Gönüllülük faaliyetleri, bireylerin hem kişisel hem de mesleki gelişimleri açısından bir süreç ya da kazanım olarak değerlendirilebilir (Haski-Leventhal, 2009; Cheung ve Tang, 2010). Özellikle gönüllülerin, bu deneyimler aracılığıyla kendilerini daha güçlü hissetmesi, negatif duygulardan arınıp deneyimlere odaklanması gönüllülük ile deneyim kazanma arasındaki bağı görünür kılmaktadır (Kam, 2002). Bu kapsamda UK12 ve UK13 kodlu katılımcıların ifadeleri bu ilişkiye dair örnekler olarak gösterilebilir.

"Burada gönüllülük yapmak gerçekten kişiyi inanılmaz geliştiriyor. Farklı farklı kesimlerle iletişime giriyorsunuz. Oradan öğrendiğiniz şeyleri yapmış olduğunuz şeylerle adapte edebiliyorsunuz. Böylelikle de aslında hem sahada olmak ayrı bir deneyim katıyor hem de insanlarla iç içe olmak da ayrı bir gelişim sağlıyor. Bunların harmanlanmasıyla birlikte de bence o başarı denen kavram ortaya çıkıyor bence." UK12

"En nihayetinde iş deneyimi yani, gönüllü geldiğin yerde aslında tamam profesyonel değilsin, yarı profesyonelsin ama yani baya işin içindesin. Aynı sorumlukları da bekliyorsun çünkü ondan. Aynı disiplinle sabah kalk gel, aynı şekilde raporunu tut, geri bildirimini ver al anlamında onların hepsini gönüllü yapıyor. Bir de profesyonel hayata girmeden önce bir adım olarak görülmeli sonuçta ve onu da iyi değerlendiren hakikaten çok şey olarak ayrılıyor." UK13

Ayrıca gönüllülük faaliyetleri farklı kırılgan gruplarla çalışabilme ve yeni deneyimler elde edebilme üzerine bir olanak sağlayabilmektedir. Öte yandan gönüllülerin almış olduğu eğitimler ve etkinlikler, gönüllülerin deneyim kazanmalarına yönelik artı bir değer yaratmaktadır.

"Gönüllülük vasıtasıyla hayatı deneyimleyip ki bu bence bir hayatı deneyimleme şekli. Çünkü siz deneyimleyerek yaşamımız boyunca çok kırılgan gruplarla yakın ilişkiler kurabiliyorsunuz. Bireyin kendini güçlendirmesi ve kendi adına bireyin kendini tanıması adına çok güçlü yanları var gönüllülüğün." UK30

"Yeni deneyimler elde ettim. Çok güzel tecrübeler edindim. Çok güzel etkinlikler yaptık. Çok güzel deneyimler elde ettim. Eğitim aldım yani bir sürü eğitim aldım. Bu da benim için çok büyük kazançtı." GK17

Sonuç olarak gönüllülük faaliyetleri bireylerin deneyim kazanmaları adına kolaylaştırıcı rol oynayan bir yapı olarak görülebilir.

4.2.2.1.6.3. Önyargıların yıkılması

Gönüllülük faaliyetlerinde yer almak insanların sahip olduğu belirli önyargıları kırabilmekte veya bakış açılarını değiştirebilmektedir. Özellikle kişilerin gönüllülük öncesi belirli gruplara karşı sahip oldukları önyargılar, o gruba yönelik bir gönüllülük faaliyeti gerçekleştirdiklerinde değişebilmektedir. Bireylerin, grupların problemlerine uzaktan bakmak yerine gönüllülük eylemi ile birlikte sorunları yakından analiz edebilme sürecinin içine girilmesi belki de önyargıların kırılmasında ki en büyük etken olarak gösterilebilir. Önyargılara dair GK16 kodlu katılımcının, "*Gönüllülük ile birlikte önyargılar yerine anlayabilmek herhalde en büyük etkisi.*" görüşleri bu değişimin, en

temel ifadesi olarak görülebilir. Ayrıca GK1 ve GK22 kodlu katılımcıların da ortaya koydukları ifadeler dikkat çekicidir.

"Önceden önyargılı olduğum bir gruba karşı önyargıların yıkılabiliyor. Genel olarak da bütün gönüllülerde bunlar yaşanabiliyor. Belirli gruplara karşı aileden öğretilen bir şeyler vardır ancak onları görüp onlarla bir araya gelince sahip oldukları derterleri dinleyince onları anlamaya başlarsın. Önyargıları yıkıyor." GK1

"Yani en basitinden çocuklarla çok fazla aram iyi değildi ve biraz önyargılıydım. Davranışlarımı gönüllülük sırasında gördüm. Onların nasıl biri olduğunu çözdüm. Davranışlarını çözdüm. Kendi önyargılarım açısından da bir değişim yaşadım. Şu an çocuklara çok daha fazla sığağım. Belki de alandan düşünebilirim. Yani benim için böyle." GK22

Sonuç olarak gönüllülük faaliyetleri ile birlikte bireyler bir değişim yaşayabilmekte ve özellikle önyargılar konusunda bir kırılım ortaya çıkabilmektedir. Görüşmeler kapsamında ortaya koyulan ifadeler bu etkiyi destekler niteliktedir.

4.2.2.1.6.4. Yaşamın farklı yönlerini tanıma ve yeni bakış açısı kazanma

Gönüllülük bireylerin yaşamları içerisinde sahip oldukları bakış açısını geliştirmelerine ve farklı pencerelerden farklı yönlerini keşfetmelerine olanak tanımaktadır (Gidron, 1985; Marx, 1999; Plummer ve diğ., 2008). Bu anlamda gönüllülük insanı zenginleştirebilen, davranışlarına etki edebilen, kendisinden çok uzaktaki yaşamları anlamasını sağlayan bir eylem ve süreç olarak görülebilir. Gönüllülüğün, bireylerin sahip olduğu bakış açıları üzerinde yaratmış olduğu değişime dair UK7 ve UK11 kodlu katılımcıların ifadeleri en temel örnekler olarak görülebilir.

"Bence gönüllülük insanın bakış açısını değiştiriyor. Hem dünyaya, hem insanlara, hem de olaylara bakış açısını değiştiriyor. O yüzden de çok geliyorsun. Yani gönüllülük yapmasan görmeyeceğin birçok insanla bir durumla karşılaşıyorsun. Bu da insanı zenginleştiriyor." UK7

"Bence kesinlikle bireyler üzerinde bir etkiye sahip. Çünkü yani çalıştığımız alana göre değişir ama kesinlikle insana kendi hayatından çok daha uzak hayatlarla da buluşma imkanı tanıyabiliyor. Bu da bakış açısını etkiliyor." UK11

Bireylerin sahip oldukları bakış açılarındaki değişim onların ötekileştirilmiş insanlara, gruplara yönelik tutumları ve yaklaşımlarını da etkileyebilmektedir. Dolayısıyla gönüllü katılımlar ile yaşama farklı bir yerden bakmak arasında bir ilişki ifade edilebilir. Bu kapsamda GK8 ve GK16 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Gönüllü olmak, farklı bakış açılarına sahip olmaktır demiştim sanırım. Tam da bu noktadan hareketle, bu özelliğim sayesinde insanların yaşadıkları olaylara farklı bakış açıları ile bakmalarını sağlamayı başladım. Onların olayları gözlemleyip ne şekilde davranmaları gerektiğine dair yol göstermeye çalıştım." GK8

"İkinci artısı özellikle ötekileştirilmiş insanların, yani toplum tarafından ötekileştirilmiş insanların pencerelerinden bakabilmeyi fark ettim. Çünkü bu çok önemli diye düşünüyorum. Hani onları biliyorsun, ötekileştirildiğini de biliyorsun ama ne kadar ötekileştirildiğini onların ağzından duymak daha farklı oluyor ve onların adına birçok şey yapabiliyorsun. Özellikle bu sosyal medyada birçok şey yapabiliyorsun. Onlarla normal bir bireymiş gibi konuşmanın ne kadar önemli olduğunu görüyorsun. Çünkü onların bizden tek istedikleri bu aslında. Onların durumlarını anlayıp devam etmek benim için çok iyi bir kazanç oldu." GK16

Sonuç olarak gönüllülük faaliyetleri bizim hayata, insanlara, yaşamaya dair bakış açımız üzerinde bir etki ortaya koyabilmektedir. İnsanları anlayabilmemizi sağlamakta ve onlara sabit pencerelerden bakmamızı engelleyebilmektedir.

4.2.2.1.6.5. Farkındalık

Gönüllülük insanlarda bir farkındalık yaratabilir. Özellikle gönüllülük ile birlikte içerisinde buldukları sosyal sorunlara dair bir farkındalık orta çıkabilmektedir. Bunun yanı sıra gönüllülük ile birlikte insanlar toplumsal sorunlara karşı eyleme geçmede kişisel katılımın önemini, aktif bir vatandaşlık anlayışının ne olduğunu, sorunlara karşı değişimin nasıl yaratabileceğine ve de yalnızca başkalarına yardım etmek için gönüllü olmadıklarını kendilerine de yardımcı olmak için burada olduklarının farkına varabilmektedirler (Metz ve diğ., 2017; Hardill ve Baines, 2007; Carpio ve diğ., 2017). Bu kapsamda UK26 ve GK9 kodlu katılımcıların ifadeleri gönüllülük ile farkındalık olguları arasındaki ilişkiye dair önemli örnekler olarak gösterilebilir.

"Eğer kişi yapılandırılmış ve sistematik bir gönüllülük içerisinde bulduysa evet kesinlikle bir farkındalık meydana geliyor. Bir arada bulunduğum pek çok giden ve gelen gönüllüden duyduklarım ve aynı zamanda bizim gerçekleştirdiğimiz saha araştırmaları, etki analizlerinden de edindiğim o verilerle bunun kesinlikle bireyin üzerinde son derece olumlu bir etkiye sahip olduğunu düşünüyorum. Bunu da gördüğüm için elimizdeki verilerden hareketle söylüyorum. Bunu somutlaştıracak olursak da kişilerin herhangi bir sivil toplum kuruluşunda kendi ülkesinde veya başka bir ülkede o yerel toplumla yaklaşma, onların ihtiyaçlarını, sorunlarını görme ve orada kendinden bir katkı sunarak o projenin içerisinde yer alıp faaliyete dahil olmak, hem onun öğrendiği hem de bir şeyler kattığı, farkındalığının çok yüksek bir hale geldiği sürece dönüşür. Dolayısıyla burada aslında bir kazan kazan var." UK26

"Bunu çok daha basit bir durum olarak düşünmüştüm. Ama sonrasında oraya gittiğimde aslında her çocuğun daha farklı farklı olduğunu, her çocuğa daha farklı farklı davranmam gerektiğini, sadece oraya gitmiş olmamın yetmeyeceğini, her çocuğa farklı farklı konularda dokunabileceğimi fark ettim. Benim için daha kapsamlı bir hal aldı. Gözümde daha basitken, bunun başka yanları da var şeklinde bir değişim oldu." GK9

Gönüllülük ile birlikte farkındalık anlamında değişim yaşadığımız bir diğer nokta ise günlük hayatlarımızda çok normal ve sıradan olarak gördüğümüz ancak sonuçlarının yıpratıcı olabileceği bazı davranışların farkına varılabilmesidir. Öte yandan gönüllülük ile birlikte yaşadığımız bazı farkındalık bilincinin ise anlık hissedilmese bile uzun vadede gönüllülerin yaşamlarına entegre olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda GK16 ve GK20 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Daha önceden mesela çocuklarla fotoğraf çekilip sosyal medyada falan paylaşılmasının aslında tehlikeli bir şey olabileceğini ve yanlış bir şey olduğunu daha sonra gönüllülükle öğrendim. Ondan izin almadan direkt fotoğraf çekme falan olaylarının artık ne kadar saçma olduğunu fark ettim ve sonra çocuklara bir biri /bir birey mi? olarak davrandıktan sonra her şey daha normaleşti. Böylece gönüllülük kişisel gelişimimi etkiledi. Son olarak, gönüllülük denilince de bence insana, hayvana, bitkiye başka bir pencereden bakabilmek." GK16

"Şey hissediyorum yani gerçekten bir yere kadar devam ediyorsun, bir farklılık görmüyorsun ama bir şeyle karşılaştığı zaman, hani bir şey almışsın farkında değilsin ama bir şeyle karşılaştığın zaman hani aslında aldığını görüyorsun. İşte etik değerler olsun, çocuklarla çalışma olsun, o sınırlar olsun bunu gerçekten çok iyi hissedebiliyorum." GK20

Sonuç olarak gönüllülük insanların yaşamında, onların bazı şeylere karşı bilinç geliştirmelerinde, farkındalık kazanabilmelerinde bir rol oynayabilmektedir. Yapılan görüşmeler de bu etkiyi destekler niteliktedir.

4.2.2.2. Mezzo Boyutta Etkiler

Çalışma kapsamında mezzo boyutta gönüllülüğün etkilerini incelediğimizde, ortaya çıkan sonuçlar iki alt kategori üzerinden ele alınmaktadır. Gönüllülüğün mezzo boyutta etkilerine yönelik alanyazında ortaya koyulan çalışmalar içerisinde önemli bulgular mevcuttur (Grootaert ve van Bastelaer, 2002; Haski-Leventhal, 2009; Mountain ve diğ., 2017; Ertas, 2018). Bu çalışma kapsamında da katılımcıların ortaya koydukları deneyimler, düşünceler gönüllülüğün mezzo etkilerine yönelik alanyazında ifade edilen çalışma sonuçları ile benzerlik gösterebilmektedir. Gönüllülüğün mezzo boyuttaki

etkilerine yönelik ilk olarak aile düzeyinde bir alt kategori oluşturulmuş ve sonrasında ise arkadaşlar ve sosyal çevreye boyutuna yönelik bir alt kategorinin oluşturulması uygun görülmüştür.

4.2.2.2.1. Gönüllülüğün Aile İlişkilerine Etkisi

Gönüllülük faaliyetleri yalnızca bireyin kendisini etkileyen bir süreç değildir. Aynı zamanda kendisiyle birlikte ailesi, arkadaşları ve yakın sosyal çevresinde doğrudan etkileyebilen bir süreçtir (Cheung ve diğ., 2016; Littlepage ve diğ., 2003). Bu noktada gönüllü olan bireylerin çevresi ile olan ilişkileri de kendi içerisinde bir dönüşüm geçirebilmektedir. Bu başlık içerisinde gönüllülüğün aile ilişkileri içerisinde yarattığı dönüşümler düşünüldüğünde GK6 kodlu katılımcının ortaya koyduğu ifadeler, *"Tabi ki benim kendimi o şekilde geliştiriyor olmam ailemle ve arkadaşlarımla olan ilişkilerimi, onlara olan anlayış seviyemi, onlara olan yaklaşımı değiştirdi."* aile ilişkilerinde değişimi anlamak adına temel bir örnek niteliği taşımaktadır. Bu kapsamda gönüllülük hem gönüllünün ailesiyle kendi arasında olan iletişimi, etkileşimi değiştirebilmekte hem de ailenin tutumları üzerinde bir farklılık yaratabilmektedir. Bu bağlamda GK17 ve GK19 kodlu katılımcıların ifadeleri oldukça dikkat çekicidir.

"Normalde bizim ailemizde de öyle çok gönüllü etkinliğe katılan kişiler yoktu. Benden sonra bir şekilde bir değişim oldu. Normalde babam şehir dışına gideyim de, bir eğitim alayım da, işte otellerde kalayım gibi şeylere asla izin vermeyecek bir insandı. İşte projelerden sonra şehir şehir gezip insanlara eğitim verdim. Mesela buna da asla izin vermeyecek bir insandı. Ama bir şekilde proje ekibiyle gidiyorum dedikten sonra, 'ha öyle mi? Tamam o zaman git' şeklinde oldu ve bir şekilde destekler oldu." GK17

"Evet, olumlu olarak çok etkileniyorum. Yani o bahsettiğim iletişim noktasında artık bir şey olunca 'anne dur bir konuşalım' diyerek ondan sonra o sorunu çözeriz süreci başladı. Öncelikle bu işte "oturalım şey yapalım" kısmı anlamında etkiledi. Yani olumlu etkilediğine inanıyorum." GK19

Gönüllülük aynı zamanda bireyin ailesi içerisinde başka bireylerin de kendisi sayesinde gönüllü olabilmesine etki edebilmektedir. Ayrıca ailenin sivil toplum kuruluşlarına dair olumsuz bakış açılarının da değişmesine etki edebilmektedir. Buna yönelik özellikle GK15 ve GK5 kodlu katılımcıların görüşleri örnek olarak önem arz etmektedir.

"Şöyle, benim kız kardeşim üniversitede okuyor. Çocuk gelişimi okuyordu. Ben okula başladıktan 2 sene sonra Ankara'ya geldi. Mesela ben o sıra gönüllüydüm. O

da geldi ve bütün çalışmalara o da dahil oldu. O da gördü ve o da şu an gönüllü." GK15

"Ayrıca iletişim konusunda annemle babamla konuşurken onların vakıf olaylarına bakış açılarının benim aracılığım ile değiştiğini hissediyorum. Bu yönlerden değişimi, gelişimi hissediyorum." GK5

Genel olarak gönüllülük aile ilişkileri üzerine bir etkiye, değişime yol açabilmektedir. Gönüllü bireylerin gönüllülük ile elde ettikleri artı değerlerin aile tarafından fark edilebilmesi, aile ilişkilerinin gelişebilmesine ve ailenin gönüllülüğe bakış açısının değişebilmesine olanak tanımaktadır. Yapılan görüşmelerin bu değişimleri ortaya koyduğu görülmektedir.

4.2.2.2.2. Gönüllülüğün Sosyal Çevre ve Arkadaş İlişkilerine Etkisi

Gönüllülük bireyin yalnızca ailesi değil aynı zamanda arkadaşları ve sosyal çevresi ile olan ilişkilerini de etkileyebilir (Omoto ve Snyder, 2002; Bekkers, 2004; Van Goethem ve diğ., 2014). Bu etki birincil arkadaş çevresi üzerinde ortaya çıkabilir. Ayrıca bunun yanı sıra bireyin çevresindeki olan diğer bireylerde gönüllülüğün etkilenebilirler. Gönüllü, bulunduğu çevre içerisinde bir rol model görevi ortaya koyabilir (Van Goethem ve diğ., 2014).

4.2.2.2.2.1. Gönüllü olmaya özendirme

Gönüllülerin ilk olarak birincil arkadaş çevresi, gönüllülüğün yaratmış olduğu artı değerleri fark edebilir ve olumlu yönde bundan etkilenebilirler. Bu bağlamda gönüllülerin arkadaşları da gönüllülüğe özenip gönüllü olma kararı alabilirler (Van Goethem ve diğ., 2014; Smetana ve diğ., 2006). Bu bağlamda GK1 ve GK13 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekmektedir.

"Çünkü bakıyor ki ben bir yere gidiyorum sürekli, birileri var, birileri ile sürekli tanışıyorum ve hep bir yenilik var. Bu da dikkatlerini çekmeye başladı ve onlarda şöyle demeye başladı "Ben de gideyim, ben de birileri ile tanışayım, ben de eğleneyim" diye düşünüyorlar hani ama ben zaten orayı paylaştığım için güzel yanlarını sadece görüyorlardı." GK1

"Elbette değişti. Çünkü şöyle söyleyeyim zamanla çok güzel şeyler yaptığımı fark ettiler. Hatta bu konuya başta önyargıyla yaklaşıp da sonradan gönüllü olarak faaliyet gösteren arkadaşlarım da oldu." GK13

Sonuç olarak, ifadelerden de anlaşılacağı üzere arkadaş çevresi içerisinde gönüllülüğün anlaşılması gönüllü katılıma talebi arttırabilmektedir. Bu da arkadaş çevresinin gönüllülükten etkilenebilecek temel gruplardan biri olduğunu göstermektedir.

4.2.2.2.2. Gönüllülüğün çevre tarafından fark edilmesi

Gönüllülük hem aile hem de arkadaş çevresi içerisinde fark edilip bir kartopu, çığ gibi artabilmektedir. Önemli olan nokta, gönüllülüğün çevre tarafından keşfedilmesi vurgusudur. Bu noktada, fark edilme sürecinde gönüllünün çevresi içerisinde rol model olarak görülmesi ve yaptığı işlerden, faaliyetlerden elde ettiği değeri bulunduğu çevre içerisinde yansıtabilmesi gönüllülüğün fark edilmesi anlamında önem ifade etmektedir. Bu bağlamda özellikle GK11, GK20 ve GK25 kodlu katılımcıların ifadeleri, gönüllülüğün bireyin çevresi içerisinde fark edilmesi ile nasıl çoğalabildiğini gösteren temel örnekler olarak nitelendirilebilir.

"Akrabalarım, arkadaşlarım, kuzenlerim, yeğenlerim hep destek verirler. Yani siz aslında burada sürdürdüğünüz gönüllülükle çevrenize de bir rol model oluyorsunuz ve gönüllülüğün artmasına neden oluyorsunuz. Kızlarınıza, eşinize işte çevrenizdeki arkadaşlarınıza yönelik bir rol model olma durumu." GK11

"Çevremde mesela bazı arkadaşlarım ilk başta gönüllülüğe dair farklı bir bakış açısına sahipken, hani biraz daha ben içine girdikten sonra, işte biraz yaptıklarımızı paylaştıktan sonra bakış açıları değişti. Daha olumlu şekilde bakmaya başladılar. Sınıf arkadaşlarımdan bazıları benim aracılığımla, benim anlattıklarım sonrasında 'biz de yapmak isteriz' diye gönüllülük eğitimine katıldılar. Sonra gönüllü olarak devam etmeye başladılar." GK20

"Çevremdeki insanların gönüllülüğe bakış açısı anlamında o kişi eğer sürekli çevremde ise değişti. Kesinlikle değişti şu var birkaç tane arkadaşım. Yani çevreden artan bir destek sürekli oluyor. Gittikçe artan bir kartopu gibi sürekli bir artış oluyor." GK25

Sonuç olarak mezzo düzeyde hem aile hem de bireyin arkadaş çevresi gibi iletişim halinde olduğu topluluklar içerisinde gönüllülük yayılabilir ve böylece gönüllülüğe yönelik katılımlar artabilir. Bu süreçte kişilerin gönüllü olması ve arkadaşlarının da bunu görmesi kişilerarası ilişkilerin gönüllülük tabanlı değişimine de olanak tanıyabilir.

4.2.2.2.3. Örgütsel Becerilere Etkisi

Örgütsel beceriler, bireylerin sahip oldukları ve sonradan da öğrenilebildikleri bir dizi yetenekleri kapsamaktadır. Bu beceriler içerisinde ön plana çıkan en temel yetenekler,

beceriler organizasyon becerileri, planlama ve takım çalışması becerileri olarak gösterilmektedir. Bu anlamda gönüllülük faaliyetleri ile örgütsel beceriler arasında ortaya çıkan ilişkilere dair alanyazında dikkat çeken çalışmalar olduğu görülmektedir (Gidron, 1985, Rochlin ve Boguslaw, 2001; Theiss-Morse ve Hibbing, 2005). Örgütsel becerilere yönelik UK11 kodlu katılımcının görüşleri, gönüllülük alanı ve örgütsel beceriler arasındaki ilişkiye yönelik çok güzel bir örnek olarak nitelendirilebilir.

"Bizim işte 21. yüzyılın çok satan kazanımları diyebileceğimiz yetkinliklerini, gönüllülük faaliyetleri bireye sağlıyor. Yani bu faaliyetleri bir gencin üniversitede, lisede sıradan bir öğrencilikle kazanması mümkün değil. Örneğin, takım çalışması, ekip çalışması yapabilmek iş hayatında çok önemli bir unsur ve gönüllülük sahasında da bunu yaşıyorsunuz. Organizasyon yeteneği hakeza var ve iletişim kurma, farklı gruplarla, farklı bireylerle ve grup içinde kendi aramızda iletişim kurma, yaptığımız daha büyük çaplı etkinliklerde salondaki hitabet becerisi, kürsü kullanma, kendini doğru bir şekilde ifade edebilme gibi özellikler gönüllülük ile kazanılabiliyor."
UK11

Bu çalışma kapsamında da gönüllülüğün örgütsel beceriler üzerinde yaratabileceği etkilere yönelik kendi içerisinde üç alt kategori oluşturulmuştur. Bu alt kategoriler bağlamında her bir organizasyonel beceriye yönelik ilişkiler ayrı ayrı incelenmiştir.

4.2.2.2.3.1. Takım çalışması becerileri

Gönüllülük faaliyetleri bir grup içerisinde eş güdüm ile çalışmayı gerektirebilir. Bu noktada takım çalışması becerileri artı bir önem ifade edebilmektedir. Bu çalışma kapsamında da ortaya koyulan görüşler takım çalışması ve gönüllülük ilişkisinin önemini vurgulamaktadır. Örnek olarak, GK21 ve UK10 kodlu katılımcıların görüşme kapsamında ortaya koydukları görüşleri gönüllülüğün takım çalışmasına dair etkilerini açık bir şekilde göstermektedir.

"Bunların dışında takım çalışması becerilerine yönelikte belirli kazançlarım oldu. Mesela kolileme demiştim, kolileme de siz bir şey götürüyorsunuz, öbürü geliyor onu yapıyor. Bir birlik içinde olmanız gerekiyor." GK21

"Yani ortak bir payda da üç, beş kişiyle birlikte bir şeyler yapabiliyor olmak, ekip çalışmasını öğretiyor onlara. Bu çok önemli bir şey ve bunu okulda öğrenemiyorsunuz. Ekip çalışmasını öğretiyor, iç iletişimi öğretiyor, dayanışmayı öğretiyor, işleri paylaşmayı öğretiyor. Böyle bir masanın etrafında toplanıp bir sürü şeyler hakkında konuşabilmeyi öğretiyor. Yani mesela ben gönüllülük dediğimde benim aklıma gelen en büyük şeylerden biri de mesela bu çemberlerdir. Çember

olabilmek, yani vakıfta mesela oturup insan haklarıyla ilgili çemberler yapıp konuşabiliyorduk." UK10

Sonuç olarak gönüllülük ve takım çalışması arasında belirtilen ilişkiler gönüllülerin takım çalışmasına yönelik gelişimleri hakkında bilgiler içermektedir.

4.2.2.3.3.2. *Sunum becerileri*

Gönüllü bireylerin katılmış oldukları toplantılar, grup içi aktiviteler, uygulama sürecinde paydaşlar ilişkiler gibi birçok alanda etkileşim noktaları bulunmaktadır. Bu etkileşim noktaları içerisinde sunum becerisine yönelik de belirli bir gelişimin gönüllülük faaliyetleri aracılığıyla olduğuna dair katılımcılar ifadeleri ortaya koyulmuştur. Buna yönelik özellikle GK14 ve GK15 kodlu katılımcıların düşünceleri en temel örnekler olarak ifade edilebilir.

"Onun dışında sunum beceriler gibi bazı konularda gelişim sağladım. Özellikle işte derslerde hocalarımızın bir an kaldırıp 120, 150 kişinin önünde tamamen isim odaklı listeden seçip bir konu hakkında bir şeyleri anlatmamı istediğinde daha rahat konuşup, sunum yapabildiğimi fark ettim." GK14

"Şöyle ki en basitinden bir toplantı olduğunda, bir toplantı ortamında nelerin söylenip, nelerin söylenmeyeceğini, sorunların nasıl ifade edilmesi gerektiğini, o sivil toplum jargonunun sizde oturması, bir sıkıntı ya da zorlukla karşılaştığımızda nerelere başvurmanız gerektiği ya da olaylara nasıl yaklaşmanız gerektiği gibi geniş bir perspektifte ben çok fazla kazançlı çıktığımı düşünüyorum." GK15

Genel olarak ifadelerden de anlaşılacağı üzere gönüllülük faaliyetleriyle birlikte kişilerin sunum becerilerinde pozitif yönde bir değişim yaşanmaktadır. Gönüllülük faaliyetlerindeki etkileşim bu gelişimin en temel kaynağı olarak görülebilir.

4.2.2.2.3.3. *Yönetme ve organize etme becerileri*

Gönüllülük alanı içerisinde yönetme ve organizasyon etme becerileri büyük önem ifade etmektedir. Özellikle gönüllü faaliyetlerinde sorunlar karşısında hızlı karar alabilme ve içinde bulunulan grubu yönetebilme, projeler kapsamında ekip ile koordinasyon gibi birçok yönetme ve organize etme deneyimi gönüllülüğün bu alanda kişilere etki edebileceğinin bir göstergesi olarak görülebilir. Görüşme kapsamında yönetme ve organize etme becerilerine yönelik UK11 ve GK25 kodlu katılımcıların görüşleri bu kategori açısından dikkat çekmektedir.

"Saha çalışmalarında bir gönüllü sorun çözme becerisi kazanıyor. Aslında kesinlikle bireye özellikle üniversiteli, liseli yaş grubuna iş hayatına girmeden organizasyon yeteneğini yani ileride iş dünyasında kullanabileceği bir yetkinliği kazandırıyor. Ben bireysel olarak da kendi ekip arkadaşlarım da bunun olduğunu düşünüyorum." UK11

"Ancak organizasyon becerinizi geliştiriyor. Stres altında kalıyorsunuz ve stres altında kalmadan iş yapmak mümkün değil zaten gönüllülükte ve genelde sorunları yönetmeyi içeriyor." GK25

Genel olarak baktığımızda örgütsel beceriler kapsamında belirli özellikler, beceriler ön plana çıkmaktadır. Bu beceriler ile gönüllülük faaliyetleri arasında bir bağın olduğu, yapılan görüşmeler neticesinde ortaya koyulmuştur.

4.2.2.3. Makro Boyutta Etkiler

Çalışma kapsamında makro boyutta gönüllülüğün etkilerini incelediğimizde, ortaya çıkan sonuçlar 4 alt kategori üzerinden ele alınmaktadır. Gönüllülüğün makro boyutta etkilerine yönelik alanyazında ortaya koyulan çalışmalar içerisinde önemli bulgular mevcuttur (Schram ve Dunsing, 1981; Dekker ve Halman, 2003; Bovaird ve diğ., 2015; Baer ve diğ., 2016). Gönüllülük toplumsal değişimin aktörlerinden biridir. Bu anlamda alanyazına bakıldığında, özellikle gönüllülüğün hem sosyal hem de ekonomik olarak faydaları yönelik bulguları dikkat çekicidir (Putnam 1995; Uslaner 2001; Bovaird ve diğ., 2015). Aynı zamanda gönüllülük, toplumsal anlamda siyaset ve kamu üzerinde de artı değer yaratmaktadır. Özellikle demokratik süreçlerle bağlantılı olarak yerel yönetimlere katılım açısından önemli bir olgudur (Lowndes ve Wilson 2001).

4.2.2.3.1. Toplumsal Değişim ve Dönüşüm Üzerine Etkisi

Gönüllülük toplumun refahını artırabilir ve daha duyarlı, farklılıklara saygı duyan ve kapsayıcı hizmetlerin olduğu bir yaşamın yaratılabilmesinde olanak tanıyabilmektedir. Gönüllülük, topluluklar içindeki dışlanmanın bazı sistemik köklerini yıkmaya yardımcı olabilir ve tüm grupların daha fazla katılımını sağlayabilir. Gönüllülük bu anlamda toplumsal değişimin ortaya çıkmasında önemli bir araçtır. Hem bireye hem de topluma fayda sağlamaktadır (Miller ve diğ., 2011). Gönüllülüğün toplumsal değişime yönelik etkileri üzerine UK16 ve UK18 kodlu katılımcıların ifadeleri bu kapsamda dikkat çekmektedir.

"Gönüllülük aslında çok güzel bir aktarma mekanizmasıdır. Bir vites kutusu gibi düşünelim. Birinci vitesten ikinci vitese geçeceksiniz. Tek başına her şey değil ama çok önemli bir aktarma mekanizması. Yani sağlıklı olmayı, aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya duyguları, düşünceleri, farklı gruplar, farklı kesimler, farklı cinsiyetler, farklı sosyal tabakalar arasındaki etkileşimi sağlayan çok önemli yer. Yani burada zengin olması, fakir olması, evli veya bekar olması, eğitilmiş veya eğitimsiz olmasının belki de hiçbir anlamı kalmıyor. İnsan olduğunuzu daha ön plana çıkartmaya çalışıyorsunuz." UK16

"Sizin gönüllülük yaptığımız alanlar bir sosyal sorunun, bir toplumsal problemin, yani bir sorunun üstünden bir şey yapıyorsunuz. Yani bir sorun var ve onu çözmekle ciddi katkı sağlıyorsunuz. İşte bir eğitim verebilirsiniz, bağış toplayabilirsiniz, bir hizmeti de oradan kendiniz yapabilirsiniz ya da bu işin verisini alırsınız ve savunuculuk yaparsınız falan tarzı farklı gönüllülük biçimleri var. Bunun her birinde tabii ki de bir toplumsal değişime katkı sağlama var. Birlikte yaşama katkı sağlama var." UK18

Toplumsal değişime yönelik gönüllülüğün katkıları uzun vadeli hedefler içerisinde değerlendirilmektedir. Her zaman öncelikle toplum üzerine bir etki yaratıp böylelikle gönüllü hareketinin daha da genişlemesi ve uzun vadede toplumsal sorunlara karşı değişim yaratılması nihai amaçtır (White, 2006). Bu bağlamda GK18 ve GK25 kodlu katılımcıların ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

"Genel amaç olarak toplumu değiştirmeyi, dönüştürmeyi hedefliyoruz. O yüzden gönüllülük mutlaka toplum üzerinde etki yaratır. Yaptığımız projeler aslında belli bir hedefle oluyor." GK18

"Gönüllülük bence toplumu etkiler ama bence bir gönüllülük hareketi hemen milyonları değiştirip, milyonları yönlendirecek bir hareket değildir. Belli başlı alanlarda olan özel gönüllülük hareketleri belli toplumu değiştirerek ana kitleyi değiştirebilir. Yani bir gönüllülük hareketi her şeyi değiştirmez ama çocuk alanında ne kadar çok gönüllü grup olursa o kadar değişime etki eder bence. Gönüllülüğü ne kadar çok yayarsak o kadar çok toplumu değiştirebiliriz." GK25

Sonuç olarak gönüllülük ile toplumsal değişim arasında bir bağ bulunmaktadır. Bu anlamda, gönüllülüğün makro düzeyde yaratacağı etkilere yönelik toplumsal değişim bu sürecin önemli parçalarından biri olarak ifade edilebilir.

4.2.2.3.2. Geleceğin Gönüllüleri

Bireyler gönüllülük ile erken yaşta tanışmaları, ileriki süreçte gönüllü olma ya da gönüllülüğü sürdürme ihtimallerini arttırabilmektedir (Omoto ve Snyder, 2002; Dávila ve Díaz-Morales, 2009). Dolayısıyla gönüllülüğün etkilerini makro anlamda

düşündüğümüzde, küçük yaşlarda çocukların gönüllülük ile tanışması ilerleyen yıllarda bir toplumsal değişim, gelişim açısından bir dönüştürücü etki yaratabilir. Bu bağlama yönelik GK11, GK15 ve GK17 kodlu katılımcıların ifadeleri örnekler olarak dikkat çekmektedir.

"Yani derler ya iyilik bulaşıcıdır diye. Bence bu vakıflara gidip, bu tarz etkinliklere katılan çocukların, hani ben çocuklarla ilgilendiğim için onlar geliyor aklıma, bu çocukların bir kısmı ileride mutlaka gönüllülük yapacak. Yani en basiti benim kızım orada işte 5-6 sene gitti o yapacak. Diğer çocuklarda da yapacak olanlar çıkacaktır. Her sınıftan bir tane çocuk çıksa gönüllülük yapacak, bu katlana katlarını artacak demektir. Dolayısıyla gönüllülükte daha iyi bir seviyeye gelecektir. Yani daha artmış bir şekilde önümüzdeki yıllarda karşımıza çıkacak." GK11

"Yani şöyle insanlar gönüllü oldukları zaman bakış açıları değişiyor. Bu değişim sonucunda belki karşılıksız bir şey yapmayı öğreniyorlar. Hani 5, 10 yılda etkilemez belki ama gönüllü olan bir anne çocuğuna gönüllü olmayı öğretebilir, karşılıksız bir şey yapmayı öğretir. Çocuk o şekilde, o bilinçle yetişir ve toplum bu şekilde dönüşebilir. Genel olarak toplumun refahını etkiler." GK15

"Bir kere gönüllü faaliyetler yarar sağlıyor topluma. Her şekilde bir yarar vardır. Hani bir çocukla bir etkinlik yaptığınız zaman, çocuğun hayatında unutamayacağı anlar bırakıyorsunuz ve çocuğun gönüllülüğe karşı bir bakış açısı değişiyor. Diyor ki 'ah işte bizim yanımızda böyle ablalar abiler geldi. Bende büyüyünce gönüllü olmak istiyorum, ne yapabilirim?' tarzında şeyler sormaya başlıyorlar. O açıdan işte bir yararı var." GK17

Sonuç olarak geleceğin gönüllüleri ancak bugün doğru bir yapılandırılmış bir gönüllülük anlayışı ile ortaya çıkabilir. Ortaya koyulacak olan yapılandırılmış bir gönüllülük sistemi de yalnızca gönüllüleri değil; aynı zamanda değişimi, dönüşümü ve refahı ortaya çıkarmaktadır.

4.2.2.3.3. Toplumsal Refaha Etkisi

Bir sosyal refah işlevi olarak gönüllülük hem gönüllülere hem de topluma karşılıklı fayda sağlamaktadır (Wong, 2007). Farklı geçmişlere sahip insanlarla çalışan gönüllüler, bazen ötekileştirilmiş ve savunmasız grupların sosyal refahına değerli katkılarda bulunarak cinsiyet, ırk ve dini ayrımcılığı azaltmaya yardımcı olmaktadır (Southby ve South, 2016). Ayrıca gönüllülük kamu mali kaynaklarının kısıtlı olduğu durumlarda vatandaşlara yönelik temel hizmetler ortaya koymakta, toplumsal refahı sağlayabilmek adına temel varlıklar olarak beşeri ve sosyal sermayenin aktif şekilde kullanımını sağlamaktadır (Hewege ve Mitchell, 2013). Böylelikle gönüllülük hizmetlerinin toplamı toplumsal

refahın sağlanmasında bir role sahiptir. Bu kapsamda UK4 kodlu katılımcının ifadesi, *"Yani eğer gönüllü olmak iyi koordine edilirse ve gönüllülük bilinci insanlarda gelişirse tabi ki toplumsal bir iyilik halini etkiler."* toplumsal refahın gelişebilmesinde gönüllülük anlayışının ne kadar önemli olduğu vurgulamaktadır. Ayrıca UK6, UK29 ve UK30 kodlu katılımcıların gönüllülük ve toplumsal refah ilişkisine yönelik görüşleri bu ilişkiye dair temel örnekler olarak nitelendirilebilir.

"Yani devlet eliyle her yere yetişmek mümkün değil. Yetişemediğimiz noktalarda da toplumdaki refahı sağlamak, düzeni sağlamak aslında gönüllülükle yapılabilecek bir şey. Sokakta yerde gördüğünüz bir çöpü almak gönüllülükle yaptığınız bir iştir ve hiç kimse size o çöpü almanızı söylemez. Bu içinizden geldiği için, gönüllü olarak yaptığınız bir şeydir. İşte 'Turmepa' gibi denizleri temizleyen dernekler, işte 'Tema' gibi ağaçları, doğayı koruyan vakıflar gibi hepimiz bir yerinden tutarak aslında devletin yapacağı işleri hafifletip, toplumda da çok güzel bir olgu yaratıyoruz. Yani birlikteliği, beraberliği, hep birlikte el ele vererek aslında bir şeyler yapabileceğimizi gösteriyor. Bence toplum iyiliği için gönüllülüğün yaygınlaşması çok gerekli bir şey." UK6

"Zaten gönüllünün asıl faydası toplum üzerine yani bireyleri tek tek belki dönüştürerek toplumsal çok ayrı bir dönüşüm ortaya koyuyor. İşte bu uluslararası kuruluşlarca da tabi zaten kabul edilmiş bir şey. Birleşmiş Milletler mesela gönüllülüğü gerçekten sürdürülebilir kalkınmanın dinamosu olarak görmeye başladı. Çünkü devletler eliyle bir şeyler yapmak, devlet zoruyla yapmanın ötesinde artık siyasetten bağımsız kişiler aracılığıyla kişiler aracılığıyla dünyayı dönüştürmek, gönüllüleri bunun için aktif aktörler haline getirmek, daha verimli ve daha kullanışlı bir yöntem daha verimli bir yöntem." UK29

"Ekonomik kalkınma ve sosyal refah anlamında etkisi çok büyük. Çünkü hep şunu söylüyoruz aslında bu hani çalışan işgücü ile gönüller farklı ama önemli de bir emek var ortada ve bu emek piyasasında da karşılığı olan bir boyunca özellikle mesela Almanya örneğini biz gidip değerlendirmiştik orada ve onlar bunu çok rahat ölçülebiliyorlardı. İş gücü bakımından yıllık ekonomik katkısı şu kadar diye. Biz şu anda ülkemiz İstanbul kadar somut veriler sunamasak da ekonomik katkıya etkisi çok önemli biliyoruz. Ekonomik anlamda ve sosyal refah açısından da önemli katkıları var gönüllülüğün." UK30

Genel olarak baktığımızda toplumsal refahın gelişmesinde gönüllülük kilit bir rol oynamaktadır. Görüşmeler kapsamında da bu ilişkilerin önemi ayrıca ifade edilmiştir.

4.2.2.3.4. Toplumsal Farkındalık Üzerine Etkisi

Toplumsal anlamda farkındalık eksikliği, gönüllülüğünün ve toplumsal gelişimin önündeki en büyük engellerden bir tanesidir. Ayrıca toplumsal farkındalık kolektif bir

eylemine temelini oluşturmaktadır. Toplumsal farkındalık ile gönüllülük arasında olan bağın gelişimi sosyal sorunlara karşı çözümlerin de nasıl uygulanacağına dair sonuçlar ortaya koyabilir. Bu anlamda toplumsal anlamda bir bilinç ve farkındalık gelişimi toplumsal bir iyi oluş için önemli öğelerdir (Hurley ve diğ., 2008; Brozmanová Gregorová ve Stachoň, 2014; Carpio ve diğ., 2017). Bu bağlamda UK14, GK1 ve GK3 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Yani alanı bilmeyenler, örgütlenmenin gerçek anlamının ne olduğunu bilmeyenler ya da farklı olayları duyanlar bir genelleme yapıyor ve oraya girenlerin hepsinin öyle olacağını ve oradaki çalışmaların hepsinin öyle olduğunu düşünüyorlar. Son zamanlarda bu çok yıkıldı. Özellikle 2, 3 senedir çok farklı alanlardan çünkü gelen gönüllü şeyleri de var. Sadece öğrenciler değil, emekli olmuş kişiler de belki daha öncesinde böyle düşünüp sonrasında gerçeği gören kişiler de var. O konuda sivil toplum kuruluşları kendini göstermeye çok başladı. Medyada çok yer alıyorlar. Sosyal medyanın çok büyük etkisi var. STK'ların yaygınlaşmasında 'influcer'ların etkisi çok büyük etki. Bu nedenle eskiye oranla o korku biraz daha gitti." UK14

"Bir kişi üç şey düşünüyorsa beş şey düşünmeye başlar. Bunu sadece gönüllülük olarak yapmaz aynı zamanda yaşamın içerisinde de düşünür. İş hayatında düşünebilir, sokakta düşünebilir, bir sorunu gördüğünde ve fark ettiğinde ben bu konu hakkında ne yapabilirim diye düşünmeye başlar." GK1

"Ayrıca toplumdaki kurumlara yönelik de daha önce dediğim gibi ne kadar çok kişinin farkındalığı artarsa çözüme ulaşmak da o kadar kolay oluyor. Yani sadece bir kişinin bir olayla ilgili farkındalığının olması tabii ki yeterli değil. Mesela benim annem, babam toplumun bir parçası ve toplumun bir parçası olarak hayır niyetiyle insanlara destek oluyorlar. Ama bu noktada ben artık onlara, hayır niyetiyle bile olsa yaptıkları şeylerin bazı temel çerçevelerinin olması gerektiğini, bazı temel şeyleri aşılmaması gerektiğini falan anlatıyorum. Burada amaç aslında o toplumun içindeki gördüğümüz aksaklıklara ya da sonradan olumsuz şeylere yol açabilecek yanlış uygulamalara yönelik bir farkındalık oluşturmaktır. Dolayısıyla her yönüyle etkiliyor diye düşünüyorum." GK3

Genel olarak gönüllülük eylemleri çevresi içinde bir farkındalık değişimi de yaratabilmektedir. Gönüllülüğün artışı demek bu farkındalığın artışı beraberinde getirmektedir. Ortaya koyulan görüşlerde göstermektedir ki günümüzde artan bir gönüllülük anlayışı; bunun yanı sıra insanların birbirini gönüllülük bağlamında örnek alması, makro düzeyde gönüllülüğün farkındalık yaratma üzerine bir etki yaratabileceğini göstermektedir.

4.2.2.4. Genel Değerlendirme

“Gönüllülüğün Etkileri” teması üç alt tema üzerinden açıklanmaktadır. Bu alt temalar; ‘*mikro boyutta etkiler*’, ‘*mezzo boyutta etkiler*’ ve ‘*makro boyutta etkiler*’ olmak üzere sıralanmıştır. İlk olarak *mikro boyuttaki* görüşler gönüllülüğün, kişilerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarına, manevi anlamda yaşamlarına, iletişim ve etkileşim becerilerine, son olarak kişisel gelişimlerine önemli etkiler yarattığını ortaya koymuştur.

Mezzo düzeyde gönüllülüğün etkileri, aile boyutu ve sosyal çevre boyutu üzerinden ele alınmıştır. Bu sonuçlara göre bireyin gönüllü olması, birincil çevresi olan aile içerisinde de bir dönüşüm meydana getirmektedir. Dolayısıyla yalnızca aile içerisinde bir kişinin gönüllü olması demek, beraberindeki aile üyelerinin potansiyel bir gönüllü olabilmesi ve daha da önemlisi ailenin gönüllülüğe yönelik bakış açılarının değişmesi demektir. Son olarak gönüllülük mezzo düzeyde örgütsel beceriler üzerinde de bir etkiye sahiptir.

Makro boyuttaki etkilere yönelik ise, gönüllülük toplumsal değişime, dönüşüme ve refaha etki edebilmektedir. Toplumsal anlamda farkındalık geliştirerek geleceğin gönüllülerinin ortaya çıkmasını sağlayabilir. Aynı zamanda gönüllülüğün toplumsal düzeyde artışı, genel bir refah halinin yaratılmasına katkıda bulunabilir ve farklılıkların kabul gördüğü bir topluma dönüşüm imkân tanıyabilir.

Bu sonuçlar ulusal düzeyde gönüllülük programlarının yapılandırılması ve gelişiminin sağlanması, aynı zamanda o toplumdaki bireylerin daha sağlıklı olabileceğini göstermektedir. Ayrıca bireylerin günlük yaşam alanlarına yönelik kullandıkları becerilerin de gönüllülük sonrası geliştiğini düşündüğümüzde, topluma yayılacak bir gönüllülük anlayışının yaratacağı etkiler, toplum refahı anlamında önemli bir kazanç getirecektir.

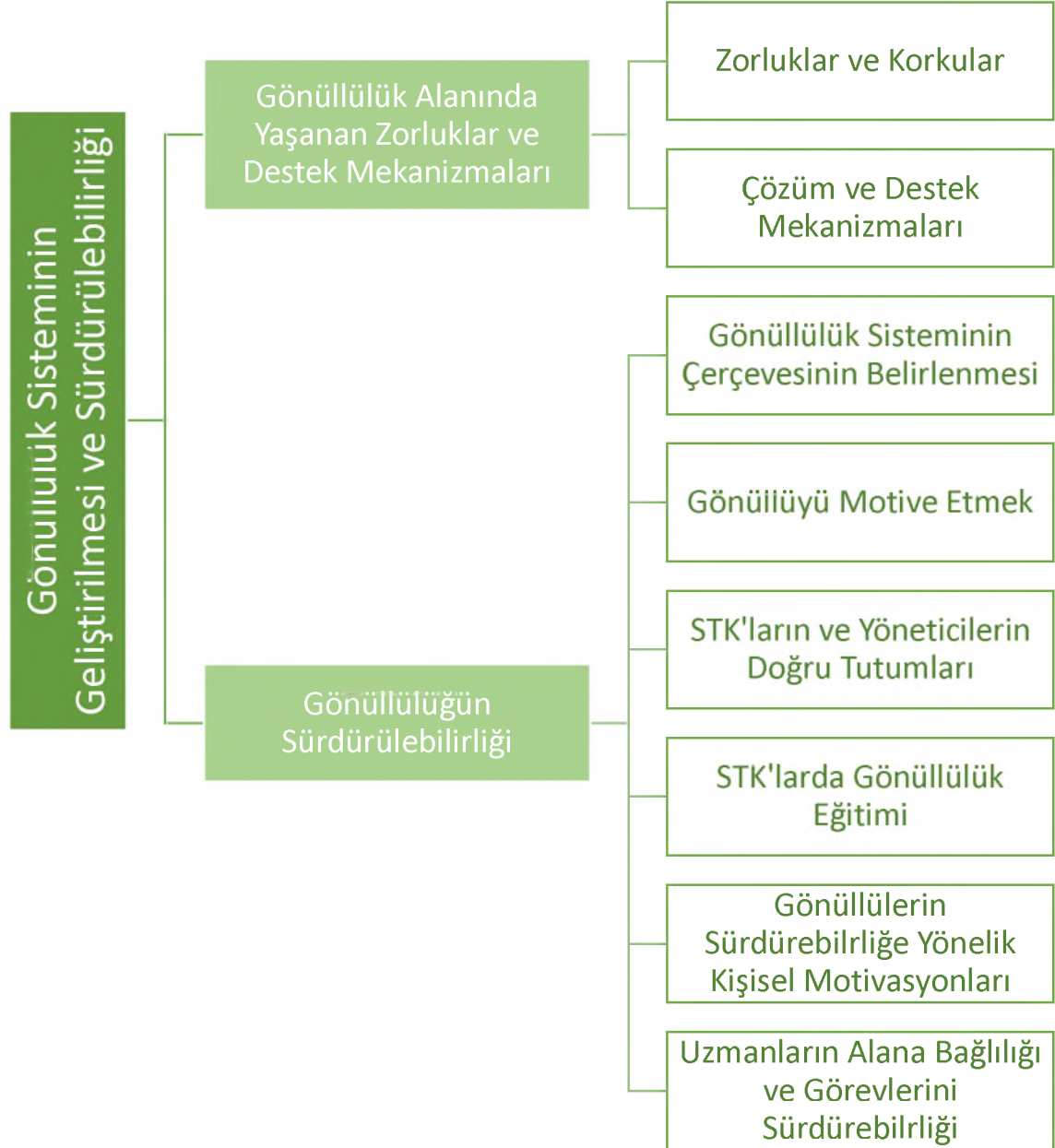
4.2.3. GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

“Gönüllülük Sisteminin Geliştirilmesi ve Sürdürülebilirliği” teması iki alt tema üzerinden açıklanmaktadır. Bu alt temalar; ‘*gönüllülük alanında yaşanan zorluklar ve destek mekanizmaları*’ ve ‘*gönüllülüğün sürdürülebilirliği*’ olmak üzere sıralanmıştır. Her iki alt temanın da kendi içerisinde alt kategorileri bulunmaktadır. Gönüllülük sisteminin

geliştirilmesi ve sürdürülebilirliği konusu alanyazında genişçe yer tutmakta; konuya ilişkin çeşitli araştırmaların, kitapların ve lisansüstü tezlerin ortaya koyulduğu görülmektedir (Devereux, 2008; Georgeou, 2012; Scott, 2013; Farooq ve diğ., 2020; Orathel, 2020). Bu nedenle, çalışma kapsamında bahsi geçen konunun detaylı başlıklar halinde kategorize edilmesi uygun görülmüştür. Böylelikle Alt temalara bağlı olarak birçok kategori ortaya çıkmıştır. Ortaya koyulan bütün kategoriler hem gönüllülerin hem de uzman ve karar vericilerin deneyimleri ve ortaya koydukları görüşleri, düşünceleri ışığında oluşturulmuştur. Ancak mutlaktır ki bazı alt kategoriler içerisinde gönüllülerin görüşleri daha ön plana çıkabilmişken; bazılarında ise uzman ve karar vericilerin görüşleri ön plana çıkmıştır.

İlgili tema içerisinde ilk olarak, gönüllülük alanda yaşanan zorluklar, korkular ve destek mekanizmaları mikrodan makroya uzanan bir yelpazede ele alınmıştır. Ardından ikinci alt temada gönüllülüğün sürdürülebilirliği başlığı irdelenmiş olup gönüllülükte sürdürülebilirliğe etki eden dış faktörler ve iç faktörler, alt temalar ve kategoriler içerisinde ayrı ayrı incelenmiştir. Dış etkenlerde daha çok kurumsal düzeyde STK'lar, kurum ve kuruluşlar üzerinden bir çerçeve ortaya koymaktadır. İç etkenler üzerinden ise gönüllülerin ve uzman/karar vericilerin gönüllülük alanına, faaliyetlerine devam etmelerini sağlayan sebeplerin, motivasyonların ortaya koyulması amaçlanmıştır. Gönüllülüğe dair bahsi geçen tema üzerinden yapılacak analizler Türkiye bağlamında gönüllülük sistemi içerisinde yaşanan sorunların anlaşılması ve hem gönüllülerin hem de uzman, karar vericilerin bu alanda devamlılıklarını sağlayan motivasyonların keşfedilebilmesi açısından önemli bilgiler ortaya koymaktadır. Bahsedilen bulgular daha iyi bir gönüllülük sisteminin oluşturulabilmesi açısından da büyük önem ifade etmektedir.

Şekil 9. Gönüllülük Sisteminin Geliştirilmesi ve Sürdürülebilirliği Ana Teması Altında Kümelenen Alt Temalar ve Kategoriler

4.2.3.1. Gönüllülük Alanında Yaşanan Zorluklar ve Destek Mekanizmaları

Gönüllülük çalışmalarına dair alanyazın incelendiğinde, bireylerin gönüllülük motivasyonları ve gönüllülüğün etkileri üzerine çokça çalışmalar olmasına karşın, gönüllülüğün zorluklarını ele alan çalışmaların daha sınırlı yer bulduğu görülmektedir (Kulik, 2007; Yanay ve Yanay, 2008; Miller ve diğ., 2011; Voicu ve Raiu, 2018).

Zorlukların incelendiği çalışmalar içerisinde ise, çözüme yönelik destek mekanizmalarının varlığı ve yapısı sınırlı düzeyde ele alınmıştır (Cornish ve diğ., 1996; Craig ve diğ., 2000).

Çalışma kapsamında gönüllülük alanında yaşanan zorluklar ve korkular bir alt kategori olarak değerlendirilirken; çözüm ve destek mekanizmaları da ayrı bir alt kategori olarak değerlendirilmiştir. Kategorilerin kendi içerisindeki alt başlıkları da her bir alt kategori içerisinde ayrıntılı anlatılmıştır.

4.2.3.1.1. Zorluklar ve Korkular

Çalışma kapsamında gönüllülük alanında yaşanan zorluklar ve korkular dört farklı düzeyde incelenmiştir. Bu boyutlar kişisel düzeyde, aile ve sosyal çevre düzeyinde, kurumsal düzeyde ve toplumsal düzeyde olmak üzere kategorilendirilmiştir. Böylelikle oluşturulan kategoriler ile yaşanan zorlukların ve korkuların daha sistematik düzeyde anlaşılabilmesine imkân tanınmıştır.

4.2.3.1.1.1. Kişisel düzeyde yaşanan zorluklar ve korkular

Gönüllülüğe dair kişisel düzeyde yaşanan zorluklar yedi alt başlıkta kategorize edilmiştir. İlgili başlıklara dair birçok katılımcının ortak söylemleri kişisel düzeyde ilgili sorunların ön plana çıkmasını sağlamıştır. Gönüllülük faaliyetleri sürecinde özellikle kişisel zorlukların gelişmesi, kişilerin gönüllülüğe yönelik negatif yöndeki duygularının artmasına neden olmaktadır (Voicu ve Raiu, 2018). Bu negatif tutumlar kişilerin gönüllülükten vazgeçmesine veya gönüllülük alanından kopmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla gönüllülerin bu alan içerisinde doyum yaşaması ve önüne çıkan engelleri aşabilmesi gönüllülüğün sürdürülebilmesi açısından önem ifade etmektedir (Miller ve diğ., 2011; Bacter ve Marc, 2016). Çalışma kapsamında ortaya çıkan kişisel zorlukların iyi anlaşılması gönüllülük alanında daha iyi bir sistemin geliştirilebilmesine yönelik de bir katkı sağlayacaktır.

4.2.3.1.1.1.1. Duygusal zorlanma, tükenmişlik

Gönüllülük faaliyetlerinin birçok toplumsal sorunla mücadele sürecinde aktif, işleyen, çözüm üretmeye çalışan bir araç olduğunu düşünüldüğünde özellikle duygusal anlamda belirli zorluklar mücadele etmek zorunda kalınabilir. Bu süreçte ilgili mücadele

yöntemlerini, baş etme becerilerini geliştiren gönüllüler, gönüllü olmayan bireylere kıyasla bulunduğu topluluklar içerisinde bir farklılık, ayrıcalık yaratabilmektedir (Shmortkin ve diğ., 2003). Ayrıca duygusal anlamda baş etme becerilerinin gelişimi, bireylerin gönüllülük faaliyetlerinde de yıpranmasının önüne geçebilmektedir (Brown, 2011). Görüşmeler kapsamında UK7, UK13 ve UK14 kodlu katılımcıların ifadeleri gönüllülükte duygusal zorlanma ve tükenmeye dair dikkat çekici örnekler olarak gösterilebilir.

"Genelde pozitif sadece yani ona da negatif diyemeyeceğim ama insanın bazı zamanlarda kendini koruması gerekiyor. Ben işte kanserli çocuklarla da çalıştım. Haftada belli günler gidiyorduk. Çocuklar odaya çok gelemiyorlardı ve yataklarından kalkamayacakları için kitap okuyorduk yanlarına gidiyorduk, oynuyorduk. Mesela oraya gönüllü bulamıyorduk çünkü çok üzücü bir olay. Yani ben mesela oraya giderken kendime şöyle bir şey kalkan yaratıyordum. Ben bu çocuklarla çocuk oldukları için ilgilenmeye gidiyorum. Çünkü canları sıkılıyor, hasta taraflarını görmüyordum. Bunu yapamayan insanlar ya gelemiyorlardı ya oradan çıkıp salya sümük ağlıyorlardı vesaire. Negatif diyemeyeceğim ama bazı zamanlarda insanın kendini koruması lazım. Eğer kendini koruyamazsa gönüllülüğe de devam edemez." UK7

"Negatif anlamda, sanırım ben eğitime birimine geçeli 3 yıl oluyor ve son 4 yıldır birlikte çalıştığımız hem personel, hem de birlikte iş yaptığımız gönüllü arkadaşlara da kendini alanda nasıl koruyacaklarına dair eğitim vermeye başladık. Ama onun öncesinde ben bile çalışırken o aşırı enerji harcama sürecini, bir tükenmişliği hissediyordum. Bunu öğrenmek lazım." UK13

"Sonrasında da hakikaten yani 'lanet olsun, bir daha da ne yapacağım, bu gönüllülükte neymiş' dediğiniz şeyler olabiliyor. O olmasın diye önden kendinizi korumayı öğrenmeniz gerekiyor. İşte biz son zamanlarda böyle bir şey yapmaya, yani son 4 yıldır böyle bir şey yapmaya başladık. Faydasını da görüyoruz. Sonrasında da kullanabileceği bir şey oluyor çünkü illa gönüllülük olmaz ama iş hayatında çok yoğun yaşayacağı şeyler için onunla nasıl başa çıkacağına dair bir teknik donanım kazanmış oluyor." UK14

Sonuç olarak baktığımızda gönüllülerin duygusal anlamda korunmalarına dair hem kendilerinin katılacağı hem de STK'ların düzenleyeceği eğitim, seminer, sempozyum gibi faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Gönüllülerin bu anlamda korunması demek gönüllülüğün de sürdürülebilirliğinin artması demektir.

4.2.3.1.1.1.2. Yetersizlik, yanlış davranma korkusu

Gönüllülerin faaliyetleri kapsamında hangi gruplar ile etkileşime girecekleri gönüllülük içerisinde çok önemlidir. Çünkü kişiler açısından yetersiz deneyim, eğitim, etik kurallar gibi birçok değişkenin göz önünde bulundurulmaması beraberinde daha büyük problemleri de ortaya çıkarabilmektedir. Çok kırılgan bir grupla çalışacak gönüllüye dair birçok faktörün gözetilmesi hem karşı taraf hem de gönüllü açısından daha sağlıklı bir süreci ortaya koyacaktır. Bu bağlamda GK17, GK20 ve UK8 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örnekler olarak dikkat çekmektedir.

"Yanlış yapmaktan çok korkuyordum. Çünkü hani bir yanlışın nerelere gidebileceğini, nelere mal olabileceğini gerçekten ön göremiyorsun. Hani ön göremiyorsun o yanlış ve o yüzden yanlış yapmaktan çok korktuğumuz için sürekli işte "bakın böyle bir şey olabilir ve olursa bunu yapalım, şu olursa bunu yapalım" tarzında sürekli konuşma halindeydik. Yani o biraz zordu benim için." GK17

"Burada bazı zamanlar, pek nadir de olsa yetersizliği hissedebiliyordum. Hani çocuklarla beraber bir şey yapıyorsun ve o an yetersiz kaldığını hissediyorsun. O yetersiz kalma durumu gerçekten bazı durumlarda çok zorlayıcı olabiliyor. Çocuklarla iletişim anlamında mesela beraber işte atölye çalışması yapıyorsunuz. Proje kapsamında hani mülteci çocuklarla çalışıyorsun ve ben oraya giderken hani bazı sınavlarımı o kadar çalışıp okula gittiğim hatırlamıyorum. Sırf hani o hem yetersizlik durumunu yaşamamak, hem de gerçekten o çocuklarla beraber o verimi maksimum derecede yaşamak çaba sarf ediyordum." GK20

"Negatif olgular olarak yetersiz olma süreci çok sıkıntılı olabiliyor. Henüz hazır hissetmeden, belki çok hassas bir grupla gönüllü olarak çalışmalar görüyoruz ve bu gerçekten çok büyük bir sıkıntı." UK8

Genel olarak baktığımızda gönüllülerin gerçekleştirdikleri faaliyetlerde kendisini yetersiz hissetmesi ve yanlış davranma korkusu ortaya çıkabilmektedir (Paradis ve diğ., 1987). Bu anlamda, araştırma kapsamında yapılan görüşmeler de bunu destekler niteliktedir.

4.2.3.1.1.1.3. Sorumlulukları yerine getirememe

Gönüllülük sürecinde sorumluluk ön plana bir olgudur. Kişilerin sorumluluk duygusu ile gönüllülük faaliyetlerini sürdürmesi onların gönüllü çalışmalar kapsamında sürdürebilirlik sürecine dair etki yaratabileceğini ortaya koymaktadır (Farooq ve diğ., 2020). Aynı zamanda gönüllülük olgusunun sorumluluk alma üzerinde pozitif bir etki yarattığı bulgusu da araştırmalar kapsamında ortaya koyulmuştur (Astin ve Sax, 1998;

Putnam, 2000). Bu bağlamda GK9 ve GK 18 kodlu katılımcıların ifadeleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Zaman zaman böyle aslında size sorumluluk yükleniyor orada ve siz bu sorumluluğu yerine getirmeniz gerekiyor. Hayatın belirli dönemlerinde de sorumlulukları yerine getirmek insanlara zor geliyor. Zaman zaman oluyor bu, sürekli olan durumlar değil. Siz o sorumluluğunuzu yerine getirmediğinizde bundan etkilenen birçok insan oluyor. Gönüllü ortamında, gönüllülük ortamında siz sorumluluğunuzu yerine getirmesenz çalışan arkadaşlarınız zorlanıyor. Sizin yanınızdaki gönüllü arkadaşınız zorlanabiliyor ya da siz o sorumluluğu yerine getirmek istemediğiniz ya da bundan kaçmaya çalıştığınızda, çocuklar bundan etkileniyorlar." GK9

"Çocuklarla hak temelli nasıl çalışılır, o sorumluluklarını yerine nasıl getiririm konusunu çok bilmiyordum. O zaman böyle sanki evdeymiş gibi çocukları böyle sürekli susturmaya çalışıyordum. Bazı sorumluluklar verilmişti ve ben o sorumlulukları tam yerine getiremiyordum. İşte çocukları durdurmaya çalışıyordum. Onlar da tabi hareketliler ve bir şeyler yapmak istiyorlar. Ben de alanın kontrolünü sağlamaya çalışıyordum. Dolayısıyla çatışma yaşıyorduk. Bu benim için büyük bir zorluktu." GK18

Ayrıca bireyler, gönüllülüğü keyfe keder, istediği zaman aralıklarında katılabileceği, sorumluluk almadığı bir faaliyetmiş gibi görebilmektedir. Bu bakış açısının değişmesi gönüllülüğün anlaşılması açısından elzemdir. Buna yönelik kişilere gönüllülüğün ne olduğu anlatılmalı ve zamanla sorumluluk kavramının özellikle üstünde durulmalıdır. Buna yönelik GK3 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Gönüllülüğü birazcık daha açmak gerekiyor. Yani gönüllülük denildiği zaman insanların zihninde, çok relaks (rahat), canlarının istediği zaman gelip canlarının istediği zaman gelmeyecekleri, aslında kimseye bir faydalarının olmadığı, orada bulunmalarının sadece ortama renk getirdiği düşüncesiyle hareket edebiliyorlar. Dolayısıyla bazıları şöyle düşünüyor, "üç hafta gideyim, iki hafta gitmesen bir şey olmaz" hâlbuki sen gönüllülüğe başladığında sana bir görev veriliyorsa, işte senden bir beklenti varsa, sen iki hafta gelmediğinde senin üzerine kurgulanan belirli işler aslında aksıyor. Bunu birazcık gönüllü anlatmak gerekiyor. Bunu farkında olmadan da yapabiliyorlar. Yani o devamlılığın olması gerektiğini düşünmedikleri için vicdani bir sorumluluk da hissetmiyorlar. Hatta bu noktada "aman benimle mi dönüyor demek" diye de bir düşünce gelişebiliyor. Dolayısıyla devamlılık da sağlanmıyor." GK3

Görüşmeler kapsamında ayrıca sorumluluk olgusunun yalnızca gönüllü açısından düşünülmeyp aynı zamanda kurum ve kuruluşlar açısından da düşünülmesi önem ifade etmektedir. Kurumlarında gönüllü faaliyetlere dair belirli sorumlulukları (doğru

gönüllülük programları, eğitimler, doğru etkileşim, vb.) üstlenmesi gerektiği unutulmamalıdır. Buna yönelik UK14 kodlu katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir.

"Yani aslında şöyle en büyük zorluklar dediğim gibi sorumluluk. Bu tek taraflı gönüllülüğe verilen sorumluluk değil, ben kurumların da sorumluluklardan hani gönüllü çalışmalarından falan birazcık eksik olduklarını, özellikle kendi kurumumu eleştirmem konusunda büyük bir eksikimiz var." UK14

Sonuç olarak sorumluluk hem gönüllüler hem kurum ve kuruluşlar açısından önemli ve zorlayıcı bir olgu olarak karşımız çıkabilmektedir. Ortaya koyulan görüşlerden de anlaşılmaktadır ki sorumluluk pozitif bir olgu olabilirken; bazen gönüllüleri zorlayıcı bir olguya da dönüşebilmektedir.

4.2.3.1.1.4. Belirli kurallar çerçevesinde davranma zorunluluğu

Gönüllü faaliyetler içerisinde belirli kurallarla eyleme geçmek, gönüllülüğün daha sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için önemlidir. Dolayısıyla gönüllülük sürecinde belirli kurallara dikkat etmemeniz, gönüllülük sağladığınız gruplar üzerinde negatif etkiler ortaya çıkarabilir. Bu anlamda belirli düzeyde gönüllülük faaliyetlerinde profesyonelleşme önemli bir olgudur (McAllum, 2012). İlgili bağlama ilişkin UK5, UK18 ve GK8 kodlu katılımcıların ifadeleri, gönüllülük sürecinde davranışlarımızın gelişigüzel olmaması gerektiğine, özellikle çocuklarla gerçekleştirilen faaliyetlerde iletişimin doğru şekilde yapılması gerektiğine dair dikkat çekici ifadelerdir.

"Çalışanların ve gönüllülerin motivasyonu bu açıdan çok önemli. Ben gönüllülerime hep şunu derim, 'hepimiz rol modeliz aman dikkat' derim. Dolayısıyla bir süre sonra çocuk senin giydiğin gibi giyiniyor, senin saçını taradığın gibi tarıyor onun açısından o kadar kıymetlisiniz ki bizim birbirimizle ilişkilerimiz sizin birbirinizle ilişkileriniz çocuk için çok öncelikli oluyor. Bazen çocuk öğretmeni ve ailesi dışında kimseyi görmüyor. Onun için eğitim sadece verdiğiniz bir etkinlik değil. Onunla konuşma biçiminiz, onu karşılamamız, ona sarılmamız hepsi birer eğitimidir. Burada hepimiz için motive edici en önemli şey değişimi görmek." UK5

"Gönüllülükte şöyle bir şey var, genelde de şu isteniyor; yani gönüllülük yapayım da ofis işi yapayım değil. O sahaya gideyim, o sahadakilerle temas kurayım ve doğrudan katkı sağlayayım isteği çok yüksek. Yani bir gönüllü size geldiğinde, çocukla çalışmak istiyorum ben dediği zaman aslında bunu kastediyor. Ama burası çok hassas bir şey. Çocukla ilişki kuruyorsunuz, bu ilişkide rolünüzü, sınırlarınızı belirleyebilmek çok sıkıntılı bir şey. Yani güçlenmeniz çok sıkıntılı. Çünkü orada siz çocuklarla birliktesiniz ve yani minimum hata ile zarar vermemeniz gerekir. Bunun güvenliğini sağlamanız gerekir. Bu noktada bir sıkıntı şu; yani bu işi daha

basit ve kolay gibi görüp, 'karşı tarafın her türlü ihtiyacı var zaten ne yapsam kardır' gibi bakmak falan bence çok sıkıntılı şeyler." UK18

"Şöyle ki bazı zamanlarda çocukların birbirlerine psikolojik ve fiziksel şiddet uyguladığı zamanlar oluyor. Ben bu zamanlarda açıkçası bazen ne yapacağımı şaşırıyorum. Özellikle bu akran zorbalığı dediğimiz kısım da çok zorlandığımı söyleyebilirim. İşte o noktada profesyonel davranmaya çalışıyorum. Aldığım eğitimlerle de bunu sağlamaya çalışıyorum." GK8

Genel olarak gönüllülük demek herkesin kafasına göre davrandığı faaliyetler bütünü demek değildir. Belirli sorumlulukların olduğu ve davranışların da gönüllülüğün hedefi olan grubun özelliklerinin dikkate alınarak, sürdürüldüğü bir sürece işaret etmektedir. Görüşmelerden elde edilen düşünceler bu görüşü destekler niteliktedir.

4.2.3.1.1.1.5. STK'lara üye olma korkusu

Türkiye kapsamında gönüllü faaliyetlere yönelik bireyler STK'lara üye olmaktan korkabilmektedirler. Gönüllü faaliyetlerini sürdüren kişilerinde belirli korkulara sahip olduğu görülmektedir. Özellikle gönüllülük alanına yönelik ortaya çıkan güven duygusu eksikliği bu alana dair tutumların da negatif anlamda oluşmasına neden olabilmektedir. Görüşmeye katılan kişiler gönüllülük faaliyetlerinin içerisinde olan bireyler olsa dahi hem şimdi hem de geçmişte yaşadıkları korkuları açık bir şekilde ifade etmişlerdir. Bu anlamda ilgili güvensizlik durumuna ilişkin GK2, GK3, GK14 ve GK25 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekicidir.

"Şu an hala günümüzde bile sivil toplum kuruluşlarına üye olmaktan çekinirim ve üye olmamayı tercih ederim. Buna özen gösteriyorum çünkü yaşadığım ortamın biraz farkındayım." GK2

"Ayrıca bir de sivil toplumdaki korkuyordum. Sivil toplumu şey olarak görüyordum yani gri alan olarak görüyordum. Bunların arkasında mutlaka ya siyasi bir ayak var, ya da başka tehlikeli bir şey var diyordum. Hep öyle düşünüp korktum. Tabii Türkiye'nin belki geçmiş deneyimlerinden dolayı da böyle korkmuş olabilirim. Çünkü bize çevreden ve aileden bu şekilde aksettirilmiş olabilir. İşte o süreçte çok tedirgin yaklaşıyordum." GK3

"Hani bir örgütlü yapının içinde olmak her zaman şeydir, tehlikeli görülen bir şeydir. İlk dernekler kapanır bir şey olduğunda, yani haklar anlamında kısıtlama olduğunda ilk dernekler kapanır. İlk örgütlü kuruluşlar üzerinden haklar sınırlanır. Sonra bireylere gelinir. O yüzden insanlar için en basit dernekler bile korkutucu olabiliyor. 'Aman beni üye yapmayın' ifadesi mesela örnek gösterilebilir. 'Aman beni üye yapmayın' demek yani ben geleyim çalışayım ama oraya üye olmayayım bakışı

anlatmaktadır ve bu vardır. Bizim gibi ülkeler açısından bir derneğe üye olmanın korkutucu yanı vardır." GK14

"Yani Türkiye'deki bence kurumsal olarak katılmanın en büyük sıkıntısı, siyasi kaygılardır. Bence insanlar korkuyor. Çünkü siz bir vakfa, derneğe gittiğinizde o artık sizin şeyiniz gibi oluyor, kimliğiniz gibi oluyor. Mesela bizim resmi üyemiz çok yoktur. Çünkü adam korkuyor. 'Boş ver ya ben yardım edeyim. Yetmiyor mu benim gelip gitmem. Niye imzalayayım' diyor. Herkes bu kafada. Bence bu yüzden kurumsal üyelik çok azken yardımlar bu kadar fazla. Bunun değişmesi de yıllar alır." GK25

Genel olarak görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında gönüllüler bir STK içerisinde gönüllülük yapmalarına rağmen STK'lardan hala korkabilmektedirler. STK'ların özellikle geçmişten günümüze siyasi ilişkileri üzerinden toplumsal bir anlam kazanması, gönüllü bireylerin de aynı perspektiften bakmalarına neden olabilmektedir.

4.2.3.1.1.1.6. Emek sömürüsü

Gönüllü faaliyetler içerisinde emek sömürüsü konusu, özellikle gönüllülük sistemini, uygulamalarını tam anlamda oturtamamış ülkeler için tartışmalı bir konudur. Gönüllülük bir emek sömürüsü yaratır mı sorusuna alanyazında çeşitli çalışmalarda yer vererek konuya değinmişlerdir (Akintola, 2011; Maes, 2012; Swartz ve Colvin, 2014). Bunun yanı sıra ücretli çalışanların ve gönüllülerin konusundaki tartışmalı mesele etik yargıları da içermektedir (Chum ve diğ., 2013). Çünkü ücretli çalışanların gönüllüler ile değiştirilmesi ücretli iş kayıplarına neden olabilir veya tam tersi gönüllülerin uzun saatler ücretsiz şekilde çalıştırılması onlar üzerinden faydalanılmasına yol açabilir. Bu nedenle her iki yaklaşımda bir tür işgücü sömürüsü olarak görülebilir. Emek sömürüsüne yönelik UK4, UK13, UK14 ve GK12 kodlu katılımcıların ifadeleri gönüllülerin bedava işgücü olarak algılanması ve bununla ilişkili olarak emek sömürüsü düşüncesi üzerine dikkat çekici örnekler olarak nitelendirilebilir.

"Bazı sivil toplum kuruluşları gönüllüleri işte bedava iş gücü olarak da görebiliyor. Ama işte bedava iş gücü değil, gönüllülük farklı bir şey. Yani ben bende olan değerli bir şeyi sana destek olabilmek için sunuyorum. Senin aslında bunun farkında olman gerekiyor. Eğer sen buna "oh ben para vereceğim bir işi buna yaptırdım" diye bakıyorsan işte o zaman iş emek sömürüsüne giriyor. Ama sen benim verdiğim desteği alana katkı görüyor, bizi bir adım ileriye götürüyor diye düşünürsen niyet kötü olmadığı için bu emek sömürüsü olarak görülmemeli." UK4

"Gönüllülük yani gönüllü olmak, isteyen için de pozitif, gönüllüyle birlikte iş yapan için de pozitif. Ama tabii istismara açık yanları da var. Yani iki taraf da birbirini rahat sömürebiliyor. STK'lar için de aynı şey geçerli. Sonuçta gönüllü geldi diye etenden, sütünden insanın sonuna kadar yararlanıp, bayağı böyle acımasızca kullanıldığını da gördüm. Hani biz burada çok öyle yapmıyoruz ama daha önce çalıştığım alanlar üzerinden diyebilirim" UK13

"Bazen gönüllülüğü çok şey sanıyoruz. "Bizim şöyle bir işimiz var, çalışmamız var. Bunu gönüllüye yaptırırız ya biz bunla uğraşmayalım" tarzı bir yaklaşım olabiliyor. Bu aşırı şey geliyor bana, yani gönüllümüz bu alanda çalışacak kişi değil, gönüllülük bu değil. Yani burada bizim asıl profesyonel alanda çalışan ama gönüllülük alanında çalışmamış ve o gönüllünün bize destek olduğunu bilen kişiler de yanlış bakış açıları olabiliyor. Burada negatif anlamlar olabiliyor. Sonra gönüllü diyor ki "ben gittim ama bana hiç bir şey katmadı ve ben orada hiçbir şey yapmadım. Yani ben sadece orada bunu yaptım ve sonrasında bunun bir faydası olduğunu bile göremedim. Ben o yüzden bir daha bu kurumda gönüllülük yapmayacağım" deyip bu alana yönelik negatif anlamlar katabiliyor." UK14

"Hani gönüllü olmak istiyorsunuz, bir şeyler yapmak istiyorsunuz bir kurum için ama gönüllü olmakla, tabiri için kusura bakmayın, sömürülmek karışıyor bazen birbirine maalesef. O yüzden onun dengesini bulabilmek çok kolay değil ama şuanda ben bunu çok güzel halletmiş durumdayım. Böyle ilerledi." GK12

Genel olarak gönüllüler bedava işgücü olarak görülebilmektedir. Bu bakış açısı da beraberinde emek sömürsünü ortaya çıkarmaktadır. Çalışma kapsamında görüşme yapılan kişilerin görüşleri de gönüllülük ve emek sömürsü arasındaki ilişkiye dair önemli ifadeler içermektedir.

4.2.3.1.1.2. Aile ve sosyal çevre düzeyinde yaşanan zorluklar ve korkular

Bireylerin gönüllülük faaliyetlerine başlama, sürdürebilme süreçlerinde aile ve sosyal çevre büyük bir etkiye sahiptir (Miller, ve diğ., 2011; Van Goethem ve diğ., 2014). Ailelerin ve sosyal çevrenin sahip olacağı olumsuz bakış açısı hem gönüllü olmayı düşünen kişi hem de gönüllü olup faaliyetlerini sürdüren kişiler üzerinde negatif bir etki ortaya çıkarmaktadır (Law ve Shek, 2009; Miller, ve diğ., 2011). Bu bağlamda ailelerin ve sosyal çevrenin bakış açılarının bu başlık altında incelenmesi, genel anlamda hangi sorunların yaşandığının tespiti açısından önem ifade etmektedir. Bu düzeyde ortaya çıkan sorunlara yönelik müdahale isteği dolaylı olarak bireylere ve gönüllülük alanına yönelik bir sonuç ortaya çıkarabilir. Bu bağlamda görüşmeler içerisinde en temel ortaya çıkan korkular; STK'ların aileler tarafından siyasi bağlantılı ve kişilere zarar verecek bir yer olarak görmesi, gönüllülüğü boş bir çaba olarak görmeleri, gönüllülüğü zaman kaybı

olarak görmeleri ve daha önce de vurgulandığı üzere bir emek sömürü olarak görmeleri üzerinden sıralanabilir. Örneğin; GK2 kodlu katılımcı, “*Ailem, arkadaşlarım ve sahip olduğum sosyal çevre derneklerin ve vakıfların çok iyi şeyler yapmadığını düşünüyorlardı. Bir yerlerle bağlantıları vardır diye korkuyorlardı.*” ifadesiyle var olan güvensizliği açık bir şekilde anlatmaktadır. Ayrıca GK2, UK12, GK15 ve GK25 kodlu katılımcıların ifadeleri temel düzeyde ailelerin ve sosyal çevrenin sahip olduğu korkuları gösterebilmek adına önemli diğer örneklerdir.

"İnsanlar gönüllülüğü çoğu zaman boş iş olarak adlandırıyor. Maalesef ki yani bunu hiç uzağa gitmemekten ailemde de ben karşılaşmıştım. Ben ikinci, üçüncü sınıftan sonra üniversitede çok ciddi anlamda bu alana zaman ayırdığımda "biz seni okumak için gönderdik" yaklaşımı, söylemi ailemden çok fazla çıkmıştı." UK12

"Anneme bu demeğe gitmek istediğimi söylemiştim. Annem, 'hayır, gitmeyeceksin. Yeter artık gönüllü çalıştığın' dedi. Ayrıca yine benim şeyde üniversitedeyken bisiklet takımımız, grubumuz vardı. Orada arkadaşlarım vardı. 'Ne yaptın bugün de dünyayı kurtardınız mı? Sen de olmasan ne yapacak bu insanlar' gibi tepkiler oluyor tabi ki ama insanlar deseler de gönüllülükten vazgeçmedim." GK15

"Birincisi, en başta yani küçüklükten itibaren ailenizden, arkadaşlarınızdan, çevrenizden başlayan şey mobbing. Hissettiğiniz baskılar, 'bu insanların geri çekil, artık yapma, artık sen ne yapacaksın dünyayı kurtaracaksın' zihniyeti ve söylemleri." GK25

Sonuç olarak, ailelerin ve sosyal çevrenin bakış açısı gönüllülük adına nelerin düzeltilmesi gerektiğine dair ipuçları vermektedir. Ailelerin, kendi içerisinde üyelerine yönelik duygusal bir temel olduğu zaten bilinmektedir (Demir ve diğ., 2005). Kişilerin sürekli negatif söylemleri altında bireylerin gönüllülük faaliyetlerine yönelmeleri çok zordur. Bu söylemlerin tersine çevrilebilmesi için doğru yapısal adımların geliştirilmesi, gönüllülüğe bakış açısının genişletilmesine yardımcı olabilir.

4.2.3.1.1.3. Kurumsal düzeyde yaşanan zorluklar ve korkular

Gönüllülük alanında sivil toplum kuruluşları ve de gönüllülükle ilişkili diğer kurum/kuruluşlar büyük bir öneme sahiptir. Çünkü resmi gönüllülüğün yürütülebilmesinde temel sorumlu yerlerden biri özellikle STK'lar olarak görülmektedirler (Carpio ve diğ., 2018). Gönüllülerin organize bir şekilde kurumsal destekle birlikte gönüllülük faaliyetlerine yönelik harekete geçebilmesinde STK'ların rolü yadsınamaz (Smith 2005; Miller ve diğ., 2011). Dolayısıyla STK'lar

organizasyondan, katılıma, görevlendirmeden, eğitim/mentorluk ve gözetime kadar birçok sürecinde arkasında yer alabilmektedir. Böylelikle gönüllü deneyiminin oluşturulabilmesi ve yönetebilmesi daha rahat ortaya çıkmaktadır. Resmi gönüllülüğün bir değişim ilişkisi olarak kavramsallaştırılması noktasında hem gönüllünün hem de hizmet alıcısının ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ve dikkat edilerek, bu alışverişe aracılık rolü bağlamında kuruluş ön plana çıkmaktadır (Billis, 2001). Bir gönüllünün zamanının ve çabasının alıcıları; bir kişi/kişiler, bir topluluk, bir kuruluş veya bunların tümü olabilmektedir. Dolayısıyla bir dinamo görevi gören kuruluşların yaşamış oldukları zorlukların doğru tespiti, bu alanın sürdürülebilirliği ve daha iyi hale gelmesinde büyük öneme sahiptir. Gönüllülüğe dair kurumsal düzeyde yaşanan zorluklar, görüşmeler neticesinde ele alınarak altı alt başlıkta kategorize edilmesi uygun görülmüştür. Bu başlıklara yönelik STK'ları oluşturan iç çevre ve dış çevre unsurları göz önünde bulundurularak bir kategorizasyon yapılmıştır. Çalışma kapsamında ortaya çıkan kurumsal zorlukların iyi anlaşılması gönüllülük alanında daha iyi bir sistemin geliştirilebilmesine açısından önemli bir katkı sağlayacaktır.

4.2.3.1.1.3.1. Gönüllü odaklı kurumsal zorluklar

Gönüllü odaklı kurumsal zorluklara dair ilk olarak öne çıkan zorluklardan ilki, STK'ların gönüllülerle doğru ve ortak bir iletişim kuramamasıdır. STK'ların gönüllüler ile doğru ve etkin ilişki ve iletişim kurgulayamaması, gönüllülerin gönüllülük alanından kopması sonucunu doğurabilir. Dolayısıyla iletişim gönüllülükte önemli bir olgudur (Bauer ve Lim, 2019). Bu bağlamda UK15 kodlu katılımcının ifadeleri STK ve gönüllüler arasında olan iletişime yönelik dikkat çekici örnek olarak değerlendirilebilir.

"Gönüllüyü küstüren çok STK var. İşte daha önce söylediğim sebeplerle; gönüllü kendi pozisyonunu kendisi belirleyemediyse ya da oradaki uzmanla arasında bir hiyerarşi oluşturulduysa, farklı durumlar söz konusuysa ki pek çok STK, küçük kuruluşlar da bilmiyorlar ki gönüllüyü yönetmeyi, gönüllüyü çağırılmayı, gönüllüye iş vermeyi, gönüllüyle birlikte işbirliği yapmayı, işte bunlar bilinmediği için bu bilinçsizlik bence bunu sağlıyor. Yani STK'ların bu konuda kapasitelerinin güçlendirilmesi lazım. Öyle söyleyeyim" UK15

Gönüllü odaklı kurumsal zorluklara dair ikinci sorun, STK'lar tarafından gönüllülerin önemsenmemesi ve değer verilmemesi üzerinedir. Gönüllülere değer vermek–onları önemsemek ve takdir etmek STK'ların kendi motivasyonlarını da arttırabilen bir

unsurdur. Böylelikle gönüllülerin çalışmaları daha da zenginleşip güçlenebilir (Perlmutter ve Cnaan, 1994; Tunstill ve Malin, 2012). Ayrıca gönüllülere yönelik süpervizyon desteği de büyük bir değere sahiptir. Çünkü gönüllüler yıpranabilmekte, çaresiz ve başarısız hissedebilmektedir. Bu bağlama yönelik UK4, GK3, UK18 ve GK6 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Bir diğeri ise motivasyonu ayakta tutmak gerekiyor. Dolayısıyla gönüllünün motivasyonu yüksek tutmak da bir diğerk zorluk. Kişilerin çeşitli sıkıntıları olabiliyor. Kimisi birinden bir laf duymuş dernekte ona üzülüyor gönüllülüğü bırakmak istiyor. Kimisi zamanının yetmediğini söylüyor, kimisi kendisini burada değerli hissettirmiyor. Hani insanlar çeşit çeşit sorunları da çeşit çeşit. Doğal olarak bunlarla da ilgilenmek, bir enerji, bir çözüm yolu bulmak gerekiyor" UK4

"Mesela genel olarak gönüllülükte en şikayet edilen şeylerden biri, gönüllülerin çalışanlar tarafından ya da işte kurum tarafından itilmesi, benimsenmemesi, takip edilmemesi vesairedir." GK3

"Süpervizyon olmadığınızda, orada ki sağaltım olmadığında da özellikle mültecilere çalışan, çok zor şartlarda çalışan, gönüllülük yapılma süreçlerinde ki bence hemen hemen her süreçte sizin; çaresiz hissetmek, başarısız hissetmek, hayata dair umutsuzluğun çok fazla yoğun olması olabiliyor." UK18

"Şimdi gönüllü olduğun zaman aslında gönüllü olduğun kurumda profesyonel bir şeyler yapan ve seni yönlendiren, sana yol gösteren, seni bilgilendiren ve senin nerede durman gerektiği konusunda destekleyen birileri olur. Ancak benim çalıştığım yerde bu süpervizyon dediğimiz olay sınırlıydı. Vardı ama çok yoktu. Tek bir kişi vardı bize bu bilgileri öğretebilecek. Ama biz 10 kişiydik ve herkes aslında bir alanda yoğunlaşıyordu. Yani biz mesela biz gönüllü olarak bir şeyler yapmak istiyorduk, bir şeylere ulaşmak istiyorduk ama o bilgiye erişmek kısmında bize süpervizyon verecek, bize mentorluk yapacak kişi kısıtlıydı. Yani spesifik bilgi alanında sorun yaşıyorduk." GK6

Görüşmeler kapsamında gönüllü odaklı kurumsal zorluklara dair ortaya koyulabilecek üçüncü sorun, gönüllülere doğru eğitimlerin sağlanamaması durumudur. Gönüllülere doğru eğitimlerin sağlanması onların uygulamalara dair bilgi eksiliği yaşamamalarına, hedef grup ile çalışmada doğru tutum ve iletişim biçimleri ortaya koymasına, temel etik konuların farkına vararak belirli yaklaşımlar ve kararlar alabilmesine olanak tanıyabilir. Dolayısıyla gönüllülük alanında özellikle eğitim konusu, unutulmaması gereken öncelikli konular içerisinde yer almaktadır; böylelikle gönüllülerin yaşamış oldukları belirsizliklerin de ortadan kalkmasına olanak tanınmış olunur (Elliott ve diğ., 1999;

Haski-Leventhal ve Bargal, 2008). Bu kapsamda UK2 ve UK12 kodlu katılımcıların görüşleri bu bağlama yönelik örnekler olarak ifade edilebilir.

"Evet, söylemler zor olabiliyor. Mesela sizin mesleki anlamda kullandığımız cümleleri, ifadeleri gönüllünün hemen kullanmasını beklemiyorsunuz. Çünkü gönüllü farklı bir coğrafyadan, farklı bir meslekten geliyor olabilir. Bunu bekleyemezsiniz. O yüzden de kişilere bunu anlatırken ne cümleler kullandığımı, nasıl anlattığımı kontrol etmede sıkıntı yaşanabiliyor. Ben gönüllümü sahaya gönderdim diyelim acaba kişiler ile nasıl iletişim kuracak. Bunu tam anlamıyla bilmesi gerekir. Bu önemli bir zorluk. Çok fazla gönüllün olursa o yüzden diyorum eğitim faaliyetinin koyulması gerekli. Başka bir ilde temsilcilik yaratmak istiyorsak mesela o kişinin ilgili sistemi iyi bilmesi gerekiyor. Bu süreçte ilgili kişi ile görüşülmesi ve ilgili sürece yönelik bilgi ve deneyiminin öğrenilmesi gerekiyor. Doğru argümanlarla, kelimelerle konuşmak ayrıca çok önemli." UK2

"Elbette ki gönüllülerle çalışma durumumuz oluyor fakat gönüllüyü çocukla buluşturabilme aşamasında biz ciddi emek veriyoruz. Ciddi eğitimler veriyoruz. Çünkü çocuğun yüksek yararının gözetilmesi noktasında toplum olarak çok fazla bir arka planımız yok. O arka plan olmadığından dolayı çocukla çalışma konusunda, çocuğa sarılma aşamasını dahi gönüllüye vermek gerekiyor. O gönüllüye verme aşaması da ciddi bir maliyet taraftan." UK12

Gönüllü odaklı kurumsal zorluklara dair dördüncü düşünülebilecek zorluk ise, gönüllülerin faaliyetlere keyfi katılımları ve devam etmemeleri üzerinedir. Gönüllü faaliyetler içerisinde yapılandırılmış birçok faaliyet ve proje olabilmektedir. Bu faaliyetlerin ortaya koyulması gönüllülerin katılımı ve devamlılığı önemli bir konudur. Ancak gönüllülerin bu programlar özelinde keyfi sorumluluk almaları, hem STK'lara hem de yardım edilmek istenen gruba karşı olumsuz sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Bu bağlamda gönüllülerin gönüllü faaliyetlere devamlılığı, bu alanın gelişebilmesi, fayda yaratabilmesi açısından önem ifade etmektedir (Bright ve diğ., 2016; Metz ve diğ., 2017). Bu kapsamda UK4 ve UK18 kodlu katılımcıların ifadeleri oldukça dikkat çekicidir.

"Yaşadığımız en büyük sorun devamlılık. Mesela biz işte oryantasyon yapıyoruz. Ben her hafta 10 kişiye oryantasyon yapıyorum. Her hafta 10 kişi çok hevesli, çok istekli. Konuşuyoruz, planlar yapıyoruz, programlar yapıyoruz. Bir sonraki haftaya bakıyorsunuz 3 kişi gelmiş. Tamam, diyorsunuz ki bu 3 kişiyle onlarla ilerleyelim diyoruz, bir işbölümü yapıyoruz. Sonrasında hani çok büyük işleri, projeleri onlara vermeseniz bile çok basit bir iş bölümünü onlara veriyorsunuz. Bir bakıyorsunuz 3 hafta sonra aniden gelmiyor, haber vermiyor, bununla ilgili bir şey de yapmıyor. Arıyorsunuz açmıyor falan filan. O yüzden en zoru, bir dernekte gönüllülerle çalışmanın en büyük zorluğu devamlılığı sağlamak. Çünkü dediğim gibi gönüllüler,

bir sorumlulukları olmadığını düşünüyor. Olmadığını düşündüğü için de daha rahat, daha esnek davranabiliyorlar. En büyük yaşadığımız sorun bu." UK4

"Gönüllülüğün sürdürülebilirliği üzerine yaşanan sıkıntıya yönelik ise; gidiyorsunuz gönüllüye düzenli olarak ihtiyacınız var ve kurum olarak bu konuda bir çalışma başlatmışsınız. İşte o konu da 8 hafta düzenli bir şekilde gidip gelmek gerekiyor. Şimdi siz gittiniz ve sıkıldınız, yani keyfi bir iş olarak baktığımızda gönüllülük keyifli ama keyfi değil. Gerçekten çok sorumluluk isteyen bir şey. Yani gönüllülüğün keyfi olmadığını söylemek lazım." UK18

Gönüllü odaklı zorluklarda beşinci ve son olarak üzerinde durulacak konu, gönüllülerin tutumları ve yaklaşımlarıdır. Gönüllülerin tutumları ve yaklaşımları onların bu alana daha fazla katkı sağlamasına da olanak tanıyabilir ya da bu alana yönelik çalışmalar içerisinde negatif sonuçlar üretmesine de neden olabilir. Ancak gönüllülerin tutumları ve niyetleri onların motivasyonları ile de ilişkili bir konudur (Chou, 1996; Bang ve diğ., 2019). Buna yönelik UK4 kodlu katılımcının ifadeleri temel bir örnek olarak gösterilebilir.

"Çok farklı insan tipleri gönüllü çalışmalarına katılabiliyor. Amaçları çok farklı olabiliyor. Oraya sadece hani bir çalışmada yer alayım, bir şeyler öğreneyim, bir şeyler geliştirme ve fayda sağlayayım dışında çok farklı alanlarda, "ya ben buraya tanınmak için geldim. Bunları bunları tanıyayım burada benim işime yarar" gibi tamamen de kötü değil ama yine kötü olan şeyler de var. Gönüllülük süreçlerini etkileyen kötülükler bunlar. Oradaki insanların o kişilerle yaşadığı olaylar, gönüllülüğe bakış açısını da değiştirebiliyor ya da ekip çalışmasında birisinin sürekli benim dediğim olacak demesi ya da ben bunu doğru buluyorum ve bunu yapacağız tarzındaki yaklaşımları o ekip içerisinde dinamiğe olumsuz etki edebiliyor." UK14

Genel olarak gönüllü odaklı kurumsal zorluklar çok boyut üzerinden ifade edilebilecek bir zorluk olarak düşünülebilir. Bu çalışma kapsamında katılımcıların görüşleri doğrultusunda ilgili alt içerikler oluşturulmuştur. Bu anlamda gönüllü odaklı bu kurumsal zorlukların çözümü gönüllülük alanının gelişebilmesi için artı bir değer yaratacaktır.

4.2.3.1.1.3.2. Uzmanların STK'ya bakış açısı

Gönüllülük alanı içerisinde STK'lardaki yöneticilerin tutumları, gönüllülüğün gelişebilmesi ve gönüllülerin devamlılıklarının sağlanabilmesi adına önemli bir faktördür. Yöneticilerin etkili bir yönetim süreci içerisinde olması, gönüllüleri doğru çalışma alanlarına, faaliyetlerine kanalize edebilmesi ve onlara yönelik süpervizyonların oluşturulmasının sağlanması yöneticiler açısından önemli görevler olarak görülmektedir (Silverberg ve diğ., 2000; Van den Bos ve diğ., 2005). Ancak bu alandaki her yöneticinin

sağlık bir şekilde gerekli yeterliliği sağlayamadığı, farklı yaklaşımlar ile gönüllülük alanına zarar verebildiği de görüşmeler kapsamında ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ayrıca özellikle yöneticilerin tutumlarını, konumlarını doğru bir şekilde sürdüremediklerine dair görüşler ortaya koyulmuştur. Özellikle bu kapsamda UK10 ve UK12 kodlu katılımcıların ifadeleri daha kapsayıcı olduğu için dikkat çekici örnekler olarak gösterilebilir.

"Bazı yöneticiler kendilerini toplumda Osho (Guru) gibi hissediyorlar. Böyle şeyleri var. Bu güzel bir şey aslında ama böyle baya hani yardım yapan taraf olarak böyle çok yüceymiş gibi davrandıkları için garip bir hale bürünüyorlar. Bu kişiler çok böyle gerçekten böbürlenip, böyle çok iyi işler yapıyoruz, başarıyoruz falan diyerek bakış açısı olarak çok yüksekte bakmalarına sebep olabiliyor. Bu gönüllüler açısından büyük bir hayal kırıklığı olabiliyor tabi ki çünkü biraz daha gönüllülük sektörü alçak gönüllü olmayı bence barındırıyor. Mesela bir sosyal bir sorun var ortada. Bunu çözmek için dert edinmiş bir adam için, bir insan için ne düşünebilirsiniz, yani alçak gönüllü biridir bunları düşündüğüne göre dersiniz. Ama o onunla birlikte öyle bir yükseliyor ki kendini kutsallaştırıyor. Bu da sıkıntı yaratabiliyor. Çalışmalarda kendi istediklerini yaptırmak istiyorlar. Mesela gönüllü bunu istemiyor, ama yönetici 'hayır, böyle olacak' diyor ki o zaman senin kurumsal bir firmadan farkın kalmıyor. İşte böyle sıkıntılar olabiliyor." UK10

"STK'da çok fazla arkadaşım var. Oradan ele alarak gideyim. Yani STK'da çalışan çoğu insanın egosu yüksek oluyor. Bunun nedenini de ben şöyle yorumluyorum; topluma bir katma değer sağlamaya çalıştıkça, insan kendisini bambaşka yere koymaya başlıyor sanırım. O bambaşka yere koydukça da ego tatmini çok daha güç oluyor. "İşte ben söyleyim, ben topluma böyle fayda sağlıyorum" vesaire vesaire kendini şişirdikçe, yanındaki arkadaşları da şişirdikçe o inanılmaz bir yere evrilebiliyor. Ben bunu çok fazla görüyorum ve tehlikeli bir yere de evriliyor diye kaygılanıyorum. Gönüllülük alanına, gönüllülere zarar verecek diye korkuyorum. Hepimizin egosu vardır. Bu kaçınılmaz bir gerçek. Fakat bunu kontrol etmek, yönetebilmek önemli." UK12

Genel olarak baktığımızda gönüllülüğün doğru sınırlar içerisinde yöneticilerin görevlerinin açık bir şekilde belli olması gerekliliği görüşme kapsamında ön plana çıkmaktadır. Yöneticilerin içerisinde buldukları görevin sınırlarını doğru tanımlaması, egolarından arınmış profesyonel bir tutum içerisinde görevlerini yürütmesi gerekliliği gönüllülük alanı içerisinde verimliliği arttıracak gibi gönüllülerin de zarara uğramasının önüne geçecektir.

4.2.3.1.1.3.3. İç ilişkiler, rekabet ve mobbing

Gönüllülük alanına yönelik STK'lardan, yöneticilerden kaynaklı bazı zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Özellikle bu zorluklar içerisinde STK yöneticilerinin profesyonel

olmayan tutumları ve ilişkileri, rekabet duygusuyla hareket etme, rekabet ortamının yaratılması ve mobbing konuları ön plana çıkan zorluklar olarak sınıflandırılmıştır. İlgili bütün zorluklar gönüllülük alanı içerisinde hem gönüllülerin hem gönüllülük sisteminin negatif yönde etkilenmesine etki edebilmektedir. Bu bağlamda ilk olarak GK2 kodlu katılımcının STK içerisindeki iç iletişimine yönelik, *"Kurumsal olmayışı, daha çok arkadaşvari çalışmalar, samimiyet seviyoruz ama biraz da ilerlemeyi engellediğini düşünüyorum."* ifadeleri profesyonellikten uzaklaşmanın gelişmenin önünde bir engel olabileceği vurgusunu ön plana çıkarmaktadır. Öte yandan profesyonel ilişkilere yönelik UK4 kodlu katılımcının ifadeleri de dikkat çekicidir.

"Siz ne kadar profesyonel olursanız olun çalıştığınız STK'nın kurucusu, yöneticisi eğer olaya profesyonel çerçeveden yaklaşmıyorsa, eğer çalışanın tutumuyla yönetimin tutumu aynı nokta da oluşmuyorsa orada bir sıkıntı yaşıyor. Yani ben gittiğim yerde profesyonel bir hizmet vermek istiyorum. Öyle bir destek sağlamak istiyorum. Ama eğer yönetimle bu konuda çatışıyorsam o zaman bu tabii STK'yı da etkiliyor." UK4

Ayrıca STK'lar içerisinde insan ilişkilerine, rekabete bağlı olarak ortaya çıkabilen çatışmalar da olabilmektedir. Bu noktada yöneticilerin geçmiş deneyimleri çatışmanın kökenine dair bir rol oynayabilmektedir. Bu çatışmalar gönüllülerin motivasyonlarını düşürdüğü gibi diğer profesyonel çalışanların eş güdümüne de baskı yapabilmektedir. Bu bağlamda GK6 ve UK1 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Unutmadan bir diğeri de insan ilişkileri diyebilirim. Çocuk refahından bağımsız olarak gönüllülük sürecinde birden fazla insanın çalıştığı ortamda olabileceği gibi kişisel çatışmalar, farklı çıkar ilişkileri vesaire onlar oluyordu. Bunlar da yoruyordu beni çünkü benim öyle bir beklentim yoktu ve beni yani niye böyle bir şeyin içindeyim diye düşündürüyordu." GK6

"Bazı yöneticiler hiç eleştiri de kabul etmiyorlar. İyi bir şey bile söylesek hep tetikte dinliyor ne diyecek acaba diye. Bunun en temel nedeninin de o yönetici pozisyonundaki kişinin de özel sektörde STK'ya gelmiş olması diye düşünüyorum. Galiba o yüzden bunu şey yapamıyorlar. Başarılı bir yönetici oluyor, iyi çalışıyorlar ama iletişim olmayınca ekip dinamiği de bozuluyor. Bazen bir yönetici işi doğru yapıyordur ama ekibi uyumlu olmayabiliyor, bazen de yönetici işi tam bilmiyor olabilir ama ekip aşırı uyumludur. Bunun dengesinin çok iyi sağlanması gerekmekte. İletişimin doğru kurgulanması gerekmekte çünkü sonrasında başarısız bir özel sektör gibi oluyoruz." UK1

Son olarak STK'lar içerisinde hem gönüllüler açısından hem de profesyonel çalışanlar açısından mobbing konusu büyük bir zorluk olabilmektedir. Buna yönelik GK1 kodlu

katılımcı, "*Hatta mobbinge bile uğradığım zamanlar oldu diyebilirim.*" ifadesiyle bu alanda dahi mobbingin olabileceğini ifade etmiştir.

4.2.3.1.1.3.4. Gönüllülük yönetiminin olmayışı ve sistemsizlik

Gönüllülük yönetimi, STK'lar için temel mekanizmaları içeren bir sistemi anlatmaktadır. Gönüllülük yönetimi sürekli değişen bir çevre içerisinde, kurum ve kuruluşların hedeflerine ulaşmak için gönüllüler aracılığıyla ortaya koyulan sistematik ve mantıksal bir çalışma sürecidir (Safrit ve Schmiesing, 2012). Bu tanımın merkezinde, kuruluşun misyon ve vizyonuna yönelik hem bireysel hem de toplumsal katkılarından dolayı saygı duyulan ve değer verilen gönüllülerin insan kaynağı olarak etkin ve verimli katılımı yer almaktadır. Özetle gönüllü yönetimi gönüllülüğün daha sistematik bir şekilde ortaya koyulması sürecinde izlenen sistematik yönetim sürecidir.

Çalışma kapsamında ortaya koyulan görüşmeler içerisinde Türkiye'de gönüllü yönetimi sistemin zayıf olması ya da var olmamasına yönelik birçok düşünce ortaya koyulmuştur. Ancak biraz daha profesyonel kısımda bulunan veya yönetici olan katılımcılar, gönüllülük yönetiminin ne kadar kıymetli olduğunu ve verimlilik adına uygulanması gerekliliğini görüşlerinde ifade etmişlerdir. Bu bağlamda UK11, UK13 ve GK15 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Gönüllülük açısından bence en büyük problem, bizim gibi küçük ya da maksimum orta diyebileceğim ölçekli sivil toplum kuruluşlarında ki Türkiye de aslında sivil toplumun çok büyük bir kısmını da bizim gibi küçük STK'lar oluşturuyor, burada bence en büyük problem gönüllü yönetimi konusunda. Yani gönüllülerin enerjisinin doğru alana kanalize edilmesi, doğru bir şekilde planlanarak gönüllülük faaliyetlerine katılmasını sağlayabilmek bence bizim en büyük problemimiz. Biz bunu düzeltmeyi, sağlamayı hedefledik. Çünkü gönüllü yönetimi çok önemli." UK11

"Gönüllü yönetimi çok büyük iş ya kurumda. Yani mesela biz de şey yok. Gönüllü sorumlusu ya da gönüllü koordinatörü gibi bir insan yok. Hangi projede çalışacaksa o projenin koordinatörü o gönüllülerden sorumlu oluyor. Dolayısıyla hani kişinin, koordinatörün biraz insan ilişkisine de bağlı. O şeyi, gönüllüyü ne kadar tutacak, ne zaman, ne kadar aktif tutuyor, o da biraz kişiye göre değişiyor. Keşke olsa. Yani belki biraz daha büyük kurumlarda gönüllü koordinatörleri var. Olması da lazım diye düşünüyorum. Çünkü hakikaten ayrı bir iş ve çok zor bir iş. Çünkü komple, tamamen insan yönetimi." UK13

"Ayrıca kendisi gidip çalışma noktasında da ben Türkiye'deki kuruluşların eksik olduğunu düşünüyorum. Yani her sivil toplum kuruluşunun ya da işte her kar amacı gütmeyen ya da yardım odaklı kuruluşların gönüllü politikasını ya da gönüllü stratejisinin olduğunu düşünmüyorum. Olsa eminim ki insanlar oralara gidip çalışmak isteyeceklerdir. Varsayıyorum, ben işte hafta sonu ya da işte cuma günleri saat 12 ile 6 arasında boş vaktim var ve bu boş vaktimi gönüllülük faaliyetlerine ayırmak istiyorum. Bildiğim sivil toplum kuruluşuna gittiğimde ben sizin için ne yapabilirim dediğimde net bir karşılık alamıyorum." GK15

Gönüllü yönetimine dair sistemin ya da sürecin doğru kurgulanması, STK'lar açısından artı değerler yaratmaktadır. Bu noktada özellikle UK12 kodlu katılımcının gönüllü yönetiminin getireceği mali kazançlara dair görüşleri önem arz etmektedir.

"Gönüllü mekanizmasını iyi kurmanız durumunda aslında kurumların harcama kapasitelerini de o kadar aşağı indirme durumu söz konusudur. Çünkü gönüllü bir taraftan belki cep harçlığı, belki o bulunmuş olduğu sürede yemesi, içmesi ya da başka bir yere gidiyorsa konaklaması gibi birtakım elzem harcamaları karşılandıktan sonra maddi açıdan bir karşılık beklemiyor. O zaten zamanını oraya harcamak isteyen bir kişi ama onun dışında profesyonel çalışanlar bir maaşa tabi olduğundan dolayı kurumların profesyonel odağında ilerlemesi kurumların personel maliyetlerinin çok daha fazla yükseltmelerine neden oluyor. Böylelikle de gönüllü işleyişi zayıf kalıyor ve gönüllünün orada yer bulması, gönüllünün kendini var edebilmesi pek de mümkün olmuyor. Yani bizim belki de bulunduğumuz bölge olarak, ülke olarak gönüllüyü destekleme şansımızın bu kadar zayıf olması, farklı farklı nedenlere de gebe maalesef. Çünkü inanmak gerekiyor." UK12

Son olarak gönüllü yönetiminin oluşturulmasının zorluğu karşısında ilk gönüllü alımı sürecine ilişkin gönüllüler bazı önerilerde bulunabilmektedir. Bu öneriler içerisinde GK15 kodlu katılımcının ifadeleri örnek oluşturmaktadır.

"Mesela bazı STK'larda direkt gönüllü olma süreci var. Mesela Avrupa Gönüllülük Hizmetlerinde mesela böyle oluyor. Direkt böyle gönüllü toplantıları yapıyorlar arka arkaya. İşte 4 ya da 5 kere yapıyorlar arka arkaya ve sonuncuya kadar gelenler gönüllü oluyor. Sonrasında ise gönüllü olduktan sonra bir işleyiş var. Ama diğer STK'larda böyle olmayabiliyor. Direkt bir gönüllüye iş atamayabiliyorlar. Gelir gider ve sürece bağlı olarak iş çıkarsa verilir gibi bir düzensizlik olabiliyor. Sistem yok aslında." GK1

Sonuç olarak gönüllülük yönetimi sisteminin oluşması hem gönüllülerin hem de kurum ve kuruluşların daha verimli ve etkin çalışabilmesi açısından önem ifade etmektedir (Ekmekci ve diğ., 2013). Bu bağlamda gönüllü yönetim sisteminin kurulması gerekliliği görüşmeciler kapsamında da özellikle dile getirilen önemli hususlardan biridir.

Türkiye’de gönüllülüğün gelişimi içerisinde gönüllülük yönetiminin öncelikli olarak değerlendirilmesi bu alanın gelişimine katkı sağlayacaktır.

4.2.3.1.1.3.5. Sektör kaynaklı kurumsal zorluklar

Gönüllülük alanına yönelik sektör kaynaklı sorunlara baktığımızda görüşmeler kapsamında iki ana problem karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki gönüllülük kavramının, gönüllülük sektörünün bilinmemesi ve tanıtılmamasıdır; ikinci olarak gönüllülük sektörü içerisinde yaşanan maddi zorluklar ve yetersiz insan kaynağıdır. Bu iki temel sorun üzerinden ilk olarak gönüllülük kavramının ve bu alanın çok tanıtılmaması ve tanınmaması üzere görüşlere baktığımızda UK9 ve UK11 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekmektedir.

"Yani sivil toplumu güçlendiren birtakım sivil toplum kuruluşlarının var olması belki sivil toplumu ayrıca güçlendirir. Ben bu alanda şunu çok görüyorum yani kendi yaptığımız projede bile görüyorum. Ne kadar güzel iş yapıyor olsak dahi bazen duyurmakta zorluklar yaşıyor olabiliyoruz ve ne kadar güzel yaptığımızı ya da işte nasıl etkiler, nasıl dönüşler aldığımızı gösteremediğimiz takdirde de orası desteklenmiyor. Yani tam olarak böyle. Bazen bu sebeple bazen hani kendi içimizde çalıp söylüyoruz gibi geliyor." UK9

"Bir diğer sıkıntı da çocuk gönüllülüğünün işlevsel olabilmesi için bunun okullarla entegre bir şekilde yapılması gerekiyor. Çocuk bütün vaktini neredeyse okulda geçiriyor ya da çocukların yoğun olduğu yer okul olduğu için bizim gibi dernekler okullarda tanıtımı yaparak ancak şey yapabilir. Yani iyi bir kitleye ulaşabilir. Ama bununla alakalı da tabi ki işte Bakanlıkla protokol olması gerekiyor. Yani okullarda çalışma yürütebilmek için küçük ya da orta ölçekli sivil toplum kuruluşları zaten Bakanlıkla protokol yapabilir düzeyde olsa o zaman büyük bir sivil toplum kuruluşu olurdu. Yani bunu yapabilen çünkü Türkiye’de sayılıdır. Bu açıdan bu hususlarda değişikliğe gidilmesi gerekir." UK11

İkinci olarak önceki başlıklarda gönüllülük sektörü içerisinde STK’ların yaşadığı temel problemlerden diğerinin ise, maddi zorluklar ve yetersiz insan kaynağı olduğunu ifade edilmişti. Bu bağlamda özellikle UK15 kodlu katılımcının, "*Özellikle sivil toplum kuruluşlarındaki mali yetersizler büyük problem. Zaten Türkiye’deki STK’ların genel bir problemlerine baktığımızda iki şey çıkar. Beşeri ve mali kaynaklar çıkar.*" görüşü gönüllülük sektörüne yönelik temel sorunları gösteren en net ifadedir. Öte yandan UK4 ve UK 15 kodlu katılımcıların görüşleri de dikkat çekmektedir.

"Özellikle Türkiye'deki STK'lar açısından bireysel bağışların dengesiz olması çok etkiliyor. Bakın bir korona dönemi oldu bireysel bağışlar bir anda bıçak gibi kesildi. Çünkü herkesin kendi geçim derdi, korkusu başladı ya da iş kaybetmeler oldu. Bunlara bağlı olduğumuz için bu sizin savunuculuğunuzu da etkiliyor. Çünkü paranız yokken, fonunuz yokken proje yapmak, içeride çalışan tutmak bir de üstüne savunuculuk yapmak çok çok zor oluyor. Bir paranız olacak ki bir şeyleri yapıp sonucunda bir şey toplayınız. Dolayısıyla bu mali kaynağın sabit olmaması da bir sıkıntı." UK4

"Birinci zorluk, insan kaynağı zorluğu, bir kere bizim alanda hakikaten çalışmak isteyen ve bu alana gönül vermiş kişiler çok sınırlı. O sınırlı sayının dışındakiler ise 'ne iş olsa yaparımci'lerdir. Onlar çok bir ücret beklentisi olmadan çalışıyorlar. Ancak daha sonra iyi bir ücret beklentisiyle biz de kazandıkları deneyimle başka yere gittiklerinde biz tam onlardan verim alacağımız zaman işgücünü kaybediyoruz. Çünkü zaten onlar sivil topluma gönül vermiş değiller. Onlar için evet sivil toplumda çalışmak güzel bir şeydir ama ben iş için bakıyorum diye düşünürler. O çok kısıtlı ve az kalan kitle ise zaten az. Yani sayıca az. Dolayısıyla böyle bir insan kaynağı problemi var sivil toplumda ve zaten maaşlar çok yüksek değil." UK15

Sonuç olarak, gönüllülük alanının/sektörünün en başat problemleri; bilinirlik ve maddi, beşeri yoksunluk olarak sıralanabilir. Bu sorunların çözümü bu alanın gelişimi ve beraberinde birçok artı değer oluşması anlamına gelmektedir.

4.2.3.1.1.3.6. Bürokratik ilişkiler ve prosedürler

Gönüllülük sektörü toplumsal anlamda içinde bulunulan kültürel ve siyasi bağlamdan etkilenebilmektedir (Brozmanová Gregorová ve Stachoň, 2014). Siyasi çevre, gönüllü katılımları dahil kar amacı gütmeyen bu sektörün yapısını etkileyebilmektedir (Ruiter ve De Graaf, 2006; Salamon ve diğ., 2017). Dolayısıyla siyasi yapının gönüllülük sektörü içerisindeki baskın etkisi, o sektörle olan ilişkilerinde de bürokratik bazı engellerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Buna yönelik UK21 kodlu katılımcının, "*Bir de bence bürokrasi ile çalışırken gönüllülük kavramı biraz daha sekteye uğruyor. Çünkü her şeyin anlamına bir siyaset yüklendiği için gönüllülükte de yanlış anlaşılmalara mahal verilebiliyor.*" ifadesi bu bağlamda örnek gösterilebilir. Ayrıca bürokratik engellerin yoğun olduğu yapılarda izin mekanizmalarının çok boyutlu yapısı, müdahale süreçlerinin hızlıca uygulanabilmesini zorlaştırabilmektedir. Aynı zamanda bürokratik süreçlerde karar mercilerinin sürekli değişime uğrama ihtimali de uzun vadede sağlıklı bir gönüllülük ilişkisinin sürdürülebilirliğini sınırlandırabilmektedir. Bu kapsamda UK4 ve

UK18 kodlu katılımcıların görüşleri bürokrasi ve prosedürlerin gönüllülük alanında yarattığı zorluklar anlamında dikkat çekici örneklerdir.

"En büyük sorun, bürokrasi, kamunun direnç göstermesi olarak diyebiliriz. Mesela bizim bir projemiz vardı. İlk sene üniversite öğrencisi olan çocuklara verildi. Gerçekten çok olumlu sonuçlar alındı. Sonra ikinci sene bu teklifimiz mesela Bakanlık tarafından kabul edilmedi. Dolayısıyla ne oldu? Aslında çok güzel sonuçlar aldığımız, çok faydalı olacağını düşündüğümüz bir projeden Bakanlık reddettiği için yapamamış olduk. Bu mesela temel bir örnek." UK4

"Özellikle de gençler gönüllü olarak bir şey yapmak istemekte ama heves kırma meselesi bence çok zorlayıcı bir şey. Yani en başında bir set çekmesi gibi bir şey. Beni motive eden işlerden bir tanesi kamu işbirliğine çok eski bir örnek olacak, 2003 yılında biz bu okul olarak işbirliği yaptık, izinleri aldık ve sadece bir okul müdürünün inisiyatifi ile o çalışmayı yürütebildik." UK18

Sonuç olarak, bürokratik süreçlerin içerisinde kaybolan bir gönüllülük sistemi toplumsal fayda üretmek adına sınırlı bir noktada kalabilmektedir. Özellikle gönüllülük sektörünün gelişimi için daha hızlı karar mekanizmaları ile hareket etmek hem bu alan için hem de çalışılması planlanan gruplar için artı bir değer yaratacaktır.

4.2.3.1.1.4. Toplumsal düzeyde yaşanan zorluklar ve korkular

Toplumların sahip oldukları ekonomik, politik ve sosyokültürel özellikler gönüllülüğün o toplum düzeyinde şekillenmesine yönelik bir etkiye sahiptir. Özellikle makro düzeyde toplumsal bağlamda yaşanan değişimler o toplumda yaşayan bireylerin gönüllü olma kararlarını etkileyebilmektedir (Wilson, 2000; Hodgkinson, 2003; Musick ve Wilson, 2008). Dolayısıyla gönüllülükle ilişkili toplumsal düzeyde ortaya çıkan belirli sorunların çözümü, gönüllü katılımı arttıracak gibi gönüllülük sektörünün de gelişimine katkı sağlayacaktır. Gönüllülüğe dair toplumsal düzeyde yaşanan zorluklar, görüşmeler sonucunda 9 alt başlıkta kategorize edilmiştir. Çalışma kapsamında ortaya çıkan toplumsal zorlukların iyi anlaşılması gönüllülük alanında daha iyi bir sistemin geliştirilebilmesine yönelik de bir katkı sağlayacaktır.

4.2.3.1.1.4.1. Kolaycılık anlayışı

Çalışma kapsamında kolaycılık alt kategorisine dair görüşmecilerin ortak vurgusu, Türk toplumunun özünde yardımlaşmayı, hayırseverliği ve ihtiyaç sahibine yardım etmeyi bilen bir toplum olduğudur. Ancak bu görüşler içerisinde ortak bir diğer vurgu ise, son

zamanlarda biraz daha bireyselci bir topluma dönüşümün olduğu ve özellikle yardım etme konusunda da enformel bir anlayıştan formel bir anlayışa yani kurum/kuruluşlar üzerinden bir harekete geçme sürecine gelindiğinde problem yaşadığımız yönündedir. Dolayısıyla bu noktada özellikle vurgulanması gereken şeylerden biri de yardımların sadece maddi veya aynı düzeyde olması ama örgütlü bir gönüllülük faaliyetine yönelik düşük düzeyde kalınması problemi (CAF, 2018). Bu görüş ve düşünceler aslında ilgili alt kategorinin başlığını da oluşturmuştur. İlgili düşünceler kapsamında katılımcılar içerisinde UK20 ve UK21 kodlu katılımcıların ifadeleri kategoriye temsil eden önemli örneklerdir.

"Bence var çünkü zaten bizim aslında toplumumuz genelde hani bir ihtiyaç sahibi, dezavantajlı birini gördüklerinde, sokakta gördüklerinde ya da bir yerden duyduklarında bile herkes zaten bir şeyler yapmaya çalışır. Mesela şu an bizim belki bu işyerinde de öyle, aile yaşantımızda da öyle. Hani birinin böyle zor duruma düştüğünü duyduğunda herkes elinden geldiğince bir şeyler yapmaya çalışır. Bu da her zaman aslında bizim biraz da birliktelik duygumuzu, beraberlik duygumuzu güçlendirdiğini düşünüyorum. Ama iş bir kurum üzerinden bir şeyler yapmaya geldiğinde problem yaşıyoruz." UK20

"Biz aslında yardımlaşmaya müsait bir toplumuz. Yardımlaşma bizim için çok önemli bir şey ama son zamanlar biz çok bireyci bir topluma evrildik. Hepimiz artık kendimizi kurtarma çabası altındayız. İnsanlar destek oluyor, destek de olmak istiyorlar ama bir birlik olamıyorlar. Desteği biraz da hep maddi olarak düşünüyoruz. Bizler zamanımızı vermek istemiyoruz. Paramızı veriyoruz ama zamanımızı vermek istemiyoruz. O bize bir yük gibi oluyor. Belki de bu çalışma koşullarımızdan ya da kendimize bazı şeyleri hak görmemizden kaynaklanan bir durum olabilir." UK21

Genel olarak baktığımızda görüşmeler kapsamında ortaya koyulan düşüncelerden biri, yardım etme konusunda sadece bağış gibi maddi bir seçeneğin ön plana çıktığı ama resmi bir düzeyde gönüllü çaba anlamında düşük seviyelerde kaldığımız vurgusudur. Bu da gönüllülük sektörünün gelişmesine dair bir zorluk olarak nitelendirilebilir.

4.2.3.1.1.4.2. Gönüllülüğün şehirler üzerinden sınırlı kalması

Küçük şehirlerde gönüllülük hizmetleri önemlidir. Genel olarak düşünüldüğünde, küçük şehirlerdeki topluluklarda kolektif sorumluluk duygusu ve paylaşılan değerler ile gönüllülük daha iyi desteklenebilir (Ritchey 2006). Küçük şehirlerdeki yapısal ve kültürel farklılıklar, yerel uyum, bölgeye özgü toplumsal sorunlar gibi yerel düzeydeki ilişkiler göz önüne alınarak gönüllülük politikaları geliştirilmesi gerekmektedir (Kilpatrick ve

diğ., 2010). Küçük şehirlerde gönüllülüğün uygulama bağlamı farklı olabilir. Ancak Türkiye özelinde gönüllülük faaliyetleri daha öncede ifade edildiği gibi (syf. 65) belirli büyük şehirler üzerinden aktif sürdürebilmektedir. Gönüllülük algısının ülke bağlamında gelişimi ile birlikte farklı küçük şehirlerde de gönüllülük gelişimi gösterebilir. Gönüllülüğün büyük şehirlerle sınırlı kalmasına yönelik UK12 kodlu katılımcının, *"Türkiye'de bu gönüllülük meselesi daha gençler üzerinden dönen bir sektör. Yani küçük şehirlerdeki gençlerin hakikaten yönelmesi için alan yok"* ifadeleri gençlerin bu alana yönelmek istese dahi, küçük şehirlerde STK'ların az oluşunu vurgu yapmaktadır. Ayrıca küçük şehirlere yönelik daha kurumsallaşmış bazı STK'ların faaliyetlerini sürdürebildiği ve kişilerin doğal olarak o STK'lar üzerinden gönüllülük yapabildiği vurgusu da görüşmeler neticesinde ortaya koyulmuştur. Buna yönelik UK15 ve UK14 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Küçük şehirlerde gönüllülük yapılabilecek sınırlı STK var. Mesela bildiğim TEGV özelinde, Van gibi Diyarbakır gibi, Urfa gibi, Adana gibi, Mersin gibi birimlerde gönüllü problemi yaşanmıyor mesela. Çünkü zaten çok fazla seçeneği yok oradaki insanların. Yani mesela bir arkadaşımın kız arkadaşı Urfa'ya öğretmen olarak atandı. Kız çok sevindi. Urfa'da da TEGV var en azından orada gönüllülük yaparım, biraz sosyalleşirim yeni arkadaşlar edinirim ve bende orada bir şeyler yaparım diye kız sevindi. Anlatabiliyor muyum? Çok fazla seçenek yok." UK15

"Şimdi küçük şehirlerdeki gönüllülük yapılabilecek STK'larda da yapılandırılmış, basit, eğitim programı belli, gönüllü hem hakikaten misyona katkı sunan bir iş yapmış oluyor doğrudan ve çok fazla da efor sarf etmiyor öncesinde. Dolayısıyla da gönüllü bulmakta bir problem yaşamıyor. Ama gönüllü de o kuruma güveniyor. Mesela TEGV gönüllüsü olmak onun için bir etiket oluyor. Ama böyle gönüllülüğü hakikaten cazibe haline getirmiş çok fazla STK yok." UK14

Sonuç olarak gönüllülük faaliyetleri Türkiye'de daha çok büyük şehirler üzerinden yürütülmektedir. Ortaya koyulan görüşler de bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Son olarak unutulmamalıdır ki küçük şehirlerde bu programların gelişimi aynı zamanda ulusal bir refahın da gelişiminin göstergelerinden birini oluşturmaktadır.

4.2.3.1.1.4.3. Makro sistemsizlik ve çatı kuruluş eksikliği

Toplumsal düzeyde yaşanan zorluklara dair ilk olarak öne çıkan konu, gönüllülüğe dair paydaşlar arasında bir sistemin olmamasıdır. Her kurumun, kuruluşun ve diğer ilgili paydaşların eşgüdüm içerisinde hareket etmemesi, gönüllülük alanının gelişmesinde engel olabilmektedir. Bu açıdan ilgili paydaşların etkin ve verimli bir gönüllülük sistemi

benimseyerek hareket etmemeleri sınırlı sayıdaki gönüllülerin daha da azalmasına sebep olabilecektir. Dolayısıyla doğru bir makro sistem içerisinde ortak hareket edebilmek sivil toplum alanında önemli bir olgudur (Enjolras, 2000). Bu bağlamda UK14 kodlu katılımcının ifadeleri makro sistemin olmamasına yönelik önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir.

"2019 yılında gönüllü yılını seçmiştik hatırlarsanız. Mesela gönüllülük yılı seçildi ama ne yaptık? Gönüllülük yılında biz ne yaptık? O yıl gerçekten böyle her yerde gönüllülük ile ilgili bir sürü şeyin yapılması gerekiyordu. Sadece gönüllülük yılı seçtik deyip 5 günlük bir toplantı gerçekleştirmememiz gerekiyordu. Bizim aslında en büyük eksliğimiz bunları faaliyete dökmemek, faaliyetlerimizi sürdürememek ve sürdürdüğümüz faaliyetlerin de geri dönüşlerini gönüllülerimizle paylaşmamak. Devlet bunu yapabilir. "Devletimizde böyle böyle çalışmalar gerçekleştirdi ve sizlerin gönüllülüğü sayesinde bu alanlarımızı böyle geliştirdik" diyebilmeliyiz."
UK14

Ulusal düzeyde var olan gönüllülük programlarına yönelik ise, Türkiye’de böyle bir programın olmayışı doğal olarak gönüllülüğe dair de herhangi bir sistemin olmayışına neden olmaktadır. Bu bağlamda kurumların her birinin kendi içerisinde yürüttükleri ayrı ayrı gönüllülük programları toplam faydanın da daha az olmasına, görünürlüğünün belirsizleşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda UK26 kodlu katılımcının ortaya koymuş olduğu ifade önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir.

"Tabi pek çok ülkenin kendi ulusal gönüllülük programları var. Bizim şuanda yapılandırılmış bir gönüllülük programımız yok. İşte Gençlik Bakanlığının yürüttüğü bir gönüllülük platformu var ama orada da yine kontrol mekanizması tam anlamıyla yerli yerine oturamamış durumda. Sadece duyuruların ve belki işte gönüllülük fırsatının olduğu kurumla, gencin eşleştirilmesi gibi bir yapıda. Sonrasında tabi biliyoruz ki Kızılay'ın ve AFAD'ın kendi gönüllü programları var. Fakat bunlarda da yine belli temalarda, belli alanlarda kalmış durumdayız. Ancak İngiltere'nin, Fransa'nın, İtalya'nın, Avrupa'da en önemli bu üç ülkenin kendi ulusal gönüllülük kurumları var. Bunlar üzerinden özellikle de üçüncü dünya ülkelerine yetişmiş insan kaynağı sunuluyor. Aslında oradaki yaş aralığı biraz daha da farklı. Nitekim Japonya'nın sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin doğrudan hazinelerinden maddi kaynak ayırdıkları gönüllülük programları var. O yüzden tabi işte Birleşmiş Milletler gönüllülük programı var bir taraftan. Avrupa Birliği'nin sunduğu da şu anda Avrupa Dayanışma programı. O açıdan daha böyle yapılandırılmış bir yaklaşımla, daha belki bunun kişilere de kurumlara da faydasının kısa ve uzun vadeli daha iyi anlatılarak ilerlenmesini gönlümüzden geçiriyoruz."
UK26

Ayrıca gönüllülüğün ne olduğuna dair de Türkiye’de yasal bir tanım bulunmamaktadır. Çünkü gönüllülüğün yasal bir karşılığı bulunmamaktadır. Evrensel tanımlar birçok kişi tarafından bilinmekle beraber yasal düzeyde bir karşılığı bulunmamaktadır. Belirli sınırların çizilebilmesi adına UK28 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Bir kere kesinlikle tanım lazım. Tanımlayacağız yani. Gönüllü kim? Üye mi yardım eden mi, kısmi çalışan mı, part mı? Senin gönüllün kaç saat orada? Yani şunu diyeyim, zaman aralığı yok. Saat aralığı yok. Adam gönüllü köle kusura bakmayın. Herkes öyle algılıyor. Geliyor senin kurumuna sen de gönüllü şu işimi yapısın diyorsun. Bazı STK'lar sömürmeye çok açık. O saat sistemine de mesela bir üst sınır koyabiliriz. Deriz ki haftalık 48 saat dersin çünkü ondan fazlası ücretli işçiye giriyor." UK28

Son olarak görüşmeler kapsamında en dikkat çekici makro zorluklardan biri ise, çatı bir kuruluşun Türkiye’de olmayışı olarak değerlendirilebilir. Özellikle kurumların ötesinde sektörlerin kendi arasında işbirliği ile ortak bir paydada çalışması için öne çıkan ve dünyada da örnekleri olan çatı kuruluş fikri, gönüllülük alanının anlaşılması ve sürdürülebilirliği açısından büyük bir değer yaratacaktır. Buna yönelik UK24 ve UK26 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekici örnekler olarak değerlendirilebilir.

" Şöyle bir örnek vereyim: Dünya Çocuk Hakları Günü. Evet, o günleri çok severiz, o günlerde paylaşım yapmayı, etkinlik yapmayı çok severiz. O gün herkesin ya da her kurumun ya da STK'nın etkinlik yapacağı bellidir ve belirli kitleye hitap eder. Nedir? Üniversitelerin ilgili bölümleridir mesela. Bunlar bir okul öncesi, bir çocuk gelişimi olabilir fakat en genel tabirle eğitim fakültesidir. O gün her yer bir etkinlik yapar ve tek başına kendi yapmak ister. Belediye kendi yapar, STK kendi yapar, üniversite kendi yapar. Hepsi yüz kişiye anlatmak ister ama bir araya gelemeler bu koordinasyonu sağlayacak bir çatı oluşuma ihtiyaç var. Bu oluşum kesinlikle bakanlık değil. Çünkü hem siyasi hem politik duruşlardan dolayı bir grup yavaşırken diğer grup korkup kaçabiliyor ya da yan yana durmak istemiyor. Genel olarak baktığımızda sonuç olarak, bunun bağımsız bir çatı altında olması gerekmektedir. Yani bakanlıkların hantal ilerlediğini biliyoruz hepimiz çünkü bu işler bu şekilde ilerliyor. Belki yarı kamu yarı özel olabilir farklı bir formül üretilebilir bunun için bilemiyorum. Ancak şu kesin ki hepsini bir çatı kuruluşun çatısı altında birleştirmek gerekiyor. Bir masanın etrafında toplaması gerekiyor." UK24

"Bu kamu marifetiyle mi olmalı, yoksa sivil toplumun da dahil edildiği bir yapı üzerinden mi olmalı ya da çatı şemsiye kurum mu olmalı? Bunlar tabi çok tartışmaya açık konular. Çünkü sivil toplumun kamuyla, kamunun sivil toplumla çalışmasına da birlikte bir arada olmasını da düzenleyecek bir kurallar manzumesinden hareket edilmeli. O yüzden bir çatı kurumun olması elbette bana mantıklı geliyor. Ancak burada neyin ne kadar kontrol edileceği, sınırların nerede konulacağı, o görev ve sorumlulukların nasıl paylaşılacağı da önemli. O anlamda ben o saydığım

ülkelerde olduğu şekliyle bir çatı kurumun bizim gerek kamuya bağlı Kızılay, AFAD gibi kurumlarımızın gerekse de diğer üniversitelerin, STK'ların, belediyelerin kendi uhdesindeki bu faaliyetlerin bir yapı üzerinden ama bu böyle belki danışma kurulu olabilir, yönlendirme de olabilir, oradan bir vizyon verilerek yürütülmesinin bizim ülke kalkınmamıza çok daha faydası olacağını düşünüyorum. Çünkü şuanda biraz dağınık ve ilerleniyor. Bu eğer tabii böyle bir hareket tarzı belirlenirse ben çok hızlı bir şekilde belki önce kendi etki alanımızdaki başlayarak kendi ulusal çapta da yine çok böyle seri ve hızlı bir gelişime sebep olacağını düşünüyorum." UK26

Genel olarak toplumsal düzeyde yaşanan zorluklar içerisinde makro bir sistemsizliğin ve çatı kurumun ya da kuruluşun olmayışı gönüllülük alanının gelişebilmesinde önemli zorluklar arasında değerlendirilebilir. Çünkü sektörlerin ve daha özeldede kurum, kuruluşların kendi aralarında birbirinden habersiz şekilde iyi oluş için hareket etmeleri, organize büyük bir artı değer önüne geçmektedir. Mutlak ki her çaba bir fayda yaratıyor ama kopuk sistemin içerisinde bu faydalar büyük bir değer yaratamamaktadır.

4.2.3.1.1.4.4. Popüler kültür ve yardımı gösterme isteği

Popüler kültür ve sosyal medya insanların yaşam tarzlarını ve hayata bakış açılarını derinden etkileyebilmektedir. Dolayısıyla insanlar gönüllülüğü de artan bir eğilim olarak yaşamlarında gösterişçi tüketim nesnesi olarak görebilmektedirler (Miller, 2009; Septianto ve diğ., 2018). Özellikle insanların görsel ya da metinsel ifade ettikleri kısa süreli gönüllülük faaliyetleri sosyal medya üzerinden oluşturdukları sanal kimliklerinde bir gösteriş nesnesi olarak yer alabilmektedir. Buna yönelik öncelikli olarak UK23 ve UK24 kodlu katılımcıları ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Bence geçmişte daha gizli bir gönüllülük vardı. Daha çoktu belki ama daha gizliydi. Şu anda mesela şey gönüllülüğü biraz daha basite alıyoruz. "Ya işte ben ona yemek verirken çekeyim" şeklinde daha da çok çirkinleşti. Karşıdaki insana yaptığımız yardımda da karşıdaki utanıyor. Utanma duygusu da insanı daha çok içine kapatıyor ve o yardımı da reddediyor." UK23

"Birde mesela bireysel olarak birbirine bağlı bir toplum ya da yardımsever bir çok hayırsever bir toplumuz ama bunu kısıtlı bir yerde yapmak istiyoruz. Yani görsünler diye yapmak istiyoruz. Yani bu yayılsın yoksun dalga dalga çoğalsın ya da işte bu iş için sayımız artsın istemiyoruz. Biz bakkal Mehmet amca görsün, kasap görsün, yaşlı bir şey verirken görsün, bir dilenciye ya da sokakta mendil satan çocuğa para verirken görsünler ve orada bitsin istiyorlar." UK24

Ayrıca televizyon programları ya da haberler kapsamında dönemsel olarak popülerleşen konuların ya da toplumsal sorunların sonrasında bireylerin gönüllü olma isteği uyansa

dahi bunu sadece gösteriş gibi kullanıp kısa vadede o alandan uzaklaşması ortaya çıkabilmektedir. Buna yönelik GK24 kodlu katılımcının görüşleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Şimdi mesela bir dizi çıkıyor veya işte bir haber oluyor ve bir şey patlıyor. İşte serebral palsili bir çocuğa bir şey oluyor. Bir hafta boyunca o konuşuluyor. İşte serebral palsy nedir, vakıfa üye olalım, bilmem ne gönüllü olayım, şöyle olsun filan derken hop iki hafta sonra bütün şevki sönüyor insanların. Mesela, toplantı oluyor, gönüllü toplantısı oluyor bir bakıyorum patır patır gruptan insanlar çıkıyor. Yani birazcık aslında bunu nasıl diyeyim, anlık hislerle değil de yani popüler o popülariteden faydalanıp "işte ben şu vakıfa gittim, 2 tane story çektim, katıldım, gönüllü oldum. Aferin bana." dedikten 2 gün sonra o gruptan ayrılıp hiçbir şey katmamak, bu işi aslında gönüllülük olarak benimsenmediğini gösteriyor. Bu olduğunda da insanlara sadece yani nasıl diyebilirim, "show business" olmuş oluyor. Bu doğru bir şey değil. Bunu aktarmak, bunu anlatmak ki aslında bunun yapılması da bana çok enteresan geliyor. Çünkü bunu yapan insanların çoğu 18, 20 yaşın üstünde yetişkin belli eğitim seviyesinde olan insanlar. Hani vakit ayıramayacağın bir şey katılmazsın. Çok basit bir matematik. Yani katılıyorsan da vakit ayırırsın. Bunun aslında amacını iyi anlayıp hareket etmek lazım." GK24

Genel olarak günümüz toplumlarında artan kitle iletişim araçlarının çeşitliliği, sosyal medya ve popüler kültür gibi öğelerin etkisiyle kişilerin gönüllülüğü bir gösteriş nesnesi olarak görebilmesine ve gerçek bir gönüllülük faaliyetinin içerisinde bulunmamasına neden olabilmektedir. Görüşmeler kapsamında ortaya koyulan ifadeler de bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

4.2.3.1.1.4.5. Toplumsal düzeyde umursamama

Toplumsal düzeyde yaşanan zorluklar içerisinde özellikle toplumun gönüllülüğü görmezden gelmesi, herhangi bir önem atfetmemesi gibi tutumlar gönüllülüğün toplumsal gelişiminde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Bu anlamda gönüllülüğün gelişmesine yönelik toplumsal düzeyde umursamama önemli bir zorluk olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda ilk olarak, insanların bireysel sağlayacakları fayda özelinden değişimin bir parçası olduklarının farkında olmayışları, onların gönüllülüğe göz ardı etmelerine neden olabilmektedir. Örnek olarak GK1 kodlu katılımcı, "*Bir de şöyle bir düşünce var ben ne yapabilirim ki ben girince mi dünya değişecek deniliyor. Ben zaten bir şeyi değiştiremem o zaman boş ver deniliyor. Bunları yıkmak için bir şeyler yapılmalı*" ifadesi dikkat çeken bir örnek olarak görülebilir. Öte yandan toplumsal düzeyde gönüllülüğün göz ardı edilmesine yönelik UK14 ve GK7 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Yurt dışında mesela bu çok önemli 1 saat gönüllülük o kadar değerli ki yani onu istediği her yere yazabilir. Kimse karşı çıkmaz. Bizde CV'ye 1 saat gönüllülük çalışmasına katıldım dediğinde, "ne yani 1 saati mi buraya yazdın" diyorlar. Aslında orada onu kırmamak gerekiyor. Belki de oradan sonra başka bir etkisi oldu." UK14

"İşte en son mesela İstanbul Maratonu'nda biz böyle iki üç senedir konuşuyoruz. Aslında koşma değil de bizimkisi daha çok bağış toplamak. İşte farkındalığı artırmak adına yapılan bir şeyler. Oraya yazılanları görseniz, 'işte sen süper kahramansın, sen şöylesin böylesin' sonra bizim bağış kampanyası nereye varıyor biliyor musunuz? Bir kahve parası ya, bugün içemediğiniz kahve parasını bağışlayına falan dönüyor. Yani bizim insanlarımız bu konuda biraz zor." GK7

Ayrıca toplumsal düzeyde umursamama noktasında gençlerin tutumları da dikkat çekmektedir. Özellikle gençlerin gönüllülüğe yönelik algıları, bakış açıları gönüllülüğün göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. Buna yönelik UK16 kodlu katılımcının ifadeleri önem arz etmektedir.

"Gönüllülüğün aslında en büyük engeli bence zihinsel engellerdir. Hani kurumsal ya da hukuksal engellerden ziyade bence en büyüğü zihinsel engellerdir. Mesela gençlerimize şunu sordum; işte 'niçin gönüllü değilsiniz?' diye sorduk. İşte boş vaktim yok diyor ama boş, serbest zamanınızı nerede değerlendiriyorsunuz dediğiniz anda bir anda işte internet, bilgisayar ve televizyon dizileri gibi cevap veriyor. Tamam, onları yapsınlar ama yani sürekli gönüllü olmanıza da gerek yok ama hayatınızda en azından bunu bir kere tadın diyorum. Herkes bir kere gönüllü olursa aslında belki toplumda suç oranları azalır." UK16

Genel olarak gönüllülüğün toplumsal düzeyde göz ardı edilmesinin aksine kabulü ve bilinirliğinin artması, gönüllülüğe dair faaliyetlerin artmasına ve gönüllülükten elde edilen faydanın da daha yüksek olabilmesine olanak tanıyabilir.

4.2.3.1.1.4.6. Toplumsal korkular ve toplumun STK'lara güvensizliği

Toplumsal korku ve güvensizlik gönüllülüğün gelişebilmesi önündeki engel ve zorluklar biridir. Toplumsal düzeyde yaşanan korkunun ve güvensizliğin temelleri doğal olarak uzun bir tarihsel perspektifte ele alınmalıdır. Özellikle Türkiye özelinde siyasi ve askeri faktörlerin tarihsel süreçte toplumsal gündemin merkezinde sürekli yer alışı, sıkı bir hükümet kontrolü, gerektiğinde müdahale gücü ve hatta sivil toplum kuruluşlarının yasaklanması geleneği, sivil toplum alanının bundan etkilenmesine neden olmuştur (Akboğa, 2017). Bu kapsamda GK1 kodlu katılımcının, "*Öncelikle, toplumsal düzeyde STK'lara yönelik güvenin az olması toplumsal düzeyde korkular içerisinde en önemli faktörlerden biri olarak görünmektedir.*" ifadesi var olan toplumsal güvensizlik ve

korkuya dair temel bir örnek niteliğindedir. Öte yandan toplumsal güvensizlik kapsamında UK1 ve UK6 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örnek olarak nitelendirilebilir.

"Giderlerimizi gelirlerimizi paylaşıyoruz ama bir kampanya oluşturduğum zaman ya da yürüttüğüm zaman birkaç arkadaşım 'bunları da cebinize atıyorsunuz değil mi' gibi ithamlara maruz bırakıyor. Kısacası derneklere güvenilmemesi, yiyorsunuz o paraları gibi söylemleri ki bazı kişiler söylemese de düşündüğünü hissettirmesi güven problemini ortaya çıkarıyor. Dolayısıyla derneklere yönelik bir güven yok. Orada çalışan biri olarak da siz kendinizi kötü hissediyorsunuz." UK1

"Bazen siyasi görüşler sebebiyle çocukları göndermek istemeyen aileler, okul müdürleri, milli eğitim müdürleri ile karşılaşabiliyoruz. Onlara kendimizi anlatmaya çalışıyoruz. "Biz şunları yapıyoruz, işte siyasette yokuz" gibi bir takım şeylerle kendimizi onlara anlatmaya ve ikna etmeye çalışıyoruz." UK6

Türkiye'de gönüllülüğe ve sivil toplum alanına yönelik güvensizlik dışında bir korku unsuru da toplum içerisinde ortaya çıkmaktadır. Buna yönelik UK29 kodlu katılımcının *"Bizim mesela ülkemizde sık sık yaşanan, işte darbe ve benzeri dönemlerin aslında sivil topluma katılım konusunda biraz baltalayıcı olduğu düşünüyorum"* ifadesi askeri ve siyasi dalgalanmaların sivil toplum alanını yakından etkileyebileceğine yönelik bir örnek olarak ifade edilebilir. Ayrıca GK15 ve UK14 kodlu katılımcıların görüşleri toplumsal korku anlamında önem arz etmektedir.

"Bir de ayrıca Türkiye'de korku denilen bir unsur var. Yani korku unsuruna yönelik de belki ailemin de bana söylediği şey, "aman bir yere üye olma" gibi ifadelerdi. Bizim anne babalarımızın çağındaki insanlarda bu korku çok daha fazla var. Ama ben artık gençlerde farklı olduğunu düşünüyorum. Hani anne babalarımıza yönelik bu geçmiş siyasi olayların getirmiş olduğu bir şeyler olabilir ya da nasıl söylenir bu tam olarak bilemiyorum ama Türkiye ortamında insanlar yaptığı bir yardımdan dolayı daha sonrasında hapselere atılabiliyor. Bunlardan çekinebilir. Etliye sütlüye karışmayıp, hiç muhatap olmadan, yardım ediyorsam gideyim en yakınındaki kişiye şöyle bir yardım yapayım mantığında insanlar yaklaşabiliyor." GK15

"Yani çok yanlış şeyler var. Sivil toplum içerisinde de çok yanlış yönde kendini gösteren sivil toplum kuruluşları da var. Eskilerden çok iyi hatırlıyorum benim çocukluk zamanımda da dolandırıcılar vardı. Sivil toplum kuruluşlarından bir tanesi yapmıştı bunu ve bütün herkes sivil topluma karşı güvenini kaybetmişti. İlk başlarda ben bu sürece başladığımda bu alanı hiç duymamış insanlar böyle, 'Ee siz o bağışları ne yapıyorsunuz? Hani bunlar vardı ya siz de mi öylesiniz?' tarzı konuşan insanlar da vardı. Bu nedenle geniş bir kitle, sivil toplumun altında yatani göremiyor. Ben burada STK'ların da kendini tam gösterememesinden kaynaklı olduğunu da düşünüyorum." UK14

Sonuç olarak gönüllülük alanına yönelik toplumsal güvensizlik ve korku gönüllülük alanının gelişebilmesi adına en büyük engellerden biridir. Çalışma kapsamında görüşme yapılan kişiler de bu düşünceyi destekleyici ifadelerde bulunmuşlardır. Gönüllülüğe dair bu düşünce sisteminin yeniden inşası, bu alanın ilerleyebilmesi adına öncelikli düşünülmesi gereken konular içerisinde yer almalıdır.

4.2.3.1.1.4.7. STK'ların ve gönüllülüğün toplum tarafından anlaşılabilmesi

Gönüllülüğün toplumsal izdüşümü Türkiye bağlamında korku, önyargılar ve anlaşılabilme perspektifinde oluşmaktadır. Gönüllülüğe yönelik sürekli olumsuz anlam arayışı, gönüllülüğün yaratacağı pozitif değer önüne geçmektedir. Toplumsal anlamda gönüllülük bilincine yönelik ortaya koyulacak bir artış, aynı zamanda bahsedilen olumsuz tutumun, imajın da önüne geçecektir. Öncelikli olarak gönüllülüğün toplumsal yansımaları bağlamında GK5 kodlu katılımcının görüşleri temel bir örnek olarak ifade edilebilir.

"Şöyle düşünüyorum, bence gönüllülük toplumumuz açısından tam olarak anlaşılabilmemiştir. Çünkü öyle bir şey ki insanlar ne yapacağız, ne gerek var tarzı yaklaşımlar diğer insanları bırakın benim şu anda sosyal hizmet bölümlerinde okuyan arkadaşlarımda bile bu düşünceyi görebiliyorum? "Zaten dersler yetiştiriyor, birde bunlarla mı uğraşacaksınız" gibi cümleler duyuyorum ama kimse toplumu düşünmüyor, onun kalkınmasını düşünmüyor. Herkes kendi çıkarımın peşinde koşuyor." GK5

Gönüllülüğe yönelik toplumsal bakış açısından öncelikli olarak ortaya çıkan zorluklardan bir tanesi toplumsal önyargılardır. Toplumsal önyargıların kırılması aynı zamanda daha önce bahsedilen gönüllülüğe yönelik bilinçlenme ile de ilişkilidir. Buna yönelik UK10 ve UK22 kodlu katılımcıların görüşleri gönüllülükte toplumsal önyargılara dair dikkat çekici ifadelerdir.

"Toplumda şöyle bir şey var, mesela sahada çalıştığımızda falan bir proje için çalışıyoruz ve gönüllü olarak bir şey anlatmak istiyoruz. Karşımızdaki çocuk diyor ki mesela, "benden para istemeyeceksiniz değil mi?". Böyle şeylerle karşılaşabiliyoruz. Yani insanlar da sivil topluma dair kötü bir algı var. Sanki kapı kapı dolaşıp para topluyorlarmış gibi bir algı oluyor. Aslında bunu yıkabilsek çok güzel olacak. Bu çok kötü, kökleşmiş bir algı. Bunu tabi yıkmak biraz zor. Ben 10 yıl boyunca gördüğüm kadarıyla, 10 yıl önce de aynı tutumla karşılaşıyordum, 10 sonrada aynı tutumla karşılaşıyorum." UK10

"Etkilerin kaldırılması lazım. Kesinlikle etiketin kaldırılması lazım. Yani X şuna yakın, Y buna uzak, Z'ye gidersem şunluyumdur, A'ya gidersem bunluyumdur gibi

etiketlerden uzak bir gönüllülük lazım. Yani bizim buradaki tek amacımız disiplinli bir şekilde, tek bir alana, bu amaçla hizmet etmemiz. Bunu sağa, sola, sarıya, beyaza hiçbir şeye kaplamadan, bürünmeden bundan uzaklaştığımız an olur. İşte niyet iyi, ama niyet iyiysen sen bunu şekle, kalıba sokarsan niyetinin iyi olmasının hiçbir şey ifade etmediğini görürsünüz." UK22

Son olarak gönüllülüğün toplum tarafından anlaşılabilmesi ve önyargıların kırılabilmesi için var üzerine düşünülmesi gereken zorluklardan biri ise, medyanın gönüllülüğe ve sivil topluma bakışıdır. Bu kapsamda, GK2 kodlu katılımcı, "*Medyatik olarak da sivil toplum çok iyi gösterilmeyen bir organdı. Sanki böyle her şeye itiraz eden, halkın başka bir tarafıymış gibi ben gözlemliyordum.*" ifadesi ile Türkiye'de medyanın gönüllülüğü doğru ve pozitif yansıtmadığını vurgulamaktadır. Unutulmamalıdır medya önemli bir aygıttır ve kitlelerin zihinsel yapılarına yönelik düşünce değişimlerinde rol oynayabilmektedir (Althusser, 2014). Gönüllülüğün doğru aktarımı bu hususta önem arz etmektedir.

4.2.3.1.1.4.8. Örgütlülük kültürü

Örgütsel anlamda kolektif bir anlayış ve kültür, bir örgütün veya grubun kendi problem çözme becerilerine ve üyelerinin yaşamlarını iyileştirme becerilerine ilişkin algılarının toplamı olarak tanımlanmaktadır (Pecukonis ve Wenocur, 1994). Kolektif anlamda etkili olmanın kilit bileşeni, bir grubun arzu ettikleri sonuçlara yönelik kolektif güçle ilişkili paylaştıkları inançlardır (Bandura, 2001). Bireyler yaşanan sorunlara yönelik birlikte çalışarak kolektif problem çözme becerilerini geliştirmeleri için fırsatlar sağarlarsa, bir örgütsel kolektif etkinliği yani örgütlülük ortaya çıkarabilmektedirler. Örgütlülük ve kolektif bilinç gönüllülük alanı için önemli değerlerdir. Bu değerlerin iyi anlaşılması gönüllülük anlayışının gelişiminde kilit rol oynamaktadır. Bu bağlamda GK4 ve GK15 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Hani bizim çok örgütlülük kültürümüz yok. Daha bireysel yardımlar üzerinden yani evet hani yardım etmeyi severiz, yardım edelim isteriz ama bu daha bireysel olur. Ama hani bir derneğe gideyim de bir şeyler yapayım düşüncesi çok aklıma gelmez ya da başka birileri için de aynı şey geçerli. Hani daha bireysel yardıma eğilimliyizdir. Bu da örgütlülük kültürümüzün de olmamasından kaynaklı. Öyle bir bakış açımızın olmamasından zaten ikisi de herhalde çok birbirine bağlantılı." GK4

"Yani şöyle ben aslında Türkiye'deki insanların yardımsever olmadıklarını düşünmüyorum. Yani insanlarımızın bencil değiller. Aksine yardımseverdirler. Sadece onların bir organizasyonel becerilerinin olmadığını düşünüyorum. Yani bir sivil toplum kuruluşu çatısı altında bir araya gelip birilerine yardım etme bilincine

sahip değil. Yani atıyorum benim elimde bir param var ve bunu çocuk refahı için bir kuruma bağışlayacağım, ben götürüp onu çocuğa vermek istiyorum ama atıyorum işte vakıfa versem ve vakıfta götürse işte çocuklar için bir şeyler yapsa diye kişiler düşünemiyorlar. Bu bilinç yok." GK15

Genel olarak Türkiye’de bireylerin yardımsever oldukları ama kurumsal düzeyde bir gönüllülük ve kolektif bir çaba sürecinde yetersiz olabileceklerine dair dikkat çekici görüşler ortaya koyulmuştur. Ancak şu nokta unutulmamalıdır ki, insanlık tarihinde medeniyetlerin gelişmesinde dahi örgütlü olmak önemli bir gelişim sağlamıştır. Gönüllülük açısından örgütlü ve kurumsal bir gönüllülük artı bir değer, hız ve güç kazandırır.

4.2.3.1.1.4.9. Refah seviyesi

Toplumun sahip olduğu refah seviyesi o toplum içerisinde gönüllülüğün gelişmesi ve sürdürülebilirliği açısından önemli rol oynayabilmektedir (Cohen, 2009). Bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlandığı toplumlarda gönüllülüğün gelişiminin yavaş olması olağandır. Bu kapsamda GK3 kodlu katılımcının *"Birazcık da yani gönüllülük, ülkenin o refah seviyesiyle de bağlantılı. Kendiniz bir yaşam mücadelesi verirken, kendiniz pek çok sıkıntıyla uğraşırken başka bir kuruma destek vermek çok da kolay değil."* ifadesi kişilerin öncelikle kendi temel, ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik endişe ve çaba harcarken, gönüllü faaliyetlerine yöneliminin kısır olabileceği vurgusudur. Öte yandan UK24 ve GK22 kodlu katılımcıların ifadeleri, gönüllülük ve refah seviyesi ilişkisi kapsamında dikkat çekici örneklerdir.

"Tabi ki, şu şekilde Türkiye’de insanların bir yere ya da bir şey gönüllü olmasından çok daha temel günlük problemleri ve temel sıkıntıları var. Başta geçim sıkıntısı olmak üzere. Yani benim karnım aç, ben evimin kirasını ödeyemiyorsam, Ya gideyim de kanserli çocuklara şurada gönüllülük yapayım diyemez. Bunu beklemek çok insafsızca olur. Çünkü öncelikle çok temel sıkıntılarımız var. Bu birincisiydi." UK24

"Birey karnını doyurmak zorunda, belli para kazanmak zorunda. Maalesef şartlar belli. Bu şartlarda gönüllülüğe ancak üniversite yıllarında başvurabiliyoruz. Üniversite yıllarında da bazı kesimler olabiliyor. Çünkü durumu olmayıp çalışmak durumunda kalan kişiler de var ve onlar zaman ayırıp gönüllülüğe vakit ayıramıyorlar. Bu yüzden hani değiştirebilir ama bu şartlarda değil." GK22

Sonuç olarak, refah seviyesi daha iyi toplumlarda gönüllülük oranlarının daha yüksek olması daha olasıdır. Katılımcılar tarafından ortaya koyulan görüşlerde bunu destekler niteliktedir.

4.2.3.1.2. Çözüm ve Destek Mekanizmaları

Gönüllülüğün yaratmış olduğu zorluklar karşısında gönüllüler çözüm ve destek arayışı içinde olabilmektedirler (Eliasoph, 2013). Gönüllüler yaşamış oldukları problemleri kendi başlarına çözmeye girişiminde oldukları kadar içerisinde bulunduğu aile ve sosyal çevresinden ya da faaliyet göstermiş olduğu sivil toplum kuruluşlarından da bekleyebilmektedir. Ancak bu noktada özellikle kuruluşların gönüllülük faaliyetleri kapsamında süpervizyon desteğinin göz ardı etmemeleri gerekmektedir (Ellett ve diğ., 2003). Gönüllüler ile kurulacak doğru ilişkiler ve sağlanacak destek, onların ilerleyen süreçlerde bu alandan kopmasını engelleyecektir.

4.2.3.1.2.1. Kurumsal destek

Gönüllülere yönelik kurumsal desteğe dair özellikle yöneticilerin etkili bir yönetim ve süpervizyon sürecinin içerisinde olmaları, gönüllülerin belirli zorluklarla baş edebilmeleri açısından önemlidir (Silverberg ve diğ., 2000; Van den Bos ve diğ., 2005). Bu noktada kurumsal olarak gönüllülerle ilgilenme ve onların ihtiyaçlarının karşılanması, kurumların buna yönelik iyi yönetim uygulamaları ortaya koyması, gerçekleştirilecek görevler hakkında bir dereceye kadar net süreçler oluşturulması, duygusal baskının olmaması adına iletişim kanallarının doğru kurgulanması, bireyin ailesinden gelen destek düzeyinin de değerlendirilmesi, faaliyetler sonrası takdir etme, yeterli ve faydalı eğitimler ortaya koyabilmesi ve organizasyon içindeki sosyal bütünleşmeyi sağlayabilmesi, kurumsal düzeyde gönüllülere yönelik sağlanabilecek desteğe dair önemli faktörlerdir (Fitzpatrick ve diğ., 2013; Samuel ve diğ., 2016). Ancak Türkiye’de gönüllülük sisteminin tam anlamıyla var olmaması kurumsal destek mekanizmalarının farklı farklı uygulanabilmesine neden olmaktadır. Kurumsal desteğe dair GK13 kodlu katılımcı, *"Gönüllülük faaliyetlerinde başımızda mutlaka duran abi ve ablalarımız, yani o süreçte bizim yanımızda oluyor. Onların yanımızda olması aslında bize daha çok güven veriyor ve sorunlarımızı anında paylaşabiliyoruz."* görüşü ile saha içerisinde meydana gelen kurumsal desteğe yönelik bir örneği dile getirmiştir. Ayrıca kurumsal düzeyde de ortaya

koyulan farklı destek yöntemleri bulunabilmektedir. Buna yönelik GK15 ve GK20 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekicidir.

"Oturup zaten her hafta toplantılar yapıyorduk. "Nasıl yapabiliriz? Daha iyi nasıl olabilir? Bu hafta kimler nerede zorlandı?" sorularının peşinde o süreçler beni toparlıyordu. Bilmediğim şeyleri öğreniyordum. Nasıl aşmam gerektiğini öğreniyordum. O şekilde, bu zorlukların üstesinden geldik" GK15

"Gerçekten hani hem hocalarımızın süpervizyon desteğiyle, hem de işte ekip arkadaşlarımızın, saha sorumlularımızın desteğiyle aslında bu yetersizliğin o kadar çok olumsuz bir şey de olmadığını öğrendim. Hani hepimiz insanız ve burada gönüllü olarak bulunuyoruz. Elimizden geldiğince yapıyoruz ve tabii ki en iyisini yapmayı istiyoruz ama bazen bu durumlar kaçınılmaz olabiliyor. Sonrasında biraz deneyimledikten sonra dediğim gibi hocalarımın yardımıyla, ekip arkadaşlarım yardımıyla bu tarzda dönütler verdim kendime." GK20

Kurumsal destek açısından farklı yaklaşımlara dair belirli kuruluşlar ise kendi iç sistemlerindeki kapasite yetersizlikleri gibi nedenlerle gönüllülere yönelik destek mekanizmalarını dışarıdan temin edebilmektedir. Kendi alanlarında profesyonel kişilerle anlaşarak gönüllülerin gelişimi ve sorunlarına yönelik çözüm arayışları içerisinde olabilmektedirler. Buna yönelik GK25 kodlu katılımcının ifadesi örnek olarak gösterilebilir.

"Şöyle ki desteği biz kendimiz buluyoruz. Dışarıdan eğitim veren psikologlar gibi belirli eğitimcilerden eğitimler alabiliyoruz. Mesela üniversitelerden akademisyenler oluyor. Kendi üniversitemizden, hocalarımız yardımcı oluyor. İşte hukukçularla iletişim kuruyoruz. Yani buradaki en önemli şey eğer kendi kemik kitlenizi belirlediyseniz ona kendiniz eğitim ve destek vermek gerekiyor. Direkt kimseyi toy olarak sahaya sürüp hadi bakalım şimdi de sen iş yap dememek en doğrusu. Zaten küçük bir derneğiz. Her şeyi toplasanız gönüllüler içinde aktif bir görev alanları toplasanız 200, 250 kişiyi geçmez ve bu her kişinin her birinin en azından temel eğitimleri alıp, temel bazı davranış kurallarını bilip, temel bazı sorunların üstesinden gelip bazı davranış şekillerinde insanlara davranması gerektiğini onlara öğretmeye çalışıyoruz." GK25

Genel olarak baktığımızda gönüllülerin bu alan içerisinde zarar görmemeleri ve alana yönelik sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri için kurumsal destek önemli bir destek mekanizmasıdır. Doğru kurgulanacak bir destek mekanizması bu alan içerisinde gönüllü katılımın da artışına sağlayabilir.

4.2.3.1.2.2. Aile, arkadaş ve diğer çevreden destek

Gönüllülük faaliyetlerinde karşılaşılan zorluklara yönelik aile ve sosyal çevre desteği önemli destek mekanizmalarıdır (Law ve Shek, 2009). Bu anlamda gönüllüler kurumsal desteğin yanı sıra, içerisinde buldukları bu sosyal çevrelerden de destek arayışına girebilmektedir. Gönüllülerin aile ve sosyal çevresiyle kurmuş olduğu güven ilişkisi destek mekanizmalarından biri olarak görülmelerinde önemli bir unsurdur. Bu bağlamda GK5, GK11 ve GK14 kodlu katılımcıların ifadeleri aile ve arkadaş desteği anlamında dikkat çekici örneklerdir.

"Tabi, ailemle ve arkadaşlarımla konuşuyorum ve onlar bana destek oluyor. Sonuçta vakfın amaçları olsun, vakıf ne yapıyor, ben nerelerde zorlanıyorum gibisinden konuşurken sohbet içerisinde zorlukları da konuşuyoruz. Beni motive ve telkin ediyorlar." GK5

"Ben gönüllü olduktan sonra eşim gerçekten çok destek oldu. Her sorun yaşadığımda yanımdaydı. Ailem sayesinde birçok zorluğun üstesinden geldim." GK11

"Arkadaşlarım daha doğrusu çok destek oldu. Beni hep dinlediler ve daha iyi olmaya hep birbirimizi teşvik ettik. Onlar benim için çok kıymetli." GK14

Genel olarak baktığımızda gönüllüler zorluklar karşısında, sorunlarını paylaşabileceği birinin olması veya motive olabilmek gibi çeşitli nedenlerle aileleri ve arkadaşlarıyla iletişime geçmektedir. Yapılan görüşmeler de bunu destekler niteliktedir.

4.2.3.1.2.3. Gönüllünün kendi çabası

Gönüllüler yaşamış oldukları zorluk ve korkulara dair dışarıdan bir destek alma düşüncesinin yanı sıra kendi çabaları ve düşünceleriyle de çözüm arayışına girebilmektedir (Brozmanová Gregorová ve Stachoň, 2014). Buna yönelik GK7 ve GK19 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örnekler olarak gösterilebilir.

"Zaman zaman tabi ki bu deneyimin içinde benim de motivasyonumun düştüğü zamanlar oluyor. Ama sonuçta şöyle düşünüyorum, "ya ben niçin buradayım?" diyorum. Birine bir fayda sağlamak için buradayım. O zaman hadi toparlan, kendine gel, düzelt şeklinde yine kendimi toparlamaya çalışıyorum." GK7

"Yani dersten çıkıp gidiyordum, çok yorgun oluyordum ve nasıl yapacağım diye düşünüyordum ama etkinlikten çıktıktan sonra o kadar mutlu oluyordum ki o zevki tatmış bir insan kolay kolay hiçbir şey vazgeçmiyor. Bu yüzden çok da sorunlara takılmıyordum, kendi içimde çözüyordum." GK19

Sonuç olarak gönüllüler kendilerini motive edecek ve zorluklar karşısında o motivasyonlarını kullanacak belirli kaynaklar belirlemektedir. Görüşmelerden de anlaşılacağı üzere mutlu olmak, faydanın farkına varmak, tatmin olma gibi motivasyonlar kişinin yaşadığı zorlukları kendi içerisinde çözmesine olanak tanımıştır.

4.2.3.2. Gönüllülüğün Sürdürülebilirliği

Tüm şirketler, girişimler, kurumlar ve kuruluşlar ciddi derecede yüksek kar ve sürdürülebilir başarı arzu etmektedir. Büyüme ve gelişme arzusundaki bu şirketler, kurum ve kuruluşlar uzun vadeli hedeflerine ulaşmak için o organizasyona kendini adanmış kişiler ile başarıya ulaşmayı hedeflemektedir (Asrar-ul-Haq ve diğ., 2017; Harter ve diğ., 2002). Bu bağlamda gönüllülerinde sivil toplum kuruluşlarında uzun süreli faaliyetlerde devam etmeleri STK'lar açısından önemlidir. Gönüllülüğün sürdürülebilirliğine yönelik genel yapı aslında iki boyut üzerinden düşünülebilir. Bunlar dış faktörler ve iç faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Dış faktörler gönüllülerin katılımını etkileyen dışsal nedenlere işaret ederken, içsel faktörler daha çok gönüllünün kendi iç motivasyonları ile ilişkilendirilebilir. Bu noktada çalışma içerisinde ortaya koyulan görüşler sonucunda ortaya çıkan alt kategorizasyonlarda, dış nedenlerden iç nedenlere yönelik bir perspektifle sıralama ortaya koyulmuştur.

Çalışma kapsamında gönüllülüğün sürdürülebilirliği kendi içerisinde 7 alt kategori çerçevesinde değerlendirilmiştir. Kategoriler kendi içerisinde alt kategorilere ayrılarak detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

4.2.3.2.1. Gönüllülük Sisteminin Çerçevesinin Belirlenmesi

Gönüllülüğe dair Türkiye'de bir sistemin olmayışı gönüllülüğün kendi içerisindeki sınırlarının da bilinmeyişiine neden olmaktadır. Hangi kurum ve kuruluşların gönüllülüğün hangi boyutundan sorumlu olduğu bilinmemekle beraber, gönüllülüğün ne ifade ettiğine dair yasal mevzuatta dahi konuya ilişkin herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Öte yandan gönüllülük alanında yaşanan zorluklar, korkular ve ihmal, istismar edilen süreçler meydana geldiğinde ise, insanların gönüllülüğü kötü tanınması ve bu alandan uzaklaşması gibi durumlar yaşanabilmektedir. Bahsedilen temel nitelikteki bu olumsuzluklar, gönüllülük sürdürülebilirliğinin önünde çok büyük engeller oluşturabilmektedir. Dolayısıyla ayrıntıları ile tasarlanmış bir gönüllülük sisteminin

gereksinimi mutlaklıdır. Bu bağlama yönelik UK22 kodlu katılımcının, *"Bu işin bir disiplini olmalı, bir eğitim disiplini olmalı. Bunu her zaman söylüyorum. Yani gönüllülük disiplinli bir iştir. Disiplinin olmadığı yerde gönüllülük olmaz."* ifadesi gönüllülüğün bu topraklarda sistemsiz bir şekilde yürütüldüğünü gösteren çok temel bir örnektir. Ayrıca bu alana yönelik yaşanan korkuların bertaraf edilmesinde, gönüllülük sisteminin ne kadar önemli bir rol oynayacağı mutlak bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna yönelik hangi kurum ve kuruluşların sorumlu olabileceği ya da başka bir çatı kuruluş mu olması gerektiğine yönelik de akıllarda ayrı bir soru işaretleri bulunmaktadır. Bu kapsamda UK11 ve UK14 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Örneğin, yani Türkiye'de bir gönüllülük sistemi olmuş olsaydı, işte sivil toplum kuruluşları bünyesinde ya da yani Sivil Toplum ve Halkla İlişkiler Genel Müdürlüğü olabilir ya da Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde böyle bir sistem olsaydı daha verimli ve işleyen bir süreç olacaktı. Aynı zamanda tabii ki gönüllü çalışmalar yerel bir destek de sağlıyor. Bu süreç de belki de daha başarılı olunabilirdi" UK11

"Bazı korkular şöyle evrildi; üniversite öğrencilerinde görüyorum 'ya ben girersem, ben bütün zamanımı veremem ama onlar da benden bunu isteyecek. Ben nasıl yapacağım? Aslında girmek istiyorum ama hani ben full orada çalışmam' diyorlar. Orada da STK'nın yapısının o olanaklara elverişli şekilde gerçekleşiyor olması gerekiyor ve bizler daha çok sivil toplum kuruluşu buna yönelik çalışmalar gerçekleştirmeliyiz. Yani 'bizlere verebileceğiniz zaman dilimini belirtin. Biz ona göre siz zaten program dizeriz. Ne sizi çok sıkırsanız ne de sizi hiç sayarız' mantığı ile hareket etmeliyiz." UK14

Genel olarak bakıldığında, doğru bir gönüllülük sisteminin kurgulanması beraberinde gönüllülük alanı içerisinde sürdürülebilir bir anlayışın da ortaya koyulmasına imkân tanıyabilir.

4.2.3.2.1.1. Doğru alan, doğru gönüllülük

Gönüllü faaliyetler, yaşlı, çocuk, engelli vb. birçok hedef kitleyi içerisinde barındıran çok geniş bir hizmet alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Örnek olarak; eğitim, sağlık, çevre, vb. birçok hizmet alanı gönüllülüğün içerisinde yer alırken aynı zamanda çocuklar, yaşlılar, engelliler, vb. birçok grupta gönüllülük faaliyetinin hedef kitlesi olabilmektedir. Böyle geniş bir alanı ve kişiyi barındıran bir süreçte gönüllü olmak isteyen kişilerin de gönüllü faaliyetlerine yönelik etkin ve verimli seçimlerde bulunabilmesi, gönüllülük faaliyetlerinin sürdürülebilir olmasına imkan tanıyabilir. Aynı zaman hem ilgili STK'lar

hem de gönüllüler bu süreçten daha fazla verim alabilir. Bu bağlamda GK1 ve GK3 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örnekler olarak gösterilebilir.

"Herkes bu alana geldiğinde hep iyi olacaklarını zannediyorlar. Halbuki onların başka sorumluluk alanlarında mesela çevreye yönelik ilgileri vardır. En basit örneği, bir arkadaşım mesela hayvan haklarına daha çok ilgiliydi. Ona öncesinde de hep diyordum 'Sen hayvan hakları üzerinde git istersen. Hep onları düşünüyorsun, hep onlar için üzülüyorsun, orada daha başarılı olursun' diye söyledim. Diğer insanlar bazen bunu çok anlamıyorlar ama sonra denedikten sonra dediğime geliyorlar." GK1

"Herhangi bir derneğe gönüllü olmak mantıklı diye düşünce diye hareket edip yola çıkan kişilerin, öncelikle fikirlerinin uyduğu, yöntemlerini benimsediği ya da savunduğu şeyi, öncelikli olarak içselleştirdiği derneklerde gönüllü olması gerekiyor. Yani zaten nasıl diyeyim, derneğin çalışma alanına yönelik hassasiyetinizin olmadığı ya da derneğin görüşüne katılmadığımız bir yerde, gönüllülük yapmak diye bir şey olamaz. Dolayısıyla önce gittiğiniz derneği tanımak gerekiyor. Yani şimdi derneklerde çeşit çeşit. Hak temelli olanlar var, yardım temelli olanlar var, dini temelli olanlar var. Gittiğiniz dernek acaba hangisi diye. Ortak bir düşünceden daha doğrusu aynı şeyden bahsettiğinizden emin olmak gerekiyor." GK3

Sonuç olarak gönüllü olmaya karar vermiş kişilerin kendi yaşama bakış açıları, savunduğu fikirler, hangi toplumsal sorunları daha öncelikli olarak benimsediği gibi belirli anlayışlar üzerinden doğru STK'da doğru gönüllülüğün yapılması hem STK hem gönüllü hem de o alana katkı sağlanması açısından faydalı olacaktır. Böylece gönüllülük de daha uzun vadeli ve stratejik planlamalar geliştirmeye uygun bir temel içerisinde sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

4.2.3.2.1.2. Gönüllüyü ücretsiz işgücü görmeme

Gönüllülüğün sürdürülebilmesi açısından gönüllü çalışmanın sınırlarını bilerek faaliyetlerin sürdürülmesi gerekmektedir. Eğer gönüllüyü tamamen bir ücretsiz işgücü olarak görüp, STK içerisinde herhangi bir işin ona verilmesi demek gönüllülük ile ücretli çalışan arasındaki sınırların ortadan kaybolması olarak görülebilir. Bu bağlamda UK1 ve UK15 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekicidir.

"İletişimin güçlenmesi gerekiyor. Gönüllü diye her işi yüklememek gerekiyor. Eskiden böyle bir anlayış vardı. O an ne ihtiyaç varsa her işi ona yaptırmaya çalışıyorlardı. Bunun bir sistematigi olması lazım. Verilecek işlerin ve verilmeyecek işlerin birbirinden ayrılması lazım." UK1

"Bence gönüllülüğün en negatif şeyi, gönüllülüğün bir işgücü olarak görülmesidir. Gönüllülük ücretsiz bir iş gücü değildir. Gönüllü bir stajyer değildir. Bir kere gönüllü

tamamen toplumsal olarak o meseleye katkı sunmak isteyen kişidir. Gönüllü bunu kendi bireysel olarak da yapabilir. Yani farklı STK'larda da yapabilir ya da kendi STK'sını, kendi platformunu kurabilir veya bir kurumun misyonunu beğenip bende buna katılmak istiyorum deyip gider ve orada çalışır, dahil olur." UK15

Genel olarak bakıldığında, gönüllülerin ücretsiz işgücü olarak görülmesi ve her işin onlara yüklenmesi gönüllünün motivasyonunun düşmesine ve vazgeçmesine neden olabilmektedir. Bu gönüllülüğün sürdürülebilmesinde büyük bir problem yaratmaktadır. Katılımcıların ifadeleri de bu görüşü destekler niteliktedir.

4.2.3.2.2. Gönüllüyü Motive Etmek

Gönüllülerin kurum ve kuruluşlar tarafından, yöneticiler tarafından motive edilmesi onların gönüllülüklerini devam ettirebilmeleri, sürdürebilmeleri açısından önemlidir (Clary ve Snyder, 1999; Hiatt ve diğ., 2000; Anzalone, 2020). Gönüllülerin motive olması doğal olarak onların bu alana yönelik bakış açıları, tatminleri ve bağlılıklarını arttırabilir. Böylelikle de gönüllülük bağları güçlenerek sürdürülebilirlik anlamında güç kazanabilirler. Gönüllüyü motive etmeye yönelik dışsal bir motivasyon olarak da nitelendirebileceğimiz bu anlayış içerisinde görüşmeler sonucunda 4 farklı alt başlık kendi içerisinde kategorize edilmiştir.

4.2.3.2.2.1. Gönüllünün temel ihtiyaçlarının karşılanması

Gönüllülerin temel ihtiyaçlarının karşılanması gönüllülüğün sürdürülebilmesi açısından önemli bir unsurdur. Bu ihtiyaçların karşılanması doğal olarak gönüllünün de motivasyonunu doğrudan etkileyebilmektedir. Gönüllülük alanının kapsam ve genişliği düşünüldüğünde temel ihtiyaçlar gönüllülük faaliyetlerinin gerçekleştirildiği alanlara göre farklılaşabilmektedir. Belki sağlık alanında gönüllülük yapan biri için güvenlik, korunma ya da iletişim en temel ihtiyaç olabilmektedir (Howard, 1999). Ancak bu çalışma kapsamının çocuk refahı alanı üzerinden yürütülüp görüşmelerinde bu alanda gönüllülük yapan kişiler olduğunu düşünüldüğünde, temel birkaç ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Özellikle çalışma kapsamında gönüllülük yapan kişilerin kendilerinin veya buldukları faaliyet alanlarındaki diğer kişilerin öğrenci olması, çalışmıyor olması gibi faktörler bu temel ihtiyaçların oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu ihtiyaçlara dair GK3 ve GK22 kodlu katılımcılar en temel örnekler üzerinden bu ihtiyaçları ifade etmişlerdir.

"Belki bir noktada da bilmiyorum para verilmesi ne kadar şey ama eğer sizin istediğiniz gönüllülük kişilere maddi bir yükümlülük getiriyorsa, yani ister istemez o kişiden bir maddi bir şeylerin çıkmasını gerektiren bir gönüllülük tarzınız varsa o zaman kişileri desteklemek için yol parası, yemek parası falan olarak bir destek verilebilir. Bu çok önemli çünkü siz zaten derneğe gidiyorsunuz zaman, yol parası falan birde üstüne orada yemek parası harcarsınız ki zaten öğrenci olarak gelen geniş bir kitle var sıkıntı olabilir. Bu noktada öğrenci hani her gün oraya gelip de dışarıdan yemek için 20 lira harçayamaz, dernekte her gün onlara yemek çıkaramaz. Dolayısıyla, bu tarz bir şeyin olması da aslında olumlu bir şey. Olumlu bir dönüş sağlıyor." GK3

"Hiçbir zaman çok zorluk çekmedim ama şöyle bir sıkıntısı var, yani aslında maddi olarak beklemiyorsun ama ister istemez hayatın getirdiği birkaç şey var. En basitinden yemek, yol gibi bunların gerektirdiği zorluklar var ve bunları karşılayamayacak durumda olan tanıdıklarım var." GK22

Sonuç olarak ifadelerden de anlaşılacağı üzere, kişilerin temel düzeyde gıda ve yol parası gibi iki temel kalemin/ihtiyacının karşılanması önemle vurgulanmıştır. Bu noktada STK'larda yoğun şekilde öğrencilerin olma durumu ve çalışmama durumu ayrıca dikkat edilmesi gereken hususlardır. Dolayısıyla ilgili ihtiyaçlara yönelik yapılacak düzenlemeler ile gönüllülüğün sürdürülebilirliğine ilişkin önemli katkılar sağlanacaktır.

4.2.3.2.2.2. Birlikte olma ve etkinlikler

Gönüllülerin birlikte yaptıkları sosyal ve kültürel aktiviteler onların enerjilerine, gönüllülüğe olan bağlılığına etki edebilmektedir (Haski-Leventhal ve diğ., 2008). Gönüllülere yönelik aktiviteler çeşitli birçok faaliyeti içermektedir. Bu faaliyetler gönüllülerin bu alana olan bağlılığına ve sürdürülebilirliklerine olumlu etki yaratabilmektedir. Bu bağlamda UK1 ve UK10 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekici örnekler olarak ifade edilebilir.

Buradaki çoğu insan genç olduğu için eğlencede gerekiyor. Biz mesela arada sinema gecesi yapardık, altıda başlardı sonra biterdi ve filmi yorumlardık. Ayda ya da iki ayda bir eğitimler düzenleyerek gönüllülerin kişisel gelişimlerine katkı sunmaya çalışırdık. Bu yüzden aslında gönüllüler bağlanmıştı. Hem gelip bir sorumluluk üstleniyorlar hem de arkadaş ediniyorlar, eğleniyorlar, eğitim alıyorlar." UK1

"Motivasyon kaynakları olarak şunları söyleyebilirim, gönüllü etkinlikleri yapmak diyebilirim. İşte dışarı çıkmak, beraber vakit geçirmek, partiler yapmak olabilir. Ben mesela kendim gönüllüyken en çok sevdiğim şey karaoke partileriydi ve beni çok mutlu ediyordu. Ayrıca işte beraber buluşup bowlinge gitmek, oynamak beni çok motive ediyordu. Bunların dışında işte sinemaya gitmek ve böyle şeyler yapmak çok motive edebiliyor. Birde böyle yaş günlerini unutmamak onların değerli olduğunu

hissetmesi açısından önemli bence ve ufak hediyeler almak da o noktada önemli."
UK10

Genel anlamda birçok sosyal ve kültürel faaliyet, gönüllülerin kendi arasında da bir bağ kurabilmelerine, enerji kazanabilmelerine ve bu sayede de gönüllülük alanında sürdürülebilirliğin gelişebilmesine olanak tanıyacaktır.

4.2.3.2.2.3. Değer verme ve takdir etme

Gönüllülere değer vermek ve onları önemsemek, takdir etmek onların kendi motivasyonlarını da arttırabilen bir unsurdur. Böylelikle gönüllülerin çalışmaları daha da zenginleşip güçlenebilir (Perlmutter ve Cnaan, 1994; Tunstall ve Malin, 2012). Bununla birlikte bu değer ve takdir, gönüllülerin bu alana olan bağlılığına etkileyebilir ve böylece gönüllülerin bu alanda ki sürdürülebilirliği de etkilenebilir. Bu bağlamda yapılan görüşmeler neticesinde öncelikle gönüllülerin gerçekleştirdikleri faaliyetler, yerine getirdikleri görevler karşılığında bir teşekkür sözcüğü bile duymadığına ilişkin ifadeler dikkat çekicidir. Buna yönelik UK1 kodlu katılımcıların görüşleri önemli bir örnek olarak gösterilebilir.

"Bence bir işi gönüllü olarak yapılıyor diye göz ardı etmeyip insanlara yine de bir teşekkür edilmeli. Onlara özel bir teşekkürü hak ediyorlar. Çalışanlara nasıl bir geri bildirim veriliyorsa gönüllülere de yapılması gerekiyor diye düşünüyorum. Yönetim kurulunun bence teşekkür etmesi gerekiyor. Bu bence çok önemli. Gönüllünün de bağlılık kurmasına imkan tanıyor. Ayrıca bir nezaket kuralıdır." UK1

Ayrıca gönüllülerin de değer gördüğünü hissetmeleri açısından ve onların da önemli olduğu göstermek için hallerini hatırlarını sormak temel bir husustur. Onların düşüncelerini, iyilik hallerini öğrenmek aynı zamanda onları bu alanda görünür yapmaktadır. Yani kısaca bir topluluğun üyesi yapmaktadır. Bu da onların bu alana olan motivasyonlarını, devamlılıklarını etkileyebilmektedir. Bu kapsamda UK10 ve UK22 kodlu katılımcıların görüşleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Bunların dışında bir şey daha var ki çok önemli bir şey bence, gördüğüm ve yaptığım bütün eğitimler kapsamında söylemek istiyorum, gönüllüye "Nasılsın?" sorusunu sormak çok çok önemli. Doğrudan arayıp "nasılsın, nasıl gidiyor işler? İyi misin? Bir eksik var mı? Bir ihtiyacın var mı? Proje için bir ihtiyacın var mı? Yoksa teşekkür ediyorum." gerçekten çok önemli. Çünkü gerçekten gönlünden bir şeyler yapmak ve gönlünden vermek var." UK10

"Gönüllü olduklarına dair onları motive etmeniz gerekiyor. Tekrar bir motivasyon. Bu motivasyonun ekonomik bir karşılığı yok. Burada yapacağımız "sizi görüyoruz. İyi ki varsınız." demek ve onların görünür olduğunu hissettirmek. Bu bazen bu bir yelek, bazen işte tek renkteki yelekler. Görünür olmayı istiyorlar. Bazen işte ne bileyim onlara düzenlenmiş bir kahvaltı. Bu kadar basit. Çok basit şeylerle hani biz bazen bir yönetici olmadığında sırtından ona mesaj veririz çünkü oturuş ve postürle ilgilidir, işte sırtlarından sıvazlamak önemli. Süreklilik olmadığı için gönüllülükte süreklilik, motivasyonuna bağlantılı bir şeydir. Gönüllüyü motive ederseniz süreklilik kazanırsunuz ve yaptığınız eylemin bir yönü olmalı." UK22

Sonuç olarak gönüllüye değer vermek ve onu yaptığı faaliyetlerden dolayı takdir etmek onları mutlu ve gururlu hissetmelerine olanak tanımaktadır. Bu süreç aynı zamanda bu alana olan bağlarını güçlendirmekte ve onları motive etmektedir.

4.2.3.2.2.4. Aidiyet kazandırmak

Gönüllülerin sürdürülebilirliğine dair motive etme konusunda bir diğer öge ise, gönüllülerin içerisinde buldukları kuruluşlara aidiyet kazanmasına ilişkindir (Black ve DiNitto, 1995; Tomlinson, 2010). Gönüllünün kurum, kuruluşa yönelik aidiyet kazanması sadakatini, motivasyonunu etkilemekte ve gerçekleştirilen görev ya da faaliyetlerde diğer çalışanlara göre daha yüksek performans ve inanç göstermesini sağlamaktadır (Filstad ve diğ., 2019). Dolayısıyla gönüllülerin aidiyet kazanmaları açısından kurum ve kuruluşlara önemli bir çaba düşmektedir. Bu bağlamda aidiyete yönelik GK7 kodlu katılımcının, "*Ama dediğim gibi hani gönüllülüğün bence sürdürülebilmesi için aslında en gerekli şey bağ. O bağın çok güçlü kurulması gerekiyor. Dolayısıyla STK'ların bu konuda çalışması gerektiğini düşünüyorum.*" ifadesi aidiyetin gönüllülüğün sürdürülebilirliği açısından önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca UK8 ve GK8 kodlu katılımcıların da ortaya koydukları görüşleri oldukça dikkat çekicidir.

"Burada bir süreklilik gerekiyor. Buradaki problem gönüllülerin bu sürekliliği sağlayacak motivasyona sahip olmaması olabilir. Bunu da kendileri süreçte fark edebiliyorlar. Orada tabi ki motivasyonun da sürdürülebilmesi çok kıymetli. Hem iç motivasyonun hem de hani kurumun da kendine aidiyet sağlamasının, alt başlıklar var tabi ki ama bence en büyük problem sürekliliğin sağlanması. Süreklilik sağlanmadığında orada aslında verilen tüm emeklerde, tamamı olmasa da hani bir sonuca, daha iyi bir sonuca ulaşma potansiyelini kaybetmiş oluyor. Öyle söyleyebilirim. Devamlılık yani problem." UK8

"Aidiyet duygusu derim. Ben şu an da vakıfa çok büyük bir aidiyet duygusuyla yaklaşıyorum. Orası benim ikinci evim oldu. Yani oraya gittiğimde çok mutluyum, çok huzurluyum. İçeri girdiğim an büyük bir enerji ile karşılaşır, işte gönüllü odasına

gidene kadar 5- 6 kişiye sarıldığımı biliyorum ve o sarılmanın iyileştirici etkisi zaten muhteşem bir şey." GK8

Son tahlilde, gönüllülerin kuruluşlar içerisinde aidiyet kazanmaları bir motivasyon kaynağı olabilmektedir. Bu motivasyon kaynağı da onların bu alana yönelik sürdürülebilirliklerini etkileyebilmektedir. Katılımcıların ortaya koydukları görüşlerde bunu destekler niteliktedir.

4.2.3.2.3. STK'ların ve Yöneticilerin Doğru Tutumları

Gönüllülük alanı içerisinde iletişim önemli bir konudur. Yöneticilerin gönüllülerle kuracağı doğru bir iletişim onları pozitif anlamda etkileyebilir ve motive edebilir (Chan ve diğ., 2014; Cao ve diğ., 2016; Loosemore ve Bridgeman, 2017). Özellikle yöneticilerin gönüllülerle doğru bir iletişim kurması gönüllülerin bu alana bağlılığını etkileyerek motive bir şekilde bu alanda sürdürülebilirlikleri artırabilir. Buna yönelik GK3 ve GK12 kodlu katılımcıların ifadeleri doğru bir iletişim sonucu gönüllülerin bu alana yönelik bakış açıları ve bağlılığındaki değişime de güzel bir örnektir.

"Oradaki yöneticilerin sıcak, içten ve motive edici şekilde yaklaşmaları, hem gönüllülük alanında hem de aslında mesleki kariyerim alanında beni tamamen etkiledi diyebilirim. O yüzden vakıftaki bana süpervize veren arkadaşımıza hep bir minnet duymuşumdur. Çünkü benim bakış açımı çok değiştirdi. Biz lisansta hep kamuya yönelik eğitim aldık. Yani hedefimiz atanıp kamuda işe başlamak. Ben hiç yüksek lisans bile düşünmedim. Benim o zamandan bir dil puanım vardı ama hiç hedefimde yüksek lisans yoktu. Hani şey diyordum, ben işte kamuda girerim, kamuda bir bakanlıkta yükselirim falan diye düşünüyordum" GK3

"Gönüllülük bu anlamda baktığımızda pozitif öğelerle dolu bir süreç. Yeter ki gönüllü olduğunuz kurum da size aynı noktada yaklaşsın. Yani onlar da pek çok detaya dikkat ettiklerinde, sizin iyi hissetmenizi sağladıklarında aslında o kadar güzel oluyor ki süreç ama daha önce söylediğim gibi kullanıldığımızı, sömürüldüğünüzü hissettiğinizde zaten gönüllüler bir süre sonra bu süreci bitirirler diye tahmin ediyorum. Yani sonuçta gönüllülük esasına göre olduğu için nasıl ki gönüllü bir şekilde başlıyorsan, gönüllü bir şekilde de bitirirsin." GK12

Ayrıca görüşmeler kapsamında özellikle UK5 kodlu katılımcı tarafından geniş bağlamda belirtilen belirli iletişim ve yaklaşım yöntemleri de artı bir değer olarak görülmektedir.

"Yönetici olarak kurallarımız var, sınırlarımız var çünkü büyük bir kurumdasınız. Kurumsal bir yapı var. Siz arada bir köprüsünüz. Gelen istek ve talepleri gönüllüye aktarmak, gönüllüden gelen talepleri ise hizmete dönüştürmeyi ön planda düşünmeliyiz. Gönüllülere yönelik vermemiz gereken şeyler güler yüz, aidiyet

duygusu, kabul edilmek, alkışlanmak, onure edilmek gibi şeyler olduğunu fark edip, bütün bunları zaman içinde bu saydığım bütün özellikleri üst üste koydum." UK5

Sonuç olarak gönüllülerle kurulacak doğru iletişim onların gönüllülük alanına yönelik daha çok motive edebilmekte ve devamlılıklarını sağlayabilmektedir.

4.2.3.2.4. STK'larda Gönüllülük Eğitimi

Gönüllülere yönelik eğitimler, gönüllülerin gönüllü faaliyetler içerisinde ortaya koyacakları iletişim becerileri, etik değerler, takım çalışması becerileri ve çeşitli birçok bilgi ve becerilerine ilişkin birikimlerini artırabilmektedir (Chaskin ve diğ., 2001; Evans, 2011; Cooley ve diğ., 2019). Bu gelişim onların aynı zamanda uygulama sürecinde daha az zorluk çekmelerine ve doğru kararlar alarak uygulamayı sürdürebilmelerine imkân tanımaktadır. Gönüllülük eğitimi, kendi içerisinde sistem gerektiren bir süreçtir. Gönüllü sayılarının çok olduğu STK'lar veya diğer kuruluşlarda bu sürecin aynı zamanda doğru bir gönüllülük yönetim sistemi ile yürütülmesi gerekmektedir. Çalışma kapsamında gönüllülük eğitime dair UK6 ve GK7 kodlu katılımcıların ifadeleri bu alanda eğitimin önemi ve içeriğine dair temel örnekler oluşturmaktadır.

"Bizim temel gönüllü eğitimi diye bir eğitimimiz var. Gönüllüler ilk geldiğinde biz onları böyle anlatıyoruz ve bu temel gönüllü eğitimini aldırıyoruz. Bu eğitimde işte vakfın amaçlarını, misyonu nedir, amacı nedir, nerelerdeyiz, neler yapıyoruz, nasıl çalışıyoruz anlatıyoruz. Bu bir gün süren bir eğitim, interaktif bir eğitim. Bu eğitimi tamamladıktan sonra 'hala bizimle çalışmaya var mısınız? Gönüllü olmak istiyor musunuz?' diyoruz. Kabul ederse arkadaşlarımız ardından diğer eğitimlerimiz geliyor. Etkinlik eğitimlerine katılıyorlar. İşte yapacağı etkinliğin 2, 3 ya da 1 gün eğitimleri var. Çocukla nasıl buluşacak? Ne kadar mesafede olacak? Çocuğa nasıl eğitim verecek? Çocuğa hangi dili kullanacak? Bunları anlattığımız eğitimlerimiz var. Yani yaklaşık 2, 3 günlük bir eğitimden sonra gönüllü çocukla buluşabiliyor. Ben geldim gönüllü olacağım olmuyor." UK6

"Sürdürülebilirlik için TEGV elbette ki benim açımdan çok önemli. Dediğim gibi eğitimleriyle beslemesi, gönüllülerle bağ kurmak adına yaptığı etkinliklerin fazlalığı benim açımdan sürdürülebilirliği artırıyor." GK7

Ayrıca gönüllülük alanı içerisinde gönüllülere eğitim vermeyen ya da sadece kağıt üzerinden eğitimler gösteren kuruluşlar da bulunabilmektedir. Toplumsal bir fayda yaratma amacı güden kurum ve kuruluşların eğitim sürecinden kaçınması hem gönüllülerin hem de çalışılan hedef kitlenin zarar görmesine neden olabilir. Genel olarak

baktığımızda ise, gönüllülük alanı zarar görebilmektedir. Buna yönelik GK14 ve GK22 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Herhangi bir eğitim almadım. Şöyle daha doğrusu diğer gönüllülere gönüllü birim koordinatörünün belirli saatlerde eğitim verdiğini biliyorum." GK14

"Hayır almadım. Aslında vakıfta veriliyor. O da ailelere nasıl davranacağına dair bir eğitim ama ne kadar eğitim denebilir bilemedim. Aslında bir şekilde anlatıyorlar." GK22

Gönüllülükte eğitimin gereksinim olup olmadığı da araştırma kapsamında katılımcılarla tartışılmıştır. Bu noktada katılımcıların çoğu, ilk olarak çalışılan gruba zarar verecek davranışlardan kaçınabilmek adına eğitimin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Öte yandan belirli standartların oluşturulması, etik kaygıların ortadan kaldırılması, kişisel gelişim, doğru iletişim gibi birçok sürecin sağlanabilmesinin ancak eğitim ile gerçekleştirileceğine dikkat çekilmiştir. Bu kapsamda en temel olarak GK1, GK2 ve GK11 kodlu katılımcıların görüşleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Bu kelimeleri söylememesi gerektiğini, fotoğrafların paylaşılması gerektiğini, hak temelli yaklaşım nedir gibi temel bazı şeyleri anlatmamız gerekiyor. O da bunları bilmediği için öğrenip ona göre davranması gerekir." GK1

"İkinci noktada da özellikle böyle insana direkt dokunan çalışmalar yapan kişiler ki gözlemlerim sonucu hoşuma gitmeyen topluluklar da var bu gruplar eğitim almalıdır. Çünkü giderek hassas gruplar giderek artıyor. Ben eğer ki bir çocukla çalışsam çocuğun özellikleri neler, ben ne söylemeliyim veya ne söylememeliyim konusunu bilmem gerekiyor. Çünkü herkes iyilik yapmak için bir yere gider. Gidiyorum çocuklara zamanımı vereyim ya da ben göçmenlere yardım etmek istiyorum diye acıma duygusuyla iyiliğe gitmek isteyen olabilir. Ama bunun doğru olmadığı ve bu süreçte hak temelli yaklaşımın öne çıkması gerektiği göz ardı edilmemeli. Bu kişi bunu bilmiyorsa dahi bunu yavaş yavaş işleyip, direkt gönüllülüğe almayıp eğitim sürecinde bunu katabilirsene bu kişi de yapabilir miyim yapamaz mıyım noktasına baştan karar verir diye düşünüyorum." GK2

Gerekli bence, çünkü orada eğitimde vakıfla ilgili de bilgi alıyorsunuz. İşte çocuklarla nasıl diyalog kuracağınızdan, sorunları nasıl çözebileceğinizden, diğer arkadaşlarla sorun olduğunda işte yine nasıl çözebileceğinize kadar hemen hemen her şey hakkında bilgi alıyorsunuz. Mutlaka eğitimin alınması gerekli." GK11

Genel olarak baktığımızda gönüllülere yönelik eğitim gönüllülük alanının daha hızlı ve etkin gelişebilmesi açısından büyük önem ifade etmektedir. Bu eğitimleri alamayan gönüllülerin zorluklar karşısında yanlış yapma ve nihai olarak gönüllülük faaliyetlerine katılmadan vazgeçme durumları ortaya çıkabilir. Bu uzaklaşma kendisi ile sosyal

çevresindeki gönüllü olmaya niyetli diğer kişileri de etkileyebilir. Bu anlamda, York (2017), yapılandırılmış ve doğru eğitimlerin gönüllülüğün sürdürülebilirliğine doğrudan etki yapabilecek güçte olduğunu dile getirmiştir.

4.2.3.2.5. Gönüllülerin Sürdürülebilirliğe Yönelik Kişisel Motivasyonlar

Gönüllülüğün sürdürülebilirliğinde, gönüllülerin motivasyonları önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Devereux, 2008; Georgeou, 2012; Farooq ve diğ., 2020). Bu çalışma kapsamında, gönüllülerin gönüllü faaliyetleri katılımı ve sürekliliği sağlamalarındaki motivasyon unsurları kendi içerisinde kategorize edilmiştir. Bu motivasyonların ortaya koyulması, gönüllülüğün sürdürülebilirliği açısından kurum ve kuruluşların gerçekleştirecekleri plan, strateji ve yapılarını etkin ve verimli bir şekilde ortaya koyabilmelerine olanak sağlaması açısından da göz ardı edilmemelidir. Ayrıca gönüllüleri anlayabilmek açısından da dikkat çekici bilgiler ortaya koymaktadır.

4.2.3.2.5.1. Özsaygı

Gönüllülerin gönüllülüğü sürdürebilmelerinde öne çıkan motivasyon kaynaklarından biri özsaygı olarak tespit edilmiştir. Özellikle gönüllülüğün öz saygı üzerindeki etkilerine dair, gönüllülüğün kendine değer verme ve kendine güven duyguları gibi benzer şekilde öz saygı kavramına, duygusunun da gelişiminde bir etkisi bulunmaktadır (Penny, 2013). Dolayısıyla gönüllü faaliyetlerine katılım gönüllünün öz saygısının gelişimine katkıda bulunmakta; katılımdan vazgeçmesi kişinin yaşamında olumsuzluk yaratabilmektedir. Buna yönelik GK13 ve GK17 kodlu katılımcının ifadesi bu anlamda dikkat çekicidir.

"Eğer gönüllülüğü bırakırsam ve vazgeçersem kendim ile çelişeceğimi düşünüyorum. Bundan motive olup gönüllülüğe devam ediyorum. Kendimle çelişme konusunda eğer kendimle çelişme durumum ortaya çıkarsa kendime saygı duymadığımı düşünürüm. Yani kendi düşüncelerime bu anlamda hep saygı duyuyorum ve bunun arkasından elimden geldiğince devam ediyorum." GK13

"Gönüllülük benim için çok önemlidir. Gönüllülük demek benim için kendime duyduğum saygı demektir. Dolayısıyla çabalarımın asla vazgeçmem." GK17

Genel olarak baktığımızda, özsaygı duygusu bireylerin gönüllülüğü sürdürebilmelerinde temel bir kişisel motivasyondur. Katılımcıların görüşleri de bunu gösterir niteliktedir.

4.2.3.2.5.2. Mutlu olmak

Gönüllü olmak, gönüllü faaliyetlere katılmak insanları mutlu edebilmektedir (Thoits ve Hewitt, 2001; Meier ve Stutzer, 2008). İnsanların mutlu olması gönüllülük faaliyetlerine devam etmelerinde ise, ön plana çıkan bir motivasyon kaynağı olabilmektedir. Buna yönelik GK6 ve GK10 kodlu katılımcıların görüşleri temel örnekler olarak ifade edilebilir.

"Yaptığım iş beni mutlu ediyor. Yani diyorum ki "ya bugünde işte bir çocuğu, bir kişiyi mutlu edebildim" diyorum. Bu büyük keyif. O yüzden benim için biraz daha sürdürülebilir olduğunu düşünüyorum. Çok güzel." GK6

"Bağlılığımı sağlayan en önemli şey bu işi çok seviyor olmam. Yani insanlara karşılıksız olarak bir şeyler anlatmayı, bir şeyler vermeyi seviyorum. Tema Vakfı'nın kurucusu Hayrettin Karaca'nın ki Ocak, Şubat ayı gibi kaybettik, onun bir sözü vardı. 'Olanın olmayana, bilenin bilmeye borcu vardır bu dünyada' derdi. Bende bilgi varsa, bunu anlatabilme, size verebilme imkanın varsa onu vermek zorundayım diye düşünüyorum. Ayrıca gönüllü olarak eğitimine katkı verdiğim çocukların ileride gönüllü olması ve benim de bunları görmem onlarla konuşmam artık bir motive ediyor." GK10

Genel olarak gönüllülerin bu alan içerisinde sürdürülebilir bir şekilde gönüllülük faaliyetlerine devam etmelerinde mutlu olma motivasyonları önemli bir etken olabilmektedir.

4.2.3.2.5.3. Süreklilik hissiyatı

Gönüllü faaliyetlerine katılımı ile gönüllülük doyumunu yaşıyan bireylerin gönüllülük alanına yönelik sürdürülebilirliklerinin daha rahat olacağı tahmin edilmektedir (Marx, 1999). Bu çalışma kapsamında da özellikle alanda belirli bir süre faaliyet göstermiş ve bu alandan büyük doyum hissetmiş katılımcıların görüşleri gönüllülüğe devam etme açısından önemli vurgular barındırmaktadır. Buna yönelik GK2 ve GK7 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Kafama yerleşmiş, istemesem de devam ederim. Yapmayınca eksik hissediyorum. Mesela uzun süredir bir derneğin etkinliğine katılmadığım zaman hemen katılmam gerekiyor diye hissediyorum. Mesleki kimlikten de olabilir, artık o kadar alışmışım ki 4-5 yıldır bu sürecin içerisindeyim. Yapmazsam eğer kendimi kötü hissediyorum. Okuduğum bölümden uzak kalmışım gibi hissediyorum o zaman." GK2

"Ama hakikaten bu gönüllülük öyle bir şey ki yani "içinize bir kere o mikrop kaçtı mı" derler ya sanatçılar filan. Hani gönüllülükte de öyle bir şey var. İçinize bir

mikrop kaçınca tamamdır. ‘Hadi çocuklara dokundum acaba başkaları ne yapıyorlar, ne ediyorlar’ demeye başlıyorsunuz.” GK7

Genel olarak bu alan içerisindeki uzun süreli devam eden katılımcı ile birlikte yaşanan süreklilik hissiyatı bireyin gönüllülüğü sürdürebilmesi açısından bir motivasyon kaynağı olmaktadır.

4.2.3.2.5.4. İşe yaramak, fayda sağlamak

Gönüllü olma sürecinde olduğu gibi gönüllülüğün sürdürülebilme açısından da işe yaramak, faydalı olmak bir motivasyon kaynağı olarak görülebilmektedir. Bireylerin elde ettiği doyum onları etkileyebilmektedir. Buna yönelik GK9 ve GK17 kodlu katılımcıların görüşleri önemli örnekler olarak gösterilebilir.

"Aslında o hazzı bir kere aldıktan sonra bir insanın hayatına ufacık bir yerden dokunduktan sonra daha çok insana dokunabilirim diye düşünüyor insan. Hani böyle şey gibi değil, bir toz tanesiyim ben bu dünyada evet ama ben farklı toz tanelerini toplayıp bir araya gelerek farklı şeyler yapabilirim. Daha büyük bir grup oluşturabilirim, birilerini etkileyebilirim gibi geliyor. Onlara dokunduğça ben iyi oluyorum, ben iyi oldukça onlar iyi oluyor gibi geliyor ve öyle hissettiriyor. Bu yüzden aslında hissettirdiklerinden dolayı devam ediyor diyebilirim." GK9

"Öncelikle çok büyük keyif alıyorum. Gerçekten çok büyük keyif alıyorum. Bir şeye faydamın dokunduğunu bilmek, dünyaya böyle iyi bir şey bırakabilmek ya da dünyada iyi bir şey yapmış olmak hissi bile benim için yeterli." GK17

Genel olarak baktığımızda, görüşmeler kapsamında fayda sağlamak, işe yaramak bireylerin gönüllülüğe devam edebilmelerinde bir motivasyon kaynağı olarak görüldüğü anlaşılmıştır.

4.2.3.2.6. Uzmanların Alana Bağlılığı ve Görevlerini Sürdürülebilirliği

Uzman ve karar vericilerle yapılan derinlemesine görüşmeler sonucu, onların da gönüllülük alanındaki faaliyetlere katılımın altında yatan motivasyon kaynakları ele alınmıştır. Bu motivasyon kaynaklarının öğrenilmesinin temel amacı, profesyonel anlamda da sürdürülebilirlik için hangi etkenlerin göz önünde bulundurulması gerekliliğidir. Bu alanda sürdürülebilirliğe yönelik ortaya koyulan motivasyon kaynakları içerisinde ilk olarak, faaliyetlerin gerçekleştirildiği gönüllülük alanı, kişilerin dinamik kişilik yapısı, manevi motivasyonlar ve kişilerin kendilerini gerçekleştirme arzuları motivasyon kaynakları olarak görülebilir. Bu görüşmeler kapsamında ise, temelde iki

görüşün özellikle vurgulanması yönelik gereklilik hissedilmiştir. Bunlardan ilki; işe yaramak ve fayda sağlamak olarak başlıklandırılırken; ikincisi etkilerin ve faydaların görünürlüğü olarak başlıklandırılmıştır.

4.2.3.2.6.1. İşe Yaramak, Fayda Sağlamak

Uzmanların ve karar vericilerin da gönüllülük alanındaki çalışmalarına yönelik önemli motivasyon kaynaklarından biri, gönüllülerde de vurgulandığı gibi işe yaramak ve fayda sağlamaktır. Bu bağlamda kişiler belirli bir tatmin ve doyum sağladıklarını vurgulamaktadır. Buna yönelik UK13, UK15 ve UK16 kodlu katılımcıların ifadeleri oldukça dikkat çekicidir.

"Yani küçük ilmekler atıldığını görüyorsunuz ama o kazak örülüyor mu ya da nasıl örülecek, çocuk onu nasıl giyecek bilmiyorum. Ama en azından iyi bir şey yapmak için bir çabanız, uğraşınız, küçük adımlarınız var. Hani her küçük adım en sonunda büyüyecek büyüyecek bir şey olacak diye umarak bir umutla yaşıyoruz." UK13

"Yani ben şöyle söyleyeyim beni bu alana bağlayan en büyük şey en başta sosyal faydaydı ve benim o faydaya yönelik katımdı. Hakikaten ben bunun büyüsüne kapıldım. Çok romantik gelecek belki bu cevap ama gerçekten ben o gençlerdeki değişimi görünce ben buna aşık oldum." UK15

"Muhtemelen işe yarama duygusu, bir şeyleri değiştirebilme duygusu, 'aaa bu iş öyle o kadar da kolay değilmiş canım. Fedakarlık istiyormuş, çaba istiyormuş, gayret istiyormuş' diyerek bu gerçeklikle duygusal bir alandan gerçek bir alana seni taşıyor." UK16

Genel olarak baktığımızda, kişiler yönetici olarak dahi çalışsalar bir fayda arayışı içerisinde olabilmektedir. Bu arayış gönüllülük alanında uzman ve karar vericiler açısından bir motivasyon kaynağı olarak nitelendirilebilir.

4.2.3.2.6.2. Etkilerin ve Faydaların Görünürlüğü

Gönüllülük alanına ilişkin uzman ve karar vericilerin bu alanda devam etmelerindeki öne çıkan motivasyon kaynaklarından biri, bu alanda ortaya koyulan emek ve çabanın, etkilerinin ve faydalarının görülebilmesi olarak düşünülebilir. Çıktıların görünürlüğü kişilerin bu alana yönelik doyum yaşamalarına olanak tanıyabilir. Bu kapsamda UK12 kodlu katılımcının, "*Kişi yapmak istediğinin karşılığını gördüğü zaman oraya bağlılığı çok daha yükseliyor. Ama yapmak istediği şeyle yapılan şey örtüşmediği zaman sorgulamıyorsa eğer kopuyor. Aslında yeni nesil gençlerde sorgulama çok fazla var. Bu*

da bence değerli bir şey. Olması da gerekiyor. Fakat sorgulayıp o sorguladığının karşılığında istediği şeyleri alamadığında da bırakıp gitmesi de çok kolay." düşünceleri sürdürülebilirlik anlamındaki motivasyonlara dair bir görüş içermektedir. Öte yandan ilgili bağlama yönelik UK3, UK7 ve UK8 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Yani bir kere gönüllülük aracılığı ile yaptığımız faaliyetlerin geri dönüşleri çok güzel şeyler oluyor. Yani mesela okullara gidiyoruz, eğitimler veriyoruz. Öğretmenlere, ve çocuklara ulaşan insanlara uzman eğitimleri verdiğimiz de onların bundan çok faydalandığını görüyoruz. Ayrıca bize yönlendirilen çocuklarla ilgili bir şeyler yapabilmek, STK'lar aracılığıyla o sorunları daha hızlı çözebilmek ya da yaptığımız faaliyetlerin görünür olması ve bir işe yaradığını görmek aslında çok keyifli." UK3

"Hangi konuda çalışırsak çalışalım yaptığımız işin etkisini çok hızlı görebilmek bana çok iyi geliyor. Bazı işler yapıyorsun evet bu yıllar sonra sonucunu görebiliyorsun ama birçoğunda da yani çok ufak bile olsa hemencecik bir gülümsemede bile olsa etkisini görebiliyorsun. Beni en çok motive eden şey bu herhalde." UK7

"Devamlılık sağlamamı sağlayan şey aslında çocuklar da bizzat etkilerini görebilmem ve aynı zamanda vakfa da aidiyet hissetmem. Çünkü bence çok kıymetli bir iş yapıyor ve ben kariyerimin başında tanıştığım için ve benim adıma iş gibi değil hissediyorum. Tabi ki yoğunlukla yorulduğumuz, iç motivasyonumuzun düştüğü zamanlar muhakkak oluyor. Burada tabi ki yine bu hem kurumun hem de bireyin çalışması gereken bir konu. Ama genel olarak böyle söyleyebilirim. Yani kuruma duyduğum aidiyet, kuruma karşı hissettiğim aidiyet duygusu ve hizmet verdiğim kişilerde de gördüğüm olumlu yöndeki değişimler." UK8

Sonuç olarak bu alandaki faaliyetlerin ya da emeklerin etkilerini, faydalarını görebilmek, o kişilerin bu alana yönelik devam edebilmelerinde, gönüllülüğü sürdürebilmelerinde bir motivasyon kaynağı olarak düşünülebilmektedir.

4.2.3.3. Genel Değerlendirme

"Gönüllülük Sisteminin Geliştirilmesi ve Sürdürülebilirliği" teması iki alt tema üzerinden açıklanmaktadır. Bu alt temalar; '*gönüllülük alanında yaşanan zorluklar ve destek mekanizmaları*' ve '*gönüllülüğün sürdürülebilirliği*' olmak üzere sıralanmıştır.

Gönüllülük alanında yaşanan zorluklar ve korkuları incelediğimizde, bu alanda yaşanan zorluklar dört farklı boyutta ele alınmıştır. Bu boyutlar kişisel düzey, aile ve sosyal çevre düzeyi, kurumsal düzey ve toplumsal düzey olarak kategorize edilmiştir. İlk olarak, çalışma kapsamında kişisel düzeyde ortaya çıkan zorluklar, kişilerin yaşamış

oldukları duygusal bir tükenmişlik, yanlış ve yetersiz davranma korkusu, sorumlulukları yerine getirememe, STK'lara üye olma korkusu ve emek sömürü olarak ortaya koyulmuştur. İkinci olarak ise aile ve sosyal çevre düzeyinde yaşanan zorluklar ifade edilmiştir. Üçüncü olarak kurumsal düzeyde yaşanan zorluklar ve korkular ise gönüllü odaklı kurumsal zorluklar, uzmanların STK'ya bakış açıları, iç ilişkiler, rekabet mobing, gönüllü yönetim sistemlerinde var olan eksiklikler ve sistemsizlik, sektör kaynaklı kurumsal zorluklar, bürokratik ilişkiler ve prosedürler olarak ortaya koyulmuştur. Son olarak toplumsal düzeyde yaşanan zorluklar ve korkular ise kolaycılık anlayışı, gönüllülüğün şehirler üzerinden sınırlı kalması, makro sistemsizlikler ve çatı kuruluş eksikliği, popüler kültür ve yardım gösterme isteği, toplumsal düzeyde umursamama, toplumsal korkular ve STK'lara güvensizlik, STK'ların ve gönüllülüğün toplum tarafından anlaşılabilmesi, örgütlülük kültürü, refah seviyesi olarak ortaya koyulmuştur.

Çalışma kapsamında gönüllülerin yaşadığı zorluklara yönelik katılımcıların başvurdukları *çözüm ve destek mekanizmaları*; kurumsal destek, aile, arkadaş ve diğer çevreler aracılığıyla destek ve son olarak ise gönüllülerin kendi çabalarıyla geliştirdikleri çözüm ve destek olarak ortaya koyulmuştur.

Çalışmanın bu başlığı altında ikinci boyut olarak ele alınan *gönüllülüğün sürdürülebilirliği* boyutu, gönüllülük alanına yönelik önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Gönüllülüğün sürdürülebilirliği kendi içerisinde altı farklı yapı üzerinden ele alınmıştır. Bunlar; gönüllülük sisteminin çerçevesinin belirlenmesi, gönüllüyü motive etmek, STK'ların ve yöneticilerin doğru tutumları, STK'larda gönüllülük eğitimi, gönüllülerin sürdürülebilirliğe yönelik kişisel motivasyonları ve uzmanların alana bağlılığı ve görevlerini sürdürülebilirliği olarak ortaya çıkmıştır.

4.2.4. GÖNÜLLÜLÜKTE PAYDAŞLAR, SORUMLULUKLAR VE ROL DAĞILIMLARI

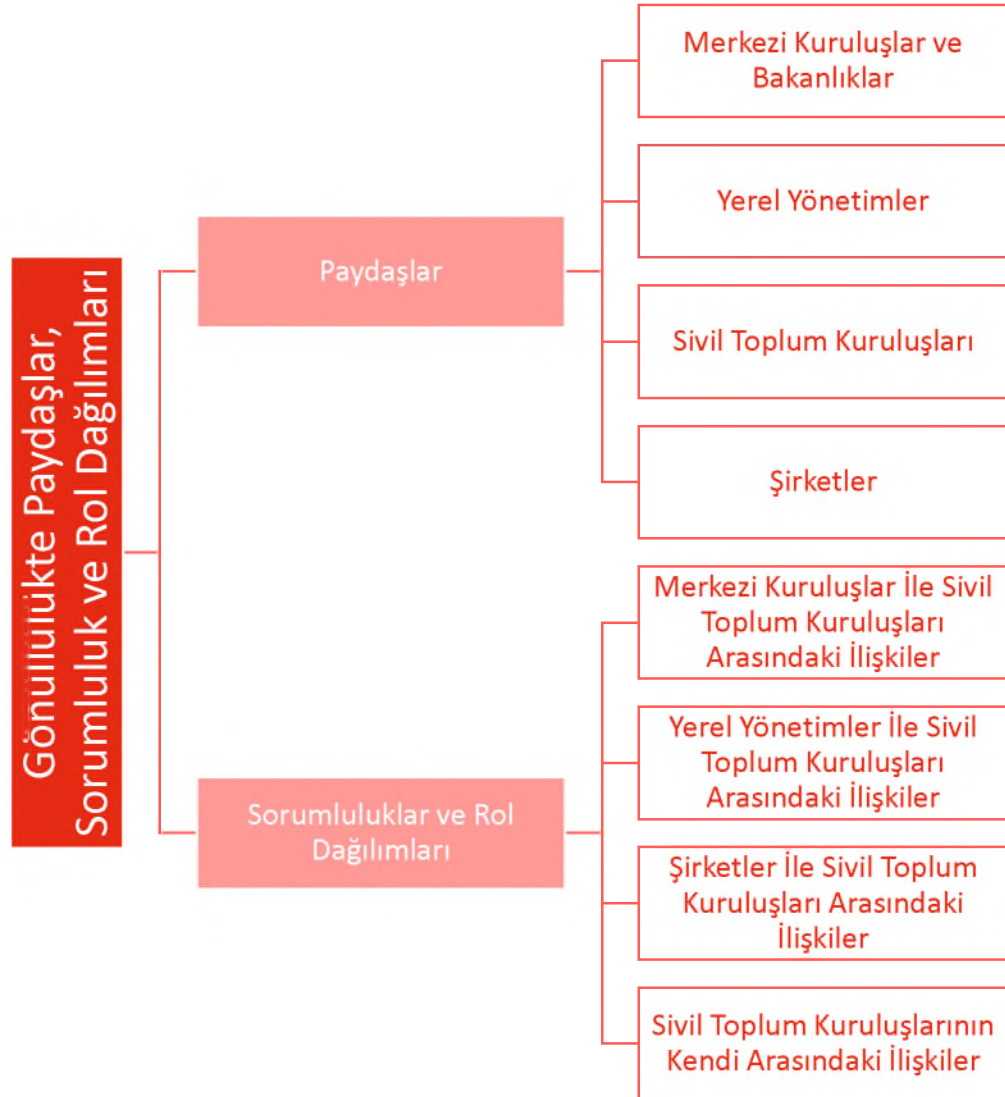
“Gönüllülükte Paydaşlar, Sorumluluklar ve Rol Dağılımları” teması iki alt tema üzerinden açıklanmaktadır. Bu alt temalar; *'paydaşlar'* ve *'sorumluluklar ve rol dağılımları'* olarak sıralanmıştır. Her iki alt temanın da kendi içerisinde alt kategorileri bulunmaktadır. Gönüllülük sistemi içerisinde rol oynayan aktörler ve bu aktörlerin sorumlulukları, ilişkileri konusu kendi içerisinde oldukça geniş bir alanı temsil

etmektedir. Gönüllülükte paydaşlar ile paydaş ve sektör ilişkisine yönelik alanyazında pek çok çalışmaya rastlanılmaktadır (Boehm, 2005; Seitanidi ve Ryan, 2007; Oppenheimer 2008; Holmes 2009; Haski-Leventhal ve diğ. 2010; Evans, 2011; Samuel ve diğ., 2016). Bunun en temel nedeni, STK'ların oluşturduğu örgütsel dünyaya, yani sivil toplum alanına artık üçüncü sektör denmeye başlanması ve bu sektörün neoliberal politikalar çerçevesinde hızla gelişip kamu sektörü ve özel sektör ile kurmuş olduğu ilişkilerin (Evans, 2011) alanyazın içerisinde incelenmeye başlanması olarak gösterilebilir. Dolayısıyla ifade edilen geniş başlığın kendi içerisinde kategorizasyonu da geniş bir yere sahiptir. Alt temalara ilişkin birçok kategori oluşturulmuştur. Bahsedilen tüm kategoriler hem gönüllülerin hem de uzman ve karar vericilerin deneyimleri ve ortaya koydukları görüşleri, düşünceleri ışığında oluşturulmuştur. Ancak tema kapsamında uzman ve karar vericilerin görüşleri daha ağırlıktadır. Bunun en temel nedeni ise, temanın sektörler, kurumlar ve kuruluşlar üzerinden rol ve sorumluluklarının incelenmesi olarak düşünülebilir. Gönüllüler daha çok gönüllülük faaliyetleri ile ilgilenebildiklerinden, tema kapsamında yönetsel rollerinden dolayı daha çok uzman ve karar vericiler ön plana çıkmıştır.

İlgili tema içerisinde ilk olarak, gönüllülük alanındaki paydaşlar ele alınmıştır. Ardından ikinci alt temada paydaşlar arası ilişkiler, rol dağılımları ve sorumluluklar konusu ayrı ve detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu bağlamda özellikle ulusal düzeyde doğru bir gönüllülük sisteminin geliştirilebilmesi için paydaşların ilişkileri, rol ve sorumlulukları nasıl nitelendirdikleri üzerinden bir çerçeve ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Gönüllülüğe dair bu tema üzerinden yapılacak analizler, Türkiye bağlamında gönüllülük sistemi içerisinde yaşanan kurumların ve kuruluşların gönüllülüğe dair anlayışlarının keşfedilebilmesi açısından önemli bilgiler ortaya koymaktadır. Bu bahsedilen sonuçlar daha iyi bir gönüllülük sisteminin oluşturulabilmesi açısından da büyük önem ifade etmektedir.

Şekil 10. Gönüllülükte Paydaşlar, Sorumluluk ve Rol Dağılımları Ana Teması Altında Kümelenen Alt Temalar ve Kategoriler

4.2.4.1. Paydaşlar

Gönüllülük faaliyetlerinde yer alan paydaşlar, sektörel ve kurumsal anlamda geniş bir yapıya işaret etmektedir. Özellikle gönüllülük, sektörel anlamda sadece sivil toplum sektörünün (gönüllülük sektörü) içerisinde var olan bir olgu gibi algılanabilse de, aslında kamu sektörü ve özel sektör ile de yakından ilişkili bir olgudur. Çünkü neoliberal politikalar ile birlikte değişen refah sisteminin bir sonucu olarak; sosyal hizmetlerin ve toplumsal refahın sağlanmasında yalnızca devletin değil; aynı zamanda gönüllü organizasyonlarının (gönüllülük sektörü) ve piyasanın (özel sektör) da etkin olması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Edwards ve Hulme, 1996; Surender, 2004). Bu değişim ile

ortaya çıkan ilişkiler ağı, gönüllülüğe dair vurgulanan sektörler içerisindeki kurum ve kuruluşları birer paydaş haline dönüştürmektedir.

Paydaşları sektörel bağlamda değerlendirdiğimizde, gönüllülük sektörü ile ilişkili olarak kamu sektörünün geçmişten günümüze gelen refahı sağlamadaki etkin rolü, ilk olarak bu sektörün ve bu sektör kapsamındaki kurum ve kuruluşların incelenmesini gerekli kılmıştır. Kamu sektörü içerisinde yer alan merkezi kuruluşlar, bakanlıklar ve yerel yönetimler, gönüllülüğün ülke çapında ortaya çıkması ve sürdürülebilirliği açısından rol oynayabilmektedir (Davis Smith, 2003; Holmes 2009; Oppenheimer 2008).

İkinci olarak incelenecek olan paydaş ise, yerel yönetimler olacaktır. Bu çalışma kapsamında yerel yönetimlere dair belediyeler çalışmaya destek vermiştir. Gönüllülük açısından yerel yönetimler, özellikle sivil toplum kuruluşları ile ilişkili olarak hizmet sunumunda ortaklıkların kurulabileceği paydaşlar olarak görülmektedir (Craig ve diğ., 2000; van der Pennen, 2003).

Üçüncü paydaş ise, gönüllülük sektörü içerisinde yer alan sivil toplum kuruluşlarıdır. Kurumsal düzeyde gönüllülük denilince, insanların aklına gelen ilk yer büyük ihtimalle sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum alanının sosyal kökenleri ve mevcut kapsamı düşünüldüğünde, STK'ların kâr amacı gütmemesi ve bu kuruluşlar üzerinden insanların ortak bir paydada paylaşılan değerlere ve hedeflere odaklanabilmesi, STK'ların gönüllülük açısından merkezi bir konuma gelmesine imkan tanımaktadır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları gönüllülük faaliyetlerinin yürütülebildiği, toplumsal refahın sağlanması amacıyla hareket eden, toplum gelişime yönelik hizmetlerinin sağlanmasında rol oynayan önemli bir paydaştır (Haski-Leventhal ve diğ. 2010; Hewege ve Mitchell, 2013).

Son paydaş ise, özel sektör kapsamında tanımlanan şirketlerdir. Özel şirketlerin gönüllülük alanına yönelik faaliyetleri içerisinde en dikkat çekici çalışmalar, kurumsal sosyal sorumluluk projeleri olarak belirtilmektedir (Campbell, 2007). Ayrıca şirketler üzerinden çalışanların gönüllülük faaliyetlerine teşviki ile şirket özelinde yeni bir anlayışı da ortaya çıkarmaktadır. Bahsedilen bu anlayış gönüllülük aracılığıyla hem çalışanlar hem de toplum için fayda yaratmaktadır (Tschirhart, 2005).

Gönüllülük alanında sayılan paydaşlarla ilişkili olarak her birinin aslında gönüllülük alanının gelişmesinde bir rol aldığı ve bu sektörlerin her birinde gönüllülük hizmetlerinin ilişkisel dahi olsa bir şekilde var olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda GK3 kodlu katılımcının görüşleri temel anlamda önemli bir örnek olarak gösterilebilir.

"Yani bu gönüllülük ya da işte sivil toplum ve gönüllülük meselesinde herkesin bir şeyi olduğunu, yani bir görevi, rolü ve bir katkısının olduğunu düşünüyorum. Bu konularda sadece bir grup bununla ilgilendiği zaman bizim üzerimizden sorumluluk kalkacak diye bir şey olduğunu düşünmüyorum. Toplumdaki bir sorunun üzerine düşündüğümüzde sokaktaki vatandaş da bu konuda sorumluluk sahibidir ki o ister kabul etsin ister kabul etmesin, işte bu ülkede büyük karlar eden şirketler de bu konuda bir sorumluluk sahibidir. Çünkü bu toplumun insanları üzerinden bir gelir elde ediyorsanız, zenginliğinizi bu toplumda çalışan insanlara borçluyunuz o zaman bu toplumdaki sorunların çözümlerine yönelik de bir sorumluluğunuz olmak durumundadır." GK3

Son tahlilde gönüllülük alanı pek çok paydaşı içerisinde barından bir yapıya sahiptir. Her paydaş belirli bir sorumluluğa sahip olabilmektedir. İleriki başlıklarda da ele alınacağı üzere, paydaşları iyi tanımak ve sorumlulukları, rol dağılımlarını iyi anlamak, gönüllülük alanının gelişebilmesine katkılar sağlayacaktır.

4.2.4.1.1. Merkezi Kuruluşlar ve Bakanlıklar

1990'lardan bu yana, birçok Batılı Devlet ve Birleşmiş Milletler gibi küresel kuruluşlar, sosyal refahın sağlanması ve toplumsal dezavantajların ortadan kaldırılması gibi birçok konuda gönüllülüğe artan ilgi ve önemi göstermektedir (Haski-Leventhal ve diğ., 2010; Leigh ve diğ., 2011). Özellikle değişen refah sistemi anlayışı içerisinde hükümetler, sosyal politika hedeflerine ulaşılması adına kar amacı gütmeyen bir sektörün ve bu sektördeki gönüllülerin giderek daha fazla kullanılmasını desteklemiştir (Plowden, 2003; Holmes 2009). Bu bağlamda hükümetler ve kamu kurumları hem doğrudan hem de dolaylı olarak çeşitli eylemler yoluyla gönüllülüğe katılım gerçekleştirmektedirler. Buna yönelik mevzuat geliştirmekten, tutundurma çalışmalarına, fon sağlamaya ve gönüllülüğün gelişmesine yönelik ödüller sunmaya kadar bir dizi çaba içerisinde olabilirler. Hatta devletler gönüllülükten sorumlu bakanlar atama, gönüllülükten anlayan yöneticiler çalıştırma, gönüllülüğü içeren kuruluşlarla düzenlemeler ve işbirliği yapma ve ayrıca gönüllülüğü kolaylaştırmak için çeşitli paydaşlarla anlaşmalar ve sözleşmeler imzalamak gibi birçok faaliyetin içerisinde olabilirler (Haski-Leventhal ve diğ., 2010).

Türkiye özelinde kamu sektörü içerisinde öne çıkan kurum ve kuruluşlara bakıldığında, daha çok merkezi kuruluşlar olarak Bakanlıklar ve ilgili bakanlıklara bağlı il müdürlüklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kurum ve kuruluşlar gönüllülük sektörü ile olan ilişkilerde kamuyu temsilen öne çıkan en temel birimlerdir. İlgili kamu politikalarının merkezi teşkilat anlamında uygulama birimleridir. Çalışma kapsamında bu kurumların gönüllülük alanı için ne kadar önemli olduğunu GK1 kodlu katılımcı açık bir şekilde ifade etmektedir.

"Bu noktada Devlet ile özel sektör büyük önem ortaya koymaktadır. Bunun en temel sebebi de onların sahip oldukları güç bizlere kıyasla çok daha fazladır. Ben gönüllü olarak bir soruna yönelik harekete geçmede kendim gibi birilerini bulup harekete geçmem ve ilgili yerlerle iletişim kurmam zor olabiliyor. Ancak Devlet ve özel sektörü düşündüğümüzde bize kıyasla bir karar aldığı anda büyük bir etki yaratabilir ve daha hızlı çözüm ortaya koyabilir." GK1

Yukarıdaki görüşler doğrultusunda da ifade edilen; Türkiye’de yönetim anlamında merkeziyetçi bir yapının varlığı, tarihsel süreçle gelen aşırı merkezi yönetim anlayışı sektörel anlamda kamu sektörünü çok güçlü bir konuma getirmektedir. Dolayısıyla gönüllülük sektörünün gelişimi ve sorunların çözümü anlamında kamu sektörünün yani hükümetin ve merkezi kuruluşların desteği çok önemlidir.

Merkezi yönetimin desteği olmadan gönüllülük sektörünün gelişimi Türkiye özelinde zor olarak algılanmaktadır. Bu noktada GK14 kodlu katılımcının "*Merkezi yönetim olarak bakanlıkların aslında sivil toplum alanını, gönüllülüğü ya da sivil toplum kuruluşlarını daha fazla desteklemeleri gerektiğini düşünüyorum. Eğer desteklemezse gelişim asla olamaz.*" görüşü Türkiye’de merkezi yönetimin ne kadar güçlü olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda gücün bu kadar merkezileşmesi ve yerelleşmemesi, sivil toplum sektörü anlamında da sıkıntılar yaratabilmektedir. Özellikle yerleşme politikalarının sınırlı düzeyde olması ve bürokratik süreçlerin yoğun olması sivil toplum sektörü açısından uygulamada problemler yaratabilmektedir. Bu kapsamda GK6 ve GK4 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekici bir örnek olarak nitelendirilebilir.

"Bakanlık Türkiye özelinde çok siyasi kalıyor. Şimdi sen Gaziantep'te, Urfa'da işte koruma sistemine yönelik bir müdahaleye ihtiyacın var ve bu müdahale ihtiyacı sadece Urfa, Antep bölgesinde özelinde gerekli. Bu Antep, Urfa bölgesindeki müdahale ihtiyacını burada var olan sivil toplum örgütleriyle işbirliği yaparak burada çözebilir. Ama bunun yetkisi yerel yönetimde değil Bakanlık bünyesinde yer alıyor." GK6

"Türkiye'de biraz daha merkeziyetçi, daha merkezi yapının ön plana çıktığı yerel yönetimlerin geri planda kaldığı bir yapı mevcut. Bu noktada STK ilişkileri merkezi yapı nedeniyle ve bürokrasi içerisinde zorlaşabiliyor." GK4

Sonuç olarak gönüllülük alanında bir paydaş olarak merkezi kuruluşları ve Bakanlıkları düşündüğümüzde, merkezi yapının çok güçlü olması, yerelleşme düzeyinin düşük olması, bürokrasinin yoğun olması ve sivil toplum alanının gelişmesi adına belirli problemler yaratabilmektedir. Merkezi kuruluşların sivil toplum alanı ile olan ilişkileri, güçlü yanları ve zayıf noktalarına ileriki bölümler de detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

4.2.4.1.2. Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler, özellikle sivil toplum kuruluşları ile ilişkili olarak hizmet sunumunda önemli ortaklıkların kurulabileceği paydaşlar olarak görülmektedir (Craig, 1999; van der Pennen, 2003). Çalışma kapsamında elde edilen bilgiler ışığında, özellikle Türkiye bağlamında yerel yönetimler içerisinde STK'larla ortak projelerin gerçekleştirildiği ve özellikle STK'lara altyapı ve lojistik desteği de verilebildiği bilinmektedir. Ancak yerel yönetimlerin aktif gönüllülük programlarına yönelik sınırlılıklar söz konusu olabilmektedir.

Yerel yönetimler, STK'larla olan ilişkisinin dışında özellikle batılı toplumlarda gönüllü hizmetlerin de sunulduğu önemli bir yerlerdir (Sundeen, 1990; Cuthill ve Warburton, 2005). Vatandaşlar yerel yönetimlerde çeşitli faaliyetler içerisinde gönüllü olabilirler. Örnek olarak; polis departmanları, itfaiye, kamusal park ve eğlence alanları, belediye kütüphaneleri, yerel yönetimlerin sürdürdüğü eğitim, sanat etkinlikleri gibi birçok alanda gönüllü faaliyetleri gerçekleştirilmektedir (Choudhury, 2010). Türkiye'de STK'larda dahi gönüllülüğün tam anlamı ile sistemli bir şekilde gelişmediği düşünüldüğünde, belediyeler üzerinden bahsedilen programların olmaması gerçeği ortaya çıkabilmektedir.

Bu çalışma kapsamında yerel yönetimler adına belediyeler ile görüşülmüştür. Ayrıca diğer görüşmeler kapsamında da yerel yönetimlerin gönüllülük sektörü içerisindeki yeri ve ilişkilerine dair düşünceler ortaya koyulmuştur. Bütün bu görüşmelerin toplamından hareketle yerel yönetimlere dair dört alt başlık ayrıca kategorize edilmiştir. Bu bağlamdan ayrı olarak rol ve sorumluluklar ise bir sonraki alt temada ele alınmıştır.

4.2.4.1.2.1. Uzmanlaşamama

Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler sonucu, özellikle belediyelerde çalışan uzman ve karar vericilerin kalifiye olmama ve çalıştıkları alanlara dair uzmanlaşamama gibi durumlara dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla sivil toplum alanından uzak kişilerin gönüllülük alanına dair çalışmalara bakış açısı, düşünceleri, sınırlı olabilmektedir. Bu bağlamda UK21 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekicidir.

"Aklınızda bir fikir oluyor söylediğinizde hiçbir zaman onun zamanı gelmiyor. Biraz da yöneticilerle alakalı bir durum. Yöneticinin biraz bu meslekleri tanınması lazım. Bir de o hiyerarşik yapıda çok altta kaldığımız için yukarıya ulaşana kadar bazı şeyler maalesef değişiyor veya kayboluyor." UK21

"Biraz da benim müdürüm ya da işte daire başkanım benimle ortak meslek grubundan olsa, aynı bölüm çıkışlı olsa bazı şeyler daha iyi olabilir diye düşünüyorum. Kendimizi ifade edebilmek daha kolay olabilecektir. Anlaşılır oluruz ama bu şekilde sıkıntılar olabiliyor." UK21

Öte yandan ortaya koyulan görüşler neticesinde, belediyeler içerisinde gönüllülük alanı ve diğer alanlara yönelik iş süreçlerinin zayıflamasının arkasında bulunan problemlerden biri olarak, işe alım sürecindeki liyakat konusuna dikkat çekilmiştir. Böyle bir sürecin olma durumu, belirli uzmanlığa sahip olmayan kişilerin belirli kademelere alınması veya atanması, kurumsal ilerlemenin önünde engeller oluşturabilmektedir. Bu nedenle personelin uzmanlık alanları göz önünde bulundurularak seçilmesi, kurum/kuruluş ya da işletmenin sürekliliği ve başarısı için anahtar bir rol oynamaktadır (Greenlaw ve Valonis, 1994). Ayrıca bu engeller, sadece kurum/kuruluş içerisindeki düzeni değil aynı zamanda gönüllülük alanına yönelik ilişki içerisinde olunabilecek diğer yapı ve süreçlerle de iletişim ve iş yapısını zorlaştırabilmektedir. Bu kapsamda UK22 kodlu katılımcının ifadeleri önem teşkil etmektedir.

"Belediyelerde 'mış' gibi yapılan şeyler olabiliyor. Bunu bizim belediye özelinde söylemiyorum. Genel anlamda belediyelerde liyakat olmayabiliyor. Belediye şişirme personelle dolabiliyor. Dolayısıyla sizin siyasi yönetimine yakınlığınıza göre konumunuz değişiyor. Yani sürebiliyorsunuz, müdür olabiliyorsunuz, sekreter olabiliyorsunuz gibi olabiliyor. O işi de anlamaya çalışmak yerine orada mevcut kurulu düzeni, artı değer değil, devam ettirmek gibi bir kaygı da yok, kurulu düzeni yeniden sil baştan silip kendi düzeninizi kurmaya çalışıyorsunuz. Yani her yeni gelen eskiyi siliyor çünkü eski kendiyle birlikte bilgiyi götürüyor. Özellikle belediyede bir profesyonel personel yok. Liyakat anlamında sıkıntı olabiliyor. Şimdi belediyelerde maalesef kimin ne iş yaptığından kimsenin haberi yok. Belediyenin kronik sorunu

ne biliyor musunuz? Belediye kendi çalışanını sahiplenmiyor. Yani benimsin çalışanımsın denmiyor." UK22

Genel olarak baktığımızda ortaya koyulan görüşler neticesinde belediyeler içerisinde ilgili birimlere alanı temsil edebilecek uzmanlaşmış kişilerin atanması, hem belediyeler içerisinde gönüllülük faaliyetlerinin başlatılabilmesi için artı bir teşvik sağlayacak hem de gönüllülük alanı içerisindeki kuruluşlarla eşgüdüm içerisinde ortak çalışmaların yaratabilmesine olanak tanıyacaktır. Son olarak, kendi içinde gönüllülük alanına yakın uzmanlaşmış kişilerinde önüne set çekilmemiş olunacaktır.

4.2.4.1.2.2. *Siyasi yönelimlerle davranma*

Çalışma kapsamında belediyelere yönelik özellikle vurgulanan görüşlerden biri, belediyelerin siyasi yönelimlerinin çok ön planda olmasıdır. Belediyelerin yerel yönetim anlamında aşırı derece siyasi ideoloji gütmesi, bir anlamda asıl amacı olan hizmet anlayışının önüne geçebilmektedir. Bunun dışında ayrıca ortaya koyulan diğer görüşlerden biri ise, belediyeler içerisinde yapılandırılan bürokrasi ağının da yoğun olmasıdır. Bürokrasinin getirdiği hantal yapı belediyelerin ilişkilerini sürdürebilmesinde engeller oluşturabilmektedir. Bu anlamda UK7 ve UK13 kodlu katılımcıların görüşleri önemli örnekler olarak ifade edilebilir.

"Biraz da onların hani o siyasi alandan bir parça çekilip, daha böyle hani hakikaten sosyal devlet olmak için bir şey yapmaları lazım. O zaman işte biz daha kolay bir arada iş yaparız. Şu anda bizim istediğimiz her şey onlara bir yük gibi geliyor. Tabi bir de şeyler de var, hani çok yazışma çizişme bilmem ne, onlar da aslında çok zorlayıcı. Birazda o tarafları onların kolaylaştırması lazım. Onlar da kendilerini güvenceye almak için pıt diye bir şey yapamıyorlar. Bin kere görüşme, bin kere yazışma falan oluyor. Genelde niyetleri iyidir yerel yönetimlerin öyle diyeyim." UK7

S yapının ötesinde düşündüğünüz zaman, belediye sivil toplumla aslında böyle yan yana durup birlikte çok güzel iş yapabilecek bir yapı. Çok fazla kaynağı var. Yani maddi kaynak para olarak değil sadece, gerçekten mekan, insan gibi çok çok fazla şey var elinde ve değiştirebilme gücü de var. O yüzden yan yana bir şeyler yapmaya çalışmak gerçekten çok iyi olur." UK13

Çalışma kapsamında belediyeler ile ilişkili olarak vurgulanan bir diğer sonuç ise siyasi bağlamda belediye başkanlarının değişmesi ile birlikte gönüllülük alanındaki ilişkilerin sürekli değişime uğramasıdır. Dolayısıyla gönüllülük alanına dair ilişkilerde sabit bir

sistemin olmayışı bir dezavantajlılık durumu yaratmaktadır. Bu bağlamda UK24 kodlu katılımının görüşleri örnek olarak dikkat çekmektedir.

“Kurumların belli bir siyasi görüşleri var. Özellikle yerel yönetimlerin böyle. O yıl kim seçildiyse, ona yakın olan görüş, öbür sezon kim geldiyse ona yakın olan gelir. Belki bu bizim belediye için söz konusu bu değildir. Hani yıllardır aynı partiden başkanlar seçildiği için böyle uzun süredir parti değişmedi en azından. Kimlerle çalışıp çalışılmayacağı az çok belli oluyor. Bu hem iyi hem kötü bence. Çünkü eğer karşı görüşten bir STK'ya fırsat vermezseniz; söz hakkı vermezseniz, katılım süreçlerine ya da kent konseylerine bu STK'ları almazsanız onları yok saymış demeksiniz ve yok sayamazsınız.” UK24

Genel olarak ortaya koyulan görüşler neticesinde belediyelerin siyasi ideolojilerinin hizmet anlayışlarının önüne geçmesi kendi içerisinde gönüllülük alanı ile olan ilişkilerinde de sorunlar yaratabilmektedir.

4.2.4.1.2.3. Bürokrasinin yavaşlığı

Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler ile birlikte yerel yönetimlerin bürokratik anlamda yavaş işleyebilmesi üzerinden sorunlar dile getirilmiştir. Bürokratik işlemlerin fazlalığı meselesi Türk kamu yönetiminde önemli sorunlardan biri konumundadır. Bürokratik işlemler nedeniyle hem zaman hem de maddi açıdan kayıp yaşanmaktadır. Bu durum ise kamu hizmetinin kalitesini düşürerek vatandaş memnuniyetini azaltmaktadır (Taş ve diğ., 2017).

Özellikle STK'ların belediyelerle yapacağı ortaklaşa çalışmalarda veya kullanmak istedikleri belirli kaynaklara dair iletişim ve onay süreci uzun sürebilmektedir. Bu bağlamda UK15 ve GK6 kodlu katılımcıların ifadeleri oldukça dikkat çekicidir.

"Yani yerel yönetimlerle işbirliği kurduğumuz noktalar oluyor ama yerel yönetimlerin ben daha hantal ilerlediğini düşünüyorum. Bakanlıklar bile daha hızlı ilerliyor. Ben Bakanlıklarla işimi daha hızlı çözerken, yerel yönetimlerde çok yavaş ilerliyor. Çok yavaş ilerliyor, çok hantal yapıları var.” UK15

"Türkiye de o ademi-merkeziyetçi yapının kesinlikle kalkması gerekiyor. Çok klasik bir şey biliyorum ama yerel yönetim olması gerekiyor ki yerel yönetimle bir paydaşlık, ortaklık kurup o paylaşılan şeyi belirli bir bölge içerisinde hızlı uygulamaya yapılabilsin. Tabi bu süreçte belediyelerin de sahip olduğu o bürokratik yapının hızlanması gerekmektedir." GK6

Genel olarak baktığımızda belediyeler içerisinde bürokratik ağı hafiflemesi ve hızlı karar alma süreçlerinin geliştirilmesi, STK'lar ile belediyeler arasındaki ilişkilerin güçlenmesine olanak tanıyacaktır.

4.2.4.1.2.4. İşbirliği çekimserliği

Çalışma kapsamında belediyelere dair ifade edilen bir başka görüş birliği, belediyelerin yaşamış oldukları işbirliği çekimserliği üzerinedir. Özellikle UK20 kodlu katılımcının, *"Biz inansak da bizim karşıtıdaki insanı inandırmamız gerekiyor. Bizim daha çok çaba sarf etmemiz gerekiyor. Biraz karşıtıdaki insanı inandırma konusu bizi yoruyor diyebilirim."* ifadesiyle belediyelerin işbirliklerine dair yaşadığı güven sorununu göstermektedir. Ayrıca belediyelerin karşılıklı faaliyetlerinde bir ayrıma gittiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Buna yönelik UK6 ve GK7 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Belediyeler olsun işte kaymakamlıklar olsun gidiyorsunuz sizi çok iyi karşılıyorlar evet çünkü onlara faydalı bir şey yapıyorsunuz ama eşit payda kısmına geldiklerinde nedense adım atmak istemiyorlar. Bu işin içinde uğraşmak istemiyorlar. Aslında bir takım sosyal imkanlar sağlayabilirler. Yani işte gönüllülerimize gönüllülük işlerine yönelik, çocukların gittiği yerlere ya da işte başka demek ve vakıflara bir takım imkanlar sunsalar, devlet bir takım paylar ayırsa çok güzel olur." UK6

"En büyük katkı yerel yönetimlerden gelebilir. Ama onlarda herkesle iş yapmıyor. Belki de korkuyorlar ama şunu söyleyeyim günlük hayatı, aslında yaşadığımız günlük hayatı yönlendiren yerel yönetimlerdir. İşte çöpünüzden, yoldaki kaldırımınızdan, okulunuzdaki basamağa kadar onları sağlayacak kişi, yerel yönetimlerdir." GK7

Sonuç olarak katılımcıların görüşleri doğrultusunda belediyeler ayrımcı bir anlayış izleyebilmektedir. Bu ayrımcı anlayış gönüllülük sisteminin gelişebilmesi açısından problemler ortaya çıkarabilir.

4.2.4.1.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları, toplumsal refaha yönelik gönüllülük faaliyetlerini kapsayacak şekilde oluşturdukları hizmet sunumuyla toplumsal gelişim adına bir rol oynamaktadır. Bu süreçte ortaya koyulan hizmetler geliştirilebilir düzeyde yenilikçi hizmetler olabilmektedir (Harwin ve Barron, 2007; Linsk ve diğ., 2010). Özellikle olgun bir demokratik seviyeye sahip devletlerde, STK'ların hükümetlerin politikaları üzerinden

hesap sorma ve kamu politikasını bilgilendirme konularında önemli rollere sahip olduğuna dair oldukça güçlü bir fikir birliği vardır (Harwin ve Barron, 2007).

Sivil toplum kuruluşlarının gönüllülüğe dair en güçlü ve birincil aktör olduğu mutlak bir gerçektir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının bu sektör içerisinde diğer kurum ve kuruluşlarla yaşamış olduğu ilişkisel durumlar ilerleyen bölümlerde ortaya koyulmuştur.

4.2.4.1.3.1. İş tanımı

Görüşmeler kapsamında özellikle STK'ların iş tanımları, hedefleri ve uygulamaları arasında boşluklarının bulunması gibi problemler, katılımcılar tarafından ön plana çıkarılmıştır. Sivil toplum kuruluşları içerisinde eksiksiz bir gönüllü iş tanımının oluşturulması, gönüllülerin rollerinin ve sorumluluklarının belirlenmesi, ilgili zaman taahhütlerinin belirlenmesi, gönüllülerin sahip olması gereken beceri ve özelliklerin belirlenmiş olması, ilgili alan içerisinde yapılandırılmış ve doğru bir gönüllülük anlayışı için gerekli olan koşullar olarak ortaya koyulmaktadır (Macduff, 1995). Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları içerisinde doğru iş tanımlarının ortaya koyulması ve STK'nın sahip olduğu misyon ve vizyon hedefleri doğrultusunda hareket etmesi hem gönüllü bireylerin STK'ya duyduğu güveni tazeleyebilir hem de gönüllülük anlamında uzun vadeli sürdürebilir hedeflerin ulaşılmasına imkan tanıyabilir. Bu noktada UK25 ve GK2 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekmektedir.

"Bir defa samimi bir gönüllü hizmeti olmalı. Burada niyet önemlidir. STK'ların yansıttığı imajı ile uygulamaları birbirini tutmalı. Sonuca gittiğimizde doğru şekilde süreç yürütülmeli ki topluma katkı sağlayabilsin. Çocuğun üstün yararı ile gönüllünün amacı birbiri ile çakışmamalı." UK25

"Sonuç olarak bir dernek eğer hak temelli çalışıyorsa bunu söylemesi gerekiyor. Çizgisini çizip o yolda yürümeli. Son olarak da derneklerin her bakımdan şeffaf olması gerektiğini düşünüyorum. Neyi ne yapıyor, gelen paraları ne yapıyor, gelen para nereye gidiyor bunların hepsini şeffaf olarak sunmalı." GK2

Sonuç olarak sivil toplum kuruluşları içerisinde ortaya koyulan doğru iş tanımları ve buna yönelik uygulamalar, sivil toplum kuruluşlarının gönüllülük alanında daha sistemli olabilmesine ve gönüllüler ile olan ilişkilerinde de artı değer elde edebilmesine imkân tanımaktadır.

4.2.4.1.3.2. İmaj ve itibar yönetimi

İmaj ve itibar kavramları stratejik yönetim açısından dikkat çekici kavramlardır ve değer yaratma rolü gereği dikkatlice tasvir edilmelidir (Boyd ve diğ., 2010; Brown ve Geddes, 2006). Bu anlamda imaj ve itibar, iç yatırımların ve dış değerlendirmelerin kombinasyonlarından elde edilen maddi olmayan bir kaynak olarak görülmektedir (Boyd ve diğ., 2010; Roberts ve Dowling, 2002). Çalışma kapsamında da özellikle sivil toplum alanının ve STK'ların itibarları, imajları üzerine belirli düşünce ve eleştiriler dile getirilmiştir. Özellikle bu kuruluşların imajlarının daha iyi olması ve itibarlarının güçlenmesine ilişkin ifadeler ortaya koyularak, imaj ve itibarın eksikliği ile oluşabilecek güven sorununa dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda GK12 ve GK25 kodlu katılımcıların görüşleri önemli örnekler olarak nitelendirilebilir.

"Sivil toplum kuruluşlarının daha güçlenmesi, daha ciddiyetinin artması, daha söz sahibi olması ve bu söz hakkını daha kibar ve daha üslubuna uygun şekilde kullanması ile gerekebilir. Bu da STK'nın imajını etkileyebilir. Bunların hepsi çok kıymetli." GK12

"Sivil toplumun bence en büyük sorunu güvensizlik, toplumda güvensizlik. Topluma bir şeyi anlatma çabası. İnternette artık o kadar çok kişi yardım topluyor ve şey yapıyor ki ben bile şaşırıyorum. Bazı yardımların ucuna gittiğimde ucu yok. Mesela bir Haluk Levent (sanatçı ve STK yöneticisi) yardım topladığında neden topluyor herkes çünkü Haluk Levent diye veriyorlar. Yani kişinin saygınlığı var. Yani sivil toplumun en büyük sıkıntısı, saygınlık kazanmak, itibar kazanmak ve güvenilirlik kazanmak." GK25

Genel olarak güçlü imaj ve artan itibar özellikle STK'ların gönüllülere ulaşabilmesinde temel bir boyut olarak ortaya koyulmuştur. Bu noktanın güçlendirilmesi Türkiye'de gönüllülük alanının gelişebilmesi açısından önemli bir faktördür.

4.2.4.1.4. Şirketler

Özel şirketlerin gönüllülük alanına yönelik faaliyetleri kapsamında en dikkat çekici çalışmaları kurumsal sosyal sorumluluk projeleridir (Campbell, 2007). Şirketlerin, fayda elde etme arzusu da dahil olmak üzere kurumsal sosyal sorumluluk projeleri ile STK'larla işbirliği yapmak için birçok nedeni bulunmaktadır. Bu ortaklıkların şirketlerin finansal sonuçlarına fayda sağlaması da muhtemeldir (Porter ve Kramer, 2002). Dolayısıyla şirketlerin değişen refah sisteminin ve neoliberal politikaların gereklilikleri doğrultusunda gönüllülük alanı ile olan ilişkileri doğal olarak var olabilmektedir.

Ayrıca şirketlerin kendi içerisinde çalışanlarının gönüllü olabilmesi amacıyla gönüllülük faaliyetlerini destekleyebilmektedir. Şirketler özellikle çalışanlarının uzmanlık kazanmalarını isteyerek, resmi çalışma saatleri içerisinde ya da resmi çalışma saatleri dışında gönüllü faaliyetleri gerçekleştirilebilmelerini destekleyebilmektedir (Tuffrey, 1998). Bu bağlamda GK8 kodlu katılımcının, *"Yani özetle özel sektördeki şirketlerde çalışanlarına sosyal sorumluluğa, gönüllülüğe yönlendiriyor. Aynı zamanda gönüllülüğe yönelik de bir kapı açıyor."* görüşü önemli bir örnek olarak ifade edilebilir. Genel olarak ifade edilen görüşler doğrultusunda UK3 ve GK18 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekmektedir.

"Yani sonuçta özel sektör aslında gönüllülüğü daha fazla destekliyor. Çünkü özel sektör o dinamizmin farkında, o yüzden de bir iş yapacağı zaman STK'larla ya da bu alanda gönüllülerle çalışmayı çok daha kolay organize ediyor. Yani işte bu alandaki özel kuruluşlara bakın. Mesela televizyon reklamlarından tutun da kısa filmlere, spotlara kadar çok daha dinamik çalışıyor. Bu anlamda yapılacak çalışmalarda da eğer bir şey yapılacaksa önce STK'larla çalışıyorlar. Bu yüzden de özel kuruluşlarla yapılacak işbirliği çok önemli. Aynı zamanda para kaynağı da onlar. Yani finansal olarak da devlet bir bütçe ayırmadığı için birçoğunu zaten onlar destekliyorlar. Yani mesela bizim adımıza çalışan, eğer tıbbi alanda çalışıyorsa o noktada mesele ilaç firmaları olsun ya da bu alanda çalışan kuruluşlar olsun, hepsi zaten destek veriyorlar. Onun için özel kuruluşlar olmazsa olmaz zaten." UK3

"Özel sektör sosyal sorumluluk alanına biraz da yönelmiş durumda. Yani büyük firmalar, bilinen firmalar bir alanda çalışmak istiyorlar. İşte sosyal sorumluluk projeleri yapmak istiyorlar." GK18

Sonuç olarak, özel şirketler gönüllülük alanı kapsamında STK'larla ilişkiler kurabilmektedir ve kendileri de gönüllülük faaliyetleri için belirli şirket içi kararlar alabilmektedir. Ortaya koyulan görüşler bu düşünceleri destekler niteliktedir. Görüşmeler kapsamında şirketlere yönelik ifade edilen düşüncelerle birlikte ayrıca iki alt başlık oluşturulması uygun görülmüştür.

4.2.4.1.4.1. Vergi muafiyeti

Gönüllülük alanında faaliyet gösteren şirketlerin vergi indirimlerinden faydalanması gönüllülük alanının desteklemesine yönelik evrensel düzeyde oluşturulan programlardan bir tanesidir (Porter ve Kremer, 2002). Böylelikle sivil toplum ile özel sektör arasında kurulacak işbirlikleri sivil toplum sektörünün gelişilebilmesi açısından da birçok avantaj

yaratabilir (Makaros, 2011). Bu bağlama yönelik UK14 ve GK12 kodlu katılımcılar da şirketlerin vergi muafiyetlerine dair önemli örnekler ortaya koymuşlardır.

“Birde şöyle bir şey var, özel sektörde bağış yapınca, bağış yaptıkları sürece devlete vergi ödemiyorlar. Yani o bütçeyi devlete bildiriyorlar. ‘Biz bu bütçeyi bağış yaptık. Bu yüzden bizim vergimizden kesin" diye bildiriyorlar. Böyle bir şey de var. "Biz bu kadar miktar bağış yaptık size bilgilendiriyoruz’ diyorlar. Devlet diyor ki "bu bağışınızı verginizden düşüyoruz" diyorlar. O yüzden şirketler böyle bir yöntem izleyebiliyorlar. Bu da bizim işimize geliyor mesela. Bu da bizim için iyi bir şey." UK14

"Tabi özel kurum ve kuruluşlar çok daha aktifler ancak bunun şöyle bir tarafı da var ki sizde biliyorsunuzdur mesela gönüllülüğün bağışçılık esasını düşündüğünüz zaman özel bir kurum başka bir kuruma ya da kişiye bağışta bulunduğu zaman vergiden düşüyor. Biraz da işin o tarafından dolayı yapanlar da var. Büyük özel kurumlar bunu vergiden düşmek için yapıyorlar. Tam bir gönüllülük değil ama evet özel kurumlarda prosedürler daha kolay." GK12

Genel olarak ortaya koyulan görüşler neticesinde, şirketlerin gönüllülük alanına yönelik ortaya koydukları destekler onların vergi anlamında belirli indirimler alabilmesine ve böylelikle gönüllülük alanını desteklemesinde ayrı bir motivasyon kaynağı oluşturmasına imkan tanımaktadır.

4.2.4.1.4.2. Reklam gayesi

Bir kuruluş, dış paydaşlara karşı olumlu bir kurumsal imaj yaratmak amacıyla reklam, halkla ilişkiler gibi çeşitli tutundurma stratejileri benimseyebilir. Buna göre imaj hızlı bir şekilde şekillendirilebilir ve böylelikle zamanla bir değişim ortaya çıkabilir (Bennett ve Sargeant, 2005). Bununla birlikte, göze çarpan bir örgütsel imaj, genel olarak reklamcılık ve halkla ilişkiler gibi resmi iletişim kanalları aracılığıyla, daha hızlı ve kolay bir şekilde yaratılmaktadır (Gray ve Balmer, 1998). Şirketlerin reklam aracılığıyla gerçekleştirdikleri tanıtım faaliyetleri, örgütün temel amaçlarından birinin kar elde etme olması sebebiyle doğal sürecin bir parçasıdır. Bu bağlamda şirketlerin reklam amaçlı yönelimlerine dair GK 16 kodlu katılımcı, "Özel sektör konusunda ise yani özel sektörde de biraz daha kendimi tanıyım amacı çok fazla oluyor. Reklamın iyisi kötüsü olmaz mantığı çok fazla olduğu için bazı çabalar farklı yöne gidebiliyor." şirketin doğasına yönelik dikkat çekici bir örnek ortaya koymuştur. Ayrıca GK19 kodlu katılımcının da ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Sosyal sorumluk adı altında reklam olabiliyor. Maalesef çoğunluğu da öyle yüksek ihtimalle. Çünkü kimse hayrına bir iş yapmıyor valla ve yani büyük ihtimalle kendileri işte "neler yapıyoruz, neler yaptık?" kısmında kendilerini biraz daha ön plana çıkartmak için destek veriyor olabilirler diye düşünüyorum." GK19

Öte yandan şirketlerin girişimlerinin, STK'lar açısından özellikle maddi bir kaynak olarak artı bir değer yaratabilmekte ve rekabet ve görünürlük açısından sektörel anlamda ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Ancak ilişkilerin doğru kurgulanamaması ile birlikte süreç içerisinde belirli etik problemleri beraberinde getirebilmektedir. Çocukların üstün yararı ilkesinin göz ardı edilebileceği noktalar da ortaya çıkabilmektedir. Bahsedilen kapsamlara ilişkin GK6 ve GK25 kodlu katılımcıların ifadeleri oldukça dikkat çekicidir.

"Şirketlerin yani özel sektörün şöyle bir artışı var. Özel sektörün hem kamu üzerinde bir gücü var hem de kendi kurumsal sosyal sorumluluk fonları var. Ama bunların hepsini çok efektif kullanmıyor. Orada da yine bence bilgi eksikliği var. Şimdi yine hak temelli çalışma dediğimiz olaylara giremiyorlar işin daha reklam boyutunda kalıyorlar. Hani o kapitalist düzende kurumsal sosyal sorumluluk olarak, toplumu güçlendirmek adına yapılan bir şey diye olaya giriyorlar ama iş daha çok reklam ve o duygusal değerlere dokunup satışını arttırmaya doğru gidiyor. Dolayısıyla bundan da biraz kurtulması gerekiyor." GK6

"İkincisi de çocuklar çok fazla ihmal ediliyor. Çok fazla suistimal ediliyor. Yani dernek sırf çocukları kullanarak reklam yapmak için çocuklarla çalışıyor. Yani öyle şeyler, tecrübeler var ki adam Suriye'deki çocuklara bot gönderiyor ve işte çocuğun altında normal pantolon var üstünde düzgün kıyafet var şey var ve adam diyor ki 'üstü başı yırtık olan öyle bir çocuk fotoğrafı yok mu?' diyebiliyor. Biz dehşete düşüyoruz. Bunu diyen de bir dernek yöneticisi." GK25

Genel olarak özel şirketler ve STK'lar arasında bir kazan-kazan ilişkisi oluşmaktadır. Ancak bu ilişkisel bağın içerisinde etik ikilemlerin yaşanmaması ve ilgili hedef kitlenin zarar görmemesine önemle dikkat edilmelidir. Ortaya koyulan görüşlerde bu bağlamı ayrıca temsil etmektedir.

4.2.4.2. Sorumluluklar ve Rol Dağılımları

Çalışmada paydaşlar olarak ifade edilen sektörlerin ve bu sektörlerle ait kurum ve kuruluşların eşgüdüm içerisinde çalışması, gönüllülüğün Türkiye'de gelişmesi adına katkılar sunabilir. Bu kapsamda çalışmaya yönelik kuruluşlar arasındaki ilişkiler dört başlıkta ele alınmıştır. STK'ların ilişki içerisinde olduğu paydaşlar temelinden hareket ile her bir paydaşın STK ile ilişkileri, sorumluluk ve rol dağılımları ayrı ayrı ele alınarak üç başlıkta açıklanmıştır. Son başlıkta ise STK'ların diğer STK'lar ile olan ilişkileri, rol ve

sorumluluk dağılımları ele alınmıştır. STK'ların sorumlulukları ve rol dağılımları içerisinde merkeze alınmasının nedeni olarak en net ifade UK3 kodlu katılımcının da ifade ettiği üzere, *"Yani bu ilişkiler ağında STK'lar bu sürecin motorudur."* diyerek STK'ların bu ilişkiler ağında bir dinamo görevi gördüğü anlaşılmaktadır.

4.2.4.2.1. Merkezi Kuruluşlar ile Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişkiler

Merkezi kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkilere dair katılımcılar dikkat çekici görüşler ortaya koymuşlardır. Bu görüşler doğrultusunda dört alt başlık kategorize edilmiştir. İlgili başlıkların dışında ise, belirli düşünceler temel düzeyde bu başlık altında ortaya koyulmuştur. İlk olarak kamu ve sivil toplum alanı arasındaki ilişkilerin, diyalogun fon ve ortak iş üzerinden yürütülmesinin gönüllülük alanının kalkınmasını sınırlandırabileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda UK11 koldu katılımcı tarafından yabancı ülke örneği de içeren kamu ve sivil toplum alanı ilişkilerine dair düşünceler dikkat çekmektedir.

"Bence temel problem şu; kamu- sivil toplum diyalogu yani bu iletişimi sürekli fon ve ortak iş üzerinden yorumlanıyor. Yani bununla alakalı bir çalışma ziyaretine katılmıştık. Aile Bakanlığı'nın Türkiye'deki spesifik alanlardaki Bakanlığın çalışma konusu olan STK'ların temsilcilerine yönelik biz de çocuk alanında çalışan bir STK olarak Almanya'ya gittik ve oradaki kamu ve STK'ların çalışma modelini anlattılar. Oranın Bakanlıklarını, Kızıl Haç gibi çatı kuruluşları falan ziyaret ettik. O modelden bahsettiler. Şimdi orada işletilen model aslında kamu hizmetinin, hatta vergilendirmenin doğrudan çatı sivil toplum kuruluşlarına aktarılması ve işi onların yapması üzerine kurulmuş bir model. Yani örneğin kişi işte bir iş insanı diyor ki "ben işte paramın Kızılhaç'a gitmesini istiyorum. Aile Bakanlığı'na değil de Kızılhaç vermek istiyorum" diyebiliyor. Buna imkan tanınmış ve bunun karşılığında da şunu demişler; Kızılhaç işte atıyorum 10 bin tane yaşlı bakımını üstlensin. Böylelikle aslında kendi işini bunlara devretmiş. Hatta şöyle bir şey dendi mesela, örneğin oradaki Kızılhaç'ın da öyleydi ki %50 bütçesi doğrudan kamu kaynağı olarak direkt veriliyor. İşte kalanı da vergiler, bağışlar, kendi şahsi malvarlıklarının gelirleri falan gibi işliyordu. Bizim Türkiye'de de muhtemelen hani son dönemlerde ele alınmış ya da yıllardır kamu sivil toplum diyalogunu güçlendirmek için yapılan projelerde bu tarz bir yaklaşım ele alınıyor. Yani sadece kamu, sivil toplum diyalogu parasal ölçekleri ele alıyor." UK11

İlişkisel bağlamda farklı ve işlevsel gönüllülük modellerinin görülmesi ve düşünülmesi Türkiye bağlamında var olan ilişkilerin revize edilmesi açısından kıymetli olarak nitelendirilebilir. Bu başlık altında ikinci olarak ise, özellikle merkezi kuruluşlar içerisinde bürokrasi ağının çok güçlü olması STK'ların doğru muhataplara ulaşmasını da

engellenebilme düşünce karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca belirli iş onayları için izin süreleri de bürokratik engellere takılabilmektedir. Bu kapsamda GK12 ve UK6 kodlu katılımcının ortaya koyduğu görüşler önemli örnek olarak düşünülebilir.

"Öncelikle sivil toplum kuruluşları kamu düzeninde işte bürokratlara, siyasetçilere ulaşmakta derdini anlatmakta zorlanıyor. Anlatsa bile bunun bir politikaya dönüşüp de uygulanır olabilmesi çok ciddi zaman alıyor ve bu süreçte sivil toplum kuruluşları yoruluyor, tükeniyor. Hatta işte başkan değişiyor, yapı değişiyor ama hala o sorun çözülmemiş oluyor. Sanıyorum bu bizim ülkemizin biraz kronik bir sorunu." GK12

"İşte söylediğim gibi zaman zaman mesela bize kurumlar müracaat eder. Bu kurumlar çoğunlukla okullar olur. Biz okulla çalıştığımız için eğitim kurumları, rehabilitasyon merkezleri yani çocuğun içinde olduğu her yer bize mutlaka ulaşır. Biz çözmeye çalışırız. İşte üniversitelerden öğrenciler bireysel şeyler için gelirler. Mesela sizin gibi tez hazırlayan gençlerimiz gelir. Herkese yardımcı olmaya çalışıyoruz. Ama mesela Milli Eğitim'den bir şey için onay almak isteriz. Bu süreç günler sürer." UK6

Üçüncü olarak gönüllülük faaliyetlerindeki ilişkilerde, STK'lara yaklaşımlar açısından Bakanlıklar arası farklılıklar olabilmektedir. Ayrıca STK'lar arasında da karşılıklı iletişimi olumsuz etkilemeye sebep olabilecek dil ve üslup kullanılabilmektedir. İlişkilerin her iki tarafı açısından da bu gibi sorunların yaşanması durumu ortaya çıkabilmektedir. Öncelikli olarak GK1 kodlu katılımcının ifadeleri ilişkiler bağlamında ilk örnek olarak nitelendirilebilir.

"Bazı şeylerde sorun ortaya çıkıyor. Ancak STK'lar için özellikle şunu söylemeliyim örneğin benim içerisinde bulunduğum STK'lar Bakanlıklar ile iletişime geçtiğinde kesinlikle saldırgan bir tavır ile iletişime geçmez. Bakanlığın uygulamalarına hızlı bir eleştirel tutum sergilemeyiz. Daha yumuşak bir tutumla yanlışları ilgili birilerdeki yöneticilere anlatmaya çalışırız. İfadelerimizi daha yapıcı bir tarz ile kurgularız. Diğer STK'lar için de söyleyebileceğim özellikle iletişim anlamında çözüm odaklı bir tutum ile yapıcı bir tarzda anlayış sergileseler kamu sivil toplum arasındaki ilişki daha iyi bir hal alabilir." GK1

Doğru ilişkilerin kurulması, sorumlulukların ve rol dağılımlarının doğru dağıtılması ise, her iki sektör açısından pozitif etki yaratabilmektedir. Bu kapsamda UK14 kodlu katılımcının görüşleri doğru ilişkiler sonucu ortaya çıkan faydayı kanıtlar niteliktedir.

"Biz dedik "buradan başış bulduk, sizin de buradan eksiginiz var. Bizde sivil toplum kuruluşuyuz ve sizin yetemediğiniz yerde bizim yetmemiz gerekiyor. Bu nedenle gelin siz bize öğretmenlerinize hizmet vermeniz için izinleri verin. Biz de gelelim sizin buradaki eksiginizi bulduğumuz başışla karşılayalım." dedik. Burada özel sektör de yapabildiği şeyi yani kendisinde ki finansal anlamdaki gücü bizimle

paylaşarak hem devlet hem sivil toplum kuruluşuyla paylaşarak 2000'e yakın öğretmene eğitim vermemizi sağladı. Aslında bizim bu projemiz sizin bu ilişkilere dair çok büyük bir örnek oluyor." UK14

Merkezi kuruluşlarla sivil toplum kuruluşlarında arasında yaşanan belirli negatif ve pozitif ilişkiler bu iki yapı arasındaki temel rol ve sorumluluklara dair ipuçları vermektedir. Bahsedilen sorunların kökenine inip düzeltebilme ve pozitif ilişkilerin iyi yanlarını yaygınlaştırabilme, gönüllülük alanının gelişimi için önemli süreçler olarak belirtilebilir.

4.2.4.2.1.1. Denetim ve kurallar olması

Merkezi kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkiler bağlamında öne çıkan ilk görüş, sivil toplum kuruluşlarına yönelik denetim mekanizmalarının kurgulanması ve sürecin objektif bir değerlendirme üzerinden yürütülmesi gerekliliği üzerinedir. Bu bağlamda UK15 kodlu katılıncının görüşleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Yani sivil toplum kuruluşları da bazen hakikaten yani her sivil toplum kuruluşu tamamen toplumsal fayda güder, her sivil toplum kuruluşu tamamen doğru ihtiyaç tespiti yaparı da söyleyemeyiz çünkü sonuçta genel geçer 5 kişi bir araya gelip bir tane demek kurup örgütlenebiliyor ve bunun işte hangi amaçla örgütlendiğini bilemeyebiliriz. Bu kötü bir amaçla da örgütlenebilir. Dolayısıyla orada tabi ki bazı denetim organları işlemeli ama işte o kurunun yanında yaşın da yanmaması için o denetim mekanizmalarının ve kriterlerinin gerçekten objektif olması gerekiyor." UK15

Bu kategori altında ifade edilen bir diğer görüş ise, denetimsiz olmanın STK'lar açısından sıkıntılar yaratabileceği yönelik oluşan korkudur. Diğer taraftan ise, denetime yönelik belirli sınırların çizilmiş olması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Doğru ve hızlı iletişim kanallarının kurgulanarak, sistemli bir denetim mekanizması oluşturulmasının STK'lar açısından artı bir değer yaratabileceği katılımcılar tarafından dile getirilen görüşler arasında sayılabilir. Buna göre GK2 ve GK3 kodlu katılımcıların ifadeleri temel örnek olarak gösterilebilir.

"Bu noktada bir el hissedilmeli tamamen özgür olmakta sıkıntı olabilir. Olumlu geribildirim veya olumsuz geribildirim. Hizmet alanlardan veya hizmet verenlerden, sürekli böyle bir akış olması gerekiyor. Yani sınırlar çizilmeli ama iletişim kopmamalı. İki Bakanlık arası bile iletişim sorunu oluyor, bir şey ilerlemiyor. Bilmiyorum çözülür mü? Bizi bir söz hakkı verildiğinde ilgili düşünceleri söyleyeceğimize inanıyorum." GK2

"Birde en korktuğum şeylerden biri denetimsizlik. O yüzden kamunun bir denetim ve yürütme gücünün olması gerektiğini düşünüyorum. Ama bunun yanında sivil toplumla işbirliği içerisinde ve sivil topluma da bir fırsat vererek ilerlemesi gerektiğini düşünüyorum. Bazen kamu gerek maddi yetersizliklerden dolayı, gerek iktidarın politikalarından dolayı bazı şeylere, bazı sorunlara eğilemeyebilir. İşte bu durumda sivil topluma bir alan açması gerekir. Yani siyaset dediğimiz şey çok karışık ve hani sadece tek bir doğrunun ya da yanlısın olduğu bir sistem değil. Ama bu noktada sivil toplum kuruluşlarına yer açması, alan açması gerektiğini düşünüyorum. Onların görüşlerini en azından dikkate alması ve desteklemesi gerektiğini düşünüyorum." GK3

Denetim anlamında önemli bir görüş de, ilişki kurulan STK'lar içerisindeki kuruluşların belirli sürelerde denetlenmesi gerekliliği üzerinedir. Buradaki amaç, anlaşma ya da protokol yapılan STK'ların belirli bir süre sonra faaliyetlerine devam edip etmeme durumunun kontrol edilmesi, katılımcılar tarafından ortaya koyulan görüşler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda UK25 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Bana göre bununla ilgili çocuk hizmetleri ile ilgili bir dernek kuruyorsa vatandaşlar ve protokol yapılıyorsa, çocuk hizmetlerinden birisinin gidip sosyal incelemesini alması gibi bir değerlendirmesini yapıp buradaki amaç, hedef, uygulamalar gibi süreçlerin doğru değerlendirilmesi gerekiyor. İçişleri Bakanlığı görüş sorup belirli periyodik kontroller yapıp, çocuk yararına olmayan çocuk alanındaki dernekler fesih edilebilir. Baştan önlem alınsa insanlar üye olurken daha rahat üye olabilirler." UK25

Son olarak denetim ile birlikte formel yapıların ortaya çıkması, doğru ve etkin ilişkiler kurulabilecek sistemin oluşturulması, oluşturulan yapının belirli norm ve kurallar çerçevesinde yönetmeliklerle desteklenmesi paydaşlar arasındaki ilişkilerin sistemli, etkin ve denetime dayalı yapılandırılmasının önünü açacaktır. Bu kapsamda UK16 kodlu katılımcının görüşleri oldukça dikkat çekmektedir.

"Batı'da aslında çok güzel rehberler çıkmış. Yani sivil toplumla devletin ilişkilerini göstermişler. Şimdi biz kamudayız ve hangi STK ile nasıl davranacağımızı, yani önümüzde bir rehber yok. Yani bir yol haritamız yok. Bu sefer kişiselleştiriyoruz. Yani şöyle formel yapılar, kurumlar ne kadar azalırsa işte informel yapılar dediğimiz kültür, normlar dediğimiz, etik dediğimiz şeyler ön plana çıkar. Yani insanlar çünkü belirsizliği gidermek için formel yapılar yeterince oluşmamışsa, informel yapılara kayabilir. Bizim bu alanda formelleştirmeyi artırmamız gerekiyor. Sivil toplumun daha iyi anlaşılması, bunlarla bizim ilişkilerimizin sağlıklı bir noktaya oturtulması için herkesin anlayacağı rehberin olması lazım. Küçük bir cihaz bile aldığımızda son derece basit, sıradan bile olsa yanına bir küçük bir kullanıcı rehberi koyulur. Amaç zorluk çekmeyelim yani en basitinden anlatalım. Sivil toplumla ilişkilerde de bu

konularda çok eksik var. Boş bir alan ve yavaş yavaş anlaşılıyor. Zamanla doldurulabilecek bir alan. Yapılacak çok iş var." UK16

Genel olarak denetim bir mekanizma olarak görülmekle birlikte katılımcıların özellikle vurguladığı süreç, bu mekanizmanın doğru ve etkin bir temel üzerinden kurgulanabilmesidir. Ayrıca formel yapıların artması ve ilişkisel düzeyde rehber niteliğinde yazılı dokümanları içerisinde barındıran sistemin oluşturulması, kurum ve kuruluşlar arasındaki ilişkilerin, rol ve sorumlulukların daha net şekilde anlaşılmasına olanak tanıyabilir.

4.2.4.2.1.2. Siyasi görüş ve ayrışma

Çalışma kapsamında merkezi kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları arasında yaşanan ya da hissedilen ayrı tutulma, ayırım yaşama durumları görüşme gerçekleştirilen katılımcılar tarafından vurgulanan alt metinler arasında sayılabilir. Bu bağlamda UK17 ve UK19 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Keşke, keşke herhangi bir ayrıma tabi tutulmasak, ayrımcılık görmesek de kendi başarılarımız üzerinden kıymetlendirilsek, değerlendiresek. Sadece kaynak aktarılmasından bahsetmiyorum. Yani bir toplantıya çağrılmak bile hep ayrı bakın bir toplantıya. "Sivil toplumla ilişkimiz var, işte konuyu onlarla görüştük" diyorlar. Alanın 30 yıllık, 35 yıllık örgütüne haber vermiyorlar." UK17

"Hani burada süreçlerin daha şeffaflaşabilmesi, neden ilişki anlamında giremediğini en azından bilebilmek çok önemli. Yani 'ben neden giremiyorum, o neden girebiliyor' sorusunun cevaplarına yönelik de cevapları bilmek gerekir. Buna göre düzenlenmesi ve bu sistemin daha oturması, güven tazeleyecektir. Karşılıklı güveni tazeleyecektir. Çünkü büyük ihtimal kamudaki kurumlar da yakın ya da tanıdık, bilmedik olmayanlara yönelik güveni zayıf. Böyle bir sıkıntı var bence. Yani burada bir işbirliği, daha birlikte masaya oturabilmek, birlikte bu süreci planlayabilmek kıymetlidir. Yani daha kısıtlı bir kamu STK işbirliği var. Yani bu aynı şekilde bazen belediyeler üzerinden de olabiliyor. Yani sadece bir Bakanlık üzerinden olmuyor." UK19

Ayrıca ortaya koyulan görüşler, kamu kurumlarının aşırı derece de politize olduğu yönündedir. Bu bağlamda UK16 kodlu katılımcının, *"Yani şimdi bu politize olmuş ya da politikanın daha baskın olduğu, hakim olduğu yerde normal bir şey. Türkiye'de de pek çok konu maalesef biraz daha fazla politik bir bakış açısından yansıyor. Bunu aslında anlayabilirsek, yansıtabilirsek sorun kalmayacak."* görüşleri ifade edilen bağlama yönelik örnek düşünce olarak sunulabilir. Diğer taraftan ise, özellikle merkezi

kuruluşların gönüllülük alanı içerisinde de risk oluşturabileceğine yönelik kanaat getirmesi sebebiyle her STK'ya izin veremeyeceği, yönünde görüşler ortaya koyulmuştur. Buna yönelik UK18 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekicidir.

Yani tabi ki bakanlıkların herkese, her önüne gelene ben kabul ederim demesinin mantığı yok ki zaten bu riskli olur. Bununla ilgili derdim yok ama buralarda birazcık daha zorluklar da var. Yani MEB ile ya da eğitim müdürlükleri ile falan protokol yapabilmek, her kurum için kolay olmuyor. Burada STK'ların bir takım zorluklarla karşılaştığını biliyorum. Belki buraların kolaylaşmasını sağlayacak bir şey gerekmektedir." UK18

Son olarak merkezi kuruluşların siyaset üstü kurumlar olmasıyla birlikte paydaşlar arasındaki güven ilişkilerinin de tazelenmesine imkan tanıyabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla sivil toplum alanı ile olan ilişkilerde daha sağlıklı bir sürecin yaşanacağı vurgulanmıştır. Bu kapsamda GK15 kodlu katılımcının ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

"İşte siyasi partiler üstü ilkelerin olması lazım. Senin işte oraya gelen A partisinden, B partisinden kim olursa olsun, hep aynı üslupta gitmen gerekiyor ve karşı tarafın buna inanmış olması gerekiyor. Yani hem kamudaki hem de sivil toplum kuruluşunda ki tarafların birbirine karşılıklı güvenmesi gerekiyor. Yani mesela kamudaki insanlar çok fazla yanaşmıyorlar. Onların zaten devam eden bir süreçleri var. Standart hizmet modelleri var. Bir SHM'deki (Sosyal Hizmet Merkezi) müdürün devam eden bir sistemi var. Atıyorum bir sivil toplum kuruluşu 'X' Sosyal Hizmet Merkezi'ne gittiğinde ve bir şeyler paylaşmak istediğinde çok yanaşmaz." GK15

Genel olarak, STK'lar ile merkezi kuruluşlar arasındaki ilişkilerin sekteye uğramaması hatta daha da güçlenmesi amacıyla siyasi ayrım gözetilmeksizin kurulabilecek bir sistemin, gönüllülük faaliyetlerinin sağlıklı ve etkin yürütülmesi, sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önemi tekrar vurgulanmıştır.

4.2.4.2.1.3. Devlet desteğinin önemi

Çalışma kapsamında merkezi kuruluşlar ile STK'lar arasında oluşturulan işbirliği ve ilişkilerin gelişebilmesinde, devletin gönüllülük faaliyetlerine verdiği destek önem ifade etmektedir. Bu desteğe yönelik özellikle katılımcılar tarafından geliştirici, sınırları belirleyici, güven yaratıcı, adil ve şeffaf olması üzerinden fikir birliğine varıldığı görülmektedir. Bu bağlamda ilk olarak işbirliğinin doğasına, ilişkilerin mutlak anlamda geliştirilmesine yönelik UK3 ve UK12 kodlu katılımcının ifadeleri önemli birer örnek olarak gösterilebilir.

"Çocuk alanında, çocuk refahı alanında yapacağınız çalışmalar sadece STK'ların altından kalkabileceği şeyler değil. Devlet olmazsa olmaz mutlaka gereklidir. Bu yüzden de sizin kendinizi daha görünür kılmak ve devlet kurumlarıyla koordinasyonu daha iyi sağlamak için daha farklı bir bakış açısına ihtiyacınız var. Yani şunu demek istemiyorum, devletten bir şey olmaz mantığıyla hareket edip, sadece ondan bağımsız olarak bir şeyler üretmek, çalışmak sadece bazı yaralara pansuman olan aktiviteler olabilir. O yüzden de mutlaka devlet ve STK işbirliği şart." UK3

"Bence özellikle bizim ülkemizde diye adlandıracağım, sivil toplumun gerçekten kamu ile yakın çalışması önemli. Bu maalesef belli nedenlerden dolayı son yıllarda pek mümkün olamıyor üzücü bir şekilde çünkü sürekli etiketlenen kurumlar oluyor. Ama o algının değişmesi gerekiyor çünkü sivil toplum alanı gerçekten topluma hizmet eden bir alan. Devlete de alternatif bir alan değil. Devletin işini kolaylaştıran bir alan. Yani o yüzden burayı umarım günü gelir de kamu destekleyen bir alana dönüşür. Yani yine özerk kalırız ama kamu kaynaklarının da buraya aktarılması durumunda ki aktarılan kuruluşlar var, sürekli medyada duyuyoruz ama umarım bu şeffaf bir şekilde aktarılır ve şeffaf şekilde aktarıldığı takdirde de bence sivil toplum alanı çok daha gelişerek büyür." UK12

Kamu sektörünün sahip olduğu gücün merkezi kuruluşlar aracılığı ile Bakanlıklarda toplanması; Bakanlıklar ile yapılan karşılıklı anlaşmalar aracılığıyla STK'ların geniş çalışma alanına yönelik yürütecekleri gönüllülük çalışmalarında fayda sağlayabilmekte, ayrıca ilgili merkezi kuruluşlarda kolaylaştırıcı bir rol de üstlenebilmektedir. Dolayısıyla kamunun desteği büyük bir önem ifade edebilmektedir. Bu kapsamda UK14 kodlu katılımcının görüşleri dikkat çekicidir.

"Onun dışındaki bir sonraki projemde de biz Milli Eğitim Bakanlığı ile projeye ortak olarak devam ettirdik. Yani büyük bir paydaşımızdı öğretmenlere ulaşmamızdaki en büyük destekçimizdi. Orada onlar olmasaydı biz öğretmenlere ulaşmakta daha zorlanacaktık. Öğretmenlerden izin alınması süreci olsun, hepsi olsun zorlanacaktık. Onlara öğretmenlere bu kadar eğitim veremiyorlar çünkü o alanları kısıtlı diyebiliriz. Hem bütçesel açıdan hem de diğer açıdan düşünülebilir. Bütçesel açıdan da biz hibeyi özel sektörden aldık." UK14

STK'ların ihtiyaç duydukları devlet desteğine rağmen merkezi kuruluşların da bazı süreçlerde eksik kalabildiği, ilişkisel süreci ilerletemediği noktalar olabilmektedir. Bu noktada özellikle temelde Bakanlıkların ve diğer merkezi kuruluşların geniş, çoklu hedef kitle ile çalışması, iş yoğunluğu ve personel azlığı, vb. birçok ilişkinin yavaşlamasına neden olabilmektedir. Sonuç olarak kamu alanının iş yükünün artması, işlerin ve sürecin aksamasını, sürdürülebilirliğin sağlanamamasına neden olmaktadır (Reffat, 2003). Bu bağlamda UK14 kodlu katılımcının ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

"Farklı alanlarda biz merkezi kuruluşlar ile çok görüşüyoruz. Şu anda bir Eylem Planının hayata geçmesi gerekiyordu ve bitti o süreç. Gececek denildi. Bu maddeler gerçekleştirecek denildi. Biz izleyici olduk. Ama çoğu madde geçmedi. Biz burada devlete diyoruz ki 'siz bize böyle bir söz vermişsiniz ama bunu gerçekleştirmediniz. Bakın bunu böyle gerçekleştirmedığınız için bunlar gerçekleştiriyor. Gelin bunu birlikte gerçekleştirelim. Siz burada bunları yapın, biz de sizin destekçiniz olalım. Sizin yetemediğiniz yerde biz gerçekleştirelim.' diyoruz. Aslında biz sivil toplum kuruluşları olarak genel de dışarıdan bakıldığında şöyle bir izlenim çok oluyor; 'devleti hep eleştiriyor, devleti kabul etmiyorlar, olması gerektiğini söylüyorlar ama devletin olmasını istemiyorlar' tarzı bir algı var. Ama öyle bir süreç değil. Devlet hem en büyük paydaşımız ve devletin yetemediği yerler için biz varız." UK14

Görüşmeler kapsamında ortaya çıkan bir diğer vurgu ise gönüllülük alanında kamunun ve sivil toplumun sınırlarının doğru çizilmesi ve belirlenecek sınırlarda kamu desteğinin önemi ve gerekliliğine yönelik vurgudur. Kamunun daha öncede bahsedilen gücünün doğru şekilde organize edilip, gönüllülük alanına yönlendirilmesi hem ilişkilerin hem de gelişimin öncüsü olarak düşünülebilir. Bu anlamda UK18 ve GK19 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Bir de şey, yani şu soru da çok fazla var. Neyi gönüllü ve STK'lar yapacak neyi Kamu yapacak? Şimdi burada da bence bir şey var. Mesela kamu kurumlarında da gidip gönüllülük yapabilirsiniz. Benim ilk mesela yaptığım şeylerden bir tanesiydi. SHÇEK'in bir kurumuna gidip o çocuklara destek veriyorduk, çocukların sosyalleşmesine katkı sağlıyorduk. Doğrudan kamuda gönüllülük, yani gönüllülük sadece STK'lar da yapılmıyor. Bu anlamda bir de yani orası da bana kıymetli geliyor. Yani tabi ki gönüllü çalışmalarla bir şey destek verebilirsin ama bu işin bir modellenmesi, bir etkisinin ölçülmesi de çok kıymetli. Çünkü yoksa çok küçük küçük bir sürü şey yapılıyor. Ama bunun etkisini göremiyoruz. Siz gidiyorsunuz 2, 3 hafta bir şey yapıyor orada ama hani onun genele etkisi çok faydalı olmuyor. Böyle sürdürülebilir bir model ile birlikte daha böyle Kamu ile STK işbirliklerinin kıymeti, oradan modellerin geliştirilmesi ile bunların birtakım kamu hizmetleri olarak sunulabilmesi gibi bir şeye dönüşmesi lazım." UK18

"Yani devletin çalışan çocuklar için, sokaktaki çocuklar için farklı projeler yapıp bunu STK'lara devretmesi gerekiyor ki STK'lar aksiyon alabilsinler. Diğer türlü onlar da çok sıkışık biliyorum. Yani sponsor bulmak, para bulmak ve bir şeyler yapmak çok zor. Bence beraber bir şeylerin yapılıyor olması gerek. STK ve devlet birlikte bir şeyler yapmalı." GK19

Son olarak katılımcılar maddi olarak bir devlet desteği yönelik bir beklenti içerisinde olduğunu dile getirmişlerdir. Bu anlamda var olan beklentiler çerçevesinde kamunun bir sistem kurarak, destek mekanizmalarını geliştirmesi yönünde düşünceler de ağırlık olarak

dile getirilmiştir. Bu kapsamda UK17 ve GK25 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örnekler olarak gösterilebilirler.

"Ben devlet olsam, hükümet olsam, sivil toplum örgütleri içinde, arasında doğru düzgün iş yapanlara gerçekten ekonomik olarak destek olurum. Bu destek olmadığında da işler yürümez mi yürür. Biz o şartlarda çalıştık ve çalışıyoruz. Ama keşke çok daha fazla kaynak ve destek bulabilsek de buraları düşünmesek. Yani o ofisin telefonun parasını yani ne bileyim işte internet parasını, ısınma parasını, su parasını, elektrik parasını düşünmeden faaliyetlerimizi yürütebilirsek. En büyük güçlük budur." UK17

"Kamunun çok fazla maddi bir desteği de yok. Konseri bile kendi eliyle yapıyor. Bu kamuyla destek alarak bir işte ilerlemek çok zor. Zaten onu size vermiyor, onu verse bile onu sizde takibi için onun kriterlerine uymak çok zor. O yüzden kamu ile sivil toplum açısından böyle çok el ele ilerleyelim tarzı bir ilişkisi yok. Ama zaten bunu sebebi de Türkiye'nin sosyal bir devlet olup hem kendi eliyle bunu yapması. Sivil topluma çok ihtiyaç duymuyorum ben kendim çoğu şeyi yapıyorum diyor." GK25

Genel olarak bakıldığında, sivil toplum alanı içerisinde kamu desteği çok önemli görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, hem temel düzeyde maddi bir gereksinim hem de sistemlere, ilişkilere, korkulara dair temel bir gereksinim dile getirilmiştir. İki sektör arasında kurulacak doğru bir yapılanma ile, özünde bir kazan-kazan ilişkisi yaratabileceği düşünülmektedir.

4.2.4.2.1.4. İşbirliği çekimserliği/eksikliği

Çalışmanın bu boyutunda katılımcılar tarafından ortaya koyulan görüşler doğrultusunda işbirliğine dair yaşanan çekimserlikler ve eksiklikler üzerine düşünceler ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda ilk olarak merkezi kuruluşlar ile STK'lar arasında işbirliklerinin artması gerekirken; aksine değişen yönetsel anlayışlar ve kararlar neticesinde işbirliklerinin azalabildiği hatta ortadan kalktığı ifade edilmiştir. Buna yönelik UK6 kodlu katılımcının ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

"Ben eski çalıştığım ilde toplum merkezleri ile çok çalışma yaptım. Oranın müdürüyle, eğitmenleriyle birleşerek projeler yaptık. Sonra ben İstanbul'a geldiğimde de bu projelere devam etmek istedim. Yani buradaki toplum merkezleriyle iletişime geçtim. O yıl bir şey çıkarttılar ve artık toplum merkezleri işte çocuklarla çalışmayacak dediler. Çocuklar dışarı çıkmayacak dediler ve bir takım projelerin hepsi altüst oldu. Yani toplum merkezleri eski sistemde çalışmayacaklarını söyledi. Bizim bütün çalışmalarımız sonlandı. Öyle bir geçiş dönemi yaşandı. Çocuk esirgeme kurumlarıyla da çalışma yapardık. Bizlere çocuklar getirilirdi ve onlara uygun olan etkinlikleri alırdık, spor etkinliklerimize alırdık.

Sonra o da yasaklandı. Çocukların gitmesi yasaklandı. Bizim oraya gitmemiz tamamen yasaklandı ve bir proje yapalım diye konuştuk. Doğrudan müdürleri onaylamadı. Yani devlet bir takım şeyler kendi ile altında tutmaya çalışıyor. Bunun için de sürekli daha merkeziyetçi bir yapıya geçiş yapmak istiyor." UK6

İşbirliklerine dair beraber ortak çalışmalarla ortaya koyulacak değerler gönüllülük alanına getireceği fayda ve etkinliğin büyüklüğü göz ardı edilemeyecek mutlak bir gerçektir. STK'ların toplumsal faydaya yönelik gerçekleştirdikleri faaliyetlere ilişkin üstlendikleri destekleyici rol, merkezi kuruluşların gücünü azaltmaz aksine belirli alanda sorun yaşayan bireylerin refah seviyelerini daha iyi yönde etkileyebilmektedir. Bu kapsamda UK7 ve GK21 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Yani biraz böyle hani yönetmelik ya da yasalar ortaya çıktıkça ama bunları da birlikte yaptıkça çok güzel eşgüdüm içerisinde gider. Şu anda herkes birbirinden bağımsız şekilde. Şirketler burada, STK'lar şurada yapıyor yani dağınık halde yapıyorlar. Geçen sene bir tane toplantıya katıldım. Evvelsi sene miydi emin olamadım. Gençlik ve Spor Bakanı, gönüllülükle ilgili işte bir plan açıkladı. Ama o planı hazırlayanlar işte bunu hiçbir STK'ya sormamışlar. Daha ilk baktığımda o kadar çok sorun görüyorsun ki bunu nasıl düşünemediler diyorsun. Bunu kimseye mi sormadılar evet sormamışlar. İşte bu aslında bize zarar veriyor. Bize derken bütün ülkedeki gönüllülük anlayışına zarar veriyor. Şuanda biz mesela pandemi nedeniyle hayatını kaybeden sağlık çalışanlarının çocuklarına burs vermek istiyoruz ve ilgili devlet birimlerinden bilgi alamıyoruz, vermiyorlar. Yani Milli Eğitim Bakanlığı'ndan istedik Milli Eğitim Bakanlığı doğal olarak Sağlık Bakanlığı'na yönlendirdi. Sağlık Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığına veri vermiyor." UK7

"STK'larda doğru dürüst bir şey yapamıyorlar. Çünkü ister istemez kamu ile bir ilişkileri var. Yani bu açıdan gerçekten bizim ülke çok sıkıntılıdır. Genel olarak da çok sıkıntılı çünkü bir destek olmayınca bir şey olmuyor. Aralarındaki ilişki bence çok iyi değil bu durumu mesela LÖSEV'den biliyorum. Hastanenin içine bir aleti koymak için, onu çalıştırmak için bile yıllarca izin almaya çalışıp alınamıyor ki sonuçta bir insanın, bir çocuğun sağlığı söz konusu. Desteklenmedikçe oraya o alet konulamayacak izin alınamadıkça. Bu açıdan kamu ile sivil toplum arasında çok sıkıntılı ve kötü bir ilişki var." GK21

Merkezi kuruluşların sahip olduğu kapasite, iş yükü ve diğer koşullar değerlendirildiğinde, toplumsal sorunların çözümüne yönelik STK'ların da destekleyici aktif bir rol oynaması doğal bir süreçtir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşları ile ilişkilerin güçlendirilmesi ve yaşadıkları sorunların çözümlerine yönelik işbirliklerinin kurulması, toplumsal bir iyi oluş hali için bir katkı yaratabilir. Problemlere yönelik çözümün tek bir sektör üzerinden sağlanacağına ilişkin inanç, küresel düzeyde değişen

refah sistemi anlayışında zor olarak görülmektedir. Bu bağlamda UK8 ve GK9 kodlu katılımcıların görüşleri önemli örnekler olarak ifade edilebilir.

"Genelde mesela şunu biliyoruz ki bir sivil toplum aslında kamuya destek amaçla çalışmalarını yapıyor. Yani her yere ulaşım, her zaman mümkün olmuyor ve sivil toplum kuruluşları bu noktada çok kıymetli bir destek sağlayarak o eksiği tamamlıyor. Bu işbirliği bilincinin tam olarak oturmuş olması gerek. Yani eksiği tamamlamak, kamunun eksik olduğu anlamında değil, daha fazla hizmet verebilmek, daha yeterli olabilmek, yani bu ortak bir çalışma sonucu toplum refahını yükseltmek amacıyla ortak bir amaca hizmet etmektir. O yüzden hani bir taraf eksik bir taraf bunu tamamlayacak düzeyde de değil. Çünkü sivil toplum kuruluşlarının da desteği ihtiyacı var" UK8

"Kamu bu noktada STK'larla bir işbirliği içerisine girip bir şeyler yapamıyorlar. Şöyle olmuşta aslında yakın zamanda, yakın zaman dediğim de ne kadar oldu bilmiyorum, daha çok bakanlığın yaptığı bir araştırmaya katılmışım. Ama böyle daha çok evet biz bunu bakanlıklar arasında çözebiliriz. Evet, çocuklar için bir model oluşturulmuş, çocukları bir şekilde bir şeylere yönlendireceğiz diyorlar ama biz bunu işte kendi içimizde oluşturacağız diyorlar. Daha çok Bakanlıklar arası işbirliği ile bir şeyler çizmeye çalışılıyor. STK'lar o süreçte söz sahibi olamıyor." GK9

İşbirliği kapsamında eşgüdüm içerisinde, ortak karar mekanizmalarının oluşturulması her iki tarafın daha iyi mevzuat ve uygulama ortaya koyabilmesi için önemli olarak görülebilir. Bu noktada birbirini anlama ve doğru iletişim kurabilme oldukça önemlidir. Buna yönelik UK16 kodlu katılımcının, *"Bu katılıma yönelik de tahrip etme değil de ya da tahkir etme değil de daha çok inşa etmede de faydası olabileceğine yönelik bir takım algılarımızın oluşması gerekiyor."* ifadeleri işbirliğinin nasıl olması gerektiğine dair ipuçları vermektedir. Ayrıca katılımcılar, işbirliğinin sadece maddi kaynak kaygıları temelinde olmaması gerektiğini de belirtmişlerdir. Bu çerçevede ortaklaşa hazırlanarak ortaya koyulan kararlar iki taraf için de yararlı olarak görülebilmektedir. İşbirliğine atfedilen önemin yanı sıra, tarafların birbirlerini anlama ve iletişim kurabilme becerilerine vurgu yapmakta gerekmektedir. Bu bağlamlara yönelik UK11, UK13 ve UK16 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekici örneklerdir.

"Hani sivil toplum örgütleri karar alma mekanizmalarına dahil edilmesi gerekiyor. Karar alıcı olsun demiyorum tabii ki mümkün değil. Bu sadece fikir alışverişinde bir parça olmalarını sağlamak bence çok önemli. Bu iletişim iş birliğinin sağlanmasında en temel unsur. Yoksa para verelim iş yapılsın sürecinin bir mantığı yok. Hiç sürdürülebilir de değil. Ayrıca bence şeye de aykırı yani sivil toplum kuruluşunun mantığına, mantalitesine de uygun değil. Her ne kadar Avrupa'da uygulanıyor olsa da birincisi sivil olamaz bu şekilde, ikincisi de zaten biz niye varız bu konuda kamu

ister istemez yetersiz kaldığı için biz varız. Yani kamu zaten bu işi yapacak olsa biz kamunun parasını alıp da yapacaksak bu işi yapmanın anlamı ne." UK11

"Yani kamunun yapacağı, açacağı neyse, hangi sorunlu konu ise hani oraya davet etse, dinlese ve sonra beraber küçük çalışma grupları kursalar, onun üzerinden iş yapsalar çok güzel olur. STK'larda yaptıkları işlerin sonucunu raporlasa ve düzgün raporlasa iyi olur. O da çünkü çok söylenen bir şey. İş yapılıyor ama sonunda rapor yok ya da kötü rapor hazırlanıyor gibilerinden olabiliyor ve onun da bir iş olduğu unutulmamalı." UK13

"İlişki ile işbirliğini karıştırmamız lazım, ayırt etmemiz lazım. Birinci noktamız bu olması lazım. Evet, herkes herkesle işbirliği yapacak diye bir şey yok. Ama herkesin herkesle sağlıklı bir ilişki geliştirmesi, o toplumdaki herkesin hem hakkı hem de sorumluluğudur. Bu noktadan hareket etmemiz gerekiyor." UK16

İşbirliğine dair ortaya konulan konulardan biri ise, çekimser olma ve güven duygusudur. Hem merkezi kuruluşların hem STK'ların belirli durumlarda birbirine karşı güven duyamadıkları durumların olduğu görüşmelerde ifade edilmiştir. Bu bağlamda UK25 ve GK15 kodlu katılımcıların ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

"Ayrıca kamu ile STK'lar arasında güven sorunu var. BM'ye çocuk hakları raporu sunulmaya gidildiğinde bizim o zaman dirsek temasında çalıştığımız bir STK el altından bir rapor hazırlamış. Şimdi aramızda bir güven sorunu olabiliyor. Söylenilen bir şeyin içerisinden cımbızla laf çekilebiliyor. STK'nın düzgünce ya bir protokol ya da ihtiyaca göre uygun görüldüğü sürece göre bilgi verilir. Ama sırtımızdan vurmaya çalışan da çok var. Birçok detay veremeyiz. İş için biz neden göstererek alıyoruz. Onun dışında kurumda kalan çocuğun sayısı kurumla ilgili çalışma yapacak kurum ne yapacak. Kurumla çalışacak zaten usulce ister." UK25

"Yani bizim kamuyla çok fazla iç içe olmamız lazım. Ama bizi mesela hep uyarırlardı ve biz de çevremizdeki yeni başlayan arkadaşlarımızı uyarırdık çünkü çok dikkatli olmalısın ki kamudaki insan senden korkup kaçmasın. Diyoruz ya işte dernekçilik insanımızı çok korkutan bir durum. Aynı şey kamuda çalışan insanlarda da var. Yani il müdürü senin ne olduğunu, yani senin derneğin, o sivil toplum kuruluşunun ne yaptığına inanması lazım." GK15

Son olarak işbirliklerinin denetimi temel bir konu olarak ifade edilmiştir. Bakanlıkların özellikle yapmış oldukları protokollerin sonrasında STK'ların aktif faaliyet göstermediği ve sadece ismen duran tabela STK'lara dönüştüğüne yönelik görüşler ortaya koyulmuştur. Buna yönelik GK2 kodlu katılımcının, *"Sadece protokol imzalama olarak kalmamalı. 'Senin evin var mı? Var. Gel protokol imzalayalım sen bizim çocuklara ev ver. Sonrasını denetlemeye gerek yok sistemi ile STK ilişkisi çok fazla ileriye gidemez."* ifadeleri dikkat çekicidir.

Genel olarak bakıldığında, sivil toplum alanı ile kamu alanının işbirliği içerisine girmesi çok önemli görülmektedir. Buna yönelik hem korkuların bertaraf edilmesi, doğru bir iletişim sisteminin kurulması, karar mekanizmalarının ortaklaşa eşgüdüm içerisinde yürütülmesi toplumsal sorunların çözümünde ve toplumsal refaha erişimde değerlendirilebilir.

4.2.4.2.2. Yerel Yönetimler ile Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişkiler

Yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkilere dair katılımcılar dikkat çekici görüşler ifade etmişlerdir. İlgili görüşler doğrultusunda üç alt başlık kategorize edilmiştir. Belirtilen başlıkların dışında ise var olan ilişkilere yönelik temel düzeyde bu başlık altında ortaya koyulmuştur. Kategoriler öncesi oluşturulan bu başlık altında ilk olarak yerel yönetimlerin sahip olması gereken temel yapısına yönelik UK22 kodlu katılımcı tarafından önemli ifadeler ortaya koyulmuştur.

"Yani yerel yönetim daha kuşatıcı, kapsayıcı, kollayıcı, kucaklayıcı olması lazım. Oysa eğer orada zaten tıkandığı nokta belli bir taraftan bakmasıdır. Aynı zamanda bir tarafa hizmet etmesi, tarafa yönelmesidir. Ama şimdi karşılıklı tetikleyenler var. Sivil toplumunda dili, söylemi çok sert olabiliyor." UK22

Ayrıca belediyelerin temel genel amaçlarına yönelik oluşan genel algı hakkında GK25 kodlu katılımcı dikkat çekici düşünceler ifade etmiştir. Bu noktada belediyelerin hizmet anlayışı ile birlikte güttüğü diğer anlayışlara dair de belirli düşünceler ortaya koymuştur.

"Belediyenin genel amacı yani kendi PR'ını (public relation/halkla ilişkiler) yapmak. Tamam belki çok insani duygularla yapıyor olabilir ama 'biz belediyemiz olarak şu kadar kişiye şu yardım götürdük' deyip yardımın reklamını yapıp, kendi kitesini arttırmak amaçları oluyor. Hiçbir yerel yönetimin yani genellemeyelim ama yüzde 99'unun amacı kendine PR gerçekleştirmek. Amacı asıl yardım etmek değil. Hatta mesela şöyle şeylerde oluyor mesela yerel yönetimlerle iş birliği çerçevesinde bir şeyler gerçekleştireceksiniz yapıyorsanız Belediyenin her yerde logosu olsun, her fotoğrafta biz olalım, paylaştığımız fotoğraflarda sizin derneğiniz olmasın bizim logomuz olsun sonra siz kendiniz paylaşın tarzı yaklaşımlar oluyor. Bu düşünce olduğu için de bence sivil toplum kendi yağında kavruluyor. Belediyelerle de büyük iş birlikleri olmuyor." GK25

Katılımcılar belediyelerin genel doğası, uygulamaları, yönetim anlayışları ve hedeflerine dair belirli düşünceler ortaya koymuştur. Bu noktada belediyeler ile STK'lar arasındaki ilişkiler, sorumluluklar ve rol dağılımlarına ilişkin ortaya koyulan farklı düşünceler tasniflenerek alt kategoriler oluşturulmuştur.

4.2.4.2.2.1. Siyasi görüş

Yerel yönetimler ile STK'lar arasındaki ilişkilerle ilgili görüş bildiren katılımcılar, belediyelerin siyasi bir bağlam özümseyerek hareket etmesinin ilişkilerin verimliliği, gücü ve devamlılığı konusunda belirleyici olduğunu ileri sürmektedir. Bu noktada siyasi söylemleri bir kenara bırakıp işbirliğine açık belediyeler olduğu kadar siyasi söylemleri eylemlerinin merkezine koyan belediyelerde olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda GK16 kodlu katılımcının görüşleri örnek olarak düşünülebilir.

"Belediyeler özelinde ise belediye bazlı bakış açısı değişiyor. Bazı belediyeler hiç bir şekilde STK'ları kendi ideolojilerine dayatmak istemedikleri için çok rahat bir şekilde onlardan destek alıp ilerleyebiliyor. Ama bazı belediyeler kendi ideolojilerini üzerinden sadece hareket etmeye çalışıyor. Mesela biz bir tişört yaptırmak istiyoruz, bir proje için, o zaman şey diyorlar, "benim logomda yan tarafta dursun. Benim bunu yaptırdığım belli olsun" diyebiliyorlar. Biraz daha reklam gözüyle bakıyorlar."
GK16

Yerel yönetimlerle STK'ların ilişkilerine bakıldığında, özellikle organizasyon yapısı ve kurumsallaşma düzeyi yüksek STK'ların küçük STK'lara kıyasla Bakanlıklarla protokoller imzalayarak, ortak çalışma üretme olasılığının fazlalığı, küçük STK'ların ortak işbirliği ve çalışmalar için alternatif çözümler üretmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda özellikle küçük STK'larında içinde bulunduğu, yerel yönetim ile kuracakları ilişkiler gönüllülük alanının gelişimi açısından fayda sağlayacağı görüşü ortaya koyulmuştur. Buna yönelik UK11 kodlu katılımcı tarafından ortaya koyulan görüşler dikkat çekmektedir.

"Hatta normal şartlarda olması gereken yani büyük STK'lar zaten Bakanlıklarda çalışıyorlar ama küçük ve orta ölçekli STK'ların da en azından belediyelerle işbirliği yapması gerekiyor. Niye? Çünkü o da yerel. İşte ilçe belediyesi çocuk alanında bir çalışma yaparken neden bizimle işbirliği yapmasın? Buradaki işbirliği de ekonomik, maddi bir işbirliği değil. Tamamen fikri bir işbirliği. Ama dediğimiz gibi genelde belediyenin yaklaşımı şu; 'işte sizin ideolojiniz ne, işiniz ne, siyasi olarak görüşünüz ne ya da siz ne kadar para istiyorsunuz? Bu işin parasal boyutu ne?' Hâlbuki mesele bunlar değil." UK11

Belediyelerin siyasi tutumlarından dolayı STK'larla olan ilişkilerinin gelişmemesi nedeniyle STK'lar, yerel yönetimler çalışmak yerine başka yerel düzeyde kurumlara yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda özellikle UK12 kodlu katılımcının düşünceleri dikkat çekmektedir.

"Hangi parti olursa olsun yani bu hiç fark etmez ama biz belediye ile çalışmak yerine açıkçası Kaymakamlıkla, Valilikle çalışmayı çok daha yakın buluyoruz. Çünkü belediye "x" bir partidense karşısında faydalanıcıların "y" partisinden olduğunu düşündüğü takdirde destek vermiyor. Enteresan bir şekilde. Sanki o kişiler toplumun bir parçası değilmiş gibi yaklaşıyor. Ama burada bizim hala kültürümüzde oturmayan şey; insan odağında çalışma durumunu çok yansıtamıyoruz. O benim hemşerimse, o benim yakınım ya da benimle aynı ideolojideyse desteklenebilecek kişiler olarak adlandırılıyor. Ama burada kullandığımız dil onlara bir taraftan da yabancı geliyor. Yani biz diyoruz ki insan özelinde çalışıyoruz. Fakat belediye ile çalışmak yani özellikle son yıllarda bana tehlikeli geliyor." UK12

Son olarak yerel yönetimlerle STK'lar arasındaki ilişkilere dair uzman ve karar verici olan UK20 kodlu katılımcının ortaya koyduğu ifadeler dikkat çekicidir.

"Bizim belediye için konuşacak olursam şu an çok da siyasi yönden bir baskı olduğunu düşünmüyorum. Siyasi yön bize çok baskılı bir durum da değil. Hani biz şu an hani her şeye, her yönde hizmet veriyoruz. Yani hiç böyle bir ayrıştırma ya da hani işte şu şu görüşten STK ile çalışmayalım gibi bir şey yok. Şu an bizim için aslında hani yararı olan her şey, toplum yararına olan her şey anlamındaki her şey için görüşmeye açıldık. Ama dediğim gibi yani dernek ya da STK olayına girdiğinde biraz daha işte tedirginlik var. Hani şey değil bence, bir tepki değil. Örnek olarak bir yayineviyle anlaşacağımız zaman bir şey olmasın, bir kayırma olmasın, onu seçti gibi olmasın diye bir tedirginlik oluyor. Yoksa dediğim gibi şu an ki bizim ile alakalı düşüncem yani şahsi düşüncem toplum yararına olan her şeyi yapmaya hazır bir anlayışı var." UK20

Genel olarak bakıldığında, yerel yönetimler ve STK'lar arasındaki ilişkilerde var olan/olabilecek siyasi bağlamın birlikte yapılması planlanan pek çok çalışmanın üretkenliğinde ne kadar önemli olduğu görüşmeler kapsamında ortaya koyulan görüşlerden anlaşılmaktadır.

4.2.4.2.2.2. İşbirliği yapma ihtiyacı

Yerel yönetimler ile STK'lar arasındaki işbirliklerine dair görüşlere bakıldığında, yerel yönetimlerin işbirliğinden kaçınma eğilimlerinin olduğuna ilişkin katılımcılar tarafından belirli görüşler ortaya konulmuştur. Bu bağlamda özellikle UK6 kodlu katılımcının görüşleri dikkat çekicidir.

"Aslında ben yerel yönetimlerin bu gönüllülüğü en başta desteklemesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bakarsanız onların hayatını kolaylaştıracak bir şey yapıyoruz. Ama nedense bizim ülkemizde bir toplum hiç bir zaman desteklenmiyor. Belediyeler olsun işte kaymakamlıklar olsun gidiyorsunuz sizi çok iyi karşılıyorlar evet çünkü onlara faydalı bir şey yapıyorsunuz ama eşit payda kısmına geldiklerinde nedense

adım atmak istemiyorlar. Bu işin içinde uğraşmak istemiyorlar. Aslında bir takım sosyal imkanlar sağlayabilirler. Yani işte gönüllülerimize gönüllülük işlerine yönelik, çocukların gittiği yerlere ya da işte başka dernek ve vakıflara bir takım imkanlar sunsalar, devlet bir takım paylar ayırsa çok güzel olur." UK6

"Mesela belediyenin yüzme havuzu var, kapalı spor salonu var. Oradaki müdüre diyorum ki "işte sosyal çalışmalarımızı birlikte yapalım. Biz binamızda sizin çocuklarınıza eğitimler verelim. El becerileri, matematik, fen, kişisel gelişim kapsamında çocuklar faydalansın. Sizin de yüzme havuzunuzdan, kapalı spor salonunuzdan, tenis kortundan bizim çocuklarımız faydalansın" diyoruz. İlgili yönetici "tabi ki olur" diyor ama iş programa gelince bir tür bir yer vermiyor. Hep ne hikmetse dolu oluyor. Hep bir şekilde zorlaştırıyorlar işi. Nedense çok olmamız hem işlerine geliyor hem de desteklemeden olmamızı istiyorlar. Hani biz size bir şey yapmayalım, siz istediğinizi yapabilirsiniz ancak bizden bir şey istemeyin mantığıyla bir şeyleri yürütmek istiyorlar." UK6

Özellikle yerel yönetimlerle STK'ların işbirliği içerisinde olması aslında bir anlamda her iki taraf için de artı bir kazanç yaratabileceği yönünde düşünceler ifade edilmiştir. Buna yönelik UK8 ve UK18 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örnekler olarak gösterilebilir.

"Yerel yönetimlerin de sivil toplum kuruluşlarının desteğine açık olup, sivil toplum kuruluşlarının da bağışçılarla rahat buluşmasını sağlayacak belki bir kanal yaratması olabilir. Çünkü halen sivil toplum kuruluşları da ülkemizde çok güvenilir algılanmıyor. Dolayısıyla da belki yerel yönetimler bu güveni sağlamak için referans olabilir, bir kanal yaratabilir. Böylece bireyler, aileler, hayırseverler sizin toplum kuruluşlarıyla daha rahatlıkla buluşursa işte orada kapsamlı bir yapıya ulaşıp o kanal üzerinden topluma hizmet verilebilir. Bu tamamen birbiriyle iç içe yürütülmesi gereken bir yapı olmalı." UK8

"Gönüllünün onların kurumlarında çalışması üzerinden çok somut okuma gelme bile, sizin yapacağınız gönüllü faaliyetleri yerel yönetimler güçlendirebilir. Yani işte mekanlarını verebilirler, araçlarını sağlayabilir, hizmetlerinden yararlanabilirsiniz. Ancak buralarda da yine sıkıntılar var. Yani çok tanıdığımız, çok kontak bir kişi üzerinden, kişisel ilişkilerden bu süreci çok daha hızlı hallederken diğer türlü olamayabiliyor." UK18

Yerel yönetimler ile STK'lar arasındaki ilişkilerle bağlantılı olarak daha kapsayıcı çatı bir kuruluşun gerekliliği işbirliği oluşturulabilmesi açısından önemli olarak görülebilmektedir. Bu bağlamda GK7 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir.

"İşte bu kadar hazır STK varken yerel yöneticilerin yerinde ben olsam her bir STK'dan yetkileri kişileri toplayıp bir komite oluşturup, "sizi geliştirmek adına, sizi beslemek adına, sizi daha iyi tanıtmak adına, sizin büyümenizi sağlamak adına" ne yapabiliriz diye bir şey oluşturabilirler. STK'lar devlet kurumlarıyla ilişki kurmakta zorlanıyorlar. Kabul göremeyebiliyorlar, karşılanmıyorlar, görüşme bile

sağlanamıyor. İşte o zaman yerel yönetim, devlet ya da firmaların gidip en azından bunları bir şekilde görüp, "siz ne yapıyorsunuz, biz nasıl neresinde olabiliriz, nasıl destekleyebiliriz, birlikte nasıl bir sinerji oluştururuz, nasıl yaparız" diye bir işbirliği kurabilirler. Keşke hani işte birkaç STK aynı anda, aynı yerde, masada olabilse. O zaman işte birçok sorun alanına yönelik ortak bir çözüm ortaya koymada daha hızlı bir yol da alınabilir. Hani ben olsam böyle bir komite kurmaya çalışırım." GK7

Son olarak belediyeler özelinde de STK'larla kurulacak işbirliği konusunda belirli korkular ve endişelerin var olduğu da görülmektedir. Bu bağlamda belediyelerin üst yönetime doğru karar mekanizmaları daha etkili olabilmektedir. Bu noktada UK20 kodlu katılımcının görüşleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Biz dediğim şöyle, meslek elemanları olarak, bir de bizim artık üniversitede gördüğümüz şeylerden dolayı biz böyle biraz daha açığız. Ama hani böyle kamusal alanda çalıştığımız zaman derneklere çok sıcak bakılmıyor. Biz mesela 1 tane dernekle görüşmüştük. İşte hani böyle kafamızda her şeyi tasarladık ama bir yerden sonra işte kamu alanı olduğu zaman dernekle çalışmada biraz da tedirgin olunuyor ve dolayısıyla biz de çalışmadık. Bu bizimle alakalı değil. Hani üst müdürle alakalı bir şey. Mesela orada çok hayal kırıklığı yaşadık çünkü çok aşırı heveslenmiştik." UK20

Son olarak hem STK'lara hem belediyelere yönelik ortaya koyulan en temel görüşlerden biri ise, UK22 kodlu katılımcının, "*Ben sivil toplumun dilini yumuşatmasını, onun etiketten kurtulmasını; yerel yönetimin de bakış açısını genişletmesini önemli buluyorum.*" ifadeleri olarak düşünülebilir.

4.2.4.2.2.3. Bürokrasi

Yerel yönetimler içerisinde yaşanan bürokratik süreçler özellikle ilişkilerin gelişimi ve hızlı bir şekilde ve etkin uygulamaların geliştirilmesinde problemler ortaya çıkarabilmektedir. Bürokratik süreçlerin yalnızca yerel yönetimler alanında değil; kamusal alanın tamamında yoğun olması da ayrı bir zorluk yaratabilmektedir. Özellikle yerleşme politikalarının düşünülmesi aynı zamanda daha hızlı iletişim ve işbirliklerinin çıkabilmesine de imkân tanıyabilir. Bu kapsamda UK6 ve GK2 kodlu katılımcıların görüşleri birer örnek olarak ifade edilebilir.

"Mesela işte ben ilçe meydanında çocuklarla şenlik yapmak için, Belediyeye gidiyorum yazı yazıyorum, kaymakama gidiyorum yazı yazıyorum, Milli Eğitim'e gidiyorum yazı yazıyorum. Bu süreçte onaylar gelmiyor, sonra dönüyor diyorlar ki "işte çocukla bu kadar kalabalık ortamda şunu yapamazsın" ya bırak da onu ben zaten düşünmüştümdür. Ben zaten çocukla çalışıyorum. Yanlış bir şey yapmam. Ama

onun mazereti var. Orada onu yapmak istemiyor. İşte ya da bir malzeme istiyorsunuz, vermek istemiyor, yok diyor." UK6

"Yerel yönetimde bir şeyleri halledebilirse yukarı ile bürokrasi ile uğraşmak zorunda kalmayız ve yukarının da yapacak bir sürü işi var. O yüzden buradaki sorun da çözülüyor, yukarıya da ekstra sorun çıkmış oluyor. Dolayısıyla boşa debelenip duruyorsunuz. Yani bahsedilen bu sorunları birçok kişi söylüyor, yapmamamız da bizim ayıbımız." GK2

Genel olarak bürokratik süreçlerin azaltılması ve yerel düzeyde ilişkilerin hız kazanması gönüllülük alanının gelişebilmesi açısından önemli kazanım ve değerler ortaya koyabilir.

4.2.4.2.3. Şirketler ile Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişkiler

Şirketler ile sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkilere dair katılımcılar dikkat çekici görüşler ortaya koymuşlardır. İlgili görüşler doğrultusunda ayrı bir alt başlık kategorize edilmesi gerekliliği doğmuştur. Şirketlerle ilişkilerle incelendiğinde, özellikle şirketlerin de bu alana bakış açısı ve kurumsallık düzeyleri ilişkilerin boyutlarını etkileyebilmektedir. İlişkiler kapsamında ortaya koyulan çalışmalar, şirketler tarafından işin önemsenmeyip sadece sayılara odaklanıldığı yönündedir. Buna yönelik UK7 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekicidir.

"Bu ilişki şirketten şirkete değişiyor. Eğer uluslararası bir kurumla çalışıyorsanız orada gerçekten yapacakları işin faydalanıcıya yararını düşünüyorlar. Ama bu uluslararası kurum değil de bir hani yerel bir holdingi bile olsa o daha şey kafasında, "ben bunun iletişimini nasıl yaparım?" hani bu arada ikisinde de tam zıttı olanlar da var. Yani uluslararası kurumlarda da böyle hani kafası olanlar var ama orada da işte bu işi yürüten ekibin başındaki insan da bitiyor. Bana şöyle demiş insan var biliyor musun, "Umurumda değil. Kaç çocuk ne öğrenmiş, kaç anneye, ne olmuş bunlar umrumda değil. Bana sayı söyle." bana böyle diyen bir insan var ve bu insan bir holdingin kurumsal iletişiminin direktörüydü. O kadar başka kafalar var ki o da gerçekten hem şirketten şirkete hem de insandan insana değişiyor." UK7

Ayrıca şirketlerin çalışanlarının gönüllülük faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik attığı adımlar, gerçekte sıkıntılı durumlar ortaya çıkarabilmektedir. Özellikle bu sürecin bireysel ya da toplumsal faydanın ötesinde şirketin temel kar etme anlayışı perspektifinden gerçekleştiğine ilişkin yoğun düşünceler oluşmaktadır. Bu bağlamda ise GK24 kodlu katılımcının görüşleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Yani hiç olumlu bir şey söylemeyeceğim. Şimdi İK'dan geliyor 2, 3 kişi. Anlatıyorsunuz ve yani nasıl bunu kibarlaştırarak söyleyebilirim bilmiyorum ama çocuklarla şirket çalışanlarını böyle hani bir oyun parkı gibi, yani şirket

çalışanlarının motivasyonunu yükseltmek ve kendini iyi hissetmek için yaptırırlar gibi bir anlayış da oluyor. Böyle bir şey olamaz. Siz o vakıfa destek olmak, sponsor olmak, ne bileyim başka bir şey yapmak yani iyi bir şey yapmak için orada biz sizinle iletişime geçiyoruz. Biz sizin çalışanlarınızı eğlemek için bunu yaptırıyoruz.” GK24

Son olarak, çocuk refahı özelinde belirli gün ve haftalarda şirketler tarafından sağlanan desteklerin karşılıklı iletişimin verimli ve etkin sağlanması sürecine temel oluşturabilecek nitelik olduğu öngörülebilir. Bu noktada UK6 ve GK7 kodlu katılımcıların ifadeleri oldukça dikkat çekmektedir.

"Özel sektörle iş birliğine giriyoruz. En büyük desteği de onlardan alıyoruz. Yani projelerimizde destek oluyorlar. 23 Nisan gibi, 19 Mayıs gibi çocukların, gençlerin bayramlarında özel programlar hazırlıyoruz. İşte o zaman sponsor oluyorlar." UK6

"Mesela bir dönem Bakırköy' deki Ferit Aysan Eğitim Parkı olarak 23 Nisan'da şenlik düzenleniyoruz. İşte çocukları klasik kutlamalardan kurtarmak için festival havası yaratabilmek adına giyim markası bize sponsor olmaya geldiğinde oradan bir iki arkadaşla görüşmüştük. Mesela çocuklara tişört tasarlatmak gibi aktiviteleri vardı. Yani işte bu STK'larla, bu şirketlerle, ya da dediğim gibi devlet kurumlarıyla bir bağ kurulabilse gönüllülüğün artacağı bir sürü ortam, platform yaratılabilir. Benim düşüncem bu." GK7

Genel olarak şirketlerin yapıları, kurumsallık düzeyleri ve gönüllülüğe bakış açıları kurulacak ilişkilerde temel kriterler olarak göze çarpmaktadır.

4.2.4.2.3.1. Fon ver, reklam yap

Özel şirketlerden STK'lara aktarılan fonlar ve sağlanan destekler karşılığında, şirketlerde buldukları rekabet çevresi içerisinde daha görünür hale gelmektedir. Görüşmeler kapsamında ortaya koyulan görüşler bu çerçevede belirtilerek; özellikle kırılgan grupların zarar görmemesi konusuna dikkat edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda UK12, UK14 ve GK9 kodlu katılımcıların ortaya koydukları görüşler bu ilişkilerin anlam kazanması adına dikkat çekici ifadelerdir.

"Para onlarda, para onlarda olduğu için de sivil toplum kuruluşlarının paraya ihtiyacı var. Şöyle bir şey var tabii, kaba bir tabir olacak ama "parayı veren düdüğü çalar" hikayesi günün sonunda olmaması gerekiyor. Çünkü donör parayı verdiği zaman eğer donör kurumun çalışmaya yansıtması istediği hassasiyetlere engel olacak şeylerin sahada olmasını isterse işte o noktada ciddi sıkıntılar olmaya başlıyor. İşte biz o yüzden herhangi bir özel sektörden fon alacağımız zaman ciddi sözleşmeler yapıyoruz. Çocuğun yüksek yararının gözetilmediği durumlarda olmayız, işte biz farklılıklarla bir arada olma kültürünü yansıtmadığı takdirde orada olamayız ya da

şu kesimle çalışacaksınız, bu kesimle çalışmayacaksınız tarzı bir yaklaşım olduğu takdirde biz bu süreci yönetemeyiz gibi unsurlarla sözleşmelere ciddi anlamda maddeler koyarak ilerlemeye çalışıyoruz." UK12

"Özel sektör de çok büyük bir güç ve bazı görevler var. Hepimizin devlete ve dünyaya olduğu gibi onların da burada direkt faaliyet yürütmek gibi bir alanları yok. Orada sıkıntı yaşıyorlar. Burada da güçleri olanlar, bütçelerini ve maliyetlerini bizimle paylaşıyorlar. Biz orada devreye giriyoruz. Özel sektörün reklam ve PR konusunda ise bu olmak zorunda. Süreçler şu an ki günümüz şartlarında da çoğu şeyin ki devletle mesela bizim orada yaptığımız çalışmayı biz yaptık diyor. Arkasında destekçisi olduğumuzu söylüyor. Burada herkes kendi reklamını yapmak zorunda gibi bir şey oluyor." UK14

"Özel sektör konusunda ise, " evet ben maddi bir yardım ettim" tamam diyorlar. "Evet, bakın ben buna destek çıkıyorum. Bakın çocukların eğitimi için ya da insanların refahı için, yaşlıların bakımı için ben destek çıktım" diyorlar. Bunun arkasında reklam amaçlı bir şeyler yaptıkları belli oluyor." GK9

Genel olarak, özel şirketlerin sahip oldukları maddi güç, STK'ların aradığı fona karşılık gelebilecek bir kaynak olabilmektedir. Ancak şirketlerin görünür olma arzusu ve isteği karşısında STK'ların da çalıştıkları grupları koruma yükümlülüğü unutulmamalıdır.

4.2.4.2.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kendi Arasındaki İlişkiler

Sivil toplum alanı ve bu alanın aktörleri olan STK'ların diğer STK'larla kurdukları ilişkilerde çeşitli problemler yaşanabilmektedir. Bu bağlamda ortak hedefler üzerinden ilişkilerin kurulması, eşgüdüm içerisinde ortak çalışmalar yapılması ve bunlarında doğru iletişim kanalları üzerinden gerçekleştirilmesi görüşmeye katılan kişiler tarafından özellikle ifade edilmiştir. Bu bağlamda UK14 ve UK18 kodlu katılımcıları görüşleri dikkat çekmektedir.

"Bence bu sivil toplum kuruluşlarının birleşmesi, bu alanda gerçekten hizmet veren kuruluşların bir araya gelip beraber bir şeyleri yürütmeleri, bu alanlar, platformlar açısından çok büyük etkiler yaratır." UK14

"Yani herkes aynı şekilde, aynı şeyi, aynı yönde yapacak gibi bir şey yok. Tartışmak ve öğrenmek burada kıymetli ama hani bir şekilde de çocukla da ilgili meselelerde belli ilkelerinizin de olması gerekiyor." UK18

Öte yandan ortaya koyulan çalışmaların sınırlı düzeyde kalması sebebiyle, STK'lar arası uzun vadeli ve alanı kalkındırabilecek düzeyde geniş kapsamlı çalışmaların gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda UK3 kodlu katılımcının ortaya koyduğu görüşler örnek olarak ifade edilebilir.

"Ne yazık yürütülen projeler ya çok kısa erimli ya da çok kısıtlı hedeflere yönelik projeler. O yüzden fonlamalar aracılığıyla Türkiye'de çocuk alanında yürütülen projeler çok iyi koordine edilmesi ve tek bir elden, belirli bir hedefe dönük olarak hareket edilmesi gerekmektedir. Birbirinden bağımsız küçük küçük projeler gerçekleştirilmesi, sorunları çözmekten çok uzak kalmaktadır." UK3

Genel olarak STK'lar arası işbirliğine yönelik bir gereksinim olduğu yapılan görüşmeler sonucu ifade edilmiştir. Son olarak, STK'lar arası rekabete yönelik ise son kategori altında düşünceler dile getirilmiştir.

4.2.4.2.4.1. Rekabet

STK'lar arasında yaşanan rekabet, alan içerisinde kurulacak güçlü ilişkilerin bir belirleyici olabilmekte, maddi kazanım kaygısı nedeniyle bu rekabet daha da kızışmaktadır. Buna yönelik UK12 ve UK17 kodlu katılımcıların görüşleri oldukça dikkat çekicidir.

"Burada bir pasta var ve bu pastadan herkes pay almaya çalışıyor. Ondan dolayı şöyle ki birlikte çalıştığımız sivil toplum kuruluşları oluyor fakat sivil toplum kuruluşları da kendi arasında 'o işte şundan fon aldı ben onunla yan yana gelmem' ya da 'işte şunun yönetiminde şu kişiler var ben onunla bir arada olmam' vesaire gibi çok ciddi fikir ayrılıklarının olduğu bir alan ve maalesef bunu üzülererek söylüyorum ön yargıların da çok fazla olduğu bir alan." UK12

"Çok büyük rekabetler var ama bu rekabet daha çok fon bulmak, proje bulmak, proje kapmak çerçevesinde oluyor. Çünkü dedim ya, kişisel amaçlarla kolektif amaçlar birbirine girmiş. Kişisel amaçlar bazen diğerlerinin önüne geçmiş durumda. Burada da var. Ego ile uğraşacaksın, kişisel egolarla bilmem nelerle. Bunların en kötü örnekleri var. İşte yaygın olarak var. Aralarında işbirliği olmaz genelde. Onun dışında daha çok bu konularda bir araya gelebilenler daha çok meslek örgütleridir. Meslek örgütlerinin de esas itibarıyla böyle bir problemleri olmadığı içindir. Neden biliyor musun? En bağımsız olanlar da onlardır. Çünkü hiç kimseye muhtaç değiller. Kendi üyelerinin düzenli ödedikleri veya ödemeyi ödemesi garanti altına alınmış aidatlar sayesinde kaynakları vardır. Bu dolayısıyla da üyelerinden başka hiç kimseye kendilerini borçlu hissetmezler ve tabii ki inandıkları mesleki değerleri çerçevesinde ilerlerler. Barolar, Tabipler Odası, Mimarlar, Mühendisler Odası gibi Odalar, onların da sıklıkla zaman zaman bir araya gelebildiklerini görüyorum." UK17

Son olarak katılımcılar tarafından STK'ların yer aldığı sivil toplum alanının bir sektör olarak değerlendirilmesi, STK'lar arası rekabetin olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu rekabetin bir yarışa dönüşme olasılığı ise, alana olumsuz yansımalara neden olabilir. Bu kapsamda UK13 ve UK15 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekmektedir.

"Şimdi sivil toplum da bir sektör. Üçüncü sektör. Haliyle sektör içinde farklı kurumların birbirleriyle rekabetleri var. Her ne kadar hepimiz çocuğun üstün yararı için çalışsak da çocuk alanında çalışanlar için söylüyorum. Tatlı rekabet diyelim. Acımasızca kimse birbirinin boğazına yapışmıyor. Ama bir şey, bir rekabet var. Birbirinin iyi gönüllüsünü almaya çalışmak var tabi ki ve yani sonuçta şey yayılıyor işte örnek olarak; "Ahmet çok güzel çalışıyor, Zehra muhteşem kadın, bırakırsınız sahayı ona harika götürür. Yanında 2 kişiyi daha örgütler ve muhteşem iş yapar" falan derken haliyle o insanları kaybetmemek için "canım sen gitme istersen 'A' STK'sına gel biz seninle bu projede beraber bir şey yaparız" oluyor tabi ki diyebilirim." UK13

"Yani mesela bazı kitle bağış yöntemlerinde STK'lar arasında rekabet görüyorum ve bu benim hiç hoşuma gitmiyor. İşte 'adım adım koşuları' gibi, 'işte şu STK ne kadar toplamış, biz ne kadar topladık? O çok toplamıştım. Niye o kadar toplamış?' gibi şeyleri sevmiyorum. Çünkü onun kozu daha bağış çekiyor olabilir. O da toplumun o tarafına destek veriyor. STK'lar arasında böyle şey yarışı, bağış rekabeti oluyor." UK15

Genel olarak STK'lar arası ilişkilerin doğru bir sistem çerçevesinde yapılandırılması ve ortak bir hedef doğrultusunda ilişkilerin kurgulanması, sivil toplum alanının gelişimi açısından önemlidir.

4.2.4.3. Genel Değerlendirme

"Gönüllülükte Paydaşlar, Sorumluluklar ve Rol Dağılımları" teması iki alt tema üzerinden açıklanmaktadır. Bu alt temalar; '*paydaşlar*' ve '*sorumluluklar ve rol dağılımları*' olarak sıralanmıştır.

Bu bağlamda gönüllülük faaliyetleri içerisinde yer alan *paydaşlar*; kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum sektörünün içerisinde yer alan aktörlere işaret etmektedir. O halde çalışma kapsamında özellikle kamu sektörü içerisinde merkezi kuruluşlar, bakanlıklar ve yerel yönetimler, gönüllülüğün ulusal çapta var olabilmesi için bir değer oluştururken; gönüllülük sektörü içerisinde yer alan sivil toplum kuruluşları ve özel sektör içerisindeki şirketler birer paydaş olarak nitelendirilebilir.

Türkiye'de merkezi kuruluşlar olarak öne çıkan en temel kuruluşlar Bakanlıklar ve bu bakanlıklara bağlı il müdürlükleridir. Türkiye'nin merkezi yönetim anlayışı içerisinde, gönüllülük alanına yönelik bu kurumların etkisi oldukça fazladır. Bu anlamda öncelikli olarak, politika geliştirme adına asıl temsil yeteneği olan resmi kurumlar olarak Bakanlıkları sayabiliriz. İkinci olarak, yerel yönetimler özellikle sivil toplum kuruluşları

ile ilişkili olarak hizmet sunumunda ortaklıkların kurulabileceği paydaşlar olarak nitelendirilebilir. Üçüncü olarak sivil toplum kuruluşları ise, zaten gönüllülüğün merkezi konumundadır. Son olarak, şirketlerin fayda, kar elde etme arzusu da dahil olmak üzere kurumsal sosyal sorumluluk projeleri ile STK'larla işbirliği yapabilen bir paydaş olarak değerlendirilmektedir.

Sorumluluklar ve rol dağılımlarına yönelik, gönüllülüğün merkezi konumu olan STK'lar ile merkezi kuruluşlar arasındaki ilişkilerin doğru yapılanması gönüllülük alanının gelişmesi adına oldukça önemlidir. Özellikle merkezi yönetimin geçmişten bu yana gelen güçlü iradesi bugüne kadar sivil toplum örgütlenmelerini şekillendirmeye devam etmiştir.

İkinci olarak yerel yönetimler adına belediyeler ile STK'lar arasındaki ilişkilerde gönüllülük alanı adına önem ifade etmektedir. Belediyeler içerisinde buldukları yerel düzeydeki toplulukların sorunlarına daha yakından tanık olarak yerel düzeyde bu sorunların çözümü ve kalkınmanın öncüsü konumunda olabilmektedirler.

Üçüncü olarak, şirketler ile STK'lar arası işbirliği de gönüllülük alanı adına bir fayda yaratabilmektedir. Özellikle şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri kapsamında STK'ları finansal anlamda desteklemesi gönüllülük alanında belirli faaliyetlerin yürütülebilmesine imkân tanımaktadır.

Son olarak, STK'ların kendi aralarındaki ilişkileri dikkat çekmektedir. STK'ların kendi arasında rekabet etmek yerine, ortak hedefler üzerinden ilişkiler kurması, eşgüdüm içerisinde ortak çalışmalar gerçekleştirmesi ve doğru iletişim kanalları üzerinden faaliyetler ortaya koyması, gönüllülük alanının gelişmesi adına fayda yaratabilir.

4.2.5. GÖNÜLLÜLÜKTE GEÇMİŞ, ŞİMDİ VE GELECEK

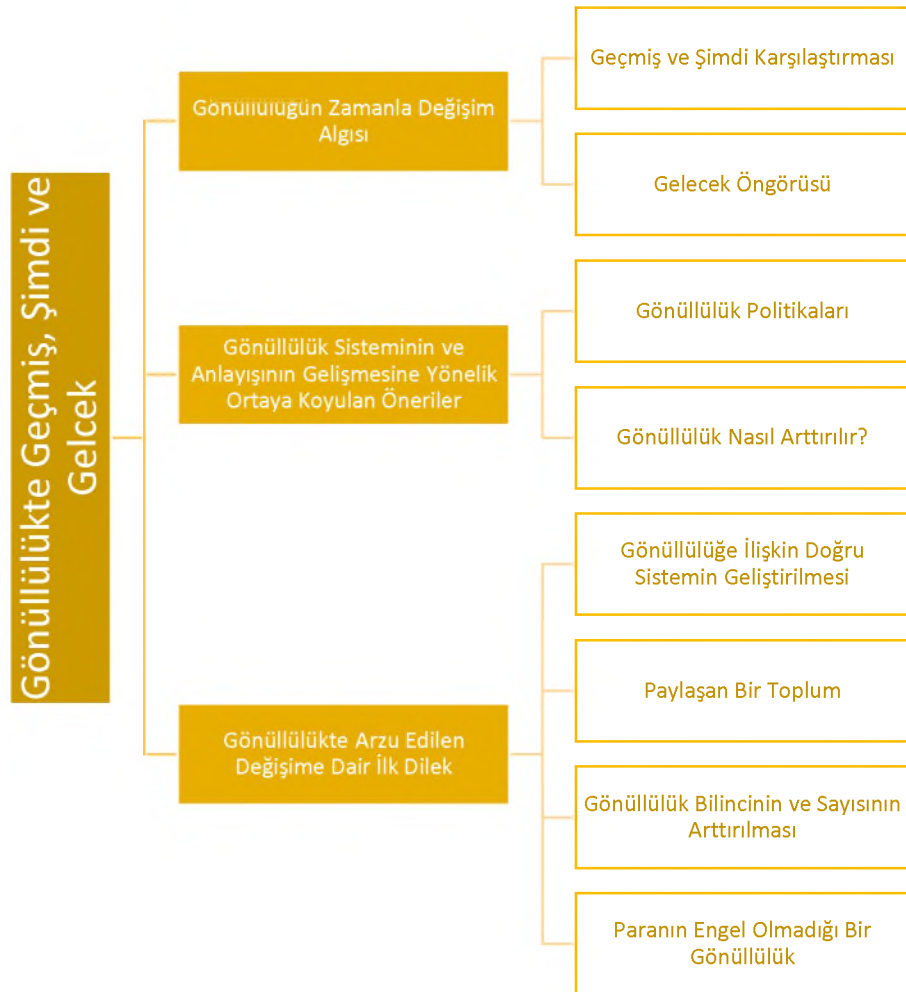
“Gönüllülükte Geçmiş, Şimdi ve Gelecek” teması üç alt tema üzerinden açıklanmaktadır. Bu alt temalar; ‘*gönüllülüğün zamanla değişim algısı*’, ‘*gönüllülük sisteminin ve anlayışının gelişmesine yönelik ortaya koyulan öneriler*’ ve ‘*gönüllülükte arzu edilen değişime dair ilk dilek*’ olmak üzere sıralanmıştır. Her üç alt temanın da kendi içerisinde alt kategorileri bulunmaktadır.

Gönüllülükte geçmiş, şimdi ve gelecek konusu kendi içerisinde geniş bir yapıyı temsil etmektedir. Bunun en temel nedeni, gönüllülüğün geçmiş ya da şimdiki zamanla ilişkisine

yönelik sınırlı da olsa, çalışmalar ortaya koyulmuş olmasına rağmen; gönüllülüğün geleceğe yönelik ilişkilerdeki rolü ve yapısının bu çalışma kapsamında ele alınması geniş bir perspektifi işaret etmektedir. Böylelikle doğru bir gönüllülük anlayışının ipuçları ortaya koyulmaktadır.

Geleceğe yönelik ortaya koyulan önerilerin geniş ve detaylı incelenmesi ise, bu tema içerisinde ilişkili alt kategorizasyonunun geniş ve detaylı yer verilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Alt temalarla ilişkili olarak çeşitli kategoriler ortaya çıkmıştır. Ortaya koyulan bütün kategoriler hem gönüllülerin hem uzman ve karar vericilerin deneyimleri ve vurguladıkları görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Ancak mutlaktır ki bazı alt kategoriler içerisinde gönüllülerin görüşleri daha ön plana çıkıyorken; bazılarında ise uzman ve karar vericilerin görüşleri ön plana çıkmıştır.

Şekil 11. Gönüllülükte Geçmiş, Şimdi ve Gelecek Ana Teması Altında Kümelenen Alt Temalar ve Kategoriler

İlgili tema içerisinde ilk olarak, gönüllülüğün zamanla değişim algısı ele alınmıştır. Buna amaçla, katılımcıların gönüllülüğün zamanla değişimine yönelik algıları öğrenilmeye çalışılmış ve geleceğe dair gönüllülük öngörülerinin belirtilmesi istenmiştir. Ardından ikinci alt temada gönüllülük alanının gelişebilmesine yönelik katılımcıların görüşleri doğrultusunda öneriler, alt kategoriler kapsamında analiz edilmiştir. Son olarak ise, katılımcıların gönüllülük alanına ilişkin ilk değiştirmek ve düzeltmek istedikleri düşünce ve öneriler alt kategoriler içerisinde analiz edilmiştir.

Gönüllülüğe dair bu tema üzerinden yapılacak analizler özellikle Türkiye bağlamında gönüllülük sisteminin gelişebilmesi için hem gönüllülerin hem de uzman, karar vericilerin yaşamış oldukları geçmiş ve şimdi ile alakalı olan sorunlar ve eksiklikler üzerinden ortaya koydukları önerilerle büyük önem ifade etmektedir.

4.2.5.1. Gönüllülüğün Zamanla Değişim Algısı

Tarihsel bağlamda 1980'lerle birlikte neoliberal politikaların gelişimi ve refah devleti anlayışının yeniden yapılanması özellikle çoğu Batı devletinde gönüllülük sektörüne olan ihtiyacın artmasına neden olmuştur (Evers ve Laville, 2004; Maier ve diğ., 2016). Sonraki süreçte 1990'lara ve 2000'lere gelindiğinde ise, özellikle politikacılar, akademisyenler gibi bireyler aracılığıyla gönüllülüğün rolünü açıklama, sosyal içermeyi teşvik etme, sosyal sermayenin gelişimini teşvik etme, kendi kendine yardım ve kendi kendine yetme gibi hem bireye hem de topluma faydalı bir faaliyet olan gönüllülük ve ilişkili süreçleri ayrıca tanıtmaya başlamışlardır (Kendall, 2009). 2010 yılı ve sonrası için ise, özellikle üçüncü bir sektör olarak “*Büyük Hükümetten Büyük Topluma*” geçiş, bu fikri yaratma tutkusu olarak da gönüllülüğün küresel konumunu ön plana çıkarmıştır (Evans, 2011). Gönüllülük özellikle artık toplumsal anlamda kabul gören bir kavram, faaliyet ve daha da ötesi bir sektör haline gelmiştir. Bunun yanı sıra, bahsi geçen dönüşüm sürecine ilaveten küresel düzeyde bir teknoloji dönüşümü de ortaya çıkmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojileri ve akabinde mobil iletişim cihazlarına yönelik yaşanan gelişmeler gönüllülük alanında büyük bir etki yaratmıştır. Bu bağlamda özellikle akıllı telefonlar aracılığıyla kitlesel düzeyde iletişim ağının hız kazanması gönüllülük alanının da hız kazanmasına imkan tanımıştır (Bunz, 2009; Leigh ve diğ., 2011).

Çalışma kapsamında geçmiş, şimdi ve gelecek bağlantıları üzerinden gönüllülüğün değişimine dair düşünceler katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu düşünceler iki alt kategori üzerinden aktarılmıştır.

4.2.5.1.1. Geçmiş ve Şimdi Karşılaştırması

Günümüzde gönüllülük, geçmişten gelen belirli makro faktörlerin etkisiyle farklı bir noktaya evrilmiştir. Bu değişimini arka planına bakıldığında ise, küreselleşme, teknolojik gelişme, demografik değişiklikler, sivil toplumda alanında yaşanan değişimler, postmodern değerlerin yükselişi, aile ve işteki değişimler gibi birçok etken bulunmaktadır (Brozmanová Gregorová ve Stachoň, 2014). Yaşanan bu değişimler, gönüllülüğün yapısını, yaygınlığını ve ulaşılabilirliğini değiştirmektedir.

Gönüllülüğün geçmişe kıyasla günümüzde niceliksel olarak bir artış yaşama durumuna dair katılımcıların görüşleri farklılık gösterebilmektedir. Bu noktada geçmiş anlayışı, anlaşılabilirliğini kaybetmemek adına, düşüncelerini dile getiren katılımcıların bu alana giriş yaptıkları veya bu alanı fark etmeye başladıkları günden bugüne kadar olan süreci tarihsel bir dizinde sıralayarak açıklanmıştır. Bu bağlamda geçmiş ve şimdi kıyaslamasına yönelik 27 katılımcı görüşlerini ortaya koymuştur. Bu katılımcıların 21 kişisi uzman ve karar verici iken; gönüllüler içerisinde ise 6 kişi konuya ilişkin görüşünü ifade etmişlerdir. Ayrıca 21 uzman ve karar verici içerisinde 18 kişi günümüzde, geçmişe kıyasla gönüllülüğün daha arttığı ve yaygınlaştığını ifade ederken; 3 kişi geçmişte gönüllülüğün daha fazla olduğunu yönünde fikir bildirmiştir. Son olarak görüş bildiren 6 gönüllü ise, bugün gönüllülüğün geçmişe kıyasla daha çok arttığını ifade etmişlerdir.

Buna yönelik ilk olarak, artış olduğu yönünde düşüncelerini ifade eden katılımcılar arasından UK2, UK3, UK5 ve UK11 kodlu katılımcıların görüşleri oldukça dikkat çekici örnekler olarak ifade edilebilir.

"Var bence. Buna yönelik sosyal medya gerçekten çok etkili. Ben Twitter kullanmıyorum beni demoralize ediyor kişisel olarak ama dernek gereği, derneğimizin Twitter hesabını kullanıyorum. Bu adalet sistemine Twittire de çok yaygınlaştığı için gönüllülükte görünür kılınıyor. İşe yaradığı da gerçek çünkü bir yerde bir olay oluyor, onun duyulması medyatik olması o olay hakkında aksiyon alınmasına yardımcı oluyor. Bu yüzden de insanlar ilgileniyor. Bu ne, bu STK ne

yapıyormuş, bir bakayım, ben de gireyim, sosyal kimliğe dahil etme, ben burdayım gibi süreçler gönüllü kazanmadan çok etkili oluyor. " UK2

"O nedenle hani eskiye göre kıyasla bir değerlendirme yapacak olursanız tabi ki daha fazla. Çünkü STK'ların sayısı da arttı. Bir de aynı zaman yaşanan hızlı teknolojik değişimler, özellikle internetin hızlı gelişmesi, sosyal medyanın hızlı bir şekilde gelişmesi, akıllı telefonların gelişmesi günümüz genç kuşağın teknoloji ile entegre bir şekilde büyümesi gönüllü katılma etki etti diye düşünüyorum. Çünkü insanlar artık birbirlerini daha hızlı bir şekilde takip edip daha hızlı bir şekilde eyleme geçebiliyorlar. Ama bu göreceli bir kavram. Çünkü sosyal medya çok daha farklı bir mecra. Orada insanlar yazıp çizerken bir şeyleri paylaşırken destekçiniz olurken çok daha fazla insan bulabilirsiniz. UK3

"Bana sorarsanız 10 yıldır ya da 15 yıldır fevkalade iyi durumda ve arttı. İkincisi gençlerimiz daha bilinçli. Özellikle zaten yüzde doksanı üniversite öğrencisi gönüllüler oluyorlar. Birbirlerinden duyuyorlar, iletişimleri çok güçlü, sosyal medya çok güçlü, iletişim kanalları çok açık ama en önemlisi farkındalıkları var." UK5

"Yani son dönemlerde tabi bence daha artmıştır. Yani 10 öncesini kıyasladığımızda yaptığım okumalar ve deneyim sahibi insanlardan öğrendiklerim kadarıyla ben arttığını düşünüyorum. Çünkü, gönüllülük yükselen bir trend ve sosyal medyada da böyle düşündüğünüz zaman fenomenler bir yerlere yardım yapıyorlar, ediyorlar ya da bizim kendi çocuk hakları ile ilgili paylaşımlarımızın olduğu postların aldığı etkileşim ile herhangi bir köy okula yardım ettiğimizdeki postun arasında 5 kat, 10 kat etkileşim farkı oluyor. Gönüllülük faaliyetleri son zamanlarda daha albenisi olan bir şey ve son zamanların yükselen trendi. Yani bu verilerden yola çıkarak ben artmış olduğunu düşünüyorum. Birde dediğim gibi Türkiye'de son dönemlerde bu kavramlar daha böyle ön plana çıktı ve zaten gönüllülükte çok yeni bir kavram. Türkiye'den bu şekil, bu kullanım hali itibarıyla ben geliştiğini düşünüyorum." UK11

Ayrıca bu artışa yönelik ortaya koyulan bir düşünce de özellikle geçmişte gönüllülüğün bugüne kıyasla az ama yoğun olduğu yönündedir. Katılımcılar gönüllülüğün niceliksel açıdan az olmasının nedeni olarak ise, internet, sosyal medya ve mobil cihazların olmaması; böylelikle gerçekleştirilen faaliyetlerin ya da faaliyet gerçekleştiren gönüllülerin da az görünmesi olarak ifade etmişlerdir. Bu bağlamda GK7 ve GK12 kodlu katılımcıların ifadeleri bu görüşü destekler niteliktedir.

"Herhalde şimdi daha fazladır. Ama yani sonuçta eskiden bu kadar sosyal medya yokken, bu kadar gönüllü olarak bir şey yaptığımızda kimseye duyuramıyordunuz. Kendi kendinize çabalıyordunuz ve ona rağmen çok gönüllü vardı. Şimdi en azından bir sürü insana duyuruyorsunuz ve sizden etkilenip bugün olmasa yarın, öbür gün böyle bir şey vardı diye başlayan olabilir." GK7

"Ben şöyle düşünüyorum, belki geçmişte de vardı ama şuanda sosyal medya çok aktif olduğu için biz şuanda daha fazla görüyoruz gönüllüleri. Çünkü gönüllü oluyor olmak paylaşılacak bir şey haline geldiği için, insanlara artı bir sıfat da kattığı için işte 'şu vakfın gönüllüsüyüm, bilmem nerenin gönüllüsüyüm' diye daha çok paylaşılır olduğu için, daha çok varmış gibi görünüyor." GK12

Geçmişte gönüllülüğün günümüze kıyasla daha fazla olduğu yönünde düşüncelerde dile getirilmiştir. Özellikle yeni teknolojik gelişmelerin artıları ile birlikte kişilerin zamanlarını ev içi ortamlar gibi yerlerde bu cihazlarla yoğun harcamasına neden olduğu ve bu sebeple eskiden gönüllülüğün daha fazla olduğu düşüncesi katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Buna yönelik, UK6, UK23 ve UK24 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örneklerdir.

"Geçmişte daha fazlaydı. Geçmişte gerçekten gönüllü vardı. Benim eskiden 'X' (şehir ismi gizlenmiştir) şehrinde gönüllülerim vardı ve gençler boş zamanlarının tamamını orada geçirdi. Çünkü sosyal aktivite anlamında daha dar sınırlara sahipti. Cep telefonları yoktu, bilgisayar çok azdı hatta bizim orada olduğu için zamanlarını bizim orada geçirirlerdi. Şimdi boş zamanlarında daha çok bilgisayarda olmak, cep telefonu ile vakit geçirmek, birbirleriyle cep telefonu ile iletişim kurmak daha kolaylaştı." UK6

"Bence geçmişte daha fazla ve gizli bir gönüllülük vardı. Daha çoktu belki ama daha gizliydi. Şu anda mesela şey gönüllülüğü biraz daha basite alıyoruz. 'Ya işte ben ona yemek verirken çekeyim' şeklinde daha da çok çirkinleşti. Karşıdaki insana yaptığımız yardımda da karşıdaki utanıyor. Utanma duygusu da insanı daha çok içine kapatıyor ve o yardımı da reddediyor." UK23

"Yani haberlerde verilmez ya da bu kadar önümüze her gün ekranımız Tweetler düşmezdi. Şimdi düşüyor bakıyoruz ve bunu kıyaslamak aslında zor görünürlüğü arttı ama sayıca gönüllüler arttı mı gerçekten bunu söylemek zor." UK24

Genel olarak geçmiş ve şimdi kıyaslaması üzerinden belirli düşünceler yukarıda aktarıldığı üzere ön plana çıkmıştır. Bu düşünceler doğrultusunda gelecek öngörülerini ise bir sonraki alt kategori içerisinde detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

4.2.5.1.2. Gelecek Öngörüsü

Gelecekte gönüllülük sektörü kendi içerisinde dönüşümler yaşama potansiyeline sahip olup, özellikle farklı uygulama yöntemleri üzerinden de bir değişim ortaya koyulabilir. Bu anlamda geleceğe yönelik, gönüllülük alanında stratejik yön belirleme, kolaylaştırıcı bir gönüllülük anlayışı ile hareket etme ve çağın gereksinimlerini benimseyerek gönüllülüğün önündeki engelleri kaldırmak gibi hem gönüllülüğe dair paydaş

kuruluşların hem gönüllülük altyapısının modernize edilmesi ve değişimlerin ortaya koyulması olasıdır (Rochester ve diğ., 2012).

Günümüzde yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler, gönüllülük alanında farklı boyutların ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Bu anlamda bilgi iletişim teknolojilerindeki dönüşüm, gönüllülük faaliyetlerindeki “kim, ne, ne zaman ve nerede” gibi sorularının cevaplarını tamamen değiştirmiştir (Leigh ve diğ., 2011).

Gönüllülüğün gelecekte günümüze kıyasla artış yaşamasına yönelik katılımcıların görüşleri farklılık gösterebilmektedir. Bu bağlamda şimdi ve gelecek kıyaslamasına yönelik 46 katılımcı görüşlerini ortaya koymuştur. Bu katılımcıların 21 kişisi uzman ve karar verici iken; gönüllülerin tamamı (25 kişi) görüşlerini dile getirmiştir.

Ayrıca 21 uzman ve karar verici içerisinde 16 kişi gelecekte gönüllülüğün daha da artacağı yönünde görüş bildirirken, 5 kişi gelecekte gönüllülüğün daha az olacağını ifade etmiştir. Gönüllülerin içerisinde de 20 kişi gelecekte gönüllülüğün daha da artacağı yönünde görüş bildirirken, 5 kişi gelecekte gönüllülüğün niceliksel olarak daha az olacağını ifade etmiştir. Buna yönelik ilk olarak, gelecekte artış olacağına yönelik düşüncelerini ifade eden katılımcılar arasından UK8, UK16, GK2 ve GK6 kodlu katılımcıların görüşleri oldukça dikkat çekici örnekler olarak ifade edilebilir.

"Artık günümüzde konuşmak gerekirse, günden güne yani yıl bile diyemem, günden güne değişiyor. Ben her gün alanda da olduğum için bir tarif ediyorum. Sosyal medyada bile yeni yapılanmalar, yeni oluşumlar, her gün tanık oluyorum. Daha fazla oranda gönüllülerle buluşmak isteyen ve gönüllüler ile sivil toplum kuruluşları buluşturmak isteyen birçok yeni oluşum var. Dolayısıyla belki de bunların da vereceği yeni verilerle birlikte, bunların da sağlayacağı yeni verilerle birlikte, rakamın artacağına ben çok inanıyorum." UK8

"Artmak zorunda. Çünkü Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma raporu var. Dünyanın kaynakları sınırlı ve bu dünyada huzur bulmak istiyorsan, daha paylaşımcı, daha adil, daha kardeşçe yaşamak istiyorsak gönüllülüğün daha stratejik bir hale geleceğini düşünüyoruz. Modern dünyanın gelenekten bugüne taşıdığı ve geleceğe de taşımak zorunda olduğu bir değer. Bu açıdan özellikle ülkemiz açısından ivme kazanacağını düşünüyorum." UK16

"Ben artar diye düşünüyorum. Biraz globalleşme ile de ilgili ve teknolojinin gelişimi ile de ilgili olduğunu düşünüyorum. Bu sosyal ağlar sebebiyle insanlar birbirleri ile sürekli iletişim kuruyor. Örneğin bu pandemi sebebiyle öğrenciler internet üzerinden sürekli bir iletişim halindedir. Kişi sadece eğitim ve akademik düzeyde yeterli olması

yetmiyor. İş sahası için aynı zamanda kendine sürekli bir şeyler katmak zorunda olduğunu hissettiği için bir şeyler yapmak için çabalıyorlar. Kendini diğerlerinden ayrı kılmak için bir şeyler yapmak istiyorlar. Bu da gönüllülüğün ön plana çıkmasına olanak tanıyabilir." GK2

"Türkiye'de gelecekte bence gönüllü katılım artar. Çünkü sivil toplum içerisindeki yapılarında değişeceğine ve aynı zamanda toplumunda değişeceğine inanmaktayım. Bunun en temel nedeni de toplumda farkındalığı artırmaya çalışırken yıllardır kabullenilmiş algıyı da değiştiren bir anlayış gelişecektir. Farklı alternatif gönüllülük yöntemleri ortaya çıkıyor. Online gönüllülük ortaya çıkıyor, işte farklı alanlarda daha böyle yapılandırılmış gönüllü programları çıkıyor." GK6

Öte yandan gelecekte gönüllülüğün azalacağına yönelik daha negatif görüş bildiren katılımcıların fikirleri de ortaya koymuşlardır. Buna yönelik UK6, UK17, GK3 ve GK4 kodlu katılımcılar, bu azalışın nedenlerini açıklamaktadır.

"Azalacağını düşünüyorum. Yani ancak bu şöyle olabilir, işte sosyoekonomik anlamda iyi durumda olan aileler, gençler ve daha bilinçli bir kesim belli bir amaca yönelerek gönüllülüğe devam eder." UK6

"Maalesef çok parlak değil ve artacağını düşünmüyorum. Yani dünden bugüne toplum giderek daha az örgütlü topluma doğru gidiyor. Sen de kolaylıkla öğrenebilirsin. Bundan otuz sene önce kaç kişi sendika üyesiydi? Şimdi kaç kişi sendika üyesi? Bakmak lazım. Evet, belki dernek sayısı arttı ama o derneklerin kaç üyesi var ona bakmak lazım. Türkiye çapında örgütlenmiş, büyük kitlelere dayanan, o büyük kitleleri amaçları etrafında toparlayabilmiş kaç dernek, kaç örgütlülük var? Bu meşru, yasal, legal örgütlülükleri, gönüllülük alanlarının açmazsanız önünü, o zaman illegaller kendilerine yer bulurlar. İlegal olmak herhalde savunulacak bir şey değildir." UK17

"Türkiye'deki sivil toplumun çoğunluğu fon bazlı ilerliyor. Kendi iç kaynağı yok. Bu noktada ya bireysel bağışlarla ya da fon bazlı bir kaynak oluşuyor. Bireysel bağışta da pastanın büyük kısmını büyük STK'lar alıyor. Yani zaten bilinen, gelişmiş büyük o yapılar alıyor. Küçük STK'lara o fondan çok da bir şey kalmıyor. Fonlar dışında işte Avrupa Birliği'nin fonları var. Ben mülteci alanında da olduğum için süreci oradan da takip ediyoruz. Çünkü mülteci alanındaki fonların neredeyse tamamı Avrupa Birliği'nden gelmektedir. Şimdi fonlar yavaş yavaş kesiliyor, azalıyor, başka yerlere evriliyor. Yani yaklaşık 5 sene sonra bu kadar yaygın fon olmadığında sivil toplum da sıkıntıya düşecek dolayısıyla gönüllülük de düşecek. O yüzden geleceği çok da aslında olumlu görmüyorum." GK3

"Yani ben tabii kendi özelimde, kendi yaşadığım ülke özelinde düşününce, yani ekonomi böyle giderse insanlar gidip de gönüllülük faaliyetlerinde yer almayacaklardır" GK4

Sonuç olarak, yapılan görüşmeler kapsamında ortaya konulan düşünceler incelendiğinde; gelecekte gönüllülüğün artacağı yönünde ifadelerde bulunan katılımcıların temel dayanaklarının; gelişen sosyal ağlar ve sosyal medya kanalları, değişen iletişim anlayışı, değişen küresel politikalar, kalkınma raporları küreselleşen dünya, teknolojik gelişim, genç neslin toplumsal sorunlara faydalı olma arzusu ve farklı gönüllülük anlayışları (online gönüllülük) olarak sıralandığı görülmektedir. Öte yandan gelecekte gönüllülüğün azalacağı yönünde düşüncelerin temel dayanaklarına bakıldığında ise, kötüleşen sosyoekonomik faktörler, siyasi ve ekonomik krizler, insanların toplumsal örgütlenme becerilerinin zayıflaması, aşırı bireyselleşme, sivil toplum alanında kaynak yetersizlikleri ve son olarak azalan güven duygusu ifade edildiği görülmektedir.

4.2.5.2. Gönüllülük Sisteminin ve Anlayışının Gelişmesine Yönelik Ortaya Koyulan Öneriler

Çalışma kapsamında Türkiye’de gönüllülük sisteminin gelişebilmesi amacıyla atılması gereken adımlar, değiştirilmesi gerekli olan durum ve unsurlar ile doğru bir gönüllülük sistemi için yapılması gerekenlere ilişkin katılımcıların görüşleri istenmiştir. Görüşmeler kapsamında ifade edilen dönütlerin geniş bir yapıya işaret etmesi alt kategorilerin ve başlıkların oluşmasını sağlamıştır. Bu kapsamda üç alt kategori oluşturulmuş olup, her kategori de kendi içerisinde birçok alt başlığa bölünmüştür. Böylelikle gelişime yönelik ortaya koyulan önerilerin daha sistematize ve detaylı başlıklandırılması amaçlanmıştır. Alt kategoriler bakıldığında, ilk alt kategori ‘gönüllülük politikaları’ olarak belirlenmiştir. İkinci ve üçüncü alt kategoriler ise, ‘gönüllülük nasıl artırılır’ ve ‘sivil toplum kuruluşlarına kurumsal destek’ olarak belirlenmiştir.

4.2.5.2.1. Gönüllülük Politikaları

Gönüllülük politikaları hükümetlerin, şirketlerin, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının birbirleriyle karşılıklı yürütebileceği ve bunu yaparken diğer alanlardaki politikalarla olan ilişkileri de göz önünde bulunduracağı geniş boyuttaki bir araçtır (Hustinx ve diğ., 2016). Aynı zamanda gönüllülük politikası, bir gönüllülük programı çerçevesidir. Gönüllülerin organizasyon içindeki rollerini, yapması gerekenleri ve nasıl davranması gerektiğini yönelik beklentilerin tanımlanmasına yardımcı olmaktadır (NCVO, 2021a). Bu bağlamdan hareketle yapılan görüşmeler sonucu gönüllülük

politikalarının gelişimine yönelik ortaya koyulan öneriler yedi alt başlıkta toplanmıştır. Ortaya koyulan görüşler, aslında doğru bir gönüllülük sistemin oluşabilmesi için ortaya koyulacak gönüllülük politikalarının omurgasına yönelik başlıklardır. Çünkü Türkiye’de gönüllülük yasal anlamda dahi alt yapısı oluşturulmamıştır.

4.2.5.2.1.1. Yasal mevzuat

Gönüllülüğü teşvik etme konusunda benzersiz bir güce sahip olan Devletler, vatandaşlarının gönüllülüğe katılımını arttırabilmek için meclisler ve parlamentolar aracılığıyla vatandaşların gönüllü olma istekliliğini arttırabilecek yasalar ortaya koyabilir (Haski-Leventhal ve diğ., 2010). Ortaya koyulacak yasal mevzuatlar gönüllülük alanında doğru bir sistemin oluşabilmesine, çerçevenin belirlenebilmesine ve bunun eşgüdüm içerisinde sürdürülebilirliğine olanak tanıyabilir. Aynı zamanda yasal sınırların çizilmesi, bireylerin emek sömürsünün de önüne geçebilmektedir. Buna yönelik de birçok mevzuat çalışmaları ve ikili anlaşmalar devlet tarafından ortaya koyulmuştur (Brudney, 2004). Yasal mevzuata dair UK31 kodlu katılımcının, *"Gönüllülere her şeyi yaptıracaklarını düşünmüyorlar. Gönüllünün başına bir şey gelse kimin sorumluluğunda belli değil. Buna yönelik yasal bir mevzuat yok. Yasal mevzuat bağlamında bir gönüllülük tanımı olmalı ki kişileri koruyabilelim."* ifadesi aslında yasal mevzuatının koruyucu boyutuna en temel örnektir. Ayrıca UK27, UK28 ve UK35 kodlu katılımcıların da görüşleri yasal mevzuata dair dikkat çekici ifadelerdir.

"İlk olarak Türkiye’de hali hazırda bir gönüllülük yasası mevcut değil. Bununda hem bireylerin gönüllü faaliyetlerde bulunma, güven ortamının tesisi, şu anda karşılaşılan mevzuat anlamında bazı sıkıntılar ki işte sosyal güvenlik mevzuatı, vergi mevzuatı gibi karşılaşılan sıkıntılar ve istatistiklerin kayıtların tutulması noktasında şu an Türkiye’de bin civarın demeklerin bildirdiği gönüllü sayısı var ama hali hazırda bundan daha fazla olduğu aşikâr. Ama bunun net sayısını tutulamamasının sebebi de işte bu çerçeve sistematigi anlamında yasanın olmaması diye düşünüyorum." UK27

"Yasal mevzuat anlamında bir eksik var. Aslında örnek olarak, Kızılay gibi vakıf ve dernekler bunu gerçekten iyi yapıyorlar. Biz bu noktada en azından gönüllülük çerçeve yasasıyla ya da tüm kurumları kapsayan bir yasa ile gönüllülüğün bu iktisadi ve idari alana olan katkısını da ölçecek bir mekanizmaya yasal bir çerçevede belirebilirsek bu noktada bizim kendi içimizde de gelişmemiz ve dışarıya kendimizi anlatmamız çok daha rahat olur." UK28

"Şu anda bir yasa çıkartmak istiyoruz mesela. Gönüllülerin daha rahat gönüllü yapmasını sağlayacak, sağlık sigortası olacağı, belki biraz harçlığını

karşılatabileceği bir yasa üzerinde çalışıyoruz. Ancak kamu kurumlarındaki kişiler buna çok iyi olur derken; STK'lar insanların korkacağını ve alanın daralacağını düşünüyor." UK35

Genel olarak gönüllülük alanı için bir öneri olarak düşünülen yasal mevzuatın gerekliliğine dair dikkat çeken görüşler ortaya koyulmuştur.

4.2.5.2.1.2. Alternatif gönüllülük politikaları

Gönüllülüğün gelişimine yönelik genel gönüllülük anlayışlarının yanı sıra, bu alana yönelik diğer ülkelerdeki gönüllülük politikaları içerisinde uygulanan alternatif yöntemleri de göz önünde bulundurmak önemlidir. Bu anlamda özellikle diğer ülkelerin uyguladığı gönüllülük uygulamalarını ve gönüllülük politikalarının alan içerisinde yakından takip edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda GK7, GK17 ve UK35 kodlu katılımcıların başka ülkelerden örnek olarak ortaya koydukları belirli gönüllülük politikaları ve uygulamaları dikkat çekicidir.

"Mesela bazı kurumların Güney Kore'de özellikle, şirketler çalışanlarına haftada bir günü gönüllülük yapma günü olarak veriyor. O gün işe gitmiyorsunuz ve seçtiğiniz bir STK'da gönüllülük yapıyorsunuz. Ne kadar kıymetli bir şey. Yani gönüllülüğü arttırmak için şahane bir yöntem. Bizdeki kadar çok plazanın olduğu bir ülke var mı şu anda bilmiyorum. O plazalarda çalışan inanılmaz derecede genç ve donanımlı kişiler var. Bunlar neden dönüştürülemiyor?" GK7

"Mesela Almanya'da askerliğinizi bir STK'da yapabiliyorsunuz. Biz neden o gencecik beyinleri illaki kışlaya, bir şeye kapatmak zorundayız. Yani sadece ordu olarak değil bir başka yapılması gereken de olabilir. Hani devlete karşı olan sorumluluklarımız içerisinde bile gönüllülük entegre edilebilir. Ne bileyim atıyorum vergi ödemek bile olabilir. Hani vergini ödeyecek paran yok mu kardeşim? Buyur o zaman gel sen de bu STK'da haftanın 5 günü çalış. Böyle bir şey yap. Yani ben hem devletin hem özel sektörün aslında bu anlamda kaynaklarını kullanabileceğini, hani kişi, insan kaynağını kullanabileceğini düşünüyorum." GK17

"Mesela, Rusya da gönüllülük yılı ilan etti ama sadece ilan etmekle kalmadı ülkenin dört bir yanında inanılmaz çalışmalar yapıyor ve gönüllülük çok iyi bir ivme kazandı. Orada kurgulanan yapıda her bakanlık; her kurumda bir ilgili birim var ama onların da bağlı olduğu daha böyle merkezileştiği bir başka bir yapı var. Bizim arzumuz, her kamu kurumunda kişilerin vakitlerin bir kısmını gönüllülüğe ayırması. Daha odaklı ve her kamu kurumunda bu tarz kişilerin yetiştirilmesi lazım. Her kamu kurumu, Çevre bakanlığı, Aile Bakanlığı, YÖK'te böyle kişilerin yetişmesi gerekiyor. Her kurumda böyle uzman kişilerin olması lazım. Çünkü gönüllülük yedirilmeli." UK35

Genel olarak hem makro politikalar anlamında hem de kurumsal düzeyde uygulama politikaları kapsamında farklı alternatif örneklerin iyi analiz edilmesi ve buna yönelik çalışmaların başlatılması Türkiye’de gönüllülük alanının gelişimi için önem ifade etmektedir.

4.2.5.2.1.3. Mesai ve gönüllülük

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde gönüllülerin gönüllü faaliyetleri içerisinde bulunma saatlerinin farklılıklar gösterebildiği ortaya çıkmıştır. Bu anlamda, bazı katılımcılar özellikle bu alandaki emek sömürüsüne vurgu yaparken; bazıları da her işin gönüllülere yüklenmesine ilişkin sıkıntılarını dile getirmiştir. Bu anlamda ortaya koyulan önerilerden biri ise, özellikle yasal düzenlemeler ile birlikte gönüllülüğe dair saat sınırlarının da çizilmesi yönündedir. Ayrıca gönüllü faaliyet gösterenlerin kaç saat faaliyet gösterdiklerinin belirli bir kuruluş gibi bir yere bildirilmesi de önem ifade edebilir. Böylelikle gönüllülüğün ekonomik anlamda kaç saatlik bir çalışma ve ücrete denk geldiği de hesaplanabilir. Buna yönelik UK20, UK28 ve UK30 kodlu katılımcıların ifadeleri oldukça dikkat çekmektedir.

"Bir de şöyle şimdi 8 saat çalışıyoruz ama 8 saatin tamamında çalışmıyoruz zaten onun yerine mesela 6 saat burada gerçekten verimli çalışıp 2 saat de gönüllü bir yerde olmayı tercih ederim. Bu dergileri, yayınları gördükçe çocukların faaliyetlerini gördükçe hevesleniyorum heyecanlanıyorum. Yani öyle düşünüyorum. O yüzden 6 saat verimli geçirip 2 saatte başka bir gönüllü olarak çocuklarla alakalı bir şey yapmak isterdim. Bu sistemi de burada çalışanların çoğunluğu kabul eder diye düşünüyorum. Çocuk hizmetlerinde çalışanların çoğu kabul eder." UK20

"Senin gönüllün kaç saat orada? Yani şunu diyeyim, zaman aralığı yok. Saat aralığı yok. Adam gönüllüyü köle olarak görebiliyor kusura bakmayın. Herkes öyle algılıyor. Geliyor senin kurumuna sen de gönüllü şu işimi yapsın diyorsun. Bazı STK'lar sömürmeye çok açık. O saatleme sistemi de mesela bir üst sınır koyabiliriz. Çünkü bir yerden sonrası artık ücretli çalışma saati ile aynı oluyor" UK28

"Saat konusuna ilişkin şunu söyleyebilirim. Bazıları saat bazıları puan diyor. Bunlar tehlikeli ve bazen işin niteliği farklı olduğu için aynı sürede yapılsa dahi emek olarak farklılaşabiliyor. Ama ölçülebilir olması açısından mecburen tabii saat olması gerekiyor. Mesela bir işçi çalıştırdığımda, ona 3 saatte şu kadar para veriyorsan, gönüllü 3 saatlik emeğiyle bana maddi olarak, ülkeme ve topluma şu kadar katkı sağlıyor diye hesaplıyorlar. Burada önemli olan bu saatlik hesaplama, bir işçi şu kadar saat çalışıyor ve bir gönüllüde şu kadar saat çalıştığında bana böyle bir katkı yapıyor diye bir hesaplama yapılıyor. Amerika’da böyle yapıyor." UK30

Genel olarak gönüllü faaliyetlerde geçirilen zamanın belirli çerçeve içerisinde bildirilmesi, elde edilecek kazançların somutlaştırılabilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca saat sınırlarının çizilmesi birçok sömürünün önüne geçme olanağı yaratacaktır.

4.2.5.2.1.4. Gönüllü çalışmalarda devlet sigortası

Çalışma kapsamında gönüllülerin belirli düzeyde bir sigortaya ihtiyaçları var mı ya da gönüllülerin sigortalanması onlara artı sağlarken; STK'lar açısından büyük zarar yaratır mı düşünceleri katılımcılar tarafından tartışılan konulardır. Bu bağlamda ilk olarak, eğer gönüllülerin sigortalanırsa bir kısmi çalışan vasfı gibi olacağından STK'lar açısından büyük bir maddi yük ortaya çıkabileceği ve gönüllü faaliyetlerde azalmalar olabileceği yönünde ortaya koyulan görüşler bulunmaktadır. Buna yönelik UK14 kodlu katılımcının ifadeleri örnek gösterilebilir.

"Gönüllülerin sigortası konusu çok düşünülüyor. O gün çalışan olarak görünüyor diye düşünülüyor ve çoğu sivil toplum kuruluşu da bundan dolayı gönüllüyle çalışmayı çok istemiyor. Başına bir şey gelirse ne yaparız. Mesela oraya hiçbir şey yapılmıyor." UK14

Öte yandan gönüllülük sektörünün geniş bir faaliyet alanını kapsamaması, özellikle doğal afetler sonra gönüllülük faaliyetlerinde sigortanın önemli olabileceğine ilişkin görüşler ortaya koyulmuştur. Buna yönelik UK28 kodlu katılımcının görüşleri oldukça dikkat çekicidir.

"Yani iş kazası yapan gönüllü çok var. Adam iş kazası yapıyor. AFAD'ta mesela doğa kurtarma da yapıyor. SGK yok ve sorumlu kim? Çok basit bir madde olarak gönüllü olarak yapılacak çalışmalarda dernek tüzel kişiliği kusursuz olarak sorumludur. Bu kadar bunu da SGK kayıtları üzerinden yapılmasını da zorunlu tutarsak tamamdır. Bunun SGK primini de ücretli kadar yapmana da gerek yok. Alt bir limit belirlersin bu da basit. Yani SGK ile protokol yapılabilir. Gönüllü olarak çalışacak kişinin ücretleri şu kadardan yatırılacak dersin olur. Bunlar hakikaten çok basit şeyler ama maalesef işte yine aynı konuya dönüyoruz, kurumlar arasında maalesef ki STK'lar arasında da öyle bir koordinasyonsuzluk var. Ama dediğim gibi tanım, SGK hususları, iş kazaları hususları, harcırah hususları kesinlikle olmalı. En temelde bunlar olmalı. UK28

Son olarak gönüllülerin emek sömürüsünün önüne geçebilmek, yaşanabilecek olumsuzluklara karşı sigorta ile tolere edilebilecek sınırların çizilmesi katılımcılar tarafından önemle ifade edilmiştir. Bu noktada sigorta ile iş kanunları arasındaki yasal

mevzuat ilişkilerinin de düşünülmesi önemli olarak görülmüştür. Bu kapsamda UK29 kodlu katılımcının ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

"Gönüllü çalıştıran kurumlara işte sigortasız işçi çalıştırıyor muamelesinden onları kurtarmak gönüllerinde faaliyetleri sırasında hangi hakları olacağı, başlarına bir olumsuzluk geldiğinde, sigorta üzerinden ne tip kanalların çalışacağı konusunda standartlar oluşturulması gerekiyor." UK29

"SGK'nın aktif olması gerekiyor zaten. Ama tam yorum yapamıyorum. Ama iş kanunu ve SGK ile ortak bir tanım geliştirilebilir. Fakat önce şunu yapmalıyız. Gönüllülüğü kabul ettirmeliyiz. Çünkü iş kanununda bu yok. Şu anda iş kanunda bu yok, zaten ben gönüllü çalıştırdım desiniz; iş müfettişleri için bir şey ifade etmiyor ve bunun çok fazla örneği var ve bu yüzden mahkemelik olan bir sürü kurum var, STK var ve bununla karşılaşmak istemiyor haklı olarak. Bununla birlikte gönüllünün de başına bir şey geldiğinde kimden ne talep edeceğini biliyor oluşu da yani gönüllü korur. Belki tehlikeli işler sınıflandırması göz önünde bulundurularak bu sözleşme akdi konuları göz önünde bulundurularak ara formül bulması gerekiyor gibi görünüyor." UK29

Genel olarak gönüllülere yönelik sigorta vurgusu gönüllünün sağlığının dikkate alınması ve haklarının korunmasına ilişkin birçok protokolün ve kanun maddelerinin değişimi ile elde edilecek yeni bir sürecin gerekliliğini ifade etmektedir.

4.2.5.2.1.5. Gönüllü çalışma karşılığı maddi ödüllendirme

Gönüllülük, maddi bir karşılık beklentisi olmaksızın yapılan bir faaliyet olarak tanımlanmıştır (Smith, 1998). Ancak gönüllülük ile birlikte belirli ayrıcalıkların elde edilebilmesi gönüllülüğün arttırılabilmesi açısından önemli bir değer yaratabilir. Ayrıca gönüllülük faaliyetlerinde özellikle gençlerin, öğrencilerin yoğun katılımı ve aynı zamanda bu kişilerin yaşayabilecekleri ekonomik sıkıntılar maddi bir ödüllendirme anlamında teşvik edici bir etken olabilir. Çünkü kişiler gönüllülük faaliyetlerine katılabilmek için haftanın belirli günleri yol parası, yemek parası gibi belirli ücretleri kendileri karşılamak zorunda kalmaktadır. Bu noktada katılımcılar, temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik maddi bir kaynak yaratılabileceği hususunda görüşlerini dile getirmişlerdir. Öncelikli olarak gönüllülerin belirli ödüller aracılığıyla ayrıcalıklı kılınmasına yönelik UK5 ve UK24 kodlu katılımcıların düşünceleri önemli örnekler olarak ifade edilebilir.

"Keşke kaynaklarımız daha çok olsa da benim bir hayalim vardır, gönüllülerimize toplu ulaşım kartı verebilmek. Üstünde STK'nın logosu olan bir ulaşım kartı olsun

isterdim. Çocuklar oraya gelirken kendi cep harçlıklarıyla geliyorlar. Bazen kendi imkanlarımızla elimizden geldiğince işte bir şeyler yapıyoruz. Yani gönüllüler aslında çok basit şeylerle çok mutlu oluyorlar." UK5

"Belediyelerde ya da diğer kurumlarda bir indirim ya da bir geçiş üstünlüğü sağlayabilirler. Belediyenin otoparkından ücretsiz faydalanabilirler. Çünkü bir saat emek veriyorsunuz. Karşılığında elde ettiğiniz ücretsiz bir şey olabilir. Mesela zaman bankamız olabilir. Örneğin ben 60 saatlik gönüllülük yaptım. İşte huzurevi ziyaret ettim, ya da çocuk bakım evine gittim. O benim zaman bankamda birikse, ben devlette alacaklı olabilirim. Ben bunu sonra kullanabilirim. Yaşlılığında huzurevi içi kullanabilirim. Sağlık için kullanabilirim. Biriktirip başka birine de aktarabilirim. Yani dünyadaki pek çok iyi örnek var." UK24

Gönüllülerin temel ihtiyaçlarının karşılanması yönelik ortaya koyulan fikirler neticesinde ise, UK28 kodlu katılımcının düşünceleri oldukça dikkat çekici örneklerdir.

"Yani yemesini mi karşılıyorsun, içmesini mi, harcırahını mı bir şeyini mi. Karşılamanın oranı yaklaşık yüzde 1 ya da 2'lerde çıkıyor. Sen zaten STK olarak da gönüllüye hiç bir hizmet sunmuyorsun. O zaman ne oluyor bu emek köleliği oluyor. Yani normal bir işçi ya da normal bir personel işte sigortalı insan istihdam etmiyorsun ve bu işlerimi gönüllüye yaptırırım diyorsun. O da neye kayıyor işte STK'larda insan kaynağı politikasının olmamasına yol açıyor." UK28

"Haftalık 20 saate kadar, hatanın şu günü kadar yapılan çalışmalar gönüllü çalışmadan sayılır gibi belli bir üst limit koyduğunuzda kişi en azından o saati aştığı zaman çalışan statüsüne girmesi gerektiğini bilir. İkincisi ücret konusudur. Yani tavan ve taban sınır koy. Bu çok basit bir şey. Yani bunu YK düzeyinde defterine de ki gönüllü çalışan kişi devlet memurları kanununun şu harcırah cetveline göre atıyorum 20 lira ile 50 lira arası para alır dersin. O harcırah işe giderleri, yemek üzerinden kişinin temel ihtiyaçları karşılanır. Bu dışarıya da gitse, yemek de yese cebine temel harçlığı olur. Motivasyon yaratır." UK28

Son olarak, özellikle belirli kurumların gönüllülük faaliyetlerine katılım sonrası gönüllüleri ödüllendirmeye yönelik sistemin geliştirilmesi, bu faaliyetlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilir. Buna yönelik UK34 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekicidir.

"Ona şöyle bir örnek vermek istiyorum. Mesela KYK (Kredi Yurtlar Kurumu) da görev alan gönüllü gençlere KYK bursuyla bir nevi ödüllendirilme sağlıyor, aynı Avrupa'daki sisteme de yakın bir sistem. Bu her yıl yenileniyor. Gençlik Merkezi'nde aktif olarak görev alan gençler, bu işe kendini adanmış kişilere bazılarında burs veriliyor. Bazılarının kredileri bursa çevriliyor. Ama devam etmezse, raporlarda görülüyor. Bursu tekrar krediye çevriliyor. Ama bu sefer şöyle bir sıkıntı oluyor. Mesela gençlik hizmetlerinde görev alıyor ama üniversite okumuyor. Ya da bu ödüllendirme için ayrılan kontenjan o kadar sınırlı ki, iki öğrenci aynı sınıfta, aynı

görevleri yapıyorlar. Birine burs çıkıp diğerine çıkmayınca tabi ki haklı olarak sorguluyor. Neden ben ödüllendirilmiyorum diye." UK34

Genel olarak toplumsal anlamda sosyoekonomik yapının yarattığı zorluklar karşısında gönüllülere yönelik gönüllülük sistemi içerisinde belirli maddi ödüllerin yaratılması, gönüllüleri teşvik edici bir unsur olarak karşımıza çıkmakta; gönüllülüğü pozitif etki olacağı düşünülmektedir. Katılımcıların görüşleri de bu yönde ifade edilmiştir.

4.2.5.2.1.6. Sektörler arası doğru işbirlikleri

Gönüllülük politikaları kapsamında ortaya koyulan önerilere dair sektörler arası işbirlikleri gönüllülük alanının gelişmesine yönelik dikkate değer ifadeler içermektedir. Özellikle sektörlerin birbirini desteklemesi gönüllülük faaliyetlerinin gelişmesine ve genişlemesine imkân tanıyabilir. Bu bağlamda özellikle kamu sektörünün gücü ile ön plana çıkması ve gönüllülük sektörü ile doğru ilişkiler kurması, gönüllülük politikaları açısından önem ifade edebilmektedir. Bu bağlamda UK6 ve UK16 kodlu katılımcıların ifadeleri sektörler arası işbirliğine dair önemli örnekler ortaya koymaktadır.

"Valla öncesinde dediğim gibi devletin bu işe el atması gerektiğini düşünüyorum. Bizim açımızdan bakarsak işte ortak projeler yapılabilir. Yaptığımız etkinlikler Bakanlıklar ile birlikte eşgüdümlü yürütülebilir. Ortak projelerden kastım budur. Birlikte orta alanları birlikte kullanabiliriz. Okullarda yaptığımız çalışmalarda izin almak zorunda kaldığımız şeyler de bizim işimizi kolaylaştırabilirler. Yani bize bir şey yazılıyor, sözleşme, protokol yapıyoruz. Bakanlık protokolün de işte bulunduğumuz ilçe onayı gerekli, ilçe onayına gidiyorsunuz, bulunduğumuz ilçedeki görüşme yaptığımız okul müdürünün onayı, okul müdürüne gidiyorsunuz, öğretmenin onayı gerekli diyor. Yani bir zincirden geçiyorsunuz. Oradan onay al, oradan onay al şeklinde ilerliyor. Biz zaten topluma zararlı bir şey yapıyorsak hiç kimse onay vermez." UK6

"Gönüllülük alanında da devletin regüle etmesi gerekiyor. Yani düzenlemesi, yönlendirmesi gerekiyor. Kendisinin yapması değil de yönlendirmesi gerekiyor. Bu alanı ihmal etmemek lazım. Kurumlarda çekiniyor acaba başıma bir şey gelir mi korkusu oluyor. Görüyoruz işte gençler; 'yardım etmek isteriz, katkı sağlamak isteriz, verici olmak isteriz' diyorlar. Burada takdir edilmek, motivasyonlar, bunların anlaşılması yani bireylerin motivasyonlarının ve kimlerin gönüllü olduğunun bilinmesi de, kimlerin ne kadar fazla gönüllü olduğunun ve olabileceğinin potansiyellerinin bilinmesi aslında bizim gönüllülükten daha fazla faydalanmamıza yol açacak nokta olacaktır." UK16

Genel olarak sektörler arası doğru kurgulanmış süreçler, gönüllülük politikaları açısından sivil toplum sektörünün işlevlik kazanmasına olanak tanıyabilir.

4.2.5.2.1.7. STK'lar arası işbirliği

STK'ların kendi arasında kurgulayacakları doğru ilişkiler de gönüllülük alanına ilişkin kalkınma sağlanabilir. Özellikle çok parçalı bir yapı içerisinde ortak hedeflerin ve yönelimlerin belirlenmesi, gönüllülük alanının kalkınması adına bir süreç olarak görülebilir. Bu bağlamda belirtilen STK'lar arası uyuma yönelik gönüllülük politikalarına kapsamında UK6 ve UK21 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Kesinlikle bu bizi çok zorlaştırıyor. Birtakım kolaylaştırıcı şeyler için devletin desteği derken bunu kastediyorum aslında. Bunun dışında sivil toplum kuruluşları birlikte hareket ederek bir şeyler yapabilir. Bunlar elbirliği ile herkes kendi alanında işbirliği yapabileceği vakıflar ve derneklerle birleşip aslında daha güçlü, daha amacına yönelik bir çalışma yapabilir ve daha güzel sonuçlara ulaşabiliriz diye düşünüyorum ve de gönüllülüğü daha da yaygınlaştırmış oluruz. İş birliklerinin çok önemli olduğunu düşünüyorum." UK6

"Mesela okullara gidilip STK işbirliğinde bazı şeyler gerçekleştirilebilir. Mesela MEB ile ortaklaşa bir şekilde, onların izni doğrultusunda okullara gidip STK'lar ile iş birliği nezdinde gönüllülüğün ne olduğunu okullara açıklayabiliriz. Ayrıca veli işbirlikleri ile birlikte bazı şeyler yapabiliriz." UK21

Genel olarak STK'lar arası uyum ve işbirliğinin de gönüllülük politikaları kapsamında önemli bir yer tutması gerektiği göz ardı edilmemelidir.

4.2.5.2.1.8. Çatı kuruluş

Çalışma kapsamında gönüllülük politikalarına yönelik sıkça vurgulanan ifadeler içerisinden, çatı kuruluş ve ortak platform oluşumuna ilişkin kavramlar ön plana çıkmaktadır. Bu kavramların ön plana çıkmasının en büyük nedeni, Türkiye'de gönüllülüğün çok parçalı bir yapı içerisinde sürdürülmesi ve gönüllülük politikalarına dair merkezi bir kuruluşun kurulmamış olmamasıdır. Buna yönelik ilk olarak vurgulanan düşünce STK'lar üzerinden bir ortak platform anlayışının önemidir. Bu bağlamda UK14, UK28 ve UK35 kodlu katılımcıların ortak platforma dair düşünceleri önem ifade etmektedir.

"Bir sürü savunuculuk faaliyeti gerçekleştiren sivil toplum kuruluşu var. Bunlar bir platform oluşturup gönüllülük alanında çalışmalar yürütebilirler. Şu an da gönüllülük alanında oluşturulan bir platformumuz var. Ama çok pasif kalıyorlar. Yani aktiflik son zamanlarda biraz ilerledi ama daha da bu dediğimiz politikanın oluşması gerekecek. Mesela sizin direkt bize tek tek gelmek yerine o platforma gidebiliyor olmanız lazım. Yani bunu herkesin biliyor olması lazım. Gönüllülük

denilince oranın biliniyor olması lazım ama oralar bile çok bilinmez durumda."
UK14

"STK'lar bünyesinde oluşturulacak bir gönüllü üst çatı konseyi mutlaka olmalıdır. Yani STK'nın sesini de duyurabilir. Mesela bu İngiltere de var. Onların gönüllü kuruluşlar konseyi vardı ve devlet onları tanımış gönüllülük ile herhangi bir çalışmada devlet direkt onlarla çalışıyor. STK'lar birleşmiş ve bir yapı oluşturmuş devlet de bunu tanımış ve işbirliği ile çalışıyorlar. Şimdi mesela ben devlet olarak gönüllülük çalışması yapacağım ve sahadan kişileri toplayacağım diyelim kimi toplayacağım ki çok dağınık, çok fazla, herkes farklı bakanlık altında yani çok parçalı. Dolayısıyla bize mutlaka STK'lara yönelik tek çatı altında toplanabilmesi lazım. Birçok kurum var farklı." UK28

"Biz mesela Ulusal Gönüllülük Komitesi kurduk. Orası aslında biraz çatı kuruluş gibi. O kuruluş Türkiye'de gönüllülüğü savunan ilk kuruluşlardan birisi ve birçok kamu kurumu buna üye. Gençlik ve Spor Bakanlığından da arada kişiler gelip ziyaret ediyorlardı. Umuyorum ki bir gönüllülüğü amaç ve araç edinmiş platform. İsterim ki gönüllülüğün akademi boyutu da buradan devam etsin." UK35

İkinci olarak vurgulanan düşünce ise, çatı kuruluş gerekliliği üzerinedir. Özellikle çatı kuruluşun kurulması, sürekli vurgulanan koordinasyon eksikliğinin ortadan kaldırılabilmemesine olanak tanıyabilir. Böylelikle daha hızlı, eşgüdüm içerisinde ve sürdürülebilir bir gönüllülük anlayışı ortaya çıkabilir. Bu bağlamda UK26 ve UK28 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örnekler olarak gösterilebilir.

"Sivil toplumun kamuyla, kamunun sivil toplumla çalışmasına da birlikte bir arada olmasını da düzenleyecek bir kurallar manzumesinden hareket edilmeli. O yüzden bir çatı kurumun olması elbette bana mantıklı geliyor. Ancak burada neyin ne kadar kontrol edileceği, sınırların nerede konulacağı, o görev ve sorumlulukların nasıl paylaşılacağı da önemli. O anlamda ben bir çatı kurumun bizim gerek kamuya bağlı Kızılay, AFAD gibi kurumlarımızın gerekse de diğer üniversitelerin, STK'ların, belediyelerin kendi uhdesindeki bu faaliyetlerin bir yapı üzerinden ama bu böyle belki danışma kurulu olabilir, yönlendirme de olabilir, oradan bir vizyon verilerek yürütülmesinin bizim ülke kalkınmamıza çok daha faydası olacağını düşünüyorum. Çünkü şuanda biraz dağınık ve ilerleniyor. Bu eğer tabi böyle bir hareket tarzı belirlenirse ben çok hızlı bir şekilde belki önce kendi etki alanımızdaki başlayarak kendi ulusal çapta da yine çok böyle seri ve hızlı bir gelişime sebep olacağını düşünüyorum." UK26

"Bence bu alandaki en büyük engel kurumlar arası koordinasyon. Yani şöyle ki bunu sadece kamu olarak düşünmeyin. Özel sektör olarak da, STK olarak da düşünün. Gönüllülük öyle bir alan ki herkes sahiplenmek istiyor. Neden herkes böyle bir şey yapıyor çünkü gerçekten gönüllülük herkesin bir şeyler yapabileceği bir alan. Ama burada maalesef sıkıntı, sen oradan bir şey yapıyorsun bir bakıyorsun başka bir kurum oradan ayrı bir şey yapmış. Başka bir kurum gönüllülüğe dair bir şeyler

yapmaya çalışıyor ama biz de buradan başka bir şey yapmaya çalışıyoruz. O yüzden bunun bence tek çözümü Cumhurbaşkanlığı ya da daha üst bir çatı kurumu bünyesinde sahiplenebilecek ve çeşitli kurumlara görev verebilecek üst organizasyon tarafından sahiplenilip böyle bir şeyin ortaya çıkmasıdır. Mesela Avrupa örneklerinde bu var mesela. Hırvatistan ya da İngiltere'de direkt kuruluşlar var. Bizde mesela gönüllü dediğinizde hangi kuruma gitmeniz gerektiğini 5 kurum sizde sayarsınız ben de sayarım. Ama kim ana sorumlu o belli değil şu anda." UK28

Son olarak başka ülke örneklerinden hareketle çatı kuruluşun var olması, sektörler arası işbirliğini hızlandırabilmesine, gönüllülüğe dair istatistiklerin belirginleşmesine, bütünleştirici, birleştirici güç kazanılmasına ve güçlü gönüllülük mevzuatlarının çıkmasına öncülük edebilmektedir. Bu bağlamda UK30 kodlu katılımcının ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Almanya'da ulusal gönüllülüğün hizmet programları yürütüyorlar. Ulusal gönüllülük hizmet programları kapsamında kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları devletin himayesi ve denetimi altında çalışmalarını yürütüyorlar. Hatta devlete kaç gönüllü ile kaç saat çalıştıklarını bildiriyorlar. 5 yılda bir, soru ölçekleri ile ölçerek belirlemeye çalışıyorlar. Aslında buradan da yola çıkarak bizim sürekli yakındığımız ayrılıkların bir yer altında birleşerek bu kolektiflik sağlanabilir. Almanya'da bir çatı kuruluş var ama onların avantajı çok güçlü bir mevzuatları var ve hiçbir kurum birazcık boşluk bulup bunu kendi çıkarı için kullanamıyor." UK30

Genel olarak ortaya koyulan görüşler doğrultusunda birçok gelişmiş batı toplumunda var olan gönüllülüğe dair çatı kuruluşlar, sektörler arası işbirliğini ön planda tutarak hem bireyin hem de toplumun gelişiminde önemli roller oynayabilmektedir.

4.2.5.2.1.9. Sabit, genel bir sistem ihtiyacı

Çalışma kapsamında gönüllülüğün gelişebilmesi ve sürdürülebilirliğine yönelik gönüllülük politikaları kapsamında öncelikli olarak vurgulanan ifadelerden biri, sabit, dinamik, kendini yenileyen genel bir gönüllülük sistemi anlayışıdır. Bu bağlamda ilk olarak gönüllülük yönetimi anlayışının doğru kurgusu üzerine düşünceler, öneriler dile getirilmiştir. Gönüllülük yönetimine yönelik UK1, UK5 ve GK27 kodlu katılımcıların görüşleri önemli örnekler olarak ifade edilebilir.

"Gelen kişinin de eğitim ve ilgi alanına göre bir süreç yürütülmeli. Mesela sosyal hizmet bölümünden gelen kişiler daha çok savunuculuk ve proje departmanına yöneliyor. Ayrıca grafik tasarımı iyi anlıyorsa veya dijital araçları iyi kullanıyorsa iletişim departmanına girip sosyal medya görsellerine yardımcı olabiliyor. Kendi yetkinliklerine göre listelemeye çalışıyoruz. Onlara da sorarak tabi ki. Şu an iki

çalışanımız var. Eskiden 4-5 çalışanımız vardı. Diğer STK'larda da branşlar dikkate alınmalı yani herkesin her alanda gönüllü olması yanlış olabilir." UK1

"Gönüllü geldiği zaman, adım attığı zaman veya gönüllülük sürecinde hayal ettiği ve beklediği şeyi bulamazsa sonraki yaşantısı için olumsuz bir deneyim olarak kalabilir. "Ben denedim ama bir daha hiç düşünmem" tarzı bir düşünce anlayışı geliştirebilir. Bir gönüllüyü yakaladığımız zaman, birisi gönüllü olduğu zaman eğer gönüllülüğü doğru hissederse onu o hayat boyu götürür. Ancak eğer kaybedersek, doğru mesajlar ve adımlar atmazsak o zaman da kaybetmiş oluruz."UK5

"Vâkıfa gönüllü olmasını istediğiniz bir insana, şartların nasıl olduğunu önceden anlatırsanız, 'bunlarla bunlarla karşılaşacaksınız. Sana bunları bunları yaptıracağım. Şu görevleri vereceğim' demek başka; oraya gönüllü aldıktan sonra hiç bir kazanımı olmayacak işler yaptırmak bambaşka bir şey. Şu an benim bu zamana kadar çevremde gördüğüm, hiçbir kazanımlar olmadı. Gittiler çay doldurdular, temizlik yapan vardı, dışarıda çay içen vardı. Yani gidip orada 2 saatini, 3 saatini işte ne kadarsa o zamanını öldürüp geri geliyorlardı. Hani görev vermekten çekinmemeleri lazım. Öncelikle güvenmeleri lazım. Güven duygusu yok aslında ve en basit örneği de budur." GK27

Bu başlık kapsamında katılımcıları ifade ettiği ikinci görüş ise bireylerin, toplumun gönüllülük anlayışına dair yaşanan sıkıntıların çözümü olarak doğru bir gönüllülük sisteminin kurulmasını göstermesidir. Bu bağlamda UK26 ve UK28 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çeken örnekler olarak değerlendirilebilir.

"Şimdi bunun birinci ayağı gönüllülükten ne anladığımızdır. Şimdi bağış yapmak, hayırsever olmak, dezavantajlı imkanı kısıtlı bir kişiye veya bir kitleye yardımcı olmak, yardım etmek ve bunların hepsini de boş zamanında yapmak. Bu algı çok yerleşmiş bir algı bizde. O yüzden gönüllüyüm dendiğinde evet yani ne isterseniz yaptırabilirsiniz bu kişiye gibi bir algı var. O yüzden bizim özellikle bu uluslararası gönüllülük programlarında ki o sistemin, o yapılandırılmış sistemin ne olduğunu iyi anlamak ve anlatmamız bir fayda gösterebilir belki." UK26

"Bir de bence benim gördüğüm şimdi STK'larda öyle bir şey var ki il müdürlüğüne gidiyor belli bir amaç ediniyor ve derneği kuruyor. Sonrasında gereklilikleri yerine getirmiyor ve bundan sonrasında Devlet baksın diyor. Yani biraz da bu noktada bizim alttan yerine yukarıdan aşağıya böyle bir baskılama var. Bizde maalesef belki biraz da toplum yapısı ile ilgilidir tabandan tavana doğru bir katılım mekanizması olmadığı için her şey bir noktada birikiyor. Denetçi gelsin baksın, müfettiş gelsin baksın. Müfettiş de münecim değil ki senin 7 yılda yaptığın işi 2 haftada görsün." UK28

Katılımcıların üzerinde durduğu üçüncü temel görüş ise, doğru bir gönüllülük sisteminin inşasında olması gerekenleri kapsamaktadır. Özellikle kurulacak sistem ile yasal süreçler hız kazanıp, koordinasyon artırılabilir. Ancak bu noktada özellikle vurgulanan bir ifade,

bütün paydaşların dahil olduğu, kimsenin zarar görmediği, katılımın eşit düzeyde olduğu ve esnekliğin bulunduğu sürdürülebilir bir sistem olması gerekliliği yönündedir. Bu kapsamda UK28, UK29 ve UK30 kodlu katılımcıların düşünceleri oldukça dikkat çekicidir.

"Bir sitem ve çatı kuruluş olursa İlk olarak kanunsal süreçler hızlı ilerler. Biz mesela örnek olarak bir kanun tasarısı yapacağız diyelim, kurumlara açmak zaten en az 5 ay sürer. Avrupa'da ne oluyor ilgili konsey ve başbakan etrafında koordine ediliyor ve ilgili temsilci de katılıyor ve işte değerlendiriliyor ve yasa 4 yılda çıkıyor. Bu yasa için çok önemli. 90'lı yıllarda Avrupa'da gönüllülük yasaları çıkmış. Hal aynı sadece maddelerde güncelleme yapıyorlar. Bunun yapılması da şart. Bunun organizasyonunu kamu yapmalı ama hangi kamu çünkü o kadar çok parçalı ki işte mesele orada çıkıyor." UK28

"Bütün paydaşların orada eşit olarak kendini ifade ettiğine inanması çok önemli. Çünkü devlet eliyle bir kurum kurabilirsiniz, üst yapı kurabilirsiniz, yasaları da çıkarabilirsiniz ama aşağıda eğer bunun kabullenmişliği oluşturulamazsa yine çalışmayacaktır. Yani pek çok konuda bunu görüyoruz. Gönüllülükte de hassas bir konu yani şu da çok büyük bir risk burada. Mesela bazı Avrupa ülkeleri Hırvatistan'da yanılmıyorsam, gönüllülük yasası çıkarttıktan sonra gönüllü oranlarında çok ciddi düşüşler yaşandı. Çünkü çok bürokratik bir yapı kurmuş. Günlük çok esnek bir şey. Bu esnekliğin bunu bozmamak lazım. Yani aslında gönüllü tam sınırlarını belli ederek bir tarifleye yere yapmamak. Hani o tarif uymayanları dışarıda bırakmamak da önemli. O nedenle zor bir iş. Bu mevzuat konusu çok iyi düşünülmesi iyi kurgulanması gereken bir şey. Eğer çok katı yaparsanız gerçekten engellersiniz. Eğer doğru şey kurgulamazsanızda ya da çok gevşek bırakırsanız sonra suistimalleri çok fazla imkân verebilirsiniz." UK29

"Gönüllüye zarar vermeden, belirli kalıpların içerisine sokmadan, sınırlandırmadan yapılmalı. Formel olmayan yani kayıt dışı gönüllülüğün yok sayılmadan onları da içine alacak bir sistemin kurulması çok çok önemli. Bu da ancak yine topyekün tüm kurumların işbirliğiyle gerçekleşebilir ve belki TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) aracılığıyla belirlenebilecek bir envanterleri, 5 yılda bir, tüm Türkiye de gönüllü kuruluşların ve kamu kurumlarında içinde olduğu ölçülebilen çalışmalara yönelik bir sistem kurulması gerekmektedir." UK30

Son olarak gönüllülük alanında dair genel bir sistem kurulmasına ilişkin gönüllülük alanı içerisinde var olan belirli eksikliklerin tamamlanması süreci daha kolaylaştırabilir. Buna yönelik ilk olarak gönüllülüğün tanınmasına dair eksiklikler, gönüllülüğe dair temel bilgi eksiklikler, sınırlarına dair eksiklikler ifade edilmiş olup bunların çözümüne yönelik düşüncelerde yeni sistem içerisinde gözetilmelidir. Bu bağlamda UK30, UK32 ve UK33 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli olarak nitelendirilebilir.

"Gönüllü etiği konusunda da bilgi yok. Bilmeden işe giriliyor. Bu da sistemsiz oluyor. Yine ulusal hizmet programları ile sistem kuran ülkelerde, bazı maliyetler kurumlar tarafından da karşılanıyor, sizde görmüşsünüzdür. Mesela biz görüşmelerde bunu görüyoruz. Destek verdiğimiz zaman, aynı zamanda bütçe desteği de sağlıyoruz sanıyorlar. Böyle bir beklentileri var." UK30

"Gönüllülüğün sınırlarının belirlenmesi lazım. Sınırlı sorumluluk olması lazım. Bu olursa muvaffak olunur diye düşünüyorum. Hem gönüllüler hem kamu hem de STK'larda yetki ve sorumlulukları açısından bir çerçeve çizilmeli. Böylelikle daha rahat, yetki ve sorumluluğumuzu bilerek hareket ederler." UK32

"Gönüllülüğün tanınmasıyla ilgili temel bir problem var. Gönüllülüğün istihdam piyasasından farkı nedir. Bu ince bir çizgi çünkü. Gönüllülük istihdam piyasasına zarar vermeden oraya yardımcı olmalıdır. Bunun için statüsünün belirlenmesi lazım. Çünkü bir yer tamamen gönüllü çalıştırarak işini yürütmek isteyebilir ve bu da gönüllünün sömürülmesi oluyor. Bunun birlikte devlet sigortası ile bir düzenlenmesi lazım." UK33

Sonuç olarak Türkiye bağlamında yeni bir gönüllülük sisteminin gelişmesine yönelik öneriler geniş bir kapsam içerisinde ifade edilmiştir. Bu sisteme ihtiyaç katılımcılar tarafından özellikle vurgulanmıştır.

4.2.5.2.2. Gönüllülük Nasıl Arttırılır?

Çalışma kapsamında katılımcılar, gönüllü katılımın nasıl arttırılabileceğine dair çeşitli öneriler ortaya koymuşlardır. Bazı öneriler daha mikro düzeyde değerlendirilirken, bazıları daha makro düzlemde önerileri kapsamaktadır. İlgili öneriler kendi içerisinde beş alt başlıkta ifade edilmiştir.

4.2.5.2.2.1. Güvenilir bir yönetim anlayışı

Çalışma kapsamında ortaya koyulan en temel sorunlardan biri, STK'lara karşı olan güven problemidir. Katılımcıların çoğu bu güven probleminin ortadan kaldırılması ile gönüllülüğün artacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Özellikle sivil toplum kuruluşları içerisinde güvenilir bir yönetim anlayışı gönüllülüğe yönelik büyük önem ifade etmektedir (Ahmad, 2002). Bu bağlamda ilk olarak GK9, GK18 ve UK5 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekici örnekler olarak ifade edilebilir.

"Bir de STK'lara yönelik güven sorunu var ve buna yönelik ben isterim ki gideyim insanları göreyim, nerede ne yapıyorlar bileyim. Hani gittiğimde sorularımı sorduğunda cevap alabileyim. Böyle hani merkez gibi bir yerleri olsun şeklinde

mesela ya da böyle sorularımızı sorabileceğimiz asla muhatabımız bir insanı bile göstermeleri çok önemli. GK9

"İnsanlar derneklere üye olmaktan, vakıflara üye olmaktan korkabiliyorlar. Bence aslında haklı oldukları noktalar da var. Çünkü Türkiye'de böyle dernekler birazcık siyasi tarafa çekilebiliyor. İnsanlar o yüzden biraz korkuyor. Yani "siz örgüt müsünüz? Ne yapıyorsunuz?" gibi sorular sorabiliyorlar. Bunu biz de yaşıyoruz. Birbirleriyle konuşmak istiyoruz yanımızdan kalkıyorlar. Hâlbuki alakası yok. Sadece sosyal sorumluluk projesi yürütüyoruz. Bunu anlatmamız lazım, göstermemiz lazım. Yani insanların güvenini kazanmamız lazım." GK18

"İnsanların şüphe ve kuşkularını bu anlamda çok da yadırgamıyorum çünkü çok da olumsuz örnek de var. Olabildiğince şeffaf ve güvenilir kuruluşları arttırsak o çatıların altına insanlarımız gönüllü olarak gider." UK5

Ayrıca güven sorunu ile ilişkili olarak bireylerin gönüllü olmalarındaki engellerin de ortadan kaldırılması temel bir husus olarak dile getirilmiştir. Geçmişten günümüze gelen siyasi krizlerin ve buna bağlı yönetim anlayışlarının yaratmış olduğu güven problemlerine karşı doğru anlayışların geliştirilmesi, gönüllü katılımın artması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda UK17 ve UK35 kodlu katılımcıların görüşleri oldukça dikkat çekicidir.

"İkincisi önlerine engel çıkartmamak gerekir. Yani biz daha düne kadar sivil toplum derneklere üye olmayı izne tabi tutmuş bir ülkeyiz. Yani ben 1998'de derneğe üye olurken valilikten izin alıyorduk. 'Olabilir miyiz' diye izin alıyorduk. İnsanlar örgütlü oldukları için bir zarar görmemelidirler. Hem kolay olmalıdır, hem de zarar da görmemelidirler. Elbette kişisel anlamda suç işlemek nasıl kabul edilemez bir şeyse, bir tüzel kişilik üzerinden suç işlemek de kabul edilemez. Dolayısıyla birileri eğer bir tüzel kişiliği suç işlemek için kullanıyorlarsa karşılığını görmelidir." UK17

"STK'lar siyasi olarak çok sancılı dönem yaşadı bu ülkede, belki biraz bunun geçmesine izin vermeliyiz. Ama ben ümitliyim" UK35

Genel olarak yapılan görüşmeler kapsamında ortaya koyulan görüşler, güvenilir bir yönetim anlayışı ile gönüllüler açısından oluşturulacak güven duygusunun, gönüllülüğün arttırılmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli bir bileşen olduğu yönündedir.

4.2.5.2.2.2. *Şeffaf bir yönetim anlayışı*

Gönüllü katılımın arttırılabilmesi için güvenilir bir yönetim anlayışı kadar önemli diğer bir kavram ise şeffaf yönetim anlayışıdır. Gönüllülüğün gelişimi adına sivil toplum kuruluşlarının daha şeffaf olması yönünde alanyazında belirli söylemler ortaya

koyulmuştur (Hoefler, 2000; Tsui ve Cheung, 2004). Bu bağlamda UK2, UK12 ve UK28 kodlu katılımcıların ortaya koydukları görüşler dikkat çekmektedir.

"Ben gönüllülüğün arttırılabilmesi için şeffaflık konusunun da çok önemli olduğuna inanıyorum. Bağış çok hassas bir konu içerisine maddiyat girince nasıl kullanıldığını bence herkes bilmeli. Şeffaflık güven sağlayan bir şey. Bunu yeterince söylemediğimi düşündüm şimdi. STK ne kadar şeffaf olursa ve kişi de parasının nereye gittiğini bilirse bu çok değerli olur. Artı somut çıktılı bir şeyler ortaya koyabilmeliyiz. Bunu içerisinde bulunduğum STK içinde söyleyebilirim. Bu bir özeleştir. İmkanlar dahilinde tabi ne kadar yapılabilir." UK2

"Gönüllü çalışmaları noktasında medyanın, sivil toplum kuruluşlarının, karar vericilerin sivil topluma olan yaklaşımını ya da sivil toplum noktasındaki alanın şeffaflığını, hesap verebilirliğini iyi yansıtmaları önemlidir. Burada kişiler kapalı ya da şeffaf olmayan bir şeyler gördüğü zaman da etkileniyor. Başıma bir şey gelecek mi kaygısı çok fazla oluyor. Yani bu şeyde de öyle herhangi bir imza kampanyası açıldığı takdirde insanlar imza atmak istemiyor. Çünkü toplumumuzda geçmişten gelen çok ciddi bedeller var. O bedellerden dolayı insanlarda çok fazla kaygı var. Kaygıyı bertaraf edebilmek de yine insanların değiştirebileceği bir şey. Bunu yapabilecek güç, dediğim gibi medya da var, karar vericilerde var, sivil toplumdaki çalışan insanların yaklaşımında var." UK12

"Bence STK'ların bu noktada kendi iç işleyişinde biraz daha hem şeffaf hem de gönüllüye yönelik biraz açık olması gerek. Mesela hangi gönüllü karar alma mekanizmasında var. Yok. İlla üye olması mı gerekir. Yani biz kanunlarda bazı şeyleri zorunlu kıldık biliyorsunuz yönetim, denetim, genel kurul var. Ama bunların dışında kurulmasına da Kanun hiç bir şekilde takılmıyor. Kurabilirsin diyor." UK28

Genel olarak şeffaf bir yönetim anlayışının yaratılması, gönüllü katılım artmasında önemli bir husus olarak görülebilir. Şeffaf yönetim aynı zamanda güvenilir bir yönetimin de öncülü olarak ifade edilebilir.

4.2.5.2.2.3. Deneyim yaratma

Gönüllü katılımın artmasına yönelik ortaya koyulan önerilerden bir diğeri ise, deneyim yaratma üzerinedir. Özellikle katılımcılar, gönüllülüğün en az bir kere deneyimlenmiş olmasının, gönüllü olma konusunda devamlılığın sağlanması husuna olumlu katkı sağlayacağını, diğer bir deyişle arttıracağını dile getirmişleridir. Bu bağlamda GK18 kodlu katılımcının, "*Yani belki yereldeki insanları da projeye dahil etmeye çalışmalıyız. Onlarda bir şekilde destek olsunlar, deneyimlesinler, gönüllü olsunlar, tanışınlar diye yapılabilir.*" ortaya koymuş olduğu ifadeleri dikkat çekmektedir. Ayrıca UK15, UK29 ve GK 17 kodlu katılımcıların görüşleri de önemli örnekler olarak gösterilebilir.

"Aslında öğrenme süreci deneyimle yorumlandığında bilgiye dönüşüyor. Bu deneyim, sizin eğitimlerde katıldığımız bir simülasyon olabilir ya da bir grup çalışması olabilir ya da sizin daha önceki bir tecrübeniz olabilir ya da hayattaki gerçek bir tecrübeniz olabilir. Orada siz bir şeyler öğrenirsiniz. Kendinizde bir şeyleri fark edersiniz. O gönüllülüğe doğru farkındalığı sağlıyor." UK15

"Birde şu çıkmış araştırmalarda bir kere hayatında günlük yapan bir genç, bir kereyle hiç kalmamış mutlaka devam ettirmiş, anne ve babası yapmamış olsa bile. Bu çok önemli bir şey söylüyor. Yani doğru düşün doğru sistemin kurgulanması önemli." UK29

"Öncelikle insanlara özne olmak ve sorumluluk alma bilincini aşlamak gerekiyor. Bununla ilgili ne yapabiliriz dersiniz, yani bir faaliyete katılmaları bence iyi gelebilir. Her insanın en azından bir kere bir gönüllü faaliyete katılmış olması bence bakış açısını gerçekten çok değiştirebilir. Dediğim gibi benim şimdiye kadar hep böyle şeylere ilgim vardı ama özellikle bir gönüllü olayım demiyordum. Ama bir etkinliğe katılmış olmak benim bakış açım da çok büyük bir değişikliğe yol açtı. Diğer insanların da kesinlikle öyle olacağına inanıyorum." GK17

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda gönüllülüğü en az bir kez deneyimlemenin, gönüllü olma anlamında bir etkiye sahip olabileceği söylenebilir.

4.2.5.2.2.4. Önemsemek ve değerli hissetmek

Gönüllü bireylerin STK'lar içerisinde kendini mutlu, değerli hissetmesi gönüllü katılımın artması hususunda temel bir bileşen olarak görülebilmektedir. Özellikle kişilerin aidiyet duygularının gelişmesiyle birlikte içerisinde bulunduğu çevresindeki bireyleri de gönüllü yapma yönünde çaba sarf edebilmektedir. Buna yönelik GK2 ve GK5 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekmektedir.

"Sizi önemli değerli hissettiriyorlar. Ben burada gerçekten varım diyorsunuz. Kişinin doğum günlerinde mesela mail göndermek mesela önemli olabilir. Bireysel olarak çok fazla gönüllüsü olabilir mesela 20 bin kadar ama yine de kişi bazlı ilerlediğinde ve kişiye kendini değerli hissettirdiğinde gönüllülerin de motivasyonu artıyor. Çevresindeki insanları da gönüllü yapmak için çabalıyor." GK2

"Aynı zamanda gönüllünün değerli hissettirilmesi lazım böylelikle aidiyet de geliştirecek ve çevresindeki insanları da gönüllü yapmaya çalışacak." GK5

Sonuç olarak, kendini değerli ve mutlu hisseden gönüllüler çevresindeki bireyleri gönüllü yapabilmek için çaba ortaya koyabilmektedir. Katılımcıların görüşleri bu fikri destekler niteliktedir.

4.2.5.2.2.5. Bilinç ve farkındalık artırma

Çalışma kapsamında gönüllülüğün nasıl arttırılacağına yönelik bilinç ve farkındalık artırma boyutu kendi içerisinde oldukça geniş bir perspektifi barındırmaktadır. Bu sebeple altı alt başlık içerisinde analiz edilmiştir. Belirtilen altı alt başlığın dışında belirli konuların ise, bu başlı altında genel olarak değinilerek açıklanması uygun görülmüştür. Kişilerin gönüllülüğe yönelik bilinç ve farkındalığının artması, kişilerin gönüllülük alanına yönelimini etkileyebilmektedir. Öncelikli olarak bireylerin gönüllülük kavramını tanıması ve gönüllülük bilincini kazanması, harekete geçmelerinde öncül bir faktör olabilir. Bu bağlamda UK2, UK7 ve UK17 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örneklerdir.

"Gönüllülüğün kendi bilincini kazanması ve etrafında bu bilincin yayılması ile gerçekleşebilir. Bir yol olarak izlenebilir. Bizim gönüllümüz burada faaliyet gösterip başka bir yerde bunu birilerine anlatıp karşı tarafın kafasında soru işareti oluşturursa ve ne kadar çok böyle gönüllü olursa toplum da gördüğü şeye benzemeye başlar. Mesela bir yerde yerlere çöp atılması normalse siz çöp atılmamasını öğrendiğinizde bile o topluma yine de uyum sağlayabilirsiniz. Toplum gördüğünü yapmaya başlar. Bu normal bir şey." UK2

"İnsanlar gönüllülük kavramını bilmiyorlar. Sivil toplum kuruluşu nedir bilmiyorlar. Yani etraflarındaki sorunlara yönelik kendilerinin bir şey yapabileceklerinin farkında değiller. O yüzden bence hakikaten anaokulundan itibaren bunu öğretmek lazım. Yani öğrenilebilen bir şey bu." UK7

"Yani herhalde bu bir eğitim meselesi her şeyden evvel. Yani bunun iyi bir şey olduğunun topluma anlatılması gerekiyor. Herhalde bunu en iyi anlatabilecek olanlar da toplum nezdinde karşılığı olan işte siyasetçiler, bürokratlar, gazeteciler, yazarlar, sanatçılar, edebiyatçılar ya da bizim gibi bilim insanlarıdır. Bir kere "hani bunu yapın" da bu çok kıymetli bir şey demek gerekir. Değer gördüğünü bilmek gerekir." UK17

Öte yandan insanların gönüllülüğü doğru tanımları da ayrı bir konu olarak değerlendirilebilir. Gönüllülüğün acıma, bahşetme, vb. gibi duygulardan farklı bir kavram olduğu insanlara öğretilmelidir. Bunun dışında gönüllülüğün ekonomik bir getirisi olmadan yapılan bir faaliyet olduğuna yönelik genel bir toplumsal kanının da oluşturulması, gönüllülüğün artışına neden olabilecek bir faktör olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda GK6, GK10 ve GK18 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekici örnekler olarak ifade edilebilir.

"İnsanların bu gönüllü çalışmayı istedikleri takdirde yapıp bir değişim elde edebilecekleri bir alan olarak görmeleri gerekiyor. Bir de bu acıma duygusu da değil aslında, acıma duygusu da çok yanlış bir duygu ve biz çok karşı çıkıyorduk buna. Çocuk refahından bahsettiğimiz için söylüyorum. Bize gelen gönüllüler "ay canım, annesi babası yok ya da annesi babasının istismar görmüş kıyamam. Ben buna yardımcı olmak istiyorum" diyebiliyorlar." GK6

"Gönüllülüğü insanlar anlayamayabiliyor. Gönüllülüğe dair yaptığımız işleri anlattığımızda "siz ne kadar maaş alıyorsunuz" diyorlar. Çünkü Türkiye'de şöyle bir şey var, siz bir iş yaptığımızda mutlaka bir maddi karşılığı varmış gibi algılanıyor. Konuştuğumuzda "biz para almıyoruz. Hatta buraya gelip giderken cebimizde otobüs parası veriyoruz, yemeğimizi kendimiz getiriyoruz" deyince size şöyle bakıyorlardı ve "hakikaten öyle mi yapıyorsunuz" diyorlardı. "Yok ya, sizin en azından yol paranızı, yemek paranızı veriyorlardı" diyorlardı. Hala Türkiye'de şu anda bir iş yaptığımız zaman mutlaka maddi bir karşılığı vardır düşüncesi var. Bu düşüncüyü kıramadığımız sürece artıramazsınız diye aklıma geliyor." GK10

"Hani bizim gönüllü anlayışımız birazcık daha yardım edelim, para verelim, şunu yapalım mantığı üzerine kurulu. Aslında bunun böyle olmadığı, gerçek gönüllülüğün ne olduğunu insanlara aktif bir şekilde, daha iyi anlatmamız gerekiyor." GK18

Sonuç olarak gönüllülük bilincinin ve farkındalığının geliştirilmesine yönelik çabalar gönüllü katılımın artmasına ve devamlılığının sağlanmasına olanak tanıyabilir. İlerleyen alt başlıklar içerisinde daha ayrıntılı bir analiz ortaya koyulmuştur.

4.2.5.2.2.5.1. Yetişkinlere yönelik aktiviteler

Bu başlık altında yetişkinlerin gönüllülük bilinci ve farkındalığını arttırmaya yönelik çabalar daha çok ortaya konulmuştur. Bunun en temel nedeni, özellikle yetişkinlerin çocuklarla kuracakları ilişkilerde, çocukların küçük yaştan itibaren gönüllülüğe yönlendirilebilme potansiyelidir. Bu bağlamda özellikle yetişkinlerin, gönüllülük bilincinde yaratılacak bir değişiklik, uzun vadede gönüllü katılımının artışına olanak tanıyabilir. Bu bağlamda UK3, UK7 ve UK14 kodlu katılımcıların görüşleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Ayrıca bu alanda daha fazla yetişkin aktiviteleri yapılabilir. Yani ebeveynlere çocuklarını nasıl yetiştirmeleri gerektiğini öğretecek çalışmalar yapılabilir. Bir de tüm toplumda en temelden başlanarak çocuktan yetişkine, bir yönetimden STK'lara kadar hepsine hak temelli yaklaşımın ne olduğunu öğretmek gerekiyor" UK3

"STK'lar bence biraz daha hak temelli olabilmeli. Yani 'çocuk hakkı nedir? Çocuk nedir?' biraz bunu anlatmalıyız. Hani o kadar çok şeyi ilgilendiriyor ki annelik ve babalığı bile ilgilendiriyor. İşte bir öğretmenin çocukla kuracağı ilişkiyi

ilgilendiriyor. Bizim o yüzden insanlara aslında çocuğun kim olduğunu ve çocuğun haklarının neler olduğunu çok basit böyle hani hakikaten 5 yaşında çocuğa anlatır gibi insanlara anlatmamız ve bunları içselleştirmelerini sağlamamız gerekiyor. Çünkü çocuk refahı buradan geçiyor. Çünkü yetişkinler çocuğu kendilerinin bir parçası, bir uzvu, bir şeyisi olarak görüp onlar adına bir sürü şey yapıyor. Ama çocuk için hiç de faydalı olmuyor. Bu bilinci geliştirip öyle gönüllülüğe yönelik farkındalığı geliştirilmeliyiz." UK7

"Bunların dışında gönüllülüğün çocuğun kendini bilmesiyle birlikte, yani aileden birlikte gelmesi gerekir. Ailede çocuk kendini tanımaya başladıktan sonra, o iletişime geçebilme yetisini kazandıktan sonra, çocukların böyle ortamlara sokulması gerekir. Bunda da en çok görev aileye düşüyor. Yani ister gönüllü olarak olsun ya da gönüllü faaliyetlerin olduğu yerde çocukla zaman geçirecek, çocuğun orada eğlenebileceği ya da gözlemleyebileceği alanlara sokulması gerekir. Ailelerin gönüllülük bilincini yükseltelim ki bunları yapabilsinler." UK14

Genel olarak çocukların ilk sosyalleştiği ve belirli değerleri içselleştirdiği yer aileler ve belirli sosyal ortamlardır. Dolayısıyla bu toplumsal kurumlar içerisinde yetişkinlerin olduğunu düşünürsek, bu kişilerin gönüllülük bilinci ve farkındalığının artması çocuklara da etki edecektir.

4.2.5.2.2.5.2. STK'ların ve gönüllülüğün bilinirliğini, görünürliğini artırma

Gönüllü katılımı arttırmaya yönelik STK'ların ve gönüllülüğün ne olduğunu anlatılması ve insanların zihninde yer etmesinin sağlanması önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. İnsanların ismini dahi bilmediği, duymadığı, tanımadığı veya yanlış bildiği sivil toplum alanından, kuruluşlardan uzak durması olağandır. Öncelikli bu kavramların toplumda yaygınlaşması gerektiği katılımcılar tarafından düşünülmüştür. Bu bağlamda UK12, GK2, GK5 ve GK14 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Sivil toplum dediğimiz alan da çok açık bir alan değil aslında. Yani dışarıya çıktığımız da sorduğumuzda STK diye sorduğumuzda ya da sivil toplum kuruluşu diye sorduğumuzda 10 kişiden büyük bir kısmı "o ne" der. Ama örnek olarak Kızılay dersek işte TEGV dersek, "evet biliyorum" der. Yani belki bu algıların değişmesi için de gerçekten görünürlüğe dair ciddi şeylerin yapılması gerekiyor." UK12

"Gönüllülük için teşvik de önemlidir. Bir kişi gönüllünün ne yaptığını görürse ya da ilgili meslek elemanlarını yetiştiren bölümlere ilgili STK'lar kabul edilirse, gelin bir dersimize de bunu anlatın, gelin şöyle yapalım derlerse bir farkındalık ortaya çıkabilir. Çünkü STK'nın bilinirliği ne kadar artarsa o kadar çok da gönüllü kazanırlar." GK2

"Bence insanlara ilk olarak gönüllülüğü açıklamak lazım. Biz ne yapıyoruz? Niye buradayız? Bu soruların toplum tarafından iyi anlaşılması gerekiyor. İnsanın içinde yoksa bir şekilde olmuyor. İnsanların içerisinde ki o heyecanı uyandırmak gerekli. Siz ne kadar ona açıklasınız da karşı taraf bir şekilde anlamıyorsa, gönüllülüğü bir türlü anlayamıyorsa bu süreç toplumsal anlamda da yürümez. İnsanların bundan yani çok güzel bir şeymiş ya dediklerini kendi çevrem dışında hiç duymadım." GK5

"Çocuğun da, yaşlının da, gencini de sivil toplum kuruluşları ne olduğunu, ne iş yaradığını, neden sivil toplum kuruluşlarının olduğunu, gönüllülüğün ne olduğunu, gönüllü insanların ne yaptığını çoğu kişinin çok öncesi dönemlerden bu zamana bilmesi gerekiyor ki daha üst seviyelere çıkabilelim." GK14

Genel olarak katılımcılar tarafından STK'ların bilinirliğinin artırılmasının ve insanların STK'ları tanımalarının gönüllü katılımında bir artış yapacağı yönünde etkisi olacağı katılımcılar tarafından düşünülmektedir.

4.2.5.2.2.5.3. Kamu spotları, reklamlar ve sosyal ağlar

Çalışma kapsamında gönüllülüğün artırılmasında kitlesel iletişim kanallarının doğru kullanımı temel bir unsur olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu kanalların doğru kullanımı bireylerde hem bir gönüllülük bilinci yaratabilir hem de gönüllü katılımı arttırabilir. Bu bağlamda ilk olarak sosyal medyanın ne kadar önemli olduğuna yönelik UK25 kodlu katılımcı, "*Ancak STK üzerinden gönüllülük konusuna gelince sosyal medya gibi kanallar çok önemli. Gençler çok kullanıyor.*" düşüncesi ile gençlere ulaşabilmede sosyal medyanın önemini vurgulamaktadır. Sosyal medya aracılığı ile kitlelere ulaşma ve gönüllülük bilincinin, farkındalığının bu yöntemle gelişmesi kapsamında GK1, GK3 ve GK5 dikkat çeken ifadeler ortaya koymuşlardır.

"Ama sonra ben yaptığım her faaliyeti Instagramda paylaşıyordum. Hatta bir destek alınması gerekiyorsa insanlardan da destek talep ediyordum. İnsanlar böyle baka baka bana özenmeye başladıklarını fark ettim. Sonra bana yazmaya başladılar "Ben de senin gibi gönüllü olmak istiyorum. Nasıl olabilirim." diye her böyle paylaşımınla birlikte sorulan sorular artmaya başladı." GK1

"İnsanlara ulaşmanın en önemli yolu, zaten sosyal medya ve kamu spotlarıdır. Tanınmış, ünlü kişilerin buna destek vermesi de tabii ki onların takipçilerini de düşündüğümüzde motive edici olur. Yani hem güven verir hem motive edici olur." GK3

"Ayrıca sosyal medya çok önemli olarak düşünülebilir. Sosyal medyada ilgi çekici paylaşımlar çok önemli. Sadece etkinlik afişlerinin rengi, dikkat çekiciliği bile onu okumamıza ve belki de o etkinliğe katılmamıza neden olabiliyor. İşin özeti sosyal medyayı iyi kullanmak gerekli ve doğru şekilde orada reklam tasarlamak gerekli.

İnsanların gönüllü olabilmesi için ne yapılması gerektiğini sosyal medya üzerinden anketler düzenleyerek onlara sormalıyız. Merak ediyoruz ne sormuşlar diye bakıyoruz." GK5

Öte yandan katılımcılar, sosyal medya dışında televizyon kanalları ve kamu spotlarının da gönüllülük bilincinin ve farkındalığının gelişmesi açısından önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Buna yönelik UK23 ve GK2 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"O kadar çok şey yaşadık ki toplum olarak, o güveni bence TV kanalıyla sağlayabiliriz. Çünkü çok izleyen insan var. Hani bugün bir açıyoruz abuk abuk programlar izleyen çok var. O yüzden öyle bir program olmalı ki saati bile çok önemli olmalı. Orada insanı yakalarsınız." UK23

"Kamu spotları işe yarayabilir. Ancak ünlü yüzler her zaman işe yaramayabiliyor. Onlar bir STK'yı temsilen geldiklerinde işe de yarayabiliyor işe de yaramayabiliyor. Yarama noktasında STK iş yapan bir yerse işe yarıyor. Göstermelik sadece o ünlü ile işbirliği olan bir STK ise olmuyor. UNICEF'i filan düşünün, zaten global bir yer, elçileri filan da var, çok yarar sağlayabiliyor." GK2

Genel olarak sosyal ağlar ve kitle iletişim kanalları gönüllülüğün görünürlüğünü arttırabilme potansiyeline sahiptir. Böylelikle gönüllü katılımın bilinirliğinin ve farkındalığının gelişimi sağlanabilir. Sonuç olarak da gönüllü katılımında bir artış ortaya çıkabilir.

4.2.5.2.2.5.4. Öğrenci kulüpleri

Gönüllülüğe yönelik bilinç ve farkındalığın gelişimine dair özellikle işaret edilen yerlerden biri öğrenci kulüpleridir. Öğrencilerin ve gençlerin bu kadar yoğun olduğu bir ortamda, üniversite eğitimi ile birlikte gönüllülük bilincinin gelişimine katkı sağlayabilecek birimler olarak düşünülmesi, öğrenci kulüplerinin değerini daha da arttırmaktadır. Buna yönelik ilk olarak UK11 kodlu katılımcının düşünceleri oldukça dikkat çekicidir.

"Biraz daha üniversitelerdeki bence öğrenci örgütlenmelerin yani üniversite kulüplerinin, topluluklarının çalışmalarına yoğunlaşılabilir. Çünkü şunu düşünüyorum üniversitelerde inanılmaz bir sivil toplum örgütlenmesi var. Her üniversitede sayısız öğrenci kuruluşu var. Bir öğrenci üniversiteye ilk gittiğinde zaten kayıt döneminde ya da o ilk derslere gireceği dönemlerde, hocalardan her şeyden daha çok gördüğü, bu öğrenci toplulukları oluyor ve çok iyi de çalışmalar yapıyorlar. Yani üniversiteyi bir yaşam alanı gibi düşünürsek, bir nüfusu olduğunu düşünürsek benim bulunduğum atıyorum kampüste işte 10 bin öğrenci var. Öğrenci

topluluğu sayısı 60 ve her bir topluluğun yüze yakın üyesi varsa aslında Türkiye ortalamasının çok çok üstünde bir ortalama çıkar. Ama bu öğrenci kulüplerinde tabii ki bir problem var. İşte üniversite kaynakları yeterli değil. Orada öğrencilerin öğretmenlerinden yeterince mentörlük sağlayamayabiliyor. En önemlisi de bunlar resmi değil. Yani üniversite içerisinde ama dışarıda bir tüzel kişilikleri yok. Aslında onun üzerine bir mevzuat geliştirilirse bence üniversitede gönüllülük çok çok daha artmış olur." UK11

Öte yandan öğrencilerin aktif olduğu öğrenci kulüplerinin hem okul yönetimleri hem de daha üst diğer yönetim birimlerinde desteklenmesi aslında gönüllülüğün bilinç ve farkındalığının yayılmasına da olanak tanıyabilir. Bu destek aynı zaman da gönüllü katılımının da artışına imkân sağlayabilir. Bu bağlamda UK14 ve UK21 kodlu katılımcıların görüşleri örnek olarak ifade edilebilir.

"Okullarda mesela öğrenciler kendi başlarına gönüllülük alanlarında çok faaliyet yürütüyorlar. Ama okul tarafı sadece birazcık olsa önlerini açıyor. Destekleyici faaliyetleri çok düşük. Yani orada aslında bizim işyerlerinde olsun, okullarda olsun başa alıp tüm herkes adına bu üniversiteye gelen öğrencilerin kulüpleri olmak zorunda. Nasıl eskiden seçmeli ders varsa onun gibi orada gönüllü çalışmalar yapabilirsiniz, proje geliştirebilirsiniz, sosyal sorumluluk faaliyetlerinde yer alabilirsiniz diye böyle böyle alanlar sunulması gerekiyor." UK14

"Üniversiteler gönüllülük biraz daha kulüpler üzerinden ilerliyor. O kulüp sayıları daha fazla artırılabilir ve yerleşik hale getirilebilir. Yurt dışında mesela gönüllülük ile okul kabul alma arasında önemli bir ilişki var. Belki bizim eğitim sistemimiz içerisinde yapılabileceğini düşünüyorum. Tabii bu kolay bir şey olmayacak ama yine de yapılabileceğini düşünüyorum." UK21

Genel olarak öğrenci kulüpleri, özellikle gençlerin üniversite içerisinde faaliyet ve gelişim amaçlı buluşma noktalarıdır. Bu perspektifte düşünüldüğünde kulüplerin, gönüllülüğün bilinirliği ve artışına yönelik bir rol oynayabileceği göz ardı edilmemelidir.

4.2.5.2.2.5.5. *Etkinlikler düzenlemek*

Gönüllülüğün bilinirliğine ve gönüllü katılıma yönelik ortaya koyulacak etkinlikler, kişilerin bu alanı fark etmesi ve katılımı açısından etkileyici bir faktör olarak nitelendirilebilir. Aynı zamanda böylelikle gönüllülüğü hiç tanımayan kişiler için de farkındalık ortaya çıkarılmış olunabilir. Bu bağlamda UK14 ve UK28 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekmektedir.

"Üniversite tanıtım günleri olur ya işte o günde gönüllü faaliyetlerin tanıtımının yapıldığı alanlar olması gerekiyor. Orada zaten çocuklar ister istemez gidecekler.

Mutlaka bir yerden bir şeyi kendine çekecekler. Çünkü bizim dediğimiz gönüllülük çalışmaları şöyle de olabiliyor. Bu çocuğa yardım edeyim, buna şöyle yardım edeyim gibi olabiliyor. Gönüllülük çalışmaları yardım değildir, bir şeyi değiştirmektir. Mesela benim yüzme ile ilgili bir hobim var ve çok seviyorum. Okulumda böyle bir alan olsa ben direkt gider başvururum. Benim hobim ve burada yüzme ile ilgili gönüllü çalışmaları yaratılıyor diye katkı veririm. Bazı çocuklara yüzme öğretilir, onun dışında yüzme ve ile ilgili kamplar düzenlenebilir, yüzme ile ilgili eğitimler verilebilir. İşte böyle bunlara olanak açmak ve alan yaratmamız lazım." UK14

"Ama niteliksel olarak baktığımda gerçekten illerde gördüğümüz, gönüllülüğe yönelik en ufak bir kampanya bile toplumda büyük bir çarpan etkisi yaratıyor. Mesela biz 50 kişilik bir çalıştay yapıyoruz ama bize telefonlar, mailler, şunla bunla geri dönüşü emin olun 500 kişiyi buluyor. O ona söylüyor, o ona söylüyor böyle artıyor." UK28

"Şöyle diyeyim, şimdi biz bir faaliyet yapıyoruz ve kişiler artık 'ikinci faaliyet ne zaman olacak, bizi yönlendirebileceğiniz bir kurum yok mu, ya siz bize böyle bir mentorluk faaliyeti tanıttınız ama bize bira aracı kurum bulun' gibi dönüşler alıyor. İnsanlarda bir gönüllülük bilinci uyanıyor." UK28

Genel olarak gönüllülüğün etkinlikler aracılığıyla insanlara tanıtılması ve anlatılması, gönüllülük bilincinin ve farkındalığının yaratılabilmesi açısından bir tutundurma çabası olarak düşünülebilir.

4.2.5.2.2.5.6. *Küçük yaştan itibaren gönüllülük bilinci*

Çalışma kapsamında gönüllülüğün gelişimine yönelik, en çok dile getirilen görüşlerden biri gönüllülüğün küçük yaşlarda öğretilmesi ve özellikle ilköğretim dönemlerinden itibaren eğitim hayatında aktif hale getirilmesi düşüncesidir. Özellikle küçük yaşlardan itibaren bu bilinçle yetişecek bir kuşağın yetişkinlik süreçlerine geldiğinde, geniş bir kitle olarak gönüllülük alanını dolduracağı ve hatta kendisinden sonraki kuşak için de bilinçli gönüllüler olacağı yönünde düşünceler ortaya koyulmuştur. Buna yönelik UK25 ve UK29 kodlu katılımcılar gönüllülüğün küçük yaşlardan itibaren öğrenilmesi gerekliliğini vurgulayarak öneriler dile getirmişlerdir.

"Bir defa daha küçük yaşlar, bir aile mirası gibi küçük yaşlardan itibaren öğretilmesi gerekiyor. Bu davranışlar aile tarafından da sergilenirse çocuk için onu öğrenmek daha kolay olur. Ben mümkün olduğunca çocuklarımla yanında farkındalık olarak yaptığım şeyler var." UK25

"Gönüllülüğe biz çocuklarımıza daha çok küçük yaşlardan işlemeye başlamalıyız. Kişinin kendini toplumun vazgeçilmez etkin bir parçası haline getirmeli öyle hissettirmeliyiz. Ben insanımızın gönüllülüğün çok yüksek olduğunu sadece sahaya yayılmadığı düşünüyorum." UK29

Ayrıca gönüllülüğün küçük yaşlardan itibaren içselleştirilmesine yönelik, okullardaki eğitim sistemleri içerisinde belirli ders ya da etkinliklerin yer alması, çocuklar üzerinden bir gönüllülük bilinci ve farkındalığının gelişmesine imkân tanıyabilir. Buna yönelik UK10, UK11 ve GK21 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çeken örnekler olarak gösterilebilir.

"Bence gönüllülük okullarda tam anlamıyla başlamalı. Artık gönüllülük yavaş bir şekilde okullarda ders olarak gelmesi gibi liselerde de olmaya başladı. Ama yani her evde, her okulda mutlaka bir gönüllülük çalışması olmalı ki toplumu gönüllülükle bir yere getirebilelim ya da o algıyı oluşturalım." UK10

"Bir diğer sıkıntı da çocuk gönüllülüğünün işlevsel olabilmesi için bunun okullarla entegre bir şekilde yapılması gerekiyor. Çocuk bütün vaktini neredeyse okulda geçiriyor ya da çocukların yoğun olduğu yer okul olduğu için bizim gibi dernekler okullarda tanıtımı yaparak ancak şey yapabilir. Yani iyi bir kitleye ulaşabilir. Ama bununla alakalı da tabi ki işte Bakanlıkla protokol olması gerekiyor. Yani okullarda çalışma yürütebilmek için küçük ya da orta ölçekli sivil toplum kuruluşları zaten Bakanlıkla protokol yapabilir düzeyde olsa o zaman büyük bir sivil toplum kuruluşu olurdu. Yani bunu yapabilen çünkü Türkiye'de sayılıdır. Bu açıdan bu hususlarda değişikliğe gidilmesi gerekir." UK11

"Belki küçük yaştan itibaren okul sistemi içerisine entegre edilse gönüllü katılım büyük ihtimal artar. Çünkü zaten eğitim ve ailenin çocukta ve bireylerdeki etkisi çok yüksek. Bundan dolayı aslında okullarda gönüllülük adına daha çok etkinlikler yapılırsa baya etkiler diye düşünüyorum." GK21

Son olarak, çocukların gönüllülüğün ne olduğunu anlamları açısından gönüllülüğün doğru şekilde anlatılması ve gönüllülüğe ilişkin belirli düşünsel süreçleri kavramalarına yardımcı olunması bu noktada değerlendirilmiştir. Buna yönelik özellikle UK17 ve GK10 kodlu katılımcıların ifadeleri önemli örnekler olarak değerlendirilebilir.

"Çocuklar için gönüllülük sadece Kızılay'a para vermektan ibaret olmamalı. Çocuklar kendiliğinden bir şeyler yapabilmeye, düşünmeye, bizim bir fikrimiz var demeye alıştırılmalı. "Şöyle bir şey düşündük" demeliler. Yani ne düşündün? Mahalledeki hangi mesele hakkında ne düşündün? Arkadaşların hakkında ne düşündün? Öğrencilerin hangi meseleleri üzerine kafa yordun? Biz bunları "üstüne vazife olmayan işlere karışma" kültüründen, "üstüne vazife olmayan işlere de karış" diyerek, işler hakkında da bir fikrin olsun, düşüncen olsun demeliyiz. Başka bir kültüre geçmemiz gerekiyor." UK17

"Çocuklara en azından gönüllü olmayı bir şekilde tanıtmalı. Yoksa onun dışında insanlara STK'ya git, gel şunu yapalım, bunu yapalım dediğiniz zaman olmayabiliyor." GK10

Genel olarak küçük yaştan itibaren gönüllülüğün keşfedilmesi, öğrenilmesi ve buna yönelik eğitim sisteminin içine entegre edilmesi ileriki süreçlerde gönüllü katılımın geniş kitlelere yayılabilmesine imkan tanıyabilir.

4.2.5.3. Gönüllülükte Arzu Edilen Değişime Dair İlk Dilek

Çalışma kapsamı içerisinde katılımcıların çocuk refahı alanında gönüllülüğe yönelik ilk değiştirmek isteyecekleri şeyin ne olduğu öğrenilmek istenmiştir. Burada katılımcıların sınırsız bir güce sahip oldukları görüşünden hareketle, ilk dileklerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Böylelikle gönüllülük alanına dair değiştirmek istedikleri ilk sorunun, uygulamanın ya da olması gereken politikaların ne olduğunun keşfedilmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda verilen cevaplar kendi içerisinde alt kategorilere bölünmüştür.

4.2.5.3.1. Gönüllülüğe İlişkin Doğru Sistemin Geliştirilmesi

Katılımcıların bu alana yönelik ilk değiştirmek istediği şeyler hakkında ortaya koyduğu görüşler, ilk alt kategori olan "gönüllülüğe yönelik doğru sistemin geliştirilmesi" başlığı altında oluşturmuştur. Bu başlık altında katılımcılar; gönüllülük alanına yönelik kurumsal bir yapının oluşması, yeni gönüllülük politikalarının oluşması, insanların ilgileri doğrultusunda yapabilecekleri gönüllülük alanlarının belirlenmesi, gönüllülüğün bir sistem içerisinde sürdürülebilirliği, ulusal çapta gönüllülük sistemlerinin kurulması ve herkesin gönüllülüğe ulaşabilmesi, yeni gönüllülük yasası, her şehirde gönüllülük, eğitim sistemi içerisinde gönüllülüğe ilişkin görüş ve dileklerini sıralamışlardır. Bu bağlamda en temel birkaç örnek olarak UK2, UK13, UK22 ve UK34, kodlu katılımcıların ifadeleri örnek olarak gösterilmektedir.

"Her şeyden önce kurumsal bir yapı olsun isterdim. İlerleme için kurumsal yapı çok önemli bir unsur. " UK2

"Önce kamuyu toparlamak isterdim. Madem o kadar sınırsız gücüm var. Önce hakikaten kamuyu toparlamak isterdim. Ondan sonra da onun yanına daha şey donanımlı olabilecek gönüllüler yer alsın isterdim."UK13

"Ulaşılabilirliği değiştirmek isterdim. En genel cevap bu. Yani. İzmir'de yapılan Van'da, Van'da yapılan Batman'da, Batman'da yapılan Sinop'ta, Sinop'ta yapılan Hatay'da, Hatay'daki Ordu'da olsun isterdim. Kısaca ulaşılabilirlik olsun isterdim." UK22

"Herkes bir şeyler yapıyor fakat bu çabalar bütünleşemiyor. Önemli bir genç grubumuz var. Bunları kolektif bir şekilde bir araya getirebilmek isterdim. O gücü yaratabilmek." UK34

Sonuç olarak katılımcıların ifadeleri geniş bir yapıyı anlatmaktadır ama özelde gönüllülüğe dair bir sistem oluşmasına ilişkin görüşleri dile getirmişlerdir.

4.2.5.3.2. Çocuklar Temelinde Gönüllülük Anlayışı

Katılımcıların bu alana yönelik ilk değiştirmek istediği şeyler hakkındaki görüşleri doğrultusunda, çocuk temelinde gönüllülük düşünceleri ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla bu düşünceler üzerinden bir kategorizasyon oluşturulması uygun görülmüştür. Bu başlığa dair görüşlerin ana hattını ise; çocuklar temelinde gönüllülük algısının değişimi, çocukları anlayabilme ve ona göre gönüllü olma, çocukluktan gelen bir gönüllülük anlayışının yaratılması, çocuk refahının gelişimi için gönüllülüğe verilen değerin artırılması, çocuklar için gönüllülükle daha iyi şeyler yapabilmek, bütün çocuklara ulaşabilmek, çocukların eğitim sistemleri içerisinde gönüllülüğün olmasına ilişkin görüş ve öneriler oluşturmaktadır. Bu bağlamda UK35, GK11 ve GK14 kodlu katılımcıların ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

"İlk yapacağım şey ana okuldan itibaren yedirilmiş bir eğitim sistemi. Sürdürebilir bir gönüllülük sistemi bu işin çözümü." UK35

Yani her STK'nın her gönüllünün, bütün çocuklara, her çocuğa ulaşabilmesini isterdim. Yani her çocuğa ulaşabiliyor olması güzel olurdu." GK11

"Çocukların neler yaşadığının, durumlarının çok iyi bilinmesi isterdim. Çocukların ne yaşadıklarını ve durumlarını iyi bilen ve ona göre hareket eden bir gönüllü yaratmak isterdim. O zaman işler daha çok kolaylaşacak, nasıl davranmanız gerektiğini, neler yapmamız gerektiğini daha iyi bir şekilde bileceğiz. Yani bütün sorunlarını, durumlarını, onların yaşadıkları zorlukları, hala içinde oldukları psikososyal durumlarını tamamen bilen bir gönüllüler ve ona göre davranan bir gönüllü kesimi oluşturmak isterdim." GK14

Sonuç olarak gönüllülük alanına yönelik ortaya koyulan görüşler kapsamında, çocuk refahı alanında yaşanan sorunların, gönüllülük ile birlikte ortadan kaldırılabilmesi yönünde düşünceler vurgulanmıştır.

4.2.5.3.3. Gönüllülük Bilincinin ve Sayısının Artması

Katılımcıların bu alana yönelik ilk değiştirmek istediği şeyler hakkındaki görüşleri doğrultusunda, gönüllülük bilinci ve sayısına yönelik fikirleri ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla bu düşünceler üzerinden bir kategorizasyon oluşturulması uygun görülmüştür. Bu başlığa dair görüşlerin ana hattı ise; gönüllülük bilincinin yaygınlaşması, gönüllü sayısını arttırabilmek adına farkındalık yaratabilme, insanların bu alana ilgi duyması, gönüllülüğü herkese anlatmak ve onları gönüllülük aşlamak, gönüllü olma bilincinin tüm dünyaya yayabilmek düşünceleri oluşturmaktadır. Buna yönelik UK17, UK23 ve GK10 kodlu katılımcıların görüşleri dikkat çekici örnekler olarak ifade edilebilir.

"Yani daha çok insanın bu alana ilgi, bu alanlara ilgi duymasını; örgütlülük anlamında, örgütlenmek anlamında sağlamak isterdim." UK17

"Sanırım yani o deneyimi herkese anlatmak ve aşlamak isterdim. Yani şöyle arkama dönüp baktığımda 10 kişi iken 20, 30, 40 derken bu sayının çoğalmasını isterdim." UK23

"Vallahi çok güzel bir soru sordun. Bazen düşünüyorum, televizyonda hani diyorlar ya yarışmacılara, konuşmacılara "gücün olsa ne yaparsın" diye soruyorlar. Ben hep bana biri bu soruyu sorsa da cevap versem diyordum. Sen sordun. (Gülüşme) Benim öyle bir gücüm olsa, sınırsız gücüm olsa ne yaparım? Hani değneği deyince olacak ya? Şöyle bir şey yapardım, insanlara sorumluluk duygusu aşıl原因an bir ilaç yapardım. Bu sıvı olabilir, toz olabilir. Onu üretirdim. Onu uçaklara yükleyip gökyüzüne çıkardım. Her ülkenin, her şehrin tepesinden onu artık havaya saçardım artık nasıl bir şey olacaksa, soluyan insanlar, nefes alan insanlar onu aldığı zaman sorumluluk sahibi olsunlar isterdim. Böyle bir şey olunca dünyada belki de kötü insan olmayacak. Yani benim sınırsız gücüm olsa öyle bir şey yapmak isterim." GK10

Genel olarak gönüllülüğün insanlar tarafından bilinmesi ve böylelikle gönüllülüğün geniş kitlelere yayılması yönünde düşünceler bu başlık altında vurgulanmıştır.

4.2.5.3.4. Paranın Engel Olmadığı Bir Gönüllülük

Bu başlık altında katılımcıların görüşlerinden öne çıkan düşünceler ise, daha çok maddi kaygıların yaşanmadığı bir gönüllülük anlayışı üzerinedir. Bu bağlamda UK6, UK9, UK12 ve GK22 kodlu katılımcıların ifadeleri dikkat çekici örnekler olarak ifade edilebilir.

“Yani her şey çok güzel olsa, sıkıntılarımız olmasa, ekonomik sıkıntılarımız olmasa, insanların ihtiyaçları bir şekilde karşılanıyor olsa, devletin bize verdiği desteklerle sosyal imkânlarımız olsa, bir takım imkanlarımız olsa da keşke gönüllülüğümüzü daha rahat ve daha huzur içerisinde yapabilesek diye düşünüyorum.” UK6

"Sihirli bir değnek sınırsız bir güç veriyorsa sınırlı şeyler ortadan kaldırılmalı diye düşünüyorum. En sınırlandırıldığımızı hissettiğim şey de maddi kısım diyebilirim." UK9

"Gönüllülerin desteklenmesi için elimden gelen maddi kaynağı buraya yansıttım. Çünkü gönüllülük çok kıymetli bir nokta ve kavram. O yüzden yaşanan tüm zorlukların olmaması için bu sihirli değneği kullanırdım." UK12

"Muhtemelen bu yardım eden kuruluşların ki buna demek ya da vakıf demeyeceğim orası daha genel düşünüp ben onların bütçesini arttırmak isterdim. Kaynaklarını arttırmak isterdim." GK22

Genel olarak maddi anlamda yaşanabilecek problemlerin gönüllülük sistemi içerisinde olmaması yönünde ortaya koyulan düşünceler bu başlık altında vurgulanmıştır.

4.2.5.3. Genel Değerlendirme

“Gönüllülükte Geçmiş, Şimdi ve Gelecek” teması üç alt tema üzerinden açıklanmaktadır. Bu alt temalar; ‘*gönüllülüğün zamanla değişim algısı*’, ‘*gönüllülük sisteminin ve anlayışının gelişmesine yönelik ortaya koyulan öneriler*’ ve ‘*gönüllülükte arzu edilen değişime dair ilk dilek*’ olmak üzere sıralanmıştır. Her üç alt temanın da kendi içerisinde alt kategorileri bulunmaktadır.

İlk olarak, *gönüllülüğün zamanla değişim algısına* yönelik geçmiş ve şimdi üzerinden gönüllü faaliyetlere yönelik bir analiz gerçekleştirilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar küreselleşme, teknolojik gelişme, demografik değişiklikler, sivil toplumda alanında yaşanan değişimler, postmodern değerlerin yükselişi, aile ve işteki değişimler ile gönüllülük alanının kendi içerisinde de dönüşüm yaşadığını ortaya koymuştur. Özellikle gönüllülük faaliyetlerine yönelik katılımcıların hızlı iletişimi, STK’ların sosyal medya üzerinden daha görünür olması vb. dönüşümler gönüllülük alanının günümüzde daha göz önünde olmasına olanak tanımıştır. Gönüllü katılımcıların sayılarının da geçmişe kıyasla artmış olduğu tahmin edilmektedir. Ancak Türkiye bağlamında gönüllü sayılarının ölçülebilmesine yönünde herhangi bir sistem bulunmamaktadır.

Geleceğe yönelik ortaya koyulan öngörüler ele alındığında, değişen teknolojiye uyum sağlamak özellikle önem ifade etmektedir. Bilgi iletişim teknolojilerindeki dönüşüm, gönüllülük faaliyetlerindeki “kim, ne, ne zaman ve nerede” gibi sorularının cevaplarını tamamen değiştirmiştir (Leigh ve diğ., 2011). Dolayısıyla farklı gönüllülük anlayışlarının özellikle oluşturulacak politikalar bağlamında değerlendirilmesi önemli bir husustur.

Gönüllülük alanının gelişmesine yönelik ortaya koyulan önerilere bakıldığında ise, özellikle gönüllülük politikaları üzerinden doğru politikaların belirlenmesi ve gözden geçirilmesi, gönüllülük alanında var olan yasal boşluklar ve uygulama boşlukları, işbirliği sorunları, çatı kuruluşun eksikliği, şeffaf ve güvenilir yönetim eksikliği vurgulanmıştır.

Son olarak, katılımcıların çocuk refahı alanında *gönüllülüğe yönelik ilk değiştirmek ya da yaratmak isteyecekleri şeyin*; gönüllülüğe ilişkin doğru bir sistem, çocuklar temelinde bir gönüllülük anlayışı, gönüllülük bilincinin ve sayısının artması ve paranın engel olmadığı bir gönüllülük alanı yönelik fikirler temelinde olduğu ortaya koyulmuştur.

5. BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, çocuk refahı alanında gönüllü faaliyetlere katılımı etkileyen faktörleri açıklamayı ve bu kapsamda bir model önerisi oluşturmayı amaçlamıştır. Buna yönelik araştırma kapsamında gönüllü katılımın bireysel faktörlerden toplumsal faktörlere kadar uzanan geniş bir etkileşimler çerçevesi içinde değerlendirilmesi, araştırmanın nicel ve nitel yöntemleri birlikte kullanarak ele almasını gerekli kılmıştır. Dolayısıyla araştırmanın sonuçları da nicel, nitel ve karma araştırma sonuçları olarak üç başlıkta sunulmuştur. Ayrıca çalışma kapsamında model önerisi ve gelecek çalışmalara öneriler de ayrı bir başlıklar içerisinde gösterilmiştir.

5.1. NİCEL ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Araştırmanın nicel aşamasına yönelik sonuçlar, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülerin sosyodemografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal ve kültürel ve tinsel özelliklerinin gönüllü olma kararlarını etkilediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırma kapsamında çocuk refahı alanından kurumsal ve gönüllü sayısı yüksek STK'lar üzerinden, 1046 gönüllü gibi büyük bir örneklem üzerinden sonuçlar elde etmek çocuk refahı alanındaki gönüllü bireylerin de genel bir gönüllülük haritasını göstermektedir.

Araştırmanın nicel aşamasına dair sonuçlar kapsamında ilk olarak, gönüllülerin sosyodemografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal ve kültürel ve tinsel özellikler ifade edilmiştir. Bu bağlamda, gönüllüler daha yoğun olarak öğrenci, genç ve bekârdır. Ayrıca öğrencilerin dışında öğretmenlerin ve sosyal hizmet uzmanlarının gönüllü katılım oranları yüksektir. Ayrıca gönüllülerin mezun oldukları ya da devam ettikleri eğitim durumları ise çoğunlukla lisans eğitim seviyesidir.

Gönüllülerin neredeyse tamamının genel sağlık durumları iyi, çok iyi ve mükemmeldir. Ayrıca gönüllü faaliyetler sonrası bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarında olumlu bir değişim yaşanmaktadır. Öte yandan gönüllü faaliyetlere katılım bireylerin sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirmelerine dair sınırlı bir kısıtlılık yaratmıştır. Son olarak tinsel boyutta ise kişilerin din, inanış tarzı düşüncelerinde sınırlı bir değişim ortaya koymuştur.

Gönüllülerin faaliyetlerini sürdürdükleri STK'lar ve gönüllülük faaliyetleri, daha yoğun olarak ilk gönüllülük deneyimleri ve ilk faaliyet gösterdikleri STK'lardır. Gönüllülüğe ayrılan zaman dilimi çeşitlilik göstermekle birlikte daha yoğun olarak 1-3 saat ve 3-5 saat arasındadır. Gönüllülerin ailelerinde gönüllülük yapan birey sayısı az iken, arkadaş çevrelerinde çok daha fazladır. Kişilerin gönüllü olmalarında ülkenin makro düzeydeki yapısal faktörleri ve kamuoyunda oluşan gündem, gönüllülük kararlarını etkilerken; en çok etkilendikleri referans noktaları ise arkadaşlarıdır. Son olarak, gönüllü olmalarına yönelik ifade ettikleri en önemli üç motivasyon ifadesi ise; “faydalı ve yararlı olma”, “paylaşma ve dayanışma”, “mutluluk, huzur ve maneviyat”tır.

Araştırmanın nicel aşamasına dair sonuçlar kapsamında ikinci olarak, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülerin, gönüllülük motivasyonlarına dair tanımlayıcı sonuçlar ifade edilmiştir. Bu bağlamda gönüllülerin gönüllülüğe yönelik motivasyonları içerisinden etkilendikleri ilk üç boyut “*takdir etme, tepkisellik ve anlama*”dır.

Araştırmanın nicel aşamasına dair sonuçlar kapsamında son olarak, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü bireylerin sosyodemografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel özellikleri ve gönüllü motivasyonu özelliklerinin gönüllü olma sürecine yönelik ilişkisine dair sonuçlar ifade edilmiştir. Bu bağlamda gönüllülük motivasyonu ölçeğinin çeşitli alt boyutları ile gönüllülerin cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, çalışma durumları, meslekleri, gelirleri, çocuk sahibi olma durumları arasında anlamlı etkileşimlerin olduğu belirlenmiştir.

5.1. NİTEL ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Araştırmanın nitel aşamasına yönelik sonuçlar, çocuk refahı alanında yer alan sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülerin, gönüllülük sürecine ilişkin deneyimlerinin keşfedilmesine ve onların motivasyonunu etkileyen makro motivasyonel faktörlerin saiklerinin anlaşılmasına olanak tanımıştır. Ayrıca çocuk refahı alanı içerisindeki hem kamu sektöründen hem de gönüllülük sektöründen görüşülen uzman, karar verici, yönetici, denetçi ve akademisyenler aracılığıyla gönüllü hizmetlerin sunumunda kamu

sektörü ve gönüllülük sektörünün doğru ve bütüncül politikalar geliştirmesi adına eksikliklerin tespiti de ortaya koyulmuştur.

Araştırmanın nitel sonuçlarına dair ilk tema olan “Gönüllülüğe İlk Adım ve Gönüllülük Algısı” üzerinden ortaya çıkan ilk sonuç, bireylerin gönüllü olmalarında onların sahip oldukları değerlerin, referans gruplarının, kişisel deneyimlerinin, kabul görmelerinin, kariyer gelişimlerinin, yapılan etkinliklerin, akademik disiplinlerinin, kitle iletişim araçlarının ve sosyal medyanın gönüllü olma kararlarını etkilediği yönündedir.

İkinci ortaya koyulan sonuç, gönüllülerin ilk deneyimleri içerisinde ortaya çıkacak tatmin veya hüsrana gibi duyguların bu alana daha çok bağlanmasına ya da bu alandan tamamen uzaklaşmasına neden olabileceği anlaşılmıştır. Ayrıca bu kişilerin yaşayacağı deneyim, çevresini de etkileyebilir. Hem sosyal çevre hem de aile temelinde gönüllülüğün yaratacağı imaj, potansiyel gönüllülerin kararlarını değiştirebilir. Sonuç olarak gönüllülükte ilk deneyim ayrıca kişilerin gönüllülüğe bakış açılarında ve hayatlarına yönelik anlam arayışı üzerinde etki yaratmaktadır.

Üçüncü nitel sonuç ise, bireylerin gönüllülük algısı üzerinedir. Gönüllülüğe yönelik algı kişisel düzeyde, aile ve sosyal çevre düzeyinde ve toplum düzeyinde olmak üzere çok boyutlu bir boyut olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda gönüllülük hem negatif hem de pozitif bir anlam üzerinden ifade edilmektedir. Sonuç olarak ise, hem kişisel hem de toplumsal anlamda ortaya koyulan negatif algıların ve önyargıların değiştirilmesine yönelik doğru politikaların ve tutundurma çalışmalarının yapılması gönüllülük algısının düzeltilmesi ve imajın yeniden inşası açısından dikkat çekmektedir.

Araştırmanın nitel sonuçlarına dair ikinci tema olan “Gönüllülüğün Etkileri” üzerinden ortaya çıkan ilk sonuç, gönüllülüğün kişiler üzerinde mikro düzeyde etkileridir. Bu etkiler; görüşmelerden öğrenildiği üzere kişilerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarına, manevi anlamda yaşamlarına, iletişim ve etkileşim becerilerine, kişisel gelişimlerine önemli etkiler yarattığı yönündedir.

İkinci nitel sonuç ise, gönüllülüğün mezo düzeyde yarattığı etkiler üzerinedir. Bu bağlamda gönüllülük aile, arkadaş ve sosyal çevre üzerinden bir dönüşüm yarattığı alanyazında da ifade edilmesine rağmen çalışma kapsamında katılımcılardan öğrenilen, keşfedilen bir sonuçtur. Bu anlamda gönüllülük faaliyetlerine katılan bireylerin, daha

fazla gönüllü katılımı sağlayacak, çarpan etkisi yaratacak kişiler olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekir. Son olarak ise gönüllülük mezzo düzeyde kişilerin takım çalışması, yönetme, organize etme gibi örgütsel becerileri üzerine de etkiler ortaya koymuştur.

Üçüncü nitel sonuç ise, gönüllülüğün makro boyutta yarattığı etkiler üzerinedir. Gönüllülüğün toplumsal düzeyde, genel bir refah halinin yaratılmasına katkıda bulunmakta ve farklılıkların kabul gördüğü bir topluma dönüşüm imkânı tanımaktadır. Bu anlamda gönüllü faaliyetleri geliştirmenin maliyetleri olsa da uzun vadede daha büyük bir toplumsal getiri ortaya çıkaracağı şüphesizdir.

Araştırmanın nitel sonuçlarına dair üçüncü tema olan “Gönüllülük Sisteminin Geliştirilmesi ve Sürdürülebilirliği” üzerinden ortaya çıkan ilk sonuç, gönüllülük alanında yaşanan kişisel düzeydeki, aile ve sosyal çevre düzeyindeki, kurumsal düzeydeki ve toplumsal düzeydeki zorluklar ve destek mekanizmaları üzerinedir. Gönüllülük alanında bireyler kişisel düzeyde duygusal bir tükenmişlik, yanlış ve yetersiz davranma korkusu, sorumlulukları yerine getirememe, STK'lara üye olma korkusu ve emek sömürüsü yaşamaktadır.

Aile ve sosyal çevre düzeyinde ise, gönüllüler gönüllülüğe dair belirli bir baskıya maruz kalabilmektedir. Ailenin ve sosyal çevrenin, STK'ları siyasi bağlantılı yapılar ya da organizasyonlar olarak görmesi, gönüllülük faaliyetlerini boş bir çaba olarak değerlendirmesi, gönüllülüğün zaman kaybı olarak görmesi ve gönüllülüğü bir emek sömürüsü olarak düşünmesi gönüllüler açısından aile ve sosyal çevre düzeyinde karşılaştıkları zorluk ve korkulardır.

Ayrıca hem gönüllüler hem de gönüllülük alanındaki diğer aktörler kurumsal düzeyde belirli zorluklar yaşamaktadır. Bu bağlamda özellikle uzmanların STK'ya bakış açıları, iç ilişkilerdeki rekabet ve mobbing, STK'larda gönüllü yönetiminin olmayışı ve sistemsizlik, sektör kaynaklı zorluklar ve bürokratik ilişkiler hem gönüllüleri, yöneticileri, STK'ları hem de gönüllülük alanını olumsuz etkilemektedir.

Son olarak ise, gönüllüler ve gönüllülük alanındaki diğer aktörler toplumsal düzeyde de belirli zorluklar yaşamaktadır. Toplumsal anlamda kolaycılık anlayışı, gönüllülüğün şehirler üzerinden sınırlı kalması, makro sistemsizlik ve çatı kuruluş eksikliği, popüler kültür ve yardımı gösterme isteği, toplumsal düzeyde umursamama, toplumsal korkular

ve toplumun STK'lara güvensizliği, STK'ların ve gönüllülüğün toplum tarafından anlaşılabilmesi, örgütlülük kültürünün olmayışı ve refah seviyesi katılımcılar tarafından belirtilen toplumsal zorluklardır.

Gönüllüler yaşadığı zorluklara yönelik başvurdukları çözüm ve destek mekanizmaları; kurumsal destek, aile, arkadaş ve diğer çevreler aracılığıyla ulaştıkları destekler ve son olarak ise, gönüllülerin kendi çabalarıyla geliştirdikleri çözüm ve destek olarak ortaya koyulmuştur.

Bu tema üzerinden ortaya çıkan ikinci nitel sonuç ise, gönüllülüğün sürdürülebilirliği üzerinedir. Bu kapsamda gönüllülük sisteminin çerçevesinin belirlenmesi, gönüllülerin motive edilmesi, STK'ların ve yöneticilerin doğru tutumlar sergilemesi, STK'larda gönüllülük eğitimlerinin oluşturulması, gönüllülüğün sürdürülebilirliğini sağlayabilir.

Araştırmanın nitel sonuçlarına dair dördüncü tema olan “Gönüllülükte Paydaşlar, Sorumluluklar ve Rol Dağılımları” kapsamında, gönüllülük faaliyetleri içerisinde yer alan paydaşlar; kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum sektörünün içerisinde yer alan aktörleri anlatmaktadır. Özellikle kamu sektörü içerisinde merkezi kuruluşlar, bakanlıklar ve yerel yönetimler, gönüllülüğün ulusal çapta var olabilmesi için önemli bir değer oluştururken; gönüllülük sektörü içerisinde yer alan sivil toplum kuruluşları ve özel sektör içerisindeki şirketler birer paydaş olarak nitelendirilmiştir.

Sorumluluklar ve rol dağılımları üzerine ise, ilk olarak merkezi kuruluşlar ile STK'lar arasında güvene dayalı, ortak hedefler çerçevesinde bir zeminin kurulması, doğru denetim mekanizmaları ve siyasi ayrışmanın olmadığı bir yönetsel sürecin yaratılması ve karşılıklı iletişimde ön planda olması, gönüllülük alanındaki ortak sorunların çözülmesini sağlar.

İkinci olarak, belediyelerin STK'lar ile işbirliği, gönüllülerin yerel düzeyde ihtiyaç sahiplerine ulaşabilmesini sağlar. Ayrıca belediyelerin STK'lara altyapı ve lojistik desteği de verilebilmesi, işbirliğini güçlendirir.

Üçüncü olarak ise, şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri kapsamında STK'ları finansal anlamda desteklemesi gönüllülük alanında belirli faaliyetlerin yürütülebilmesine imkân tanır. Ayrıca şirketlerin gönüllülük alanını desteklemesi, onların belirli vergi

indirimlerinden faydalanmasını sağlar. Böylelikle bir kazan kazan ilişki bağlamında şirketlerin gönüllülük alanını desteklemesi her iki taraf için de bir motivasyon kaynağı oluşturmasına olanak tanır.

Son olarak, STK'ların kendi aralarında rekabet etmek yerine, ortak hedefler üzerinden ilişkiler kurması, eşgüdüm içerisinde ortak çalışmalar gerçekleştirmesi ve doğru iletişim kanalları üzerinden faaliyetler ortaya koyması, gönüllülük alanının gelişmesi adına bir sonuç yaratır.

Araştırmanın nitel sonuçlarına dair beşinci tema olan “Gönüllülükte Geçmiş, Şimdi ve Gelecek” üzerinden ortaya çıkan ilk sonuç, gönüllülükte geçmiş, şimdi ve geleceğe ilişkin ortaya konulan sonuçlardır. Özellikle gönüllülük faaliyetlerine yönelik katılımcıların hızlı iletişimi, STK'ların sosyal medya üzerinden daha görünür olması vb. dönüşümler gönüllülük alanının günümüzde daha göz önünde olmasına olanak tanımıştır. Gönüllü katılımcıların sayılarının da geçmişe kıyasla artmış olduğu tahmin edilmektedir.

Geleceğe yönelik ortaya koyulan öngörüler ele alındığında, değişen teknolojiye uyum sağlamak özellikle önem ifade etmektedir. Değişen iletişim anlayışı, gelişen sosyal ağlar ve sosyal medya kanalları, değişen küresel politikalar, kalkınma raporları küreselleşen dünya, teknolojik gelişim, genç neslin toplumsal sorunlara faydalı olma arzusu, ortaya koyulan sonuçlarla eş zamanlı olarak gönüllülüğün artabileceğine işaret etmektedir.

İkinci nitel sonuç olarak, gönüllülük alanının gelişmesine yönelik ortaya koyulan önerilere bakıldığında, özellikle gönüllülük politikaları üzerinden doğru politikaların belirlenmesi ve gözden geçirilmesi, gönüllülük alanında var olan yasal boşluklar ve uygulama boşlukları, işbirliği sorunları, çatı kuruluşun eksikliği, şeffaf ve güvenilir yönetim eksikliği vurgulanmıştır. Öte yandan bilinç ve farkındalık yaratma üzerine gerçekleştirilecek çalışmalar da gönüllü katılımın artması hususunda ifade edilmiştir.

Son olarak, katılımcıların çocuk refahı alanında gönüllülüğe yönelik ilk değiştirmek ya da yaratmak isteyecekleri şeyin; gönüllülüğe ilişkin doğru bir sistem, çocuklar temelinde bir gönüllülük anlayışı, gönüllülük bilincinin ve sayısının artması ve paranın engel olmadığı bir gönüllülük alanı yönelik fikirler yönündedir. Çalışmanın en başından sonuna kadar gerçekten de en çok dile getirilen şeylerden biri özellikle makro düzeyde doğru bir gönüllülük anlayışının geliştirilmesidir.

5.2. KARMA YÖNTEMLER ARAŞTIRMASI BÜTÜNLEŞİK SONUÇLAR

Karma yöntemler araştırması olan bu çalışma bağlamında, nitel ve nicel sonuçların entegrasyonu, çalışmanın amacına ulaşmak için büyük önem ifade etmektedir. Çünkü bir olgunun farklı yönlerini hem niteliksel hem niceliksel unsurlarla inceleyip entegre edilebilmesi, farklı boyutların da keşfedilerek bütün hakkında bir anlayış ortaya koyulmasına imkân tanıyabilir. Bu anlamda, **ilk olarak ele alınacak karma sonuç**, gönüllü bireylerin sahip oldukları veya eğitimini gördükleri meslek grubu üzerinedir. Gönüllü bireylerin sahip oldukları meslekler veya öğrenim gördükleri bölümlere yönelik hem nicel araştırma hem de nitel araştırma sonuçları, sosyal ve beşeri bilimler ile eğitim bilimleri alanındaki meslekler kapsamındaki (öğretmenlikler, sosyal hizmet, psikoloji, vb.) belirli meslek gruplarında gönüllülüğün yoğunlaştığını göstermektedir. Gönüllü bireylerin sahip oldukları veya eğitimini gördükleri meslek grubuna dair ortaya koyulan bu sonuç doğrultusunda, ilgili üniversite veya çalışma yerlerinde gönüllülüğe yönelik tutundurma çalışmalarının gerçekleştirilmesinin, o grupta olup gönüllü olmayan insanların katılım ihtimallerini daha arttıracakı söylenebilir. Bu bağlamda ortaya çıkabilecek bir çarpan etkisi de gönüllülüğün genişlemesine imkân tanıyacaktır.

İkinci bütünleşik sonuç, bireylerin gönüllülüğe yönelik almış olduğu eğitimler ve derslere ilişkindir. Öncelikli olarak nicel araştırma sonuçları kapsamında katılımcıların yaklaşık %80'i eğitim hayatları boyunca okullarda gönüllülüğe yönelik herhangi bir ders almamış olduklarını ifade etmişlerdir. Sonrasında STK'lar bünyesinde gönüllü faaliyetlere başlama ile birlikte ise, katılımcıların yaklaşık %80'i STK üzerinden belirli dersler ve eğitimler aldıklarını bildirmişlerdir. Nitel araştırma boyutunda ortaya konulan sonuçlarda nicel araştırma sonuçlarına paralellik göstermektedir. Sonuç olarak eğitim hayatında gönüllülüğe yönelik ders ve bilgi sınırlı düzeydeyken; resmi bir gönüllülük için STK'larda katılım ile temel bir gönüllülük eğitimi ortaya çıkabilmektedir.

Üçüncü bütünleşik sonuç, kişilerin gönüllü olmalarında ailelerin ve çevrelerinin ortaya koymuş etkiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle nicel çalışma boyutunda katılımcıların yaklaşık dörtte üçü, gönüllü olma sürecinde aile, arkadaş ve diğer sosyal çevrelerinden etkilenmiştir. Ayrıca katılımcıların yaklaşık yarısı da kendisini etkileyen çevresindeki bireylerin, daha önce gönüllülük deneyimi olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde nitel görüşmeler kapsamında da bireylerin gönüllü olma süreçlerine yönelik

ailenin ve sosyal çevrelerinin onları ne kadar etkilediği açık şekilde ortaya konmuştur. Sonuç olarak, bireylerin içerisinde buldukları çevre onları gönüllü olmaya yönlendirebilmektedir. Gönüllüler ailelerinin, arkadaşlarının, komşularının ortaya koyduğu birçok görüş ve yorum ile gönüllü olma yönünde karar alabilmektedir. Ayrıca, bireyin çevresinin desteği ve beklentisi o kişinin gönüllü olması yönünde bir beklentiyi de ortaya çıkarabilmektedir. Dolayısıyla gönüllülük tatmininin sağlanmasına yönelik gerçekleştirilecek doğru uygulamalar yalnızca gönüllüleri etkilemez, aynı zamanda çevresi içerisindeki bireylerinde gönüllü olmalarına etki edebilir.

Dördüncü bütünleşik sonuç ise, makro düzeyde siyasi, ekonomik, kültürel ve diğer faktörlerin kişilerin gönüllü olma düşüncesini etkilediği yönündedir. Katılımcıların yarısından çoğu, gönüllü olmada bu makro faktörlerden de etkilenmiştir. Aynı şekilde nitel araştırma sonuçları da kişilerin makro düzeydeki birçok faktörden etkilendiğini ortaya koymaktadır.

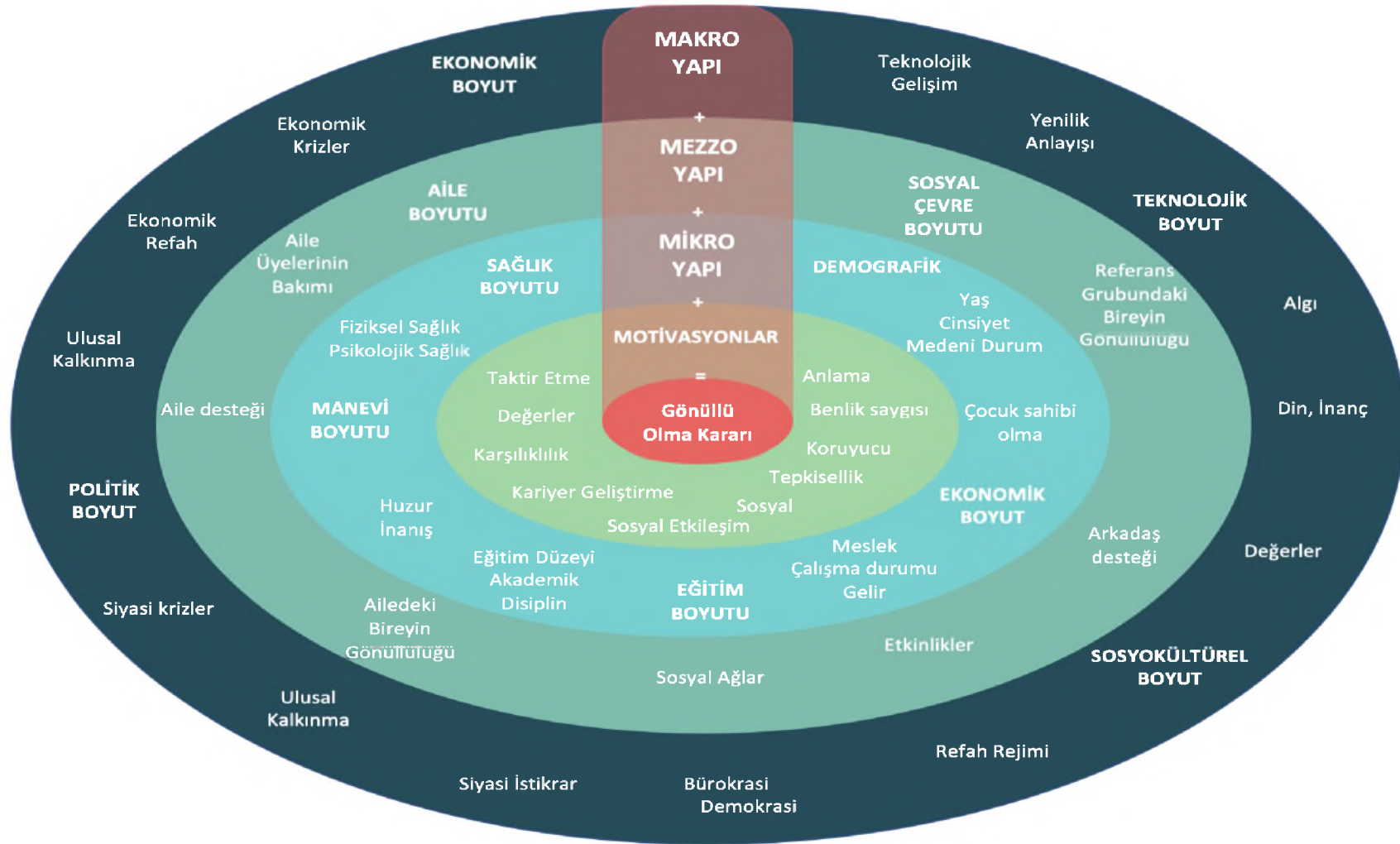
Beşinci bütünleşik sonuç, kişiler açısından gönüllülüğün ne ifade ettiği ve gönüllülük algısıdır. Katılımcıların yaklaşık dörtte birinin gönüllülüğü bir yardım etme ve faydalı olma algısı doğrultusunda görmektedir. Nitel çalışma boyutunda da gönüllülüğün aynı düzlemde görülebildiği ortaya konulmuştur. Bu bağlamda gönüllülüğün toplumsal tezahüründe, faydalı olma ve yardım etme anlayışı kendine yer bulmaktadır.

Altıncı bütünleşik sonuç, kişisel gönüllülük motivasyonları üzerinedir. Bu bağlamda özellikle takdir edilme ve kabul görme dikkat çekmektedir. Çalışmanın nicel boyutu içerisinde de “takdir etme” boyutu en yüksek faktör yüküne sahip boyut olarak ön plana çıkmıştır. Buna paralel olarak, nitel çalışma boyutunda da özellikle kişilerin takdir edilme ve kabul görme üzerine ortaya koyduğu ifadeler nicel çalışmayı destekler niteliktedir.

Yedinci ve son bütünleşik sonuç, gönüllülüğün fiziksel ve psikolojik sağlık üzerine yarattığı etkiler üzerinedir. Bu bağlamda ilk olarak çalışmanın nicel boyutunda, katılımcıların yaklaşık üçte biri gönüllülük sonrası fiziksel sağlıklarının daha iyi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların %80’i de gönüllülük sonrası psikolojik sağlıklarının daha iyi olduğunu ortaya koymuştur. Buna paralel olarak çalışmanın nitel boyutunda da gönüllü katılımcıların büyük çoğunluğu, gönüllülük sonrası daha fiziksel ve psikolojik anlamda daha sağlıklı hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Çalışma kapsamında, hem nicel hem de nitel araştırma sonuçları içerisinde birbirini destekleyen paralel sonuçlar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, araştırmanın karma yöntemler araştırması olarak düşünülmesinin en temel amacı hem nicel hem de nitel araştırma sonuçları doğrultusunda birbirini tamamlayan bir yapının ortaya koyulabilmesidir. Bu bağlamda Şekil 12’de ortaya koyulan yapı, bireylerin gönüllü olma kararlarına dair nicel ve nitel araştırma sonuçlarının doğrultusunda geliştirilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere, bireylerin gönüllü olma kararları yalnızca içten gelen belirli motivasyonlarla ortaya çıkmamaktadır. Aynı zamanda çalışma içerisinde de sıkça vurgulandığı üzere hem mezo hem de makro düzeydeki durumlar ve yapılar kişilerin gönüllü olma kararlarını etkileyebilmektedir.

Şekil 12. Gönüllü Olma Kararı Ardındaki Çok Boyutlu Yapılar ve Motivasyonlar

5.3. GÖNÜLLÜLÜK ALANINA YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

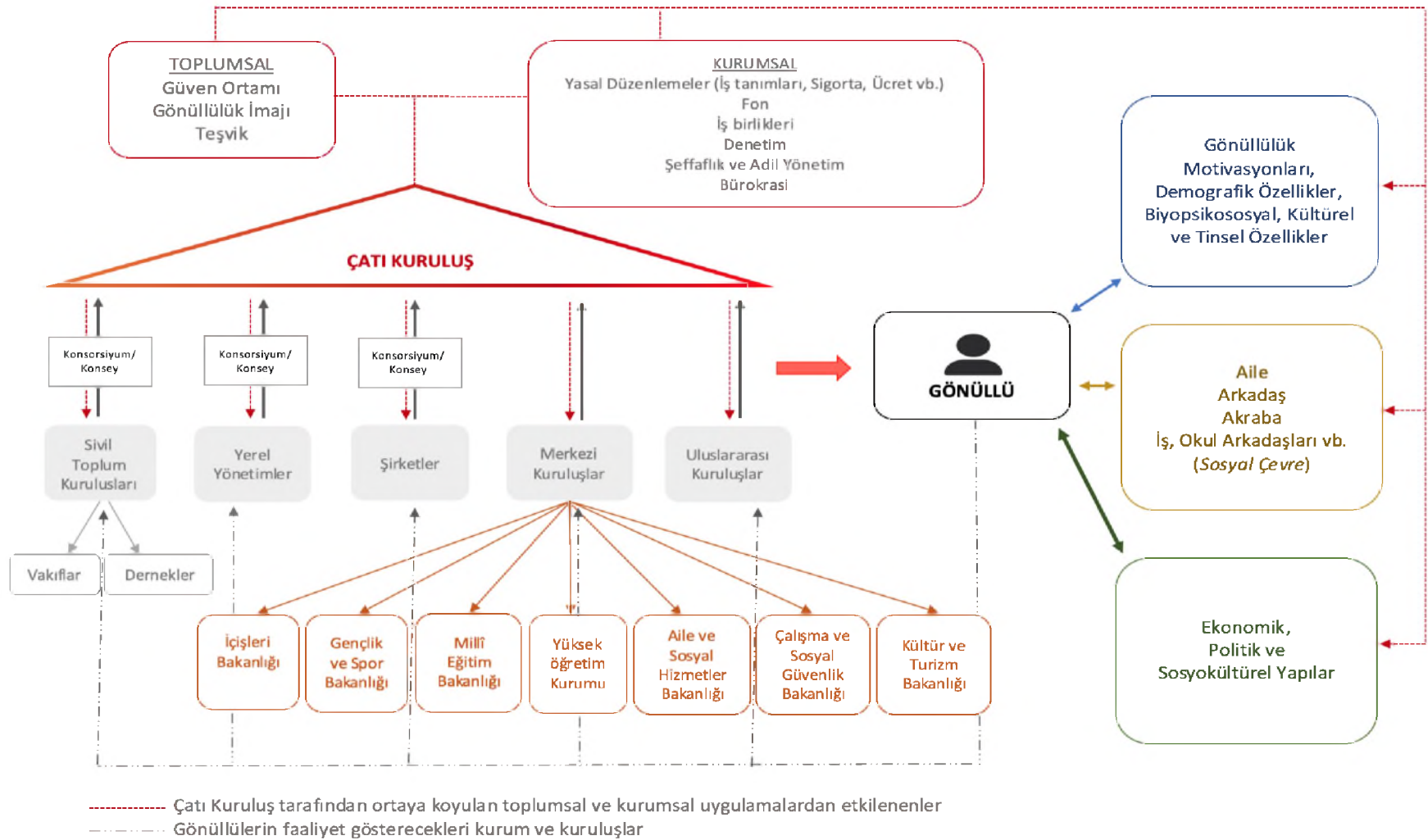
5.3.1. Modelin Amacı ve Yapısı

Çalışma kapsamında ortaya koyulan modelin temel amacı, Türkiye’de çocuk refahı alanındaki gönüllü hizmetlerin sistematik bir çerçeve içerisinde yürütülebilmesine yönelik bir yapının geliştirilebilmesidir. Ayrıca bu yapı, ileriki süreçte ortaya konulabilecek yeni model ve sistemlerin oluşabilmesinde destekleyici rol oynayabilir.

Bu modelin ortaya koyulmasına yönelik diğer amaçlar ve hedefler ise, gönüllülük alanının güçlendirilmesi, gönüllülük bilincinin oluşturulması, özellikle çocukların ve gönüllülüğe katılımını artırma düşünceleri üzerinden toplumsal bir kalkınmaya yönelik bir fayda yaratma arzusudur. Bu çalışmanın ve modelin ortaya koyulan amaçlar ve hedefler doğrultusunda ayrıca kamu sektörü, sivil toplum sektörü ve özel sektör arasında bütünleşik ve koordineli bir gönüllülük sisteminin, anlayışının gelişmesine katkı sağlanacağına inanılmaktadır.

Çalışma kapsamında ortaya koyulan modelin geliştirilebilmesi sürecine dair, çalışmanın hem nicel hem de nitel araştırma sürecinde yer alan her bir katılımcının ortaya koymuş olduğu görüşler büyük katkı sağlamıştır. Özellikle Türkiye’deki gönüllülük alanı içerisinde var olan sorunların, eksikliklerin, ihtiyaçların ve beklentilerin katılımcılar tarafından ortaya koyulması; alanyazında ise işleyen iyi bir gönüllülük sistemine dair örnekler ve ipuçlarının varlığı, bu modelin oluşması için temel kaynakları oluşturmuştur.

Şekil 13. Gönüllülük Alanına Yönelik Model Önerisi

Modelin yapısı içerisinde öne çıkan aktörler ilk olarak, çatı kuruluş adı altında destek ve katılım sağlayan merkezi kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, şirketler ve uluslararası kuruluşlardır. Bu kurum ve kuruluşlar kendi içerisinde alt bölümlere ve çeşitliliklere ayrılabilir. Model kapsamında ikinci ön plana çıkan aktör ise gönüllülerdir. Bu noktada yalnızca modele gönüllüler dâhil edilmemiş olup onları gönüllü olma kararlarını etkileyen kişiler, gruplar, yapılar ve motivasyonlarda dâhil edilmiştir. Son olarak model kapsamında çatı kuruluş, gönüllüler, kurum ve kuruluşlar arasındaki ilişkiyi güçlendirmek adına ortaya koyulması düşünülen toplumsal ve kurumsal uygulamalarda (gönüllülük politikaları) ayrıca detaylı bir şekilde ifade edilmiştir.

Modelin yapısı incelendiğinde ilk göze çarpan aktör, gönüllüdür. Gönüllü, gönüllülük faaliyetini gerçekleştirecek kişi olduğu için kurum ve kuruluşlara erişimi bu anlamda önemlidir. Gönüllülerin gönüllülük kararı almalarının arkasında var olan yapılar ve motivasyonlar çalışmanın önceki bölümlerinde ayrıca incelenmiştir. Ayrıca ilgili yapılar ve motivasyonlar model kapsamında da ayrıca gösterilmiştir. Son tahlilde, bireyin gönüllü olması ve kuruma erişimi için öngörülen sistem modelde gösterilmektedir.

Model kapsamında anlatılmak istenen ikinci aktör, çatı kuruluştur. Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerin birçoğunda çatı kuruluş vurgusu özellikle yapılmıştır. Çünkü Türkiye’de gönüllülük çok parçalı bir yapı üzerinden yürütülmektedir ve kurulacak bir çatı kuruluş, çok parçalı yapının merkezi bir yapıya dönüşmesine ve gönüllülük alanına yönelik politikaların, uygulamaların tek bir elden hızlı yürütülebilmesine imkân tanıyacaktır. Çatı kuruluş içerisinde gönüllülük alanının paydaşlarının temsilci olarak yer alması ön görülmüştür. Böylelikle gönüllülük alanına yönelik alınacak kararlar bütün paydaşların ortak bir paydadan bakabilmesine olanak tanıyacaktır.

Çatı kuruluş içerisindeki paydaşlara dair ilk olarak merkezi kuruluşlar incelenmiştir. Bu bağlamda Bakanlıklar düzeyinde bir katılım büyük önem ifade etmektedir. Bunun en temel sebebi hem çocuk hem gönüllülük politikalarının üretilmesine ilişkin Bakanlıkların büyük rol oynayacağı düşüncesidir. Dolayısıyla gönüllülük politikalarının oluşmasında öncelikli olarak *İçişleri Bakanlığı-Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü* ile *Kültür ve Turizm Bakanlığı- Vakıflar Genel Müdürlüğü* temel rol oynayabilir. Çünkü Türkiye’de gönüllülüğün resmi olarak yürütüldüğü en temel iki yer, dernekler ve vakıflardır. Öte yandan çalışmanın ana hedef kitlesinin çocuklar olduğu düşünüldüğünden *Gençlik ve*

Spor Bakanlığı- Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü ile Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Milli Eğitim Bakanlığı 'nı ön plana çıkılmaktadır. Bununla birlikte, gönüllülük alanının gelişimine, yasal düzenlemelere ve uygulamalara önemli katkılar sağlayabileceği için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ayrıca önem ifade etmektedir. Son olarak, Bakanlıkların dışında merkezi kuruluş olarak Yükseköğretim Kurumu 'da (YÖK) modelde ayrıca önem ifade edebilmektedir. Özellikle çalışma kapsamında da vurgulandığı üzere çocuk refahı alanında gönüllü faaliyet gösteren gönüllülerin üniversitelerdeki genç ağırlıklı bireyler oluşması, YÖK'ünde bu bağlamda artı değer yaratabileceği düşüncesini doğurmuştur. Genel olarak model içerisinde merkezi kuruluşların yer alması, değişen refah anlayışının bir sonucu olarak sosyal politika hedeflerine ulaşılması adına kar amacı gütmeyen bir sektörün ve bu sektördeki gönüllülerin giderek daha fazla desteklenmesine olanak tanıyacaktır. Buna yönelik mevzuat geliştirmekten, toplumsal anlamda gönüllülüğün yaygınlaştırılması çalışmalarına, fon sağlamaya ve gönüllülüğün gelişmesine yönelik ödüller sunmaya kadar bir dizi çaba içerisinde çatı kuruluşta destek sağlayabilir ve işbirlikleri kurabilirler.

Çalışmanın özellikle nitel aşaması içerisinde keşfedilen ve Türkiye'de gönüllülük alanının gelişebilmesi için dikkate çekici bir kurum/kuruluş ya da birim olarak nitelendirilen çatı kuruluş içerisinde, merkezi yönetimden gelen ve gönüllülük olgusuna hâkim yöneticilerin bulunması, gönüllülüğe yönelik diğer paydaşlarla düzenlemeler ve işbirliği yapma ve gönüllülüğü kolaylaştırmak için çeşitli anlaşmalar ve sözleşmeler imzalamaya gibi birçok faaliyeti tek elden hızlıca yapılabilmesine olanak tanıyacaktır.

Çatı kuruluş içerisindeki paydaşlara dair ikinci kurum ve kuruluş, sivil toplum kuruluşlarıdır. STK'ların sayısının çok olması ise, akabinde bir konsorsiyum/konsej ihtiyacını doğuracaktır. Örneğin, elli STK tarafından kabul gören bir temsilcinin veya temsilcilerin çatı kuruluşa katılımı, gönüllülük alanına yönelik STK'ların da bakış açısının, ihtiyaçlarının ve sorunlarının daha net görülebilmesine ve anlaşılmasına imkan tanıyacaktır. Özellikle Avrupa özelinde kamu ve diğer sektörlerle ilişkilerde STK'ları temsil eden büyük konseylerin varlığı gönüllülük anlayışının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bunun en temel örneklerini, İngiltere, Almanya gibi sivil toplumun gelişmiş olduğu ülkelerde görebilmekteyiz. İngiltere özelinde, NCVO olarak tanımlanan Ulusal

Gönüllü Kuruluşlar Konseyi, sivil toplum kuruluşlarını, özellikle de gönüllü ve yardım sektörünü temsil eden şemsiye kuruluştur. NCVO, 1919 yılında kurulmuş olup 14.000'den fazla üyeye sahiptir (NCVO, 2021b). Almanya'da özelinde ise, Federal Gönüllü Kuruluşlar Birliği (BAGFA) 1999'da Almanya'da birçok gönüllü sivil toplum kuruluşunun bir araya gelmesiyle kurulmuş yerel ve bölgesel gönüllü merkezleri veya gönüllü ajansları forumudur. BAGFA 200 aşkın üyesiyle dini, siyasi ve ideolojik olarak bağımsız ve tarafsız bir toplumsal anlayış içerisinde önemli bir forumdur (BAGFA, 2021). Türkiye'de konseylerin kurulması ve gelişimi STK'lar özelinde daha güçlü bir katılım ve söz hakkını ortaya çıkarabilir. Çatı kuruluş içerisinde de STK'lar adına daha hızlı karar alma sürecine katkı sağlayabilir.

Çatı kuruluş içerisindeki paydaşlara yönelik üçüncü olarak yerel yönetimlerin katılımı da ön görülmüştür. Bu noktada birçok belediye veya diğer yerel yönetim birimleri adına STK'lar da olduğu gibi temsilcilerin katılımı, çatı kuruluş aracılığıyla gönüllülüğün gelişebilmesinde yerel yönetimlerin rolünün netleştirilmesine, sınırlarının çizilmesine olanak tanıyacaktır. Bu noktada yerel yönetimlerin kapasiteleri ve temsil ettiği nüfus yoğunlukları da göz ardı edilmemelidir.

Çatı kuruluş içerisindeki paydaşlara yönelik dördüncü olarak şirketlerin katılımı da önemli görülmüştür. Özellikle şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri, kurumsal gönüllülük politikaları, çalışanları zorunlu gönüllülüğe yönlendirme gibi gönüllülük alanında giderek artan ağırlığı ve önemi göz ardı edilmemelidir. Şirketler bağlamında da kurulacak konsorsiyum/konsey ile, şirketleri temsil edebilecek kişilerin ortaya çıkmasına sağlanabilecektir. Aynı zamanda çatı kuruluş içerisinde şirketlerin yer alması ile, gönüllülük anlamındaki gerçekleştirecekleri faaliyetlerinde kendilerini temsil edebilecek STK'ların tanınması ya da belirlenmesine olanak tanıyacaktır.

Son olarak, gönüllülüğe yönelik çalışmalar ortaya koyan ve gönüllülüğün aktif olarak yürütüldüğü yerlerden biri olan uluslararası kuruluşların, çatı kuruluş içerisinde yer alması gerekliliği doğmuştur. Özellikle Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) gibi uluslararası kuruluşların gönüllülük alanının gelişmesi ve ulusal/uluslararası standartların belirlenebilmesi için önemli çabalar ortaya koyduğu bilinmektedir.

Çatı kuruluşun varlığı, gönüllüler ve kurum/kuruluşlar arasında iletişimin ve bağın güçlenebilmesine de imkan tanıyacaktır. Bunun en temel nedeni çatı kuruluşun ortaya koyacağı politikalar ve uygulamalar ile hem gönüllüler hem de kurum ve kuruluşlar belirli bir sistemin içerisinde hareket edebilme imkanına kavuşacaktır. Belirsizlikler, uygulamada bir bütünlük olmayışı, kanuni açıklar ve diğer birçok faktör aslında çatı kuruluşun ortaya koyacağı kararlar ile ortadan kalkacaktır. Aynı zamanda Türkiye’de gönüllülük adına kalkınmaya yönelik işbirliği hedefleri belirlenebilecektir. Gönüllülüğe yönelik genel hükümet programları ile de ilişkili olarak, iyi uygulamalara ve de ayrıca işbirliği ortaklarıyla diyaloga dayanarak yeni stratejiler için teklifler ortaya koyulabilecektir. Bu stratejilere yönelik toplumsal ve kurumsal uygulama önerileri de ayrıca model içerisinde gösterilmektedir. İlgili öneriler; gönüllüleri, gönüllünün çevresindeki bireyleri ve grupları, gönüllüyü etkileyen yapıları ve motivasyonları, son olarak da çatı kuruluş içerisinde olan kurumları ve kuruluşları etkileyecektir.

5.3.2. Modelin İşleyişi ve Çıktıları

Çalışma kapsamında ortaya koyulan modele yönelik, çatı kuruluşun faaliyetleri, modelin işleyişe dair başlangıç noktasıdır. Modelin işleyişine dair, çatı kuruluş üzerinden başlayacak olan bir değişim, beraberinde bütün gönüllülük anlayışının farklılaşabilmesine ve gönüllü faaliyetlere yönelik katılımların yüksek sayılara ulaşabilmesine olanak tanıyabilir. Bunun en temel nedeni, Türkiye’de geçmişten gelen bir anlayışla devletin sivil toplum kuruluşlarına yönelik merkezileştirici, denetleyici ve kısıtlayıcı tutumu, Türkiye’deki insanların, kuruluşların olumlu işlevlerine olan güvenlerini ve inançlarını yitirmelerine, yalnızca devletin değişiklik yapabileceğini ve bazı hizmetleri verebileceğini düşünmelerine neden olmuştur (Akboğa, 2017). Türkiye’de gönüllülüğü düzenlemeye yönelik devlet örgütünün politika ve uygulamalarının olmayışı ve bununla ilişkili olarak bir yasal çerçevenin olmayışı, gönüllülüğün devlet tarafından önemli bir faaliyet olarak görülmediğine işaret etmektedir. Toplumun da gönüllülüğü bu perspektiften görüp yorumlaması, gönüllülük alanına yönelik katılımların düşük seviyede kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bir çatı kuruluşun kurulması hem toplumsal hem de kurumlar düzeyinde işaret edilen eksik ilginin ortadan kaldırılarak, politikaların ve uygulamaların ortaya koyulmasına imkân tanıyacaktır.

Tasvir edilen çatı kuruluşu yönelik birebir olmasa da benzer nitelikte örnek gösterilebilecek yapılar Avrupa özelinde görülebilmektedir. Bu çalışma kapsamında önerilen yapıya benzer bir şekilde Danimarka, İsveç gibi kuzey ülkelerinde özellikle ön plana çıkmaktadır. Danimarka özelinde, merkezi kuruluşların kendi içerisinde gönüllülük alanlarına göre sorumlulukları paylaşmış olmalarına rağmen, Çocuk ve Sosyal İşler Bakanlığı gönüllülüğe dair mevzuat, politika geliştirme ve STK'ların finansmanından sorumlu hale getirilmiştir (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020). Ancak bu noktada bir kamu ajansı olan ve bir çatı yapı niteliği taşıyan Gönüllü Konseyi, büyük önem ifade etmektedir. Bunun en temel sebebi, üyelerinin akademi, sivil toplum, yerel yönetimler ve kamu kurumlarından 4 yıl süre ile görev yapmak üzere seçilmiş / atanmış olmasıdır (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020). Ayrıca Konsey Sosyal İşler Bakanına ve Danimarka Parlamentosuna sosyal zorluklarda gönüllülüğün yeri ile ilgili görüş ve öneri sunmaktadır (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020). Esas görevi, Refah Bakanlığına ve Meclise sivil toplumun sosyal sorunların çözümüne sağlayabileceği katkı konusunda görüş vermektir. Konsey aynı zamanda gönüllülüğün rolü ve kamu – sivil toplum – özel sektör etkileşimi ile ilgili çalışmaktadır (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020). Danimarka'nın yanı sıra İsveç'te de SIDA, İsveç'in kalkınma işbirliği için kurulan hükümet kuruluşudur. Sivil topluma yönelik, çok taraflı bir yapı anlayışıyla sivil toplum kuruluşları, kamu kurum/kuruluşları ve özel sektör ile işbirliği yaparak, gönüllülük alanında sürdürülebilir bir kalkınma için çalışmaktadırlar. Ayrıca yoksulluk ve baskı altında yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirmeleri için daha iyi koşullar yaratmaya yardımcı olmak temel hedefleridir (SIDA, 2021). Bahsedilen örnekler, çatı kuruluşların yapısal olarak gönüllülük alanına kattığı gücü ve hızı kanıtlar niteliktedir.

Çalışma kapsamında ortaya koyulan modele gelindiğinde ise, paydaşlar arasında uzlaşma ile birlikte hareket etmenin getireceği güç, gönüllülük alanına yönelik belirli politikaların ortaya koyulmasına imkan tanıyacaktır. Çalışmanın sonuçları doğrultusunda ortaya koyulması gerek politikalar “toplumsal boyut” ve “kurumsal boyut” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Bkz. Şekil 13).

Toplumsal boyut kapsamında öncelikli uygulama hedefleri; gönüllülüğe yönelik güven ortamının, gönüllülük imajının ve gönüllülüğe teşvikin oluşturabilmesi olarak tespit

edilmiştir. Çalışma kapsamında en çok vurgulanan ifadeler; gönüllülüğe ve STK'lara karşı güvensizlik, korku, itibarsızlık olarak sıralanabilir. Bu bağlamda ortaya koyulacak doğru kurumsal uygulamalar ile birlikte, gönüllülüğe yönelik kampanyalar, vergi indirimi, park ücreti iadesi, toplu ulaşımda indirim, vb. teşvik edici uygulamalar, PR çalışmaları, tutundurma çalışmaları, kamu spotları ve daha birçok ekonomi, sosyoloji, pazarlama ve iletişim temelli çalışmalar toplumsal boyutta değişim yaratabilir. STK'lar ve gönüllülüğün işleyişine ilişkin oluşturulacak farkındalık çalışmaları, geliştirilecek olumlu imaj inşası ile bireylerin algıları olumlu yönde değiştirilebilir. Aynı zamanda kamuoyu nezdinde güven kazanmış, ünlü kişilerin STK'lar ya da faaliyetlerinde yer alması farkındalık ve güven imajının geliştirilmesine olumlu katkı sağlayabilir. Bu çalışmaların çatı kuruluş tabanlı hedefler doğrultusunda oluşturulması toplumsal algı açısından da önem ifade edebilir. Çünkü özellikle geçmişten bu yana gelen güçlü iradeyi temsil eden merkezi yönetime dair kurum ve kuruluşlar; STK'lar, uluslararası kuruluşlar ve şirketlerle birlikte karar alacaktır. Bu da çatı kuruluşun toplum gözünde itibarına ve de demokratik, işbirlikçi değerlerine katkı sağlayabilir. Son tahlilde bu yaklaşım, gönüllülüğe yönelik toplumsal güven ortamına etki edebilir.

Kurumsal boyuta bakıldığında öncelikli uygulama hedefleri kapsamında gönüllülüğe yönelik yasal düzenlemeler büyük önem ifade etmektedir. Görüşmelerin birçoğunda gönüllülüğün yasal düzlemde hiçbir karşılığının olmaması, iş tanımı, kısmi sigorta ya da temel ihtiyaçlara yönelik herhangi bir ücretin olmaması gönüllülüğe katılımı olumsuz etkileyen unsurlar olarak dile getirilmiştir. Dolayısıyla, çatı kuruluşun özellikle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile yapacağı istişareler, kısmi sigorta ve prim anlamında STK'ları rahatlatarak uygulama fırsatları yaratarak bir gelişim sağlayabilir.

Kurumsal boyutta uygulamaya dönük ikinci konu fon oluşturmadır. Sivil toplum alanının güçlenmesine yönelik Avrupa kapsamında örnekler gelecek uygulamalara katkı sağlayabilir. Bu kapsamda İtalya'da STK'ların finansal ihtiyaçlarını sürdürülebilir bir şekilde karşılamak için çeşitli yasal düzenlemeler ile kaynak aktarım mekanizmaları kurulmuştur. "Binde 5 Sistemi" ile bireyler, ödeyecekleri gelir vergisinin binde 5'ini gelir idaresine kayıtlı ve sosyal bir fayda gözetilen bir sivil toplum kuruluşuna aktarılmasını tercih edebilmektedir (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020). Bu şekilde yılda 350 milyon Euro STK'lara aktarılmaktadır ve yaklaşık 40.000 STK bu sistemden

faydalanmaktadır. Ayrıca, İtalya’da her banka sosyal işler gerçekleştirmek için bir vakıf kurmak zorundadır, bölge öncelikleri doğrultusunda STK’ların projelerini fonlamaktadır (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020). Türkiye özelinde de vergi sistemi üzerinden alternatif benzer yöntemlerin uygulanması sivil toplum alanının güçlenmesine ve gönüllülük anlayışının artış sağlayabilmesine olanak tanıyabilir.

Kurumsal boyutta uygulamaya dönük üçüncü konu işbirlikleri konusudur. Özellikle kurumlar arası işbirlikleri gönüllülük alanının kalkınmasına yönelik faydalar sağlayabilir. Çatı kuruluş tarafından bu noktada ortaya koyulabilecek temel örnekler gönüllü ofislerinin kurulması ya da Türkiye’de de uygulamaya konulmuş “Genç Gönüllüler” sisteminin genişletilmesi düşünülebilir. Bu bağlamda Danimarka’da 2001 yılında gönüllü sektör temsilcileri ile kamu sektörü temsilcileri arasında “Gönüllüler/Dernekler ile Kamu Sektörü Arasında Etkileşim Şartı” (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020) gibi bir işbirliği anlaşması da gerçekleştirilebilir. Ayrıca bahsedildiği üzere, Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde ortaya koyulan ve gönüllüler ile kamu kurumlarını, STK’ları veya diğer aktörleri birleştirmek istenen “Genç Gönüllüler” sisteminin daha gelişmiş bir versiyonu çatı kuruluş aracılığı ile çok paydaşlı olarak gerçekleştirilebilir. Bunun yanı sıra, dijital imkanlara erişemeyen kişilerin gönüllü olma ihtiyacına yönelik, gönüllünün alana erişimini sağlayacak gönüllülük ofisleri tarzı oluşumlar, Türkiye İş Kurumu gibi kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Bu anlamda kurumsal uygulamalar kapsamında işbirlikleri gönüllülük alanının gelişmesi adına önemlidir.

Kurumsal boyutta uygulamaya dönük dördüncü konu, denetim konusudur. Özellikle denetime yönelik Avrupa ülkelerinde daha esnek bir yapı mevcut iken belirli kuruluşlar aracılığı ile denetimler sağlanabilmektedir (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2019). Türkiye bağlamında denetim konusu oldukça önemlidir. Özellikle görüşmeler kapsamında STK’ların yasa dışı bazı eylemler içerisinde bulunma durumları toplumsal anlamda sivil topluma olan güvene de zarar verebilmektedir. Ayrıca “tabela” dernekler olarak nitelendirilebilecek derneklerin de varlığı bireylerin STK’lara karşı önyargı oluşturmalarına neden olabilmektedir. Bu bağlamdan hareketle, STK’ların denetimine yönelik hem kaynak hem de personel anlamda daha büyük bir kapasite yaratılabilmesi önem ifade etmektedir.

Kurumsal boyutta uygulamaya dönük beşinci konu, şeffaf ve adil yönetim konusudur. Çatı kuruluşun oluşturulmasının en büyük artısı paydaşların politika ve uygulama sürecinde söz sahibi olabilmeleridir. Belirli konseyler aracılığı ile bütün STK'ların ortak birer paydaş olabilmesi de adil yönetim açısından önemli bir değer yaratacaktır. Aynı zaman çatı kuruluş tarafından alınacak ortak kararların kamuya açık bir şekilde duyurulması şeffaf yönetim anlayışı sağlayacaktır. Bahsedilen bu düşünceler aynı zamanda toplumsal bir güven inşasına da katkıda bulunması beklenmektedir.

Kurumsal boyutta uygulamaya dönük altıncı konu, bürokrasi konusudur. Gönüllülük alanında birçok kurum ve kuruluşun olması aralarında bir eşgüdüm sıkıntısına neden olabilmektedir. Ayrıca merkezi yapılar içerisinde bürokrasisinin yoğun olması gönüllülüğe yönelik atılacak adımlarında yavaşlamasına ve sınırlı kalmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda çatı kuruluşun en büyük artısı bürokratik engellerin azalarak gönüllülük alanında daha hızlı hareket edilebilmesine imkan sağlamasıdır. Ayrıca çatı kuruluş dışında, her kurum ve kuruluşun içerisinde gönüllülük alanına yönelik birimlerin, müdürlüklerin ve yöneticilerin olması bu alana dair ilişkilerin de hızlanması ve güçlenmesine olanak tanıyabilir.

Çatı kuruluş tarafından ortaya koyulacak toplumsal ve kurumsal düzeydeki politika ve uygulamalar, doğrudan ve dolaylı olarak gönüllüler üzerinde bir etki yaratacaktır. Ayrıca bu politika ve uygulamalar, gönüllünün sahip olduğu motivasyonlarını, içerisinde bulunduğu mikro, mezo ve makro yapıyı etkileyebilir. Dolayısıyla gönüllü ve çevresi arasında karşılık bir etkileşim doğacaktır. Bu etkileşim aslında gönüllülük alanının iyiye doğru değişiminin yansımaları olarak ifade edilebilir. Toplumsal güvenin, imajın ve teşvikin sağlanması, arkadaş ve aile çevresi içerisinde gönüllülük algısının değişmesi ve gönüllü katılımların artması, bireylerin gönüllülüğe bakış açılarının ve motivasyonlarının değişmesi hem gönüllüyü hem de gönüllülük alanını etkileyecektir. Aynı zamanda gönüllünün gönüllülükle birlikte yaşadığı pozitif deneyimler de ifade edilen yapıları etkileyecektir.

Modelin işleyişi ve çıktılarına yönelik çatı kuruluş ile gerçekleşecek değişim aynı zamanda gönüllünün faaliyet yürüteceği kurum ve kuruluşları da etkileyecektir. Bu kurum ve kuruluşlar olarak çatı kurum içerisinde temsil edilmekle birlikte, çıktı olarak kendileri de etkilenecektir. Bu bağlamda STK'larda, yerel yönetimlerde, uluslararası

kuruluşlarda, şirketlerde ve merkezi kuruluşlar içerisinde yapılacak gönüllülük standartları, sınırları belirli ve emek sömürsünden uzak bir şekilde kurgulanacaktır. İlgili önleyici ve koruyucu standartların belirlenmesi, özellikle çocuk refahı alanına yönelik sıkça vurgulanan ‘çocuk yaştan bu yana gönüllülük anlayışı’nın gelişebilmesine de olanak tanıyacaktır. Özellikle MEB ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde hem kendi içerisinde ortaya koyacağı gönüllülük faaliyetleri hem de STK’lar ile yapılacak protokoller bağlamında standardize ve güvenli bir gönüllülük faaliyeti ortaya çıkabilecektir. Ayrıca YÖK üzerinden üniversitelerde gönüllülüğe yönelik derslerin ve uygulamaların artırılması, STK’ların üniversiteler içerisinde öğrencilere gönüllülüğü birincil yoldan anlatabilecekleri iletişim kanallarının kurulması gibi politikaların geliştirilmesine yönelikte çatı kuruluşun ortaya koyduğu çıktılar etkin bir rol oynayacaktır. Yerel yönetimlerde ortaya konulabilecek gönüllülük faaliyetlerine yönelik ise, işbirlikleri kapsamında oluşturulacak sistemler gönüllülerin yerel yönetimler ile buluşabilmelerine olanak tanıyacak ve siyasi ideolojilerden uzak bir gönüllülük anlayışı ortaya çıkabilecektir. Son olarak şirketlerin kurumsal gönüllülük anlayışı ve sosyal sorumluluk projelerine yönelik, toplumsal ve kurumsal düzeyde ortaya koyulacak sınırlar ve politikalar, etik kaygılardan uzak, doğru gönüllülük faaliyetlerinin oluşmasına imkân tanıyacaktır.

5.4. GELECEĞE YÖNELİK ÇALIŞMA ÖNERİLERİ

Çalışma kapsamında gönüllülük konusu bireysel faktörlerden toplumsal faktörlere kadar uzanan geniş bir etkileşim içerisinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamlardan hareketle, gönüllülük alanına yönelik daha derinlemesine, çok geniş katılımcılarla ve çeşitli bilim dalları üzerinden sadece mikro düzeyde (işlevselci bir teori eksenindeki geniş bağlamda çeşitli psikolojik fonksiyonlar, gönüllülerin kişilik özellikleri, gönüllülerin biyopsikososyal, kültürel ve tinsel özellikleri vb.) ya da makro düzeyde (toplumların sahip oldukları ekonomik, politik ve sosyokültürel özellikler, ülkelerin refah rejimleri vb.) araştırmaların ortaya koyulması, gönüllülüğe yönelik farklı düzeyde araştırma sonuçlarına olanak tanıyacaktır.

Gönüllülüğün farklı hedef kitleleri (yaşlılar, çocuklar, engelliler, doğal çevre vb.), gönüllülük türü (formel, enformel, dijital, vb.), gönüllülüğün sürdürülebilirliği gibi çeşitli alt boyutların, gelecek gönüllülük araştırmaları içerisinde daha derinlemesine

incelenmesi, gönüllülüğün farklı perspektiflerden yorumlanmasına, gönüllülük kavramının ve işleyişinin bütüncül değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Ayrıca çalışma, karma yöntemler araştırması yaklaşımı doğrultusunda ele alınmıştır. Gönüllülüğe yönelik karma yöntemler araştırmaları dışında diğer araştırma yöntemleri perspektifinde de araştırmalar gönüllülük alanına yönelik farklı sonuçların elde edilmesine imkân tanıyabilir.

İleriye yönelik çalışmalarda gönüllülüğün psikoloji (gönüllü davranışta kişilik özellikleri, psikolojik sağlık vb.), sosyoloji (gönüllülüğün toplumsal boyutu, sosyal dayanışma, aktif vatandaşlık vb.) ekonomi (gönüllülüğün yarattığı ekonomik değer, işgücü piyasasına etkisi vb.) ya da hukuk (gönüllülüğün yasal çerçevesi ve hukukun alt bilim dalları üzerinden ilişkileri vb.) temelinde ele alınarak detaylı araştırılması gönüllülük alanının daha anlaşılabilmesine ve geliştirilebilmesine olanak tanıyacaktır.

Son olarak kurumsal düzeyde kişi ve maliyet anlamında destelenecek gönüllülük çalışmaları, ulusal düzeyde gönüllülük politikalarının gelişebilmesi adına da büyük fırsatlar yaratabilir.

KAYNAKÇA

- Aguirre, R. T., ve Bolton, K. M. (2013). Why do they do it? A qualitative interpretive meta-synthesis of crisis volunteers' motivations. *Social Work Research*, 37(4), 327-338.
- Ahmad, M. M. (2002). Who cares? The personal and professional problems of NGO fieldworkers in Bangladesh. *Development in practice*, 12(2), 177-191.
- Akboğa, S. (2017). The current state of volunteering in Turkey. N. Butcher, J., ve Einolf, C. J. (Ed.), *Perspectives on Volunteering: Voices from the South*. (ss. 245-261) içinde. Springer, Cham.
- Akbaş, E., ve Tuncay T. (2005). "Ortak Sorumluluk Zamanı". *Radikal İki*, 27/11/2005.
- Akintola, O. (2011). What motivates people to volunteer? The case of volunteer AIDS caregivers in faith-based organizations in KwaZulu-Natal, South Africa. *Health policy and planning*, 26(1), 53-62.
- Akintola, O., Hlengwa, W. M., ve Dageid, W. (2013). Perceived stress and burnout among volunteer caregivers working in AIDS care in South Africa. *Journal of Advanced Nursing*, 69(12), 2738-2749.
- Alkadi, R., Jiang, G., ve Aldamer, S. (2019). A Regression Analysis of Motivations for Saudi University Male Student Volunteers. *Journal of Social Service Research*, 45(5), 701-714.
- Al Saraidi, A. S., Awofeso, N., & Dolan, T. C. (2020). Volunteering in the United Arab Emirates' Health System—Motivations and Challenges. *Health*, 12(4), 334-352.
- Althusser, L. (2014). *On the reproduction of capitalism: Ideology and ideological state apparatuses*. Verso Trade.
- Amin, A. (2009). Extraordinarily ordinary: working in the social economy. *Social Enterprise Journal*, 5(1), 30-49.
- Anderson, J. C., ve Moore, L. F. (1978). The Motivation to Volunteer. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 7(3-4), 120-129.

- Anheier, H. K. (2004). *Civil society: Measurement, evaluation, policy*. Sterling, VA: Earthscan.
- Anzalone, J. (2020). Characteristics that Motivate a Volunteer Workforce: A Case Study of One of America's Largest Volunteer Organizations. (Doctoral dissertation, University of Nebraska).
- Asrar-ul-Haq, M., Kuchinke, K. P., ve Iqbal, A. (2017). The relationship between corporate social responsibility, job satisfaction, and organizational commitment: Case of Pakistani higher education. *Journal of Cleaner Production*, 142, 2352-2363.
- Astin, A. W., ve Sax, L. J. (1998). How undergraduates are affected by service participation. *Service Participation*, 39(3), 251-263.
- Ateş, H, ve Nohutçu, A. (2006). Kamu hizmeti sunumunda gönüllü kuruluşlar ve devlet. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(11), 244-276.
- Bacter, C., ve Marc, C. (2016). Students' involvement in social volunteering. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series VII: Social Sciences, Law*, 9(58), 81-88.
- Baer, D., Prouteau, L., Swindell, D., Savicka, A., Smith, D. H., & Kuang-Ting, T. A. I. (2016). Conducive macro-contexts influencing volunteering. *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*, 580-606.
- BAGFA. (2021). Federal Association of Volunteer Agencies. 12.04.2021 tarihinde <https://bagfa.de/english/>. web adresinden erişildi.
- Bal, M. S. (2016). Türkiye Selçuklu Devleti'ndeki sosyal kurumların teşekkülünde rol oynayan kişilerin siyasi ve ekonomik durumları. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35(59), 21-42.
- Balıkçioğlu, B., ve Karacaoğlu, K. (2007). Sosyal Bir Ürün Olarak Topluma Pazarlanan Hayırseverlik: Stratejik Hayırseverlik. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 121-141.

- Bandura, A. (2001). *Guide for constructing self-efficacy scales*. Stanford University
- Bang, H., Bravo, G. A., Mello Figuerôa, K., ve Mezzadri, F. M. (2019). The impact of volunteer experience at sport mega-events on intention to continue volunteering: Multigroup path analysis. *Journal of Community Psychology*, 47(4), 727-742.,
- Bang, H., ve Ross, S. D. (2009). Volunteer motivation and satisfaction. *Journal of venue and Event Management*, 1(1), 61-77.
- Bartsch, G. (2012). Emotional learning: managerial development by corporate volunteering. *Journal of Management Development*, 31(3), 253-262.
- Bass, S.A., ve Caro, F.G. (1995). Increasing volunteering among older people. S. Bass (Ed.), *Older and active: How Americans over 55 are contributing to society* (ss. 71–96) içinde. New Haven: Yale University Press.
- Bass, S. A., ve Caro, F. G. (1995). Older people as researchers: Benefits to research and the community. *Educational Gerontology: An International Quarterly*, 21(5), 467-477.
- Batson, C. D., ve Shaw, L. L. (1991). Evidence for altruism: Toward a pluralism of prosocial motives. *Psychological inquiry*, 2(2), 107-122.
- Bauer, S., ve Lim, D. (2019). Effect of communication practices on volunteer organization identification and retention. *Sustainability*, 11(9), 2467.
- Bautista-Chavez, A. M., Garza, A. N., Herkes, S. M., Kienast, K. J., McClendon, N. W., Sharpe, ve A. L., Houchens, B. C. (2012). Motivations of Volunteer Dream Mentors. *American Society for Engineering Education*. AC 2012-3355.
- Beale, A. V. (1984). Exploring careers through volunteerism. *The School Counselor*, 32(1), 68-71.
- Becker, D. G. (1964). Exit lady bountiful: The volunteer and the professional social worker. *Social Service Review*, 38(1), 57-72.
- Bekkers, R. H. F. P. (2004). *Giving and volunteering in the Netherlands: Sociological and psychological perspectives*. Utrecht University.

- Bennett, R., ve Sargeant, A. (2005). The nonprofit marketing landscape: guest editors' introduction to a special section. *Journal of Business Research*, 58(6), 797-805.
- Bernard, H. R. (2002). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches*. Alta Mira Press; Walnut Creek.
- Beyazova, A. ve Durmuş, G. (2020). “Abla Bir Daha Gelecek misin?” Türkiye’de Çocuklarla Gönüllülük Deneyimleri. E. Erdoğan, P. Uyan Semerci, N. Yentürk ve L. Yurttagüler (Ed.), *Türkiye’de gönüllülük* (ss. 133-164) içinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bikmen, F. (2006). *The landscape of philanthropy and civil society in Turkey: Key findings, reflections, and recommendations*. İstanbul: TUSEV Publications.
- Billis, D. (2001). Tackling social exclusion: The contribution of voluntary organisations. *Voluntary Organisations and social policy in Britain* (ss. 37-48) içinde. Palgrave, London.
- Black, B., ve DiNitto, D. M. (1995). Volunteers who work with survivors of rape and battering: Motivations, acceptance, satisfaction length of service, and gender differences. *Journal of Social Service Research*, 20(1-2), 73-97.
- Blome, W. W., ve Steib, S. (2008). An examination of oversight and review in the child welfare system: The many watch the few serve the many. *Journal of Public Child Welfare*, 1(3), 3-26.
- Boehm, A. (2009). Business social responsibility: perspectives of businesses and social workers. *Journal of Social Service Research*, 35(3), 262-273.
- Borgonovi, F. (2008). Doing well by doing good. The relationship between formal volunteering and self-reported health and happiness. *Social science & medicine*, 66(11), 2321-2334.
- Bovaird, T., Van Ryzin, G. G., Loeffler, E., ve Parrado, S. (2015). Activating citizens to participate in collective co-production of public services. *Journal of Social Policy*, 44(1), 1-23.

- Boyd, B. K., Bergh, D. D., ve Ketchen Jr, D. J. (2010). Reconsidering the reputation—performance relationship: A resource-based view. *Journal of management*, 36(3), 588-609.
- Brandsen, T., ve Pestoff, V. (2006). Co-production, the third sector and the delivery of public services: An introduction. *Public management review*, 8(4), 493-501.
- Bright, M. A., Shovali, T. E., ve Cooper, A. (2016). Reasons for discontinued service among Guardians ad Litem. *Children and Youth Services Review*, 61, 230-236.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.
- Brown, K. G., ve Geddes, R. (2006). Image repair: research, consensus, and strategies: a study of the University College of Cape Breton. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 15(1-2), 69-85.
- Brown, M. V. (2011). How they cope: A qualitative study of the coping skills of hospice volunteers. *American Journal of Hospice and Palliative Medicine®*, 28(6), 398-402.
- Brown, H., ve Prince, R. (2016). *Volunteer economies: The politics and ethics of voluntary labour in Africa*. Suffolk, UK: Boydell and Brewer.
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. *Sage focus editions*, 154, 136-136.
- Brozmanová Gregorová, A., ve Stachoň, M. (2014). Volunteering in the context of social work—historical connection and perspectives. *Historia i Polityka*, 12(19), 97-110.
- Brudney, J. L. (1990). *Fostering volunteer programs in the public sector: Planning, initiating, and managing voluntary activities*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Brudney, J. L. (1999). The effective use of volunteers: Best practices for the public sector. *Law and Contemporary Problems*, 62(4), 219–255.
- Brudney, J. L. (2004). Volunteerism: a United States perspective. *Vrijwillige Inzet Onderzocht [voluntary dedication studied]*, 1(2), 56-62.

- Bryan, V., Jones, B., ve Lawson, E. (2010). Key features of effective citizen–state child welfare partnerships: Findings from a national study of citizen review panels. *Children and Youth Services Review*, 32(4), 595-603.
- Bryan, V., Collins-Camargo, C., ve Jones, B. (2011). Reflections on citizen–state child welfare partnerships: Listening to citizen review panel volunteers and agency liaisons. *Children and Youth Services Review*, 33(5), 612-621.
- Bryman, A. (2006). Integrating quantitative and qualitative research: how is it done? *Qualitative Research*, 6(1), 97-113.
- Buğra, A. (2010). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye 'de Sosyal Politika (4. bs.)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bunz, M. (2009). In mobile phone journalism, Africa is ahead of the west. *The Guardian*. 14 Ağustos 2019 tarihinde <https://www.theguardian.com/media/pda/2009/dec/17/digital-media-mobilephone-usage-africa-leapfrogging-ushahidi-swift-river> web adresinden erişildi.
- Bussell, H., ve Forbes, D. (2002). Understanding the volunteer market: The what, where, who and why of volunteering. *International journal of nonprofit and voluntary sector marketing*, 7(3), 244-257.
- CAF. (2018). Caf World Giving Index 2018. 27 Aralık 2019 tarihinde <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2018-publications/caf-world-giving-index-2018> web adresinden erişildi.
- Cao, Y., Bunger, A. C., Hoffman, J., ve Robertson, H. A. (2016). Change communication strategies in public child welfare organizations: Engaging the front line. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, 40(1), 37-50.
- Caldwell, S. D., Farmer, S. M. ve Fedor, D. B. (2008). The influence of age on volunteer contributions in a nonprofit organization. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 29(3), 311-333.

- Campbell, J. L. (2007). Why would corporations behave in socially responsible ways? An institutional theory of corporate social responsibility. *Academy of Management Review*, 32(3), 946-967.
- Can, M. (2013). *Türkiye’de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi*. Uluslararası Konferans. İstanbul.
- Caputo, R. K. (1997). Women as volunteers and activists. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 26(2), 156-174.
- Carson, E. D. (1999). Comment: On defining and measuring volunteering in the United States and abroad. *Law and Contemporary Problems*, 62(4), 67-71.
- Celdrán Castro, M., ve Buscemi, V. (2011). Benefits, costs and barriers to be a volunteer: Perception in oncology volunteers. *Apuntes de Psicología*, 29, 59–70.
- Chan, C. C., Chan, K., Tsui, M. S., & Kwok, A. (2014). Towards a competence-based evaluation framework: The personal growth of volunteers in a child injury prevention program. *Journal of Social Work*, 14(5), 506-523.
- Chaskin, R.J., Brown, P., Venkatesh, S., ve Vidal, A. (2001). Building community capacity. New York: Aldine de Gruyter.
- Chen, L. K. (2016). Benefits and dynamics of learning gained through volunteering: A qualitative exploration guided by seniors’ self-defined successful aging. *Educational Gerontology*, 42(3), 220-230.
- Cheung, C. K. (2006). Experiential learning strategies for promoting adolescents’ voluntarism in Hong Kong. *Child and Youth Care Forum*, 35(1), 57–78.
- Cheung, C. K. ve Tang, K. L. (2010). Socialization Factors Conducive to Social Work Students’ Gain in Competence: Experience in the Hong Kong SAR, China. *Journal of Social Work*, 10(1), 42-58.
- Cheung, C. K., Lo, T. W., ve Liu, S. C. (2012). Measuring volunteering empowerment and competence in Shanghai. *Administration in Social Work*, 36(2), 149-174.

- Cheung, C. K., Lo, T. W., ve Liu, E. S. C. (2016). Sustaining social trust and volunteer role identity reciprocally over time in pre-adult, adult, and older volunteers. *Journal of Social Service Research*, 42(1), 70-83.
- Cheung Y. Lok., F., Kum, S., Catherine, T. A. N. G., Wai, C., ve Elsie, Y. A. N. (2006). Factors influencing intention to continue volunteering: A study of older Chinese in Hong Kong. *Journal of Social Service Research*, 32(4), 193-209.
- Chinman, M. J., ve Wandersman, A. (1999). The benefits and costs of volunteering in community organizations: Review and practical implications. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 28(1), 46-64.
- Cho, J., ve Trent, A. (2006). Validity in qualitative research revisited. *Qualitative research*, 6(3), 319-340.
- Choo, C. (1984). A Model for Social Work in Private Practice. *Australian Social Work*, 37 (3), 48-49.
- Chou, K. L. (1996). The rushton, chrisjohn and fekken self-report altruism scale: a chinese translation. *Personality and Individual Differences*, 21(2), 297-298.
- Choudhury, E. (2010). Attracting and managing volunteers in local government. *Journal of Management Development*, 29(6), 592-603.
- Chum, A., Mook, L., Handy, F., Schugurensky, D., ve Quarter, J. (2013). Degree and direction of paid employee/volunteer interchange in nonprofit organizations. *Nonprofit Management and Leadership*, 23(4), 409-426.
- Clary, E. G., ve Miller, J. (1986). Socialization and situational influences on sustained altruism. *Child development*, 6(5), 1358-1369.
- Clary, E.G., Snyder, M., ve Ridge, R. (1992). Volunteers' motivations: a functional strategy for the recruitment, placement, and retention of volunteers. *Nonprofit Management and Leadership*, 2, 333-350.
- Clary, E. G., Snyder, M., ve Stukas, A. A. (1996). Volunteers' motivations: Findings from a national survey. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 25(4), 485-505.

- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., ve Miene, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: a functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516.
- Clary, E. G., ve Snyder, M. (1999). The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations. *Current directions in psychological science*, 8(5), 156-159.
- Cleveland, J. N. ve Shore, L. M. (1992). Self-and supervisory perspectives on age and work attitudes and performance. *Journal of Applied Psychology*, 77(4), 469-484.
- Cnaan, R. A. ve Goldberg-Glen, R. S. (1991). Measuring motivation to volunteer in human services. *The journal of applied behavioral science*, 27(3), 269-284.
- Cnaan, R. A. ve Amroffell, L. (1994). Mapping volunteer activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23(4), 335-351.
- Cnaan, R. A., Handy, F., ve Wadsworth, M. (1996). Defining who is a volunteer: Conceptual and empirical considerations. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 25(3), 364-383.
- Cnaan, R. A., ve Cascio, T. A. (1998). Performance and commitment: Issues in management of volunteers in human service organizations. *Journal of social service research*, 24(3-4), 1-37.
- Cohen, A. (2009). Welfare clients' volunteering as a means of empowerment. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38(3), 522-534.
- Cooley, M. E., Thompson, H. M., ve Colvin, M. L. (2019). A qualitative examination of recruitment and motivation to become a Guardian ad Litem in the child welfare system. *Children and Youth Services Review*, 99, 115-124.
- Cordingley, S., ve Bates, K. (2004). Supporting volunteering in Australia. *Canberra: Volunteering Australia Inc.*

- Cornish, J., While, A., ve Citrone, C. (1996). The Contribution of Voluntary Organizations to the Care of Children with Life-limiting Incurable Disorders and their Families. *Children & Society*, 10(4), 280-292.
- Creswell, J. W., ve Plano Clark, V. L. (2018). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Çeviri: Y. Dede ve S. B. Demir 3. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (Çeviri: M. Bütün ve S. B. Demir 5. Basım). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Craig, G., Hill, M., Manthorpe, J., Tisdall, K., Monaghan, B., ve Wheelaghan, S. (2000). Picking up the pieces: Local government reorganisation and voluntary sector children's services. *Children & society*, 14(2), 85-97.
- Crotty, M. (1998). Introduction: The research process. M. Crotty (Au.) *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process* (pp. 1-17) içinde. Sage Publications Ltd.
- Cuthill, M., ve Warburton, J. (2005). A conceptual framework for volunteer management in local government. *Urban Policy and Research*, 23(1), 109-122.
- Çevik, A. (2012). *Gönüllü Motivasyon Envanteri: Türk popülasyonuna uyarlaması* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çiftçi, C. (2011). Çocuk Hakları: Çocuklar Adına, Çocuklar İçin. Gökmen, Ö. (Ed.) *Türkiye 'de hak temelli sivil toplum örgütleri sorunlar ve çözüm arayışları* (ss. 209-266) içinde. STGM, Ankara.
- Çizakça, M. (2006). Economic dimensions of foundations in the Ottoman era. F. Bikmen ve R. Zincir (Ed.) *Philanthropy in Turkey: Citizens, foundations and the pursuit of social justice* (ss. 28-42) içinde. İstanbul: TUSEV Publications.
- Dageid, W., Akintola, O., ve Saeberg, T. (2016). Sustaining motivation among community health workers in aids care in Kwazulu-natal, South Africa: challenges and prospects. *Journal of Community Psychology*, 44(5), 569-585.

- Dalyan, M. G., ve Bayır, Ö. Ö. (2019). 12. Yüzyılda Türk-İslam Toplumunda Sosyal Refah ve Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Kökleri: Hayirseverlik Uygulamaları Bakimından Erbil Hâkimi Muzafereddin Gökbörü Örneği. *Journal Of History School (JOHS)*, 12 (XLIII), 1682-1695.
- Dávila, M. C., ve Díaz-Morales, J. F. (2009). Age and motives for volunteering: Further evidence. *Europe's Journal of Psychology*, 5(2), 82-95.
- Davis Smith, J. (2003). Government and volunteering. *Voluntary Action*, 5, 23-32.
- Day, K. M., ve Devlin, R. A. (1998). The payoff to work without pay: Volunteer work as an investment in human capital. *Canadian Journal of Economics*, 1179-1191.
- Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227-268.
- De Gilder, D., Schuyt, T. N., ve Breedijk, M. (2005). Effects of an employee volunteering program on the work force: The ABN-AMRO case. *Journal of Business Ethics*, 61(2), 143-152.
- Dekker, P., ve Halman, L. (2003). *The values of volunteering: Cross-cultural perspectives*. Springer Science & Business Media.
- Demir, N. Ö., Baran, A. G., ve Ulusoy, D. (2005). Türkiye'de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: Ankara örnekleme. *Bilig*, (32), 83-108.
- Demir, E. (2019). Notlarım: Örnekleme Kuramı. 14 Mayıs 2020 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/331224034_Ornekleme_Kurami adresinden erişildi.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (2000). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Devereux, P. (2008). International volunteering for development and sustainability: outdated paternalism or a radical response to globalisation?. *Development in practice*, 18(3), 357-370.

- Doherty, A. (2009). The volunteer legacy of a major sport event. *Journal of policy research in tourism, leisure and events*, 1(3), 185-207.
- Dominelli, L. (1996). Deprofessionalizing social work: Anti-oppressive practice, competencies and postmodernism. *British Journal of Social Work*, 26, 153–75.
- Dovidio, J. F., Piliavin, J. A., Schroeder, D. A., ve Penner, L. A. (2006). *The social psychology of prosocial behavior*. Psychology Press.
- Duquette, D. N., ve Steketee, M. W. (1990). *Advocating for the child in protection proceedings: A handbook for lawyers and court appointed special advocates*. Lexington, MA: Lexington Books.
- Eagly, A. H., ve Crowley, M. (1986). Gender and helping behavior: A meta-analytic review of the social psychological literature. *Psychological Bulletin*, 100(3), 283–308.
- Eckstein, S. (2001). Community as gift-giving: Collectivistic roots of volunteerism. *American Sociological Review*, 66(6), 829-851.
- Edwards, M., ve Hulme, D. (1996). Too close for comfort? The impact of official aid on nongovernmental organizations. *World development*, 24(6), 961-973.
- Ekmekci, A., Doğan, Y. B., Çoksöyler, E., Mısırlıoğlu, İ., Varon, L., Lermioğlu Yılmaz, S., ve diğ., (2013). *Civil society monitoring report 2012: New constitution, public-CSO relations, volunteerism, freedom of association, Van earthquake*. Istanbul: TUSEV Publications.
- Eliasoph, N. (2013). *Making volunteers: civic life after welfare's end* (Vol. 50). Princeton University Press.
- Ellett, A. J., Ellett, C. D., ve Rugutt, J. K. (2003). *A study of personal and organizational factors contributing to employee retention and turnover in child welfare in Georgia*. Athens, GA: School of Social Work, University of Georgia.

- Elliott, J., Arthurs, J., ve Williams, R. (2000). Volunteer Support in the Primary Classroom: The long-term impact of one initiative upon children's reading performance. *British Educational Research Journal*, 26(2), 227-244.
- Ellis, D., Hemingway, J., Mayer, M., McLennan, J., Mercovich, P., ve Willmore, J. (1984). Voluntary Counselling Services in Melbourne: A Survey. *Australian Social Work*, 37(3-4), 16-19.
- Ellis, S. J., ve Noyes, K. H. (1990). *By the people: A history of Americans as volunteers* (Rev. ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Engel, J.F., Blackwell, R.D. ve Miniard, P.W. (1995), *Consumer Behavior*, Dryden Press, Fort Worth, TX.
- Enjolras, B. (2000). Coordination failure, property rights and non-profit organizations. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 71(3), 347-374.
- Erasmus, B., ve Morey, P. J. (2016). Faith-based volunteer motivation: Exploring the applicability of the volunteer functions inventory to the motivations and satisfaction levels of volunteers in an Australian faith-based organization. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 27(3), 1343-1360.
- Erdemli, I. (2017). Çocuklar İçin ve Çocuklarla Birlikte Yapılan Çalışmalarda Etik İlkeler. Uluslararası Çocuk Merkezi, Ankara. 11 Ocak 2021 tarihinde <https://www.stgm.org.tr/e-kutuphane/cocuklar-icin-cocuklarla-birlikte-yapilan-calismalarda-etik-ilkeler-kilavuzu> web adresinden erişildi.
- Ergin, M. (1970). *Orhun Abideleri (Vol. 32)*. Milli Eğitim Basımevi.
- Ertas, N. (2018). How Public, Nonprofit, and Private-Sector Employees Access Volunteer Roles. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 1-19.
- Esmond, J. ve Dunlop, E. (2004). Developing the Volunteer Motivation Inventory to Assess the Underlying Motivational Drives of Volunteers in Western Australia. *Motivation Final Report*. CLAN WA Inc.

- Esping-Anderson, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge, UK: Polity.
- Evans, K. (2011). Big Society' in the UK: A policy review. *Children & Society*, 25(2), 164-171.
- Evers, A., ve Laville, J. L. (2004). Social services by social enterprises: on the possible contributions of hybrid organizations and a civil society. *The third sector in Europe*, (237).
- Farooq, Q., Liu, X., Fu, P., & Hao, Y. (2020). Volunteering sustainability: An advancement in corporate social responsibility conceptualization. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(6), 2450-2464.
- Farrell, J. M., Johnston, M. E., & Twynam, G.D. (1998). Volunteer motivation, satisfaction, and management at an elite sporting competition. *Journal of Sport Management*, 12(4), 288-300.
- Feng, L.,ve Guo, Q. (2017). Beneficial effect of altruism on well-being among chinese college students: the role of self-esteem and family socioeconomic status. *Journal of Social Service Research*, 43(3), 416-431.
- Fetters, M. D., Curry, L. A., e Creswell, J. W. (2013). Achieving integration in mixed methods designs – principles and practices. *Health Services Research*, 48(6), 2134-2156.
- Fetters, M. D., ve Freshwater, D. (2015). The 1 + 1 = 3 integration challenge [Editorial]. *Journal of Mixed Methods Research*, 9(2), 115-117
- Fetters, M. D. (2018). Six equations to help conceptualize the field of mixed methods. 12(3), 262-267.
- Filstad, C., Traavik, L. E., ve Gorli, M. (2019). Belonging at work: the experiences, representations and meanings of belonging. *Journal of Workplace Learning*. 31(2), 116-142.

- Finkelstein, M. A., ve Brannick, M. T. (2007). Applying theories of institutional helping to informal volunteering: Motives, role identity, and prosocial personality. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 35(1), 101-114.
- Fischer, L. R., ve Schaffer, K. B. (1993). *Older volunteers: A guide to research and practice*. Sage Publications, Inc.
- Fitzpatrick, T., Edgar, L., Remmer, J., ve Leimanis, M. (2013). Job satisfaction among volunteers with personal cancer experience. *Journal of social service research*, 39(3), 293-305.
- Fletcher, T. D. ve Major, D. A. (2004). Medical students' motivations to volunteer: An examination of the nature of gender differences. *Sex Roles*, 51(1), 109-114.
- Forte, J. A. (1997). Calling students to serve the homeless: A project to promote altruism and community service. *Journal of Social Work Education*, 33(1), 151-166.
- Franklin, D. L. (1986). Mary Richmond and Jane Addams: From moral certainty to rational inquiry in social work practice. *Social Service Review*, 60(4), 504-525.
- Freeman, R. B. (1997). Working for nothing: The supply of volunteer labor. *Journal of Labor Economics*, 15(1-2), 140-166.
- Frisch, M. B. ve Gerrard, M. (1981). Natural helping systems: A survey of Red Cross volunteers. *American Journal of Community Psychology*, 9(5), 567-579.
- Frumkin, P. (2009). *On being nonprofit: A conceptual and policy primer*. Harvard University Press.
- Furness, S. (2007). An enquiry into students' motivations to train as social workers in England. *Journal of Social Work*, 7(2), 239-253.
- Fusch, P. I. ve Ness, L. R. (2015). Are we there yet? Data saturation in qualitative research. *The Qualitative Report*, 20(9), 1408-1416.
- Garland, D. R., Myers, D. R., ve Wolfer, T. A. (2009). Protestant Christian volunteers in community social service programs: What motivates, challenges, and sustains their service. *Administration in Social Work*, 33(1), 23-39.

- Georgeou, N. (2012). *Neoliberalism, development, and aid volunteering* (Vol. 33). Routledge.
- Germain, C.B. (1999). *Human behavior in the social environment: An ecological view*. New York: Basic Books.
- Germain, C. B., ve Bloom, M. (1999). *Human behavior in the social environment: An ecological view*. Columbia University Press.
- Gibelman, M., ve Sweifach, J. (2008). Acting on our values: Do social workers volunteer?. *Social Work*, 53(1), 53-64.
- Gidron, B. (1978). Volunteer work and its rewards. *Volunteer administration*, 11(3), 18-32.
- Gidron, B. (1985). Predictors of retention and turnover among service volunteer workers. *Journal of Social Service Research*, 8(1), 1-16.
- Gillespie, D. F., ve King, A. E. (1985). Demographic understanding of volunteerism. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 12(4), 798-816.
- Gilster, M. E. (2012). Comparing neighborhood-focused activism and volunteerism: Psychological well-being and social connectedness. *Journal of Community Psychology*, 40(7), 769-784.
- Gitterman, A., ve Germain, C. B. (2008). *The life model of social work practice: Advances in theory and practice*. Columbia University Press.
- Glaeser, E. L., Laibson, D., ve Sacerdote, B. (2002). An economic approach to social capital. *The Economic Journal*, 112(483), F437-F458.
- Glavin, R. (2011). The role of nonprofits in American life. D. R. Heyman (Ed.), *Nonprofit management 101* (ss. 5–20) içinde. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report Volume*, 8(4), 597-603.
- Grassman, E. J. ve Svedberg, L. (2007). Civic Participation in a Scandinavian Welfare State: Patterns in Contemporary Sweden. L. Tragardh (Ed.), *State and Civil Society*

in Northern Europe, The Swedish Model Reconsidered (ss. 126-164) içinde. Berghahn Books, New York.

- Gray, E. R., ve Balmer, J. M. (1998). Managing corporate image and corporate reputation. *Long range planning*, 31(5), 695-702.
- Greene, J., Caracelli, V., ve Graham, W. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11, 255-274.
- Greenfield, E. A., ve Marks, N. F. (2004). Formal volunteering as a protective factor for older adults' psychological well-being. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 59(5), S258-S264.
- Greenlaw, P. S. ve Valonis, W. R. (1994). Applications of expert systems in human resource management. *People and Strategy*, 17(1), 27-41.
- Greer, C. R., ve Plunkett, W. R. (2007). *Supervisory management*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Grootaert, C., ve van Bastelaer, T. (2002). *Understanding and measuring social capital: A multidisciplinary tool for practitioners*. Washington, DC: World Bank.
- Guba, E. G., ve Lincoln, Y. S. (2005). Paradigmatic Controversies, Contradictions, and Emerging Confluences. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Ed.), *The Sage handbook of qualitative research* (pp. 191–215) içinde. Sage Publications Ltd.
- Günel, P. (2010). *Avrupa Birliğinin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Modeli ve Türkiye*. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Gürbüz, M. V. (2012). Ottoman Vakıfs: Their Impact on Ottoman Society and Ottoman Land Regime. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 201-211.

- GWP. (2011). Gallup World Poll. 16 Ağustos 2019 tarihinde <https://www.gallup.com/analytics/213617/gallup-analytics.aspx> web adresinden erişildi.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Babin, B. J. ve Black, W. C. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (Vol. 7): Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Hall, M., Lasby, D., Gumulka, G., ve Tryon, C. (2006). *Caring Canadians, involved Canadians: Highlights from the 2004 national survey of giving, volunteering and participating* (Catalogue No. 71-542-XIE). Ottawa, ON: Statistics Canada.
- Halman, L. (2003). Volunteering, democracy, and democratic attitudes? P. Dekker ve L. Halman (Ed.), *The values of volunteering: cross-cultural perspectives* (ss. 179–198) içinde. New York, NY: Kluwer.
- Hanlon, N., Rosenberg, M., ve Clasby, R. (2007). Offloading social care responsibilities: recent experiences of local voluntary organisations in a remote urban centre in British Columbia, Canada. *Health & social care in the community*, 15(4), 343-351.
- Hanson, L., Harms, S., ve Plamondon, K. (2011). Undergraduate international medical electives: some ethical and pedagogical considerations. *Journal of Studies in International Education*, 15(2), 171-185.
- Hardill, I., ve Baines, S. (2007). Volunteering for all? Explaining patterns of volunteering and identifying strategies to promote it. *Policy & politics*, 35(3), 395-412.
- Hardwick, L., ve Worsley, A. (2007). Bridging the gap between social work practice and community based welfare agencies. *European Journal of Social Work*, 10(2), 245-258.
- Harrison, D. A., Price, K. H., ve Bell, M. P. (1998). Beyond relational demography: Time and the effects of surface-and deep-level diversity on work group cohesion. *Academy of management journal*, 41(1), 96-107.
- Harter, J. K., Schmidt, F. L., ve Hayes, T. L. (2002). Business-unit-level relationship between employee satisfaction, employee engagement, and business outcomes: a meta-analysis. *Journal of applied psychology*, 87(2), 268-279.

- Harwin, J., ve Barron, T. (2007). The role of service delivery non governmental organisations in policy reform. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 16(6), 367-382.
- Haski-Leventhal, D., ve Bargal, D. (2008). The volunteer stages and transitions model: Organizational socialization of volunteers. *Human relations*, 61(1), 67-102.
- Haski-Leventhal, D., Ronel, N., York, A. S., ve Ben-David, B. M. (2008). Youth volunteering for youth: Who are they serving? How are they being served?. *Children and Youth Services Review*, 30(7), 834-846.
- Haski-Leventhal, D., Cnaan, R. A., Handy, F., Brudney, J. L., Holmes, K., Hustinx, L., ... ve Zrinscak, S. (2008). Students' vocational choices and voluntary action: A 12-nation study. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 19(1), 1-21.
- Haski-Leventhal, D. (2009). Altruism and volunteerism: The perceptions of altruism in four disciplines and their impact on the study of volunteerism. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 39(3), 271-299.
- Haski-Leventhal, D., ve Cnaan, R. A. (2009). Group processes and volunteering: Using groups to enhance volunteerism. *Administration in Social Work*, 33(1), 61-80.
- Haski-Leventhal, D., Meijjs, L., ve Hustinx, L. (2010). The third-party model: Enhancing volunteering through governments, corporations and educational institutes. *Journal of Social Policy*, 39(1), 139-158.
- Haski-Leventhal, D., Hustinx, L., ve Handy, F. (2011). What money cannot buy: The distinctive and multidimensional impact of volunteers. *Journal of Community Practice*, 19(2), 138-158.
- Haski-Leventhal, D., Meijjs, L. C., Lockstone-Binney, L., Holmes, K., ve Oppenheimer, M. (2018). Measuring volunteerability and the capacity to volunteer among non-volunteers: Implications for social policy. *Social Policy & Administration*, 52(5), 1139-1167.

- Haste, H. (2018), *Attitudes and Values and the OECD Learning Framework 2030: A Critical Review of Definitions, Concepts and Data*. OECD, <http://www.oecd.org/education/2030/>.
- Haugh, H., ve Kitson, M. (2007). The Third Way and the third sector: New Labour's economic policy and the social economy. *Cambridge journal of economics*, 31(6), 973-994.
- Herzig, C. (2006). Corporate volunteering in Germany: survey and empirical evidence. *International Journal of Business Environment*, 1(1), 51-69.
- Hewege, C., ve Mitchell, J. (2013). Understanding media constructions of volunteering: An Australian perspective. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 23(3), 155-167.
- Hiatt, S. W., Michalek, P., Younge, P., Miyoshi, T., ve Fryer, E. (2000). Characteristics of volunteers and families in a neonatal home visitation project: the Kempe Community Caring Program. *Child abuse & neglect*, 24(1), 85-97.
- Hodgkinson, V. A. (2003). Volunteering in global perspective. *The values of volunteering* (ss. 35-53) içinde. Springer, Boston, MA.
- Hoefer, R. (2000). Accountability in action?: Program evaluation in nonprofit human service agencies. *Nonprofit Management and Leadership*, 11(2), 167-177.
- Holmes, K. (2009). Volunteering, citizenship and social capital: A review of UK government policy. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 1(3), 265-269.
- Hoye, R., Cuskelly, G., Taylor, T., ve Darcy, S. (2008). Volunteer motives and retention in community sport: A study of Australian rugby clubs. *Australian Journal on Volunteering*, 13(2), 40.
- Howard, B. W. (1999). Managing volunteers. *Australian Journal of Emergency Management, The*, 14(3), 37-38.

- Hurley, N., Wilson, L., ve Christie, I. (2008). *Scottish household survey analytical topic report: Volunteering*. Scottish Government Social Research.
- Hustinx, L., ve Lammertyn, F. (2003). Collective and reflexive styles of volunteering: A sociological modernization perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 14(2), 167-187.
- Hustinx, L., Vanhove, T., Declercq, A., Hermans, K., ve Lammertyn, F. (2005). Bifurcated commitment, priorities, and social contagion: the dynamics and correlates of volunteering within a university student population. *British Journal of Sociology of Education*, 26(4), 523-538.
- Hustinx, L., ve Handy, F. (2009). Where do I belong? Volunteer attachment in a complex organization. *Administration in Social Work*, 33(2), 202-220.
- Hustinx, L., Cnaan, R. A., ve Handy, F. (2010a). Navigating theories of volunteering: A hybrid map for a complex phenomenon. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 40(4), 410-434.
- Hustinx, L., Handy, F., Cnaan, R. A., Brudney, J. L., Pessi, A. B., ve Yamauchi, N. (2010b). Social and cultural origins of motivations to volunteer: A comparison of university students in six countries. *International Sociology*, 25(3), 349-382.
- Hustinx, L., Von Essen, J., Haers, J., ve Mels, S. (2014). *Religion and Volunteering: Complex, Contested and Ambiguous Relationships*. Springer.
- Hustinx, L., Shachar, I. Y., Handy, F., ve Smith, D. H. (2016). Changing Nature of Formal Service Program Volunteering. *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*, 349-365
- ILO. (2011). *Manual on the measurement of volunteer work: Final approved prepublication version*. Geneva, Switzerland: ILO.
- Inglehart, R. F. (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton: Princeton University Press.

- Inglehart, R. F. (2003). Modernization and volunteering. P. Dekker ve L. Halman (Ed.), *The Values of Volunteering* (pp. 55–70) içinde. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Inglehart, R. F., ve Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change and democracy. The human development sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Irish, L. E., Salamon, L. M., ve Simon, K. W. (2009). Outsourcing social services to CSOs: Lessons from abroad. 26 Haziran 2019 tarihinde http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2011/12/OutsourcingLessons-from-Abroad_2009.pdf web adresinden erişildi.
- İçduygu, A., Meydanoğlu, Z., ve Sert, D. (2011). *Civil society in Turkey: A turning point. Civil society index project analytical country report for Turkey II*. Istanbul: TUSEV Publications.
- İlkkaracan, İ. (2012). Why so few women in the labor market in Turkey?. *Feminist Economics*, 18(1), 1-37.
- Jackson, L., ve Adarlo, G. (2016a). Bridging cultures through unpaid labor: US volunteer teachers' experiences in China's Yunnan Province. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 27(5), 2330-2352.
- Jackson, E. J., ve Adarlo, G. (2016b). 'Soft Power', Selfishness, or Altruism? Motivations and Satisfaction of US-Based International Volunteers. *The International Journal of Diversity in Education*. 16(3), 21–34.
- Jegermalm, M., ve Grassman, E. J. (2013). Links between informal caregiving and volunteering in Sweden: a 17-year perspective. *European Journal of Social Work*, 16(2), 205-219.
- Jing, Y., ve Savas, E. S. (2009). Managing collaborative service delivery: Comparing China and the United States. *Public Administration Review*, 69, 101-107.
- Jiranek, P., Kals, E., Humm, J. S., Strubel, I. T., ve Wehner, T. (2013). Volunteering as a means to an equal end? The impact of a social justice function on intention to volunteer. *The Journal of Social Psychology*, 153(5), 520-541.

- Johnson, M. K., Beebe, T., Mortimer, J. T., ve Snyder, M. (1998). Volunteerism in adolescence: A process perspective. *Journal of Research on Adolescence*, 8(3), 309-332.
- Johanson, G. A. ve Brooks, G. P. (2010). Initial scale development: sample size for pilot studies. *Educational and Psychological Measurement*, 70(3), 394-400.
- Jones, F. (2000). Youth volunteering on the rise. *Perspectives on Labour and Income*, 12(1), 36.
- Jones, B. L. (2004). *Citizen participation in public child welfare: A multi-state study of citizens review panel members' perceptions of effectiveness* (Doctoral dissertation, University of Kentucky).
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*: Scientific Software International
- Kalaycıoğlu, E. (2002). State and civil society in Turkey: Democracy, development, and protest. A. B. Sajoo (Ed.), *Civil society in the Muslim world: Contemporary perspectives* (ss. 247– 272) içinde. London: I.B. Tauris.
- Kam, P. K. (2002). Senior volunteerism and empowerment. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 12(1), 112-133.
- Karaman, M. L., ve Aras, B. (2000). The crisis of civil society in Turkey. *Journal of Economic and Social Research*, 2(2), 39-58.
- Karataş, K. (2001). Sosyal devlet tartışmaları. *Sosyal Hizmet Sempozyumu*, 96, 274-280.
- Kawachi, I., ve Berkman, L. F. (2001). Social ties and mental health. *Journal of Urban health*, 78(3), 458-467.
- Kawachi, I., Subramanian, S. V., ve Kim, D. (2008). Social capital and health. *Social capital and Health* (ss. 1-26) içinde. Springer, New York, NY.
- Kendall, J. (2009). *Volunteering in Europe in the noughties: what would Beveridge have thought?*. Third Sector Research Centre.

- Keyman, E. F. (2006). *Türkiye'de sivil toplumun serüveni: İmkanlılıklar içinde bir vaha*. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Keyman, E. F., ve İçduygu, A. (2003). Globalization, civil society and citizenship in Turkey: Actors, boundaries and discourses. *Citizenship Studies*, 7(2), 219-234.
- Keyman, F., ve Öniş, Z. (2007). *Turkish politics in a changing world: Global dynamics and domestic transformations*. Istanbul: Bilgi University Press.
- Kilpatrick, S., Stirling, C., ve Orpin, P. (2010). Skill development for volunteering in rural communities. *Journal of Vocational Education & Training*, 62(2), 195-207.
- Kim, J., ve Pai, M. (2010). Volunteering and trajectories of depression. *Journal of aging and health*, 22(1), 84-105.
- King, M., Walder, L. O., ve Pavey, S. (1970). Personality change as a function of volunteer experience in a psychiatric hospital. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 35(3), 423-425.
- Klein, K. (2011). *Fundraising for social change* (6th edition). San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Kobulsky, J. M., Cage, J., ve Celeste, G. (2018). The perceived effects of volunteer use by public child welfare agencies. *Children and Youth Services Review*, 89, 27-33.
- Konrath, S., Fuhrel-Forbis, A., Lou, A., ve Brown, S. (2012). Motives for volunteering are associated with mortality risk in older adults. *Health Psychology*, 31(1), 87-96.
- Koşar, N. G. (1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı* (2 b.). Ankara.
- Kuckartz, U., ve Rädiker, S. (2019). *Analyzing qualitative data with MAXQDA*. Switzerland: Springer International Publishing.
- Kulik, L. (2006). Burnout among volunteers in the social services: The impact of gender and employment status. *Journal of community psychology*, 34(5), 541-561.
- Kulik, L. (2007). Explaining responses to volunteering: An ecological model. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36(2), 239-255.

- Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lammers, J. C. (1991). Attitudes, motives, and demographic predictors of volunteer commitment and service duration. *Journal of Social Service Research*, 14(3-4), 125-140.
- Larsson, M., Pettersson, C., Eriksson, C., ve Skoog, T. (2016). Initial motives and organizational context enabling female mentors' engagement in formal mentoring— A qualitative study from the mentors' perspective. *Children and Youth Services Review*, 71, 17-26.
- Latting, J. K. (1990). Motivational differences between Black and White volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 19(2), 121-136.
- Latting, J. K. (1992). Giving corrective feedback: A decisional analysis. *Social Work*, 37(5), 424-430.
- Law, B. M., ve Shek, D. T. (2009). Family influence on volunteering intention and behavior among Chinese adolescents in Hong Kong. *Adolescence*, 44(175), 665.
- LeCompte, M. D., ve Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of educational research*, 52(1), 31-60.
- Leiby, J. (1979). *A History of Social Welfare and Social Work in the United States*. New York, Columbia University Press.
- Leigh, R., Smith, H. D., Giesing, C., Leon, M. J., Haski-Leventhal, D., Lough, B. J., Mati, M. J., ve Strassburg, S. (2011). *Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu*. P. Hockenos (Ed.), Biliz, Z. (Çev.), Türkiye: Art Press.
- Lewton, A. R., ve Nievar, M. A. (2012). Strengthening families through volunteerism: Integrating family volunteerism and family life education. *Marriage & family review*, 48(7), 689-710.
- Lie, M., Baines, S., ve Wheelock, J. (2009). Citizenship, volunteering and active ageing. *Social Policy & Administration*, 43(7), 702-718.

- Linsk, N., Mabeyo, Z., Omari, L., Petras, D., Lubin, B., Abate, A. A., ... & Mason, S. (2010). Para-social work to address most vulnerable children in sub-Saharan Africa: A case example in Tanzania. *Children and Youth Services Review*, 32(7), 990-997.
- Littlepage, L., Obergfell, E., ve Zanin, G. (2003). Family volunteering: An exploratory study of the impact on families.
- Loosemore, M., ve Bridgeman, J. (2017). Corporate volunteering in the construction industry: motivations, costs and benefits. *Construction Management and Economics*, 35(10), 641-653.
- Loosemore, M., ve Bridgeman, J. (2018). The social impact of construction industry schools-based corporate volunteering. *Construction Management and Economics*, 36(5), 243-258.
- Lorentzen, H., ve Hustinx, L. (2007). Civic involvement and modernization. *Journal of Civil Society*, 3(2), 101-118.
- Lough, B. J., ve Carter-Black, J. (2015). Confronting the white elephant: International volunteering and racial (dis) advantage. *Progress in Development Studies*, 15(3), 207-220.
- Lough, B. J., Carroll, M., Bannister, T., Borrromeo, K., ve Mukwashi, A. K. (2018). *State of the worlds volunteerism report. The thread that binds: Volunteering and community resilience*. United Nations Volunteers (UNV).
- Low, N., Butt, S., Ellis, P. ve Davis Smith, J. (2007). *Helping out: a national survey of volunteering and charitable giving*. London: Cabinet Office.
- Lowndes, V., ve Wilson, D. (2001). Social capital and local governance: exploring the institutional design variable. *Political Studies*, 49(4), 629-647.
- MacCallum, R. C., Browne, M. W. ve Sugawara, H. M. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological methods*, 1(2), 130.

- Macduff, N. (1995). Episodic volunteering. *The volunteer management handbook*, 187-205.
- Macduff, N., Netting, F. E., ve O'Connor, M. K. (2009). Multiple ways of coordinating volunteers with differing styles of service. *Journal of Community Practice*, 17(4), 400-423.
- Maes, K. (2012). Volunteerism or labor exploitation? Harnessing the volunteer spirit to sustain AIDS treatment programs in urban Ethiopia. *Human organization*, 71(1), 54-64.
- Maier, F., Meyer, M., ve Steinbereithner, M. (2016). Nonprofit organizations becoming business-like: A systematic review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 45(1), 64-86.
- Makarov, A. (2011). Collaboration between business and social work: Findings from an Israeli study. *Administration in Social Work*, 35(4), 349-363.
- Martin, R. L., ve Osberg, S. (2007). Social Entrepreneurship: The Case for Definition. *Stanford Social Innovation Review*, 5, 28-39.
- Martinez, J. M. (2003). Liability and volunteer organizations: A survey of the law. *Nonprofit Management and Leadership*, 14(2), 151-169.
- Martinez, T. A., ve McMullin, S. L. (2004). Factors affecting decisions to volunteer in nongovernmental organizations. *Environment and behavior*, 36(1), 112-126.
- Marx, J. D. (1999). Motivational Characteristics Associated with Health and Human Service Volunteers. *Administration in Social Work*, 23(1), 51-66.
- Mayer, B. W., Fraccastoro, K. A., ve McNary, L. D. (2007). The relationship among organizational-based self-esteem and various factors motivating volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36(2), 327-340.
- McAllum, K. L. (2012). *Organisational volunteering: Meanings of volunteering, professionalism, volunteer communities of practice and wellbeing* (Doctoral dissertation, University of Waikato).

- McAllum, K. (2017). Volunteers/volunteering. *The International Encyclopedia of Organizational Communication*, 2-14.
- McBride, A. M., ve Sherraden, M. (2007). *Civic service worldwide: impacts and inquiry*. Armonk, NY: M.E. Sharpe.
- McBride, A. M., Johnson, E., Olate, R., ve O'Hara, K. (2011). Youth volunteer service as positive youth development in Latin America and the Caribbean. *Children and Youth Services Review*, 33(1), 34-41.
- McCurley, S., ve Lynch, R. (2011). *Volunteer management: Mobilizing all the resources of the community* (3rd ed.). Plattsburgh, NY: Interpub Group.
- McDougle, L., Handy, F., Konrath, S., ve Walk, M. (2014). Health outcomes and volunteering: The moderating role of religiosity. *Social Indicators Research*, 117(2), 337-351.
- McFadden, P., Campbell, A., ve Taylor, B. (2015). Resilience and burnout in child protection social work: Individual and organisational themes from a systematic literature review. *The British Journal of Social Work*, 45(5), 1546-1563.
- McKeever, B. (2015). The nonprofit sector in brief 2015: Public charities, giving, and volunteering. 05 Ocak 2020 tarihinde <https://nccs.urban.org/project/nonprofit-sector-brief> web adresinden erişildi.
- Meier, S., ve Stutzer, A. (2008). Is volunteering rewarding in itself?. *Economica*, 75(297), 39-59.
- Meijs, L. C. P.M., ve Voort, J. M. van der (2004). Corporate volunteering: from charity to profit – non-profit partnerships. *Australian Journal on Volunteering*, 9, 21–32.
- Meijs, L. C. P. M., ve Brudney, J. L. (2007). Winning volunteer scenarios: The soul of a new machine. *International Journal of Volunteer Administration*, 24(6), 68-79.
- Mencken, F. C., ve Winfield, I. (2000). Job search and sex segregation: does sex of social contact matter?. *Sex Roles*, 42(9-10), 847-864.

- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. (Çeviri: S. Turan 1. Basım). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Mesch, D. J., Rooney, P. M., Steinberg, K. S., ve Denton, B. (2006). The effects of race, gender, and marital status on giving and volunteering in Indiana. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 35(4), 565-587.
- Metz, J., Roza, L., Meijjs, L., Baren van, E., ve Hoogervorst, N. (2017). Differences between paid and unpaid social services for beneficiaries. *European Journal of Social Work*, 20(2), 153-166.
- Miller, G. (2009). Showy altruists. *New Scientist*, 204(2739), 70-73.
- Miller, A., Simpson, B., Lieben, J., ve Simpson, B. J. (2011). Understanding The Role of Volunteerism In Creating Social Inclusion. *South West Communities Resource Centre*.
- Milligan, C., ve Fyfe, N. R. (2005). Preserving space for volunteers: exploring the links between voluntary welfare organisations, volunteering and citizenship. *Urban studies*, 42(3), 417-433.
- Mitchell, K. (2001). Transnationalism, neo-liberalism, and the rise of the shadow state. *Economy and Society*, 30(2), 165-189.
- Moffat, H. (2007). Tickhill's 'Mizendew': A History of the Maison Dieu Almshouses. 26 Temmuz 2019 tarihinde <http://www.tickhillhistorysociety.org.uk/documents/OccPap2MaisonDieuVers2f.orpdf.pdf> web adresinden erişildi.
- Moore, C. W., ve Allen, J. P. (1996). The effects of volunteering on the young volunteer. *Journal of Primary Prevention*, 17(2), 231-258.
- Molnar, B. E., Shade, S. B., Kral, A. H., Booth, R. E., ve Watters, J. K. (1998). Suicidal behavior and sexual/physical abuse among street youth. *Child Abuse & Neglect*, 22(3), 213-222.

- Morgan, D. L. (2007). Paradigms lost and pragmatism regained: Methodological implications of combining qualitative and quantitative methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 48-76.
- Morrow-Howell, N., ve Mui, A. C. (1989). Elderly volunteers: Reasons for initiating and terminating service. *Journal of Gerontological Social Work*, 13(3-4), 21-34.
- Morrow-Howell, N., Hinterlong, J., Rozario, P. A. ve Tang, F. (2003). Effects of volunteering on the well-being of older adults. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 58(3), S137-S145.
- Morrow-Howell, N. (2010). Volunteering in later life: Research frontiers. *The Journals of Gerontology: Series B*, 65(4), 461-469.
- Morse, J. M. (1991). Approaches to qualitative-quantitative methodological triangulation. *Nursing Research*, 40(2), 120-123.
- Morse, J. M., Barrett, M., Mayan, M., Olson, K. ve Spiers, J. (2002). Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods*, 1(2), 13-22.
- Mountain, G., Gossage-Worrall, R., Cattan, M., ve Bowling, A. (2017). Only available to a selected few? Is it feasible to rely on a volunteer workforce for complex intervention delivery?. *Health & social care in the community*, 25(1), 177-184.
- Musick, M. A., ve Wilson, J. (2003). Volunteering and depression: The role of psychological and social resources in different age groups. *Social Science & Medicine*, 56(2), 259-269.
- Musick, M. A., ve Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Indiana University Press.
- National Community Service. (2018). Newsroom 2018. 30 Aralık 2019 tarihinde <https://www.nationalservice.gov/newsroom/press-releases/2018/volunteering-us-hits-record-high-worth-167-billion> web adresinden erişildi.

- NCVO. (2021a). Volunteer Policies. 01.04.2021 tarihinde <https://knowhow.ncvo.org.uk/your-team/volunteers/keeping/policy#:~:text=A%20volunteering%20policy%20is%20a%20can%20expect%20to%20be%20treated>. web adresinden erişildi.
- NCVO. (2021b). National Council for Voluntary Organisations (NCVO). 12.04.2021 tarihinde <https://mycommunity.org.uk/ncvo> web adresinden erişildi.
- Neely, A. R., ve Lengnick-Hall, M. L. (2013). The unfolding model of volunteer motivation. *Academy of Management Proceedings* (Vol. 2013, No. 1, p. 12448) içinde. Briarcliff Manor, NY 10510: Academy of Management.
- Netting, F. E., Nelson Jr, H. W., Borders, K., ve Huber, R. (2004). Volunteer and paid staff relationships: Implications for social work administration. *Administration in Social Work*, 28(3-4), 69-89.
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri* (Çeviri: S. Özge). İstanbul: Yayın Odası Yayınları.
- Okun, M. A., ve Michel, J. (2006). Sense of community and being a volunteer among the young-old. *Journal of Applied Gerontology*, 25(2), 173-188.
- Okur, N. (2008). *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye 'de Sosyal Devletin Geleceği*. (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Olberding, J. (2017). *Social enterprise and special events*. Taylor & Francis Group, Routledge: NewYork.
- Omoto, A. M., ve Snyder, M. (1993). AIDS volunteers and their motivations: Theoretical issues and practical concerns. *Nonprofit Management and Leadership*, 4(2), 157-176.
- Omoto, A. M., ve Snyder, M. (1995). Sustained helping without obligation: motivation, longevity of service, and perceived attitude change among AIDS volunteers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 671-686.

- Omoto, A. M., Snyder, M., ve Martino, S. C. (2000). Volunteerism and the life course: Investigating age-related agendas for action. *Basic and Applied Social Psychology*, 22(3), 181-197.
- Omoto, A. M., ve Snyder, M. (2002). Considerations of community: The context and process of volunteerism. *American Behavioral Scientist*, 45(5), 846-867.
- Omoto, A. M., ve Malsch, A. (2005). Psychological sense of community: Conceptual issues and connections to volunteerism-related activism. A. M. Omoto (Ed.), *Processes of community change and social action* (ss. 83–102) içinde. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Oppenheimer, M. (2008). *Volunteering: Why we can't survive without it*. UNSW Press.
- Orathel, S. (2020). *Organizational Sustainability Through Volunteer Participation* (Doctoral dissertation, Saint Mary's College of California).
- Ortega Carpio, M. L., Martinez-Cousinou, G., ve Morales-Fernández, E. J. (2018). Transformative Volunteerism: An Inventory of NGDO Volunteers' Motivations. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, 42(1), 33-52.
- Oyserman, D., Coon, H. M., & Kemmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128(1), 3-72.
- Paine, A. E., McKay, S., ve Moro, D. (2013). Does volunteering improve employability? Insights from the British Household Panel Survey and beyond. *Voluntary Sector Review*, 4(3), 355-376.
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N., ve Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *Administration and policy in mental health and mental health services research*, 42(5), 533-544.
- Paradis, L. F., Miller, B., ve Runnion, V. M. (1987). Volunteer stress and burnout: Issues for administrators. *The Hospice Journal*, 3(2-3), 165-183.

- Pardeck, J. T. (1988). An ecological approach for social work practice. *J. Soc. & Soc. Welfare*, 15, 133.
- Park, J. Z., ve Smith, C. (2000). 'To whom much has been given...': Religious capital and community voluntarism among churchgoing protestants. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 39(3), 272-286.
- Paturyan, Y., ve Gevorgyan, V. (2014). Trust towards NGOs and volunteering in South Caucasus: civil society moving away from post-communism?. *Southeast European and Black Sea Studies*, 14(2), 239-262.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. SAGE Publications, inc.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çeviri: M. Bütün ve S. B. Demir 5. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Pauline, G. (2011). Volunteer satisfaction and intent to remain: An analysis of contributing factors among professional golf event volunteers. *International Journal of Event Management Research*, 6, 10-32.
- Pecukonis, E. V., ve Wencour, S. (1994). Perceptions of self and collective efficacy in community organization theory and practice. *Journal of Community Practice*, 1(2), 5-21.
- Penner, L. A., ve Finkelstein, M. A. (1998). Dispositional and structural determinants of volunteerism. *Journal of personality and social psychology*, 74(2), 525.
- Penner, L. A. (2002). Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective. *Journal of Social Issues*, 58(3), 447-467.
- Penner, L. A. (2004). Volunteerism and social problems: Making things better or worse?. *Journal of Social issues*, 60(3), 645-666.
- Penner, L. A., Dovidio, J. F., Piliavin, J. A., ve Schroeder, D. A. (2005). Prosocial behavior: Multilevel perspectives. *Annu. Rev. Psychol.*, 56, 365-392.

- Penny, R. (2013). Incentives, inequality and self-respect. *Res Publica*, 19(4), 335-351.
- Perlmutter, F. D., ve Cnaan, R. A. (1994). Challenging human service organizations to redefine volunteer roles. *Administration in Social Work*, 17(4), 77-95.
- Perold, H., Graham, L. A., Mavungu, E. M., Cronin, K., Muchemwa, L., ve Lough, B. J. (2013). The colonial legacy of international voluntary service. *Community Development Journal*, 48(2), 179-196.
- Phillips, L., ve Phillips, M. (2011). Altruism, egoism, or something else: Rewarding volunteers effectively and affordably. *Southern Business Review*, 36(1), 23.
- Pinderhughes, E. B. (1983). Empowerment for our clients and for ourselves. *Social Casework*, 64(6), 331-338.
- Pitkeathley, J. (1985). Volunteers wanted. *Geriatric Nursing*, 5(1), 16–18.
- Pivorienė, J. (2004). From early philanthropy to professional social work. *Social Work*, 3(1), 73-81.
- Plowden, W. (2003). The compact: attempts to regulate relationships between government and the voluntary sector in England. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 32(3), 415-432.
- Plummer, C. A., Ai, A. L., Lemieux, C. M., Richardson, R., Dey, S., Taylor, P., ... ve Kim, H. J. (2008). Volunteerism among social work students during hurricanes Katrina and Rita: A report from the disaster area. *Journal of Social Service Research*, 34(3), 55-71.
- Polidano, C., ve Tabasso, D. (2014). Making it real: The benefits of workplace learning in upper-secondary vocational education and training courses. *Economics of Education Review*, 42, 130-146.
- Polk, W. R., ve Chambers, R. L. (1968). *Beginnings of modernization in the Middle East: The Nineteenth Century*. University of Chicago Press.
- Porter, M. E., ve Kramer, M. R. (2002). The competitive advantage of corporate philanthropy. *Harvard Business Review*, 80(12), 56–68.

- Potter, C. C., Leake, R., Longworth-Reed, L., Altschul, I., ve Rienks, S. (2016). Measuring organizational health in child welfare agencies. *Children and Youth Services Review, 61*, 31-39.
- Powell, W. W., ve Steinberg, R. (2006). *The nonprofit sector: Research handbook*. Westport, CT: The Yale University Press.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy, 6*(1), 65–78.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and Revival of American Community*. New York: Touchstone.
- Raupp, C. D., ve Cohen, D. C. (1992). “A thousand points of light” illuminate the psychology curriculum: Volunteering as a learning experience. *Teaching of Psychology, 19*(1), 25-30.
- Raykov, T. ve Marcoulides, G. A. (2012). *A first course in structural equation modeling*: Routledge.
- Reed, P., ve Selbee, L. K. (2001a). Patterns of volunteering over the life cycle. *Canadian Social Trends*. Statistics Canada: Catalogue No. 11-008, 1-6.
- Reed, P. B. ve Selbee, L. K. (2001b). The civic core in Canada: Disproportionality in charitable giving, volunteering, and civic participation. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 30*(4), 761-780.
- Reffat, R. (2003). Developing a successful e-government. *Proc. Sympos. e-Government: Opportunities and Challenge, Muscat Municipality, Oman, IV1–IV13*.
- Reilly, R. C., ve Vesic, V. (2002). Family volunteering: Making a difference together. *Leisure/Loisir, 27*(3-4), 305-332.
- Reinders, H.,ve Youniss, J. (2006). School-based required community service and civic development in adolescents. *Applied Developmental Science, 10*(1), 2-12.
- Richmond, M. E. (1912). *Friendly visiting among the poor: A handbook for charity workers*. Macmillan.

- Ritchey, J. (2006). Negotiating change: Adult education and rural life in Pennsylvania. *Pennsylvania Association for Adult Continuing Education (PAACE) Journal of Lifelong Learning*, 15, 1–16.
- Riessman, F. (1965). The " helper" therapy principle. *Social work*, 10(2), 27-32.
- Rioux, S. M., ve Penner, L. A. (2001). The causes of organizational citizenship behavior: a motivational analysis. *Journal of Applied Psychology*, 86(6), 1306.
- Roberts, P. W., ve Dowling, G. R. (2002). Corporate reputation and sustained superior financial performance. *Strategic management journal*, 23(12), 1077-1093.
- Roberts, J. M., ve Devine, F. (2004). Some everyday experiences of voluntarism: Social capital, pleasure, and the contingency of participation. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 11(2), 280-296.
- Robichau, R. W., ve Fernandez, K. (2017). Intersectoral experiences: Nonprofit managers and sector influences in child welfare agencies. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, 41(1), 76-93.
- Rochester, C., Paine A. E., Howlett S., ve Zimmeck M. (2012). *Volunteering and Society in The 21st Century*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Rochlin, S., ve Boguslaw, J. (2001). *Business and community development, aligning corporate performance with community economic development to achieve win-win impacts*. Boston, MA: The Center for Corporate Citizenship at Boston College.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York, NY: The Free Press.
- Ronel, N., Haski-Leventhal, D., Ben-David, B. M., ve York, A. S. (2009). Perceived altruism: A neglected factor in initial intervention. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(2), 191-210.
- Rook, K. S., ve Sorkin, D. H. (2003). Fostering social ties through a volunteer role: Implications for older-adults' psychological health. *The International Journal of Aging and Human Development*, 57(4), 313-337.

- Rossi, A. S. (2001). Domains and dimensions of social responsibility: A sociodemographic profile. A. S. Rossi (Ed.), *Caring and doing for others: Social responsibility in the domains of family, work, and community* (ss.. 97-134) içinde. Chicago: University of Chicago Press.
- Rubin, A., ve Thorelli, I. M. (1984). Egoistic motives and longevity of participation by social service volunteers. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 20(3), 223-235.
- Ruci, L., van Allen, Z. M., ve Zelenski, J. M. (2018). Pro-social personality traits, helping behavior, and ego-depletion: Is helping really easier for the dispositionally pro-social?. *Personality and Individual Differences*, 120, 32-39.
- Ruiter, S., ve De Graaf, N. D. (2006). National context, religiosity, and volunteering: Results from 53 countries. *American Sociological Review*, 71(2), 191-210.
- Rymph, C. E. (2017). *Raising government children: A history of foster care and the American welfare state*. UNC Press Books.
- Safrit, R. D., ve Schmiesing, R. (2012). Volunteer Models and Management. TD Connors (Ed.), *The Volunteer Management Handbook* (3–30.) içinde. New York: Wiley.
- Salamon, L. M.,ve Anheier, H. K. (1998). Social origins of civil society: Explaining the nonprofit sector cross-nationally. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 9(3), 213-248.
- Salamon, L. M., ve Sokolowski, S. W. (2003). Institutional roots of volunteering: Toward a macro-structural theory of individual voluntary action. P. Dekker ve L. Halman (Ed.), *The Values of Volunteering* (ss. 71–90) içinde. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Salamon, L. M., Sokolowski, S. W., ve Haddock, M. A. (2017). *Explaining civil society development: A social origins approach*. JHU Press.
- Salas, G. R. (2008). *Volunteer functions, satisfaction, commitment, and intention to leave government volunteering*. Lynn University.

- Samuel, O., Roza, L., ve Meijs, L. (2016). Exploring partnerships from the perspective of HSO beneficiaries: The case of corporate volunteering. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, 40(3), 220-237.
- Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., ve diğ. (2018). Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and operationalization. *Quality & Quantity*, 52(4), 1893-1907.
- Schofer, E., ve Fourcade-Gourinchas, M. (2001). The structural contexts of civic engagement: Voluntary association membership in comparative perspective. *American Sociological Review*, 66(6), 806-828.
- Schumacker, R. E. ve Lomax, R. G. (1996). A beginner's guide to structural equation modeling. Mahwah, NJ: L. L. Erlbaum Associates.
- Schram, V. R., ve Dunsing, M. M. (1981). Influences on married women's volunteer work participation. *Journal of Consumer Research*, 7(4), 372-379.
- Schwartz, S. H. (1970). Elicitation of moral obligation and self-sacrificing behavior: an experimental study of volunteering to be a bone marrow donor. *Journal of Personality and Social Psychology*, 15(4), 283.
- Sclar, E. (2001). *You don't always get what you pay for: The economics of privatization*. Cornell University Press.
- Scott, R. (2013). *Strategic asset or optional extra?: the impact of volunteers on hospice sustainability* (Doctoral dissertation, University of Dundee).
- Septianto, F., Sung, B., Seo, Y., ve Tugiman, N. (2018). Proud volunteers: the role of self-and vicarious-pride in promoting volunteering. *Marketing Letters*, 29(4), 501-519.
- Sergent, M. T., ve Sedlacek, W. E. (1990). Volunteer motivations across student organizations: A test of person-environment fit theory. *Journal of College Student Development*, 31(3), 255-261.

- Seitanidi, M. M., ve Ryan, A. (2007). A critical review of forms of corporate community involvement: from philanthropy to partnerships. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 12(3), 247-266.
- Seligman, M. E., Parks, A. C., ve Steen, T. (2004). A balanced psychology and a full life. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1379-1381.
- Shah, S., ve Wu, T. (2008). The medical student global health experience: professionalism and ethical implications. *Journal of Medical Ethics*, 34(5), 375-378.
- Sherr, M. E. (2008) *Social Work with Volunteers*, Chicago, IL, Lyceum Press.
- Shmorkin, D., Blumstein, T., ve Modan, B. (2003). Beyond keeling active: concomitants of being a volunteer in old age. *Psychology and Aging*, 18(3), 602-607.
- Shteiwi, M., Abdelmagid, L., ve Abdul-Hadi, I. (2004). *Altatawae: Volunteering in the Arab world*. Washington DC: Civil Society Press.
- SIDA. (2021). The Swedish International Development Cooperation Agency. 13.04.2021 tarihinde <https://www.sida.se/en> web adresinden erişildi.
- Sills, D. L. (1980). *The volunteers: Means and ends in a national organization* (2nd ed.). New York, NY: Arno Press.
- Silverberg, K. E., Backman, S. J., ve Backman, K. F. (2000). Understanding parks and recreation volunteers: A functionalist perspective. *Society and Leisure*, 23(2), 453-475.
- Simons, R. (2000). *Social enterprise: An opportunity to harness capacities*. The Smith Family Research and Advocacy Briefing Paper Series no. 7.
- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2019). *AB Ülkelerinde Sivil Toplum. Kamu-STK İş Birliği Projesi*. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara 20219.
- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2020). *Yurtdışı Mevzuat ve İyi Uygulama Örnekleri Raporu*. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara 2020.

- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2021a). Dernek Sayıları. 30 Nisan 2021 tarihinde <https://www.siviltoplum.gov.tr/> dernek-sayilari adresinden erişildi.
- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2021b). Derneklerin faaliyet alanlarına göre dağılımları. 30 Nisan 2021 tarihinde <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarina-gore-dagilimi> adresinden erişildi.
- Skehill, C. (2000). An examination of the transition from philanthropy to professional social work in Ireland. *Research on Social Work Practice*, 10(6), 688-704.
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., ve Metzger, A. (2006). Adolescent development in interpersonal and societal contexts. *Annu. Rev. Psychol.*, 57, 255-284.
- Smith, L. M. (1975). Women as volunteers: The double subsidy. *Journal of Voluntary Action Research*, 4(3-4), 119-136.
- Smith, D. H. (1981). Altruism, volunteers, and volunteerism. *Journal of Voluntary Action Research*, 10(1), 21-36.
- Smith, D. H. (1994). Determinants of voluntary association participation and volunteering: A literature review. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 23(3), 243-263.
- Smith, J. D. (1998). *The 1997 national survey of volunteering*. National Centre for Volunteering: London.
- Smith, J. D., Ellis, A., ve Brewis, G. (2010). Crossnational volunteering: A developing movement? J. L. Brudney (Ed.), *Emerging areas of volunteering*. (ss. 63-75) içinde. ARNOVA occasional paper series.
- Smith, K., ve Cordery, C. J. (2010). What works? A systematic review of research and evaluation literature on encouragement and support of volunteering (14 Haziran 2010). 15 Eylül 2019 tarihinde https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1761655 web adresinden erişildi.

- Smith, M. (2005). Diversity and Identity in the Non-profit Sector: Lessons from LGBT Organizing in Toronto. *Social Policy & Administration*, 39(5), 463-480.
- Snyder, M., ve Clary, E. G. (2000). Why do people volunteer? Understanding volunteer motivations. *The Not-for-Profit CEO Monthly Letter*, 7, 3-5.
- Snyder, M. Snyder, M., Clary, EG, ve Stukas, AA (2000). The functional approach to volunteerism. GR Maio ve JM Olson (Ed.), *Why We Evaluate: Functions of Attitudes* (ss. 365-393) içinde. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Snyder, M., ve Omoto, A. M. (2008). Volunteerism: Social issues perspectives and social policy implications. *Social issues and policy review*, 2(1), 1-36.
- Son, J., ve Wilson, J. (2011). Generativity and volunteering. *Sociological Forum*, 26(3), 644-667.
- Son, J., ve Wilson, J. (2012). Using normative theory to explain the effect of religion and education on volunteering. *Sociological Perspectives*, 55(3), 473-499.
- Son, J., ve Wilson, J. (2015). The psycho-social processes linking income and volunteering: Chronic financial strain and well-being. *Sociological Forum*, 30(4), 1059-1081.
- Southby, K. ve South, J. (2016). *Volunteering, inequalities and barriers to volunteering: a rapid evidence review*. Project Report. Volunteering Matters.
- Söğütlü, A. (2015). *Çocuk Refahı Alanında Çalışan Personelin Sevgi Evleri Modeline Yönelik Değerlendirmeleri*. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Spradley, J. P. (2016). *The ethnographic interview*. Waveland Press.
- Stevens, E. S. (1991). Toward satisfaction and retention of senior volunteers. *Journal of Gerontological Social Work*, 16(3-4), 33-41.
- Strauss, A. ve Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (Second Edition). United States of America: SAGE Publications.

- Strom, R., ve Strom, S. (1999). Establishing school volunteer programs. *Child & Youth Services, 20*(1-2), 175-188.
- Stryker, S., ve Serpe, R. (1982). Commitment, identity salience and role behavior: Theory and research example. W. Ickes ve E. S. Knowles (Ed.), *Personality, roles, and social behavior* (ss. 199-218). New York: Springer-Verlag.
- Stuart, P. H. (2013). Social work profession: History. *Encyclopedia of social work*. (içinde). National Association of Social Workers and Oxford University Press, USA.
- Sugarman, B. (1987). The “three worlds” of human services. *Social Policy & Administration, 21*(3), 225-235.
- Sundeen, R. A. (1990). Citizens serving government: The extent and distinctiveness of volunteer participation in local public agencies. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 19*(4), 329-344.
- Sundeen, R. A., ve Raskoff, S. A. (2000). Ports of entry and obstacles: Teenagers' access to volunteer activities. *Nonprofit Management and Leadership, 11*(2), 179-197.
- Sundeen, R. A., Raskoff, S. A., ve Garcia, M. C. (2007). Differences in perceived barriers to volunteering to formal organizations: Lack of time versus lack of interest. *Nonprofit Management and Leadership, 17*(3), 279-300.
- Surender, R. (2004). Modern challenges to the welfare state and the antecedents of the third way. *Welfare state change: Towards a third way*, 3-24.
- Surrender, R. (2004). Welfare State Change Towards a Third Way?. J. Lewis, ve R. Surrender (Ed.) *Modern challenges to the welfare state and the antecedents of the third way* (ss. 3-24) içinde. New York: Oxford University Press.
- Swartz, A., ve Colvin, C. J. (2015). ‘It’s in our veins’: caring natures and material motivations of community health workers in contexts of economic marginalisation. *Critical Public Health, 25*(2), 139-152.

- Switzer, C. L., Switzer, G. E., Stukas, A. A., ve Baker, C. E. (1999). Medical student motivations to volunteer: Gender differences and comparisons to other volunteers. *Journal of Prevention and Intervention in the Community*, 18, 53-64.
- Şen, Ş. (2005). *The role of civil society in the process of democratization and its impact on public administration*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. ve Ullman, J. B. (2007). *Using multivariate statistics* (Vol. 5): Pearson Boston, MA
- Taniguchi, H. (2006). Men's and women's volunteering: Gender differences in the effects of employment and family characteristics. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 35(1), 83-101.
- Taş, İ. E., Uçacak, K., ve Çiçek, Y. (2017). Türk Kamu Yönetiminde Yaşanan Dijital Dönüşümün Bürokratik İşlemlerin Azaltılması Üzerindeki Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Kayfor 15 Özel Sayısı), 2303-2319.
- Tawil, S. (2013). *Education for 'global citizenship': A framework for discussion* (ERF working papers series, no. 7). Paris, France: UNESCO Education, Research and Foresight.
- TGA. (2019). Türkiye'de Gönüllülük Araştırması. 11 Ocak 2021 <https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2019/12/16/Go%CC%88nu%CC%88llu%C%88lu%CC%88kAras%CC%A7t%C4%B1rmaSonuc%CC%A7lar%C4%B1.pdf> web adresinden erişildi.
- Theiss-Morse, E., ve Hibbing, J. R. (2005). Citizenship and civic engagement. *Annu. Rev. Polit. Sci.*, 8, 227-249.
- Thoits, P. A., ve Hewitt, L. N. (2001). Volunteer work and well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 42(2), 115-31.
- Thompson III, A. M., ve Bono, B. A. (1993). Work without Wages; the Motivation for Volunteer Firefighters. *American Journal of Economics and Sociology*, 52(3), 323-343.

- Tiessen, R., ve Huish, R. (2014). *Globetrotting or global citizenship?: Perils and potential of international experiential learning*. University of Toronto Press.
- Tilly, C., ve Tilly, C. (1994). Capitalist work and labor markets. N. J. Smelser, ve R. Swedberg (Ed.), *Handbook of economic sociology* (ss. 283-313) içinde. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Tomlinson, F. (2010). Marking difference and negotiating belonging: Refugee women, volunteering and employment. *Gender, Work & Organization*, 17(3), 278-296.
- Treuren, G. (2009). The associative-supportive motivation as a factor in the decision to event volunteer. *Leisure/Loisir*, 33(2), 687-711.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism and Collectivism*. Boulder, CO: Westview Press.
- Tschirhart, M. (2005). Employee volunteer programs. J. L. Brudney (Ed.), *Emerging Areas of Volunteering* (13-29) içinde. Indianapolis, IN: ARNOVA.
- Tschirhart, M., Mesch, D. J., Perry, J. L., Miller, T. K., ve Lee, G. (2001). Stipended volunteers: Their goals, experiences, satisfaction, and likelihood of future service. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 30(3), 422-443.
- Tsui, A. S., Porter, L. W., ve Egan, T. D. (2002). When both similarities and dissimilarities matter: Extending the concept of relational demography. *Human Relations*, 55(8), 899-929.
- Tsui, M. S., ve Cheung, F. C. (2004). Gone with the wind: The impacts of managerialism on human services. *British Journal of Social Work*, 34(3), 437-442.
- Tuffrey, M. (1998). *Involving European Employees; How Europe's Companies Connect Corporate Citizenship with Good Human Resources Management*. London: The Corporate Citizenship Company.
- TUİK. (2020). İstatistikle Yaşlılar, 2020 yılı verileri. 01.03.2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2020-37227> web adresinden erişildi.

- Tunstill, J., ve Malin, N. (2012). Enhancing the delivery of safeguarding services: A role for volunteers?. *Journal of Social Work*, 12(5), 455-474.
- TUSEV. (2019). Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi. 06 Temmuz 2020 tarihinde <https://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/MM2019Turkce14072020.pdf> web adresinden erişildi.
- UNV. (2019). *Online Volunteering*. 16 Ağustos 2019 tarihinde <https://www.onlinevolunteering.org/en> web adresinden erişildi.
- U.S. Department of Labor. (2016). Volunteering in the United States, 2015. 01.03.2021 tarihinde <https://www.bls.gov/news.release/volun.htm> web adresinden erişildi.
- Uslaner, E. M. (2003). Volunteering and Social Capital: How Trust and Religion Shape Civic Participation in The United States. P. Dekker ve E. M. Uslaner (Ed), *Social Capital and Participation in Everyday Life* (ss. 104-117) içinde. Routledge.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2021a). Vakıfların türlerine göre dağılımı. 30 Nisan 2021 tarihinde https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/01-vakiflarin-turlerine-gore-dagilimi05082020.pdf adresinden erişildi.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2021b). Hedef kitlelerine göre vakıfların dağılımı. 30 Nisans 2021 tarihinde https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/09-hedef-kitlesine-gore-yeni-vakiflarin--dagilimi-.pdf adresinden erişildi.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2021c). İllere göre vakıfların dağılımı. 30 Nisans 2021 tarihinde https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/04-yeni-vakiflarin-yil-bazinda-illere-gore-dagilim.pdf adresinden erişildi.
- Vallejo Rubinstein, C. (2020). Child-volunteer socialisation in an after-school programme: a case study about transcaring and transformation. *Language and Intercultural Communication*, 20(6), 513-530.
- Vallender, I. (2006). Every child matters and the voluntary and community sector. *Children ve Society*, 20(3), 235-238.

- Van den Bos, C., Brudney, J., Meijs, L., ve Ten Hoorn, E. (2005). Vrijwilligerscentrales in de literatuur: veel vragen, weinig antwoorden; vijf onderzoeksthema's. *ViOVrijwillige*, 19-27.
- Van den Bos, C. M. (2014), *Using Volunteering Infrastructure to Build Civil Society*, Rotterdam: Erasmus University.
- Van der Pennen, T. (2003). Ontwikkeling in het lokaal vrijwilligersbeleid: Het internationaal jaar voor de vrijwilligers; een jaar later. *Den Haag: SCP*.
- Van Goethem, A. A., Van Hoof, A., van Aken, M. A., de Castro, B. O., ve Raaijmakers, Q. A. (2014). Socialising adolescent volunteering: How important are parents and friends? Age dependent effects of parents and friends on adolescents' volunteering behaviours. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(2), 94-101.
- Van Til, J. (2000). *Growing civil society: From nonprofit sector to third space*. Indiana University Press.
- Voicu, C. I., ve Raiu, S. L. (2018). Volunteering Advantages and Difficulties in Romania. *Postmodern Openings/Deschideri Postmoderne*, 9(4).
- Warren, M. E. (2001). *Democracy and association*. Princeton University Press.
- Webb, N. J., ve Abzug, R. (2008). Do occupational group members vary in volunteering activity?. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 37(4), 689-708.
- Weisz, V., ve Thai, N. (2003). The court-appointed special advocate (CASA) program: Bringing information to child abuse & neglect cases. *Child Maltreatment*, 8(3), 204-210.
- White, D. (2006). *Charity on Trial*. Fort Lee, NJ: Barricade Books.
- Wilson, J., ve Musick, M. (1997). Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work. *American Sociological Review*, 694-713.
- Wilson, J., ve Musick, M. (1999). The effects of volunteering on the volunteer. *Law and Contemporary Problems*, 62(4), 141-168.

- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual review of sociology*, 26(1), 215-240.
- Woolcock, M., ve Narayan, D. (2000). Social capital: Implications for development theory, research, and policy. *The World Bank Research Observer*, 15(2), 225-249.
- Wolcott, H. F. (2002). Writing up qualitative research... better. *Qualitative health research*, 12(1), 91-103.
- Wong, H. K. (2007). The foundations for charitable organization and giving. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 17(1), 35-52.
- Wuthnow, R. (1991). *Acts of compassion*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Wuthnow, R. (1998). *Loose connections. Joining together in America's fragmented communities*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- WVS. (2011). World value survey. 17 Ağustos 2019 tarihinde <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp> web adresinden erişildi.
- Xiao, D. ve Lan, T. (2017). Mapping ideological opinions in China using online survey. *Annals of GIS*, 23(2), 79-91.
- Yanay, G. V., ve Yanay, N. (2008). The decline of motivation?: From commitment to dropping out of volunteering. *Nonprofit management and Leadership*, 19(1), 65-78.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yıldırım, B., ve Tuncay, T. (2019). Sosyal inovasyonun ve sosyal girişimciliğin sosyal hizmet mesleğinin geleceğindeki rolü. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 169-188.
- York, P. (2017). Effective volunteer engagement for sustainability and growth. *The Journal of Nonprofit Education and Leadership*, 7(1), 32-38.

- Zakour, M. J. (1994). Measuring career-development volunteerism: Guttman scale analysis using Red Cross volunteers. *Journal of Social Service Research*, 19(3-4), 103-120.
- Zappalà, G. (2001). From "charity" to "social enterprise": Managing volunteers in public-serving nonprofits. *Australian Journal on Volunteering*, 6(1), 41-49.
- Zencirci, G. (2014). Civil Society's History: New Constructions of Ottoman Heritage by the Justice and Development Party in Turkey. *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey*, (19), 1-17.

EKLER LİSTESİ⁶

- EK 1.** Vakıf ve Derneklere İlişkin Detaylı Tablo
- EK 2.** Onlineanketler.com Aracılığıyla Oluşturulan Anket Formu
- EK 3.** Gönüllü Katılımcı, Uzman ve Karar Vericilere İlişkin Hazırlanan Bilgilendirilmiş Onam Formu
- EK 4.** Gönüllü Katılımcı, Uzman ve Karar Vericilere İlişkin Hazırlanan Nitel Soru Formu
- EK 5.** Dışişleri Bakanlığı / Ulusal Ajans Çalışma İzin Formu
- EK 6.** İçişleri Bakanlığı Çalışma İzin Formu
- EK 7.** Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çalışma İzin Formu
- EK 8.** Gençlik ve Spor Bakanlığı Çalışma İzin Formu
- EK 9.** Ankara Büyükşehir Belediyesi Çalışma İzin Formu
- EK 10.** Çankaya Belediyesi Çalışma İzin Formu
- EK 11.** Yenimahalle Belediyesi Çalışma İzin Formu
- EK 12.** Keçiören Belediyesi Çalışma İzin Formu
- EK 13.** Meslek Durumuna İlişkin Posthoc Testi Sonuçları
- EK 14.** Gelir Durumuna İlişkin Posthoc Testi Sonuçları
- EK 15.** Yaşa İlişkin Posthoc Testi Sonuçları
- EK 16.** Etik Kurul İzin Formu
- EK 17.** Orijinallik Raporu

⁶ Bakanlıklar ve Belediyelerden alınan izinlere ilişkin belgelerde kuruma ait bilgiler (karekod, sayı, e-doğrulama kodu) ya da ilgili yöneticinin bilgileri (e-mail, telefon, adres) kişisel verilerin korunması amacıyla gizlenerek listelenmiştir.

EK 1. Vakıf ve Derneklere İlişkin Detaylı Tablo

Dernekler İçin Kaynak Adres: https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-ve-faaliyet-alanlarına-gore-dernekler				
Vakıflar için Kaynak Adres: https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-istatistikleri/yeni-vakıflar				
<i>Dernek Sayıları: Ankara 21 ve İstanbul 47</i>				
<i>Vakıf Sayıları: Ankara 14 ve İstanbul 36</i>				
Şehir	Kuruluş Türü	Detaylı Faaliyet Alanı	Kurum adı	Web Site
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Ankara Mutlu Yuva Derneği	www.ankaramutluyuva.org
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Ankara Sevgi Evleri Çocuk Yuvası Geliştirme Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Anne, Çocuk, Baba Platformu Rehberlik Geliştirme Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Avrasya Pozitif Adımlar Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Bir Umut Kimsesiz Kansersiz Lösemili Engelli Sokak Çocukları Koruma Yard. Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk Esirgeme Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk Gelişimi ve Eğitimcileri Derneği	www.cgeder.net
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk Hakları Derneği	www.chd.biz.tr
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk Hakları Gönüllüleri Derneği	http://cohagderneği.org
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği	www.cioder.org
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk Özlü Zanaatkarlar Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocukları Sosyal Medyanın Zararlarından Şiddet ve Tacizden Koruma SYD Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Etimesgut Fatma Üçer Sokak Çocuklarını ve Kimsesizleri Koruma Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği	https://www.havatsende.org/
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	HEMPA Çocuk Derneği	www.hempacocuk.com
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Keçiören Çocuk Kampüsü Geliştirme Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Kimsesiz Çocukları Koruma Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Koruyucu Aile Evlat Edinme Derneği	www.korev.org.tr

Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Minik Gökkuşuğu Derneği	
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği	http://www.ozgeder.org.tr/
Ankara	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Uluslararası Çocuk Merkezi Derneği	www.icc.org.tr
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Anka Çocuk Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Aruoba Bilim ve Teknoloji Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Bahçelievler Gençlik Kültür Sanat Eğitim ve Spor Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Bir Dilek Tut Derneği	http://www.birdilektut.org
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Birleşen Eller Çocuk ve Engelliler Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Bizim Çocuklar Gençlik Akademisi Derneği	www.bizimcocuklarenclikakademisi.org.tr
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çengelköy Kültür Sanat ve Eğitimi Geliştirme Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çimen Ev	http://cimenev.net
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk Film ve Sanat Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk Gelişimi ve Eğitimcileri Derneği İstanbul Şubesi	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk Hakları Zirvesi Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk İstismarı ve İhmalı İle Mücadele Derneği	http://www.cip.org.tr
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocukla Yaşam Derneği	www.cocuklavasam.wixsite.com/cocukilevasam
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuklar Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuklar Gülsün Diye Derneği	https://www.cocuklargoelsundive.org
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuklar İçin Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Dünya Çocuk Hakları Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Dünya Yetimler Eğitim Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Emrullah Turanlı Çocuk Yuvası Koruma Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Geleceğe Bir Adım Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Gülberenk Değerler Eğitimi Derneği	http://www.gulberenk.com

İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Gülpenbe Aile ve Çocuk Gelişimi Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Hasan Tan Çocuk Yuvası Koruma Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Haydi Tut Elimi Rehabilitasyon Eğitim ve Yardım Derneği	https://havditutelimi.org
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Hemdem Çocuk Derneği	www.gulumsevengenciler.com
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	İlk Emir Aile ve Çocuk Gelişimi Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	İstanbul Kimsesiz Çocukları Koruma Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	İstanbul Korumacı Aile Derneği	http://www.istanbulkoruyucuaille.org.tr
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	İyilikhane Çocuk Derneği	https://www.iyilikhane.org.tr/index.asp
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Kamu Yararına Çalışan Çocuk Zekisini Koruma ve Geliştirme Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Kasimpasha Çocuk Yuvası Koruma Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Kız Çocuklarını Koruma Derneği	http://www.kizcocuklarinikorumaderneği.org
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Lösemili Çocukları Yaşatma ve Bir Umut Derneği	https://www.lcd.org.tr/
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Minik Gamzeler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	https://www.minikgamzeler.org.tr
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Minik Melekler Çocuk Kulübü Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği	http://www.ankaramutluyuva.org
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Neşeli Yumurcaklar Çocuk ve Aile Gelişim Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Öncü Nesil Çocuk ve Aile Gelişimi Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Özlenen Çocuk ve Gençlik Derneği	http://ozlender.org
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Refah Çocuk Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Sulukule Gönüllüleri Derneği	http://www.sulukulegonulluleri.org/tr-tr
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Süreyya Ağaoğlu Çocuk Dostları Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Şeyh Zayed Çocuk Koruma Merezî Yardım Derneği	
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Theodora Çocuk Hizmetleri Derneği	https://tr.theodora.org/tr
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Umut Çocukları Derneği	http://www.umutcocuklari.org.tr
İstanbul	Dernek	Çocuklara Yönelik Dernekler	Yaratıcı Çocuklar Derneği	http://www.varaticicocuklarderneği.org

Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Çocuk Hiz. Gen. Müd. Şeyh Zayed Çocuk Koruma Vakfı	http://www.szckv.org/
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Binbirçiçek Vakfı	
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Eser Vakfı	
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Fiziksel Engelli Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı (Ensev)	http://www.ensev.org.tr
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	FİŞEK Enstitüsü Çalışan Çocuklar Vakfı	https://fisek.org.tr
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Gün Korunmaya Muhtaç Çocuklar Eğitim ve Kültür Vakfı	
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	LÖSEV Lösemili Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı	https://www.losev.org.tr/v6
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Metvak	
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Ormancı Personelin Çocuklarını Okutma Vakfı	
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türk Çocukları Eğitim Vakfı	
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Çocuk Nöroloji Vakfı	
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Disleksili Çocuklar Vakfı	http://www.tdev.org.tr
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Gençlik Vakfı (TÜGVA)	https://ankara.tugva.org/
Ankara	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme ve Koruma Vakfı	www.zicev.org.tr
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	AÇEV- Anne ve Çocuk Eğitim Vakfı	www.acev.org
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Bizim Lösemili Çocuklar Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	ÇAGEV-Çocuk Aile Gelişim Vakfı	www.cagev.org/
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Çocuk Böbrek Vakfı	www.cbv.org.tr
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Çocuk Gelecektir Vakfı	www.cocukgelecektir.org
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Çocuk Kalp Vakfı	https://www.ckv.org.tr/Default.aspx
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Çocuk Vakfı	www.cocukvakfi.org.tr
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Dr. Behçet Uz Çocuk Vakfı- BUVAK	http://www.buvak.com.tr
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Dr. Fahri Atabey Anne ve Çocuk Sağlığını Koruma Vakfı	http://fahriatabeyvakfi.com
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Dünya Şehit Çocukları Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Fatih Geleceğimizin Çocukları Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Genç Hayat Vakfı	https://genchavat.org

İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	İstanbul Çocukları Vakfı	https://istanbulcocuklari.org.tr
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	İstanbul Kazım Beyaz Meslek Okulu Zihinsel Engelli Çocuklara Hizmet Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	İstanbul Şoför Ve Otomobilci Esnaf Çocuklarını Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniğine Yardım Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Kanserli Çocuklara Umut Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Kırmızı Boğa Çocuk Eğitim Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Köy Çocuklarını Yükseltme Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	McDonald's Çocuk Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Özlenen Değerler Çocuk ve Gençlik Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Selma Ve Hacı Osman Vasıb Meti Anav Çocuk Sağlığı Ve Sağlık Yardım Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Toplum Gönüllüleri Vakfı	https://www.tog.org.tr
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Tohum Otizmi Vakfı	https://www.tohumotizm.org.tr/
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Turan Gülşen Kimsesiz Çocukları Koruma Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türk Dünyası Çocuk Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı	http://www.tcvov.org
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Eğitim Vakfı (TEV)	http://www.tev.org.tr/
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)	https://tegv.org/
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı	www.koruncuk.org/
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Sokak Çocukları Vakfı	http://www.tscvakfi.org.tr
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Sokak Çocuklarını Esirgeme Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı	https://www.tscv.org.tr/Default
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Üstün Yetenekli Çocukları Eğitim Vakfı	
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Türkiye Üstün Zekalı ve Dahi Çocuklar Eğitim Vakfı	https://www.tuzdev.org
İstanbul	Vakıf	Çocuk Refahı Alanındaki Vakıflar	Tüvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı (TOÇEV)	https://www.tocev.org.tr/Home/Page

EK 2. Onlineanketler.com Aracılığıyla Oluşturulan Anket Formu

Çocuk Refahı Alanındaki Kamusal Sosyal Hizmetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Bir Doktora Tezi Araştırması

0 %

Değerli katılımcı,

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı akademisyenleri olarak bu çalışmayı yapmamızın nedeni çocuk refahı alanında kamusal sosyal hizmetlere gönüllü katılımı etkileyen faktörleri açıklama ve bir model önerisi analiz etme çabası taşımaktadır. Sahip olduğunuz biyopsikososyal, kültürel ve tinsel özellikleriniz ile sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirdiğiniz gönüllü hizmetlere katılımınız arasındaki ilişkileri merak etmekteyiz.

Araştırma gönüllülük esasına dayanmaktadır ve araştırma kapsamında sorulan soruların herhangi bir doğru cevabı yoktur. Bu çalışmada sizin kişisel bilgileriniz ve gizliliğiniz kesinlikle korunacaktır. Anket ad – soyad bilgilerinizi içermemektedir. Verilerden elde edilecek sonuçlar yalnızca bilimsel amaçlı olarak doktora tez araştırmasında kullanılacaktır. Sorulara içtenlikle vereceğiniz yanıtlar doktora tezi olan bu araştırmanın bilimsel niteliği, geçerliliği ve güvenilirliği bakımından önem taşımaktadır.

Ankete ilişkin her türlü soru için e-posta adresine mail atabilirsiniz.

Katılımınız ve yardımlarınız için sonsuz teşekkürler.

Arş. Gör. Harun ASLAN
Prof. Dr. Tarık TUNCAY
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü

Aşağıda yer alan demografik, ekonomik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve manevi özelliklerinize ilişkin soruları lütfen cevaplandırınız.

1. Cinsiyetiniz *

- Kadın
 Erkek

2. Yaşınız *

3. Medeni durumunuz *

- Evli
 Bekar
 Eşi vefat etmiş
 Boşanmış

4. Gönüllülük Yaptığınız İl ***5. Mesken durumunuz ***

- Kira
- Kendisine ait
- Lojman
- Diğer

6. Oturduğunuz konut tipi *

- Apartman Dairesi
- Villa
- Müstakil Daire
- Gecekondu

7. Şu anda ücret karşılığı bir işte çalışıyor musunuz? *

- evet
- hayır

8. Mesleğiniz *

Öğrenci veya Emekli olmanız durumunda da aşağıdaki kutucuğu yazarak belirtmeniz beklenmektedir.

9. Aylık ortalama hane gelirin ne kadar? ***10. Eğitim durumunuz ***

Mezun olduğunuz ya da şu anda okumakta olduğunuz

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Lisans
- Yüksek lisans
- Doktora

11. Eğitim hayatınız boyunca gönüllülüğü anlatan herhangi bir teorik ders aldınız mı? *

- evet
 hayır

12. Çalıştığınız sivil toplum kuruluş içerisinde gönüllülüğe yönelik herhangi bir eğitim aldınız mı? *

- evet
 hayır

13. Aile tipiniz *

- Çekirdek aile
 Geniş aile
 Tek ebeveynli aile

14. Çocuğunuz veya çocuklarınız var mı? *

- evet
 hayır

15. Eğer çocuk veya çocuklarınız var ise, on sekiz yaş altı ve üstü kaç çocuğunuz bulunmaktadır?

Aşağıda size uyan ifade ya da ifadelerin karşısında bulunan kutucuğa (boş bırakılan) yere gelecek olan rakam ya da sayıyı yazınız.

..... 18 yaş altı çocuğum bulunmaktadır.

..... 18 yaş üstü çocuğum bulunmaktadır.

16. Eğer çocuk veya çocuklarınız var ise, çocuk bakımındaki sorumluluk düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?

- Bütün sorumluluk bendedir
 Sorumluluklarımızı paylaşımlıdır
 Kısıtlı sorumluluk alırım
 Hiç sorumluluk almam

17. Gönüllülük hizmetleri, ailenizle geçirdiğiniz zamanda herhangi bir kısıtlamaya neden oldu mu? *

- Hiçbir Zaman
 Bazen
 Her Zaman

18. Genel sağlık durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz? *

- Mükemmel
- Çok iyi
- İyi
- Orta (fena değil)
- Kötü

19. Gönüllü olduktan sonraki süreçte fiziksel sağlığını nasıl değerlendirirsiniz? *

- Daha iyi
- Aynı
- Daha kötü

20. Gönüllülük deneyimi ile birlikte, fiziksel sağlığınız için gerçekleştirdiğiniz aktivitelerinizde (yürüyüş, koşu, vb.) geğerdiğiniz zaman kıaldı mı? *

- Evet Kıaldı
- Kararsızım
- Hayır Kıalmadı

21. Gönüllülük deneyimi ile birlikte, fiziksel yorgunluk hissettiniz mi? *

- Hiçbir Zaman Hissetmedim
- Bazen Hissederim
- Her Zaman Hissederim

22. Gönüllülük deneyimi ile birlikte, fiziksel olarak daha enerjik hissettiniz mi? *

- Hiçbir Zaman Hissetmedim
- Bazen Hissederim
- Her Zaman Hissederim

23. Gönüllü olma sürecinde çevrenizden duygusal anlamda teşvik edici bir destek aldınız mı? *

- evet
- hayır

24. Gönüllü olduktan sonraki süreçte ruhsal sağlığınızı nasıl değerlendirirsiniz? *

- Daha iyi
- Aynı
- Daha kötü

25. Gönüllülük deneyimi ile birlikte, kendinizi daha yaşam dolu hissettiniz mi? *

- Hiçbir Zaman Hissetmedim
- Bazen Hissederim
- Her Zaman Hissederim

26. Gönüllülük deneyimi ile birlikte, kendinizi daha sakin ve barışçıl hissettiniz mi? *

- Hiçbir Zaman Hissetmedim
- Bazen Hissederim
- Her Zaman Hissederim

27. Gönüllülük deneyimi ile birlikte, kendinizi zihinsel olarak daha yıpranmış hissettiniz mi? *

- Hiçbir Zaman Hissetmedim
- Bazen Hissederim
- Her Zaman Hissederim

28. Genel olarak yaşamınızda kültürel etkinlikler gerçekleştir misiniz? *

- Hiçbir Zaman Gerçekleştirmem
- Bazen Gerçekleştiririm
- Her Zaman Gerçekleştiririm

29. Eğer kültürel etkinlikler gerçekleştiriyorsanız ne sıklıkla etkinliklere katılım sağlıyorsunuz? *

- Haftada bir, iki gün
- Haftada üç, dört gün
- Ayda bir, iki gün

30. Gönüllülük deneyimi ile birlikte, kültürel etkinliklerinizde veya diğer aktivitelerinizde geçirdiğiniz zaman kısaldı mı? *

- Evet Kısaldı
- Kararsızım
- Hayır Kısalmadı

31. İnançlarınıza yönelik düzenli bir ibadet gerçekleştir misiniz? *

- Hiçbir Zaman Gerçekleştirmem
- Bazen Gerçekleştiririm
- Her Zaman Gerçekleştiririm

32. Gönüllülük deneyimi ile birlikte, genel dine veya diğer inançlarınıza yönelik düşüncelerinizde bir değişim yaşadınız mı? *

- Evet yaşadım
- Hayır Yaşamadım

Evet ise, değişimi nasıl tanımlarsınız?

33. Şu anda gönüllü olduğunuz sivil toplum kuruluşunun/kuruluşlarının ismini ve yaklaşık ne kadar süre(ler)dir gönüllü olduğunuzu belirtiniz.

Aşağıdaki ifadelerin karşısındaki kutucuklara sivil toplum kuruluşunun ismini, altında yer alan kutucuğa ise, ne kadar süre bu kuruluşta rol aldığınızı belirtiniz.

Birden fazla sivil toplum kuruluşunda rol alıyorsanız diğer kutucukları da kullanınız.

Sivil Toplum Kuruluşunun İsmi	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Süre	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

34. Şu an gönüllü olduğunuz sivil toplum kuruluşu/kuruluşları dışında daha önce herhangi bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü oldunuz mu? *

- evet
- hayır

35. Gönüllü oldu iseniz, ne kadar süre ile hangi sivil toplum kuruluşlarında gönüllü oldunuz?

Aşağıdaki ifadelerin karşısındaki kutucuklara Sivil toplum kuruluşunun ismini, altında yer alan kutucuğa ise, ne kadar süre bu kuruluşta rol aldığınızı belirtiniz.

Birden fazla sivil toplum kuruluşunda rol aldıysanız diğer kutucukları da kullanınız.

Sivil Toplum Kuruluşunun İsmi	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Süre	<input type="text"/>	<input type="text"/>

36. Genel olarak gönüllülüğe haftada kaç saat ayırırsınız? *

Aşağıdaki kutucuğa yanıtınızı lütfen rakam yada sayı olarak belirtiniz.

37. Aileniz içerisinde sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hizmet sağlayan var mı? *

evet

hayır

38. Arkadaşlarınız içerisinde sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hizmet sağlayan var mı? *

evet

hayır

Aşağıda yer alan ifadelere katılım düzeyinizi belirtiniz. *

	Evete Etkiledi	Kararsızım	Hayır Etkilemedi
39. Şu anda veya geçmişte gönüllü çalışan birini tanıyorsanız, bu kişi sizin gönüllü olma kararınızı etkiledi mi?	☐	☐	☐
40. İçerisinde yaşamış olduğunuz ülkenin sahip olduğu siyasi ve politik anlayış (istikrar ve demokrasinin seviyesi, refah devleti anlayışı) gönüllü olma kararınızı etkiledi mi?	☐	☐	☐
41. İçerisinde yaşamış olduğunuz ülkenin sahip olduğu ekonomik anlayış (ulusal ekonomik kalkınma) gönüllü olma kararınızı etkiledi mi?	☐	☐	☐
42. İçerisinde yaşamış olduğunuz ülkenin sahip olduğu manevi ve kültürel anlayış (inanç, değerler, din) gönüllü olma kararınızı etkiledi mi?	☐	☐	☐
43. İçerisinde yaşamış olduğunuz ülkede meydana gelen doğa veya güvenlik felaketleri gönüllü olma kararınızı hiç etkiledi mi?	☐	☐	☐

44. Gönüllü olmaya nasıl karar verdiniz? *

Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Aile
- Arkadaş
- Sosyal medya
- TV/Radyo
- İçerisinde bulunduğum topluluklar (iş, spor, hobi, vb.)
- Diğer

45. Gönüllü olmak sizin için ne ifade ediyor?

Anketin yarısından fazlasını tamamladınız bile. Teşekkür ederiz.

Gelecek sorular gönüllü olarak gerçekleştirdiğiniz deneyimleriniz hakkındaki ifadelerden oluşmaktadır. Soruları bildiğiniz kadarıyla cevaplamanız yeterlidir, doğru veya yanlış cevap yoktur.

İleri

Lütfen aşağıdaki gönüllü olarak gerçekleştirdiğiniz deneyimlerinize yönelik ifadelere ilişkin katılım düzeyinizi, ifadelerin altında yer alan kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. *

	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
1. Gönüllüyüm, çünkü kendimden daha az şanslı insanları da düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Gönüllü olduğum kurum tarafından takdir edilmek benim için önemli.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Gönüllüyüm, çünkü yapabileceğim sosyal etkinliklere katılmak için can atıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Gönüllüyüm, çünkü dünyada ne ekersen onu biçeceğime inanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

5. İnsanlara yardım etmeyi severim çünkü kendimde zamanında zorluklarla mücadele ettim.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi iyi hissetmemi sağlıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Gönüllüyüm, çünkü arkadaşım da gönüllü	☐	☐	☐	☐	☐
8. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük aracılığıyla önemli iş bağlantıları sağlayabileceğimi düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Gönüllüyüm, çünkü gönüllü olarak neden çalıştığımı hakkında daha fazla şey öğrenebiliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Gönüllüyüm çünkü gönüllü çalışmalarım sayesinde zor durumda olan insanlara karşı vicdanımı daha rahat hissediyorum, onlara karşı sorumluluklarımı yerine getirdiğimi düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Gönüllüyüm, çünkü gerçekten çalışmış olduğum toplulukla yakından ilgiliyim.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Gönüllüyüm, çünkü gerçekten çalışmış olduğum toplulukla yakından ilgiliyim.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Sivil toplum kuruluşundaki çalışanlar ve gönüllüler tarafından saygı duyuluyor olmam benim için önemli değildir.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Sivil toplum kuruluşu tarafından sağlanan sosyal fırsatlar benim için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Gönüllülük benim sahip olduğum şeylere sahip olmayan insanlara yardım etme imkânı tanır.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi iyi bir insan olarak hissetmemi sağlıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülere yakırım.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Gönüllülük aracılığıyla iş bulma planlarım yok.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük dünya hakkında yeni bakış açıları kazanmamı sağlıyor.	☐	☐	☐	☐	☐

19. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendi kişisel problemlerimi çözmeme yardımcı oluyor.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Gönüllüyüm, çünkü yardıma muhtaç olan insanlara şefkat duyuyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Gönüllülük yaptığım iş hakkında herhangi bir geri bildirim ihtiyacı duymam.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülüğün insanların sosyal bağlantılarını kurmak için bir yol olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Gönüllülük deneyimlerimle kişisel hayatım arasında sık sık ilişki kuruyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi önemli hissetmemi sağlıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Gönüllüyüm, çünkü tanıdığım insanlar toplum hizmetine ilgi duyuyorlar.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük iş fırsatları bulmama yardım eder.	☐	☐	☐	☐	☐
27. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük doğrudan deneyimlerle, yaşayarak öğrenmemi sağlıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülüğün kişisel sıkıntılardan kaçmak için iyi bir yol olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
29. Gönüllüyüm, çünkü başka insanlara yardım etmenin önemli olduğunu inanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
30. Gönüllülerini ve çalışmalarını bir tutan gönüllü kuruluşla çalışmayı seviyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
31. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük yeni arkadaşlıklar kurmamı sağlıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
32. Gönüllülük kendime özel bazı problemlerimi çözmeme yardımcı olur.	☐	☐	☐	☐	☐
33. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi faydalı hissetmemi sağlıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
34. Gönüllüyüm, çünkü yakın olduğum bazı gönüllü kişiler toplum hizmetinde yüksek değerdedir.	☐	☐	☐	☐	☐
35. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük iş becerilerimi geliştirmeme olanak sağlıyor.	☐	☐	☐	☐	☐

36. Gönüllüyüm, çünkü farklı insanlarla nasıl ilgilenebileceğimi öğrenebilirim.

37. Gönüllüyüm, çünkü kendimi ne kadar kölü hissedersen hissedeyim gönüllülük bunu unutmamı sağlıyor.

38. Gönüllüyüm, çünkü benim için önemli olan bir neden için bir şeyler yapabilirim.

39. Gönüllü yaptığım işten takdir almanın önemli olduğunu düşünüyorum.

40. Gönüllüyüm, çünkü başkalarına ne verirsem zamanı gelince verdiklerimi alacağıma inanıyorum.

41. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük beni meşgul ediyor.

42. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük çevremde iyi tanıdığım insanlar için önemli bir etkinliktir.

43. Gönüllüyüm, çünkü güçlü yanlarımı keşfedebilirim.

44. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük sayesinde kendimi daha az yalnız hissediyorum.

Önceki

Bitti

Katılımınız için teşekkür ederiz!

EK 3. Gönüllü Katılımcı, Uzman ve Karar Vericilere İlişkin Hazırlanan Bilgilendirilmiş Onam Formları

Bilgilendirilmiş Onam Formu (Gönüllü)

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda "Çocuk Refahı Alanında Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması" adlı doktora araştırmasını Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tank TUNCAY ile birlikte yürütmekteyiz. Bu araştırma için araştırmacılar tarafından "Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu" ndan etik açıdan uygunluk izni alınmıştır.

Araştırmanın amacı, çocuk refahı alanında gönüllü katılımı etkileyen faktörleri açıklamak ve bir model önerisi oluşturmaktır. Bu doğrultuda, çocuk refahı alanındaki gönüllülük faaliyetlerinde rol alan gönüllülerin, düşüncelerinizi ve deneyimlerini öğrenmek için görüşmeler planladık. Bu bağlamda çocuk refahı alanındaki gönüllülük motivasyonlarını farklı açılardan değerlendirmek, güçlü ve güçlendirilmesi gereken yönlerini belirleyerek daha iyi anlamamıza fayda sağlayacak bir gönüllülük modeline aracılık etmektir. Bu bağlamda konuyla ilgili gönüllülük faaliyeti gösteren kişilerden birisi olarak, sizin görüşlerinizi almak istemekteyiz. Vereceğiniz bilgiler Türkiye'de çocuk refahı alanındaki gönüllülük hizmetlerinin daha iyi bir noktaya gelmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır. Araştırma ve mülakat süresince istediğiniz zaman soru sorabilirsiniz. Araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz.

Görüşmemiz, yaklaşık 45-75 dakika arası sürecektir. Ayrıca görüşmemiz söylediklerinizin unutulmaması ve görüşmenin akıcılığının bozulmaması amacıyla not tutularak kaydedilecektir. Görüşmemizde vereceğiniz bilgilere ve yapacağınız yorumlara, araştırmanın ilgili bölümünde dilediğiniz takdirde adınız ve soyadınız ile birlikte yer verilecektir. Son olarak izin verirsiniz görüşmenin detaylarını kaçırmamak adına ses kaydı/görüşme kaydı gerçekleştirilecektir

Bu çalışmaya katılman için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Araştırma uygulaması sonucunda sizden alınan bilgiler bilimsel araştırma amaçları dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Bize verdiğiniz bilgilerin gizliliği kesinlikle korunacaktır.

Araştırma konusunda bize ulaşmak isterseniz, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi Harun ASLAN'ı (iş) ya da (cep) telefonlarından arayabilirsiniz. Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa şimdi sorabilirsiniz.

Bu araştırmayı istediğiniz zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabilirsiniz. Bıraktığımız takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacaksınız ve **isterseniz araştırmaya katılmaktan vazgeçebilirsiniz**, öte yandan **şimdi veya araştırma süresince istediğiniz zaman soru sorabilirsiniz**.

Yukarıda yer alan bilgilere dayanarak **araştırmaya gönüllü olarak katılmayı ve görüşme süresince not alınmasına izin verdiğimi beyan ederim**.

Tüm bu bilgilerin ardından araştırmaya katılmak istiyorsanız, aşağıda sizinle ilgili yerleri doldurup imzalayınız. İmzaladıktan sonra size bu formun bir kopyası verilecektir.

Tarih:

Katılımcının

Adı ve Soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Katılımcı ile Görüşen Araştırmacının

Adı Soyadı: Arş. Gör. Harun ASLAN

Sorumlu Araştırmacının

Adı Soyadı: Prof. Dr. Tank TUNCAY

Bilgilendirilmiş Onam Formu (Uzmanlar ve Karar Vericiler)

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda "Çocuk Refahı Alanında Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması" adlı doktora araştırmasını Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tarık TUNCAY ile birlikte yürütmekteyiz. Bu araştırma için araştırmacılar tarafından "Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu"ndan etik açıdan uygunluk izni alınmıştır.

Araştırmanın amacı, çocuk refahı alanında gönüllü katılımı etkileyen faktörleri açıklamak ve bir model önerisi oluşturmaktır. Bu doğrultuda, mikro faktörlerden makro faktörlere uzanan bir yelpazede çocuk refahı alanındaki sivil toplum kuruluşlarında, kamu kurum ve kuruluşlarında, yerel yönetimlerde, üniversitelerde, uluslararası kuruluşlarda çocuk refahı alanındaki gönüllülük hizmetlerine ilişkin politikalara yön ve karar veren uzmanlarla, yöneticilerle, karar vericilerle ve akademisyenlerle görüşmeler planladık. Bu bağlamda çocuk refahı alanındaki gönüllülük motivasyonlarını farklı açılardan değerlendirmek, güçlü ve güçlendirilmesi gereken yönlerini belirleyerek daha iyi anlamamıza fayda sağlayacak bir gönüllülük modeline aracılık etmektir. Bu konu bağlamında konuyla ilgili Türkiye'deki değerli karar vericilerden birisi olarak sizin görüşlerinizi almak istemekteyiz. Vereceğiniz bilgiler Türkiye'de çocuk refahı alanındaki gönüllülük hizmetlerinin daha iyi bir noktaya gelmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır. Araştırma ve mülakat süresince istediğiniz zaman soru sorabilirsiniz. Araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahiptir.

Görüşmemiz, yaklaşık 45-75 dakika arası sürecektir. Ayrıca görüşmemiz söylediklerinizin unutulmaması ve görüşmenin akıcılığının bozulmaması amacıyla not tutularak kaydedilecektir. Görüşmemizde vereceğiniz bilgilere ve yapacağımız yorumlara, araştırmanın ilgili bölümünde dilediğiniz takdirde adınız ve soyadınız ile birlikte yer verilecektir. Son olarak izin verirseniz görüşmenin detaylarını kaçırmamak adına ses kaydı/görüşme kaydı gerçekleştirilecektir.

Bu çalışmaya katılman için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Araştırma uygulaması sonucunda sizden alınan bilgiler bilimsel araştırma amaçları dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Bize verdiğiniz bilgilerin gizliliği kesinlikle korunacaktır.

Araştırma konusunda bize ulaşmak isterseniz, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi Harun ASLAN'ı (iş) ya da (cep) telefonlarından arayabilirsiniz. Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa şimdi sorabilirsiniz.

Bu araştırmayı istediğiniz zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabilirsiniz. Bıraktığınız takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacaksınız ve **isterseniz araştırmaya katılmaktan vazgeçebilirsiniz**, öte yandan **şimdi veya araştırma süresince istediğiniz zaman soru sorabilirsiniz**.

Yukarıda yer alan bilgilere dayanarak **araştırmaya gönüllü olarak katılmayı ve görüşme süresince not alınmasına izin verdiğimi beyan ederim**.

Tüm bu bilgilerin ardından araştırmaya katılmak istiyorsanız, aşağıda sizinle ilgili yerleri doldurup imzalayınız. İmzaladıktan sonra size bu formun bir kopyası verilecektir.

Tarih:

Katılımcının

Adı ve Soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Katılımcı ile Görüşen Araştırmacının

Adı Soyadı: Arş. Gör. Harun ASLAN

Sorumlu Araştırmacının

Adı Soyadı: Prof. Dr. Tarık TUNCAY

EK 4. Gönüllü Katılımcı, Uzman ve Karar Vericilere İlişkin Hazırlanan Yarı Yapılandırılmış Nitel Görüşme Formu

Çocuk Refahı Alanında Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması

Gönüllülere Yönelik Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yönergesi

Araştırmanın amacı, çocuk refahı alanında gönüllü katılımı etkileyen faktörleri açıklamak ve bir model önerisi oluşturmaktır. Bu doğrultuda çocuk refahı alanındaki sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük faaliyeti yürüten gönüllülerle görüşmeler planladık. Bu bağlamda sizinle görüşmek istiyorum. Çocuk refahı alanındaki gönüllülük faaliyetlerinize yönelik düşüncelerinizi ve deneyimlerinizi öğrenmek istiyorum. Bu konuda düşünceleriniz açıkça ifade etmeniz önemlidir. Kimliğiniz ve görüşmemizin içeriği gizli tutulacaktır. Bilgiler yalnızca araştırma kapsamında, isim ve kimlik bilgilerinizi içermeksizin anonim olarak kullanılacaktır. Görüşme sürecince ve sonrasında hiçbir mazeret bildirmeden araştırmadan çekilmekte özgürsünüz. Görüşmemiz yaklaşık 45 dakika ile 75 dakika arası sürecektir. Son olarak, izin vererseniz görüşmenin detaylarını kayırmamak adına ses kaydı/görüşme kaydı gerçekleştirmek istiyorum.

1. Kişisel Bilgiler

- 1.1. Yaşınız?
- 1.2. Cinsiyetiniz?
- 1.3. Eğitim durumunuz?
- 1.4. Mesleğiniz?
- 1.5. Ne kadar zamandır gönüllü olarak çocuk refahı alanında bir sivil toplum kuruluşunda veya kuruluşlarında gönüllü olarak faaliyet gösteriyorsunuz?
- 1.6. Gönüllü faaliyetlere haftada kaç saat zaman ayırıyorsunuz?

2. Gönüllü Olma Süreci

- 2.1. Gönüllü olmaya nasıl karar verdiniz?
- 2.2. Hangi tecrübeleriniz, deneyimleriniz veya sahip olduğunuz özellikler sizi gönüllü olmaya teşvik etti?
- 2.3. Gönüllü olma yolunda herhangi biri sizi yönlendirdi mi?
- 2.4. Gönüllü olma sürecinde sizi bu karardan vazgeçirmeye çalışan insanlar oldu mu?
- 2.5. Gönüllü olmak sizin için bir rastlantı veya kader miydi? Yoksa sizin belirli bir zaman dilimi içerisinde planladığımız bir süreç miydi?

3. Gönüllülük ve Sonrası

- 3.1. Gönüllü olarak deneyimlerinizden biraz bahsedebilir misiniz?
- 3.2. Çocuk refahı alanında rol alan bir sivil toplum kuruluşundaki ilk gönüllülük deneyiminiz nasıldı? Bu deneyim sonrası gönüllülüğe yönelik beklentilerinizde bir değişim oldu mu?
- 3.3. Gönüllü olmakla birlikte deneyim, tecrübe ve bakış açınızda bir değişim gerçekleşti mi? Değişim varsa nasıl bir değişim, bahsedebilir misiniz?
- 3.4. Çocuk refahı alanındaki gönüllülük hizmetlerinde karşılaştığımız zorluklar nelerdir?
- 3.5. Bu zorluklarla nasıl mücadele edebiliyorsunuz? Bu süreçte size destek olan birileri var mı?
- 3.6. Bu zorluklardan sizin gelişiminize yönelik bir şeyler öğrenebiliyor musunuz?

- 3.7. Gönüllülük ile birlikte içerisinde bulunduğunuz sivil toplum kuruluşlarından herhangi bir eğitim aldınız mı?
- 3.8. Sizce gönüllülere eğitim verilmesi gerekli mi?
- 3.9. Gönüllü olmanızla birlikte ailenizin veya arkadaşlarınızın gönüllülüğe bakış açısı değişti mi?
- 3.10. Aileniz veya arkadaşlarınız içerisinde sizden sonra gönüllü olanlar oldu mu?
- 3.11. Gönüllülük deneyimlerden kazançlı çıktığınızı hissediyor musunuz? Nasıl kazançlı çıktınız veya çıkmadınız? Çıkmadıysanız niye devam ediyorsunuz?

4. Gönüllülük Algısı

- 4.1. Genel olarak baktığımızda gönüllülük, özellikle çocuk refahı alanında gönüllülük, sizin için neyi ifade etmektedir/neyi çağrıştırmaktadır?
- 4.2. Gönüllülük, özellikle çocuk refahı alanında gönüllülük denilince aklınıza gelen ilk kelime nedir?

5. Gönüllülük Etkisi

- 5.1. Sizin kendi deneyiminiz yanı sıra diğer gönüllü bireyleri de düşündüğünüzde gönüllülüğün bireyler üzerindeki etkisi sizce nasıldır?
- 5.2. Gönüllü olma ailenizle veya arkadaşlarınızla ilişkilerinizi etkiledi mi?
- 5.3. Gönüllülük sizce hep pozitif bir olgu mudur? Yoksa negatif yanları da var mıdır?
- 5.4. Gönüllü olmak fiziksel ya da psikolojik sağlığınıza etkiledi mi?
- 5.5. Gönüllülüğün toplum üzerindeki etkisi sizce nasıldır?
- 5.6. Gönüllülük sizce toplumsal bir refah, iyilik hali yaratabilir mi?
- 5.7. Gönüllü olmakla birlikte deneyim, tecrübe ve bakış açınızda bir değişim gerçekleşti mi? Değişim varsa nasıl bir değişim, bahsedebilir misiniz?

6. Gönüllülük Sürdürülebilirliği

- 6.1. Gönüllülüğe yönelik genel sağlığınıza sürdürmenize yardımcı olan sebepler nelerdir?
- 6.2. Bireylerin gönüllü katılımı etkileyen motivasyonların geliştirilebilmesi için ne gibi öneriler sunabilirsiniz?

7. Gönüllülüğün Zamanla Değişim Algısı

- 7.1. Geçmiş ve bugünü düşündüğümüzde gönüllülüğe yönelik katılım açısından ne dersiniz?
- 7.2. Geleceği düşünmenizi istiyorum. Sizin gözlemlerinize ve düşüncelerinize göre, gelecekte gönüllülüğe katılımın sayısı ya da oranına yönelik neler söyleyebilirsiniz?

8. Gönüllü Katılımı Arttırmak için Değerlendirmeler ve Öneriler

- 8.1. Gönüllülük alanındaki paydaşları (merkezi kuruluşlar, yerel yönetimler, STK'lar, şirketler, vb.) düşündüğümüzde, gönüllü katılımı arttırmada öncelikli sorumlularının kimler olduğunu düşünüyorsunuz?
- 8.2. İfade ettiğiniz kurum/kuruluş/kişisi neden sorumludur?
- 8.3. Sizce, gönüllülüğün artırılmasında sektörler (özellikle kamu ve sivil toplum sektörleri), kurumlar/kuruluşlar arasındaki işbirliği ve eşgüdüm (koordinasyon) nasıl sağlanabilir?
- 8.4. Elinizde sihirli bir değneğiniz olsa, sınırsız bir gücünüz olsa gönüllülük alanında, özellikle çocuk refahına yönelik gönüllülük alanında ne yapmak istersiniz?

Çocuk Refahı Alanında Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması

Uzmanlara ve Karar Vericilere Yönelik Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yönergesi

Araştırmanın amacı, çocuk refahı alanında gönüllü katılımı etkileyen faktörleri açıklamak ve bir model önerisi oluşturmaktır. Bu doğrultuda çocuk refahı alanındaki sivil toplum kuruluşlarında, kamu kurum ve kuruluşlarında, yerel yönetimlerde, üniversitelerde, uluslararası kuruluşlarda çocuk refahı alanındaki gönüllülük hizmetlerine ilişkin politikalara yön ve karar veren uzmanlarla, yöneticilerle, karar vericilerle ve akademisyenlerle görüşmeler planladık. Bu bağlamda sizinle görüşmek istiyorum. Çocuk refahı alanındaki gönüllülük faaliyetlerine yönelik düşüncelerinizi ve deneyimlerinizi öğrenmek istiyorum. Bu konuda düşünceleriniz açıkça ifade etmeniz önemlidir. Kimliğiniz ve görüşmemizin içeriği gizli tutulacaktır. Bilgiler yalnızca araştırma kapsamında, isim ve kimlik bilgilerinizi içermeksizin anonim olarak kullanılacaktır. Görüşme sürecince ve sonrasında hiçbir mazeret bildirmeden araştırmadan çekilmekte özgürsünüz. Görüşmemiz yaklaşık 45 dakika ile 75 dakika arası sürecektir. Son olarak, izin verirsiniz görüşmenin detaylarını kaçırmamak adına ses kaydı/görüşme kaydı gerçekleştirmek istiyorum.

1. Kişisel Bilgiler

- 1.1. Yaşınız?
- 1.2. Cinsiyetiniz?
- 1.3. Eğitim durumunuz?
- 1.4. Mesleğiniz?
- 1.5. Çalıştığınız kuruluştan bahsedebilir misiniz?

2. Gönüllülük Algısı

- 2.1. Genel olarak baktığımızda gönüllülük, özellikle çocuk refahı alanında gönüllülük, sizin için neyi ifade etmektedir/neyi çağrıştırmaktadır?
- 2.2. Gönüllülük, özellikle çocuk refahı alanında gönüllülük denilince aklınıza gelen ilk kelime nedir?

3. Gönüllülük Etkisi

- 3.1. Sizin kendi deneyiminiz yanı sıra gördüğünüz diğer gönüllü bireyleri de düşündüğünüzde gönüllülüğün bireyler üzerindeki etkisi sizce nasıldır?
- 3.2. Gönüllülük sizce hep pozitif bir olgu mudur? Yoksa negatif yanları da var mıdır?
- 3.3. Gönüllülüğün toplum üzerindeki etkisi sizce nasıldır?
- 3.4. Gönüllülük sizce toplumsal bir refah, iyilik hali yaratabilir mi?

4. Gönüllülük Sürdürülebilirliği

- 4.1. Çocuk refahı alanındaki gönüllülük hizmetlerinde karşılaşılan zorluklar sizce nelerdir? Bu zorluklarla nasıl mücadele edilebilir?
- 4.2. Bu alanda çalışmanıza yönelik genel bağlılığımızı sürdürmenize yardımcı olan sebepler nelerdir?
- 4.3. Türkiye’de bireylerin gönüllülük faaliyetlerine katılımları uluslararası açıklanan endekslerde düşük seviyede açıklanmaktadır. Bu bilgi ışığında, bireylerin gönüllü katılımı etkileyen motivasyonların geliştirilebilmesi için ne gibi öneriler sunabilirsiniz?

5. Gönüllülüğün Zamanla Değişim Algısı

- 5.1. Geçmiş ve bugünü düşündüğümüzde gönüllülük hizmetleri ve gönüllülüğe yönelik katılım açısından ne dersiniz? Bu kanaate nasıl vardınız?

5.2. Geleceği düşünmenizi istiyorum. Sizin gözlemlerinize ve düşüncelerinize göre, gelecekte gönüllülüğe katılımın sayısı ya da oranına yönelik neler söyleyebilirsiniz?

6. Gönüllü Katılımı Arttırmak için Değerlendirmeler ve Öneriler

- 6.1. Gönüllülük alanındaki paydaşları (merkezi kuruluşlar, yerel yönetimler, STK'lar, şirketler, vb.) düşündüğümüzde, gönüllü katılımı arttırmada öncelikli sorumlularının kimler olduğunu düşünüyorsunuz?
- 6.2. İfade ettiğiniz kurum/kuruluş/kişi/ **neden sorumludur?**
- 6.3. Sizce, gönüllülüğün artırılmasında sektörler (özellikle kamu ve sivil toplum sektörleri), kurumlar/kuruluşlar arasındaki işbirliği ve eşgüdüm (koordinasyon) nasıl sağlanabilir?
- 6.4. Elinizde sihirli bir değneğiniz olsa, sınırsız bir gücünüz olsa gönüllülük alanında, özellikle çocuk refahına yönelik gönüllülük alanında ne yapmak istersiniz?

EK 5. Dışışleri Bakanlığı / Ulusal Ajans Çalışma İzin Formu

T.C.
DİŐİŐLERİ BAKANLIğI
AVRUPA BİRLİğİ BAŞKANLIğI
TÜRKİYE ULUSAL AJANSI
Gençlik Çalışmaları Koordinatörlüğü

Sayı : _____
Konu : Avrupa Dayanışma Programı Gönüllülık
Projeleri kapsamında araştırma/mülakat hk.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜğÜNE
(Genel Sekreterlik)

İliği : Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü 08.01.2021 tarihli ve _____ sayılı yazısı.

İliği yazınızda belirtilen talebiniz değerlendirilmiş ve Avrupa Dayanışma Programı Gönüllülık projelerinden sorumlu bir uzman ile yazınız ekindeki sorular ve doktora tez çalışması çerçevesinde araştırma/mülakat yapılması uygun bulunmuştur.

Gereğini bilgilerinize arz/rica ederim.

İbrahim DEMİREL
Gençlik Çalışmaları Koordinatörü

EK 6. İçişleri Bakanlığı alışma İzin Formu

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Sivil Toplumla İlişkiler Genel M¼d¼rl¼Đ¼

Sayı : _____
Konu :Harun ASLAN Tez alışması

23.03.2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRL¼Đ¼NE

İlgi : 17.03.2021 tarihli ve _____ sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınız ile Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora öğrencilerinden Harun ASLAN'ın hazırladığı "*Çocuk Refah Alanında Kamusal Sosyal Hizmetlere Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Model Önerisi*" başlıklı tez çalışması kapsamında Genel Müdürlüğümüz ile görüşme talep edilmiştir.

Söz konusu görüşmenin 30 Mart 2021 Salı günü saat 10:30'da Genel Müdürlüğümüz binasında gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi rica ederim.

Erkan KILIÇ
Genel Müdür V.

EK 7. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çalışma İzin Formu

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : _____

16.04.2021

Konu : Veri Toplama (Harun ASLAN)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı)

İlgi : Hacettepe Üniversitesi bula tarihli ve _____ sayılı yazımız.

İlgi yazı ile Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı bütünlüştük doktora programı öğrencisi Harun ASLAN'ın "Çocuk Refahı Alanında Kamusal Sosyal Hizmetlere Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Model Önerisi" konulu tez çalışmasını Ankara Aile,Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde görev yapan idarecilere ve sosyal çalışmacılar ile yüz yüze yada online dijital görüşme programları aracılığıyla uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Söz konusu talebe ilişkin 23.03.2021 tarihli ve _____ sayılı Makam Onayı ekte sunulmuştur.
Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Meriç ÜNVER
Bakan a.
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkan V.

Ek: 23.03.2021 tarihli ve _____ sayılı Makam Onayı (1 Sayfa)

13.04.2021 Şef : Emine CAN
13.04.2021 Şube Müdürü : Emre TÖRE

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : _____
Konu : Veri Toplama (Harun ASLAN)

23.03.2021

BAKANLIK MAKAMINA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı bütünlük doktora programı öğrencisi Harun ASLAN'ın "Çocuk Refahı Alanında Kamusal Sosyal Hizmetlere Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Model Önerisi" başlıklı tez çalışmasını Ankara Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde görev yapan idarecilere ve sosyal çalışanlar ile yüz yüze yada online dijital görüşme programları aracılığıyla talebi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 07.01.2021 tarihli ve _____ sayılı yazısı ile uygun görülmüştür.

Söz konusu anket talebinin ilgili İl Müdürlüğü koordinesinde denetiminde, günlük işleyişi aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı olarak, ses-görüntü kaydı alınmaksızın ve araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayımlanmadan önce Bakanlığımızdan izin alınması ve araştırma bitiminde birer örneğinin Başkanlığımız, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Ankara Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunu;

Olurlarımıza arz ederim.

Meriç ÜNVER
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkan V.

OLUR
Dr. Mehmet Selim BAĞLI
Bakan Yardımcısı

EK 8. Gençlik ve Spor Bakanlığı Çalışma İzin Formu

T.C.
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü

Sayı : _____
Konu : Araştırma İzni

04.04.2021

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) 02.03.2021 tarihli ve _____ sayılı yazınız.
b) Bakanlığımız 27/07/2020 tarihli _____ sayılı Araştırma İzinleri Genelgesi.

İlgi (a) yazı ile başvurusu yapılan "Çocuk Refahı Alanında Kamusal Sosyal Hizmetlere Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Model Önerisi" başlıklı araştırma izni talebi, Gençlik ve Spor Bakanlığı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından ilgi (b) Genelge çerçevesinde değerlendirilmiş ve söz konusu araştırmanın ilgili kurumlarda yürütülmesi uygun bulunmuştur. Tüm araştırma uygulamaları **araştırmacılar tarafından** yürütülecek olup, anket vb. uygulamalar **kurum yetkilileri** tarafından yürütülmeyecektir. Kurum yetkilileri araştırmalara, gönüllülük esasına göre, katılımcı olarak destek verebileceklerdir

Dr. Mehmet Ata ÖZTÜRK

EK 9. Ankara Büyükşehir Belediyesi Çalışma İzin Formu

T.C.
ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı
Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü

Tarih:
11/01/2021
Sayı:

Sayı : _____

Konu : Harun ASLAN'ın Tez Çalışması Hk

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü 07.01.2021 tarihli ve _____ sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınızda Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Bütünleşik Doktora Programı öğrencisi Harun Aslan'ın "Çocuk Refahı Alanında Kamusal Sosyal Hizmetlere Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Model Önerisi başlıklı doktora tez çalışması kapsamında Belediyemizde anket çalışması gerçekleştirilmek istenmektedir.

Söz konusu anket çalışması, Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Gereğini rica ederim.

Halit ÖZDİLEK
Sosyal Hizmetler Dairesi Başkan V.

EK 10. Çankaya Belediyesi Çalışma İzin Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 19.03.2021

T.C.
 ÇANKAYA BELEDİYE BAŞKANLIĞI
 Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü

Sayı : _____
 Konu : Harun ASLAN'ın Tez Çalışması Hk

T.C.
 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

İlgi : Harun ASLAN_in Tez Çalışması Hk.pdf

İlgide kayıtlı yazınızda Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Bütünleşik Doktora Programı öğrencisi Harun Aslan'ın Prof. Dr. Tarık Tuncay danışmanlığında hazırladığı "Çocuk Refahı Alanında Kamusal Sosyal Hizmetlere Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Model Önerisi" başlıklı [Etik Komisyon İzni Alınmış Olan] doktora tez çalışması kapsamında, çalışmasını Belediyemizde çalışan idari/sosyal hizmet görevlisi/uzman ve yöneticiler ile gerçekleştirmek istemektedir.

Söz konusu çalışmanın, Müdürlüğümüze bağlı hizmet vermekte olan Çocuk Hakları Biriminde görevli uzmanlarımızla gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.
 Bilgilerinize arz ederim.

Dr. Nilay OĞULTÜRK
 Sosyal Yardım İşleri Müdür V.

Ek:
 Harun ASLAN_in Tez Çalışması Hk

EK 11. Yenimahalle Belediyesi Çalışma İzin Formu

T.C.
YENİMAHALLE BELEDİYE BAŞKANLIĞI
İşletme ve İştirakler Müdürlüğü

Tarih:
22/03/2021
Sayı:

Sayı _____
Konu : HARUN ASLAN 'in tez çalışması

22.03.2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İLGİ: Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü 07/01/2021 tarih _____

İlgide kayıtlı yazınızda Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Bütünleşik Doktora Programı öğrencisi Harun Aslan'ın " Çocuk Refahı Alanında Kamusal Sosyal Hizmetlere Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi ; Bir Model Önerisi başlıklı doktora tez çalışması kapsamında Belediyemizde çalışma gerçekleştirmek istenmektedir.

Söz konusu çalışmanın , müdürlüğümüze bağlı Kreş ve Gündüz bakım evlerimiz bünyesinde gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

e-imzalıdır
Fusun YORULMAZ
İşletme ve İştirakler Müdürü

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 12. Keçiören Belediyesi Çalışma İzin Formu

Tarih:
19/03/2021
Sayı:

T.C.
KEÇİÖREN BELEDİYE BAŞKANLIĞI
İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü

Sayı : _____
Konu : Harun ASLAN' ın Tez Çalışması Hk.

19.03.2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 06.01.2021 tarihli ve _____ sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınız ile Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Bütünleşik Doktora Programı öğrencisi Harun ASLAN'ın doktora tez çalışması kapsamında anket çalışmasını, Belediyemiz bünyesinde yapması uygun görülmüştür.
Bilgilerinize arz ederim.

Sertaç CİHAN
Başkan a.
İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürü

EK 13. Meslek Durumuna İlişkin Posthoc Testi Sonuçları

Multiple Comparisons						
Dependent Variable: Gönüllülük Eviyaten Ölçeği (bütün)						
Games-Howell						
(I) Meslek	(J) Meslekler	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
Sosyal hizmet uzmanı	Öğrenci	-.07927	.06128	.990	-.2876	.1291
	Öğretmen	-.06228	.07801	1.000	-.3268	.2022
	Akademisyen	-.11988	.08328	.975	-.4040	.1642
	Psikolog	-.16548	.08423	.787	-.4523	.1213
	Sosyolog	-.13323	.11183	.995	-.5271	.2606
	Çocuk gelişim uzmanı	-.32215	.10889	.215	-.7228	.0785
	Mühendis	-.04258	.08035	1.000	-.3155	.2304
	İşsizim	-.08977	.09133	.999	-.4026	.2230
	Avukat	.14942	.09182	.936	-.1640	.4628
	Şehir ve Bölge Planlamacısı	-.35482	.09864	.179	-.8392	.1296
	Muhasebe ve Finans Alanı Çalışanı	-.40974*	.09747	.018	-.7734	-.0461
	STK Çalışanı	-.50444*	.07340	.000	-.7635	-.2453
	STK Çalışanı	Öğrenci	.42517*	.05638	.000	.2105
Öğretmen		.44216*	.07422	.000	.1806	.7037
Akademisyen		.38456*	.07974	.001	.1041	.6650
Sosyal hizmet uzmanı		.50444*	.07340	.000	.2453	.7635
Psikolog		.33896*	.08073	.007	.0560	.6219
Sosyolog		.37121	.10922	.075	-.0183	.7607
Çocuk gelişim uzmanı		.18229	.10621	.889	-.2156	.5802
Mühendis		.46186*	.07668	.000	.1922	.7315
İşsizim		.41467*	.08812	.001	.1063	.7230
Avukat		.65386*	.08863	.000	.3451	.9626
Şehir ve Bölge Planlamacısı		.14962	.09567	.903	-.3496	.6488
Muhasebe ve Finans Alanı Çalışanı		.09470	.09446	.998	-.2675	.4569

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK 14. Gelir Durumuna İlişkin Posthoc Testi Sonuçları

Multiple Comparisons							
Games-Howell							
Dependent Variable	(I) Gelir Düzeyi	(J) Gelir Düzeyi	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Değerler Boyutu	2000 ₺ ve altı	2001₺-4000₺	,65300 [*]	,16937	,007	,1510	1,1550
		4001₺-6000₺	,53358 [*]	,16184	,028	,0459	1,0212
		6001₺-8000₺	,47383	,15864	,055	-,0082	,9558
		8001₺ ve üstü	,60083 [*]	,17771	,017	,0813	1,1203
Taktir Etme Boyutu	2000 ₺ ve altı	2001₺-4000₺	,16548	,08423	,787		
		4001₺-6000₺	,13323	,11183	,032		
		6001₺-8000₺	,32215	,10889	,028		
		8001₺ ve üstü	,23212 [*]	,08344	,035		
Sosyal Etkileşim Boyutu	2000 ₺ ve altı	2001₺-4000₺	,28125	,17059	,484	-,2246	,7871
		4001₺-6000₺	,16777	,16283	,838	-,3233	,6589
		6001₺-8000₺	,07628	,15925	,988	-,4086	,5611
		8001₺ ve üstü	-,76198 [*]	,06588	,000	-,9501	-,5739
Tepkisellik Boyutu	2000 ₺ ve altı	2001₺-4000₺	,63469 [*]	,09394	,000	,3722	,8971
		4001₺-6000₺	,84802 [*]	,08347	,000	,6125	1,0835
		6001₺-8000₺	,83670 [*]	,07553	,000	,6203	1,0531
		8001₺ ve üstü	,71756 [*]	,11077	,000	,4095	1,0256
Sosyal Boyutu	2000 ₺ ve altı	2001₺-4000₺	,44868 [*]	,08312	,000	,2170	,6804
		4001₺-6000₺	,68080 [*]	,07283	,000	,4758	,8858
		6001₺-8000₺	,76198 [*]	,06588	,000	,5739	,9501
		8001₺ ve üstü	,56548 [*]	,10043	,000	,2866	,8444
	2001₺-4000₺	2000 ₺ ve altı	-,44868 [*]	,08312	,000	-,6804	-,2170
		4001₺-6000₺	,23212 [*]	,08344	,045	,0034	,4609
		6001₺-8000₺	,31330 [*]	,07746	,001	,1008	,5258
		8001₺ ve üstü	,11679	,10838	,818	-,1814	,4149
Kariyer Gelişimi Boyutu	2000 ₺ ve altı	2001₺-4000₺	-,67654 [*]	,13956	,000	-1,0857	-,2674
		4001₺-6000₺	-,70243 [*]	,13273	,000	-1,0977	-,3072
		6001₺-8000₺	-,81630 [*]	,12922	,000	-1,2049	-,4276
		8001₺ ve üstü	-,56250 [*]	,15194	,006	-,9995	-,1255

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK 15. Yaşa İlişkin Posthoc Testi Sonuçları

Multiple Comparisons							
Games-Howell							
Bağımlı Değişken							
	(I) Yaş	(J) Yaş	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Takdir Etme Boyutu	26-30	20 ve altı	-,16311	,07575	,262	-,3799	,0537
		21-25	-,16271	,06448	,119	-,3472	,0217
		31-35	-,24924	,09965	,130	-,5365	,0381
		36-40	-,34683	,11749	,049	-,6931	-,0006
		41 ve üstü	-,28594	,10176	,064	-,5817	,0099
Tepkisellik Boyutu	20 ve altı	21-25	,04170	,08189	,996	-,1927	,2761
		26-30	,39524 [†]	,09276	,000	,1298	,6607
		31-35	-,05427	,11416	,997	-,3830	,2745
		36-40	-,50585 [†]	,10489	,000	-,8110	-,2007
		41 ve üstü	-,64299 [†]	,07512	,000	-,8587	-,4273
	21-25	20 ve altı	-,04170	,08189	,996	-,2761	,1927
		26-30	,35354 [†]	,08235	,000	,1180	,5891
		31-35	-,09597	,10587	,944	-,4016	,2097
		36-40	-,54756 [†]	,09580	,000	-,8283	-,2668
	26-30	41 ve üstü	-,68469 [†]	,06180	,000	-,8620	-,5074
		20 ve altı	-,39524 [†]	,09276	,000	-,6607	-,1298
		21-25	-,35354 [†]	,08235	,000	-,5891	-,1180
		31-35	-,44951 [†]	,11449	,002	-,7791	-,1199
		36-40	-,90109 [†]	,10524	,000	-,1,2071	-,5951
	31-35	41 ve üstü	-1,03823 [†]	,07562	,000	-,1,2551	-,8213
		20 ve altı	,05427	,11416	,997	-,2745	,3830
21-25		,09597	,10587	,944	-,2097	,4016	
26-30		,44951 [†]	,11449	,002	,1199	,7791	
36-40		-,45158 [†]	,12452	,006	-,8123	-,0909	
Sosyal Boyutu	20 ve altı	41 ve üstü	-,58872 [†]	,10073	,000	-,8805	-,2970
		21-25	,07919	,07502	,899	-,1356	,2940
		26-30	,38984 [†]	,08130	,000	,1571	,6226
		31-35	,10213	,11081	,941	-,2172	,4215
		36-40	-,46154 [†]	,12330	,005	-,8237	-,0994
	21-25	41 ve üstü	-,66429 [†]	,06711	,000	-,8570	-,4716
		20 ve altı	-,07919	,07502	,899	-,2940	,1356
		26-30	,31066 [†]	,07037	,000	,1094	,5119
		31-35	,02294	,10306	1,000	-,2749	,3208
		36-40	-,54073 [†]	,11638	,000	-,8851	-,1964
	41 ve üstü	-,74347 [†]	,05334	,000	-,8963	-,5906	

	26-30	20 ve altı	-,38984'	,08130	,000	-,6226	-,1571
		21-25	-,31066'	,07037	,000	-,5119	-,1094
		31-35	-,28772	,10772	,087	-,5984	,0230
		36-40	-,85138'	,12053	,000	-1,2063	-,4965
		41 ve üstü	-1,05413'	,06186	,000	-1,2315	-,8767
	31-35	20 ve altı	-,10213	,11081	,941	-,4215	,2172
		21-25	-,02294	,10306	1,000	-,3208	,2749
		26-30	,28772	,10772	,087	-,0230	,5984
		36-40	-,56367'	,14212	,002	-,9771	-,1502
		41 ve üstü	-,76641'	,09745	,000	-1,0490	-,4838
	36-40	20 ve altı	,46154'	,12330	,005	,0994	,8237
		21-25	,54073'	,11638	,000	,1964	,8851
		26-30	,85138'	,12053	,000	,4965	1,2063
		31-35	,56367'	,14212	,002	,1502	,9771
		41 ve üstü	-,20275	,11145	,464	-,5348	,1293
Anlama Boyutu	20 ve altı	21-25	,03375	,07954	,998	-,1940	,2614
		26-30	,33240'	,09272	,005	,0671	,5977
		31-35	-,01563	,11392	1,000	-,3438	,3125
		36-40	-,41940'	,08837	,000	-,6748	-,1640
		41 ve üstü	-,60621'	,06987	,000	-,8068	-,4056
	21-25	20 ve altı	-,03375	,07954	,998	-,2614	,1940
		26-30	,29866'	,08177	,004	,0647	,5326
		31-35	-,04938	,10520	,997	-,3533	,2545
		36-40	-,45314'	,07681	,000	-,6766	-,2297
		41 ve üstü	-,63996'	,05452	,000	-,7961	-,4838
	26-30	20 ve altı	-,33240'	,09272	,005	-,5977	-,0671
		21-25	-,29866'	,08177	,004	-,5326	-,0647
		31-35	-,34804'	,11549	,034	-,6805	-,0156
		36-40	-,75180'	,09039	,000	-1,0127	-,4909
		41 ve üstü	-,93862'	,07241	,000	-1,1463	-,7310
	31-35	20 ve altı	,01563	,11392	1,000	-,3125	,3438
		21-25	,04938	,10520	,997	-,2545	,3533
		26-30	,34804'	,11549	,034	,0156	,6805
		36-40	-,40376'	,11203	,006	-,7278	-,0797
		41 ve üstü	-,59058'	,09810	,000	-,8752	-,3060
Koruyucu Boyutu	20 ve altı	21-25	,01514	,06212	1,000	-,1627	,1930
		26-30	,26809'	,07507	,005	,0532	,4829
		31-35	,05758	,09433	,990	-,2143	,3295
		36-40	-,14842	,09499	,625	-,4266	,1297
		41 ve üstü	-,33102'	,06627	,000	-,5216	-,1404
	21-25	20 ve altı	-,01514	,06212	1,000	-,1930	,1627
		26-30	,25295'	,06632	,002	,0631	,4428

		31-35	,04245	,08753	,997	-,2106	,2955
		36-40	-,16356	,08824	,441	-,4241	,0970
		41 ve üstü	-,34616'	,05616	,000	-,5083	-,1840
	26-30	20 ve altı	-,26809'	,07507	,005	-,4829	-,0532
		21-25	-,25295'	,06632	,002	-,4428	-,0631
		31-35	-,21051	,09715	,258	-,4902	,0692
		36-40	-,41651'	,09779	,001	-,7020	-,1310
		41 ve üstü	-,59911'	,07022	,000	-,8008	-,3974
	31-35	20 ve altı	-,05758	,09433	,990	-,3295	,2143
		21-25	-,04245	,08753	,997	-,2955	,2106
		26-30	,21051	,09715	,258	-,0692	,4902
		36-40	-,20600	,11325	,458	-,5347	,1227
		41 ve üstü	-,38860'	,09052	,000	-,6503	-,1269

EK 16. Etik Kurul İzin Formu

Tarih: 10/09/2020
Sayı: 35853172-300-E.00001230649

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Harun ASLAN (Etik Komisyon İzni)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 24.08.2020 tarihli ve 12908312-300/00001205964 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Bütünleşik Doktora programı öğrencilerinden **Harun ASLAN**'ın **Prof. Dr. Tarık TUNCAY** danışmanlığında hazırladığı "**Çocuk Refahı Alanında Kamusal Sosyal Hizmetlere Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Model Önerisi**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **08 Eylül 2020** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

EK 17. Orijinallik Raporu

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
Tarih: 04/08/2021	
<p>Tez Başlığı: ÇOCUK REFAHI ALANINDA GÖNÜLLÜ KATILIMI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 386 sayfalık kısmına ilişkin, 04/08/2021 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Tuminin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 7'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☒ Alıntılar dâhil 5- ☐ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>	
04.08.2021	
<p>Adı Soyadı: HARUN ASLAN</p> <p>Öğrenci No: N15269317</p> <p>Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET</p> <p>Programı: SOSYAL HİZMET</p> <p>Statüsü: ☐ Doktora ☒ Bütünleşik Dr.</p>	
DANIŞMAN ONAYI UYGUNDUR.	
_____ (PROF. DR. TARIK TUNCAY)	

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
Ph.D. DISSERTATION ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIAL WORK DEPARTMENT**

Date: 04/08/2021

Thesis Title : EXAMINING THE FACTORS AFFECTING THE VOLUNTARY PARTICIPATION IN THE CHILD WELFARE: A MIXED METHODS STUDY

According to the originality report obtained by myself/~~my thesis advisor~~ by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 04/08/2021 for the total of 386 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 7 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

04.08.2021

Name Surname: HARUN ASLAN

Student No: N15269317

Department: SOCIAL WORK

Program: SOCIAL WORK

Status: Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

(PROF. DR. TARIK TUNCAY)